

301.843

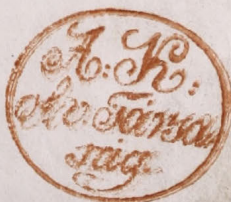
M A G Y A R

É L E T K É P E K .

SZERKESZTI

FRANKENBURG ADOLF.

ELSŐ KÖTET.

PESTEN 1843.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

301843

M.ACADEMIA²
KÖNYVTÁRA

MAGYAR

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI

FRANKENBURG.

I. FÜZET.

TARTALOM.

Fáy András: Előszó.

Kuthy Lajos: Egy iskolai kaland.

Tárkányi Béla: A' szép Julcsa (néprege).

Ney: Lanka (történeti rajz).

Csál: Egy kis tapasztalás.

ELŐSZÓ.

FÁY ANDRÁSTÓL.

A' magyar életképek szép feladata: hazai életből vett olvasmányok által, nemzetiséget terjesztetni, 's a' fiatal gyöngye szív-eket és kedélyeket, nemzetiség és erkölcs tiszta érzelmei által képezni. Lehet-e fönségesebb feladat ennél, olly férfiaktól, kik hivatvák is annak megoldására? Jöhetett volna-e ez nagyobb szükségében és alkalmasabb idejében, mint épen most, midőn a' magyar, nemzetiségét első megörzendő kincsének ismerve, érte minden erőt megfeszít; most midőn széttekintve zsenge literatúránkban, bánattal kell látnunk, hogy a' szív- és kedélyképzés e' nemében, csodálatig szegények vagyunk? Ifjainkra nézve, kiknek képeztetési pályájok szélesebb és többszerű, nem érezzük annyira literatúránk e' hiányát, mint érzik, érezniök kell azt azon nőinknek, kik anyák és nevelőnők, kik örömet nyujtnának, de nyujtani nem bírnak, lyányaiknak, növendékeiknek, szív- és kedélyképzésül magyar olvasmányokat.

És ne vélje senki csekély fontosságúnak literatúránk e' hiányát, 's általánosan azon közfigyelmet hanyagságot, mellyel nőne-münk nevelése 's kellő kiképeztetése iránt, szinte a' botrányig viseltetünk! Mirabeau, a' köznevelésről írt holtutáni munkájában azt mondja: nőinktől függ a' családok 's ezek által a' nemzetek boldogsága. Helyesen! Anyák adják az egész emberiségnek az első nevelést, a' legfontosabbat, melly viasz-lágyságu lel-keinkbe a' boldogság képességét és fogékonyságát nyomja be.

Mert nem szerencse járni, hanem érzelmeink boldogitnak bennünket a' szerint, mikint ezek, romlatlan sziveinkben és kedélyeinkben visszatükrözik magokat. A' legmiveltebb ész is, készebb ügyvédeül szegődni a' romlott szívnek és kedélynek, mint jó utra téríteni azt; míg ellenben ártatlan szív és kedély, észmiveltség nélkül, olykor tévedés mellett is, boldogithatnak. És e' szívet, kedélyt, tanyáját az ártatlan érzelmeknek, az emberi társaságokat boldogító kegyeleteknek, anyák vezetési adják első éveinkben nekünk! Kell-e többet mondanom arra, milly fontos dolog kellően kiképeznünk a' leendő anyákat?

És ezen anyák, hitveseink is, ha jók, földi mennyeink. Az ártatlan szívű, kedélyű hitves, nem taglalgatja női kötelességeit, tudakolva: miért? meddig? hanem teljesítésökkel boldogítja férjét; folytonosan szelid, előző, nyájas, kedveltető, mert felhőtlen nap tisztán szokott ragyogni; hőséget kegyelet őrzi, 's boldogságát és boldogítását a' sorsávi megelégedés. Nem fontos-e tehát, a' leendő hitvesek kiképeztetése?

És ezen anyák, hitvesek, egyszersmind házi asszonyok is. Itt van leginkább helyén a' háziasság, azon kedves tulajdona a' nőnemnek, mellynélfogva, bár szeretettel öleli az egész emberiséget, egyedül önházában van otthon; ez tulajdonképeni világa, melyben él, munkál, örül. Ha szíve és kedélye tiszta és jól képzett, nem fog ő epedni, házon, családon kívüli zajos örömek után, nem fog erőlködni rang és körülmények felett, nem leend neki házi köre szűk, annak folytonos apró gondjai, foglalatosságai untatók vagy épen terhesek. Az ártatlan szívű, kedélyű házi nő, mikint Veszta papnéja, híven megőrzi a' honi, családi élet tüzhelyét, a' hazai szokásokat. Ki ne látná tehát által, milly üdvös házi asszonyaink kiképeztetésök?

És ezen anyák, hitvesek, házi asszonyok, egyszersmind társalgásaink üterei is. Nem leend a' jól képzett szívű és kedélyű nő, mikint a' csak mivelt eszű gyakran lenni szokott, a' társaságokban követelő, szerénytelen hiú, női körén túlcsapongó, vagy épen elmésen rágalmazó. Ő nyájas leend, embert, érdeemet becsülő, hű barátné és rokon, szerény, vig dévajság, szíves magafeledés, és kedveltető tetszeskedés nélkül. Érteni fogja egy

nőnek azon főháztartási tulajdonát: mikint kelljen fentartani a' női méltóságot, a' háztartási fesztelenség és simaság sértései nélkül; megszentelni mintegy a' háztartást — mert tiszta kedélyű erényes nő ellenében, mellyik férfi bírná feledni magát? — a' nélkül, hogy megkötné a' háztartás könnyű szabadságát. Nem kötelességünk, önérdékünk-e tehát, háztartásaink legfőbb tényezőit, nőinket szívben és kedélyben kiképeznünk?

És ezen anyák, hitvesek, házi asszonyok, háztartási főtevék, végre polgárnők is. Polgárnők, honnak leányai, kik szülik annak hű fiait, a' honért lángoló törvényhozókat, hősokeket, bírákat, honboldogító, emelő, dicsőítő férfiakat. A' képzett szívű és kedélyű polgárnő, örvendni fog ugyan lelkében mindenkor, mikor hazája határain kívül is emberi boldogságról, haladásról hall: de sokszorosan dobog fel keble, mikor hazája virágoztatásáról, boldogításáról, dicsőítéséről van szó; büszke lesz ezekre 's ezeket munkáló fiaira, büszke önmagára is, hogy ő honnak leánya, 's kisebb nagyobb körben ezek munkálásában neki is jula rész. A' mivelte szívű és kedélyű polgárnő tisztelni fogja a' külföld miveltségét, érteni nyelveit, de bátor még miveletlenebb hazájával lesz keble tele, ajkain annak nyelve zeng; ellesi 's honosítja fiait, leányait a' külföld miveltségeit, de hazai életen és szokásokon csügg, és majma amazoknak nem leend soha. Hazája, ennek nyelve, mivelődése, hasznos intézetei körül tesz a' mit kis körében tehet; buzdítja lelkeségével a' honfiakat, javalló mosolyával, nyájas kitüntetésével jutalmazza a' hon körül hiven fáradozókat. Egy szóval a' képzett szívű és kedélyű polgárnő, derű napja a' hon vetései felett, tenyésztő és érlelő, melly felé epedve nyúl long minden növénykéje a' honi jónak. Nem lényeges, nem földolog-e tehát kiképeznünk a' leendő polgárnőket?

Igy és ennyi viszonyban boldogít a' nő családokat; 's a' boldog nemzet, nem családoknak foglalata-e? És ha bár vannak a' nemzetnek, nevelésen 's különösen anyai nevelésen kívül, még más egyszerű alapkövei is, nem nőink-e azoknak összetartó csementje? Ugy van! egész nemzeti életünket leginkább nőink képezik. 'S kell-e túlmennünk jó hazánk határain szomorú példa után arra, hogy törvényhozás minden gondoskodásain, lelkesek minden ipar-

jain kifog azon szerencsétlen szellem, melly a' hon nőire idegen éghajlatok alól állalleng. Diplomaticaivá téteték nyelvünk; de idegen vagy csak gála marad saját honában nyelve a' magyarnak, mikint köntöse, mellyet csak tanács-termeire öltöget magára és levet otthon 's idegent ölt az utczára és látogatásaira. Mert nőink csak kivétellel magyarok; sem ismerik, sem kezelik a' magyar életet, sem érzik, sem beszélik a' honi nyelvet, 's inkább csak lakónéi ök a' honnak, mint leányai; idegen szamat terül el egész lényükön, tettükön, érzelmükön! A' törvényhozás nemzeti színházat létesített; de csak üres falakat és tengődő színművészetet bírhatta megalapítani eddig; mert honleányi részvét és buzgalom nem ápolják azt! Nagy része nőinknek még nem bírja ízlelni a' magyar elemet, nem, kiméletesen tűrni a' magyar élet ollykori, még simulást váró kinövéseit; a' nemzeti színház nyelvét nem érti, vagy fülének nem hangzik az olly bájosan, mint az idegen, melly anyja, nevelőnéje, körzete ajkairól folyvást zeng füleibe! Társalgása, izlése, érzete, sőt egész napi rende gyakran idegen szamatu; soknak még a' honi levegő is vaskos, 's a' narancsok honába vágyik, vagy a' helvétiai havasok után eped! Mi egy nemzetté-olvadást rebesgetünk, 's ebben fáradunk; de elérhetjük-e teljesen célunkat, mig annak nőinket meg nem nyerjük? Nyelv, hazai élet, honi szokások, még édesebb, bájosabb lánczokkal kötnek, mint maga a' constitutio. Még a' rab is szereti hazáját, nem alkotmányáért, melly reá nézve mostoha, hanem mert benne, bár gyakori nyomor közt, szép napokat élt, 's a' hazai élet és szokások vonzák. Mig a' hazai életet nem kedveljük, ugy gyöngéiben mint erőiben, addig hazánkat sem szerethetjük igazán, addig teljes egybeolvadásról hasztalan álmodozunk!

Nem egyedül panaszképen hordom elő ezeket. Minek ismétlegessem az örök sopánkodásokat és vádakát? Ezek ha ohajtásukul adatnak elő, elhangzanak a' levegőben; ha vádlásul, ingerelnek és visszahatást szülnek! És nyuljunk kebelünkbe: van-e egészen okunk a' vádlásra? Nem, ugyszólván, százados-e immár idegen szamatu korcsosodásunk? és nem csak iménti-e még nemzetiségünk ébredése? És azóta is tettünk-e nőink nemzetiségére egyebet, mint mit diaetáink diplomaticai nemzetiségünkre határoz-

gattak? 's miből nőinkre, főképen pedig azoknak czélszerűbb nevelésére, mi egyedül lehet gyökeres orvoslás, alig esik valami?

Mondám: anyai első nevelés, első éveink képezik a' szívhajlamot és kedélyt. De idegen jellemű és számatu anyák és nevelő-nék, kik alig ismerhetik a' hazai életet, fogják-e a' honi lyánkák szívének, kedélyének megadhatni a' magyar typust, 's azokba magyar polgárnői érzelmeket, honszeretetet csepegtethetni? Olly követelés fogna ez lenni, mint sastól hogy úszni és haltól, hogy repülni tanítsanak! Miből áll nálunk még ma is a' honi nőnevelés? Rangos nőink Franczhont hagyott nevelőnéket vesznek házaikhoz, miután aggodalmasan végire jártak: ha franczia ejtésök tiszta-e? és szabályszerű-e ujjjártatásuk a' zongorán? Nemes és főbb polgárházaink egy, legfőlebb két évre beküldik, városi, szinte idegen nemzetű nevelőnékhez lyányaikat 's ezen szűk idő alatt tanulnak — idegen külső miveltségi mázt, idegen szóejtéseket, hogy otthon se külföldiek, se honiak ne legyenek! Ekkint nevelt anyák, természetesen a' régi mētelyt folytatják nevelésökben, 's így a' jó isten tudja: mikor kelünk ki ez üdvtelen tömkelegből! melly annál veszélyesebb, hogy társalgási életben a' szépnem után fordul nemünk is!

Ezek valának nézeteim, miknélfogva nőnevelésről irt munkácskámban, nőnevelésünkre, mint honalap tárgyára, országos figyelmet fordíttatni, 's országos nőnevelő-intézeteket, mindenek előtt pedig nőnevelőket képző országos intézetet alapíttatni ohajtottam. Lesz-e foganatja ezen velem együtt minden jámbor magyar ohajtásának? nem tudom; de róla kétkednem nem szabad, miután építeni alap nélkül józanul nem lehet, és miután némelly nőnevelő-intézeteink felől nem legkedvezőbben fujdogál a' szellő. Forrásánál bedughatni a' legragadóbb folyót is, mellynek már áradásában hasztalan törekszünk vetni gátot!

De addig is ne tegyünk-e nőink nemzeti képzésére egyebet, mint ohajtsunk, sohajtsunk, vagy épen kikelésekkel, pirongásokkal, satyrákkal tegyük a' roszat még rosszabbá? Különösen: ne kívánjunk-e segíteni azon folytonos és méltó panaszon, hogy az anyák, apák, leányaiknak intézetből kikerülésök után mitsem birnak nemzeti nyelvé és irányu olvasmányul nyújtani?

A' nőket inkább szív és kedély vezérlik, mint fő 's többnyire biztosabb tapintattal, mint az ügyvédes fő szokta. A' nő nem vitáz dogmák és titkok felett, de hű kebellet csügg vallásán; nem nyomozgatja köre, kötelessége forrásait és határait, hanem szíve és kedélye után híven betölti, teljesíti azokat. Szív- és kedélyképzés tehát a' fő a' női nevelésben. De a' női szívet és kedélyt egyedül oktatás és tudományos kiművelés nem képzik ki soha. Ezeknek képzésére, nemesítésére, anyai vezetés és példaadás mellett különösen olly olvasmányok hatnak legcélszerűbben, mik az embert, világot és életet nem utólérhetlen ideálokban, de nem is romlottságaikban, aljasságaikban festik, mik emberi apróbb gyengék mellett költői optimismussal emelik ki az erény diadalát, 's bünt büntetlen gázolni nem hagynak, mik a' romlatlan szívet minden szócskában tisztelik és a' kegyeletek rovására sem mulattatni, sem oktatni nem kívánnak; sőt épen ezeknek nemesítésére irányozvák. Illy olvasmányokra, 's ezek mellett olyakra van nekünk nőnemünk képzésére szükségünk, melyek könnyű de gondos hazai nyelven hazai életet fessenek, hont, annak embereit ismertessenek, hazai érzelmeket buzdítsanak, a' női méltóságot, önérzetet emeljék, a' női kötelességeket, kegyeleteket, nem száraz erkölcsi oktatásokban, vagy pedant nehézkes, hanem könnyű alakokban megkedveltessék; a' jó magyar anyát, hitvest, házi asszonyt, barátnét 's magyar polgárnőt egész üdvében, kellemében tüntessék elő 'stb.

De illy olvasmányoknak még más műveltebb literaturák sincsenek bőviben, mi pedig magyarok alig mutathatunk fel e' nemből valamit! 'S valljuk meg: bőséghez egyhamar kilátás sem mutatkozik. Csekély számu magyar olvasóközönségünkben még csekélyebb a' részvét; és jelenleg, kevés hivatottak és készülttek közt ez a' chaosza a' political kontárkodásoknak literaturánkban! mik legalább egy időre, minden más sarjadzást elfojtanak benne! Nem kell-e méltatnunk, tisztelnünk, ápolnunk olly férfiak nemes elszántságát, kik nem legbiztatóbb kilátások mellett is, az emberiség javát 's hazánk kiáltó szükségét viselve szemeik előtt, új pályakört mérnek? Szabadna-e kétkednünk a' hazai apákban, anyákban, kiknek hon és lyányaik boldogsága szíveiken fekszik, hogy e' vállalatot mindenképeni buzgó részvételeikkel pártolandják? hogy a' hon

lelkesebb férfiai, a' haza nagy teendői közt, helyt adandnak annak legfontosabb ügyének, a' női nevelésnek, 's nőink nemzeti kiképeztetésének? Nem; ezekben kétkednünk nem szabad, 's így minden jámbor és jóta^okaró a' hazában, velem együtt csak szerencsét 's áldást kívánhat, azon lelkesek fáradalmainak, kik a' hon szükségét és kívá^onatát méltatva, nyelvben és életben hazai olvasmányok által törekszenek elősegé^olni nőink nemzeti kiképeztetését, általok honunk emelését 's egykori felvirulását, mellyért minden honfikebel hő epedéssel dobog!

EGY ISKOLAI KALAND.

KUTHY LAJOS-TÓL.

„Hogy veszteket volna a' veres tengerbe frigyládástul ama szakállas állatok, kiket Mózes vezetgetett; mond boszusan Dongódy zsidó-leczkérő jöttében, hosszú csatakos dolmányát leöltve; 's rongyos Genesisét úgy csapta falhoz, hogy százfelé röppentek közlapjai, mikre a' diákfordítást censurák végett belopta.

„Hogy hogy földi, mi történt?“ kérdi nagy vigan Üstökös, ki ágyán pöre ingben nyújtózék, 's egy festetlen széken görög paradigmát irt; örömmel kapva az alkalmon, hogy munkája félbeszakadhat.

„Gondolja földi, — mond rögtön kiderülve Dongódy, miközben makrapipáját az Üstökös kapadohányából tele tömé, -- bekapta. *) Az a' hájfeju Böde, vesztetre ismét belesült az exegesisbe, pedig három verset számíték reá, 's magam a' negyediket szurkoltam. „Succurre ei asino, — domine Dongódy“ közbeszól véletlenül a' haraggett tanár, 's én bár egy zsidó-kommát sem értve hatalmasan feleltem az irott fordításból. Mit tehetek róla, hogy a' harmadik versre a' negyedik jelentését olvastam? könyvem a' tanárhoz kelle hurczolnom, 's a' közármánynak én ittam meg levét. Kimockolt mint egy rosz agarat, pedig hiába ütnek bottal!

(*) Az iskolai műszavak megtartvák.

nyúl után, soh'se fogom én el. Tudom szombaton meg leszek ci-tálva."

„Se baj földi; — mond Ugrancs, egy eleven eszü classicus korhely, ki kézi könyvet soh'sem vett, mindig idegen dohányt szítt, 's leczkékre más togájában járt. — Rajtunk egy ebfog ki nem fog. A' בְּרִשִׁית בְּרַח אֱלֹהִים egy legényt sem lön alchimis-tává, 's ha főispán nem: lesz belőlünk bagariás ispán. De más szeget ütök ön fejébe, a' mi vért nem ereszt;"" 's ekkor félre ka-nyaritá sulyos bundáját, mellynek hátrésze hasát takará, 's egy levelet ada Dongódynak. Maga pedig ráhátalt a' meleg kemenczére mint azelőtt, 's fogait a' bundagallérba harapla, elfojtandó egy erővel kitorni akaró nevetést.

Dongódy a' czímet nézé; 's laktársai falnak vagy könyvnek fordíták ravasz arcaikat, hogy mosoly- vagy vigyázatlan szem-szó el ne árulják a' tettetett közönyt.

„Dongódy Lukács öt esztendőös deák urnak a' X-ik házban;“ szólt a' czímen az asszonyos írás:

„Ki hozta e' levelet?“ kérdé megdöbbenve Lukács.

„Nem tudom, — felelt nagyot ásítva Ugrancs; a' janitornak adák; tőle vettem át.“

Dongódy körülvivé szemét laktársain; de azok olly jezsuita-képpel merültek magokba, 's a' levél olly törődött, boritéka olly rosz metszetű, pecsétje olly ügyetlen volt, hogy akaratlanul nő-kezekre kelle gyanítania, mert a' nőkezek, miket Lukács ur élté-ben ismert, nem tevék hihetővé, hogy hölgy tolla alul csinos irat keljen.

Migyász amazon kezd levelezést árva fejemmel? kérdé né-mán önmagát; hisz czímén postabélyeg nincs; a' városban pedig egyetlen leány szemébe tekinték öt évem alatt, és az hajh! . . . 's itt egy siralmas stanza futott eszébe Kisfaludy Sándorból, mely-ről azonban nem lön ideje végig emlékezni, mert egy ellenállhat-lan sejtés ingerével a' levelet nyomban feltöré.

Rögtön az alulírtat nézte. „Puskás Mária“ volt a' megpislan-tott név, mellynek részeg betűi ugy összevissza dültek, hogy a' keserves orthographia kíséretében, Dongódyt végkép meggyőzőék, miként ez ép olly váratlan, mint boldogító ajándékkal, szívének

tükös vestája, az ismert ismeretlen Puskás Mária, saját eltökél-
téből, és manu propria lepte meg.

Lelkesült arcczal olvasá:

„Ékes Lukács ur!

Ismeretségünk egyéves a' nélkül hogy hangot adtunk volna.
Tavaly karácsony hetében látók elsöben egymást, a' szürszabó
sógor névestjén, kinek fíját tanítja. Vacsoránál hattól nyolczig
két mélységes órát üle mellettem, 's mégsem szólt hozzám egy
rövid kótát is; pedig gömbölyü szemei olly érzékenyül döltek
rám, hogy a' fánkból sem tudtam enni, 's olly gyakorta fordult
ültében felém, mint rézkakas a' toronyszél alá.

Poharába gyakorta tölték ürmöskét, mert láttam, hogy jól-
esik; 's reméltem, hogy midön nedvellő szeme mélyebben ra-
gyog, szájában megjelenendik az ige. Halandó remény! árván
hagyott felkelni szavától, 's még székemet sem tevő odább, pe-
dig a' tölgyfa női karnak gorombán nehéz.

Vacsora után hegedűszó volt. Minden járta a' lengyelt, csak
Lukács ur nem. Meg akartam hini, de Sára néném sűgá, hogy
nem tud tánczolni. Az órától remélltem tehát, midön zálogosdit
kezdünk, de oh éktelen sors, huzták a' kilenczet, 's rohanni kel-
lett, mert a' deák-lak portáját be fogták zárni.

Azóta gyakran látám itt ott és amott; de tudj' isten, mindig
olly távol esék tőlem, hogy nem értem szóval. Látám közelebb
két izben. Szombatreggel a' farmatring-soron, midön sulymot
rakott a' dolmány hátuljába, tegnapelőtt délesten pedig a' nagy
temetésnél, mellyhez az egész deák-ifjuság kirukkolt. Oh milly szo-
morun szép volt a' karsu fekete togában; 's milly kegyesen ácsor-
gott a' kántor háta megett, mint a' gecsemáné kertében nőtt czéd-
rusfa. Midön pedig vevé a' halottas könyvet és énekelt, olly
ékes lön a' buzgalom miatt, 's szivhasító hangja úgy kirítt a' so-
kaságéból: hogy eszembe jutott az énekes csiz, mellyet marczy
kandur tavaly nyárban agyon körmöle.

Ennyi látás, ennyi inger, nyakára hágott keresztény türö-
delmemnek. Hiszen Vanda krakói herczegasszony volt, mégis sze-
retett; és ha szegény Erbia bírhatta Abulest, 's ha a' Sármány király-
ban olly érzékenyen hivaték a' kék madár, miért ne hínám én is?

Jer kedves kék madár

Kit szívem alig vár.

Jöjön el ma este, 's várjon meg az utcaajtóban. Ha lehet kimegyek egy tiszta szóra; ha pedig nem, kiszólok a' kamaraablakon. És ha ez soká sikerülne, ha tán kakasszó utánig kellene várni, legyen békén; hiszen a' bölcsesség éjeken virraszt, pedig Lukács ur megérdemli, hogy a' virrasztó bölcssekhez sorozzam. Meglehet a' közben egy kissé didereg, 's arcát marni fogja a' fagyos szél, de gondolja meg, hogy jobb fázni, mint égni, pedig én égek mint a' mécs, melyet meggyújtottak, de gyújtója nincs jelen, hogy megkoppantaná.

És ha szive vagy dolgai nem engednék jöni, írja meg cselekedeteit, mint Lukács megirta az apostolokét; hogy, ha kék madarra elő nem repül, legalább tolláról ismerhesse az őt aranyos kallitkába váró

Puskás Mária.“

„Tán adósságot sürgetnek földi, hogy úgy néz, mint a' kárvallott cigány?“ kérdé Ugrancs fortélyos álszinnel; midőn Dongódy az olvasás után boldog néma lön.

,Vagy harangozónak híják rácz espereshez, 's a' conditio czudar?“ jegyzé meg ágyán Üstökös.

„De dög van a' nyíren, 's rokonit félti;“ közbeszól Ordas, egy otromba rejectus, ki eddig egeret vadászott egy szögben, 's az egész ügyhez részvétlen maradt.

Dongódy, először deák-életében, torlatlanul hagyá a' bunkós elménczkedést. Föléjek emelt lényül tekinté magát; arcát claravayani magasztaltságban hordá fen, 's

„Mit eszünk dárdás?“ kérdé pünkösdi kedéllyel a' terítő szolgát, kit az iskolai ó lexicon mendikásnak nevez.

,Gombatésztát; mond szomorun a' fiu, előre tartva, hogy ő szidatik meg a' gazdasszony helyett: mint mindig ha rossz étel vala, melly hetenkint többnyire hétszer történék.

„Hogy szülne kilenczet egyhúzómban az a' ripacsos civa,*”) — mond Ugrancs türelmetlenül, — mindig macskanyomot főz;“ mert az említett étek, lébe hányt nyom-forma tésztaból készül.

*) A' polgárnő torzcíme.

Ha tavaly Mariska karácsonyját elrontám, legyen ma karácsonyom; gondolá Dongódy neki keseredve a' gombatészta-névre.

„Dárdás! itt a' pénz, hozz a' coquától töltött káposztát, foghagyma-kolbászt, 's mellé selyem-czipót, (mondd kipót).“

„Földi, több nap mint kolbász, azt mondja a' magyar;“ jegyzé meg Ugrancs, hűledezve Dongódy tékozló ötletén.

Azonban enni ült a' szoba egész népessége, számra nyolczan; 's ilyenkor a' pók-ásitást is meg lehet hallani.

A' roppant tál tartalma szemlátomást apadt.

„Nem veszitek észre, hogy ebben az ételben kámfor van?“ kérdé Üstökös, midőn már a' szó nem veszélyezé étvágyát.

„Zsir helyett fagygyúval van rántva, — felele Ugrancs, — azért ízlik úgy, mintha ködmön esett volna bele.““

„Azt hiszem leve van esővizből főve;“ vélé Dongódy.

„De biz e' baromfiak multak ki természetes halállal; — igazítá Ordas, — nem látod milly veres ez a' hús, mint a' spanyol-viasz?““

Mind ez 's még két ennyi jegyzet pillanat műve lön, mert másikkban már minden ehető dolog úgy felemészteték az abrosz szinéről, hogy Boscó varázsszava soha sem tűntet így.

Szedett asztalnál ülve maradtak rágyujtani, de szemeikből látszék, hogy egy második ebéd épen nem lenne felesleges.

„Hiszi-e földi hogy öt ezer ember megérte öt hallal?““ kérdé Ugrancs Üstökös barátját, ki végét hosszát nem érte a' fogpiszkálásnak.

„De nem öt ezer diák, közbeszól Ordas: mert azon állitást csakúgyan inhibealnám, hacsak czethalra nem alkudnánk.““

Egy füzér tréfa után könyvet vőnek, inkább emésztési nyugalom, mint okulás végett.

Ártány, egy kis mogorva novitius, ki öt hét előtt adá meg a' vadpoharat, 's még azon együgyű hitben élt, hogy iskolában tanulni szoktak, némán olvasá a' Cebest: *εὐνκατομεν περιπατοντες* 'sa't.

„Egyet mondok nemes contubernium; közbeszól Ugrancs a' szokatlan csendnek. Ne rontsuk termetünket ezzel a' betüvel, hogy több legyen vele a' mit nem tudunk. Ugy is ásó kapa alá

kerül koponyánk, mint Hugo Grotiusé. Jobb halberzwelvre vesz-
jük az időt. Amice Ártány adjon bankot!“

Soha indítvány egy kamrában sem nyert olly nyomon fogana-
tot. Azonnal Homiletica-, Genesis-, Philosophia- és Kövytől
megtiszttalt az asztal, 's készen lön a' halber-compania.

Dongódy merülten járt a' szoba vöröstégla telepén, mitsem
ügyelve mi történik alatta, felette vagy körülé.

„Dugjon egy pipát fejibe Dongódy, biztatá Ugrancs, 's az-
lán vegyen blattot.“

„Nem akarom megpróbálni enyim-e nyolcz garasom a' mi
zsebemben van?“ felelt Dongódy stoice, 's mig társai élethalálra
működtek a' takarékos banknál, szóttanul folytatá magát szívében
a' boldog éberálm.

Milly szerencse, minő becsület, gondolá titkos örömebent
romlatlan szüztől levelet kapni. Héví és őszinte levelet! Mennyi,
kellett az árva gólyának küzdnie, mig tollát tintába mártá? Mit
nem próbált, hogy a' kétség ösztönét meggyőzze? De ki tehetné
azt? magamról tudom miként furja vesénket a' szerelem, ha egy-
szer befért. Milly nyiltan, milly kedélyesen, 's milly hosszan ír,
pedig azon irgalmatlan calligraphia tudom kimeríté erejét!

Itt ismét elővóná a' szegény levelet; de a' másodszori olva-
sás sokat letörölt az első hamvából. Fogalmait butáknak, érzemé-
nyét szűknek, izletét színetlennek találta. Azonban maga is Te-
rentz comoediáiból tanult enyelgni, 's hamar megnyugvék.

Nem volt, ki képezze, gondolá tovább, majd kiegyengetem
én. Látszik, hogy olvassa az írást; igen, bravo! legalább ár-
tatlan lelket ad kezem alá. Hm hm! mennyit gyöttrém miatta ét-
vágyamat. Azt mondja a' diák: ignoti nulla cupido. Nem igaz;
legalább ignotae est. De hisz ő nem volt ismeretlen, mert hány-
szor láttam. Vagy ismeretlen volt, mert nem beszéltem vele?
Ki fejt meg ez emésztő kérdést? . . . Milly szépen kifejlék sor-
som magától. Lám én szerencsétlen állat, ha a' tavalyi estén meg
nem némulok mint a' nagyhéti harang, egy évi boldogságot ad-
tam volna ügyefogyott lelkemnek. De az ember fia gyakorta ollyan,
mint a' négy lábu barom, mellynek fejét ha felhuzzák az asztalra,

ő menten lehúzza azt. Azóta milly közel állnánk a' ,nem tovább'-hoz. De ma is jobb, mint soha. Milly ékesen nyilik meg előttem a' tél. Ki mondja meg nekem, nem ez-e az Ábrahám kebele? Három, vagy tán két év után Mariska az anyakönyvbe iratik; 's én mint boldog férj, mellé. Milly dicsőn telelünk a' jól fült szobában. Nem kell benne köpenyestül sétálnom, mint épen most teszem. Asztalunk mindig rendben lesz, kamaránk tömött, 's gombatésztát soha sem főzetek. A' nyár elmulik, 's jö a' másik tél. Az alatt Mariska meguriasodik. Bőre kitisztul, 'szemét nem süti le, haját sem keni. Míveltsége szemlátomást megnő. Elmés lesz és vidám, 's az előkelt nép is szemet vét reá. Építék neki ékes hajlékot Vajjon építék-e? Miért ne, hiszen ugy szereztem. Lovam lesz, 's fedeles kocsim. Nyáron fürdőre, ősszel otthon, 's farsangra városban

Ho hó Lukács, megárt a' sok légváltás, inté tréfásan ébredő lelke; 's elmosolyodék eszmevágztatásán, mellyel egy kívánt, de el nem érhető jövőt olly nyaktörőleg benyargalt. Amaz élethez, — igazítá meg gondolatát, — műveltség, birtok, 's egybekötetés kell. Hol van ezeknek egyike is? Elveszed, punctum; 's tied a' boldogság. Igen, de hozzád jön-e? kérdé ismét hidegen az ész. Hogyne, hisz itt a' levél; 's ekkor harmadszor olvasá azt, melly a' második hitelét is gyengíteni kezdé. Vajjon ő irta-e? vajjon nem azon contubernalis csínek egyike-e, miket éjnapon egymás ellen üzünk? Nem, nem Lukács, ne túlozd a' kérkedést. Szobánkban nincs e' fajta papiros; ollónk sincs, pedig e' levél körül van nyirve; tintája is eczetszagu, pedig mi csak vízzel szaporítjuk a' kalamáris ágyát; 's hogy e' mind kölcsönzés legyen? ennyi fáradságot egy vitzért diák nem teszen. Azonban társaim nem is tudják Mariska nevét, sem hogy a' szürszabó sógornéja, sem hogy szombatreggel sulymot vásároltam. És ha regéltem is nekik szerelmem félénk és szóltan voltáról; ha elpanaszlám is hogy itt vagy ott láttam: az mind egy ismert ismeretlenő örve alatt ment, kinek se neve, se hazája, se rangja, szőnyegen nem forgott Az'tán meg most jut eszembe; hiszen módom van egy tanuval többet szerezni; 's játékba merült társi megett kiillant.

„Utána Ugrancs, — uszítá Ordas, — most ruhát kölcsönzeni ment, hogy éji wachtparadján takaros legyen.“

„Hátpávatollban megyen szajkónak?“ kérdé a' kis makkfejű Ártány.

„Vajjon fogad-e szót a' lépes levélnek?“ kétkedék Üstökös.

„Bizonyosan, — vigasztalá Ordas — hisz a' csin jól van intézve.“

„Csak az adatokban ne tévedtünk legyen.“

„Én jót-állok önszakmányomért. A' leány nevét hitelesen kikutatám; 's hogy a' sógora a' szürszabó, fejem teszem rá.“

„Én pedig sulymot venni láttam.“

„A' levél hiteles; azon nem mulik.“

„'S szíve fülig Marcsánál van; ékes Lukács ur okvetlenül wachtparadra megy.“

„Vagy legalább megirandja cselekedeteit, mint Lukács az apostolokét.“

Ugrancs visszajött. „Dongódy a' janitort vallatja, híradó aggodalommal. Injuria lesz, ha annyi mű dugába dől.“

„A' janitor körmönfont legény, jegyzé meg Üstökös; nem könnyen lesz Judássá.“

„Psz! Lukács jön . . . Halbe bank Ártány! 's rágustált.“

Dongódy visszatért. Arczában látszék a' feltámadás. Diák-éltében illy boldog nem volt. Feledé hogy a' mosónénak adós, hogy bundája nincs, hogy ma leczkén bekapták, 's mindent, mitől feje rendesen füstölt.

Leveté csizmáját, hogy estig megszáradjon; keztyűjét megvarrá, pecséteket mosott, szóval: a' toilette kellékit rendezé.

Estve tizkor mind ágyban valának a' tizedik ház vazalljai, sötétben, mert a' caetus gyertyája elfogyott. Heten aludtak már, mert ébren lesni Lukács ur kivándorlását, terhes lett volna. Csak egy volt, ki a' paplan alatt nyílt szemmel feküvék talpig nyalkán felöltözve; kinek álmát a' fonott haju geniusz gátolá. Iszonyu nyugtalan volt; az ellenőr szemláját várá. Tán elaludt az a' tüskés porkoláb, akadna fel szeme, — szidá magában, — hogy így várakoztat; 's hosszú kortyokat húzott a' zöld korsóból, mintha szivhőséget akarná leönteni.

Végre jött a' visitans, mint minden éjjel. Körüljárta sasszem-mela' fekvő legénységet, ama földig álló vastag pipafüstben, mely-lyen fagygyu-lámpája alig tudott fénykört gyújtani. Lukács fü-léig voná paplanját, mint egy véd-dominót; csak kaponyaszörét hagyva kinn, mint species factit hogy ott van.

Az ajtó behuzaték. Az ellenőr tovább tovább haladt; 's végre erőtlően hallatszott a' távol ajtók hegyes nyiszorja.

Dongódy nesztelen fölkel. Ugyan szikráznak a' csillagok, disznó hideg van, jó lesz praeveniálni, gondolá magában; 's Ugrancs paplanjáról nagy lassan lecsente a' bundát.

Jason mennyt szenvedett az aranygyapjuért; miért ne ő egy gypjatlan bárányért? Minden vállalat különben is kezdetén nehéz. Ha az ember benne van, rászánja magát. Illy vigaszok közt kopogott Dongódy a' fagyon, ama helyig, hol a' falat, al-kalom adatván, meg szokta mászni. Itt elébb keresztül veté a' bundát, hogy másztában terhül ne legyen, 's maga merészül és jártasan kapaszkodék lábán és körmein, a' vakolatlan téglák nyi-lásaiba.

Azalatt, a' lakszobák előtti folyosón pajzán síheder roboga végig, ki visitatio alatti kinletét igazolni futott a' contrához. A' tizedik ház előtt neki ficzánkoltá magát; benyitott a' sötétbe, 's nagyot bögött.

„No még egyet!” kiálta Ugrancs, kit ajtó közelében a' hang nyers ereje szörnyen felriaszta.

A' pajkos diák még nagyobbat bögött.

„No már most veszz meg;” válaszola Ugrancs türelemvesztve, 's szemébe locsantva egyszersmind a' kalamáris tartalmát, mit az ágy feletti ablakból rögtön felkapott. Azonban fálnak fordula to-vább aludni, de gyilkos hűs, mely vékony takaróján elterjedt, észrevéteté a' bundarablást.

Rögtön Dongódy ágyához futott. Helye még azon meleg volt; 's ő schlafröck helyett togáját kapva, rohant az ismerős falrész-hez, ha az illanót utban kaphatná.

Dongódy ép a' faltetőn volt.

„Ide a' bundával Lukács, különben tüstint a' contrához megyek hogy kimásztál.”

„Engedd át barátom, kétszer vigilálok helyetted;“ kérte Lukács négy kéz láb.

„Semmi esetre,“ viszonzá Ugrancs hangosan; ’s készült Dongódyt lehúzni, midőn az új épület egyik alsó ablakán hirtelen egy fő dugta ki magát. Az Czirmos esküdt volt, ki a’ diáksínekre egész szenvedéllyel vadászott.

Ugrancs hirtelen megszökött, mert valahai kölcsöntől félve, nem akará hogy bundája miatt pajtása horogra kerüljön.

Lukács pedig kiugrék sebtében; de a’ menekvés áldozattal járt, mert a’ falpárkány mind lesodrotta frak-gombjait, miket tegnap vart fel hitelben egy éhes szabó.

Falon kívül nyugton akasztá nyakába a’ bundát, mert jól tudá mikint Ugrancs pajtás hasonszolgálatért ágyába rendelendi a’ dárdást, hogy ha Czirmos újra visitálna ne legyen üres; mert hatszáz legényt fejenként megnézni képtelenség lenne.

Jó hitében gyorsan neki indult, ’s eszméit Marcsára szökken-té, midőn:

„Hova kutyagol *) domine?“ kiálta utána Czirmos, ki a’ felnyitott portán őt megfogni jött.

Lukács nem felelt; de allegretto neki iramlék; félig értve a’ diplomaticus címeket; miket az esküdt utána szórt.

Midőn jól behaladt a’ távol homályába maestoso ballagott, ’s röviden megvigasztalá magát. Nem ismert meg ugymond; ’s ha igen, majd elkápszálom, úgy is tudom hova jár forró pogácsára.

A’ városban kórházi csend volt, ’s holdtalan sötét. Sötét mondom, mert az utcát ugyan senki fiának ki nem világíták. Hurczoljon lámpást, ki nem akar verembe esni.

Csak a’ toronyőrnél égett beteges olajmécs, melly reszkető fényszárnyakat festett a’ kormos ablakra. Reményem azon módon gyuladt, megjegyzé Lukács ur; hajh de a’ torony magas, ’s ha leesem nyakam kitörik. Az mégsem, igazítá magát, csak szerelmemé; de ha szerelmemé kitörik, miért nekem a’ magam nyaka? Elméletiben fejét csillagvizsgálói állásban vitte, ’s úgy neki

*) Gúnyszó gyalogol helyett.

ment egy izmos czölöpnek, mely a' gyalogutat szekerektől védte, hogy agya meglódult.

„Fa-bakter a' ki vagy . . . !” morrantá fogszorító dühhel; de a' sorssal hamar kibékült, mert nagy a' pályadij, mely e' gyalogversenyre várt. És ha Jason hajóttört az aranygyapjuért, miért panaszkodják ő, holott feje sem tört be?

Mennyi baj, küzdelem és veszély! Csak el ne késném. Oh mint vár, mint kétkedik, mint sír azóta.

Egy utca-sarkon zene üté fülét. Két szomorú cigány dolgozott cimbalom- 's egy szál trombitával. Borbélylegény ad szerenadot a' dulcineának. Jasonnak Orpheus lantolt az aranygyapjas utban; nekem két cigány!

Majd egy malom mellett vitte el útja, mely alatt egy pár független hölgye vett éjszallást a' köztársaságnak. Lukács megemlékezik Jason lemnusi asszonyairól, de állapotás nélkül tovább vitte bundáját. Per varios casus ugymond 'sa't.

Már közel volt a' siket zughoz, melyben e' celebris éj tündére lakozék, de a' szegletház tövében egy fehér jelenet kísértve terjedt el, melyre Lukács lovag haja felállott. Hah! mostohám árnya-e, mely mikint a' bűvös vadászbán, fiját megóvni jött? vagy amaz őszanya akarja velem elhitetni, hogy Jaromir vagyok? de a' tapasztalás hamar megtanítá, hogy a' vélt lélek nem egyéb, mint egy juhászkutya, mely ittas gazdáját őrzé a' fagyon.

Utam el van állva, mit tegyek? ha motszanok e' négy lábú strázsa gorombáskodik. Ugyan minő fogport használ, hogy olly fehérek gyilkos agyarai? Pisz pisz Bodri! . . . ide Körmös! . . . júhoz Bodri! . . . pisz pisz Körmös! szóla enyelgve, de nyájaszkodása mit sem tön. A' kuvasz olly dühösen védte a' sikátor száját, mint a' colchisi sárkány. Mi volt mit tenni? egy távol utczára kelle kerülnie; 's tovább gyalogolt az irgalmat nem ismerő rögök élein.

Most tul vagyok minden argunautai vészen, mit kissé jobb politia mind elhárít vala; csak a' kivívott bárány boldog birtoka vár. Oh mint megérdemlem; milly méltán lesz enyim az éj öröme. Közeledtével gyertyavilágot von észre a' ház ablakában . . . Érttem virraszt! tehetne-e másképp? hiszen ugy szeret. Oh mint

eped, oh mint sinlődik. Megyek, megyek; repül a' kék madár. Viszem, viszem lelkednek részét; úgy is olyan szívünk, mint a' ketté vágott alma, melynek egyik fele a' másik nélkül nem egész.

A' sors úgy akarta, hogy a' puskásháznál akkor nap disznót öltek. Midőn ablakhoz ért Dongódy, asztalnál lelé a' háznépet. Esznek! ah mî boldogság. Mariska asztalvégen, szembe velem. Ülhetett volna-e másuvá? A' sinai tábor nem néze olly buzgón a' csipkebokorra, mint én ő reá.

A' ház előtt egy olajfa volt, 's rajta, tövéhez közel, csonka ág. Lukács erre állott, hogy a' magaska ablakba kényyére könyökölhessen. A' szél fokunkint támadt, 's a' fa galyját ablakhoz üté. A' leány oda tekinté; de persze mitsem látott. Ah mint keres! mint néz utánam, itt vagyok, itt van engedelmes híved; várlak, türök, hervadok és fázom. Fázom Mariska, de nem panaszklok, mert qui cupit optatam, 's a' t. a' kincsre vágyik, sokat ázik fázik.

Mariska mellett egy roppant macska ült, farkába kerítve jobb felét és első lábait, melyek katonásan egymáshoz állottak. A' szüz nyájas szót és szemet váltá a' hízelt állattal, mi közben kövér falatokat nyujta hegyes fogai alá martalékul. Marci kandúr férfiasan evett, jelesen a' húshoz angol szenvedéllyel látszék viseltetni. Azonban az osztó kéz fogyhatlan bő vala, 's a' kegyencz torkig lakozék. Most elforditá zöld szemét, jeléül hogy megelégedett; rózsabárony-nyelvével tisztára nyalta bajuszát, 's egy kis diaeteticus mozgalom végett Mariska lábaihoz kezdett törleszkedni. Farkát kedélyesen lógatá a' közben, 's hálás de álmos szemeket vete aszszonyára, mignem lassudan késélnyire huzá össze pupilláit, körmeit bevoná hogy lábfejei ártatlanok lőnek mint a' selyemgubó, 's karikába feküdt tompa dorombolással, mutatva hogy a' jóllétet élvezi.

Ez mind szép, de az idő kakasszó után lön; 's Lukács lovagot úgy átjárta a' szél, hogy foga vaczogott; 's csüggeteg szívvel kezdé gondolkozni a' lemondás kényszeréről. Nem lehet kiállnom, ugymond; a' hideg vesémre is jeget pillézett már; az éj öröme nem adaték nekem. Annyi baljel után gyanithatám vala. De hiszen nem irta-e hogy ha fázom, ne gondoljak vele, mert jobb fázni mint

égni. Oh én fázom és égek. Égek angyal értted; 's fázom a' szörnyű fagy miatt

Végre befejezteték a' disznótor; 's a' jóllakottak az ajtón ki-
oszlának. Mariska egyedül maradt a' szobában. Ah! üte órák; a'
szelid galamb mindjárt ablakomra repül. Kopogjak-e, vagy ne ko-
pogjak? De nem is ügyel felém; tán valaki van a' szobában kit
nem látok.

Mariska a' gömböc- és kolbász-maradványok összeszedtével
gazdasszonykodék. Milly gyöngéd! rólam gondoskodik. Mi elmés
előlátás hozzám nem rohanni; hosszabb szerencsét miért veszé-
lyezne rövidért? Még visszatérhet valaki. Várja mig lefeküsznek.
'S ah akkor! Eszem; nyilatkozunk, 's a' dicsőség enyim.

Mariska készen lön foglalkozásával; nagyot ásita 's a' szobát
gyertyástul elhagyá. Már jön, már repül. Hah, a' konyha nyílik;
eresz alatt közelg a' kopogás. Milly kis hitű valék; némi hideg mi-
att akartam lemondani. Lám, lám, minden szenvedésnek megvan
gyümölcse. Hah! hah, már itt van.

E' pillanatban két körmös hentes jöve ki, a' mai disznók igaz-
ságszolgáltatói, kiket Dongódy az asztalnál családtagoknak véle.
Utánok rögtön bezáraték.

Lukács leesett egéből, 's keservest sohajta.

„Ki ez a' bundás csavargó?“ kérdé az egyik sertéshóhér pu-
pillameresztve, melly meg nem nyílék eléggé a' sötéthez.

„A' bizony fatolvaj, állítá a' másik; tegnap viradóra is elvit-
ték kapum küszöbét.“

„Igaza van koma, nézze e' korlátczöveket mint lóg;“ tódítá a'
másik, miközben a' puskásház utcakertjét rázta.

„Most akarta kihuzni az enyves fajta. Hajam feláll a' mint ez
a' bűn elharapózott. A' bálványfákat is elemeli a' diák a' malmok
mellől.“

„Na be veled csavargó az igazságházhoz. Épen jó kézben vagy.
Komám a' város-directióhoz tartozik; belszolga a' tanácsban.“

Szegény Lukács hiában tanulta Cicerot 's Quintiliánt. A' be-
széd hatalma, az ékesszólás, a' mentség és ártatlanság esküje
nem hatott ezen vastag földfiakra. Erővel akarák, hogy közöttök
menjen. Vajha nálam volna Medea köve; gondolá búsan, a la Ja-

son vetni közétek, hogy egymásnak esnétek szalonnás ökleitekkel, mint sárkányfogból kelt pánczélos vitézek.

Húzzonás közben egy éjört fedtek fel, ki a' közel lebujban idogált. Görbe szeget könnyebb harapófogóval kihúzni, mint ötet onnan. Végre sikerült. Dongódyt rábizák a' hentesek; kit ő rögtön meg akart vesztegetni. De az ő helyre akará hozni közvéleményét, melly két polgár előtt compromittálták a' lebujban; 's lármát üte. Én nem vagyok pesti poroszló, kiálta harsány torokkal; szedje fel az ur csábitó pénzét, 's fagyra veté a' nyolcz garast, Dongódynak egész értékét.

„Vigye kend igazságházba, mert az a' kend dolga;“ mond az egyik hentes platói arczczal.

„Reggel aztán majd megtanitom én, kinek hínak; tevé hozzá a' koma; azaz megkérdem kapitány urat, mit tegyünk?“ sűgá félénken az éjörnek, rettegve hogy hetvenkedő szava bírófülbe jut.

E' lármára megnyilt a' puskásház ablaka, melly még alig maradt hatvan lépésre. Mariska kinézett egy ingvállban, vetkező nyakkal. Egy perczig figyelt a' botrány után; de persze nem álmodá hogy annak hőse, az unokaöcs tanítója legyen; kit különben tavaly óta nem feledhetett. Hallá a' szidalmat és vihart, mi a' megtámadók részéről folyt. Így Rontó Pállal se bántak, jegyzé meg röviden; 's egy brr! utánvetésével behuzta mosdatlan keblét a' hidegről.

A' két hentes letért egy utcába; 's Dongódy egyedül maradt a' felsőbbséggel, ki római lictorul tartá bal ölében csorba lándzsáját. „Futásról szó sem lehet, mert gallérom vasmarkában van.“ Terveze tehát csendes mentében, egy alig remélte menekvésí módrről.

„Az ur gyilkos, aló vártára, vagy félreveretem a' harangot;“ sikolta az ő, midőn Lukács egy értekező szóra meg akart állni.

Csak pénzem volna, gondolá a' fogoly, okvetlenül megvehetném őt. Négy szem közt nem olly dühhozó az ezüst, mint civisek előtt a' rézpénz. De hiában, váltott pénzem nincs, 's váltatlan még kevésb.

Azon cerberusát, mint minden pinczeittast, szabadlevegőn átjárta a' borgöz. Ollyan lett mint a' csap; de a' bundagallért foly-

vást markolá. Tán birnék is vele, gondolá Dongódy, de majd lár-mát üt 's a' botrány lesz nagyobb. Azért jónak látá a' szép szó erejét még egyszer megkísérteni.

„Uram, mond a' részeg paraszthoz nyugodt és lágy hangon, — látom hogy az ur józan nevelt ember.“

Az ör egyet igazíta bajuszán, 's feljebb tartá fejét.

„Az ur megérdemli, hogy titkomat birja. Az ur foglya, mint amott is mondtam, nem jött-ment gazember; ime nézze frakomat.“

Az ör megtapintá a' ruhát 's látni erőködött.

„Bizonyossá teszem a' nemzetes urat, hogy igen fontos származatu vagyok, mit azonban itt, az éjnek setétségében föl nem fedezhetek. Juhokat hajtaték héti vásárra. Vakmerő ihászom az estve barmaim javát kicserélte, 's ezt nekem hírül hozák. Öt nyomozni jöttem, most, midőn a' bűnáldomást itta; de a' kancsók közt jókor elkészült, 's a' sárba fagyott.“

Az ör keményen ránézett zavaros szemével, mintha kédkednék.

„Igen, igen; tessék csak jöni Vigyázzon kérem gyöngéd lábát megsérti a' kegyetlen rög Na ime! amott fekszik kuvasza mellett. Nem olyan-e mint Faraó sertései?“

Az ör előre nyújtá nyakát és szemeit; 's a' kérdést meggyőzőtleg igenlé fejével.

„Na lám, ha most barátom uram engem városházhoz visz, 's kilétem megtudatik: nem kinevetés leend-e díja? sőt, isten bocsásd, nem azt hinnék-e, hogy egy kissé boros, 's alattvalóinak rossz példát mutatna? Nekem nyugtalanságot okozna; magának szégyent; 's azonköl nem tudja-e hogy nemes embert illetni tilos? hogy ki azt merészli, bűnhődés fia?“

„Igen is tudom teéns ur,“ felelt az ör levett kalappal.

„Na édes fiam, ha tudja tegye fel a' kalapját 's ovakodjék. Ott az ihászom, kísérje be azt. Báránysipkája ugy is hasonlít enyimhez, 's bundája szakasztott magamé: azon érdemes két polgár nem látta bundám alatt a' sorsomhoz illő ruházatot, 's azért holnap nem fogják megkülönböztetni, én voltam-e vagy az ihászom. Tehát cselekedjék okosan mint illy józan főhöz illik; 's töltse kötelességét, mert az a' becsület dolga. Holnap a' városháznál találkozni fogunk. Ott veendi tölem szolgálatjutalmát.“

„Szerencsés jó éjszakát;“ kíváná lábán alig álló ör Lukácsnak; ki ügetésbe vevé megviselt lábait, hogy ha a' juhászügy tisztába jő, el ne foghassák.

Milly szépen megmenekült volna, de Czirmos kémje mindütt nyomában járt; 's azon meggyőződést vitte urához, hogy Lukács ur fa után vala.

Másnap utángondolá Dongódy a' vészes éjt. Csak szólhattam volna szegénynyel, mindent felednék. Most feltámadának bajai, mint nyomorban vagy balesetkor szokott. Mennyi inség a' multban, 's mennyi vesződség vár reá. Tanulói hitele nincs, pénze nincs, mije sincs. Azonban szégyen készül fejére és bűnhődés. A' zsidó tanár okvetlenül megidézteni; hátha még Czirmos felismerte. Oh miért is küldték iskolába, hogy időnap előtt megszáradjon kedve. Azonban az éj kalandját mélyen titkolá. Talán még mindent ki-egyenlit a' sors.

Egész héten vadbelényt álmodott, melly üzé kergeté, mint Vulcan bikái Jasont. Oh csak jőne ama nagy nap, mert fejem iszonyuan fő.

Szombathajnalban nagy lótfutás támadt a' diák-lak podiumán, mint minden szombaton. „Ad causas“ rivalgá a' vihanczos ifjúság; megtudni miként menend le rajtok a' nap? Kitódultak a' tizedik ház vazalljai is. Dongódy egy oszlop megé állt. Minő tábor gyűlt össze a' keleti szegletben. Köpeny, ködmön, paplan és ó bundák öltettek ing fölé; 's az öltönyök minden századából antique darabok jelentek meg. Róka, medve, farkas, nyuszt és juhprémek egyszínben néztek ki, mert a' tisztes idő mindenikről egyiránt le-szedte a' szőrt.

Miért nincs egy millionör keblében annyi életkedv, mint e' koppadt köntösök alatt? 's miért nem daczol ugy bajával a' fegyveres tábor mint a' mindentelen diák?

Az apparitor megjelent, 's hozá az élethalál diplomáját egy kormos lámpással. Mint mindig, Ugrancs lön felolvasó. Hangja sikoltó volt, minden megérté. Fölvevé a' lapot, 's a' tömeg fül lett.

Egy helyen félben szakadt, mintha kiméletből át akarna ugrani néhány vádat vagy bünt; mindegy, mert e' két szót az iskolaszék rendesen rokonnak vette.

„Tovább tovább” kiált az ifjúság; ’s Lukács urban egy névtelen sejtés meghűlé a’ vért.

Ugrancs folytatá:

Causa X-a. Non id agit ut in studiis proficiat, (nem igyekszik tanulni) Lucas Dongódy.

Causa XI-a. Professorem decepit, (tanárját rászedte) Lucas Dongódy.

Causa XII-a. Jurato subterfugit, (az esküdtől megszökött.) Lucas Dongódy.

Causa XIII-a. Diphteratus incessit, (bundába járt) Lucas Dongódy.

Causa XIV-a. Muros collegii superavit, (az iskola falát megmászta) Lucas Dongódy.

Causa XV-a. Lignum auferre tentavit, (fát akart csenni) Lucas Dongódy.

Lukács nem hallgatá tovább. Vad sorsa torkára nőtt. Az ifjúság különben is tréfát szokott üzni, ha valaki egy vád alatt egyedül állt. És ő illy pitykés, sallangos bűnökben. Minden számnál hahota vagy ujjongás követé; ’s végre legművészebb kitéttel is röhögés tódult nevére. Szíve csordultig lön; neki keseredett egész erőből, ’s mint igazi bús magyar, haza ment és lefeküdt.

Kilencz-tájban felkelt, talpalni fel ’s alá. Olly komor arczot ölte, hogy laktársai féltek megszólítani. Különben is fájlalák a’ gondolatlan tréfa komoly eredményit. A’ világért nem tudatták volna, hogy a’ levél körmeik közül kelt. Reményét hagyjuk menedékül, gondolák, ennyi ostroma közt. Hosszu csend után Ugrancs fogott szót.

„Ne bústuljon földi, mond kecskepathossal, az ember úgy is clebb utóbb elhullatja napjait mint az őszi diófa, ’s aztán vége az inségnek.”

De Lukács nem felelt. Egy óra mulva, midőn a’ szolga történetesen oda vetődék, szólalt meg.

„Dárdás, szedd össze motyómat, ’s vidd zsibvásárra.”

Társai ütközve néztek, kérdőleg mit akar.

„Czirmos rég feni fogát, de becsületembe nem fog harapni. Tudom úgy is kiküszöbölnének: inkább sine fine elmegyek.“

Ezt rögtöni pakolás követé, 's könnytelen búcsu.

Midőn a' portán túlet, feltárult lelkében az üres világ; 's ő pillantás nélkül bámult bele, mint a' birka mikor az esztrengéből kilökik.

Azt a' kedves gilit, gondolá, nem hagyom szó nélkül. Mielőtt nyakamba akasztanám sorsomat, beszélnem kell vele. De miként? Ha oda megyek apja gyanúba jő, 's még tán nagyapja is, pedig mint a' szürszabó mondá az a' ház kalapja. Irok, 's megbeszélem milly szép, mint szenvedek; 's milly szükség látnom. Cselekedetimet nem írom meg, hiszen becsületemről lerántanám a' bőrt. De hátha levelem apjaihoz téved? Az szörnyű lenne Semmi! tudom a' szent könyveket kedvelik. Bölcs Salamon atyánkfőből veszek szavakat.

Levele így hangzék:

„Ékes Marcsa leányasszony!

Midőn irtál, midőn akartad hogy menjek repültem. (Bocsáss meg a' „te“ czímért, ha tollamon nem engedém kijöni, könyökömön törne keresztül. Hiszen Erbiát is így szólítá Agétas.). Ama szörnyű éjen láttalak, de hangot nem adtam. Láttalak mondom: 's eszembe juta a' Példab. V: 19. verse: léssen a' te feleséged mint a' szerelmes nőszarvas, és a' kedves vad kecske. Igen igen; hajad hasonló a' kecskének nyájához, melly Giliád hegyéről lenyíri, (vagy lenyírte) a' füvet. A' te szemeid, mint a' galambok szemei téjben mosattak meg; a' te arczaid hasonlatosak a' drága füveknek tábláihoz, és a' te orrod a' Libanus tornyához, melly néz Damaskus felé. Mint a' veres czérna a' te ajkaid; és a' te beszéded ékes, mint a' pomagranátnak darabja.

Hasonló a' te nyakad a' Dávid tornyához, melly építettett fegyveres háznak, mellybe ezer paizsok függesztetnek fel; mind erős vitézek paizsai. A' te lábszáraid mint a' tiszta aranyfundamentomon álló márványköből csinált oszlopok. Oh melly szépek a' te lábaid a' sarukban én galambom; megsebesítették az én szive-

met én hugom én jegyesem, vagy még nem jegyesem a' te sze-
meidnek egy tekintésével, a' te nyakadon való egy aranyláncz-
czal, vagy akarám mondani, bársonymadzaggal. —

Elég az hozzá, hogy jer el este nyolcz óra tájban a' szürsza-
bó sógorhoz, hadd jelentsem meg néked törődött szívemet, hadd
mondja meg néked a' maga cselekedeteit a' te hív és szomorú

Lukácsod.

Estve a' szürszabónál vala Dongódy. A' kis Mátyás,
hajdani tanítványa, sutban zokogott; a' szürszabó rendkívül pi-
pázék; jeléül, hogy elégedetlen. Ékes Lukács ur pedig, meg-
könnyülve a' vallomások könnyüi által, várta lélekszakadva, mi ira-
ték róla és Marcsáról a' sors könyvébe?

Pontban nyolcz órakor megjelent a' várt szüz nagyap-
ja: egy rideg szinehagyott timár, kinek arczbőre csávájából lát-
szék kerülni.

„Dongódy uram vétett a' sinai kötblák ellen, kezdé fontos
gordonhangjával. Nem nyilván mondja-e a' X. parancs: ne ki-
vánd felebarátod házát, se barmát, valami az ő kapuin belől va-
gyon. Avvagy nem belől vagyon-e pedig Mária az én kapui-
mon? 's avvagy nem vagyok-e felebarátja Dongódy uramnak?
Miért nem kérte a' jószágot isten nevében attól a' kié? miért ir csa-
podárságot az ártatlan asszonyi állatnak, melly drágalátosan virít,
mint a' liliomszál, melyet még egyszer sem törtek le? De hisz
uram bocsásd, csapodárságot még sem irt; a' levél tisztességes
sora kimentí.”

„Máriánk levelet soh'sem irt, hisz a' bárány nem is tud írni.
Azt a' sátán hazudta, vagy pajkos diák-ember, ki a' sátáné.
Azonban a' szüz már régen szemet vete Dongódy uramra, 's ha
odafen úgy végezteték, egy hajszál sem fog leesni fejről mig
annak jegyesévé érik, ki nékie választva vagyon. De isten nem
így szerzé a' szent házasságot, mint az uram gyakorolja. Verje
meg előbb a' maga ezerét, ha nem tízezerét; 's ha lesz mit aprít-
ni a' téjbe, jelentse magát mint keresztény kérőhöz illik. Ha ke-
gyes Jákób lesz, én nem leszek kegyetlen Lában. 'S ha hét évig
elég értéket szolgál, nem fogok másik hetet kívánni Rachelért.”

Reggeli hét órakor mezőn vala már a' vándor Lukács; 's egész vagyona botján függött.

Vége mindennek: gondolá hidegkeserűn. Egy kilépett diák, bizonyítvány nélkül! Kilépett vagy kicsapott az mindegy! Nyugtom, jövőm, becsületeм oda. Becsületeм . . . ? Nem tisztán áll-e lelkemen a' védett önérzet? Követtem-e vétket erkölcs, polgárzat vagy felebarát ellen? Bűnöm-e ha ifjuév 's nevelés miatt könnyelmű valék? Bűnöm-e, ha az iskola, melly képezni akart, egy gondatlan botlás eredményiért embertelen arányban fenyt? bűnöm-e ha nevelési hanyagsága mellett, a' tribunali szigor vétkes túlsúlyban áll? Nem soha . . . ! Ki isten képére van teremtvé, annak ítéletében illy rendszer, becsületet sem ád, sem veszten. Igaz, nem tanultam. De miért valék erőtetve holt, cél- és sikertelen tanokra, mellyekhez sem hivatás- sem akaratom nincs? Mi nyugodt 's hasznos polgár leendtem egy gyár gépei közt, vagy a' tenyésztő osztályok valamelyikében. De nem késő. Mit mások hibáztak, helyrehozom. Becsem megvan, ezt magam vehetném el; de híven védtem őt. Önbecs és szerelmi remény! E' kettő tetterőre gyűjt, felemel, sikerhez segéll.

* *

Mult nyáron igen meglepett a' hypocondria. Kedvem nem volt; nyugtom elhagyott; semmi sem tetszék. Haragos, csüggedt életunt lettem. Szavam telve lőn rejtett fulánkkal, gúny és sértegetés szenvedélyemmé lőn, 's minden futott tőlem. Orvosom javasla: járjak sokat, egyem keveset, 's ne gondolkozzam. Véralkatom irányában ez igen annyi volt: üssem agyon magam 's szaladjak el. Mint halandótól telik, erőködém. Erdély határhegyein vándorlék. Másztam a' bazaltszirteket, miken a' vész elrongyollik; 's hasonlítám hozzá a' gyáva testművet, melly egy meghülestől szörnyet hal. Lenéztem a' fellegszárnyak közül. Láttam az erdők ruháit, a' kedvtelt lombmezőt, mellyen a' bő élet olly épen színlett; 's hozzávetém kedélyét a' sárga tudósnak, ki mindent májfolton által néz; 's önderű helyett másokat gyötör. Valóban a' növény- 's ásványország boldogabb az állatokénál.

Egy délután véletlen hegyi vész ért utól. Feketekék felhők tödultak, 's hamarabb mint mondom, egyetemes szemfedél lepte a' látkört. Dörgés rohant fel, mintha világtábor löne ostromot. Csattogó tapsai közt vadzápor és jég eredt meg, 's itt örült jelet kezdődék. A' vész bögött, felmarkolt szirteket vágva a' szakadt felhőbe, melynek omlatag vize tördelt rudakban csapott tölgyeket ázni fel százados ágyából. Most ár-zuhatag támadt, 's szédült rohamban vágódott egy bérchez, porrá törve minden cseppjeit. Rojtjait felkanyará a' szél, mint egy rongyos vitorlát. A' gyertyánfák dereka repedt, ropogott, hasábos törésben szakadva szét, melynek szilánkjait rögtön guzsászá facsará a' szél. Haragvörösben gyúltak szomszédomban szilaj villámok, 's aczélkékedés után szikrázó cikkekzakkban fejeztek el; le-lerepesztve egy hasáb bazaltot. Én egy bikkágba fogodzám, melly a' törzstövén nőtt; 's néhány perczig menedékem lön. Rövid ostrommal széttépte a' szél mint egy szálczéznát, 's darabjával hónalyig iszapba vágott, mit a' medercserelő zuham egy szirt-öbölbe vert.

„Nagy isten hova legyek?” sikoltám kétségbeesve átfázás 's tehetlenség miatt.

„Békével uram, ha a' természet magához jöend, kimentem önt;“ monda egy zömök vörösbarkós férfi, kit a' rohanó ár czaf-rangin keresztül egy szirtürben láttam.

Végre a' vész körme fölrepeszté itt ott a' felhőt, 's rongyait elsepré az orkán, élő-kékben öltözött eget hagyva maga után, itt ott rémledezni kezdő csillagokkal.

A' váratlan megváltó hozzám jött, 's udvariasan üdvözle. Na mondhatom tragicomicum volt. Én torkig iszapban összezsapzott hajjal, 's ő ázottan mint egy lucskos uszkár, két ismeretlen, egymásnak szépeket mondánk.

Azán kissé távozték, mert egyedül géppel sem tud vala kihúzni, 's két izmos hutáslegény kíséretében, feltámasztott hideg síromból.

Tiszta és jó módu házat nyita menedékül, hol száraz ruhát cseréltem a' hevenyészett tűznél; 's nem tudom közös veszély ismeretsége, vagy szokott belöszlön deríté fel? de olly nyugodt

és gazdag kedéllyel foglalt el, hogy a' nála tölt est, rásztkóros nyaram' gyöngye lön. Sok érzeménnyel szólt az ifjuszak vidám képéről, az elme 's test ünnepnapjairól, miket olly visszaadatlanul elvesz az életgond. Felifjodtam érett és kedélyes észrevételi közt; megemlékezém a' gyermekkor pajkos derűjére; mind azt, mit baj és töröttség küszöbén túlhagytam újra élvezém; 's mialatt tanulói éltéből a' fenirt töredéket elmondá, felébredt iskolapályám holt öröme.

„Hát Mariskát mi sors találta?“ kérdém nyomhatlan érdekl, félve hogy megnyíladt szívét fájó emlékekkel zárom be.

„Itt van! ugymond, őszintén karolva a' szöke anyácskát, (ki mint egy zerge, könnyüden szökellt be az ajtón kezét szorítva férjével); 's a' gyümölcs, mit az olajfa alatti szenvedésért vártam, bár később, megjelent e' kedves porontyban, folytatá Lukács tiszta üdvhevében, 's könnyű szemmel váltta át nője öléből egy csintalan fiút, ki használva a' szokott enyelgést rögtön meglovaglá apja térdeit.

„'S az iskolai búcsufogadás teljesítve lön?“

„Igen uram. Becsület 's szerelem tetterőre gyűjt, felemel 's sikerhez segít. E' hutában először legény, majd számvívó, később felestárs, 's most önálló, haszonbérlo vagyok. Negyven embertársam vesz tölem élelmet, pontos adót a' haza; 's ha senki örömére nem, legalább magamnak nem vagyok terhére.“

Mariska feddőleg tudatá hogy ő nem senki; pedig öröme végtelen.

„Látja uram, hét évig nem akará isten szolgálnom, 's az ígért Rachel mégis enyim lön.“

„'S mit monda a' vén Lában a' kérő Jákóbnak;?“ kérdém enyelgve a' boldog családtyát.

Megtapintá kezem, meri már nem látott, 's szívből megrázva azt sugá: a' diák ollyan semmi, miből minden lehet.“

A' SZÉP JULCSA.

(NÉPREGE.)

TÁRKÁNYI BÉLA-TÓL.

I.

A' fonókban lányok és legények
Szép Julcsáról még ma is regélnek.

Ő tön ifjuszívekben legtöbb kárt,
Bár a' házba még hat szép leány járt.

És a' mit nehéz egy szép leányról
Hinni, azt regélik szép Juláról:

Hogy habár ő szíveket varázsolt,
Minden ifjuszívhez jéghideg volt.

Mégis egy legényke, bár hiába,
Járt Julishoz estekint a' házba.

Irigyelve néze a' legényre
Minden szép lány, ohajtván szívére.

Ámde Julcsa bár szívet varázsolt,
Szép szerelméhez is hideg volt. —

Egyik este tán csak víg szeszélyből,
Vagy, lehet, talán szerelmi végből:

A' fonóház' egyik szép leánya
A' legény subáját félrerántja.

Hah! Julis legénye termetében
Egy csontvázt lát, 's megrendüle szivben.

A' legény magát hamar befedte.
Julcsa bátorságát visszavette.

És titkon fonalt köt a' subára,
'S úgy megy a' legény el éjszakára.

Megy, 's az orsók pörgve egyre fogytak,
Most megáll, 's az orsók sem mozogtak.

Julcsa felkel, 's útitársul istent
Híva, bátran a' fonál után ment.

És a' szál öt a' haláltanyához
Vitte egy kápolna ajtajához.

És bekukkant: — hah! de iszonyút lát:
A' legény mikint nyitá ki sirját,

'S mint nyelé be sirja dörgve ötet.
Még egy dörgés: — 's a' szent ház sötét lett.

Föltevé előbb meghalni Julcsa:
Mint kihez bár jönne titka kulcsa. —

Itt okot bizonynal senki nem lát.
De ki tudja illy csudás sziv útját?

II.

Múlt a' hét, és jött a' szombateste;
Julcsát a' szép ifju megkereste.

'S kérdi: mit látott a' kápolnában?
Julcsa nem szól, csak mosolyg magában.

„Hogyha nem szólsz, meg fog halni bátyád.“
Julcsa hallgat, bánva kandiságát.

Bátyja meghalt; sok nép vitte őt ki,
Nem siratta úgy mint Julcsa senki.

És kik a' legényt temetni voltak,
Jó hugáról csak dicsérve szóltak. —

Múlt a' hét, és jött a' szombateste;
Julcsát a' szép ifju megkereste:

'S kérdi: mit látott a' kápolnában?
 Julcsa hallgat küzdve önmagában.
 „Jó anyádról vedd hát a' halálhírt,
 Hogyha nem szólsz.“ — Julcsa szólni nem birt.
 Anyja meghalt; sok nép vitte őt ki,
 Nem siratta úgy mint Julcsa senki.
 'S kik az özvegyet temetni voltak,
 Jó leányáról dicsérve szóltak. —
 Múlt a' hét, és jött a' szobateste:
 Julcsát a' szép ifju megkereste.
 'S kérdi: mit látott a' kápolnában?
 Julcsa nem szól, és nem küzd magában.
 „Menj, ha nem szólsz, jó anyád után te.“
 Julcsa a' jó hírt örülve vette.
 Meghalt; sok nép vitte sirva őt ki,
 Megsiratta volna bár akárki.
 Mert habár jégszívvél ő magán élt,
 Mégis mindig kár egy szép leányért.

III.

A' várurfi széles jó kedvében
 Estig elvadászott a' cserében.
 'S hogy minél előbb elérje várát
 Gyors menéssel ment a' temetőn át.
 'S im egyik siron szép holdvilágnál
 Tűnt szemébe egy kedves virágszál.
 Társát, hogy letörje néki, — kérte,
 Ámde ez hiába mene értte.
 Mert hogy a' virághoz nyúlni készül,
 Az mindenkor elhajolt kezétül.
 Ment az urfi és letörte tüstént,
 És a' sírból szellő jött sohajként.
 A' szelid hold is jobban világolt,
 Az ifju is más lett, mint előbb volt.

Arcza lángol, szive lelke lágyul.

A' virágnak kedves illatátul.

IV.

A' várurfi alszik; — egy pohárban

Asztalán előtte a' virág van.

Jött az éjféli, 's lassu lebbenéssel

Az ifjút egy hűs szellő veré fel.

'S im a' részvevő szép holdvilágnál

Fejledezni kezdte a' virágszál.

'S percz alatt a' hűs lebelke szárnyán

Fejledett ki a' virágbul egy lány.

Búskomor lön hogy meglátta a' hold,

A' lány arcza fény, ruhája hó volt.

Felszökött az urfi átölelve

Öt. — „Maradj itt szép virágom élve!”

Úgy lön; — a' leány csak egyre kérte:

Hogy templomba őt ne kényszerítse.

És az urfi mostan érti csak jól,

Keble mért hevült a' szép virágtól.

V.

Múltak évek, 's urfink két szüléje

Házasságban ötven évet ére.

A' templomba menni készülének,

Hálát adni eltők istenének.

Senki onnan nem maradhatott el,

'S a' szép lány is elmegy sírt szemekkel.

Tudva már, hogy ott nyer élte véget,

Bár az urfi értte most is égett.

Bár az urfi mind hiába lángolt,

Mert a' lányka szép, de jéghideg volt. —

Egy subás legény ül a' leányhoz

A' templomban 's néki borzadást hoz.

'S kérdi tőle: „Millyen a' sir álma?

A' hideg rög ugy-e durva párna?“

'S kérdi mit látott a' kápolnában?

És a' szép lány sirva küzd magában.

„Visszatér anyád, szólj, vissza bátyád!“

'S erre a' lány elmondá a' látványt.

'S szíve melly e' perezig fel nem indúlt,

Most az urfiért lobogva felgyúlt.

'S a' két aggok hogy megesküvének,

Esküvésre nyomban ők menének.

És a' két szép pár elérve a' várt,

Rájok ott egy nő 's egy férfiú várt.

„Julcsa! Isten azt akarta vélünk,

Hogy e' várba mennyegződre térjünk.“

Szólt az agg nő, hogy meglátta lányát,

Szólt a' férfi, hogy meglátta hűgát.

És a' várban táncz és vigadás volt,

Melly heted hét országra elszólt. — —

Higgye máskép a' ki bírja tenni:

Ámde szép leánynak kell szeretői.

LANKA.

(TÖRTÉNETI RAJZ.)

NEY-TŐL.

I.

Sötét az éj Rschewa mezeje fölött; sötét, mint a' mezőn alyók álmai, mellyeknek képei: halál és öldöklés; sötét, mint a' felvirradandó nap munkája, mellynek jelszava: öldöklés és halál. El-elűzkélő örtüzek pislognak szerteszórva a' néma térségen, 's ezek rezgő világának elhaló fénye versenyt játszadoz a' szellővel a' sátor-ponyvák lengő szegélyein. Egy egy ör lassu lépdelése szakasztja félbe csak alig hallható neszszel az alvó világ csöndét.

A' sátrak sorai közt hosszú izmos termet bolyg, félig biztos, félig tapogatózó léptekkel; nem annyira tapogató, mint ki meg nem szokta volna a' sötétséget, 's nem is annyira szilárd menése, mint ki tudná, hova lép. — „Ki vagy“ — riada egy ör, kibe most véletlenül ütközék. — „Nem hajnallik még?“ — vala a' megszólítottinak viszonzkérése. — „Nem még, uram“ — mondta meghökkenve az ör. — „Alig várom a' hajnalt — folytatá amaz, — álmaim nyugtalanítottak, tarték, hogy elalusszátok a' legszebb órákat. Csókold meg e' keresztet, 's tedd tisztet.“ Mondá, 's ezüst feszületet nyújtvá az ör ajkaihoz, távozott. — „Csak olly sötét ne volna!“ — e' fohászt lengeté a' szellő a' tá-

vozonak ajkiról az ör füleihez, melly a' kemény harczi zord kebelében szinte lágy sohajt költe: „Oh, ő nem látja csillogni szemében a' könnyűt, mellyel neki életet szentelem; de — neki mindig sötét van!”

Kevés óra múlva ébredez a' tábor; fegyverek zöreje, 's csatamének dobogása körzi az öreg férfiút, kit imént olly nyugtalanul bolyongoni látunk; az ütközet előkészülete zibong körül: de ő nyugodtan áll térdein sátra előtt, arczával, — a' hűvös hajnali szellő fuvalma után indulva — napkelet felé fordultan, 's mérőn emelve ég felé karjait. Már csatarendben állanak a' harczosok: ő még mindig imába merülten térdel. Parancsokat hangoztat Volodár harsány szava a' bajnokok sorai előtt, minden fül tisztelettel hallgatja, — de minden szem megindulva függ a' vak imádkozón. Most ájtatos helyzetéből rögtön emelkedik, arczain lelkesültség ömlik el, 's magasra emelve a' feszületet, közelebb lép a' harczi sorokhoz. Ez Vazilko, Volodár fejdelem bátyja.

Csend lön. Visszafojtott lélekzettel készülv mindenki hallgatni Vazilko szavait, ki így kezdé bátorító beszédét: „Bajnokok! szemközt veletek az ellenséges tábor. Látjátok, milly kevélyen lobog zászlaja, milly dölgyösen száguldoz előtte vezére? Oh tinektek ezt látnatok kell, mert a' dölgy örökös bűne — ama férfiúnak, ki vérszomjas vágygyal testvéreket akar porba tapodni. Ott zászló leng: itt kereszt emelkedik ég felé; ez legyen tetteitek vezére. Ott a' kajánszivű zsarnok, kit bakók serge környez: akarjátok-e csókolni pallosát, hogy fejeiteket játékszer gyanánt gördítse lábai elé? Itt egy világtalan szól hozzátok, ki javatokért imádkozik a' mennyei atyához, 's e' világtalan ama zsarnoknak áldozata. Igen, az ő hóhérai szurták ki szemeimet, az ő börtönei éjében senyvedtem, 's ő azt akará, hogy a' börtön sírom legyen. De nem minden testvér, nem minden rokon szívét fertőzi ördögi sugallat mirigye; voltak rokonim, kik tisztelék az emberi érzet szentségét, kiket testvéri részvét cselekedni ösztönze: ők kiszabadítottak a' méltatlan fogságból. Ezek egyike öcsém Volodár, vezéretek. Áldjátok az eget harczosok, hogy e m b e r t adott nektek fejedelmül. — Rajta csatára vitézek! amott a' bitorlás, itt igazság harczol; kételkedhetek-e, mellyik részen van áldás, mellyi-

ken lesz győzelem? Nem, ti nem türenditek, hogy eltapodtassék a' jog, 's erény felett bitor bűn dialmaskodjék. Ti ezt nem türenditek; mit remélhetnének nőitek, magzatitok olly fejdelemtől, kit telhetlen vágy sarkall vérrokoninak elnyomására? mit várhat a' haza, ha békés ölében a' zsarnokság zászlaját szögezik ki rémjelül? Akartok-e élni olly honban, mellynek czimere bitó, bírása hóhér, fejedelme istentagadó? Hah, Svetopolk megtagadta istenét, mert esküjét szegte meg, mellyet a' keresztre tön. 'S kétszeres hitszegő, mert megfeledkezvén a' testvérfrigy szentségéről, vakmerő kezét idegen birtokra kinyújtani merészli. Fel, bajnokok! titeket nem vérszomjas ösztön vezérel, nem igazságtalan düh edzi fegyvereiteket: ti büntetni jövétok, büntetni a' hitszegőt! Isten örökdik fölöttünk, harczunkat isten vezérli! Csatára!" —

„Csatára!" — harsogá viszont a' lelkesült harczosok serge. Vazilko szavai mélyen meghaták a' bajnokok sziveit, 's felhatának isten trónjához, honnan áldólag szálla alá a' harczok angyla Volodár tábora fölé: mert a' jogtalanul elnyomottak boszúszava égbe kiált.

'S felnyújtá éghoz Vazilko a' feszületet, 's kinyújtá azt az elenséges tábor felé: 's lön a' legbátoritóbb iránymutató, melly valaha tette jelelt utat hősöknek, — 's lön a' leghatalmasb fegyver, melly valaha halálra sujtott sergeket. Ismételt harczriadás rögété a' levegőt, melly áthatva az ellentáborig síri hirnökül megremegteté a' döllyfös bajnokokat.

Vazilko indult, a' világtalan hős, — 's indult a' tábor vezére nyomán.

Az ütközet zajába vért fagyfaló üvöltések vegyültek, mindenütt hörgött a' halál ezernyi áldozata; az ellenek sorai halomra hullottak: de a' vak hős mozdulatlanul állt a' bajnokok pajzsain, mellyekre őt emelék, 's kezében a' kereszt nem ingadozott. Áttörhetlen fal gyanánt környezék Vazilkót hű vitézei, 's a' legtávolabb harczolókat is a' nap sugáriban magasan fenvillogó ezüst feszület tántorithatlan bátorságra buzdítá; a' győzelem iránti hit élesztette bizalomban minden csapás egy-egy csudája volt a' hősiségnek.

Svetopolk megfutamlott, — Volodár üldözé, — Vazilko nem távozott helyéből; 's midőn a' trombiták teljes diadalt harsogának Rschewa mezején: ő térdre omolva imádkozá a' győzelem háláját.

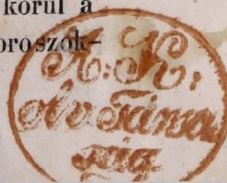
II.

Borongó fellegek vonultak el Kiew felett, 's borongó kedvvel ült várában Svetopolk. A' barna tölgyfa-deszkázattal bevont falakon csüggő fegyverek 's vértzetek szomorú egyhangúságban tetszének egymás mellé sorozva, mellyeknek tekintete máskor olly életvidító 's harcra tüzelő hatással voltak a' nagyfejdelem kedélyére. A' terem egyik zugában összerongyolt zászló állott, hegyével ezüst sisakra támasztva, 's a' fejdelem szemei félig dühös, félig bánatos kifejezéssel folyvást e' zászlón csüggték.

'Ez tehát csatám diadaljele!' — mormogá magában Svetopolk, — ez! Ellenségimtől reméltem zászlókat foglalni, — 's táborom főzászlaja is csak rongyoltan menekülhetett a' dühösek rohanásai elől! Hah! ama kereszt! — tekintetén megfagyott vérem, — oh, ők jól tudák, mit kelljen rémitésemre használniok. Vérrokon, 's ellenség! igen, — 's ha soha nem valék ellenségek, most kellene azzá válnom, kérlelhetlenül, a' sirig! Ők ez által bizonyíták leginkább, hogy engesztelhetlen ellenim, — mert a' kereszt volt fegyverök, 's ezzel bűnöm emlékezetét kiméletlenül tarták szemeim elé. 'S ő, a' vak kelt ki ellenem, — az ő tekintete elzsibbasztá karomat; egy óriási szörny gyanánt álla ott meredten, mozdulatlanul, — 's mozdulatlanságán olvasám ítéletemet: hogy nekem futnom kell. Hah, ezer átok a' gyávaságra — ezer átok illy gyáva hadra, melly fejdélme ügyét feláldozza!'

Elnémult. Az ablaksarokból felkapott egy roppant csatakar-
dot, 's éle csorbáin látszék gyönyörködni.

'Te hűtlen vas! — így folytatá ujjal öngyötrő tünődésit, — te annyi diadalt vívtál már ki nekem, 's most elhagyál. De nem; te szenvedtél érettem, sebeid mutatják, — hanem ők, a' gyáva harczosok — — nem nem! sokan közülök vérrel 's élettel áldoztak, — de a' kereszt, hah, a' kereszt!' Ekkor mintha új remény gyulasztaná fel gondolatit, irtózatosan suhogtatva feje körül a' kardot, felkiált: 'S nem vagyok-e még nagyfejdelme az oroszok-

nak? Mit? Ők ellenem? Ez ingerli fel boszúm egész rettentőségét. Ők veszni fognak. De ah, a' vak hős! Oh bár imádkozhatnám le egekből kiásott szemgolyóit, — bár visszaimádkozhatnám szemvilágát, — 's én győzendnék, minden bizonnyal! Oh isten, így bünteted a' hitszegőt!

Elejtve markából fegyverét, székére hanyatlott, 's lelkére bánatérzet borult, sötétebb az előbbinél.

Elmerültségéből a' nyíló ajtó nesze zaklatá fel. Igumer belépett.

Svetopolk rámereszté szemeit, mintha merészségét rosználá, hogy magányát háborgatja. A' várnagy hódolatteljes szótlansággal hajtá meg magát ura előtt, intésre váró, hogy szólhasson.

„Mi új hír a' harcmezőről?” — dörgé kedvetlen hangon Svetopolk.

„Volodár követe érkezett” — monda félénken a' várnagy.

„Hah, eb, te is gúnysols! — szóla dühösen a' fejdelem, — saját bőrből metszett szíjakkal vezetlek halálra. Gúnyrémet akarsz bősztíni ellenem a' vesztett csata vérmezejéről, hol Volodár győzött?”

„Uram! — válaszolt a' várnagy elsáppadva, — fejem tied, de én valót beszélek.”

„Mit, 's ő merészel! — igaz, ő a' győztes. — Hadd jöjön a' követ.”

Néhány percz mulva Svetopolk előtt álla Radoslaw, deli, természetes ifjú, kinek nyílt homlokán a' békülés szelleme látszék honolni.

A' fejdelem maga elé asztalra tevén csata kardját, lábszárait meredten nyújtá ki az óriási medvebőr-szőnyegre. „Szólj, követ! de röviden; már ugy is több időt vesztegettem ellenségimre, mint mennyire tiz nemzedékek érdemes. Mit kívánnak a' győzelmes czimborák?”

„Én rokonidtól küldetém, uram! — monda nyugott nyíltsággal az ifjú, — 's illy módon legfelebb is haramiak küldöttjét fogadhatnád.”

„Nincsen többé rokonom, — monda elfojtott méreggel Svetopolk, — szólj tehát, mit üzen! Volodár fejdelem?”

„Rostislavits Vazilko és Volodár fejdelmek, a' természet kötelékinél fogva vérrokonid, 's az isten kegyelméből oroszok fejdemei, üdvét mondanak neked, nagybátyjoknak, 's az oroszok nagyfejdelmének. Ők mint győzők békét és barátságot ajánlanak. Legyen feledve örökre az eddigi viszály; ők visszaengedik a' rschewai ütközet után elfoglalt földet, azon föltétel alatt, ha szent esküvéssel ujabbán ígéred, hogy birtokaikra többé áhítozni nem fogsz, 's e' szent ígéreted zálogául fiadat Jaroslawot adod túsúl három esztendőre. Három év lefolyta után pedig önkényt küldendik vissza fiadat, azon bizalomban, hogy addig teljesen meggyőződván irántadi őszinte indulatjokról, a' rokonszeretet meghonosuland fejdelmi kebledben.“

„Illy ajánlatot nekem?!“ — szóla hevülten Svetopolk, 's felpattanva székrétől a' mellékterem ajtaját indulatosan kitárá.

A' belső terem tulsó falán, szemközt az ajtóval Volodár képmása függött. Svetopolk kopját kapván le a' falról, dühösen hajtá azt a' képre. „Ez válaszom“ — mondá, 's felköté kardját.

„Tehát, harcز legyen?“ — kérdé ingerülten Radoslaw.

„Harcز! halálíg! mig a' vész torka el nem nyeli a' kevély fajzatot?“ —

Radoslaw távozott. — Lesütött szemmel álla sokáig Igumer az ajtó mellett; végre kérő hangon emele szót. „Uram! ujra harcز! Két ezer legvitézebb bajnokod Rschewán kilehelte életét, 's te ujra harcزolsz. Gondold meg, egész országotat nem körzi illy erős fal, mint Kiewet — 's ők — tevé hozzá vontatva 's némi nyomatossággal, — a' keresztel harcزolnak.“

Kopja repült el most Igumer fölött, melly könnyen fejét szögezheté a' fal deszkázatához. Látván Svetopolk, hogy ijedten ugyan, de rendületlenül áll meg helyén Igumer, hozzá lép, 's kirántva a' falból a' kopját, neki nyújtja azt. „Te hü vagy, Igumer, ismerlek, szavaid szivedből fakadtak. Fogd e' fegyvert, melly fedjre volt mérve, 's hahogy annyira jut a' dolog, hogy itt várambān ostromland az ellenség, — üsd át vele mellemet. Hiszem, ez eléggé biztosít, hogy sorsom nem olly árva még, minőnek hü lelked aggodalmai képzeltetik.“ 'S megrázá az öregnek reszketeg

száraz csontkezét oda nyujtott jobbjaival, melyre az egy forró könyecseppet hullatott.

„Hidd ide Jaroslaw fiamat,“ — monda Svetopolk kis szünet után, 's távozást inte.

III.

Alig hagyá el a' nap a' láthatár szegélyvonalát, midőn egyszerű köntösben egy férfit, kinek szemében lelki tűz villogott, homlokán jellem, méltóság derengett, ablakhoz lépe, 's önelégült tekintettel néze végig a' vára előtt terjedő csöndes téren. A' város csak most kezdé ébredezni álmom karjaiból, 's csak egy két szorgalmas munkás sietett dolgára. A' komoly férfiú lelkes arczán titkos öröm lehellete röppent el, 's ő el nem fojthatá a' kebléből kitörő szót: „Áldott béke! a' te szent ajándokod ez: hogy a' nép nyugton láthat dolga után!“ — A' téren most vön észre egy, hosszú fekete köntösben ögyelgő alakot, mely lassu, kimért lépteivel inkább mozgonybábhoz, mint élő lényhez hasonlita.

Nem soká kelle várni az ablakon álló férfinak, hogy az ögyelgő kiléte iránt, tisztába jöjjen. Mert alig vevé az őt észre, azonnal görnyedő hajlongásával, 's mozgékony kezeinek majd földet seprő folytonos hódolattal, 's mellét riszáló hegyesre fésült szakálával elárulá: hogy lengyelzsido.

Elunván a' már szinte tolakodókká lenni kezdő folyvásti üdvözlő bókokat, elfordult a' komoly férfiú az ablaktól, 's könyvet vön kezébe.

E' férfiú, ki illy kora reggel, 's illy buzgón könyvvel foglalkozott, Kálmán vala, a' magyarok királya.

Kis idő mulva a' térről felhangzó szóversenygés csalta ismét ablakhoz, mely alatt hevesen összekapott az imént látott lengyelzsido az örök egyikével, ki őt a' várba bocsátni nem akará, mit az idegen megátalkodott makacssággal, 's majd szemtelen vakmerőséggel követelt, szüntelenül azt állítván: hogy neki okvetlenül a' király elé kell jutnia, mert olly becses árukat hordoz magával, melyeket csak király, 's pedig csak a' magyar király képes méltányolni, 's következőleg megvenni is.

Önkénytelen mosolyt idézett a' zsidónak ezen kissé nyers hangon vitatott állítása, Kálmán ajkaira, 's azon jószívűséggel, mely minden főbb személynek díszé, királyt pedig félistenné magasíthat, szólt le a' kitárt ablakból a' czivódókhoz: „No's, mi hatalmas kincsen vesztetek össze illy szép reggel!”

„Uram, király! — felele tiszteletteltjes bátorsággal az ör, — ezen ember már negyed napja alkalmatlankodik, — 's egyáltalán szólni akar veled.“

„S mi fontos járatban vagy? Valami sürgetős ügyed van végzendőd? — kérdé folytatott nyájassággal a' zsidót.

„Kereskedő vagyok, nagyságos uram, — monda némileg megszeppenve, 's lekapva fejéről báránybőr- süvegét Izrael fia, — vannak áruim, igen szépek, igen pompásak, aranyból, gyöngyeből, van kincsem, olyan ritka, mint egy király, olyan dicső, mint a' magyar király, olyan egyetlen, mint Kálmán király.“

„Asszonyokat vakíts hizelgéssel, — monda elsötétülve Kálmán, — szólj röviden, mit akarsz?“

„Mutatni csupán megmutatni drágaságimat nagyságos uramnak; — ha nem is vesz, jó, legalább mondhatom, hogy Kálmán király dicsőséges szeme is tartá érdemesnek megnézésre szekrényemet, — de van egy ritkaságom, — nincs Európában ember, ki megvegye, ha nem nagyságos uram.“

„Óra mulva jöhetsz, — de hadd a' kapun kívül nyelvedet“ — monda Kálmán, 's ismét foglalkozásiba mélyedett.

A' vándor nemzet ivadéka pontosan megjelent a' kiszabott időre a' király előtt. Mutatott szebbnél szebb ékszereket, boglárt, csatot, gombot, a' legnagyobb választékosságban, mind remek olasz műveket, akkori izlés szerint; kínált gyöngy sorokat, gyémántfüzéreket a' királynő számára; de Kálmán mindezeket mellőzé azon megjegyzéssel: hogy királynőnek erőneyei által kell tündöklenie a' többiek fölött, nem pedig hiú csillogvánnyal, királyhoz pedig csillámló játékszerek épen nem illenek. Már szinte elutasítandó vala Kálmán az alkalmatlan csevegőt, midőn az, sokat jelentő ravasz pislogással 's némi titokszerű sugdolással hirtelen komolyabb fordulatot ada eddigi kérkedékeny dicsérgetésinek, figyelmeztetőleg, hogy a' valódi kincs, melyre imént cél-

zolt, 's mellyet csak Kálmán király képes illően becsülni, még áruszekrénye fenekén rejlik. 'S elővön egy csinos külsejű kötetet, melly állítása szerint latin nyelven írott ritkaságokat foglal magában.

A' király kellemesen meglepetve nyúlt a' könyv után, 's abban ékes tollvonásokkal írott töredékek gyűjteményére talált a' görög császárság történetiből. Már épen árát akará tudakolni, midőn a' czímlappal átellenben, más kéztől írott, 's inkább szén-nel karczoltnak látszó néhány sor tűnt szemébe. Meglepetése szokatlan volt; de titkolva azt, hideg vérrel intézé e' kérdést az árushoz: „Zsidó, tudsz-e olvasni?” — „Nem“ — vala a' válasz. — 'S, kinek kezében volt utószor a' könyv?“ kérdezé ismét szigorú hangon Kálmán. „Utamban fényes uri társasággal találkoztam; vezére soká forgatá e' könyvet, mialatt néhány apróságot vásárlott is tőlem“ — felele látszólagos nyugodtsággal a' héber. — „Ki küldé hát hozzám téged?“ — így rohaná meg indultatos hirtelenséggel őt a' király. — „Engem? Nagyságos uram, engem!!“ — kiálta fel hebegve 's rémülten a' kereskedő, — 's hasztalan törekvék palástolni ijedelmi zavarultságát.

Kálmán ujjalag elolvasá a' vészjósló sorokat:

Zsidónak ne higgy:

Beszéde mirigy;

Csilláma csak ál,

Hazug a' szakál;

Ruhája csak örv,

Ocsmány kígyóbőr:

Redői alatt

Leskődik a' tör.

Kitől loptad hát e' szakált?“ — így riada Kálmán, 's offy erővel kapott a' zsidó állához, hogy az oda kötözött szőr-erdő markában maradt.

E' pillanatban lábaihoz roskadt az álzsidó, 's a' bemázolt arczu fiatal ficzkónak szétfoszló öltönye alól fegyverrel borított orosz dolmán tünteté elő prémzetét. Kétségbeesetten vallá: mikép Volodár megtudván, hogy Svetopolk hadsegélyt kérendő követséget szándékozik Kálmánhoz küldeni, őt bérbe fogadta,

hogy kereskedő színe alatt belopva magát a' király várába, kedvező alkalommal azt meggyilkolja; 's elvetvén fegyvere it rút átkokat szórt az orosz fejedelmek ármányai ellen, 's kegyelmért rimánykodott.

A' zajra belépő apród átadá a' gyilkost az öröknek; 's Kálmán méltósággal teljes nyugalomban várá tanácsosit, hogy szeretett országa üdvére teendő czélszerű intézkedések iránt kihallgassa véleményeket.

IV.

Nyájasan süttött a' nap le Fejérvárra 1098-diki szeptember 20-kán. A' városban nagy mozgás és élénkség uralkodott; az egész lakosság talpon vala, 's kisebb nagyobb csoportokban hol a' királyi lak felé, hol a' kapuk elé tódult. Két ok tartá pedig folytonos izgatottságban a' jó lelkű fejérváriakat: egyik az, hogy a' királygyilkolási merény csacska híre csakhamar elterjedett; más az, hogy az orosz követség érkezése váraték, mellynek előfutárai néhány órával ezelőtt vágattak be a' városba. Így tehát kettős érdek emelte ki a' lakosokat a' mindennapiság kerékvágásából: őszinte részvét királyuk sorsán, 's a' tömegek közös bűne: kandság 's ujságvágy.

Voltak a' részint nép-, részint felsőbb osztályuakból vegyült sokaság közt egyes okoskodók, kik az országon átment, 's erőszakoskodó vakmerőséggel pusztító keresztes hadak zabolátlansága óta minden bajt, mi a' hazára hárulhat, csupán 's egyenesen az idegenekre 's külföldiekre rótták, 's következőleg az északról érkezendő követség céljától, noha az még titok volt előttök, nem sok jót reméltek. Mások, kiket az állítólagos lengyelzsidó dél-előtti átkos célzata hévebben elkeserített, a' délutánra hirdetett követségi jelenettől ösztönszerűleg irtóztak, minthogy véleményök szerint az oroszvér meg nem tagadhatja magát, 's mit egyik orosz fejedelem a' magyar király ellen kárhozatost vétkeze, azt a' másik más alakban 's módon ismételhete vészthozólag a' sebeiből alig üdülő magyar hazának boldogságára. Azonban mindnyájok kérkedését, aggodalmait 's gyanításainak pillanatnyilag véget vetett az érkezők robaja.

A' legtöbbeket kibékíté a' követek daliás magatartása, 's főleg a' csapat vezére, az ifjusága erejében viruló Jaroslaw vonta magára a' tömegek figyelmét; mert a' magyar, mint most, úgy akkor is hajlandó volt bárki iránt is kiengesztelődni, ha az szépen 's bajnokilag üli meg paripáját.

Kálmán barátságosan fogadá Svetopolk követtségét, 's Jaroslaw elsőbb kérdéseinek egyikével a' lengyelzsidó felől tudakozódott, miután a' lehető legőszintébbnek mutakozó részvétellel nyilatkoztatá örömét a' királynak szerencsés megmenekülése felett. Szavai szerint ő amaz emberrel még a' Kárpátokon túl találkozott, 's már eleve értesítve lévén céljáról hű kémei által, ő jegyezteté ama sorokat a' könyvbe, egy, kisérétében jött szerzetes által, kis hajdan Magyarhont koldulva beutazván a' nyelvet meglehetősen megtanulá. Tevé pedig ezt, azon célból, hogy a' bérlett gyilkost maga Kálmán tetten kaphassa, 's kétségtelenül meggyőződjék Volodár fekete szándékáról. Az álzsidó Fejérvárra nálanál előbb csak azért érkezhett, mivel őt a' Kárpátok közt rögtöni roszullet néhány napig letartóztatá. Egyébiránt az arany-drágaságok egy másik 's valóságos zsidóéi, kit Volodár szinte bérbe fogadott, de ki mitsém tud a' gaz terv titkáról. Jaroslaw felvállalá, hogy az ékszerárukat a' jogszerinti birtokosnak kezéhez szolgáltatja, kit imént jöttében a' legközelbi faluban látott, miután kikérte magának azon megtiszteltetést, hogy az általa már megvásárlott ritka becsü kötetet Kálmánnak ajándéku adhassa.

Más napra egybehívá Kálmán tanácsosít, hogy Jaroslaw előadja követsege célját, és Svetopolk kérését.

A' biborselyem kárpitokkal körülfüggönyözött trónteremben háromszinű menyezet alatt, aranyzott karos széken ült Kálmán, a' magyarok királya. Fölötte művészileg vésett gazdag foglaltványban, sz. István képe diszlett, jobbján zöld bársonynyal fődött polczon veres selyempárnán a' szent korona 's az igazság pallosa nyugodott, — balról az ország czímerével himzett zászló álla, mellynek tövéhez Erdély 's Horváthország czímerei támaszkodtak. A' trón körül János nádor, Enzem, Lőrincz püspök, 's több tanácsos álla festői csoportozatban.

Hármas trombitaszó hirdeté a' követtség jöttét. Az ajtó ki-

tárukt, 's belépett Jaroslaw, mögötte követársai. Előadása rövid volt, de szavain az ingerültség némi éles 's majd sértő színezete ömlék el, midőn a' rschewai csata előzményit rajzoló. Elmondá: mikép Vazilko és Volodár az 1097-ben kötött testvéri frigy után is több összeesküvést koholtak atyjának, Svetopolknak élete ellen; utálatot fakasztó szinekkel festé Vazilko elvetemültségét, ki barátságos lakoma alkalmával a' nagyfejdelemre kardot emelt, 's ezért szemeitől megfosztatott; előadá, mikép Volodár még ezután is Dáviddal Svetopolk vesztére czimborált, minél fogva ez ellenök fordulván, Dávidot elüzé, ki most a' lengyelek közt lap-pang, — de Volodár 's Vazilko ellen nem tapasztalá a' harczy szerencse kedvezését. Kellemetlenül hatott beszéde az egész gyülekezetre, 's midőn az árulás 's fondorlat többször ismételt jelenetét elkeserültség hangján emlitené, a' heves vérű, 's nagy hírű hős Enzem önkénytelenül is a' szablya markolatához kapott, minek csörrenése által a' méltóságos csöndbe némi harczias elevenség vegyült.

A' tényfolyam olly egyszerűnek látszó elősorolása után illy szavakkal fordult a' királyhoz Jaroslaw: „Magyarok dicső királya! nézhetné-e nyugodtan hatalmad, hogy fejdelem, kit a' sors végzete 's az égi gondviselés jogszerűleg hitt meg népe kormányzása 's boldogítására, 's ki lelkismerete szent bírószeke előtt magát a' vezérletére bízott nemzetélet megsértéséről soha nem vádolható, — hogy olly fejdelem, bár a' legtávolabb földön is, gyalázatos ármány 's bitor erőszaknak essék áldozatul! Nem te ezt nem tűrhetnéd uram! Európának bármi fejdeme is inkább nézhetné azt hidegvér részvétlenségével: de Kálmán ezt nem szívelendi, kinek homlokáról jog szeretete sugárzik szerte egész boldog hazájára! Te, dicső király! kinek hatalmas fegyvere már annyi hadakat megremegettete, kinek pusztá neve is hódolatra készit népeket, te ezt még akkor sem tűrhetnéd nyugodtan, ha ama sors-sujtotta fejdelem balesetei csak a' kósza hír szárnyain jutnának tudomásodra. Igen, te még ekkor is ótalmára sietnél az üldözött fejdelemnek, ha azt annyira elhagyná is az önérzet ereje, 's a' jogosság boldogító öntudata, hogy töled segélyt kérni átallna. Mert hová lesz trónod szilárd alapja, ha olly könnyedén dönt meg fejdelt-

meket a' kajánság diadala? 'S ti, — így folytatá, tűzzel fordulva a' gyülekezethez, — ti nemes férfiak! kiknek kebleit annyi ősi erény vértézi, kiknek lelkeit a' jogosság, hősiség, 's ezekkel párosult emberszeretet edzi 's buzdítja cselekvésre, — ti nagynevű férfiai e' hazának, 's fiai mindannyi nagynevű ősöknek, fognátok-e tűrni, hogy a' föld bármilly zugolyában a' fejedelmi méltóság illy gúnyosan játékra alacsonyitassék, ti, kik az eskü szentségével gyámolítjátok a' trón oszlopát? Nem, soha! — Igen király, — igen, nemes magyarok! esdeklőkép állok előttetek, követe 's fia Svetopolk orosz nagyfejedelemnek, és segélyt kérek az ő nevében, a' jogtalan elnyomás és országfoglalás ellen, segélyt atyám 's fejedelmem számára'.

Komoly csönd követé néhány perczig a' hőkeblű szónok szavait, mire Kálmán királyi tekintete mintegy kérdőleg járt végig a' már is felhevült férfiak sorain.

„Szemeitekben harcz szikrázik — monda Kálmán — 's ha úgy akarjátok, harczolandunk Svetopolk ügye mellett.“

Helyeslő felkiáltás követte szavait, 's ő Jaroslawhoz imigy szóla: „Üdvözljük fejedelmi atyádat, 's üzenjük neki: hogy veszályben forgó fejedelem igazságos ügye mindenkor számot tarthat karunkra. Tavasszal fegyverünk szerzendí neki vissza vésztett birtokát.“

„'S én ünnepélyesen kijelentem, — monda hévvel Enzem a' nagynevű hős — hogy Volodárt személyesen is veendem üldözöbe, ki gyáva gázsággal gyilkost merészelt küldeni királyom ellen. Esküszöm: vagy ő, vagy én, de egyikünk veszni fog, — úgy segéljen isten, a' mint megtartom ígéreteket! — 'S mi sorsa lesz a' rút orgyilkosnak?“ — e' kérdéssel fordult hirtelen a' nádorhoz. — Ez komolyan emele szót, 's előadá, hogy a' birák már ítéltek ma a' bünmerény felett, 's hogy az álzsidó halállal fog lakolni.

E' pillanatban rendkívüli zúgás hangzott fel a' királyi lak előtti térről, hasonló zendült nép zajához. Majd egyes szavak harsány ordításai váltak ki a' zsiabongó moraj zavart elegyéből: „„Halál a' czinkosra! Bitóra a' gyilkost!““

A' belépő ör-apród jelentí: hogy az összetódult nép fekte-

len dühöngéssel követeli a' fogoly halálát, 's látni ohajtja a' királyt, hogy megnyugodhassék sértetlenségén.

Az apród azonnal megvívé a' zajgó csoportnak a' nádor meghagyásából az ítéletről hírt; Kálmán ablakhoz lép, 's szemében egy könnyű csillog, a' megilletődés könnyűje.

Más nap a' fogoly 's tömlöcztartó az örökkel együtt eltűnt.

V.

Rémüléssel tölté el Przmysl városát a' magyarok jöttének híre; rémülés uralkodott Volodár fejedelmi lakában is; e' közös rémülés csatolta uj egyesülésre közös érdekből a' fejedelmeket, Volodárt, Vazilkot, 's Volodimirt.

Meghitt beszélgetésben ült Lanka férje oldala mellett, és szőke fűrleitől körülengett fejét annak vállára nyugosztá. Eszmecseréjük tárgya a' közelgő veszély vala, 's a' szerető nő kimerithetlen volt a' tanácsadásban, 's kimerithetlen a' történhető balesetek rajzolgatásában, mi által a' férfias jellemű Volodárt méginkább szilárdítani akará tántorithatlan határozatiban, még inkább buzdítani a' cselekvés pályáján. A' gyöngéd keblű nő törekvése nem csupán oda irányult, hogy férje sorsát a' veszély valószínűségén kívül helyezze, hanem minden töle kitelhető módon szerette volna üdvének bizonyosságát megállapítani. Sükerült is végre a' szende léleknek arra birni a' különben is engesztelőkeny szivű Volodárt: hogy feledve Dávidnak minden korábbi fondorkodását 's galád czélzatit, azt a' közös frigyhez csatlakozásra felszólítsa.

Épen, midőn e' határozat diadalmaskodék a' fejedelem lelkében, lépett be Radoslaw.

Gyöngé pír, de pillanatnyi csak, önté el az ifju arczait, midőn a' fejedelmi nőt boldogsága olly nyugodt élvezetében látá férjéhez simulva. „Parancsolál velem, uram, várom rendelésidet.“ Monda az ifju azon nyíltsággal, melly csak büntelen homloknak lehet sajátja.

„Ezuttal ismét hitvesemnek köszönheted, — szóla kegyes mosolylyal a' fejedelem, — hogy uj járattal bízlak meg, melly eddigi követségeidnél aligha bajosabb nem lesz.“

Tiszteletteljesen lépe Radoslaw Lanka elé, 's gyöngéden nyúlva keze után, arra némi elfogultsággal gyöngé csókot lebbente, 's várta utasítását.

„Veszély fenyegeti tartományunkat, veszély népünket, 's tán minmagunkat is, — monda a' nő — mert Kálmán közelg határinkhoz, a' hatalmas király, győzelemhez szokott rettentő sergével. A' három rokon-frigy becses védelmi pajzsot emel ugyan fejünk fölé, de tán mégsem olly erőset, min a' magyar fegyver keresztül nem ronthatna. Férjem üdvösnek hiszi Dávid rokonszívét 's vitéz karját is megnyerni ügyünk védelmére, mert ő, bár mint számüzött serget nem is, de személyes bátorságát hozhatja segítségül, 's minél több hőselkü vezérre bizhatjuk csapatinkat, annál inkább remélhetünk kedvező sükert. Reád is számolunk Radoslaw! — szóla közbevetőleg nyájas hangon a' fejdelemnő, — hogy egyik csapat vezérlését elvállalod.“ — Radoslaw meghajtá magát, 's Lanka folytatá: „Menj tehát, 's kísértsd meg ékesszólásod erejével megengesztelni Dávidot, 's mondd neki, hogy testvéri ölelésre várják őt a' rokonok keblei.“

„Asszonyom! vedd szívem háláját e' magasztos bizalomért; vagy Dávidot vezetem karjaid közé, vagy örökre számüzöm magam tekinteted elől. Uram, fejdelmem — e' szóval fordult Volodárhoz — szolgálatodban meghalni dicsőség, de élni szolgálatodnak, boldogságom.“ A' hódolat tiszteletével hajta meg magát, 's távozott. — „Illy ifju, felér fél sereggel“ — monda Volodár, 's homlokon csókolva nejét a' vár udvarára ment, harcosai fegyvergyakorlatit intézendő.

Lanka soká nézett utána ablakából az elszáguldó követnek, 's mély fohászszal, mellybe részvét és sajnálat vegyült, mondá: „Szegény ifju!“ —

Radoslaw vágatva sietett czélja felé. Vissza-visszatekintett ugyan a' városra, hol lelkének már annyi titkos gyönyörvirága faldadt, 's mondhatlan vágy vonzá vissza őt, közel lehetni az imádkott lényhez, anyagi szemének magasztos sugárzatába odaolvadni még egy perczig — 's meghalni! De vágyát rögtön lecsillapította azon gondolat, hogy ott a' várban a' szendelelkű fejdelemnő követsége sikerétől reméll nyugalmat aggály-gyötrötte szívének,

azon nő, ki kegyes részvéttel harmatozza be minden allattvalója bajait, azon nő, kinek imádására őt ellenállhatlan hódolattal bájoló magas erényei dicsősége, — e' gondolat villám sebességével sarkalá a' leventét, 's fáradhatlan kitűréssel haladott pályáján.

Radoslaw 20 éves volt, 's azon ifjak egyike, kik a' fejledező gerjedelmek tavaszkorában nem bírnak annyi erővel, hogy a' szépség iránt keblökben önkénytelenül gyulongó hódolatot visszafojthatnák; de annyival igen, hogy a' tisztelet hatalmas sugallatának engedve szívök mélyére bilincseljék szenvedélyöket, 's veszni készebbek, hogysem nyelvökre bocsátván titkukat, azzal gyöngédséget sértsenek, vagy éppen családi boldogság felforgatását tüzzék féktelen ingereik átkos czéljául. Radoslaw olly boldog vala annak tudatában, hogy ő azoknak egyike, kik a' fejdelmi család közelében legelsőbb tanui lehetnek Lanka angyali lelkének, midőn népe sorsának enyhítéséhez majd ez majd ama jótéteménnyel járul; boldog annak érzetében, hogy neki jutott a' szerencse, a' fejdelmi ház intézkedésiben olly tetemes részt vehetni, 's hazája jobb jövőjének eszközzésére, a' fejdelemnő kegyéből annyiféle szolgálatot tehetni; boldog vala azon reményben, hogy sikerrel járván el újabb küldöttségében, a' fejdelemnő szemei, ujjolag is rajta csügghendenek, a' köszönet ama magyarázhatlan nyájasságával, melly bárkit is büszkévé tehetne. Igen, ő szerette Lankát, mint a' szépség azon lényképét, melly ifjusága hajnalegén lebegett előtte, tisztelte őt, mint hazája erénydús fejdelemnőjét, 's e' kettős hódolathból olvada össze amaz önzéstelen szent ihletésgű imádás, melly a' szívnek belső, senkitől nem sejtett szűz boldogságán kívül egyebet nem kívánt.

Utközben sokfélekép foglalkodtatá az ifjút jelen vállalatának minősége. Súlyos volt a' feladat, sőt veszélyes is lehete. Egy gyűlöletben elkeserült marczonea rokonszívét megkérlelni, 's mi több, tetteleges segélynyújtásra birni őt, azok javára, kik őt azelőtt, érdemletten bár, fegyver boszujával üzék el honából, — nem mindennapi kísérlet. Ki tudja nem alszik-e Igorevics Dávid keble redőiben a' boszulás kigyója, melly csak martalékra várva fölébredend a' felszólításra, 's a' gyűlölt rokon küldöttét marczangolandja mérges fogával? 'S ő egyedül, védtelenül, a' lengyelek közt, az oro-

szok engesztelhetlen ellenei közt, hol számolhat pártfogolásra, menedékre, a' netalán kitörő düh böszülete ellen? De őt e' vállalatával a' fejdelemnő, az imádott Lanka bizta meg, 's ő felfogta annak egész jelentőségét! Azért vidám bátorsággal köszönte be a' számüzött fejdelemhez.

Gúnyyszerű pislogással pillantott fel Dávid a' koczkákról a' belépő Radoslawra. Játsszótársai végig jártaták bámuló tekintetöket az ifjún, és szemökben némi vegyülete a' pajkosság- 's kárörömnnek villant fel. — Hej! három rossz batkát teszek egy orosz tőkfej ellen, — riada az egyik, — hogy most én nyerek!

„Ficzkó! — kiálta Dávid, — feledd hogy én is orosz vagyok, 's hogy e' tréféért megrázhatnám lengyel üstöködet!”

„Voltál csak, voltál, pajtás, — válaszolt röhögve az imént szólott, — de megszűntél az lenni, mióta jóféle rokonid elcsaptak gyöngéd szeretetű keblökrül. Éljen a' rokonszeretet! — 's kiüríté az előtte álló kupát 's hatalmasan kaczagott.

„Igen, éljen a' rokonszeretet, 's háromszor éljen, ki idegen földön is hőkebellem emlékszik hazájáról!” — monda lelkesültséggel Radoslaw.

„Fiu! — ordíta most a' játsszótársak másika, — nem tudod-e, hogy hivatlan vendégnek ajtó mögött a' helye, — 's hogy illy tejfeles állu lovagcsa csak úgy szólhat, ha kérdezik.”

„Meg azon felül, — vága szavába az első, — hogy illy orosz fajta kémkutárt kuszakóba dugunk, ha terhünkre van.”

„Erre tudnék válaszolni, ha egyébiránt hozzád volna szóm!” — monda felhevülten az ifju, 's önkénytelenül megcsörrenté kardját oldalán.

„Ho ho! a' marós ebet mi lánczra szoktuk kötni — üvöltö dühösen amaz.

„Követ vagyok, — szóla nyugalmát visszanyerve Radoslaw, — 's mint illyen Igorevics Dávid fejdelemmel kívánok szólni.”

„Ha ha! hallod, fejdelem! — kaczaga ismét a' vadkedvű lengyel — te kupák 's koczkák fejdclme; e' gúny maga is megérdemlené, hogy e' kantát röpitnéd fejéhez üdvözlötül.”

„Csönd legyen — szóla végre Dávid, — hadd halljuk a' szép követség tartalmát.”

Radoslaw előadá röviden Volodár üzenetét, 's a' rokonok kérelmét; hévvel festé Lanka aggodalmát, női szíve szendességét, 's elragadtatva szólt erényeiről, melyek magok is megérdemlik, hogy egy ország keljen védelmükre. Lanka említésére Dávid önkénytelenül megrázkódik, 's kémlő tekintetét alattomos kárörömmel nyugtatá az ifju nyílt arczán. A' követ bájoló színben tüntette fel a' rokon egyetértés boldogságát, az erők közrehatásának malasztjait: mind hiába; Dávid hideg maradt keblében, csak a' sürűbben felhajtott kupák szesze gyuladt ki hizott képén, mi közben bojtos szemöldei alatt folyvást két hiúzként forogtak csillogó szemei. — Az ifju már-már kétségbeesett kimerülő szónoklata sükerén, midőn egy szerencsés ötlet ösztönéből hirtelen más fordulatot ada eddigi szavainak, maga sem gyanítván, milly hűrt pendít meg a' száműzött szunyadó szenvedélynek idegzetében.

„Uram! te lovag vagy, 's nem hihetem, hogy annyira kivetkezhetél a' lovagiság szent gyöngédségéből, miszerint egy esdek-lő nő siránkozásai elől füleidet bedughatnád. A' lovagnak kötelessége védni a' hölgyeket. Annyira elkérgesült-e szíved, hogy azt meg nem hatná egy honavesztett fejedelemnő balsorsa? Hogyan, ha Kálmán és Svetopolk egyesült hadai megfosztanak Volodárt mindenétől, ha így akarná a' sors, — mert az ellenség is kénytelen elismerni, hogy a' magyarok oroszlánok a' harcban, — hogyan, eltűrhetné-e a' földönfutóvá leendő fejedelemnő jajjait, eltűrhetné-e azokat lelkismereted, ha tán éppen tőled függött ezt gátolni? Oh uram! feledd most a' régi viszályt, fogj fegyvert egy nő érdeke mellett; ki tudja, tán éppen a' te karodnak tartá fen isten a' szerencsét, egy hölgyet 's általa egy országot boldogítani.“

„Fiu, téged nagyon melegen érdekel Lanka sorsa — ?“ — monda kémlő pillogással Dávid.

„Annyira, — felelt nyíltsággal Radoslaw, — mint olly ifjút, ki nem csak honát, de hona népét is szereti, 's ki ezerszer volt szemtanuja, mikép számosan csupán az anygali léleknek köszönheték bajaik enyhülését.“

Dávid felfogá a' kockákat. „Páros — nem páros! Ha páros: igazok szavaid, 's ha igazak, ugy győztél.“

A' kocka fordult, 's a' száműzött fejedelem meglepetve állott

fel az asztal mellől. „Ember vagy a' talpadon; megyek!” — mondá, 's elfordult. „Ha közelében leszek Lankának, legalább ki-
lesem e' fiuhozi viszonyát, — mert a' fieszkó mindenesetre gyanús.“
Ezt mormogá magában, 's a' falról fegyvereket kezde szedegetni,
hogy megválogassa, melyik lesz legalkalmasb a' magyar orosz-
lánok megszabdalására, sőt szükség esetén, — ez volt titkos gon-
dolatja, — Radoslaw koponyája ketté hasítására is.

„Ha a' kardot is illy jól tudod forgatni, mint nyelvedet, — szó-
la a' vadabb kedélyü lengyel, 's kupát emelt, — csakugyan meg-
örülhet illy daliának Lanka asszonyom. Szinte kedvem volna kibé-
külni veled. Jer, igyál velem, — nem mint orosz, hanem mint
vendég.

„Éljen Dávid fejdelem, a' rokonvér rokonlelkü frigyese!” —
kiálta Radoslaw, magasra emelve kupáját.

„S éljenek mind azok, kik nemcsak koczka mellett, de harciban
is hű bajtársaim —“ monda Dávid, 's társaira köszönte.

„De már abból misem lesz’ — szóla a' szilaj lengyel. Mig itt
vagy, barátul ölelünk; mihelyt túl lépsz a' határon, ismét orosz
vagy, azaz ellenség. 'S azt tudod, hogy a' lengyelnek az orosz
elleni gyűlölségét, ezer meg ezer év sem fogja kioltani.“

„Am azt is tudom, — mond némi ingerültséggel Dávid, — hogy
ha a' magyarokkal Svetopolk győz, nem igen fogtok nyugalomban
koczkázhatni lengyel büszkeségtek ápoló karjai közt. Hiszen is-
meritek Svetopolk szellemét, felfuvalkodott telhetlen lelkét? No's
hát? Gondoljátok meg, hogy nem annyira orosz mellett, mint
orosz ellen, azaz Svetopolk, a' hűtelen gyáva Svetopolk ellen
harcoltok.“

„Itt kezünk a' frigyrel’ — szóla mindkét játszótárs, 's a' szövetség
életlálra kötését hatalmas kupakoczczzantással erősíték meg.

VI.

Przemysl előtt táborzott Kálmán. A' 8000 magyarból álló sereg
vezére János volt a' nádor: a' király csak kísérőül csatlakozott a'
táborzáshoz. A' hadak közvetlen intézője a' nádor vala, de a' ve-

zérles szellemi sugárai a' király sátorából özlöltek ki, hol a' főb-
bek hadi tanácsra gyülekeztek.

Volodár fővárosára borús jövő aggodalmival súlyosodott az
1099-ki év június elseje; mert noha kemény harcokra valának
eleve készülve, illy hatalmas hadat mégsem vártak föllépéndni
Svetopolk érdekei mellett, 's ugy tetszék, mintha a' nagyfejde-
lem védelmezője a' szövetséges fejedelmek végromlását tűzte vol-
na célul, kik többszöri csatázásban ugy is némileg elgyengültek;
's e' körülmény, valamint egy részről csüggedésig sujtoló volt,
ugy más részről kétségbeesésig csigázható az elkeserülteket.

Búsan tekintte ki Lanka a' vár ablakából a' vidékre, 's le a'
téren sürgölődő hadgyakorlatra. Ugy ohajtott volna vidulni, mi-
dön csapatokat rendező férje vitéz ereje bizalmában fel-felintege-
tett szerető nejére, de vidulni nem birt, ellenséges sátrak ten-
gerétől látván előntve a' mezöket. Épen egy titkon legördülő
könyüt törle arczáról, midön belépett Radoslaw.

„Asszonyom, — így szóla hódolattal az ifju — Vazilko azon
gyűrűt kéri tőled, hogy megáldhassa, melyet zarándoktul nyert
ajándékul 's neked menyasszonyi ékül adott.“

„Már ma — ?“ — monda ijedten a' fejdelemnő.

„Igen, ezennel hozzam meg, — parancsolá.“

„Oh, ugy még ma harc lesz. — 'S te vidd meg azt neki?“
Kérdé meglepetve a' nő.

„Ugy van asszonyom.“

„Oh igen, — szóla angyali szelidséggel Lanka, — teneked
bizton adhatom át, — kezeid közt el nem szentségtelenül. Vidd
meg Vazilko bátyáknak e' gyűrűt, növelje erejét áldása harma-
tival, növelje varázsos malasziját. Vedd hát, te tiszta keblü ifju,
vedd, erősüljön néhány perczig ujjadon is, titkos hatása e' zálog-
nak, mellyel az erény tova üzi a' vész viharit.“ Mondá, 's bá-
jos nyugodtsággal huza le ujjáról egy dús aranyba foglalt rubintot,
és mennyei kellemmel füzé azt Radoslaw középujjára.

E' pillanatban kitará Dávid az ajtót, 's azt rögtön be is tevé,
mit amazok a' percz ünnepélyességébe merülve, észre sem vönek.

„Asszonyom, te könyezel, — szóla megindultan Radoslaw —
lelkedet aggály emészti. Ne búsulj, fejdelemnő! Mig csak egy

illy hő kebel dobog éretted, 's pedig tudom, számos van ilyen, — 's mig csak egy hű kar emelhet fegyvert ügyed mellett, nem lesz okod búsulni! A' lelkesültség hangján szólá ezeket az ifju, 's a' legnemesebb tűz biborával arczain, távozott.

Lanka imádkozólag emelé kezeit ég felé, 's ajkiról illy sutto-gás lebbent a' hivesülő esti szellő szárnyira: „Oh uram! ne vond meg kegyelmed a' szent zálog erejétől! Nem te meg nem vonandod azt. Tiszta lelkű nőnek kell viselni a' gyűrűt, kit nem vádol a' lelkismeret fulánka, — így mondá a' kegyes zarándok, mielőtt a' bajnok viselje ujján a' csatában: csak így leend hatása, csak így óvand meg életet. 'S ha ki csak érinti is, kinek szívét bűnérzelem fertőzi, veszve a' hatás, oda az erő. Radoslaw keble tiszta, meg vagyok győződve, szent kezek közt tehát a' drága kincs. Oh igen, férjem élte ótalmazva lesz!”

Ájtatos merengésiből Dávid csattogó léptei zavarák fel. „No's? annyira elmerülél a' szép kaland gyönyörébe hugocskám, szóltd durva hangon Igorevics, — hogy a' nap leáldozását is szinte szerelmi bókna nézed?”

„Mit czéloznak szavaid?” — kérdé gyöngé zavarultságban Lanka.

„Azt — felele nyerseséggel Dávid — hogy én nem annyira férjed védelmére jövék lengyel barátim sergeivel, mint a' te ótalmadra, 's hogy kész vagyok jogaim bármi bitorlóját darabokra konczolni. Én téged hajdan szerettelek, te öcsémhez mentél férjhez, 's ha mégis kedved volna kivüle még mást is szeretni, az kétségkívül én leszek.”

„Nem értelek Dávid!” — kiálta ijedten a' nő.

„Szavaim, lehet, homályosok, de szemeim még tiszták!” monda gúnyos vadsággal a' színleg kibékült rokon.

„Hah, értelek! — de a' mit értek, rettenetes!” — sikolta Lanka, 's elosont.

Dávid gúnykaczajjal néze utána a' távozonak, 's az ablak keresztfájához támaszkodék, merően nézve ki a' magyar táborra.

E' közben Kálmán sátorában élénkül folyt a' tanácskozás a' város sorsa felett. Kellemetlenül zavará meg az összegyűlt vitézeket egy tilkos követ érkezése, ki közremunkálást ígért Igo-

revics Dávid részéről, ha őt a' király vesztett fejedelemségébe visszahelyzendené. Kálmán utálattal utasítá vissza az ármányos ajánlatot. De e' körülmény a' tanácskozás fejlődését sietteté. A' városnak megrohanását határazák.

Sötétült már az alkonyat: Dávid még mindig mozdulatlan állt az ablakban. Eget sértő káromlások törtek ki végre türelmetlen ajkain, hogy illy soká kell várni a' határozott jelle.

„Hah végre, végre! — kiálta fel a' vad orosz — fejedelmi fátyám újra fellobog!‘ 'S néhány perczig gyönyöríttasan mulattak szikrázó szemei a' városon kívül mindinkább terjedező lángokon. Majd robajos sietséggel indult társaihoz velök a' sükerült ármányt tudatandó, — mikép azt a' fellobogó jeltől gyanítá — miszerint nekik, midőn a' város ostromlatni fog, a' városban belől frigyesek ellen kellend fordítaniok fegyveröket, hogy könnyítsék a' magyaroknak a' megvívást.

Alig kezde dőztársíval jó szerencse fejében tivornyázni, midőn mindenünnen zavar 's ijedség zaja hatá meg füleiket, 's a' tomboló zagyva lázadatból egyes kiáltások törtek elő: „Ég, — tűz van, — ellenség, — a' magyarok!“ —

„Illy hamar — gondolá Dávid — hm! szörnyen kap az alkalmon Kálmán uram!“ — Mindenki elsietett, csak ő maradt egyedül a' lakmárteremben, hogy kényelemmel hajtsa fel a' harcra tüzelő utósó kupát: midőn lélek-szakadva rohan be titkos küldöttje, 's lábaihoz omlik.

„Uram veszve minden! A' király megveti, 's átkozza ajánlatodat; az égő gunyhó nem volt a' tölem adandó jel: a' magyarok nyomomban követtek, 's felgyújták a' város külső részeit. Már a' falakra rohannak.“

„Hah, eh!“ ordíta Dávid, 's leszúrta a' lábainál görnyedőt. — „Most a' magyarok ellen!“ — 's elrohant.

Másnap könyező szemekkel üdvözlé Lanka a' hajnalt, A' külső város el volt foglalva; csak az erősség vala még Voldár birtokában. A' bánkódó fejedelemnő férje mellén zokogá el az álnok rokon iránt támadt rettenetes gyanúját, 's addig ostromlá könyűivel a' fejedelmet, míg az végre kérelminek engedve, az agyában felvillant új tervben megegyezne.

VII.

Fényes követség indul meg a' megszállott erősségből Kálmán tábora felé, 's lassu méltóságos léptekkel egyenesen a' király sátorának tart. Huszonegy személyből áll a' kis csapat. Elöl dőlczeg ménen Radoslaw fehér zászlót lobogtat, 's e' béke-jelnek mindűtt megnyilik az út az örök sűrű sorai közt. Középett fehér paripán egyszerű fehérbe öltözve Lanka halad, mint engesztelő szellem az ellenség haragjának megkérlelésére. Fejéül minden csillogványtól ment hermelin-prémzet foglalja körül szép homlokát, melly alól arany színű fényes fürtai selyemhabokként folynak le karcsu nyakát körüllegve kecses idomu vállaira. Körötte tizenhatsz természetes lovag csoportozul, mindannyi fiatal dalia, kiknek homlokán és szemeikben egyiránt olvasható a' békehódolat engedékenységet 's a' harci elszántság jellemtűzt. Mögöttök egy szálas ősz fegyvernök lépdegél, másfél ölnyi dzsidát rengetve izmos markában. Így ért el a' követség a' magyar király sátorához, 's a' fejedelemnő bebocsátást kért.

Kálmán arcza elsötétült Volodár nőjének említésére; de a' férj zászlótul meg nem tagadható a' bebocsátást. Megnyiták a' sátor szárnyai, 's az orosz csapat hódolólag ereszté le háromszor földre a' fegyverek hegyeit. Lanka leszállt paripájáról, 's belépett; Radoslaw földbe szegezé a' követségi zászlót: a' sátor szárnyai ismét lebocsátkoztak.

Szemközt álla a' fejedelmi nő a' hatalmas királylyal, 's így kezdé esdekléseit:

„Diadalmas király! kezedbe adá a' sors fölöttünk a' hatalmat; de te azt nem fogod használni végső pusztítására egy országnak, melly soha föl nem ingerlé igazságos fejedelmi haragod. Mit nyernél további harczolással? Győzelmed fényét nem emelheted: mi győzötteknek valljuk magunkat; 's a' magyar nagylelkűség nem lelhet örömet pusztá jajjain egy eltiport népnek, 's Kálmán nemes szíve nem kéjeleghet egy romba dőlt város füstölgő üszkeiben, nem a' vérben fuldoklók torz jelenetén. A' diadal tied: tied a' borostyán. Miért áztatnád még vérfolyamokban, mi csak elhomályosíthatja tündöklését? holott így nagylelkűség napsugárai

aranyozzák azt körül, 's egy egész nép áldásai növelik virulatát. Kiméld a' sorstól 's kaján rokonoktól ugyis annyira üldözött férjemet, kiméld népemet, melyly ártatlanul szenvedett elég soká a' testvérvizsályok dúló ostora alatt!"

„Ti kiméletért esdekeltek! — szóla ingerülten Kálmán, — 's nem ti magatok gyújtatok-e a' folytonos testvérharcz lángjait! Nem ti törtetek-e annyiszor Svetopolk élete ellen? A' bűn megtermi gyümölcsseit, 's azokat öli el maszlagával, kik elhinték a' mérges magvakat.“

„Uram király, te balul értesülél a' dolog folyamáról. Nem is lehet máskép. Kálmán csak úgy nyujthata frigyes fegyvert Svetopolk védelmére, ha őt hamis hírekkel 's fondor ármánynyal elámitják, — mert nyilvánvaló igazságtalanság mellett te nem kelhetsz csatára. Engedd tehát kegyesen, hogy előadjam a' rokonok közti háboruszkodás előzményit, igaz okait, és szövedékét, mikép azt őszinte lelkem történeti egyszerűségében híven feltűnteti: — Az orosz fejedelmek Svetopolk, Volodimer, Dávid, Vazilko 's férjem Volodár hosszú ellenségeskedés után 1097-ben béke- 's barátsági frigyet kötöttek. A' szent kereszt csókjával alapíták meg, hogy mindegyikök, ki ezentul a' másikat megtámadná, a' kereszt, az ő frigyök 's a' haza ellenségeül tekintessék. Ez eskü azonban el nem némitá a' kajánság kigyójának sugdosását. Dávid régóta áhítozott Vazilko tartományira. A' nagyfejedelmet Kiewbe kíséré, 's az irigylett rokonokra kifogyhatlan fondorlat-tal egymásután több összeesküvést költött, mintha Svetopolkot országá 's életétől megfosztani szándékoznának. Győzött a' gyanakodó sötét-lelkületen a' hizelgés mézes ördöge, 's a' legszörnyebbet szülé, mire rokon-kéz vetemülhet. Vazilkót ünnepély ürügye alatt Kiewbe csalja Svetopolk. A' lakoma folytában olly nyájasan, olly barátilag simulnak mindnyájan a' törbe kerített fejdelemhez, hogy ez az őszintéknek hitt nyilatkozatoktól magasztaltságra ragadtatva, bor mellett is meg akará erősíteni, mit a' szent keresztre esküvének. „Átkozott legyen a' fegyver — kiálta fel lelkesültséggel — melyly ezentul rokonvértől párolog. — 'S kardot rántván folytatá: Én ime a' rokonfrigy örök védelmére szentelem aczélomat, 's én leszok első, ki a' hitszegőt vagy békezavarót halállal büntetem!“

E' pillanatban fegyveresek veszik körül a' hőslelkű fejedelmet. Svetopolk elfogatja, Dávid unszolására bilincsre vereti, 's megvakítatja őt. Lelkesült kifakadása ürügyül szolgált az okatlan tömeg elámitására, mintha böszültében emelt volna fegyvert a' nagyfejdelem ellen. De még ezzel oltva nem volt a' kegyetlenség szomja. Svetopolk a' szerencsétlen áldozatot Dávid felügyelése alatt holtiglan behörtönözteti. Ekkor Volodimer boszúra szólít fel férjemet Svetopolk ellen. Ezt a' veszedelemből csak a' köztisztetű Miklós metropolita közbenjárása szabadítá meg, ki azt tanúsítá, hogy csupán Dávid ármányai csábíták el a' nagyfejedelmet. A' béke azon föltétel alatt állt ujlag össze: hogy Svetopolk Dávid ellen forduljon, 's vagy elfogja őt, vagy legalább tartománytól foszssa meg. Még mielőtt teljesítheté ígérétét, férjem 's Volodimer kényszeríték Dávidot Vazilko kiadására. Majd azután Svetopolk elüze a' fondorkodót, 's mohón kapva a' régohajtott zsákmányon, tartományit elfoglalá. Dávid a' lengyelekhez menekült. De Svetopolk telhetlen lelke meg nem elégedvén a' jogosan nyert országrészszel, bitor kénynyel Vazilko 's Volodár tartományira is áhitozott. Így történt az öldöklő csata Rschewa mezején. — Ezekből láthatod oh király! hogy csak jogosan cselekszel, ha felhagyva további üldözéssel a' kiméletnek engedsz helyet igazságos melledben. Oh kimélj, kimélj!! — 's könyük csordultak ki angyszelid szemeiből.

„Mit — szóla hévvel Kálmán — te jogosságot emlegetsz! Te hát jogtalan eddigi harcrom, ha árulókat, 's orgyilkosokat jövők büntetni? Te másokat vádolsz csalásról; 's mivel bizonyítod te, hogy nem hazugság minden szavad? Gyalázat azon király fejére, kinek határozatát egy asszony síma kigyószava, 's asszonyi könyük megingatnák! Przymysl meg fog dőlni, — dőlnie kell!“

„Oh uram! ne légy hajthatlan! — esenge Lanka, 's a' király lábaihoz borult; — ne fertőzd kegyetlenséggel neved disztét, ne undokítsd embertelenséggel babéraid ragyogását! Habár vétkeseknek hinnél is bennünket, légy irgalmas! Megbocsátni is olly isteni! Oh kimélj! kiméld szegény népemet!“ Így esdekelt a' térdre omlott fejedlemnő, és zokogva kúcsolá át Kálmán térdeit.

„Hah, hasztalan minden rimányod — kiálta boszúsan Kálmán.

Ki orgyilkost küld székvárosomba, saját palotámba, az csak megvetést, átkot, halált érdemel. Illy utálatos fajzatnak veszni kell!‘ E’ szavaknál lábának gyöngédtelen lódintásával taszítá el magától a’ siránkozó.

Lanka fölegyenesedett; könnyező szemeiben hirtelen boszútüz lobogott fel, ’s majd irtózatos erővel mondá: ‚Gyilkos te magad, ki a’ női becsületet illy galádul tiprod el. Veszni fogsz magad!’

Kirohant a’ sátorból; arczán a’ megsértett nőiség lángja viharzott; letépé a’ békeaszíró szárnyát, ’s nyeregbe pattanva kiáltott: ‚Utánam! vész a’ magyarokra!’

Radoslaw keblében mondhatlan kín dühöngött, ’s orczáira boszúvagy gyuladt ki.

A’ csapat száguldva hagyá el a’ magyar táborn, — ’s Kálmán megrázkódva dőlt tábori székére.

VIII.

Kitombolt égi háboru végdörrenései vonultak el a’ sani erdő felett, ’s az üvöltöző szélvész csilapuló nyögései suhogtak a’ magas bükkök lombjai közt. Az erdő keresztutján egy durva hörkbe öltözött alacson vállas termet állt, ’s vad kifejezésű orczáján a’ gyérülő villámok fel-fellobogó halovány rémtüze irtózatosan kaczerkodott torz gúnymosolyával. Közel ’s távol farkasok sergei orditoztak, fel-feljajdulva a’ vihar egyes csattanásaira. ’S minden ordítás uj kéjt látszék a’ hallgatónak homlokára idézni, ’s arczizmainak rángatag vonaglásán úgy tetszék, mintha egy legyilkolt tábor halotti torát ünnepelnék éjféli szellemek.

Csendesült mindinkább a’ felzajdult elemek harcza, ’s e’ rettenetes külsejű ’s még szörnyebb lelkű férfin egyre mozdulatlanul állt, merően nézve a’ fekete sötétségbe szikrázó szemeivel, mint-ha az elhaló villámok tőle készülnének kölcsönözni tűzanyagot. Végre felkaczaga, hogy szinte az agg bükkök is megremegtek, ’s a’ közelébe tévedt farkasok ijedten futának vissza a’ sürübe. E’ férfin Bonyák volt, a’ kúnok vezére.

‚Ledől a’ büszke kény, megtöri vész istene!’ — kiálta fel Bonyák, ’s vashuzogányát olly erővel csapta egy fa derekához,

hogy káromgva szálltak tova a' zivatar elől arra menekült varjak százai. E' pillanatban fegyvercsörrenés közelgett az uton.

„Ki vagy?” — kérdé nyers hangon a' kún.

„Jó barát,” — felele az érkező.

„A' jelszó?” —

„Lanka,” — vala a' válasz.

Az érkezett, Radoslaw volt. — Esőtül ázottan nyújtá oda jobb-ját a' kunnak. „Engem nyugtalanság sarkallt ide hozzád. Lehetlen volt bevárnom jöttödet. Mi a' jóslat! szólj? Győzünk vagy veszünk?”

„A' remény biztató: a' sükert karjaink inai vívják ki” — szóla szárazan Bonyák. E' perczen eloszlottak a' szél-ostorzotta fellegek, 's a' teli hold nyájas világa mosolygott le éjféli pályája magasságából, oly szeliden, mintha dülő zivatar soha sem zárta volna el anda fényét a' zaklatott föld színétől. Bonyák arcza is annyira szelidült, mennyire azt eredetileg kemény vonalmai csak engedék, 's némi színezetével a' lelkesültségnek folytatá szavait: „Onnan jobbról a' San vize felől hangzott ide az első üvöltés, — onnan, hol a' magyarok táboroznak. A' bögs olly irtózatoss volt, hogy oroszlán bömbölése nem lehet borzasztóbb. Csend lön. Csak némi kísértetes nyöszörgés suhogott el a' fák tövéinél, mint megfélemlített vadak futamlása. E' közben szörnyen kezde zúgni a' vihar, 's dörgés haragjára a' rengeteg moraja válaszolt. Rög-tön felordított három farkas-tábor tutulása mögöttem a' Vagruss felől, balról, 's előttem Przymysl egyenes irányában. Az imént olly böszülten üvöltözö hangjai mindinkább gyöngültek, mig végre hajmeresztö jajdulássá változtak, 's hörögve perczenként enyésztek. A' jóslat áll. Megtámadtatva — veszni fog az ellenség; ha ő rohan meg minket: mi veszünk. Három csapatra osztjuk sergeinket. Még hajnal előtt kezdjük a' vérmunkát. Megtoroljuk most az annyiszor vallott kudarczot, melyet Kálmán fegyvere ejte a' kúnokon!”

„S megtoroljuk a' gyalázat szennyét, mellyel hölgyerényt sértett a' gög!” kiálta tüzzel Radoslaw.

„Megállj. Amott a' sürűben vadat láttam sompolyogni; meg-lássuk farkas-e vagy róka?” — Ezt mondva Bonyák baljában meg-

feszíté iját, 's szemirányra fogva nyilveszszejét azt egy bokornak tartá.

„Jaj kegyelem, kegyelem!“ — a' rémulés e' kiáltásával rohant elő a' bokor mögül egy halálra sápadt ember, 's Radoslaw lábaihoz veté magát.

„Ho, Milyó! mit keressz te itt?“

„Oh uram, mindent megvallok, csak irgalmazatok! Kém vagyok, Svetopolk kéme. Hallgatózni jöttem, hogy hírt vigyek határozástokról.“

„Ugyan ugy-e? — ordita most Bonyák, — 's nekünk mit üzen Svetopolk?“

„Üzeni? Uram, nem értelek. 'S ő üzenne neked?“

„Szólj mondom, mit üzen Svetopolk?!“ — kiálta még hevesebben a' kún, 's buzogányát ijesztőleg emelé a' térdelő koponyájára.

„Oh igen, értelek, — így nyöge rettegéstől fuldokolva Milyo — hát azt üzeni, hogy háromezred lovassal érkezett ez éjszakán Kálmán táborába, 's hogy ő fogja leginkább harcra nógatni a' királyt, ki nem tudni mi okból, olly soká késlelkedik.“

„Köszönöm, — kaczaga a' kún vezér, — 's hogy vissza ne élj többé tisztoddal, máshova küldlek kémkedni.“ E' szavakkal át akará ütni mellét a' térdelőnek, de Radoslaw tartóztatá, 's tanácsára gúzszaal fa derekához kötözé, honnan őt Radoslaw feloldadni igéré egy e' végre küldendő legény által, de csak, ha majd a' csata kezdve lesz, mikor tehát a' kémhír megvitele Svetopolknak teljesen haszontalan leend.

A' két vitéz sietve hagyá el az erdőt, a' csata előkészületeit rendezendő. —

Kálmán nyugtalanul tölté az éjszakát, melly után olly elhatározó napra viradand. Tíz napja már, hogy habozva vesztegel Przymysl erőssége előtt, nem birván magát elszánni annak ostromára, bármint sürgeté is azt a' tábor fővezére a' nádor, 's a' lángelekü Enzem gróf, az Almásy család e' rettenthetlen őse. A' király keblét titkos bánat mardosá elkövetett heveskedése miatt, 's többször küldé már békéltető követet Lankához, az ostrom hasznotgatásával is tanujelét akarván adni engesztelékeny hajlamának, — de sükeretlenül. Félig végzett munkával sem akara pedig

visszatérni, bántatlanul hagyván az erősséget, mi kétes fényt vehete diadalma dicsőségére. 'S felmerült újra meg újra lelkében, hogy Volodárt, ki orgyilkost küldé személye ellen, büntetnie kell, szükségkép, 's Svetopolk iránt is beváltania fejedelmi ígéretszavát. Így hánykolódék jogosság követelése 's elkövetett jogtalanság érzete közt a' magas lelkű, nagy szellemű király, 's lelki harcza közben elveszté a' győzelemre alkalmas időt.

Mert ezalatt Radoslaw felzajlítá a' kúnokat, kik boszúvágytól égtek visszatörölhatni a' magyaroktól mindannyiszor szenvedett csatavesztéseket, valamennyiszer pusztító fegyverekkel Magyarhon határhoz közelítettek. Dávidot is félelem izgatá, hogy majd a' magyarok győzvén, a' lengyelek is elidegenülendnek tőle; pedig felsülvén Kálmánba vetett reménye, a' lengyelek segélyével hitte visszaszerezhetni birtokát, ha Svetopolk ügye ez uttal végkép megbuknék; azért minden kitelhető erejét a' lengyel sereg szaporítására fordítá.

Szürkült már a' keleti láthatár, 's mindünnen összevonnultak a' szövetséges seregek, mint óriási háló szárnyai, melly a' magyar tábor megfojtani készül.

Igorevics Dávid Kálmán főserge mögé vonult. Bonyák három csapatra osztá harczosít, kettő a' San és Vagrus folyók közt rejtkezett az erdőben, a' harmadik a' tábor ellen nyomult. Volodár az erősségben talpon állt, várva a' kirohanásra alkalmas perczet. Volodimer ezer válogatott bajnokkal éjszaknyugaton tanyázott a' város mögött, 's az éj fátyolától takarva zajtalan lassúsággal közelgett észrevétlenül a' sátrak homloksora felé.

Alig pirult fel a' hajnal első üdvözlete, midőn Bonyák előcsapata irtóztató ordítással a' táborra ütött.

A' harcra mindig kész magyarok méltó vitézséggel fogadák a' támadókat. János nádor parancsai szerte harsogának, 's a' győzelemhez szokott bajnokoknak elég volt vezérök szavát hallani, hogy hősileg rohanjanak a' halál ölébe. Ők nem szorultak biztató szónoklatra: fen lobogott a' hazai zászló; a' dicsőség és honfíerény e' jelképe eléggé felgyulasztá nemes kebelök véré, hogy akár egy világ hatalmával szembeszálljanak. A' harczosok sorai közt délczegen csillogott fen a' kócsag Enzem gróf sisak-taraján;

mint vihar száguldozott szerte a' hős, 's hova érkezett, villám csapott az ellenekre. A' jobb szárnyán Kupán és Lörincz püspök vezérkedtek, a' balon Vinnai Gergely intézé a' csatát, bátorlelkű utóda a' nagy hős Venczellinek, 's egyik öse a' Sztáray családnak.

Rövid csatázás után Bonyák hátrál, 's az erdőbe futamlik. A' magyarok üldözik. E' pillanatban kiront az erősségből Volodár, 's vágatva érkezik Volodimer csapatja. Enzem ellenök fordul; délkeletről Dávid tör elő lengyeleivel, 's kezdődik az öldöklő csata. Volodár ujján a' varázsos erejű gyűrű ragyog, 's ő bizván e' védszerbe, vakmerő elszántsággal veti mellét a' rohanó dzsidáknak elébe. Mellette Radoslaw harcol, 's arczán győzelemremény öldöklési vágygyal párosul. Az erősség kapujának sötét öblében Vazilko áll, 's a' felkelő nap üdv-sugárai csillogva csókolják a' magasra tartott ezüst feszületet.

Két órája foly már a' vérengzés, 's egyik rész sem inog, egyik sem enged talpalatnyit is. Enzem emlékeztén Székes-Fejérvártt mondott esküjéről Volodárt keresi. Összecsap a' két hős, 's a' gróf kardja már halálos vágást mér a' fejdelem homlokára, midőn Radoslaw felfogja azt, 's Enzem mellének döfést irányoz. A' bátor ifju azonnal elhult a' hős ellen aczéla alatt, de e' közben Volodár időt nyervén olly rettentő erővel csap Enzem sisakjához, hogy koponyáját ketté hasítá. A' vitéz gróf megtartá ígétét; elfolyó vére áldozat volt királya ügyének. Radoslaw haldokolva kiálta fel: „Üdv Lankának! Lelkem túlvilágon is dicsőíti erényét!“

Lehanyatlott Enzem kócsaga, 's nem látván azt többé a' harczosok, hanyatlani kezde szerencsájök is. Svetopolk új fordulatot remélvén adhatni az ütközetnek, ha az erősségbe rontana, bajnokit a' kapu felé unszoló. — „Vissza!“ — kiálta a' vak Vazilko, 's elébe tartá a' feszületet. — „Hah! itt is!“ — ordíta vadul a' nagyfejdelem 's visszaborzadott. „Emlékezzél esküdről!“ szóla a' világtalan hős. — Svetopolk ujjlag neki rugtatván szörnyű csapást mér a' tántorithatlannak fejére. „Szállj pokolra, kísértet!“ E' szavakkal rohaná meg őt, de Vazilko felfogván a' feszülettel a' vágást, Svetopolk kardja ketté tört, 's ő rémülve fordítá el paripája kantárát.

Enzem elhullt, Svetopolk futott: a' zavar közös lön. A' nádor Kálmán védelmére sietett híveivel. A' tábor megfutamlott, 's

az erdő sűrűjében remélt menedéket. De ott elötörték a' rejtekbe vonult kúnok, 's a' megszaladt Bonyák is visszafordult, ki imént csak cselt vetett; 's lön borzasztó mészárlás, mely Kálmánnak is majd életébe került. Két napig üldözik a' kúnok dzsidái 's nyilai a' futó magyarokat, 's a' veszély annál irtózatosb volt, minél több alakban tünt fel a' kegyetlen halál. Folyók, mocsárok, melyekbe rohantak, örvények, hová zuhanának a' futamlók, megannyi rop-pant sírgödörré változtak, hol százan 's ezerekenként veszték el a' szerencsétlen harczosok.

A' vérnapi után csöndes est terült el Przmysl fölött, 's a' mezőségen haldoklók végnyögését szelid szellő fogadá szárnyira. A' fal tövében külön sírt ástak egy ifju számára, kinek halovány ajkai körül még végszavainak áldó mosolya öröklött. Volodár fejedelem egy könyüt hullatott az olly hü daliának meredt tetemére, 's Lanka fejr rózsát tüze mellére, hogy emlékül vigye a' túlhon kiesb virányira. Már éjfél volt 's Vazilko még mindig a' behányt sír fölött imádkozott, kitüntetés díszjeléül ezüst feszületét tűzvé a' hant fejéhez.

IX.

A' kárpátok déli lejtőjén zord tekintetű társaság halad kietlen utakon. Mogorva arczaik sajátságos összhangzásban állnak rongyolt öltönyeikkel, néma nyelvöket csak egy gunyhó megpillantása oldja meg, mely éji szállásul ajánlkozik az eltévedteknek. Harmadnapja már, mióta itt bolyongnak a' hérczek rengetegiben, 's erejük majdnem kimerült. Lankadtan érnek el a' gunyhó ajtajához. Nem sokára eltűnnek a' szűk nyílásba, 's egy kihangzó hálafohász jelenti, hogy jelen körülményekben a' szurtos tanya is ohajtott menedékhely.

Az itt belépett férfiak: Kálmán király, János nádor, 's futás közben hozzájuk csatlakozott néhány bajnok. Alig pihent meg kissé Kálmán, midőn a' félénken körüljáró gunyhótulajdonosban reá ismer azon emberre, ki zsidó áruhában tíz hónap előtt gyilkosul lopódzott palotájába. A' megrémült ficzkó csak most látta helyezte egész veszedelmét, ki a' fáradalom 's harci bajok következté-

ben tetemesen elváltozott királyt mindjárt meg nem ismeré. Kivallá most a' halálra ijedt ember; hogy ő hajdan Volodár szolgálatában állván, egy csinja miatt elüzetett. Bérbe fogadá akkor Svetopolk, őt titkos kémlelések 's ravasz merényekre használandó. Nem Volodár, hanem Svetopolk küldé tavaly a' magyar király palotájába, de a' gyilkolási szándék csak ürügylött játék volt. Maga a' nagyfejdelem jegyezteté ama könyvbe a' figyelmeztető sorokat, 's neki kötelessége volt azonnal felfödözni álruháját. A' tömlöczből Jaroslaw szöktette meg őt a' dúsan megvesztegetett örökkel együtt. Svetopolk célja nem volt egyéb, mint Volodárra gyilkolási gyanút hártva annál hajlandóbbá tenni a' királyt a' követsége által kért segélyadásra. — De a' szegény embertől megtagadá Jaroslaw e' merész 's éltet kockáztató ravasz játéksínért adandó jutalmat, 's azóta itt teng e' gunyhóban. Legujabban Svetopolk küldött neki holmi ajándékot, őt ismét kémlelésre használandó a' kúnok 's Volodár hadkészületei iránt.

Kálmán eliszonyodott ennyi álnokságon, eliszonyodott pedig a' méltatlanul kiontott sok vér miatt, 's felsohajtott: „Oh most hiszem, hogy Jaroslaw követségi előadása is csalás volt, 's hogy Lanka igazat szólt.”

A' király gondolatokba merült, nem is hallgatva a' kegyelemért rimánykodó könyörgésit. Kevés percz mulva ismét vendég érkezett. Két közbajnok egy meredt szemű, sebekkel borított férfiút vezetve a' gunyhóba, tanyát kérve a' szenvedőnek, ki alig birt zugolyba vánszorogni. Az érkezettek oroszok valának, kik szinte tévelyegve vetődtek ide a' sani csata után. Elíjedve érték meg, hogy magyar földön vannak.. Elmondák, mikép százakat láttak a' megfutamlott sereg közül az erdőkben, kik az éhenhalás kínaival küzdöttek.

„Szegény bajnokim! így díjazza az álnok sors hűségteket! fohászzkodék Kálmán. A' zugban heverő férfiú megrázkódék, 's tört sohaj szabadult melléből.

Viradatkor utra készült a' kis társaság. Kálmán a' sebhedt férfiuban, kit tegnap esti homályban nem láthatott, midőn búcsuzni akarna tőle mint tanyatársától, Svetopolkra ismer. „Hah! így lakolsz meg ármányidért, — szóla a' király; — ismered-e ezen

embert, ezen álszerzetest, ravasz cseleid ezen vak eszközét? — 's az ajtóban görnyedő pórra mutatott.

„Jaj nekem! — kiálta fel Svetopolk, — Millyo, te itt! hová jutottam? El vagyok veszve!”

„Nyugtasd magad, 's ápolj sebeidet, — monda nemes hangon Kálmán. — Védtelenen nem szoktam boszút állani. — De mindinkább felhevülve folytatá: Ám alacsony cselfogásodat igazságos haragom sujtja, átkom bünteti. Álnoksági jellem undokítsa fajodat száz nemzedéken át; ravaszság bélyegezze népedet ezer éven át, ravaszság, melytől visszaundorodjék a' jobblelkűek tömege; ármány mérgezze hatalmad fegyverét, ármány, melyet utáljon a' tisztakeblűek összege; kigyót lásson a' világ lelkületed jelképeül, kigyót, mellynek sziszegő nyelvét az őszinteség szent angyala irtson el, mellynek fejét az egyeneslelkűek hatalma tiporjon a' porba!”

„Megállj, bocsánat!” így nyöge Svetopolk, de Kálmán ekkor már a' gunyhó küszöbén kívül állott.

Haza érkezvén a' király, összegyűjté vitéz seregének maradványit, 's 8000 ember helyett csak négy ezeret olvasa a' rongyolt zászló körül. Kupán és Lőrincz püspök is, meg számos nemes hős a' vész színhelyén hullottak el.

„Oh! — így kiálta fel Kálmán fájdalom-sajtoltá hangon, — nincs nagyobb szerencsétlenség, mint mikor királyt ármánynyal csálnak öntudatlanul, igazságtalan ügy védelmére! Ez önméltó hordozza az átkot és a' vészt!”

EGY KIS TAPASZTALÁS.

GAAL-TÓL.

I.

Egy száraz de nem hideg téli nap delén, — minőt hazánk annyira változó időjárásának szeszélye a' naptár, 's minden csilágász daczára a' leghidegebb hóban is olly gyakran előteremt, — egy ilyen nap delén egy szép 's feltűnően magyar arczsabásu fiatal ember, a' legutolsó diyat szerint öltözve, járt le 's fel Pest egyik szebb de járatlanabb utcáján, menése általában lassu volt, de egyik ház előtt, az utca szegleteitől mindig visszatérve, különösen csendesité lépteit, 's egy két ablakára néha lopva, néha meröbben tegintgetve szinte megállá; 's többször végzé már sétáját, midön egy más, nála korosabb, de hasonlólag divatosan öltözött férfi tére az utcába 's vele szemközt elhaladt előtte. Mielőtt nevöket megtudhatnók az első szakálosnak nevezendjük, mert képét gondosan ápolt barkó és szakál környezé, a' másodikat mint ezen férfidiszt nélkülözöt csak bajuszosnak. A' bajuszos egy legujabb operai dalt füttyörésze, a' leggondosabban volt öltözve, kezeit fedhetlen tisztaságu kénoszínü keztyükbe rejté, járásán sajátnemü hetyke hánykódás mutatkozek, karai majdnem háromszegletben lebegtek teste körül, 's igen látszék vigyázni, nehogy sötét ruhájához érjen keze, vagyis inkább keztyüje, melyet amannak színe bemocskolhatna, a' tulajdonos nem csekély

boszusága és kárára. Ezen férfi, kit a városban ember és gyerek ismert annyira hogy mi sem titkoljuk tovább nevét, Kákay Máté vala, midőn a másik mellett elhaladt, lopva éles pillanatot vete reá vissza, 's magában így gondolkodék:

„Ezen ifjút ma már harmadnapja látom, itt azon ablakokra nézve barangolni, bizonyosan a szép Ladányi Idába lesz szerelmes, a' fiúnak gazdagnak kell lenni, mert külseje is ezt mutatja, 's épen nem látszik olly okosnak, hogy a' testén levő drága öltözetet, 's a' szép aranylánczot, mellyen bizonyosan nagy becsű hengeróra függ, pénz nélkül meg tudná szerezni, 's e' felett igen ügyetlen fiúnak kell lennie, különben gazdag létére jobbat tudna tenni imádottja szívének megnyerésére, mint ablaka alatt ácsorogni, kár hogy nem ismerem, ez igen jó alkalom volna, a' lapos guta felé sorvadó erszényemet meggyógyítani. De ki is lehet? ez az első eset, hogy Pesten illy gavallér embert nem ismerek.“

„S valóban méltán csudálkozhaték Kákay ur, hogy ő az urfi nevét nem tudja, mert mint ő ismerteté minden által, úgy szokott ő mindenkit ismerni. Legkevésbé sem kételkedék ugyan, hogy megtudandja az idegen kilétét, de terve az uj ismeretség használatára készen vala, 's ő illy fontos dologban időzni nem szeretett, kivált most; midőn gondolá: ha előbb vet előbb arat, 's midőn terve kivitelének megkezdése annyira volt e' perczhez és helyhez kötve. Kákayt azonban, kit találékony esze már valódi bajokból is kisegített, ez vissza nem rettenté, megfordult tehát, 's lépteit egyenesen az idegennek irányzá, ki sétálásában ismét elhagyá az őt annyira érdeklő házat.

„Alász szolgálja.“ Üdvözlé Kákay az idegent, ez csudálkozva ugyan, de szóba állni nem akarva köszöne.

„Kérem csak egy szóra — folytatá Kákay — talán nem ismer engem?“

„Nem.“

„Én pedig a' téns urat ollyan jól ismerem, — megjártam a' téns urral ha valahogy mágnás találna lenni — sugá magában Kákay — azaz téns urnak csak azért nevezem, mert meglehet oka van nevét e' helyen titokban tartani.“

„Azaz csak gondolám, mert miért kellene a' hiábavaló utcza-i ácsorgóknak tudni ki szerelmes Ladányi Ida kisasszonyba.“

„Ladányi Ida kisasszonyba, 's ki szerelmes belé?“ kérdé még- inkább meglepetve az ifju.

„A' téns ur.“

„Én? én azt senkinek sem mondom.“

„De én barátja vagyok a' téns urnak, 's mint az kifürkészém titkát.“

„De honnan ismer engem?“

„Honnan? már régen, — csak nevét tudnám — aggódék Kákay ismét magában. — Ejnye micsoda darabban is volt csak, a' napokban a' magyar színházban?“ Szóla mintegy gondolkodva Kákay.

„Utószor a' pohárvizben voltam, harmadnapja.“ Felelé csudálkozó társa.

„Igen, csakugyan a' pohárvizben, de csak vallja meg nem a' színpadra nézett, hanem folyvást Ladányi Ida kisasszony páholyába, azonban ez nem tartozik a' dologhoz, csak azt akarom megmutatni, hogy ismerem kegyedet. Tessék figyelmezní. Néhány barátommal valék a' színházban, kiknek kegyed szemébe tünt, — mert mellékesen mondvá, kevés ember, 's kivált kevés nő van Pesten, kinek kegyed szemébe ne tűnnék — 's így szó támadt 's belőle vita kegyed neve felől. Fogadtunk, a' többi hat aranyba akart fogadni, de én megvallom nem szeretek pénzbe fogadni, ez olyan színt visel, mintha az ember nem mulatni, hanem nyerekedni akarna, tehát tizenkét palaczk valódi Bouzy pezsgőbe fogadtunk. Kár hogy nem volt jelen, azaz a' megívásnál, tegnap este költöttük el, pompás volt.“

„De ki nyert?“ Kérdé az idegen.

„Ki nyert volna, én nyertem, hiszen az természetes, két név felett folyt a' vita Szilády Béla, és Dorgányi Adolf.“

„Ugy tehát egyik sem nyert, — viszonzá mosolyogva az idegen — mert én engedelmével Karády László vagyok.“

„Kérem — válaszolá Kákay egészen előbbi hangján, 's örömét társa neve megtudásán egészen elnyomva — tessék csak végig hallgatni, voltakép hárman fogadtunk, a' másik kettő monda az

előbbi két nevet, 's én aztán, hogy már jó ideig pereltek, állék elő az igazival 's nyertem.

„S ön most csak e' miatt állita meg?”

„Oh nem, ezen történet által csak meg akarám mutatni, hogy ismerem, de most lássa hogy barátja is vagyok. Mint már mondtam tudom, hogy szerelmes Ladányi Idába, 's én segíthetem ügyét.

„Ön segíthet?” Riada fel az idegen, 's olly erősen ragadá meg Kákay kezét, hogy ez hirtelenében keztyüjét félté, csak midőn a' másikéra egy pillanatot vetve, azoknak is szeplőtelenességét látá, nyugodt meg.

„Igen én segíthetek.

„Hogyan, szóljon az istenért.”

„Uram itt az utcán nem illik, 's alkalmatlan is.

„Igaz, menjünk tehát, kész vagyok követni önt akár hová, vagy ha tetszik engem megtisztelni, szállásom közel a' tigrisnél.”

„Ott beszélhetnénk az igaz, de bocsánatot kérek, ma nehezen érek rá.

„Átkozott. De miért nem?” Boszorkodék Karády.

„Ebédre vagyok híva, pedig nagyon kedvetlenül megyek, képzelje egy olyan házhoz, hol még a' Noe órája szerint élnek, már egykor ebédelnek, így sietnem kell, az eltart három utánig, akkorra pedig gróf Szánihoz ígérkeztem egy angol paripát próbálni, később látogatásom van, megmondhatnám kinél, de tudja téns ur vannak találkozások, melyeket gyengédségből még barátjai előtt is kénytelen a' becsületes ember elhallgatni. Így láthatja, esteli tíz óráig nem találkozhatunk.

„Esteli tíz óráig, hiszen az örök idő. Viszonzá növekedő bosszúsággal Karády. — Barátom, nem maradhatna el az egyik látogatásból, teszem azt az ebédőtől, hová mint mondá ugy sem megy szívesen, igen lekötelezne engem.”

„Nagyon szívesen megtenném, de csak baj, baj.” Felelé kétkedve Kákay.

„Ha ön valóban barátom, mind mondá, kérem szerencséslen ma ebédre jelenlétével, csak egyedül leszünk szobámban.”

„Isten látja lelkemet, igen szívesen tenném, de” — habozá tovább is Kákay.

„Semmi de, én igen kérem.“

„Legyen hát, hogy megmutassam mennyire barátja vagyok, elhagyom mára régi ismeretségemet kegyedért, pedig higgye, nagy áldozat, mert igen le vagyok kötelezve ezen ház iránt.“

„Igen köszönöm, ha tetszik menjünk.“

„Kérem előbb haza kell mennem, 's inasom által magamat valami ürügy alatt kimentetnem meg nem jelenésem miatt azon háznál, — mentegetőzék Kákay — de tüstint eljövök.“

„Soha se fáradjon, inasom szolgálatára áll.“

„Inasa. — Ismétlé magában Kákay — Hát saját inast tart, ez jó jel. — Téns ur igen kegyes, de mivel kívánja, élek szívesseggével.“

„Parancsoljon mindenemmel, de most menjünk — szóla Karády, 's indulának. — Meg fog ön bocsátani, ha nevét kérem azon férfinak, ki olly nagy részvétet mutat irántam.“

„Nevemet — valóban millyen bohó valék azt eddig meg nem mondani. — Nevem Kákay Máté.“ Felelé ez, de némileg olly arczzal, mintha félne, hogy neve elronthatja alig szerzett hitelét; de nagy öröme Karádyn, ki a' név hallását csak a' megszokott 's eléggé falusi udvarisággal fogadá, semmi változást sem vett észre, 's így egymást, a' mennyire illy rövid idő alatt lehet, ismerve, elérik a' közel fogadót.

II.

Karády szobájába érvén, inasát, egy falusi legénynek elég ügyes, de városi ügyekben teljesen járatlan csinos ficzkót, tüstint Kákay parancsolataira bizá, ez írószereket kért, mint mondá barátjánál a' meg nem jelenés miatt magát levél által mentendő. Leült 's irt, de egészen mást mint Karády gondolá, ki az irottakról nem is álmodhatott, nekünk azonban mind a' levélíró jellemének ismeretére, mind talán a' történet fonalának könnyebb felfogására szükséges tudnunk a' levél tartalmát, melly így hangzék:

„Kedves barátom! Madarászaton vagyok, 's egy madárkát reméllek fogni, ki arany fáczánnak, 's pintyökének látszik egy személyben, már félig lépemen van, te segíthetsz, hogy egészen rá-

ragadjon, 's aztán tudod együtt koppasztjuk meg. Neve Karády László, két hete mulat Pesten, szállása a' tigris; igyekezzél ma még mindent megtudni felőle a' mit lehet, mert nekem nála kell maradnom; estére látlak, 's akkorra bő tudósítást vár barátod — Kákay Máté m. k. U. I. Igaz ezen tökfilkónak, ki leveletem átadja, mondd: nagyon haragszol reám, hogy ebédre nem jövék hozzád.“

Jancsi elvivé Kákay utasítása szerint a' levelet, Pokrody Tamás urhoz, kihez czimezve vala, 's megcsalt ura igen örült midőn inasa a' levéllel indult, melly Kákay szerint koppasztására ha nem is az első, de bizonyosan a' második lépés vala.

„Most tehát édes barátom együtt 's egyedül vagyunk, a' pin-czér másik szobámban terít, így tehát az sem háborgat, bizodal-mason beszélhetünk, szóljon, kérem: miben segítheti szerelmemet?“

„Először is kegyed még nehezen beszélt Ida kisasszonnyal.“

„Soha.“

„Ezt mindjárt gondolám, mert atyja igen szigoruan, mondhat-nám bolondul örzi. De talán ismeri atyját?“

„Nem, őt is csak leányával láttam először ma kilenczed napja a' színházban.“

„S általában senkit sem ismer a' háznál, a' nagynénit, inast, szobaleányt, vagy más e' félét?“

„Egy lelket sem.“

„Ez baj ugyan, de semmit sem tesz. Sőt szinte jó hogy va-lami illyes ismeretség elérésére próbát nem tett, mert ha az öreg ur megtudja, mindennek vége.“

„Hogyan?“

„Az öreg Ladányi saját ember, — én szólhatok; mert sze-rencsém van őt közelebbről ismerni, — leányából nem tudom mit akar csinálni, úgy örzi mintha az volna a' paradicsom, 's minden férfi belőle kiűzött Ádám. Miután csakhamar egymás után egy gróf 's egy báró kérék meg, elutasítá őket szárazon 's rövi-den. Házához fiatal embernek járni sem szabad, 's könnyebb vol-na a' szultán haremébe férni, mint oda.“

„Ez reám nézve nem igen kecsegtető.“ Szóla búsan Karády.

„Ne csüggedjen el, mint mondtam ismerős vagyok Ladányival,

's elkövetek kegyedért mindent, de nála vigyázva kell mindent tenni, azért előre mondom, igen gyorsan nem érünk célra.

„Kész vagyok várni, bár valóban pokol reám nézve a' várákozás, csak jó sikert remélhessek, mindenek előtt beszélnem kell az isteni Idával.“

„Beszélni igaz, majd arról is teszünk, de csak mohón ne kívánjon semmit. Hallgassa meg tervemet: Én már holnap meglátogatom Ladányit, leánya előtt beszélni fogok kegyedről, 's természetesen dicsérni, úgy adok elő mindent, hogy az öreg ne sejtthesse célomat, de leánya észrevegye, tudatom vele, természetesen titokban, hogy kegyed az, kit ablaka előtt annyiszor láthatott epedni, ki őt a' színházban folyvást csudálja, 's ki képes inkább háromszor ugrani túl a' síron mint rajta innen csak egy pillanatra is szeretni más leányt. Ennyi első lépésnek elég, 's reméllem hatása nem marad el, aztán egy találkozás következik, meg egy levélke, már a' kettő közül melyik lesz az első, nem tudom; de menni kell, becsületemre mondom: menni kell, csak tanácsomat kövesse, 's mindenek előtt titokban tartson mindent, szerelme felől egy léleknek se szóljon, 's célja elérésére más lépést ne tegyen, mert becsületemre mondom mindent elrontana. De ha tanácsomat mindenben követi, becsületemre mondom: Ida neje lesz kegyednek, ha bár Ypsilandi herczeg leánya volna is.“ Erősíté beszéde közben mindinkább tüzesedve Kákay, a' mi mindig meg szokott történni, ha már a' „becsületemre“ szót sűrűbben használá, 's hevében néha annyira kiesett a' komoly mérséklet előbb felvett szerepéből, hogy azt észre nem venni, társának egész ifju tapasztalatlansága, melylyet Kákay már alkalmasint eléggé kitanult, mintsem hogy szükségesnek vélte volna a' terhelő álarczot szakadatlanul viselni, 's azért néha egyegy élénkebb kitöréssel könnyite magán; 's ifju pártfogoltja, ki még az erőt és tehetséget ott hivé rejtőzni, hol a' legnagyobb zajt üték, e' miatt csak inkább bizott nemes pártfogója ígéreteibe, melyekről már nem is kétlé, hogy őt egyenesen a' boldogság édenébe vezetendik. Ezalatt az ebéd feltálaltaték, 's mind a' kettő, bár különböző okokból egyenlő vigan ült asztalhoz.

Kedvöket még inkább emelé a' nem kimélt pezsgő, 's mire az ebédnek vége volt, Kákay becsü'etére esküvék, miképen széles

Magyarországon nincs Karádyhoz hasonló gavallér, 's hogy őt az isten is a' haza legszebb leánya Ladányi Ida számára teremttette, és — ezt ismét becsületére állítá — Karády nejévé is kell lennie, különben ő felakasztja maga magát, vagy három hélig Budán lakik, a' nélkül hogy ki menne a' városból, pedig ott csak egyszer életében töltött néhány napot, az árvizkor, 's akkor is csak csupa félelem miatt nem unta meg magát. Egy szóval: Kákay Máté ur tele kiabálva előadott elmésségekkel, mellyek Karádynak mind ujak valának, 's azért őt igen mulattaták, 's már ezen okból is igen örült uj ismeretségén; de elméskedései folyamában annyira kiesék szerepe jelleméből, hogy azt Karády is kénytelen lett volna észrevenni, ha tapasztalatlanságát, a' pezsgő hatalmasan elő nem segíti.

Karádya a' bornak más hatása volt, már természetes őszintesége is nagy levén, annyira feloldá nyelvét, hogy szövetségese kevés, és szinte csak odavetett kérdéseire körülményeit annyira tudatá vele, hogy ez a' nyereség megosztása félelmében szinte sajnálá Pokrody barátja frigybe avatását.

Ezalatt elfolyt a' délután, sötétedni kezdé, Karády gyertyát parancsolt, Kákay mint magát észrevéve szökék fel, 's nagy lármát üte, mikép egészen elfeledé gróf Szánit.

„Lássa kegyed mennyire szeretem, tisztelem. Szeretem mint az apámat, sőt jobban, legjobb barátomat gróf Szánit el tudom feledni miatta, na'szen ad az nekem, engem nyergel meg a' paripa helyett, most bocsásson meg, mennem kell.“

Félig vállára veté kurta divatos köpenyét, felhuzá keztyűit, 's egy zsebkefével hirtelen megsimitván haját, ajánlá magát.

„De barátom, ha már épen menni kell, az istenért mondja meg mikor és hol találkozunk?“ — szóla Karády.

„Igaz, én holnap itt leszek a' téns urnál, mindjárt, — tízkor báró Kenyey, — tizenkettőkor a' grófné — igen egy óraker itt leszek.“ — Felelé Kákay mintegy számítva magában a' mondott órákat.

„De bizonyosan eljő?“

„Parole d' honneur! hogy is teheti fel, hogy én a' téns urat megcsalom, itt leszek, 's hírt hozok még pedig jót, ha csak reggelig Afghanistanra nem költözik az öreg Ladányi leányostul.“

„Ön hálámtól mindent kívánhat.“

„De most rohannom kell. Mondom megnyergel gróf Száni, 's ha hozzá nem jövök még bakot lö, mert nem ért a' lovakhoz, 's attól félek hogy valami dögért kidobja a' 400 aranyat. Ajánlom magamat, legalázatosabb szolgája.“ És zivatar gyanánt forgott ki a' szobából.

Karády pamlagára dőlt azon félig kellemes, félig elégedetlen kedéllyel, melyet érezünk, ha mulatság után egyedül maradvá henyélésnek adjuk magunkat, midőn az idő már kevés valamihez fogni, 's mégis sok, semmit sem csinálni; hogy ez utóbbiba ne essék, pipára gyujta hősünk, 's ekkor vevé észre, hogy legszébb tajtékpipája eltűnt, már aggódni kezdé, midőn az ajtó felnyílt, 's új barátja Kákay Máté ur rohant be.

„Ezer bocsánatot kérek, siettemben szinte feledém, hogy a' téns ur pipájából dohányozom, 's csak az utcán pillantván meg a' pipát, körülnézek micsoda paraszt lehet, vagy furulyás, ki az utcán pipázik, akkor látám, hogy magam vagyok, 's pedig a' téns ur pipájával. Látja mennyire elmerültem, pedig csupán a' tekintetes ur szerelméről gondolkozáim, de rohantam is fel, irtózatosan szidva magamat ostobaságomért. Kapus, fogadós, pinczér, szobaleány, mind utánam iramodott, azt gondolák a' ház ég, az ajtónál alig bírtam őket visszakergetni. De most itt a' pipa — 's Karády felé nyujtva sovárgó szemekkel vizsgálá — mondhatom ennek párját nem láttam, felséges, ez kabinét-darab, láttam ezer pipát, de ennek párját becsületemre nem, ezt őrizze jól a' tekintetes ur, mert becsületemre mondom ellopom, az éjszaka csak ezen pipáról álmodom.“

„Biz én nem bajlódom őrzésével, legjobb lesz azt magára váltalni; mivel annyira szereti, megis fogja őrzeni, ha igazán barátom, a' pipát vissza nem adja.“

„Ejnye ha ezt tudom, a' pinczér által küldöm vissza; nem, ilyen ajándékot nem érdemlek.“

„Ön megsért.“ Viszonzá neheztelő hangon Karády, az uracs vonakodását szívből származottnak gondolva.

„Elviszem tehát, de holnap becsületemre visszahozom, csak

gróf Száininak mutatom meg, hogy lássa, 's irigyelje.“ E' szavai után feleletet sem várva sietett el.

III.

Hogy Kákay gróf Szánihoz nem ment, könnyen elhihetik olvasóink, legelső gondja vala szokott gyűlhelyeken találkozni Pokrody barátjával, megtudandó tőle a' netalán kifürkészetteket. Öröme méltó barátja olly bőséges adatokkal volt ellátva, hogy együtt képesek valának Karády legteljesebb életíratát összeszerkezteni, mellyet olvasóinkkal ezennel közlünk.

Karády László egy gazdag tiszántúli földesurnak karádi Karády Pálnak fia vala, 's már több mint év óta árva, 's néhány hónapja nagykoru, tehát akarátának 's vagyonának teljes hatalmu ura. Apja fiatal korában nagy tapasztalásokat tett a' városban, ő a' nagy tapasztalás alatt temérdek adósságot, néhány korcsmai vagy utczai verekedést, 's illetőleg ülleget, és semmi hasznot sem érzett. Hogy ezen tapasztalástól egyetlen fiát megóvjá, távol tartá őt a' városoktól, mint minden emberi rosznak kárhozatos 's tövig kiírtandó fészkeitől. Maga ifju kalandjai óta folyvást falun lakék, 's okos, szorgalmas gazdálkodás után nem csak előbbi adósságait kipótólá, hanem szép ősi vagyonát is tetemes szerzeményekkel szaporitá annyira, hogy most fiával kevés hazabeli nemes állá ki jövedelem tekintetében a' versenyt. Képzeltető mennyire villogtak ennek hallatára Kákay ur szürke szemei az örömtől. Karády László, apja elveinél fogva iskolába soha sem járt, de tanult otthon temérdeket egy igen tudós nevelőtől, ki előtt a' tudományok teljes köcsög gyanánt állának tárva, csak hogy már leették előle a' tejfelt, a' mindnyájok között legbecsesebb élettudományt, 's a' tudományok benső szellemét, 's ő tanítványát, csak a' savanyu aludttejjel táplálá, melly elég ugyan hűteni, 's jól tartani, sőt, mint Vörösmartynk genialis népmondájából tudjuk, néha képes is az embert, azaz a' tótot rendkívüli enthusiasmusba hozni, de okossá, életbölcsészé senkit sem tesz.

Karády László a' természettől fogékony észszel volt megáldva, ez és apja szigorúsága annyit tanulatának vele, hogy ebben a'

vidék ifjait jóval meghaladta, de az élet ügyeiben teljesen járattalan volt, mert atyja házából napokra sem volt szabad távoznia, 's midőn a' törvénygyakorlat 's ügyvédi próbatét miatt kénytelen volt Pestre menni, apja kíséré, 's a' leghívebb Mentorkint őrzé.

Illy tapasztalatlan ifju kezébe juta most a' roppant vagyon, mellynek egy ágát saját erszényébe már gyakran ásott csatornákon, vagy inkább vermeken vezetni törekvék Kákay Máté ur.

A' két szövetséges, Kákay tudniillik és méltó segéde Pokrody, tökéletesen kész csatateranggal a' nemzeti színházba mentek, azaz azon intézetbe, mellynek a' nemzet nevét adta, de nem részvétét, ott reméllék találni Karádyt is. Alig lépének be, 's az ifjút a' hátulsó padokhoz támaszkodva láták egy páholyra meredt szemekkel. A' páholyban ki ült volna más, mint Ladányi, leánya 's ennek nagynénje. Kákay tüstint Karády mellé állott, 's felvonásközben, néha, ha épen a' közönség zajosabb tapsai vagy nevetése engedé, az előadás alatt is, olly bohó mozdulatokkal, 's ötletekkel mulattatá körülálló ismerőseit, 's gerjeszté fel a' közönség közelebbi részének figyelmét, hogy a' vidám kedélyű Idának, ki egyébiránt Kákayt ha talán hiréből is, de személyesen nem ismeré, lehetetlen volt többször oda nem pillantani, a' mulatság ugy is majdnem páholyuk előtt történvén.

Kákay már beléptekor azon kecsegtetéssel üdvözlé Karádyt, hogy véletlenül találkozván Ida szobaleányával, azzal egy kis ajándék mellett szöla László urfi szerelméről; valahányszor tehát az általa gerjesztett élénkebb mozgalomra veté szemeit Ida, el nem mulasztá, erre Karádyt figyelmeztetni, 's a' lyánka bájoló szemeit reá irányzottaknak állítani, mit a' tapasztalatlan ifju annál inkább hitt, minél forróbban ohajtotta, de ezen képzelt szerencse Kákay ur hitelét is szinte rendithetlen alapra raká lelkében.

A' szerény, sőt félénk Karádyt, Ida félre magyarázott pillanatai felbátoríták, 's már nem lopva, bár nem illetlenül kezdé imádoztját nézegetni. 'S ha Kákay a' nyereségen kívül egyeben is jártatja esztét, végre észrevette volna, hogy nem hazudott olly nagyot, mint maga is gondolá, midőn a' szép leány figyelmét, pártfogoltjára irányzottak állítá. — Ida ugyan művelt, 's a' legtisztább lelkű leány vala, de hol van fiatal hölgy, ki szép külsejű ifju hódó-

latai iránt, ha azok buzgóságok mellett, az illedelem határait túl nem lépik, érzéketlen maradna, ha mindjárt az érzés, mellyel iránta viseltetik, nem szerelem is. Ladányi Ida észrevevé mennyire követé őt színházban, utcán, 's ablakai alatt imádója, de ez, kivéve talán az ablak alatti ácsorgást, őt több okoknál fogva nem boszontá; mert Karády szép volt, a' szenvedésnek bizonyos árnyékzata férfierővel párosultan, mi a' hölgyekre nagy hatásu szokott lenni, ehhez viselete, mint mondtuk olly szerény, hogy kikiáltott belőle az első szerelem tapasztalatlansága. E' felett — a' nagynénék szokása szerint — mindent tudó nagynénjétől nevét 's vagyoni körülményeit is megtudá imádójának, ezek ugyan legkisebbé sem vezérlék a' lyánka szívét, de tudása annak, hogy ezen, később meglehet szorosabban kötendő viszony által a' társas illedelem legkisebb kívánságát sem sérti meg, észrevétlenül is kedvező befolyást gyakorla szívében az ifju részére.

Mind ezt átgondolva nem alaptalanul gyaníthatjuk, hogy Karády, szövetségesek nélkül igen közel állott forrón ohajtott czéljához, 's ha Kákay ur helyett kevés élettapasztalással frigyessül, sokkal előbb lesz nyertes, mint a' becsületére mindent ígérő hössel.

A' színháznak vége lett. Karády kimenet unalomról panaszkodék, mellyet a' nagy városban, hol ismerősei nincsenek, érez. Ezen könnyü segíteni, biztatá őt pártfogója, 's ígéré őt a' legkellemesebb társaságba vezetni, hol kellemesen tölthet el néhány órát. Karády szívesen fogadá az ajánlatot, 's a' kocsiból egy fényes kávéházba léptek, de itt nem vala Kákaynak maradása, semerre sem néze, jobbra balra is köszönte, mint kinek fontos és sürgetősek dolgai, 's a' hátulsó ajtón ismét kivezeté Karádyt, innen csigalépcsőn fel egy meglehetősen takaros és nagy szobába értek, hol egy két pamlagot kivéve a' butor csak asztalok- és székekből állott. Egy asztalnál négy férfi whistezett, mások körülállva figyelmezőnek játékukra, imitt amott a' szobában még néhányan valának, mint látszék foglalatosság nélkül. Pokrody ur is ki előbb távozik a' színházból, köztük volt, mert meg kell jegyeznünk a' két barát végzését, hogy őket Karády legalább mint barátokat együtt ne lássa.

Még kevesen vannak, de mondhatom, néhány percz mulva

a' legszebb társaság lesz együtt. Szokott-e kártyázni?" szólta meg bevezetett vendégét Kákay.

„Otthon szegény atyámmal kelle néha kártyáznom, 's halála óta barátaimmal többször.“

„Itt, mint a' városban mindenütt, azzal is szoktak mulatni, de becsületesen, becsületesen. De mind a' mellett is azt mondom ne ereszkedjék játékba, a' világért se.“

„'S miért ne — kérde Karády — reám nézve a' játék még nem volt veszedelmes.“

„Azt elhiszem, hiszen a' tekintetes ur csupa szerencse, már Ladányi Ida hamar meghódítása is mutatja, mert higye el, az a' leány fülig szerelmes kegyedbe. De ne bizza el magát, ne játszék mondom, mert játékban a' szerencse leghamarabb fordul; szerencse szerencsétlenség egyiránt tűzbe hozzák az embert, a' tizeseket százások követik, aztán ezresek állnak elő, 's mielőtt megolvashatta volna az ember, a' legnagyobb uradalom félévi jóvedelme is oda van, oh tudnék én erre példákat.“

„Én a' játéktól nem félek, nem is szenvedelmem; hanem kérem, semmit sem szeretek ugyan a' világon inkább hallani, mint Ida nevét, de ne emlegesse itt, vagy legalább ne fen hangon, hogy mások is hallhassák, sokkal forróbban tisztelem őt, mintsem irántai szerelmemet közbeszéddé akarnám tenni.“

„Ez nagyon szép kegyedtől, valóban csak ilyen nagylelkű ur képes ilyesmire, más ember maga verné dobra szerencsáját; de csak arra intem, játékba ne ereszkedjék, lelünk mi más mulatságot is.“

Ezzel vége lett a' magányos mulatságnak, mert a' folyvást szaporodó vendégek körülfogák Kákayt. Az egész gyülekezet, mintegy tíz husz emberből állhata, 's a' gyengébb arczász is könnyen kiolvashatá vonásaikból legalább egy részét azon temérdek gonosznak, mit részint már természet, részint átkos életmódjok beléjek irt; de az ifju Karádynak az még mind hierogliph volt, mellynek megfejtésébe csak most vala avatandó a' tanítási díj képtelen drága fizetése mellett. Valának ott arczok az elvetemülés utálatos kifejezésétől szörnyűek; mások mellyekbe nyomor 's vad mohon ragadt élvezetek egyiránt vésék pusztító ba-

rázdáikat; ismét mások, melyekre a' legaljasabb szenvedély a' nyereségvágy lélekölő sovárgásának viharos felleget szerencse és szerencsétlenség egyiránt torlaszták, a' nélkül hogy azokat szelidebb érzelem napsugára valaha képes lett volna felderíteni. Némmeltek, 's a' többi gonoszok közt talán a' legjobbak, mutaták ugyan ezen jellemek valamelyikét, de könnyelműségek által némileg szelidítve, ha szelidítésnek szabad azt mondani, mi a' bünt szinte javíthatlanul rögzötté, 's mellette még menthetőbbé is teszi.

Ezen társaságba — melynek tagjai közül talán egyet sem lehetett volna, még vizsgálat és ítélet nélkül sem ártatlanul pelengérre állítani, 's börtönbe zárni. Ezen társaságba, melyben csak biró és bakó hibáztak, került a' tiszta lelkű, 's tapasztalatlanságában mindent kedvező színben látó Karády, 's mielőtt maga is észrevenné, miképen több becses tagjával beszédbe eredt. Az ifju örült az ismeretségnek, mert hallott dolgokat, melyek neki ujak levén, az illyesekhez nem szokottat mulaták, minden városi ujság szőnyegre került, néha legalább nevetést okozó elmésségek által fűszereztetve, melyeknek jó fele Kákay elmeszüleménye volt. Végre bekövetkezék az is, mitől Kákay olly barátilag inté pártfogoltját, a' kártya megemlítették, 's néhány asztalokhoz távozásnak, melyeknél már több játszótársaság alakult, de a' gyülekezet választottjai még Karády körül időztek.

„Nem volna-e jó — kezdé végre Pokrody — ha mi is mielőtt vacsorálunk, egy két parthiet játszanánk?“

„Én részemről igen szeretném — viszonzá egy másik, — de Karády ur vendég társaságunkban, 's őt kell mulatnunk, 's ő talán nem akar játszani.“

Karády igen ügyesen azon oldalon ragadtaték meg, mely benne már a' nevelés által igen kifejlődött, ez az atyja által is igen pártolt udvariság és illedelem vala. A' társaság régi tagjai miatta, mint látá, készek valának saját mulatságukat is mellőzni, ő tehát kötelelesnek érzé magát kívánságukat teljesíteni. 'S maga szólítá fel kártyázásra a' többieket.

Kákay nyíl gyanánt pattant fel székéből, 's olly hévvel rohant társaira, hogy Karády legalább is ablakon kihányástól kezdé félni.

„Nem lódultok pokolba kártyátokkal, miféle ördög szállt belé-

tek, már három hónapja hogy egyiknek sem volt kártya kezében, 's ma midőn illy érdemes és tisztelt vendégünk van, mint tekintetes Karády László ur, pókhálóvá száradt eszetek, hogy mulatására egyebet sem tudtok kigondolni az unalmas kártyánál. Nem hiába házas ember mind, feleségeik paciencera taníták, 's most mindeniknek kártyán a' szive."

„„A' bagoly megint huhog, hallottatok-e már illyen bolondot, ez nem sokára remetévé lesz.““ Jegyzé meg nevetve az egyik vendég.

„„Ugy a' koponyádban keresek magamnak barlangot, az bizonyosan nincs olly erősen butorozva, hogy el ne férnék benne, 's ugy megzavarom eszedet, hogy az ötöst is dámának nézed. De mondom ne kártyázzatok, én meg nem engedhetem, hogy Karády ur itt velünk kártyázzék.““

„„Hallja Karády ur, ugy beszél ez a' philosophus, mintha parancsolhatna önnek, ne szenvedje ezt.““ Fordula az előbbi az ifjuhoz.

„„Kákay ur barátom, szívesen hallom jó indulatát irántam, ő félt, hogy veszélyes lesz kártyáznom, de illy derék társaságban minő kárt vallhatnék. Uraim, ha játszani tetszik, én örömet kész vagyok.““ Mondá Karády.

„Igen, ugy foglaljunk helyet.“ Indítványozá egy.

„„Hogy válnék gerebenné minden szék alattatok.““ Zugolódék Kákay, 's egy tova karszékbe veté magát, hol boszuságában Karády vigasztalá, igérvén óvakodni nehogy a' játékot megbánni oka legyen. Midőn elfordult tőle, saját gúnymosolyra voná Kákay ajkait, 's örült zsákmányán, dicsekedve magában tulajdon ügyességével, melly őt épen akkor tünteti mint legbecsületesebb embert áldozata elibe, midőn azt borzasztóan megcsalva, prédául veti a' ragadozó állatok barlangjába.

A' játékosok öten levén — mi jó előre ki volt számítva — whistet nem játszhatának, 's azért egynek indítványára — de csak mulatságból — a' híres pharao fogadtaték, mellynék királyi név rokona távol sem volt ollyan veszedelmes a' zsidóknak; mint e' minden tekintetben nagynevű játék a' keresztényeknek. Karádynak ezen játék ugyan inyére nem vala, de áll becsületérzés

's azon gondolat, hogy becsületes emberek társaságában ártalmas nem lehet, nem hagyák őt ezt nyilvánítani.

A' játék kezdődék, eleinte mérsékletten, 's bár éppen nem csekély pénzben, de mégis olly vagyonos embernek mint Karády volt, 's minőknek játszótársait is vélte, éppen nem terhes öszvegben. Egy darabig, szerencse szerencsétlenség egyiránt vándoroltak, sőt Karády, ki azonban e' tekintetben figyelmesebben számítani méltónak nem tartá, nyereségben volt, azonban midőn a' tételek lassankint növekedtek, 's itt ott százások is kerültek elő, ugy látszék a' szerencse is honosulni akart némellyiknél. Karády, ki mint tapasztalatlan fiatal ember, ha nem kívánta is éppen fitogatni gazdagságát, de még sem akart az evveli könnyű bánásban mások után hátra maradni; 's minden esetre jól érzé magát annak tudatában, hogy asztalra hányt bankjegyeit mint könnyen nélkülözhetőket tekinti, ezen okoknál fogva senki által sem hagyá magát a' tételek nagyságában felülhaladtatni; 's ugy járt mint a' megszabadult nyerges paripa, melyet sebes futásban folyvást vervén a' szabadon lógó kengyel, még sebesebb futásra ingerel; 's a' megcsalatott ifju csak akkor vevé magát észre, midőn eddig hű 's meglehetősen tömött tárczája is megcsalá, azaz üres vala. Egyik szomszéda észrevevé a' dolgot.

„Önnél talán nincs pénz, ez éppen nem baj, ha olly szerencsés lehetnék ezer pengővel segiteni.“

„Uram, ön alig ismer engem.“ Viszonzá a' nem várt ajánlaton csodálkozva az ifju.

„Kérem, Karády urnak elég nevét tudni, 's önt Kákay vezetéle hozzánk, 's az ő barátjai vagyonunkkal rendelkezhetnek.“ Folytatá az előbbi.

„Valóban nem tudom hogy köszönjem ezen határtalan bizodalmat.“

„Uram az nem is köszönetet, hanem elfogadást vár. Tessék itt ezer forint.“ Szóla a' játékos nagy bankjegyekben hirtelen kiolvasva az említett összeget.

„Köszönöm, valóban nem fogadhatom el.“ Felelé mintegy önmagával küzdve Karády.

„Barátságom illy megvetést nem érdemelt, oka pedig éppen

nincs, mert holnap ugysí bizonyosan meg van ismét pénzem, 's ha holnaphoz esztendőre nem kapnám meg, sem félnék.'

Karádynak különösen hízelt a' játékos jól kiszámolt bizodalma, ő életében pénzt még kölcsön nem vett, 's ezt a' legtapasztaltabb emberektől mindig nehéz dolognak hallá, 's maga is annak tartá, veszedelmességét azonban kivált fiatal emberekre ha talán gyanítá is, de a' valódiság szerint nagynak nem tartá, mert atyja a' nevelésben egyik 's igen hibás vezérelvül tűzte ki fiát a' roszról teljes tudatlanságban hagyni, 's így őt attól, mint nem létezőtől még kívánságban is távol tartani; 's így most a' könnyű alkalom, 's a' hiuság, hogy ő szinte ismeretlenül, ugyszólván csak képe, legfeljebb nevére olly tetemes összeget kap elkábiták, és szomszédja ismételt erőltetéseire késznek ajánlá magát a' pénz elfogadására, 's papirost kívánt kötelezvényt írni.

„Minek kötelezvény, ki tartja azt szükségesnek, Karády ur szava nekem nagyobb biztosság egy koncz írásnál teli pecséttel.“

Ez újabb táplálékot nyujta Karády hiuságának, 's annál nagyobb lelkesedéssel veté magát a' játék hullámaiba. Pezsgő is hozaték, és sarkantyú volt a' nyereségvágy által ingerült léleknek. Karády kölcsön vett ezer forintjának is vége lett, 's már bátorodottan a' hosszabb ismeretség és bor által, kijelenté mikép pénze elfogyott, de most már az olly gyakori és káros álszeméremből szégyennek tartá a' játékkal felhagyni, nehogy fukarnak, gyávának tartassék, csak haza fog menni, mint monda, 's új pénzzel térend mindjárt vissza.

„Mit, e' gyalázatot követné el rajtunk! — Szólának fel többen. — Karády urnak kimeríthetetlen előttünk hitele, tegyen fel ezreket, és szava ollyan értékű, mint akármellyikünk készpénze.“

„Az istenért, hát elveszté már pénzét? — Pattana fel, a' zajra szugából — hol még mindig a' daczolót játszá — előjött Kákay. — Nem kértem, nem imádkoztam hogy ne játszóék. Itt van sikere, becsületes emberek közt van ugyan, de mondtam tűzindulat elragadják az embert. Azonban a' baj már megvan, hagyjon legalább most fel a' játékkal. Tovább nem szabad kártyáznia.“

„Kákay mérsekeld magadat — szóla komolyan Pokrody — szép hogy barátja vagy Karády urnak, de gondold meg nevét,

rangját, 's mindenek előtt széptehetségeit, 's beszélj vele illendőben, ha valaki hall, professorának tartana, 's azt gondolná hogy Karády urnak tanácsodra van szüksége.“

„Azt én nem akarom, mert tudom milly jeles eszü ifju tekintetes Karády László ur, de . . .“

„Kedves barátom, — vága közbe Karády, ki a' személye feletti czivódást unni, 's valóban hinni kezdé, hogy a' világ ilyen módon öt Kákaytól vezérlettnak tartandja, 's azért önállóságának bebizonyításául még erősebben feltevé magában tovább kártyázni bár mibe kerüljön is. — Kedves barátom, tisztelem ön aggodalmait, 's köszönettel tartozom irántami figyelmeért, de azon néhány ezer forint, mit elvesztettem vagy elvesztek, nem érdemel ennyi zajt.“

„Néhány ezer mit elvesztett, 's még veszteni akar! — Kiáltá fel külsőleg iszonyodottan Kákay, mig belseje nevetett a' zsákmányfelosztás öröme előérzetében. — Néhány ezer forint nem érdemel zajt. Lássá, itt becsületes emberek között van, köszönje nekem hogy hamis játékosok kezébe nem hagyom jutni, ott már vagyona felével sem birna. — De mégis néhány ezer forint, gondolja meg.“

„Isten ugyse Máté pajtás, ha nem hallgatsz, kilökünk.“

„Lökjete ki, nem bánom — Felelé elszántan Pokrodynak Kákay — lökjete ki, de én Karády ur javára mégis megmondom az igazat.“

„Édes barátom, mondom, kérem hallgasson.“ Sugá az ifju buzgó barátja fülébe.

„Dehogy hallgatok, nem hallgathatok; engem kilökni, engem kilökéssel fenyegetni azért, mert Karády ur javát akarom; ezt nem türhetem. Most már érzem, hogy rettenetes vagyok.“ — Kákay ezen egész színpadi hősiséggel mondott szavainál körülnéze, de látván, hogy senki sem közelít hozzá, felkiálta: — „fogjatok meg: különben ma még emberhaláltól félek.“

Karády szinte megijedt, de Pokrody majdnem egészen szelidülve közelite dühöngő barátjához.

„Kedves Mátém, ne tüzelj olly iszonyún, nem értém úgy mint mondtam.“

„De én úgy értettem, 's ezen megsértés elégtételt kíván. Jól van, látom Karády ur itt akar maradni, 's én tovább nem maradhatok azon helyen, hol becsületembe gázolnak, most megyek, de holnap találkozunk, — érted barátom — találkozunk.“ Mon-
dá a' boszu legelszántabb hangján Kákay, 's elrohant.

Karádyt ezen jelenet, mihez hasonlót még életében nem látott, annyira megzavará, hogy az elrohanó Kákayt hamarjában meg se birta szólítani, bár vigasztalni 's engesztelni akará őt, mint véleménye szerint csupán érte és javáért szenvedőt; 's csak akkor birta a' meglepetés által izgatott érzelmeit szóba foglalni, midőn már vélt hű barátja eltávozék.

„Uraim, nekem igen fáj, hogy ezen férfiú, kiben, bár csak mától ismerem, magam iránt több hajlandóságot tapasztalok, mint legrégibb ismerőseimben, miattam annyira megsérteték; 's annál inkább félek, ezen vita rosz következéseitől, mivel ártatlan oka magam vagyok.“

„Ne tessék félni, — vigasztalá őt Pokrody — mi mind ketten hibásak valánk. Ő, mert annyira leczkézé őnt, hogy mindenki, ha nem ismeri önnek férfias erejét, 's ért eszén alapuló önállóságát, mint mi; valóban azon gondolatra jöhet, miképen ön csak Kákay tanácsa után szabályozza cselekedeteit. Én mivel az ő jó szándékát, ott hol azt, férfiak közt mint mi vagyunk, félre érteni nem lehetett, balul magyarázám, 's őt felhevülésemben szavakkal illetém, mellyeket szigorú becsületérzete el nem tűrhetett. De én már megismerem hibámat, 's kész vagyok azt jóvá tenni, azért az egész társaság előtt visszaveszem szavamat, mellyeket egyébiránt csak ön iránti tiszteletből mondek, 's holnap tüstint megkövetem őt, 's mint ismerem Kákayt, erősen hiszem, megbocsát régi barátjának.“

„Ezen igen örülök, 's így reméllem jó vége lesz a' rosz dolognak. Részemről mindent kész vagyok elkövetni kiengesztelésökre.“ Viszonzá Karády némileg megnyugodva, hogy heves barátjának ügyét rendbe hozni remény sugárzék.

Még néhány engesztelő 's kedély-csillapító szó váltaték, 's a' játék újra folyamatba jött. De ha Karády előbb nyugodt nem vala átlátni. milly bünbarlangba vezeté őt sorsa, most veszteség,

bor, ingerlés, 's a' legközelebbi vita által felhevülten, épen nem vala képes gyanítani is azon csalásokat, melyeknek tapasztalatlansága áldozatul esék. Hitelének, melly hiuságát annyira csiklandá, nagy hasznát vevé, de csak kárára, mert pillanatnyi 's tüstint eltűnő nyereségeket leszámítva szakadatlanul veszteségben volt; de rablói iparkodának vesztett pénzét személyére, gazdagságára, 's mindennemű való 's valótlan szép tulajdonaira halmozott dicséretekkel pótolni.

Végre megszűnt a' játék, 's Karády olyan érzelemben, mellyet még nem ismert, 's maga sem birt volna leírni, 's melly minden szenvedélyek félig leverő, félig izgató tulajdonságaiból keverteték, egy rendetlen 's érthetetlen zavarrá agyában, ment haza felé. Utja Ida ablakai alatt vezeté el, 's a' gondolat olly közel lenni az imádotthoz, 's a' csalóka remény, rövid napok mulva utat lelni szívéhez, tisztító napsugár gyanánt süttött lelkébe; 's a' rémek, mellyek sűrű köde kiviharzá belőle gyermekileg édes nyugalmit, 's tiszta derűjét korábbi napjainak, rohanva oszlék el a' szerelem szent fénye előtt; 's az ifju feledé mind azt, mi még csak percekkel előbb bosszuság- 's önelégületlenséggel kinzá keblét, 's mivel anyagi súlyát elkövetett kicsapongásának nem érzé, bár öntudata, mint a' bűnnek egy nemét, tükrözé is azt elibe, sokkal csekélyebb hibának gondolá azt, mintsem képze-ményei édenét, mellynek tisztaságával egy lélekben semmi vétkek sem férhete meg, csak pillanatra is homályosítani birta volna.

Illy boldogító gondolatok közt ért haza Karády, de szobája prózai színe hamar eszébe juttatá a' mai napnak kellemetlenebb oldalát is; számot vetett, bár szinte akaratlanul, magával, 's úgy lelé, hogy majd tizezer váltó forintot áldozá a' pharaoban, melly öszvegnek még majd felével tartozék; ez ugyan nem aggasztá őt, mert képesnek tudá magát azt könnyen lefizetni, de átlátá milly esztelenség, hanem még ennél is rosszabb, minden haszon, sőt multság nélkül is kevés óra alatt temérdek pénzt pazarolni el, 's érte mint rossz portékát unott lelkületet, 's leverő elégületlenséget hozni vissza. Csak az vala e' józan belátásnál az ifju szerencsétlensége, hogy a' baj jövődő kikerülésére annak fő és első oka Kákay tanácsát követni tartá legüdvösebbnek,

ügyes gazsága által annyira el birta kábitani a' műveletlen de tapasztalt kalandor, a' tanult, de tapasztalatlan ifjút. Ezen gondolatok közt végre elnyomá az álom, és szerelme reméltet bologságából, 's gondatlansága keserű eredményéből tüntete tarka képeket alvó de nem nyugvó lelke elibe.

Ezalatt Kákay, 's haramia-bandánál nem jobb társasága mit tevének, szinte felesleges megmondanunk; — ök a' Karády által elvesztett ezreken gúnyhahota, 's a' jövőre forralt gaztervek közt osztoznak.

IV.

A' hosszú kártyázás miatt álmának az éjszaka igen csekély része jutván, későn kelt fel Karády, 's még öltözés közt lepetett meg Kákay látogatása által.

„Isten hozta édes barátom, önnek nagy halálával tartozom, bár hálátlannak látszám hogy szíves, szinte atyai tanácsát nem fogadtam. De mindenek előtt szóljon: nem volt-e miattam baja, tegnapi megsértése talán csak nem okozott párviadalt?“

„Szinte, de már el van háritva, képzelheti hogy ma korán Pokrodynál voltam, ha becsület fentartására bár mely idő kora lehet. Ő, azaz Pokrody, ha tűzbe jő nyeltes ember, de ha lecsillapodik igazságszerető, 's megismeri hibáját, és köztünk maradt szó legyen kissé poltron is, mindezeknél fogva hallani sem akart a' párbajról, 's tanuk előtt bocsánatot kért, sőt ennek kijelentését írásban adá.“ Válaszolá egy iratot mutatva Kákay.

„Hála az égnek, hogy miattam baja nem lön édes barátom. Fájdalmamra kell megvallanom, mennyire ügyellennek érzem magamat, ön jóvoltát meghálálni. 'S ezért meg fogja bocsátani tapasztalatlanságomnak, ha midőn szent kötelességemet teljesítem, talán illetlenséget követek el.“

„Nem értem.“

„Azt elhiszem, mert szinte magam sem tudom hogy fejezzem ki magamat. De lássa barátom, Bécsben létemkor egy órát láték egy ottani franczia kereskedőnél, a' mű nekem megtetszett, 's mondhatom a' nálam levő közt ez legbecsesebb vagyonom, ha önnek úgy tetszenék mint nekem, — 's egy az asztalon fekvő kö-

vekkal kirakott, 's aranylánczos hengerórára mutata, — igen örvidenek.

„Az óra igen szép, becsületére válik ön izlésének, valóban ritka mű.“ Vízonzá az órát műértőleg vizsgálva Kákay.

„Ha tehát ön, emlékezetére annak, hogy egy tapasztalatlan ifjút saját veszedelmével védett, tőlem ezen órát elfogadni szives lesz, örökké fog engem emlékeztetni arra, hogy máskor jó tanácsát kövessém.“

„Ez tehát vége, bánom hogy csak reá pillanték is, ön engem valóban zsidónak gondol, hogy minden lépésemet fizetni akarja.“ 'S letevé Kákay az órát.

„Kérem fogadja el, boldogtalanná tesz, ha hálám ezen csekély jelét visszaveti.“

„Egyátalában nem, lehetetlen.“

„Gondolja meg ön épségét, talán életét koczkáztatá miattam; valóban szinte pirulok illy csekély ajándékkal állni mind ezekért elő.“

Kákay vonakodása olly heveskedéssel volt mondvá, hogy kilátszék a' tettetés belőle, bár Karády nem gyanítá, 's azért az órát szinte erővel igyekezék pártfogója nem zárt markába játszani; ez alkalmasint félt, hogy a' drága mű a' küzdésben földre esik, 's kezébe hagyá azt csuszni; 's még tett ugyan egy kísérletet azt előbbi fekvésére helyhezni, de Karády, közé 's az asztal közé nyomult, 's gátlá ebbéli szándékát, 's így Kákay szive titkolt öröme kénytelen vala az órát megtartani.

„Jól van hát — látván hogy nincs menekülés — elfogadom, de ütölső ajándéka legyen, mert isten ugyse, más ember, kit annyira nem becsülök mint a' téns urat, rá nem vett volna az elfogadásra, 's ha markomba kötözteti, készebb lettem volna becsületemre kezemet levágni, mint az órát haza vinni.“

„Ha nem ismerem irántami szivességét, nem is mertem volna megkínálni.“ Mentegetőzék Karády.

„Higye el kegyed — bár igen fáj nekem — de ezen sziveségnek is kénytelen vagyok határt vetni.“ Szóla Kákay olly hangon, mint ki kénytelen kellemetlent mondani, 's nem szivesen teszi azt.

„Hogyan, ön megtagadná tőlem további barátságát?“

„Azt nem, én saját csekély személyemben mindig kész leszek szolgálatára; de bocsásson meg, ha kijelentem, hogy kegyedet emberek közé, 's társaságokba mint tegnap, többé nem vezethetem.“

„Miért — kérde ijedten az ifju — talán illetlenül viselém magamat?“

„Oh nem, kegyed arra nem képes. De hol leljek társaságot, melybe, ha mindjárt olly becsületes is, mint a' tegnapi volt, a' kártyázás ördöge néha be ne csúszszék, és kegyed — ne vegye rossz neven őszinteségemet — igen nemes szívü, élénk gavalléri, sőt lovagi szellemmel bír, mely magát gúnyoltatni semmiben sem hagyja, 's fogadom gondolja a' kártyázók közül csak egy is, hogy kegyed játszani csak azért nem akar, mert pénzét félti, tüstint játszand, 's az ezresek ismét repülni fognak.“

„Látom, ön ismer, én a' játékot utálom, de történnék az, mit ön mond, nem merem állítani, bírok-e elég erővel, ördögének ellentállani. Hanem mára legalább ön is megismerendi, hogy becsülete kívánja a' tegnapi társaságban megjelenni.“

„Miért?“

„Hiszen tudandja vagy három ezer ezüst forinttal adós maradtam, részint Pokrodynak a' kölcsönözött, részint neki 's másoknak az elvesztett pénzért, 's ezt meg kell 's még ma fizetnem.“

„Ezt becsülete kívánja, 's így nem ellenezhetem, de csak ezen egy esetben oda menését; de az isten szent nevére kérem, ne kártyázzék többet, képzelje tegnapi temérdek veszteségét.“

„Az igaz az őszveg nagy, mégis máskor úgy tekintem csupán a' bajt, mint egy kis tapasztalást, és talán fel sem vettem volna elpazarlását, de most, őszintén megvallva — pillanatnyi pénzszükségben vagyok, bécsi utam, itteni tartózkodásom, 's tegnapi kész veszteségem egy két száz forintra olvaszták pénztáramat; jószágomról csak egy hét mulva kapok pénzt, de életemben még adós nem valék, 's a' mai adósságomat sem hagynám a' világért sem esténél tovább lerovatlanul.“

„De honnan keritend annyi pénzt?“ Kérdé Kákay 's arczán az örömmek egy titkos sugara lobbant fel.

„Az gondolom, kevés fáradságomba kerülend. V. . . . nagy-

kereskedő atyámmal régtől, reá nézve gondolom, igen hasznos viszonyban áll, 's atyám halála óta velem is, az utolsó gyapjuvételért most is adósom, ő többször ajánlá szolgálatul pénztárát, 's nem is kétlem segitend; a' bérszolgát, kit levéllel hozzá küldék, minden pillanatban visszavárom.

„Ezen örvendek.“ — Jegyzé meg Kákay, de szívében az örömnök igen savanyu izűnek kelle lenni, mert figyelmes néző még arcza vonaglásaiban is észrevehette volna fájdalmát uj terve dugába dőlten.

A' bérszolga ezen pillanatban belépe, 's Karádynak azon szomorú hirt hozá: hogy V. . . . nagykereskedő elutazott, 's csak egy hét múlva jövend vissza, ügyvivője pedig — ki egyedül lett volna képes urán kívül segiteni, remény nélküli, 's már öntudatlan beteg.

Érdekes vala a' béres szolga tudósításának hatását a' két férfin látni; Karády mintegy szerencsétlenségtől lecsapottan álla, 's állott, mert egyetlen ismerősétől, kihez bajában fordulhatott, elhagyatva, állapotát a' valódinál sokkal veszélyesebbnek képzelé. Kákay arczán azonban az öröm úgy lobbana ki, mint hamu alá fojtott tűz, ha éltető levegő fér hozzá. A' gazember már annyira kiismeré a' megcsalatott Karádynak ebbéli ügyetlenségét, hogy szinte méltónak sem tartá a' fáradságot, arczvonásain valódi érzelmeknek kifejezését elnyomni, sőt öngyalázatos lelke előtt örömet szerzé magának a' kis mulatságot, a' megcsalatottat még így ki is gúnyolni; most pedig annál inkább, mivel előre örült a' nyereségnek, melly Karády szorultságából reá háruland.

„Ez valóban baj, 's nem tudom hogy menekedjem — sopánkodék Karády — hallám már, hogy a' pesti uzsorások borzasztó kamatokat kívánnak.“

„Az igaz, — viszonzá látszólag közönyösen Kákay — hatvan száztól ez csupa barátság, száz, néha százhusz nem ritka, sőt vannak, kik a' kétszáztól sem ijednek el.“

„Szinte kétlém eddig, hogy akadhasson ember, ki illy terhes feltételek alatt pénzt venne kölcsön, de most felfogom helyzetemet, 's hogy a' bajból menekedjem, talán magam is kész volnék aláírni, a' mit kívánnak.“

„S valóban olly nagy kamatokat adna kegyed most kölcsönért?”

„Először volna életemben, de fogadom utószor is lenne, hanem kész vagyok rá, ha más eszköz nincs segélyemül, pedig hogy az legyen nem reméllem.”

„Ez szívéhez és eszéhez illő határozat, a' becsületét szerető férfinak hibája helyrehozásául áldozatra is készen kell lenni, de egyszersmind ovakodni, hogy az utolsó legyen. Különben a' téns ur dolga épen nem áll roszul, a' Karády névre Pestnek minden pénzes embere szívesen kölcsönöz, 's nem uzsorás kamatokra, csak mérsékelt haszonnal.”

„Igen, de én illyes embereket nem ismerek a' városban.”

„Az nem baj, ha kegyed szolgálatomat elfogadja — — —”

„Mit hallok, ön segíteni akar rajtam?”

„Szívesen. Azaz magam nem tehetek semmit, mert sorsom nem álda meg felesleges javakkal, de ismerőseim közt bizonyosan leend valaki, ki a' pénzt néhány hétre, ha kell továbbra is kölcsön adandja.”

„Oh mennyire lekötelez ön.”

„Repülök tehát, 's legfeljebb egy óra mulva itt leszek, a' kölcsönözővel 's pénzével.” Kákay megfordult, 's képe olly alakot vőn magára, mellyen haragra nem gyűlni 's egyszersmind nem nevetni szinte lehetetlen vala, annyira fejeze az ki czudarságot, 's aljas bohóczságot.

„Ne siessen még barátom. — Szólitá meg az indulót Karády, ki baját már elhárítottnak tekinté. — Milly dibdáb dolgokról beszéltünk együtt, 's nem tudna ön számomra semmi örvendetesbet?”

„Ah a' téns ur Ladányi Idát érti, szinte feledém, de megbocsát, mert csak önmagáért feledém. Kegyed boldog, közelebb áll céljához mint gondolám, kegyedet Ida már ismeri. — Ebben mint tudjuk igazat mondott Kákay, de valóban maga sem tehetett róla, mert az említett körülményről mitsem tudott. — A' szobaleánynyal beszéltem ma, midőn az öreg urat kerestem, ki azonban családstul kikocsizott. Ida kisasszony tegnap színház után igen sokat, 's dicsérve beszélt kegyedről, 's a' viszony szinte megkezdődött, csak folyamatban kell tartani.”

„Oh ön egészen boldoggá tesz, lehet-e reményem az isteni Idával beszélni?“

„Lehet, még pedig bizonyos, ma 's talán holnap még nem.“

„Mit, csak holnap még nem, bár egy óra is hosszú várakozás szerelmemnek, de illy rövid idő alatt jutni szerencsémhez, mégsem remélém. Ön édes drága barátom nem ember, ön örangyalom.“

„Soh'se hálálkodjék, üljön le, 's mig visszajövök irjon levelet Idának, kérjen találkozást, a' levelet ma, legkésőbb holnap kezébe szolgáltatom.“

„Meglesz barátom, az istenért csak siessen, a' levél már készen van, csak ki kell írni szivemből.“

Kákay távozik, teljesíteni gaz tervét, melly az ifju ujjabb megcsalatására vala intézve. Karády maga maradt örömeivel, melly minden tegnapi, 's mai gyötrelmeit feledteté. Asztalhoz ült, 's bár szive, feje, teli volt a' szerelem gondolataival, sokáig nem folyt egy betű sem tollából, mert szivének dobogása, szinte nem hallatá saját gondolatait. Végre készen vala a' levél, 's Karády azt forgatva: nem vakmerőség-c, vagy még ennél is több azt egy köztisztületben álló 's ismeretlen leánynak küldeni, 's ezen gondolat nem csekély aggodalmat szült lelkében; de Kákay iránti bizodalma, ki a' merényt ajánlá, és számtalan illy esetek, mellyekre regényekből, beszélyekből emlékezék, honnan eddig egyedül ismerte a' szerelmet, csakhamar felbátoriták, hozzá járulván azon vélemény is, hogy az embereket csak maga szerint ítélve, mást is olly szivesnek gondolt bizodalmas nyilatkozások iránt, mint önmagát.

Ezen gondolatoktól felbátoritva lepecsételé 's czimezé a' levelet, 's nyugtalanul várá Kákay megtérését. De az óra már jóval mult, 's ő még késék. Karády már aggódni kezdé, midőn ajtaja megnyílt, 's egy idegen lépe be, előtte ismeretlen.

„Tekintetes Karády urhoz van szerencsém?“

„Igen.“

„Én V . . . nagykereskedőnél valék, a' segédek mondák, hogy a' téns urnak pénzre van szüksége, 's kértek egyszersmind, hogy szolgálnék kegyednek, ezen okból vagyok bátor alkalmatlankodni.“

„Igen köszönöm fáradságát, de már másképp intézkedtem.“

„Sajnálom hogy szolgálatomat el nem fogadja a' téns ur, de sürgetőnek tartám dolgát, mert Kákay ur is — — — —“

„Mit, talán Kákay ur is felszólítá önt? — kérdé hirtelen Karády — Miért nem mondá ezt mindjárt?“

„Azaz még mielőtt V . . . nél lettem volna találkozáim vele, 's ő is felszólított, 's panaszkodék, hogy egy ismerősénél sem birt pénzt felhajhászni, de bocsánat, az ő szavára el nem jöttem volna.“

„Hogyan — kérdé csudálkozva Karády — ön Kákay szavára nem jött volna, tehát Kákay nem érdemel hitelt?“

„Minden esetre, Kákay ur igen becsületes ember, sőt üzérkedni vele éppen tulságos becsülete miatt nem lehet, mert ő a' viláért sem engedné meg, hogy barátja nagy kamatokra vegyen kölcsön; 's hiába pénzügyünk igen rossz lábon áll, a' hitelezők gyakran és sokat vesztenek, azért magos kamatlábbal kénytelenek magukon segíteni, különben bukniok kellene. Kákay ur ma is úgy járt mint mondám, a' midőn vele találkozáim, már a' harmadik helyről jött, de sehol sem kapott pénzt, 's csupán az ő felszólítására, magam sem jöttem volna el.“

„E' szerint ön csak nagy kamatokra akar kölcsönözni nekem is.“

„Meg ne ijedjen a' téns ur, én uzsorás nem vagyok, megelégszem huszonnégygyel száztól.“

„Hiszen az igaz nem éppen sok; de már Kákayt be kell várnom.“

„Ugy magamat ajánlom, de mielőtt távoznám, tanácsolom, ha sürgetőn szüksége van pénzre ne várja, mert ő pénzt csak olyan olcsón sem képes szerezni mint én, 's talán éppen nem is kap.“

Karády az órára tekinté, 's látá hogy barátja már két órája oda van. Az idegent, ki nem tolakodék, becsületes embernek gondolá, 's az általa ajánlott kamatot a' körülményekhez képest csekélynek, e' felett átallá mindent Kákay barátságának köszönni, azért kész vala az ajánlat elfogadására.

„Jól van én elfogadom ajánlatát.“

„Ugy ezer pengővel tüstint szolgálhatok, csak egyszerű váltóra.“

„Ezer pengővel — viszonzá Karády — ez rajtam nem segít, nekem négyszer annyi kell.“

„Négy ezer pengő forint, — szóla a' másik szinte gúnyosan

csodálkozva — és Kákay ur négy ezer pengőt akar olly rövid idő alatt felhajtászni, valóban olly derék és okos embertől szinte nevetséges. Kinek volna most Pesten négy ezer pengő készpénze ?

„S ön annyit valóban nem kölcsönözhet?”

„Egyáltalában igen, sőt nálam is van annyi pénz, melyet egy héti fáradsággal alig birtam összeszerezni, de egy kereskedői vállalatba bocsátkozám, melly négy ezer forinttól legalább ezer pengő hasznot hajt, 's erre a' pénzt még ma délben kell letennem; 's így a' téns ur maga is átlátja, hogy esztelenség lenne tőlem, pénzemet csekélyebb nyereségre adni ki, de ezer forinttal mint mondám szívesen szolgálok.”

„Oh az rajtam nem segít.” — Felelé Karády mindig inkább nyugtalankodva az eddig olly pontosnak ismert Kákay elmaradásán.

„Tehát van szerencsém magamat ajánlani.”

„Ne uram, ne menjen. Vága ijedten az uzsorás szavába az ifju. — Tegye le a' pénzt én adok négy ezerért ezeret.”

„Igy alkunk kész.”

Az idegen leolvasá a' négy ezer forintot, 's Karády megírta az ötezeres váltót két hétre; 's az uzsorás mély bókokkal távozék. Karády szívesen örült volna bajábóli menekülésén, de ezen örömet olly drágán vásárlá, hogy oda nem adhatá magát élvezetének, 's még nagyobb elkeserítésére belépe Kákay, egy idegen kíséretében, kit mint, törvényes kamatokra kölcsönözni készet mutatá be. Képzeltetjük, Kákay szitkozódásait, midőn meghallá a' történetet. Nyaktöréssel, agyon lövéssel fenyegeté az uzsorást; 's az általa bevezetett idegen, ki sajnálkozását maga is kijelenté, hogy Karádynak már nem szolgálhat — ámbár olvasóink könnyen kitálálhatják, hogy négy ezer forint birtokában talán soha sem volt — távozván tettett haragjában olly szemrehányásokkal illeté könnyelműsége miatt Karádyt, hogy ez szinte boszankodék; de azt gondolván magában: „Kákay mégis igen becsületes ember, 's valóban jó barátom,” elnyomá támadó indulatát, 's ígéré mikint ezután mindenben vakon követendi tanácsát. Kákay végre félig engesztelődve lecsillapult, 's tanácsokat adva pártfogoltjának, mondá: „Tekintse ezen esetet ismét, mint egy kis tapasztalást, 's jövőre óvakodjék hasonló gondatlanságtól.”

Ezalatt bekövetkezék az ebéd ideje, 's Kákay sok kérésre természetesen ismét vendége maradt Karádynak.

V.

Délután semmi nevezetes sem történt. Kákay azon ürügy alatt hogy a' levelet Idának kezébe játszandja, korán távozik, 's találkozásuk helyéül a' színház rendeltetett, hova Karády a' remény és aggodalomtól dobogó szívvvel ment. Kákay a' pénztár előtt vár, 's megpillantván őt tüstint elibe szökék.

„Téns ur legboldogabbika az embereknek, itt Ida kisasszony válasza, nem tudom mit ír, de mit is írhatna egyebet mint a' legforróbb szerelemvallást.“

Karády szinte örülten ragadá ki a' levélkét az alacson kalandor kezéből, 's felbontván olvasni akará, de pártfogója emlékezteté, mikint azt ennyi ember szeme láttára tenni illetlen 's alkalmatlan; ezért a' páholytornácok egyikébe mentek, hol az előadás már kezdődvén, háborítlanul olvashatá a' megcsalt ifju boldogságát.

A' levélke a' szerelmi „stilus curialis“ minden szabályai szerint volt írva, finom, aranyszélű, színes jelképekkel ellátott 's illatos bathi papirosra, 's írásban gyakorlott női kéztől származottnak látszék, de olly hatorul fellengős 's erőltetett nyelven 's gondolatforgással, 's teli cifra 's természetlen képekkel, hogy mindenki kétségbe vonhatá annak mivel leány tollából eredtét, ki maga is szerelmében nem járt a' fellegeken annyira túl mint Karády, 's azért minden erőltetett magasztost, természetesnek találá.

Karády ismét elfoglalá helyét Ladányiék páholyával szemben, de ma már — a' levél által merészebbé téve — sokkal bátrabb pillanatokat vete a' szép leányra, ki eleinte úgy látszék nem nehezelt, de a' kacsintások gyakoriabbak levén, végre terhére váltak; 's elfordulván az egész későbbi játék alatt alig tekinté egyszer kétszer, 's akkor is csak lopva, 's pillanatokra Karády felé. Az ifju ezt roszra magyarázá, de az ügyes Kákay csakhamar elhiteté vele, mikint épen ez a' valódi szerelem jele. 'S így színház után örömtől feszült kebellet ment Karády társával a' tegnapi társaságba, hol már folyt a' játék; itt tüstint kielégíté mult estei hitelezőit,

kik a' pénzt — mellynek lefizetésére, mint mondák, még annyi idő — csak vonakodva fogadák el, a' pontos fizetőt egyszersmind ismét szívesen híva mulatni, de Karády tapasztalván már, mennyi-be kerül ezen mulatság, nagy kedvet reá nem érze, bár álszemérme nemet mondani a' kínálásra nem hagyott; habozva tekintte tehát Kákayra, ez értve pillanatát, mintha valami egyébről akarna szólni, sugá fülébe:

„Téns uram, az ördög körmeiből egyszerre szabadulni szinte lehetetlen, most magam is azt hiszem, mivel már itt van kénytelen játszani, különben gavalléri nevét kockáztatja az ostoba világ előtt; de vigyázzon, 's vigyázok én is, hogy mai mulatsága kevesebbe kerüljön a' tegnapiánál; mondja: csak egy félóráig játszhatik.“

Karády követé pártfogója tanácsát, ki a' játék alatt mellette állott, felhevülését csillapítva, 's tetemesebb tételeit gátolva. Karády nem nyert ugyan, de vesztesége a' tegnapihoz képest számba vehető sem volt, 's a' félóra multa után magát ajállva távozik. Kákay, tanácsát követve látván, félig boszusan pillanta reá, 's épen nem elégedetten tanítványával szóla magában:

„Hohó urfi, más oskolát kell kezdenünk, mint látom már sokkal jobban követed tanácsomat, mint magam akarnám, pedig épen nem szándékom az arany fáczánt repülni hagyni, mig szárnya teli tollakkal, majd más módjához fogok a' koppasztásnak.“ 'S hihetőleg hogy tervét tüstint megkezdhesse, követé Karádyt.

„Megvan-e ön most velem elégedve, ugy-e jól viseltem magamat?“ Kérdé az ifju.

„Tökéletesen — felelé Kákay — de még a' holnap teendők miatt szeretnék kegyeddel beszélni.“

„Én is önnel, ha olly szíves volna haza kísérni.“

„Örömet megteszem.“ 'S mind a' ketten távozván, Karády a' tigrishez ért a' róka kíséretében.

VI.

Nem akarjuk olvasóinkat Kákay cseleinek részleteivel tovább is untatni, csak azt jegyezzük meg, — 's talán örömökre, — hogy a' gaznak többé nem akadt alkalma tapasztalatlan áldozatát tete-

mesebben 's érezhetőleg megcsalni, 's azon csekélységek, melyeket tőle kiszarolt, az előbbiekhöz képest említést sem érdemlenek. De mindazonáltal rendszeresen folytatá az ifjunak behálózását, csalásai alapjául folyvást Ladányi Ida iránti szerelmét használva, 's áltatására minden körülményt átkozott ügyességgel használt. Így egykor az utczákon sétála Karádyval, 's távolról az öreg Ladányit pillantá meg, legott távozék az ifjutól, 's egyenesen Ladányi felé sietett, 's ezt, bár vele életében sem beszélt, valami ürügy alatt megszólítá, 's példás szemtelenséggel jó darabig kíséré az utcán, csak hogy Karádyval elhitesse, miképen ő jó lábon áll kedvese apjával. Még egy két levél váltatott a' szerelmesek között, természetesen Kákay kezén által.

Karády azonban, bár a' levelek, — mennyire ezt levél teheti — a' legtüzesebb szeretőt is képesek valának kielégíteni, sokallni kezdé a' várakozást; 's Kákay néhány nap mulva szinte kifogyott a' mentegetőzésekből, melyekkel eddig a' László által sürgetett személyes találkozást kedvesével elhárítá, és szükségesnek látá, nehogy hitelét pártfogoltja előtt elveszítse, őt elhatározóbb lépéssel, azaz nagyobb csalással ámitani el, legalább rövid időre, talán addig, míg jószágáról várt pénze megérkezend, melyből a' ravasz kalandor, jócska részt saját erszényébe folytatni egész biztossággal remélt. Azért hatod nap az első levélcsere után azon hírrel lépé meg Kákay a' szerelmes ifjút: mikép ma este Ida — míg apja a' casinóban whistezik — kész, őt elfogadni; de a' hozzá csatolt feltételek olyak valának, melyeken Karády maga is elcsodálkozék, jártabb férfi pedig mindjárt cselt gyanított volna. Ugyanis mint Ida izené, a' találkozáson, kivüle, 's meghitt szobaleányán kívül, senkinek sem szabad valamit tudni, azért saját szobáiban, hol nagynénje folyvást mulat, el nem fogadhatja Karádyt, ez csupán az ilyen időben elhagyatott ebédlőben történhetik, 's ott is csak sötétben, nehogy a' szokatlanul gyújtott gyertyák figyelmet 's gyanút gerjessenek. De Karády annyira el volt szerelmétől ragadtatva, hogy az ajánlatban semmi illetlent sem látá, csak érte áldozni kész hő szerelmet, 's e' felett ismét regényre gondolt, melyekből számos hasonló esetekre emlékezők, 's így vakon ment neki egy harmadik kis tapasztalásnak.

Még Karádynak talán egész élete nem tetszék oly hosszúnak, mint a' mai déltől estig csigamódon haladó órák, hozzáképest hajdani tudós tanítójának végtelen leczkéi, melyek magokban valódi iskolai gyakorlatok voltak a' nemes unalomban, paradicsomi multság valának; 's talán elveszett volna a' sovárgó várakozásban, ha a' hosszú perczeket imádotljáróli édes gondolatokkal, 's a' vele találkozás boldogsága reményével nem töltheti. Valóban a' szerelemben legnagyobb szerencse a' mit képzelünk. Mi lenne egy lángolón szerető ifjúból, kivált ha kedvesétől gyakran kénytelen távol lenni, mi a' szerelmes lyánkából is, ha a' nélkülözés perczeit a' mult édes emlékezetével, a' jövő tündérreményével nem varázsolhatják boldoggá, 's nem pusztá képzelet-e mind ez? 'S mégis nélkülök elbirnók-e viselni mind azt, mi a' szerelem rózsafüzérei-be gyakran sebző, de gyakran gyilkos tövis gyanánt fonatik mostoha sorsunk által? Karády nem igen merenghete ugyan édes emlékezeteken, mert három levelkájén kívül, melyeket már könyv-nélkül tudott, de mégis mindig olvasott, semmi illyessel sem dicsekedheték, 's ezen írott malaszt, maga is ugyszólván csak betükbe foglalása az emlékezetnek, nem vala képes lobogó lángra gyújtani emlékezete szövétnekét; de annál többet áldozott a' jövő reményének, mivel szinte kizárólag reá volt számítva. Száz beszédet tervezte magában, mellyel Idát, 's neki forró érzelmeit festendő lesz. 'S ezen retorikai készülétek becsületére valának, magának azonban inkább, mint tudós tanítójának, — itt nem Kákay Máté urat értjük — elhatározni olvasóinkra bizzuk. Remek, tiszta, romlatlan 's forrón érző szive eszét vezérlé, 's ott, hol élettudomány hiánya nem gyengíté, világos művelt esze készen hajlott a' valódi, az ifjuban szükséges szép érzelem zászlója alá.

Az oly tűnődve várt este homályával fedé végre a' várost; Kákay megérkezék, a' szerelmes boldog ifjút üdve édenébe vezetni; Karády kocsit akart hozatni, de vigyázó társa e' figyelemgerjesztés elhárítása végett, gyalogmenést ajánlott, így különböző érzelmekkel indulva, nem sokára Ladányi laka előtt állottak.

VII.

Kákay a' legnagyobb vigyázattal vezeté Karádyt a' lépcsőkön,

háromszor koczogtata az előszoba ajtaján de igen halkán, 's az ifjút félre vonulni kéré, nehogy ha a' titokba avatott inas itthon volna, meglátassék. Az ajtó megnyilt, 's mint Karády a' suttogásból kiveheté, Kákay nővel beszélt, de mit, nem értheté, pártfogója nem sokára mellette termelt.

„Minden jól van, téns uram, kövessen az ebédlőbe, Ida kisasszony tüstint ott leend, de vigyázzon, zajt ne üssön örömeben, különben elvesztünk.“

„Ne féljen barátom, — felelé Karády — hiszen senki sem ohajthatja inkább mint én első találkozásom meg nem zavarását.“

Kalandorunk kézen fogá Karádyt, 's a' barlangsetéségü előszobán keresztül az ebédlőbe vezeté, ez is majdnem tökéletesen sötét vala, 's a' leeresztett színes függönyök, még a' holdatlan este gyenge világát is kizárák. Karády, szíve minden dobbanását hallá, 's alig mert lélekzeni.

„Várjon itt békével, Ida kisasszony mindjárt megjelenend, én majd az előszobában résen állok.“ Sugá Kákay, 's kimenvén az ebédlőből magára hagyá védenczét.

Karády csak most kezdé érzeni veszélyes helyzetét, midőn legforróbb ohajtása teljesültének küszöbén állott, mert most itt vala a' percz is, mellyben a' felfedezés, 's a' belőle származható bajok bekövetkezhetének; csak azon egy gondolat emelé bátorságát, hogy Ida, ha valami bajtól félni lehetne, bizonyosan nem rendelt volna ide és most találkozást, különben is nem maradt sok ideje az aggodalomra, mert az oldalajtót csakhamar nyilni hallá, 's onnan lépteket maga felé közelíteni, mellyeket hangzások után némberieknek tartott.

Karády néhány lépést közelíte a' nesz felé, de szólni nem mert, ugy látszék a' közelgő sem, mert némán ütközének egymásba.

„Bocsánat!“ Rebege Karády.

„Ön az?“ Kérdé egy női hang.

„Én imádott kisasszony, kit kegyed ezen pillanatban a' világon legboldogabb halandóvá tőn. Oh ismételve most, kérem, szép ajkairól azon szavakat, mellyek leveleiből olly idvezítőn tűntek szemembe.“

„Karády ur félve tévém ezen valóban merész, sőt talán illetlen lépést, 's belőle vallomás nélkül is kiismerheti szerelmem nagyságát.“

„Örök hűségem hálálja meg azt kegyednek; de ma boldogságom félek olly rövid leend, hogy nem akarhatom azt csupa szavakra vesztegethetni, tanácsoljon kegyed, milly eszközökkel nyerhetem meg kezét, beszéljek atyjával?“

„Oh ne, azaz még most nem, neki a' házasság felől sajátok nézetei, ítélete szerint férjhez menni még igen fiatal vagyok, 's haragra lobbanna ha csak említetnék is előtte e' tárgy.“

„De meddig kell kinlódnom még tengerében a' várakozás fájdalmainak, mondjon módot édes kisasszony, vagy nem lehet szándékát megváltoztatni?“

„Csak nagynéném képes erre, 's vele beszélek, ő szeret engem, 's biztosan reméllem, mindent teend értünk, és sikerülnek fáradozásai.“

„Adja az ég . . . 's kíváná Karády, de beszéde fonala kellemtelenül szakasztaték félbe, mert azon ajtóból, honnan Ida jött, egy éles rikácsoló hang kiáltá :

„Náni!“

„Az istenért legyen csöndesen.“ Sugá alig érthetőleg a' leány, 's Karády reszketve szorítá magáéba kezét, melly nem vala ugyan durva, de mindenki, kinek érzékeit a' szerelem elragadtatása nem csalá, megismerheté, hogy mégsem olly finom, 's bársonypuhaságu, mint előkelő kisasszonyéhoz illik.

„Náni!“ Kiáltá ismét az előbbi hang.

„Nagynéném a' szobaleányt hija!“ Sugá a' leány, de reszketni érzé őt Karády, min azonban mint helyzetében igen természetes félelem jelen nem csudálkozék.

„Náni — kiálta újra türelmetlenül a' nagynéne — hol vagy?“ 'S Karády a' mindig remegőbb leányt mintegy vigasztalni akarva kezét ajkaihoz emelé, 's forró csókjaival borítá el. A' nagynéne azonban tökéletesen elveszté türelmét, 's midőn újabb kiáltására sem kapott feleletet, befordulva a' másik szobába kiálta:

„Ida, nem küldted valahová a' szobaleányt?“

„Nem édes néni, nem tudom hol van.“ Felelé egy ezüst

csengésü hang belőlről, de bár millyen fülemüle módjára zengett, mennykőcsapás gyanánt hatott Karády lelkére.

„Mi ez? Ida oda ben, hát ön kicsoda, engem gyalázatosan megcsalt.“ Mondá haragjában feledkezve Karády meglehetős fenhangon.

„Bocsánat én nem, Kákay oka mindennek.“ Mentegetőzék a' leány.

„Ördög és pokol, Kákay!“ Viszonzá bámultában szinte egészen fenhangon Karády.

„Ki van itt? Segítség, tolvajok!“ Kiálta a' rémült nagynéne. A' leány kirántá magát Karády karjaiból, 's csak nyakkendőjét hagyta ott, 's az általa jól ismert termen keresztül az előszobába futott, itt találá Kákayt, kinek fölfedeztetésüket megmondván, mind a' ketten elillantak.

Karády tolvajkint reszketett, tétlen kapatni félvén, mert dugába dőlt szerencséje elvesztésén kívül, még a' reá hárulandó szégyentől is méltán félt. A' nagynéne még egyszer kiálta, 's Ida rémült hangját hallá utána az ifju, mint azt is, hogy a' nagynéne a' szobaajtót mellyben állott becsapá, 's belőlről elzávárolta. E' pillanatot tartá Karády a' menekülésre egyedül alkalmasnak, 's utnak indult az ismeretlen teremben, azon irányban, mellyben az előszobát feküdni vélte, 's miután erőszakosan az asztalba ütközött, 's néhány széket — mellyek zaja a' második szobában levő nőket még hangosabb segélykiáltásra birta — feldöntött, szerencsésen elérte az előszobát, 's már bátrabban lehelle, midőn sok tapogatás után a' tornáczajtó kilincsét kezében érzé, de mielőtt kinyithatná, kívülről nyílt ki, 's egy belépő férfi kiáltott fel haragos hangon, 's egyszersmind úgy az ajtóba állt, hogy azon kimenni lehetetlen.

„Micsoda lárma ez, ki van itt?“ Hangzék az öreg Ladányi szava, mert ő vala a' belépő.

Karády, lassan néhány lépésnyire visszavonult, 's lélekzenísem mert, érzelmei hasonlók levén, a' siralomházban szenvedőjével.

„Senki sincs itt?“ Kérdé ujra Ladányi, 's feleletet nem hallván, bezárá az ajtót, 's az ebédlő felé távozék, mellynek ajtaját ismét bezárta maga után. Karádynak első dolga volt a' tornác-

ajtóhoz osonni, de ijedtére ezt nem csak zárva, hanem a' kulcsot lehúzottnak találá. Ablaka az előszobának nem vala, mellyen kiugrani lehetne, csak az ajtó felett vala üveggel fedett nyílás, melly azonban szökésre szűk és magas volt, 's Karády így a' szó legszorosabb értelmében fogoly, még pedig milly borzasztó helyzetben, képzelhető. A' szükség nagy életmester ugyan, 's ez Karádynál a' legmagosabb vagy talán legmélyebb fokozaton vala, de nem hogy élesitené inkább tompítá eszét a' legborzasztóbb következesek képzelete által, mellyeknek mind egy kétségbeejtő vége volt: Ida elvesztése. Azon gyenge segédeszközök is, mellyek mégis eszébe jutának, 's a' sikerülés csekély reményével kecsegteték az olly gyalázatosan kijátszott ifjút, mind csak úgy ígértek menekülést, ha élte szerencséjéről lemond, mert kisebb nagyobb mértékben hazugságon alapultak, 's azért mind elveté őket Karády, bár a' szabadulásnak szinte végperceze ütött, mert már ismét az ebédlöben hallá Ladányi 's a' hölgyek lépteit.

„Mondom kedves hugom semmit sem hallottál, hiszen itt sincs senki.“

„Lehetetlen édes bátyám, úgy az előszobában vannak, mert bizonyosan hallottam beszédeket, sőt az egyik ki is szaladt, látá a' székek is fel vannak döntve, talán szobádba vette magát a' tolvaj.“ Állá az előbbi éles hang, tehát a' nagynénéje.

„Azt bezártam mielőtt elmenék — felelé Ladányi — 's im még zárva van.“

„Ugy bizonyosan az előszobában van, vagy elillant már.“

„Jerünk tehát ki.“ Mondá Ladányi, 's az ifju, lépteit hallá az ajtó felé közelíteni, kétségbeesve hátrált tovább, míg egy nyoszolyában akada meg, mellyen pokróczot 's egy köpenyeget érzett, erre magát felvetni, 's a' pokrócz és köpenyeggel betakarni egy pillanat müve vala, bár nem igen remélheté rejthelyében láthatlanul maradni, mert tudá, hogy Ladányi most gyertyával jöven, mindent kikutat. Az ajtó nyílt, 's Karády halála ítéletét nem hallhatá nagyobb remegéssel, mint a' kulcs és zár csörgését. Ida bizonyosan apjával leend, gondolá, 's előtte megsegényiteni, mennyire kinosabb minden halálnál.

Ladányi kilépett, 's vele, mint beszédükből hallhatá, a' höl-

gyek is, már hallá lépteiket az ágy felé közelíteni, 's a' halál hideg verejtékét izzadá homloka, bár agya lángony gyanánt forrott, egy gondolatot suga kétségbeesése, felugrani 's a' köpenyeget, mielőtt megláttatnék, Ladányira vetvén, gyertyáját eloltani, 's aztán ügyét a' jó istenre bízni; de mielőtt ezt tehetné, a' tornáczajtón zörgetének, Karády békén maradt, 's reményleni kezdé, hogy a' leleményes Kákay jön segítségére, 's ezen áron kész lett volna gázságait megbocsátani, mellyeket már gyanita; de ebben is csalatkozik, mert az inas és szobaleány léptek be.

„Hol voltál Náni?“ Kérdé haragosan a' nagynéne.

„Lent a' szabónál nagyságos asszonyom.“ Hangzék a' felelet.

„Hogy mersz tudtunk nélkül elmenni — folytatá ez, — az alatt majd megloptak.“

„Mondom édes hugom képzelődtél, hiszen itt sincs senki.“ Szóla szinte boszusan Ladányi.

„Nem csalódhattam, nézd meg csak szobáidat, tolvajkulcsuk is lehetett.“

„Megteszem azt is. — Mondá Ladányi 's az inashoz fordula. Te pedig Jancsi itt maradj 's ki ne próbálj csesztetni senkit, ha pedig kiáltok, jőj segítségemre.“ Ladányi 's a' hölgyek ismét távoznak, az előszobában csak az inas és szobaleány maradván. Karády ezen pillanatot látván egyedül menekülni alkalmasnak, fölemelkedék fekhelyéből, az inas és leány egyszerre láták meg; amaz kiáltani akart, de ez gyorsan befogá száját.

„Hallgass szerencsétlen, különben elvesztünk.“

„Mit, Náni, te ismered ezen urat — szóla csudálkozva az inas a' Náni kezét szájáról lehuzván — mit látok, kendőd van kezében, átkozott leány így csaltál meg engemet, ő nálad volt.“

„Ne hidd Jancsim, édes Jancsim nem igaz, — rimáncodék a' leány — de csak bocsásd ki ezen urat, én ártatlan vagyok, aztán mindent megtudsz.“

„A' világért sem, megmondom a' nagyságos urnak csapjon el hűtelenségéért.“

„Ficzko — szóla Karády — én szeretődöt most látom először, de itt száz forint bocsáss ki, most csak elhiszed, hogy nem Nánihoz jövék.“

„Talán mivel száz forinttal kínál. Hohó nem az első ur volna, ki szobaleányok után jár, én Darius minden kincseért sem bocsátom ki, 's megyek a' nagyságos urhoz.“

„Ember megöllek.“ Riadá az inasra Karády.

„Probálja, de én kiáltok.“ Viszonzá daczosan az inas, és száját olyanra tátá, hogyha az ajtó csak annyira nyilik is szinte menekülni lehetett volna Karádynak, de Náni fürge keze ismét megelőzé ezen hatalmas szájátatás rozsz következéseit. Karády azonban állatá, mikint a' szerelemféltéstől dühödt inassal nem boldogulhat, 's egy gondolat villant meg agyában, melyet a' remény utolsó horgonya gyanánt ragadt meg.

„Jól van, menj tehát, 's jelents be uradnak, szólni akarok vele, de csak négy szem közt; nevem Karády László.“

„Talán hogy ezen gonosz leány segedelmével addig elszökhessék; nem, én kiáltok.“

„Jól van hát maradj itt. — Mondá haragosan Karády 's a' leányhoz fordula. — Menj 's jelents te be, de mondd: csak négy szem közt szólhatok vele.“ Náni távozik, az inas durczásan morgott, 's karai inogtak, mintha kedvök lenne Karády testével, ha nem is barátságos, de igen közel érintésbe jöni; ez egész elszántsággal néze maga elibe, mint ki fontos lépésre határozá magát. — Őszinteség — gondolá — életemnek ez volt istene, 's most sem csaland, mert Ladányi ha olly derék ember mint a' hír festi, megbocsájt a' tapasztalatlan, a' csalatott, de javuló ifjunak.

„Tessék bejöni.“ Szóla a' szobaleány. Karády aggodalmas léptekkel indult, de lelkének fellegei már már derülőben voltak, tiszta szándéka napja előtt; 's midőn a' terembe ért, a' távozó Ida pillantott reá vissza szobája ajtajából, ezt az ifju boldog előjelnek tekintve az atya szobájába lépett, itt a' csodálkozás jeleivel fogadtaték ugyan, de nem hidegen; Ladányi megvallá, hogy látásból már ismeri őt, atyjának pedig barátja volt.

„Ugy annál őszintebben szólhatok“ — kezdé az ifju 's elbeszélé Ida iránti szerelmét, megcsalatását Kákay által, még a' játékot, 's a' hatszáz percentes kölcsönt sem hallgatva el, bocsánatot kére Ladányitól, 's mind olly meggyőző őszinteséggel, olly meleg árnyékszataival a' fájdalmas megbánásnak, 's a' természetes

tiszta szívből folyó szavak azon erejével, mely ellenállhatatlan, kivált ha annyi és olly szent érzelmek forrásai mint Karády keblében buzogtak. Ladányi bár nehezteléssel kezdé hallgatni a' beszédet, 's annak folyamában kénytelen volt majd nevetni, majd boszongodni, később még sem érezhete egyebet, mint szánakozást a' megcsalatott ifju iránt, 's ennek következése szives megbocsátás vala.

„Én ismerem Kákayt, mint az egész világ, 's azok elkövetésére, miket ön elsorolt, kárhozatos ügyessége, 's elvetemült gázsága egyiránt képesek, nem is kételkedtem ön szavaiban, de az egyik bűnös kezünkben van, azt ki kell vattatnunk.“

A' szobaleány behivaték, ki Ida szobájából némi foglalkozás miatt nem távozhaték eddig, különben talán be nem várta volna a' veszedelmes perczet, miután látá, hogy Karády még a' háznál van, de itt maradni kelle, mert a' félénk nagynéne magokra zárta az ajtót. Náni a' tagadás lehetetlenségét látván, mindent kivallott. Kákay öt ajándékokkal 's még nagyobb ígéretekkel csábítá el; ő képviselé kisasszonya személyjét a' szerencsétlen találkozásnál, 's ő írta le az Ida neve alatt koholt válaszokat. Hogy ez utolsó percze vala Ladányi házában, megjegyeznünk felesleges.

„És ön mit teend most?“ Kérdé Ladányi az ifjút.

„Öntől összezúzott szívvvel bocsánatot kérek.“

„Azt megnyeré már.“ Felelé a' részvét legmelegebb hangjával Ladányi.

„És . . .“ akará folytatni Karády, de hangja elakadt.

„És — ismétlé az öreg — talán Idám kezét?“

„Nem, azt nem merném, érzem hogy egy atya sem bizhatná reám szeretett leányát. De ha hibám le lesz róva, ha az életiskolájában férfiuvá edzettem magamat, mellynek hiánya hibámnak talán egyedüli oka, 's ha akkor ollyannak találánd ön, millyenné lenni erős akaratom, akkor. . . .“

„Akkor előről kezdheti azon lépést, mellyel ma olly hátul járt.“

„Szabad tehát reménylenem.“ Kiáltá Karády, mind az mi kevés idő előtt kinzá örömmé válván benne.

„Ha ígértét teljesíti, 's mivel fog hozzá?“

„Teljesítem atyám, 's magam szándékát, egy évre utazni megyek.“

„'S egyedül?“

„Nem, tapasztalatlanságom ismét zátonra vinne.“

„Talán Kákayval.“ Jegyzé meg tréfásan Ladányi.

„Oh nem. — Ismerek egy derék férfit, atyám nevelteté, tőle tanultam már évek előtt francziául, 's ángolul, most ügyvéd Pesten, 's ha történetesen nem kénytelen elutazni épen most, nem is kerülök Kákay kezébe, ő lesz utitársam. Neve Tolmay Endre.“

„Ez igen jó, ez ügyvédem, 's becsületes ember, tervembe avatom, ő lesz kémem.“ Gondolá magában Ladányi, 's beszédök tovább folyt e' tárgyról.

Csak azt jegyezzük meg, hogy másnap Tolmay megérkezett. Ladányi utasítást ada neki, mikép utitársa minden léptéről tudósítsa őt, becsületszávára ígértetvén magának, hogy az ügyvéd Ladányivali viszonyát soha sem tudatja Karádyval. Néhány nap mulva utnak indulának, 's Karády elibe a' szép világ a' természet és művészet bájaival, 's azon tul a' szerelem egy virult.

* * *

Egy év elmúlt, Tolmay levelei folyvást legdicséretesebben hangzának Karády felől. Visszatértek, 's Ladányi az ifjuban olly férfiúra ismert, minőt szeretett leányának kívánhatott; Karády szívesen látott vendége lön házának, 's néhány hónap mulva boldog férje a' bájos Idának, kinek midőn később a' Kákay-féle kalandot, — melly előtte eddig titok maradt — elbeszélé, mosolygva tevé hozzá: „'S mégis ezen baleset volt csirája szép boldogságomnak, 's látd kedvesem milly nagyon használt nekem egy kis tapasztalás.“

Kákay csele fölfedeztetvén, tüstint ellillant Pestről, 's csak Karády elutazta után térvén vissza, gazsága ez uttal büntetlenül maradt; de ha valakit, kivált szép olvasóinkat érdekléné a' költői igazság kiszolgáltatása, nem mulasztjuk el később közleni mikép bűnhődött az, ki tulajdonkép oka volt ezen kis tapasztalásnak.

MAGYAR

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI

FRANKENBURG.

II. FÜZET.

TARTALOM.

Katona Antal: Aranka.

Hazucha: Dorka kisasszony.

Frankenburg: Egy estvély.

Vajda Péter: Magyarország.

Bérczy Károly: A' két serleg (történeti beszély).

ARANKA.

KATONA ANTALTÓL.

Est vala, csöndes mint sír éje. Szeliden emelkedett az ujuló hold ezüst tányéra a' budai ormok mögül, szétágazó sugáiraival ragyogó prémet vonva a' halkan uszó fellegek párkányzatára; csak olykor lebbent fel a' hüs tavaszi szél, 's ihlető susogás követé a' feselő lombok közti átvonulását. Nagyszerű pompával meredezett föl a' gyenge homály fátyola alól a' Sashegy kopár orma, míg alatt a' bortermő oldalra vastagabb köd nehezkedék. Fén a' tetőn egy kinyuló párkányon, fedezve a' függőlegesen emelkedő szirtfal által, két ifju ült szóltan komolyságba merülve, 's mindent feledve maguk körül, egyedül kebleik benső tusaival látszának küzdeni.

Igen! Andor édes Andorom — szakasztá félbe a' hosszas hallgatást egyike ifjainknak — tökéletesen igazad van. A' sors utai végetlenek, 's a' végetlenség pusztá felfogásában elhal a' képzelő erő, 's az ész elvesztve a' vezérirányt képtelenségekről. képtelenségekre téved, hol minden megragadott eszme egy-egy holygó tűz, melly csalfényével áthatlan rengetegekbe vezet, hol minden tárgy parányiságunkat tünteti elő, 's törpeségünk feletti könyünk részyét nélkül enyésznek el. De, — jól jegyzéd meg Andorom! van egy vezérítő, melly bennünket megóv a' tévutaktól, 's min parányiságunk 's a' végetlen eszméje közt mintegy kibékeltető falat von, — 's ez a' szív. Ki ezt a' még meg nem vesztegetett követi, sugallatira figyel, az meg van mentve az eséstől, kibékülve a' sorssal és önmagával. A' szív meleg lehellelte jóltevőleg olvaszt-

ja fel a' tulcsapongó ész rideg jégcsapjait, 's ennek törpe fürkészsét édes sejtelemmé varázsolja. És Andorom! e' szív, mely oly hön, oly részvevőleg dobog az emberiségért, mely tusákat állott ki, 's egy elhaló nemzet vérlepte ravatala felett nem tudott megszakadni; e' szív végre balomban, mely tégedet oly hűn szeret, — igen! e' szív sugallja nekem, hogy még jöni fog egy kor, hogy még jöni kell egy kornak, melynek derült azurja felszárítandja az én, 's az ezrek könyűit; és e' hit megnyugtató, 's remélve nézek sorsom elibe tudva azt, hogy ennek végetlen, sokfelé ágazó szövevényét látatlan kéz igazgatja, 's e' kar még ostromozásában sem lehet bosszuálló.' — Elérzékenyülve karolá át e' szavak után Ledinczky a' hontalan, szeretett barátja nyakát, 's nemes keble enyhítő cseppekben harmatozék ennek vállaira.

„Isten! kit képzetünk túl a' miriad világok felett, — túl a' ragyogó Orion, 's végetlen Syrius felett helyez csillagövedzte csarnokodba; te megfoghatlan nagy! tarts meg bennünket e' hitben még akkor is, ha ez tán csalódás, 's az emberi szív nemes sugallata nem egyéb, mint vérszökellés 's ábrándos képzeletek.“ — Kiáltott fel a' két barát, 's végszavaiknál jóslóilag dördült meg az ég nyugaton, 's egy villám cikázott keletről dél felé.

Mielőtt előbb haladnánk történetünk folyamában, czélszerű leend eddigi személyzetünkkel megismerkedni. Szilvász Andor előkelő magyar család sarjadéka egyike volt azon, fájdalom, oly ritka ifjainknak, kik daczára fényes születésöknek, nem engedik magokat kivetkezni eredetiségekből. A' jól intézett nevelés szerencsés foganattal fejté ki a' rejtett kincseket, 's a' darabos gyémánt, ragyogó briliánttá alakult a' művész simító köve alatt, a' nélkül, hogy a' mesterkelt kül-szögletek, melyek csak a' gyöngye szemeket kápráztatják, álfényökkel ferdítették volna el az eredeti typ fenséges hatását. Ő fashionable volt a' nélkül, hogy piperőcz; noble a' nélkül, hogy feszes lett volna, — következőleg alkalmas volt mind barátságot szőni, mind azt férfiasan fentartani. Ő nem teremtett magának túlfeszített eszmékből fellegvárakat, hogy azokban gögnék és fesznek naponkint buborékaldozatokat nyujtson. Ő semmit küld de mindent bel-érdem után ítelt, 's tudományok által művelt szép lelke tánya volt minden jónak, szépnek elfogadására,

— Ő örült az örvendezőkkel, 's könnyezett a' sírókkal. Szóval Andor emberbarát volt, de nem csak szóval, mint több mások is, hanem tettel is. Iskoláit végezve épen indulóban volt messzeterjedő falusi jószágai rendezésére, midőn egy véletlen eset, mit alább látandunk, elhatározá őt e' szándékával felhagyva darabidőig még a' fővárosban tartózkodni. Itt véletlenül megismerkedett Ledinczky vel, 's a' két rokonkebel csakfamar a' barátság édes lánczával szövődött egybe. Barátja Ledinczky, egykori polgára a' véres tusák alatt elvérzett szomszéd Lengyelhonnak, megfosztva mindentől, mit sors adhat és rabolhat, vérpí-pacsokat ültetve kedvesei sírjokra, nem hozott árva honából egyebet a' magyar földre, mint keservet, végetlent mint az ür, de egy-szersmind nemes 's balsorsát lelkesen tűrni tudó szívet. Gyöngéd vonzalommal ragaszkodott barátjához, ki szerényen tudá magától elhárítani a' jóltevői czimet 's háláját a' nemes magyar iránt csak keblébe rejté, hol ezt az idő 's csendes magábaszállás érczbetűkel vésve be naponkint, eltörölhetlenné tevé.

Az érintett ünnepélyes jelenet után Andor némán szegzé földre pilláit, 's komorságban látszék merengeni, mialatt Ledinczky gyöngéden ragadá meg barátja kezét, azt andalgásából felébresztendő. „Hagyd a' bút Andorom! előbbi beszédünkkel, 's jelen lelkületünkkel legkevésbé sem egybehangzó az; a' minek jöni kell, eljön az, 's mi bátran szállunk szembe vele. Öröm, bú, jó 's balszerencse közt változva forog létünk, de a' bölcs nem ismer bánatot, 's az öröm eltompul hideg fontolásain.“

„Igen édesem! ez a' komor bölcsesség szava, de vajmi sokat tesz az ész a' szív rovására, 's e' két rugója létünknek hányszor jön ellenmondásba, 's amannak fagyos tanácsán hányszor dermed meg ennek meleg lehellete. — Egyébiránt igazad van, az én bánatom alaptalan 's egy percz műve mindent megváltoztatni. Te kedveseket, 's egy szeretett hont vesztettél el, de ime! tán reményeden kül, egy ifjuerővel magasra küzdő hont 's hön ölelő barátot lelél, kik részvéttel csüggnék sorsodon; én volnék-e tehát gyáva, 's remegve néznék sorsom elébe rettegő a' gondolatától egy szerető nőtől válni meg.“

„Nem válsz meg tőle barátom! — szólt vigasztalólag Ledinczky. Laurád ifju ereje győzni fog betegségén, 's én várom a' boldog pillantást, melly őt örökre karjaidba vezérli.“

„Soha! soha!“ válaszolt komolyan Andor, 's felkelve ülőhelyéből figyelmezteté barátját a' háza menetelre. Csöndesen ereszkedének a' hegyről alá, 's a' hűs esti szél csintalanul játszadozék rendetlenül szétomló fűrtjeikkel.

A' s í r k e r t.

Karöltve ballagott a' két barát a' harántékosan egymáson fekvő szírtüregökön, 's utjuk épen egy mély uton vezeté őket. Jobbról a' Gellért emelkedék kopasz ormával magosan fel az esti homályból; balról csinos renddel ültetett szőlők egyenes sötétlő barázdáikkal, 's fehérülő épületeikkel terülének el a' lejtős oldalon. Előttök egy sírkert fekvék vereslő márvány-keresztjeivel, és fiatal ákászsoraival, míg a' háttérben a' magosabbra emelkedő hold gyöngén világítá meg a' Svábhegy cserkoszoruzta ormait.

Akaratja ellen hirtelen megállt mindenik ifju a' sírkert szegleténél, egy szent borzalom futá át villanyos erővel belsőjököt. Ösztönszerűleg nyultak fövegeikhez, 's fedetlen fővel álltak szemközt a' földi nagyság 's parányiség közös honával, mellynek érczfalain megtör a' meleg szív nemes verése, 's a' gög dagálya kibékül a' porral, mellyet egykor megvetve taposának lábai; hol nemes, nemtelen, nagy és kicsin érzékellenül aluszsza ezredes álmát, 's hol csak a' valódi nagyság 's nemes öntagadás hálás emléke képes világot varázsolni az örök setétség rideg éjébe.

Pillanatig elfogulva állt a' két ifju e' nagy látvány előtt, midőn hirtelen egy jelenet voná magára figyelmöket. Ugyanis: egy alak emelkedék fel kísértetileg a' sírdombok közül, 's esti szélben lengő fehér köntöse, mint halotti lepel, felriasztá nyugalomból a' kert süvöltő denevéreit, 's a' vészjósló halálmadár szárnyacsattogatva repdesé körül a' szokatlan vendéget, kinek rendetlenül szétfolyó fűrtjei, mint gyászfátyol, ingának a' hűs szélben.

Sebes léptekkel közeledék az alak a' táj felé, hol ifjaink állnak, 's egy kerítésen levő résen szellemi könnyűséggel szökek által, nem véve észre az őt bámuló ifjakat.

„Kt vagy te éji vándor! ki szokatlan jelenléteddel háborítád a' holtak csendes honát?“ Rivalt erős hangon Andor, elzárva a' mély uton jövő előtt az átmehetést. Döbbenve vonult vissza a' meglepetett néhány lépésre, 's az oldalaslag lövellő holdsugarak egy halvány, de bájló kellemességu női arcot világítanak meg. Gyöngéd mosolylyal közeledék most Andor a' remegő hölgy felé, kinek gyermekes arcza csaknem sírásra vonult el, 's szelid hangjával iparkodék visszaidézni elriasztott bátorságát.

„Szólj gyermekem! — ismétlé Andor, magához vonva a' kis kóbornő karjait — szólj, mi ok üzött e' sivatagtájjra illy késő este; tán durva mostohád embertelen bánásmódja, vagy tán épen szeretett atyád, vagy kedves testvéred sírját látogatád meg, hogy forró könyűket szentelj édes emléküknek.“

„Anyám, forrón szeretett édes anyám sírját látogatám meg édes ur!“ Válaszolt zokogva a' kis leányka, 's könyűktől csillogó égszín-kék szemeit bátoratlan szeméremmel emelé fel a' kérdezőre, mialatt fogva tartott karját gyöngéden kifejté bilincseiből.

„És hogy merészeltél nemed, 's fiatal korod daczára magányosan illy későre, 's olly távol a' várostól kimaradni?“ kérdé Ledinczky mosolyogva.

Bibor láng futá el e' szavakra a' gyermek arczát, 's habozva néhány érthetlen szavakat dadogott, mialatt az ifju nyájasan ismétlé kérdését.

„Édes ur! atyám ma engedelmet adott ismét meglátogatni anyám sírját, 's megtisztogatni faltyunövéseiktől a' fiatal ákászokat, 's én végezve foglalatosságomat leborultam a' kedves hantokra 's akaratom ellen ónszárnyakkal nehézkedék az álom lankadt pilláimra; ah! de édes ur! igen szép álmom volt, — igen szép: anyámat láttam fehér köntösében reám mosolygani, 's megdicsérni gondosságomat. . . . De kérem nekem sietnem kell, nehogy atyám nyugtalankodjék miattam, 's Aranka nem szeretne legkisebb redőt vonni is atyja homlokára.“

„Tehát Arankának neveznek gyermekem? — szóla Andor, — valóban szép nevednek egészen megfelel külsőd, 's látom engedelmes jó gyermek is vagy. Azonban mivel illy későn könnyen valami baj érhetne magányosan, tehát mi elkisérünk hazáig, 's

atyád előtt kimentünk hosszas kimaradásodért. — Szemérmesen sűt le e' szavak után Aranka szemeit 's fűрге léptekkel, mint kis antilop haladott kísérei előtt, kik alig voltak képesek őt nyomban követni.

Mint egy félórai haladás után, ifjaink meglehetősen felhevűlve elérik a' vérkápolnát, hol fűрге vezetőjük jobbra tért el, 's néhány sötét sikátoron által, valódi nyaktörő uton haladva, végre egyike előtt a' Gellérthegy észak-nyugoti oldalán fekvő nyomoru viskóknak megállott, 's a' rozszant ablaktáblán kopogtatva jelenté követőinek czélnál létöket.

Hosszasan tartó köhögés, 's lassu lábcoszogás jelenté Aranka atyja érkezését, ki végre egy pislogó mécseszel kezében megjelent az ajtó előtt, 's nem kissé volt meglepetve leányát illy szokatlan társaságban látva. *Hát te kis nyargalócz!* hol maradtál olly soká? dörögé tettetett haraggal, a' nyakába szökő Aranka felé fordulva, 's ifjainkra egy pillanatot vetve, melyet melegnek ugyan nem, de annyival kevésbé lehetett fagyosnak mondani.

„Mi a' temető szögleténél találkozánk vele, 's helyesnek tartók védelmünk alatt hazáig kísérni,“ — vága közbe Ledinczky 's a' kis cicerone szokott fűrgeségével beszéllé el az egész eseményt atyjának, ki ezen megnyugvék.

„Köszönöm kedves urak! a' gyermekem iránt mutatott szíveséget“ — szólt az öreg megemeltve fővegét, melly alol hófehér fűrtök omlának le, durva, de tisztán tartott gombos mellényére. „Köszönöm kedves urak! 's ha nem vetik meg a' szegény, de becsületes magyar alacson viskóját, térjenek be egy pillanatra lakomba, melly szíves szolgálatukra áll;“ — végzé illedelmes maga meghajtása után, 's Aranka kezébe adva mécsét, szélesebben tárrá fel a' nyikorgó ajtót, mellyen ifjaink minden tétovázás nélkül, azonban lehetősen meggörbedve inkább buvának, mint belépének.

A' kis védencz egy alig két négyszeg öl területnyi konyhán keresztül, egy alacson és kicsin, de csinosan kifehéritett szobácskába vezeté vendégeit, hol az egész butorzat két nyoszolyából, egy tölgyasztalból, 's néhány karos székből állott; a' falon rozsdás kard, ócska tarsoly, 's egy huszárdolmány függött; a' széles területű banyakályhához pedig, melly az egész laknak közel egy

harmadát foglalá el, hellebárd alaku fegyver volt támasztva, mellynek lecsüngő karövével háborítatlanul játszadozott egy tarka kándur, melly megpillantva Arankát, biztosan szökött vállára, 's doromboló muzsikájával hízelték asszonyának. Isten hozta az urakat szegény lakomba, — szóla vastag hangon az öreg Harczfoky, 's barátságosan kínálá leüléssel a' két ifjat. — Igaz! a' szoba szűk — folytatá ismét kevés szünet után, — de sok jó ember elfér kis helyen is, 's néha napján még illyes viskó-nyújtotta kényelem is megfizethetlen volna, midőn, kivált katona még az élet főbb szükségzeit is kénytelen nélkülözni.

„Öreg bácsi, mint látszik, katona volt fiatal korában?“ — vága közbe hirtelen Andor.

Igen biz uram! — válaszolt Harczfoky, egyet pödörítvén bajuszán — ott töltém el fiatal éveimet, hogy vénségemre koldus legyek; ott tékozlám el erőmet, 's vesztém el balkaromat, hogy öregségem utósó istápjától is meg legyek fosztva; idegen földön vérzettem el, hogy honom csak nyomorképet tudjon előmbe állítani. — Igen! édes urak: én katona voltam.

„De hogy lehet az öreg? Hiszen vannak a' honnak intézetei, mellyek hálás karokkal fogadják az oltalmazásában elaggott bajnokot, 's némelly polgári szolgálatoknál is fötekintet szokott lenni az illy érdemekre.“

„Ha! ha! — válaszolt keserűn kaczagva fel az aggyítész. — Szokott! igen szokott; de a' szokás csak szakadatlan alkalmazás által nyer törvényszerű jelentőséget, 's kötelező erőt. De e' szokástól migyakkor van eltérés, 's szerencsétlenségemre én mindig olly időben érkeztem, midőn illyes szokástól eltérés volt. Végre csakugyan néhány év előtt, egy falusi lelkész, béke emlékének, készített számomra egy darabka kenyeret, 's mint egyházfi és harangozó nyertem alkalmazást. Azonban pártfogóm hirtelen-halála megfosztott szolgálatomtól, 's az utósó segélyhez kellett folyamodnom, t. i. Budára gyalogoltam fel, hol egy régi ismerősöm 's katonapajtásom hír után jó állapotban élt, — ő hozzá kívántam folyamodni segedelemért, kivel hajdan magam is megosztám utósó falatomat. A' hír nem csalt, 's egykori bajtársam, ki fiatalabb éveiben hagyá el a' katonaságot, 's később egy özvegynövel kötött házassága által te-

temes vagyona tett szert, csakugyan tehetős állapotban volt. De minden, mit jószívüségítől nyertem, csak az volt, hogy némelly kereskedő-barátjainak éji örnek ajánlott, 's most hangosan kiáltom az egész világ hallatára éjelenként, hogy: minden ember jól vigyázzon.' Fejezé be némi erőtetett mosolylyal az ősz szavait, 's a két ifju megindulva hallgatá őt, mialatt Aranka, titkon egy könyüt akart letörlni, mi azonban nem siklott el észrevétlenül ifjaink előtt.

„Édes Harczfokim! valóban gyakran igen kemény próbát kell kiállanunk, 's nem csoda, ha sok gyöngébb lélek áldozatul esik, a' végtelenül különböző nézpontról kiinduló, 's egymást mesterséges irányban, 's perczenkint változó feszültséggel átvágó anyagi érdekek tömkelegében, 's ez által a' máskint meleg kebel elfásul, 's embergyülölővé lesz. A' mi történetedet illeti: nemde legérzékenyebben vetted minden bajaid között, egykori barátod hidegségét?"" Kérdé Ledinczky, 's feszültséggel látszék az öreg válaszáat várni.

„Ah! korántsem! — válaszolt ez hirtelen, — mert ámbár csekély belátása van egy magamforma embernek az emberi szív mesterséges rejtekeibe, mégis jól tudám azt, hogy: rang, 's viszonyok lebilincselik a' kishitűeket, 's kivált azok, kik hirtelen emelkedtek alacson sorsból valamelly fényesebb álláspontra, többnyire rabjai szoktak lenni a' külfénynek, 's így már eleve el voltam készülve a' történetekre, 's jelen perczig is erősen áll azon hitem, hogy egykori barátom nem rosszszívüségből vetett meg engemet, hanem azon gyöngeségből, mivel sérté hiuságát a' rongyos katonában perczenkint hajdani sorsosát látni maga körül; én pedig büszke voltam másodszor is alkalmatlankodni kérésemmel, 's önerőm biztosított a' felől, hogy egészséges állapotban jobbkarom képes eltartani; beteg koromban pedig, van egy felettünk örködő szem, melly meglátja az éhező verébfiakat, 's italt küld a' szomjazó berki vadnak. Csak azon egy körülmény komorít el olykor, hogy mellettem, vagy őszintén megvallva, gyakran érettem egy angyal is szigorog, ki jobb sorsra volna érdemes, 's kinek jövődjé nem egyszer idéz könyűket pilláimra.“

Elérzékenyülve szorítá e' szavak után a' tisztos ősz dobogó

mellére kedves gyermekét, 's ennek arczára pergének forró könnyüi.

„Nem, ezt nem nézhetem, — kiáltott nemes lelkesedéssel Andor, — nekem a' sors többet adott, mint érdemeltem, 's én megosztom veletek. Jer öregem! 's jer Aranka! én gondoskodom jövődötökről.“

Komoly méltósággal emelkedék fel ültéből e' nyilatkozatra az ősz bajnok, sokat jelentő pillákat vetve a' két idegenre. „Távol legyen uram! — kezdé rezgő, de erős hangon — távol legyen ismétlem, hogy én szavaim által valaki nagylelkűségét kívántam részemre koldulni, én szegény vagyok az igaz, de anyyim van, mennyi okvetetlen szükséges, 's én kegyelemkenyeret csak attól fogadhatok el, kitől jogom van azt követelni. Ön idegen, 's köztünk ekkorig semmi viszony sem volt; így tehát kénytelen vagyok nagylelkű ajánlását visszautasítani.“

Meglepetve hallá a' két barát a' komor öreg büszke szavait, 's hosszas időig nem tudák makacs szándékáról levenni, mignem azon feltétel alatt, hogy mint lovászmester szolgálанд Andorfahusi jószágában, csakugyan elfogadá az ajánlatot; 's a' két ifju e' nemes tett után eléggülten hagyá el a' kis hajlékot, melybe örömet varázsolt jelenlétök, 's visszasietve a' lármás Pest körakásai közé, fendobogó kebellet merült a' közös zaj között is megnyugtató öntudata édes mámorába, 's majd a' pihentető álom balzsamos lehellelte, tündérfelleget vont képzelődései felé, melynek dicső gloriájában mint égi szylph tűnt fel a' sírkerti könnyező leányka halvány arczulata. —

Az éji látogatás.

Mint dongó méhkas, zsibongtak Pest népesebb utczái a' kellemes tavaszi estén fel 's alá tolongó sétálók zajától, 's az el-elrobbanó fényes hintók csillogó kerekeik alatt sziporkázott a' rögös kövezet. Tarka vegyületben, mint óriáskigyó, hullámozott a' néptenger a' fényesen világított váci és uri utcán, 's a' két színház előcsarnokai, mint tündérkastély, szakadatlan vonalban ontá ki a' kíváncsi csoportokat. — Örömittasan a' kellemes élvezettől csim-

peszkedett itt egy nő férje karjára, 's ez mosolyogva emelé kedves terhét, míg a' mellettök elrohanó hintó piperös hölgyei, méltóságos fejbiczentéssel helyeslék, vagy roszalák, ez vagy amaz színész, vagy színésznő öltönyét. Vigan dudolá itt egy uracs a' daljáték kedvesebb helyeit, míg a' mellette elsuhanó karzati hős pajzán szemekkel méregeté a' piros arczu nőt, kivel egy kis félóra előtt volt szerencséje ismeretséget szöni. — Merő öröm, irigylendő boldogság, 's a' szemlélő feledve önbaját érzékeny szíve egész hevével kiáltna fel: „Isten! de szép e' te világod?“ Azonban édes szemlélő! — mérsékelj hevedet: jer karöltve velem, 's vizsgáljuk e' boldog város más tájait is. — Nézd ezen utcát, vagy inkább sikátort, mellynek szurtos, kövezetlen üregét, nyomorun képes megvilágítani a' két szegleten pislogó lámpa. Vizsgálj ezen hajlékot, mellynek deszkával fedett oldalain kiméletlenül süvölt be a' hűs szél; nézd azon nőt, ki egy négy latos fekete zsemlyét oszt el három siránczó gyermeke közt, 's azon sápadt férfiui arcot, melly durva öltönyébe törli az atyai fájdalom égető könyűit! — E' férfiú, e' nő, e' gyermekek e' boldog város jószívü lakói; nemde ezen jelenet szomoru paródiája az imént látott mosolygó arcoknak. — Jer! folytassuk vizsgálatunkat; — látod azon ifjat, ki sebesen tűnik el a' balra kanyaruló utczaszögön, 's egy félig leroskadt vityilló zugába mintegy félve lopva be magát? — Ezen ifju csemetéje egy előkelő családnak; őt a' bú 's kétségbeesés űzi e' szurtos barlangba, minekutána egy fényesen világított, 's herczegileg butorozottban, vagyonát 's becsületét a' zöld asztal mellett hagyta, 's csak néhány fillérjét ragadá ki erőszakosan a' csillogó ércztányérból, hogy itt szilaj kéj, 's ittas kábultságba temesse el lelkét, 's emberiségét; — ezen ifju e' boldog város lakója, 's néhány évi ügyes tapasztalás után egyike leendő divaturacsainak. — — „De vajjon ki lehet azon alak, ki csüngő fővel buslakodva közeledik felénk? 's szorongó melléből mély sohajok emelkednek?“ Egy ifju az, egy előttünk ismeretes ifju! Andor ő, kivel néhány nap előtt a' Sashegyen, 's Budán találkozáink, — vajjon mi készíti a' nemeslelkűt illy szokatlan időben e' kellemetlen sétára? — Most egy házikó előtt állott meg, 's oldalzsebéből egy kulcsot véve elő felnyitá a' zárt ajtót 's belépett. —

A' lak, melybe barátunkat látók betérni, gyöngén volt világítva egy pislogó mécs által, mely egy írószekrény párkányára helyezve, gyéren bocsátá sugárait a' szűk lakocskába. — Az íróasztal előtt szemközt a' belépővel egy tisztos öreg ült hófehér mellényével, 's remegő fejét karjaira támasztva, mélyen az előtte feltárt könyv tartalmán látszék merengeni. Szeliden emelé fel fejét az ajtó nyílásakor, 's vendégét megpillantva, szájára tett mutatóujjával figyelmezteté ezt a' hallgatásra, mialatt komolyan inte fejével a' háttér felé, hol fehéren leplezett ágy állott egybevont függönyeivel.

„Alszik“? kérdé remegő lassu hangon Andor a' bús atyát, 's ez „igent“ intve csendesen voná maga mellé gyermeke kedvesét.

„Olvasol atyám! nem kíméled gyöngé szemeidet, hogy maradjanak könnyűd közös pótolhatlan veszteségünk megsiratására.“

„Nagy az ur, fiam! és végetlen jóságu, — felelt szeliden az ősz — felséges céljai megfoghatlan eszközök által nyilatkoznak, 's a' bölcs meggyőződve lelkében, a' cél szentsége felől megnyugszik az ő utain.“

„Igen atyám! de ő oly szép, oly kegyes, és oly fiatal!! — A' természet, mely a' mezei liliom, 's bércei rózsza mesterséges csirájába oltá a' tenyészés feltételét, mely a' lótosz, 's gencziána elrejtett kelyhébe lehelli himporát; ezen természet mondok kifejti, fentartja az előidézett életet, 's hűn vezérli vég céljáig minden rendbomlás, minden kivétel nélkül, 's csak egyedül kül-ok az, mely csirájában fojtja meg az ékes liliomot, vagy virágzásában tépi el a' szagos gencziána életét; és atyám! az ember, a' teremtés remeke, megfoghatlan szelleme által közvetlenül egybefüggő a' bölcs alkotó mennyei lehelletével; az ember, mondom, volna-e egysorsu, vagy épen alábbvaló a' növényfajoknál, 's vajjon az égi lakos nem érdemelne-e állandóbb hajlékot? — Ezért vannak-e tehát fáradozásaink, ezért-e a' küzdségek, 's az önmegtagadás óriási munkája? — Ezért-e a' lelkesült fiatal költő istenítő álmai, ki feledve kora örömeit nemesen áldozza fel éjeit, napjait, hogy a' kiállott tusák után ihletett ajakkal szivhassa kasztal csudacseppjeit. Ezért-e a' meleg keblü honpolgár vészteljes működése, ki egykor a' nyert babérok szenderítő árnyában remélé letörlni a' véres cseppeket. Elmul-e

ez minden? elenyésznek-e, mint a' kijátszott remény, magok az okozatok is? — Erre szólj öreg 's nyugtasd meg lelkemet.'

„Nagy az ur, 's megfoghatlanok utai gyermekem! — ismétlé komolyan a' tisztes öreg, pilláit ihletéssel telve emelve fel. — De ő, ki a' lételt egyedül szeretetből tévé létellé 's minden művein a' szeretet isteni lelke árad el, ki maga a' legtökéletesebb szeretet; igen! ezen szerető édes atya nem akarhatja, hogy az ember egysorsu legyen a' növényi vagy állati világgal, hanem tüzött ki egy magosabb célzt, melly felé az egész emberi nemnek törekednie kell, 's mellyet az egész faj általánosan csak akkor érhet el, ha a' felvilágosodás száz meg száz változatai, 's korszakai után felhatolva a' tetőpontra, oda jut, hol rendeltetésénél fogva állnia kell, 's ez: a' tiszta erkölcsi tökély, 's természetes egyszerűség; — 's azon ösztön, melly minden egyes keblében észrevehetőleg nyilatkozik, eléggé bizonyítja, hogy e' célzt csak egyesek küzdve haladó öszpontosított ipara után érhetni el. Melly így lévén, lehetlen azon következményt nem huzni a' vizsgáló észnek, hogy: egyesek nemes törekvésének, lelkes ön megtagadásának, 's a' küzdelmeknek, mellyeknek célja az emberiség szellemi felvilágosítása volt, lehetetlen elenyészniök; 's így az ifju költő, 's a' lelkesült honpolgár, ki élete nyarán nemesen küzdve a' szent cél felé, leroskadott, nem hervadandó koszorút font homloka körül, 's magot hintett el, melly évezredek, vagy tán évmiriádok után fesező virágot terem az emberiség nem földi édenében. E' gondolat elragadó, 's kinek e' tudat után is panaszra nyilik szája, az gyáva, porban csuszó féreg, nem méltó a' mezei lilium 's gencziána sorsára, mellyek éltőkben, ha öntudatlan is, nyujtanak gyönyört illatjaikkal. — Te fiu! erényt, jutalmat emlegetsz, e' két eszme legkisebb egybefüggésben sincs, 's egyik a' mászt korántsem feltételezi. Az erény önálló óriás, ingatlan jó-balsorsban, ingatlan még akkor is, ha e' mindenség, mellyet anyaginak mondhatunk, megszűnne lenni, 's a' testiség elhamvadt porait kíméletlenül ragadná magával a' pusztító elem. Büntetést, jutalmat nem ismer, sőt nem is ismerhet, mert azon felfogás, hogy az erényt jutalom követi, megszeⁿségteleniténé annak isteniségét. Ő művel, hat, alkot,

mert meg van győződve czélja nemes volta felől, 's ha tettét méltánylás követi, az ollyasmi, melly egy másodiktól jön, a' nélkül, hogy reá számított volna, 's így maga a' nemes jutalmazás is, nem egyéb, mint erény.“

Fejezé be, nyugalommal az öreg, szavait, 's Andor tisztelettel csókolá meg a' redőlte homlokot.

Gyöngé sohaj, mint esti szellő fellebbenése, emelkedék a' háttérben, 's a' két beszélő egy percz alatt a' beteg ágyánál állott. Meglepő volt e' jelenet: az atya reszkető jobbájában tartá a' felvont ágyfüggönyt, mialatt szemei búskomolyan tapadának kórgyermek halvány vonásai szemléletébe. Andor az ágy előtt térdelt, 's lepergő könyűi, mint meleg eső harmatozának kedvese lecsüngő karjaira. A' beteg nő sáppadt arczán meglepő kellemben tűnének fel ifjui szépsége finom vonásai, 's a' zárt szederjes ajkon gyöngé mosoly ült, kitünő bélyege a' nemes lélek megnyugvó öntudatának, 's diadaljele a' szent hit vértje alatt kivívott végső tusának. A' barna pillák íve által fedett szemek gyanítni engedék a' tündérhatalmat, mellyet a' két tüzpont képes lehegyezni, — sejteni a' napot, melly fényt 's világot derít a' sötétes éjre első fellövelésével. „Atyám!“ rebegé gyöngé, alig hallható hangon az ébredő nő, 's első pillantása mellette térdelő kedvese könyűiben tükrözté magát, 's az így keletkezett szivárvány a' két rokonkebelbe szivárogtatá a' kora elválás megrázó eszméjét. „Laura! lelke angyal, pillants még csak egyszer reám, mielőtt elválnánk, — vagy oh! vigy el magaddal csillagodonba;“ kiálta hévvel az ifju, 's megragadván a' nő hideg karjait, erőszakosan akará feltárni ismét lezárdott pilláit. „Isten veletek!“ sohajtá az, minden erejét összeszedve, még egyszer láthatni azokat, kik olly kedvesek voltak előtte, 's e' sohajjal elrepült szép lelke is rosztag testéből, 's a' könyező atya, 's a' jajgató kedves szavai eltompulának uj hónapnak rideg falain, 's a' forró csók jéggá dermedt a' fagyos vőlegény érczölelései alatt. „Csitt! csitt! némuljon el minden hang, mert e' hely szent itt, hol egy halandó angyallá alakult át, hol egy halhatatlan szellem rázá le porbilincseit, hogy itt hagyja a' földet, melly nem méltó ő reá. — Csitt! istenemre mondom csitt! mert élet és halál....“ ordítá eszmélet nélkül Andor,

mialatt szemei rémesen forgának feketés üregeikben, 's minden tetemén görcsös vonaglás vala észrevehető. Megdöbbenve ragadá meg az ősz, az örjöngő ifju karját, 's egész erőből kiáltott, segély után. E' perczben megnyílt az ajtó, 's mint védangyal, Ledinczky lépett be, ki aggódva barátja hosszas kimaradásán, e' szokott helyre jött őt felkeresni. „Az ég küldé önt hozzánk — kiáltá az öreg csendesen elbocsátva Andor karját, — ezen ifju barátunk beteg: legyen szives orvost hívni;“ tevé hozzá komolyan, mialatt Ledinczky rögtön eltávozott.

E' jelenet némileg eszméletre hozá Andort, 's nem látszott előbbi borzasztó állapotjának semmi nyoma, hanem egész valóját leirhatlan gyöngeség foglalá el, 's nyugalom után kívánczozott. — Az orvos csakhamar megjelent Ledinczky társaságában, 's minden igyekezetét oda fordítá, hogy: a' beteget eltávolítsa kedvese holttestétől, mi csakugyan hosszas munka után sikerült is, 's a' czélszerűleg alkalmazott gyógyszerek csendes álomba szenderíték betegünket. Az orvos egy fiatal, melegkeblű emberbarát volt, 's e' jelenet mélyen látszék őt érdekelni, 's ez által csakhamar megnyeré az öreg bizalmát, mert általános tulajdona az a' szenvedőnek, hogy örömet simul ahoz, kinél részvétet talál szerencsétlenségében. Némán fogá meg a' tisztes öreg a' fiatal tanár karját, 's leánya gyász-ágyához vezetve leülteté, 's mialatt Ledinczky barátja mellett viraszlott, következő történetet beszéllé neki.

„Egy pár könyüt láték ön szemeiben ragyogni nemes tanár! jelét annak, hogy meleg keble van, érdemes egy mindenétől megfosztott atya bánatának biztosra lenni. E' nő, ki felett fagyos szárnnyakkal látja ön lebegni az enyészet öldöklő angyalát, — kinek néhány percz előtt meleg baljában ifjui vér szökelt; e' nő, mondom, az én gyermekem, az én egyetlen egy szeretett leányom. Kedves volt ő nekem, mert, — ah! kinek ne volna kedves a' nemes, 's önmagát atyjáért feláldozó gyermek, 's azon egy pár könyüt, melly fenmaradott a' keservek viharjai alatt elcsigázott kebel elfásult üregében, méltán szentelem az ő édes emlékének. — Nem czélom az örömtelen mult gyászos emlékeről levonva az elfedő fátyolt, keserveket ujítani meg az eléggé megkönyezetteket; nem czélom felszaggatni a' sérveket, melyekre a' gyógyító

idő jóltevő irt vona. Elhallgatom ifjuságom kivitt tusáit, sőt hála a' sorsnak csigázó csapásiért, mert ezek alatt emelkedett ki lelkem a' mindennapiság gyáva porából: egyedül azon későbbi eseményeket említem, mellyek önnek, e' jelen körülmények megértésére világosságul szolgálhatnak.

Negyven éves voltam, midőn ifjuságom ezerféle hányatásai után egy csöndes életmódot választottam magamnak, melly nyugalmat adjon fáradalmaim után, 's biztosító gyámolt öregségemben. Pappá lettem, 's e' hivatal komoly csendjétől vártam megnyerhetni azt, mi után lelkem szüntelen vágyott, 's mit a' polgári élet zajai közt hiában kerestem. Csekély szükségimet illőleg fedezé parányi jövedelmem, 's egy erényes nő boldogító karjain kezdém felejtetni a' kiállott bajokat. Gyermekek atyja lettem, — ezek jók, erényesek valának, mert őket okosan neveltem. Házasságom nyolczadik évében, nöm egy leánykával ajándékozott meg, Laurával, kit most ön maga előtt lát a' halotti ágyon: de e' szerencsétlenség gyermeke annya életébe került, 's e' perczen kezdődtek ismét a' csapások, mellyeket a' sors csak azért látszék rövid időre visszatartani, hogy dühöngésök annál súlyosabb legyen. Nöm halála után néhány év múlva legidősb fiam, véletlen meghülés következtében áldozatul esett, — későbbben pedig a' második, közel iskolai pályája végéhez, vízbe fult. De hogy beteljék az örömkehely, magam is hosszas betegségbe esvén, alkalmatlan lettem a' további szolgálatra, 's le kellett tennem huszonöt éves hivatalomat, 's mint ősz hagyám el a' helyet, mellynek boldogítása volt legfőbb feladata lelkemnek, 's az elaggott sáfár elhagyá az ur kertét, mellyben hűségesen sáfárkodott. — Az én vallásom papjai szegények, — nincsenek intézetek az elaggott szolgák befogadására, 's így kénytelen voltam koporsóm szélén új kenyérkereset-módot keresni. A' fővárosba jöttem, 's magány-órákat adtam csekély díjért a' szép tudományokból, sántikálva a' durva kövezeten, míg a' tánczmesterek, 's hajfodrászok fényes hintaiknak kerekai sárral fecskendezék kopott öltönyömet. De én meg voltam nyugodva, mert kedves leányomnak alkalom nyílt Pesten, czélszerű kiképzésére; a' nevelés 's oktatás gondját magam vivém fogékony lelke körül, a' kézi munkákban pedig egy nemes keblű asszonyság mellett oly szép

előmenetelt tett, hogy rövid idő alatt gyámola lön öregségemnek. — Egy estve szokásán kül, későn érkezett haza gyermekem napi foglalatosságiból, 's mi nálam nem kis aggodalmat szült, egy fiatal férfitársaságában. Laura őt, mint nemes védelmezőjét mutatá be, 's oltalmazóját némelly kicsapongó uracsok illetlenségeik ellen, kik, fájdalom! naponkint szemtelenebbek lesznek fővárosunkban. Én forrón köszöném az ifju barátságát, 's kérelmére megengedém gyakoribb látogatásait. Így szemem előtt szövődött a' két ifjukebelben egy indulat, 's erősült naponkint, melyet én nem roszalhaték, ismervén kebleik szeplőtlen tisztaságát; sőt örült lelkem, gyermekem boldog jövődjét látva. De, fájdalom! csak álom volt a' szép jövődő, 's a' vágy, a' kecsegtető remény hajótörést szenvedett a' szigorú való zajos tengerén, 's néhány havi sinlődés után, melyet hihetőleg atyja sorsának könnyítése végett véghezvitt vasszorgalma idézett elő, halál menyasszonya lett ifju barátom jegyese. — Szegény Andor! te mennyet ígértél nekünk 's magadnak, de vajmi megcsalt sejtésed. — Hallá ön, nemes tanár, a' történetet, mellynek véletlenül tanuja lön, 's jegyezze meg ifju egy ősz szavait: „mindig keveset remélni, hogy a' családás annál csekélyebb legyen.“ — ' Végzé a' tisztos ősz szavait, 's a' megindult ifju egy pár könnycseppet törölve le, némán hajolt le a' szépalottra, 's halvány ajkára egy pár csókot nyomva hirtelen elhagyá a' házat, mellyen keserv ült, végetlen, mint az ür, 's nyomasztó, mint anyai átok az elfajult gyermekeken.

E l v á l á s.

Nagyszerű pompával lépett ki az ébredő nap lángpalástjában a' budai ormok mögül, biborárt terjesztve a' kellemes lapályra, 's hatalmas sugárai ellenállhatlan erővel szaggaták keresztül a' testvérváros felett nehezkedő ködfátyolt, mellynek rongyolt foszlányai rendetlenül lebegének a' tükörsima Duna hullámai felett. Az eleinte alig hallható moraj lassankint hangos zsihajjá változott, 's a' munkás nép megkezdé szokott napi foglalatosságát, mialatt a' főrendüek, 's néhány henye még kényelemmel nyújtózék elzárt sötét lakában, hova ritkán törhet be a' világosság, mert a' világosság

csak a' természet gyermekét kedveli, megvetve azt, kinek szemei gyöngék, 's denevértelte irtózik a' naptól, 's mindentől, mi természetes. „Égi nap! kit istennek mond a' természet fia, 's előtted imára hajol, — te! kinek jöltevő pillantásod miriad életet oszt, 's miriad életet tart fen; te felhozod világodat jókra és gonoszokra; te! ki csillagszékedből látod a' boldogot, — látod a' szenvedőt; jer! vess egy pillanatot e' kisdéd lakra itt, mellynek szűk ürege szenvedőket fedez. Jöj el balzsamlehelleteddel, 's önts enyhet a' bánatos kebelbe. Jövel! száritsd fel a' könnyüket, mellyeket igaz bánat sajtolt, 's melengess fel a' szűt, melly jéggé dermedt a' kerservek alatt.“

A' nyugtató álom karjai közül, lassankint Andor is kibontakozott üdülve testben, lélekben, 's barátja karjain elég erősnek érzé magát még egyszer láthatni a' kedves halottat. Némán állott meg a' gyászterítő előtt; szemei nem könyeztek, hanem merőn az imádott vonások nézésébe merülve, inkább bámulót, mint szenvedőt látszának mutatni, ha csak a' kebel mélyéből emelkedő sűrű fohász ellenkezőt nem nyilvánít. „Tehát! csakugyan megholt ő?‘ kiálta töredezett hangon, mialatt jobbját a' verni megszűnt szívre tévé. „Igen! ő nincs többé, 's jéghideg a' kebel, mellyet olly isteni érzemények hevitének. — Ő elhagyott engemet; de — én férfiu akarok lenni, 's türni a' reám mért csapást. Atyám! barátom! hallottátok? én férfiu akarok lenni!!! —“

„Most ismerem meg ismét barátomat“ kiálta lelkesülten Ledinczky, 's az öreg csendesült keblére voná a' kedves fiut.

E' pillanattól fogva szüntelenül nyugodt volt Andor, 's csöndesen nézé a' temetési készüléteket. A' szomorú napon is igen csekély változás vala rajta észrevehető, kivéven ruházatját, mellyet feketével cserélt fel. Lassu ünnepélyes léptekkel követé a' gyászmenetet a' vácsi temető felé, csak midőn a' fekete kocszi megállt, halványult el. Reszketve vevé le kedvese koporsójáról a' gyászkoszorút, 's tántorgó léptekkel közeledve a' sir felé, ennek rideg üregébe löké a' fehér virágot. „Minden virágát életemnek e' perczben lökém el magamtól:‘ sohajtá csendesén a' mellette álló Ledinczky fülébe, 's elfordítá arcát, hogy ne láthassa a' borzasztó helyet, melly örökös falat vont közte 's a' világ örömei kö-

zött. Csak midőn az elfedő hantok tompa zuhogása felrázta tepedéséből, lépett közelebb a' sírhoz, még egyszer láthatni a' gyászlepel lebbenését, de az irigy rögök még ezt is elfedék előre. „Te hát! ő nincs többé?” kiálta, 's rohanó léptekkel távozott a' borzasztó helytől. Utána siető barátja, 's az öreg lelkész, szobájában lelék őt levélírással foglalkozva.

„Én barátim távozom e' tájról, melly többé semmi ingerrel nem bír reám nézve, utazni megyek, hogy a' távollét 's idő enyhítsék fájdalmamat. Atyám 's te barátom! falusi jószágomra vountok nagynénémhez, őt vigasztalni magányában;” kiáltott a' belépők elibe.

„Az én napjaim kevesek, 's ezek nagy részét Laurám sirjánál akarom leélni” — válaszolt komolyan az öreg.

„S el akarsz válni fiadtól?” kérdé Andor keserűn.

„Korántsem! ha fiam homlokát redő nélkül látandom egykor, midőn honába visszatér, örömmel áldozom neki végnapjaimat;” felelt elérzékenyülve az öreg.

„És te Ledinczky mit szólna határozatomhoz?”

„Helyeslem azt — viszonzá a' lengyel, — de merre akarsz utazni?”

„Sveitz havasain, 's az égbeötlő Jura barátságos völgyein keresem az első balzsamot, hol a' nagyszerű természet komoly méltósága legegybehangzóbb jelen lelkületemmel, 's miután némileg könnyebbült e' kebel, Olaszhont látogatom meg, ennek felhőtlen egétől várva a' seb behegedését, midőn e' szív, az olaj-'s narancsfák árnyiban kibúgá fájdalmait, vagy a' zugó tenger hullámainak ledörgé sérveit.”

„Választásod dicső, 's barátodnak csak egy figyelmeztetése van hozzád: egy hü barát, ki megossza veled az ut vészeit, terheit, reád nézve jelen körülmények közt csaknem nélkülözhetlen, 's e' kötelességet a' köztünk levő viszonyok nekem tisztemmé tevék; csak szólj, 's én kész vagyok egyik világsarktól a' másikig követni lépteid.”

„Megengedj hü barát, — de ajánlatod el nem fogadhatom. Magány az, mitől enyhet várok utazásom alatt, idegen táj, 's idegen jelenetek közti komor magábaszállás, 's véteknél tartanám e' fekete képek

tanujává 's részesévé tenni barátomat. — Te édes Ledinczkym falusi jószágomra vonulsz, hol emberi szived, 's fürkésző elméd elég tenni, elég javítani valót talál, mellyek által nyilváníthatod irántami vonzalmat, — válaszolt Andor határozottan.

„Mint akarod Andorom! — szólt komoly nyugodtsággal Ledinczky. — Egy kérésem leend tehát hozzád. — Te ismeretes vagy sorsommal, tudod, hogy ama gyászos napon, melly egy nemzet temetőjét ásta meg, közügy mellett elvérzett bátyám egy dolgot kötött lelkemre. Ő ausztriai szolgálatban levő hadi tiszt, Magyarországon tartózkodása alkalmával egy lelkes nővel jött ismeretségbe, melly utóbb forró szerelemmé változott közöttök. Azonban családi viszonyok, 's más mellékes nézetek akadályozák egybekelesöket, melly körülmény még inkább nevelé vágyaikat. — E' szerelemnek egy leányka lön gyümölcse, kit a' legnagyobb titokban neveltek egy tisztas pap házában több évekig. — Szüleinek kényszerítő bánásmódja 's a' titkos bú lassankint felemészték a' szeretett nő életerejét, 's bátyám karjain hunyt el, ennek atyai szívére kötve fájdalomgyermek gondviselését. Sulyos volt e' csapás testvéremnek, ki az elhunytat lelke egész hevéből szerette; — de még sulyosabb, 's váratlanabb azon felső parancs, melly őt a' hon északi határszélére rendelé ezredével, figyelemmel tartani a' lengyel zavargásokat. Óriási erővel küzdött keblében a' szigorú kötelesség jégparancsa a' honszerelm átható érzelmével; de ez utóbb győzött, 's hála a' bajnok emlékének; mert az, ki önérdékének kötelességet áldoz fel: nemtelen önző; ki önérdéke 's a' kötelesség között búvhelyet keresve magát közömbös állásba helyezi: szemtelen és gyáva. De az, ki a' közjót, melly minden egyes közrehatását követeli, elég erős elibe tenni a' személyes kötelességnek: az, mondom, erény gyermeke, 's méltánylást érdemel tőlünk még akkor is, ha őt az értellen sokaság hitszegőnek bélyegzi, mert ő csak önmagát és egyedül önmagát áldozá fel, hogy milliók érdekének hódoljon. Boldogult testvérem tehát odahagyá az ausztriai szolgálatot, 's megjelent Varsóban a' nemzeti ülésben, hogy néhány nap múlva elvérezzék a' honért, melly neki létet adott. Első volt ő az igaz ügy mellett vívók, 's csaknem első az elestek közt is. Egy ellenséges golyó által sérülve végszavait

nekem szentelé, 's ezek leányát tárgyazák. „Vívj édes öcsém! míg vívnod lehet, 's míg haszna van csöködésednek, 's ha veszni kell e' honnak, menj a' szomszéd-magyarföldre, hol rokonlelkü vendégszerető népet találsz, — menj 's keresd fel gyermekemet az árvát, 's vedd gondjaid alá“ — hörgé gyenge alig hallható szóval a' haldokló, 's kebléből egy arczképet 's egy darab pergament véve elő kezembe adá. „Ez elhunyt kedvesem képe — itt pedig a' gyermek tartózkodása helye van feljegyezve,“ szóla 's végszavával elrepült nemes lelke is.“

„Andorom! én, mint polgár, betöltém tiszteimet, 's mint testvér is eleget akartam annak tenni; felkerestem ismeretlen hugocskám lakhelyét, — de itt nyoma sem volt az árvának, — gyámja elhunyt, 's nem tudá senki a' gyermek hollétét. — Azon kérésem van tehát hozzád, hogy ha utadban valamikép nyomára jöhetnél, kövess el mindent, mit szived sugall. — Ime! anyjának arczképe, gyermeke hihetőleg hasonlítani fog hozzá, 's én nélkülözhetem ezen erekljét, mert e' vonások elevenen állnak lelkem előtt. A' gyermek mintegy tizenhárom évü lehet, 's balvállán egy anyajegy gitarre alaku, eleven játéka a' képező természetnek, 's következménye egy enyelgésből történt érintésnek, melyet bátyám, kedvesének vállára a' hangszerrel tett.“ Szólt Ledinczky, mialatt barátságos bizalommal rázá meg barátja kezét.

„Légy nyugodt Ledinczkym! barátomnak ezen szent ügye szent előttem is, 's nem mulatok el semmit, mi nyomára vezethet az eltévedettnék.“

„Az ég koszoruzza kívánt sükerrel nemes törekvésedet, 's nyugtassa meg lelkedet, szent malasztja kísérjen a' távolba, 's vezéreljen utaidban;“ rebesé az ősz pásztor, 's kezei imára kucsolódnak össze, mialatt nedvesült pillái keresőleg feszülének ég felé azon szerafont keresőleg, ki néhány nap előtt hagyá el őt, hogy majdan vele egy jobb hazában örökre egyesüljön.

A' n a g y n é n e.

Öt óra hangzott a' budai garnison-torony ércznyelvéről, 's a' vároldalon megdördült taraczk viszhangja komoly méltósággal

hullámozott a' két város siket utcáin, mialatt a' nagyszerű Duna balpartján állomásozó gözös alszobái tojásdad kerek ablakaiból átható lámpavilág meglepőleg reszketett a' sebes folyam hullámain, 's az óriás kürtő barna füstgomolyával mint háborgó Vezuv torkolata emelkedék fel a' reggeli szürkületből. Mint varázssíp hangjára tánczra kél a' villi-csoport, 's ujongva járja kísérteti ugrásait; szintugy e' jelenetre mintegy élet lövelt a' holtak tetsző ikerváros ereibe, 's csapatoisan tódult népe a' gözös felé. Utasok, nem utasok, helybeliek 's idegenek, 's ezeknek podgyászaik tarka vegyülete lépék el az utakat, 's ezeknek zaja, vegyülve a' matrózok 's hajós népek neszével, tompa zugást okoz a' folyam felett, hasonlót a' szikláról alárohanó zuhany távol hangjához. — Ledinczky 's az ősz pásztor karjain megjelent Andor is, követve Harczfokytól, 's Arankától, útját Bécsnek veendő. „Barátim! isten veletek!“ rebesé a' hajóba lépve... „Isten veled!“ viszonzák ezek, 's a' nagyszerű építmény villámként rohant el, óriási erővel szeldelve a' csapdosó hullámokat.

Némán ballagott visszafelé a' kis csapat, 's a' felkelő nap őket is, kivéven az öreg lelkészt utban találá Széplak felé, hol Andor nagynénje tartózkodott, ki őket öcsce levelei után ismerve, megérkezésükre várakozott.

„Amoda csillámlik a' széplaki torony bádoggja,“ — szóla vastag hangon a' kocsis, ostorával a' táj felé mutatva, 's utasaink merően a' mutatott irány felé bámulának. „Még nem ülnek el a' verebek, mikorra a' kastélyban leszünk,“ — folytatá ismét az előbbi hangon, 's hajlós száru ostorát biztatólag pattoztatá a' négy szürke felett. A' kocsi most egy halom tetejére ért, 's utasink szemei előtt mintegy panoramában feküdt az egész táj. Jobbról lejtős halomgerincz emelkedék zöldelni kezdő oldalakkal, melyeken juhnyájak 's csendes gulyák legelének; balról messzeágazó rétség terült el posványos vizeivel; előlről egy kies fekvésű halmon nyult el a' kisdéd falu fehér épületeivel, míg e' képet, a' háttérben kopár sziklacsucok, 's kéklő erdőség zárta be. „Szép táj!“ seppegé Aranka, nagy égszin szemeivel a' bércek, 's itt ott tátongó szirtüregek szemlélésébe merülve. — — „Szép volna biz az kisasszony! csak kár hogy olly sok a' kösziklás hegy és terméketlen posvány,

mellynek az uraság csak ritkán veheti hasznát! —! válaszolt együgyűen Miska kocsis, 's Ledinczky bólintva intett fejével, mialatt elméje fontos tárgyakkal foglalkozék.

Miskának igaza volt, 's az áldozó nap épen végsugárokkal reszketett a' szirtormokon, midőn vendégeink a' goth-alaku kastély udvarára hajtattak. A' széles folyosón egy élemedett asszony-ság ült himzett zselyeszékében, 's daczára nehézkes testének felállott 's barátságosan köszönté az érkezőket.

„Hát az én szeleburdi öcsém idegen földre ment bűt felejtteni? furcsa ötlet! a' bú bensőkben lakik, 's így velünk kél, velünk jár, a' Volga partján szintugy, mint a' Dunánál, 's Berezov rideg ege alatt ugry, mint Nápoly narancsfái alatt.“ Szólt komoly nyugodtsággal, mialatt vendégei tisztelettel csókolák meg kezeit. „Nemde te vagy azon kis éjji kóbornő, kiről öcsém levelében emlékezik? Ekkorig jó gyermek voltál, iparkodjál ezentul is az maradni, én jó anyád kívánok lenni;“ szólt nyájasan a' piruló Arankához, 's szülői gyengédséggel csókolá meg a' szép gyermek homlokát. „Igen! az vagyok nagysás asszonyom, 's ez itt atyám a' lovászmester“ — válaszolt szerényen Aranka, mialatt az új lovászmester zavarodva pödörgeté bajuszát.

„Minden jól van gyermekek! majd holnap kinek kinek elrendeljük kötelességét, mert itt falusi magányban munka az egyedül, melly mindenkit megóvhat az unalomtól.“ Szólt a' nagynéne, 's nyájasan vezeté be lakába vendégeit, hol már készen várta őket a' falusi rövid vacsora.

Szilvásyné asszony azon személyek közé tartozott, kik falun nem falusiadnak el, kik sokat olvasnak a' nélkül, hogy sokat beszéljenek. Ő fiatal korában maradott özvegyen, de nem követé sok fiatal gazdag özvegy példáját, kik városi zajban csapodár lepkek társaságában keresnek szórakozást. — Ő állandóan falun maradt, 's szép lelke nemesebb élvezetekben részesült. Jobbágiai boldogítása, szükölködőkön való segéllés, 's jó könyvek olvasása volt az, mi neki szellemi élvezet nyujta. Így tehát képzelhető azon szerencse, mellynek új vendégei részesivé lőnek. Ledinczky, kinek nemes lelkét maga azon gondolat is, hogy egy falut boldogíthát, magasztas érzellemmel tölté el, magán kívül volt örömeiben,

ily hatalmas segitőt találva azon asszonyban, kinek gyanított szélyeitől előre borzadt, mint a' mellyekben, ha hajótörést nem is, legalább gátot szenvedhetének legszebb céljai.

Aranka az érzékeny gyermek, redös homloku urnő helyett anyát, szerető oktató nőt talált; a' vén Harczfoky is elemében volt megpillantva a' nemes vérü paripákat 's elhatározá alárendeltjeit katonai lábra állítani. — Néhány nap alatt kinek-kinek ki volt szabva hatásköre 's kötelessége. Ledinczky a' külgazdaság igazgatását vállalá el, segédül véve egy öreg kasznárt, ki, mint régi szolga, 's a' táj és lakosok lelkiületével egészen ismeretes, neki csaknem nélkülözhetlenné vált. — Harczfoky az udvari cselédek 's belgazdaság főnöke lön, 's Aranka mint segédtisztcske, a' nagyságos asszony oldala mellett maradt. Azonban, hogy a' megoszlott kormányzás miatt hézag ne támadjon az egészben, 's az egység lelke lebegjen át minden vállalatot: határozattá lön, hogy minden munkálatot közakarattal, ugynevezett házi gyűlésben határozzanak el. Hogy pedig czélszerű rendeletek léphessenek életbe, fő-feladat volt, hogy minden egyén tökéletesen ismerje hatáskörét, 's az ehbe tartozó tárgyakat. — Ez okból Ledinczky, minden előtt, az öreg kasznár társaságában összejárta az egész határt magának szükséges jegyzeteket csinálva; megvizsgálta a' jobbágyság gazdálkodási rendszerét; — meglátogatta lakaikban az érdemesebb parasztokat, 's velök személyesen megismerkedett. Bevégezve a' nagy munkát, 's megfontolva mind jó, mind rossz körülményeket, általános javításokról gondolkozott. Jól ismerte ő az embert, 's látta előre a' nehézségeket, mellyeket célja kivitelében akadályul görditend a' nép előítélete 's megrögzött szokásai, 's kiváltképen azon körülmény, hogy a' köznép ritkán szokott egész bizalommal viseltetni földesurához, 's ez okból gyakran ennek legüdvösb célzása intézvényeit is hanyagul, sőt hidegen fogadja; de tudta azt is, hogy e' hidegség oka részint a' nép tudatlanságában, részint a' földesur szeretetlenségében sarkallik. Első feladata volt tehát e' bizalmat megnyerni.

Jótét még a' legvadabb kebelben is hálát 's bizalmat szokott gerjeszteni, 's Ledinczky e' nemes fortélyt használá célja kivitelére. — Ugyanis: a' falu délnyugoti oldalán roppant terjedelmű

posványosság terült el, melynek csak az igen száraz esztendőkből lehetett némi hasznát venni; 's ez okból a' széplaki gazdák csak kevés marhát tarthattak, mi főgátja volt gazdálkodhatási emelkedéseknek. Ledinczky egy czélszerűleg vezetett csatorna által ezen ingoványost lecsapolta az uradalom tulajdon költségén, 's az ekkép nyert dús kaszállókat csekély haszonbér mellett a' jobbágyoknak engedte által, mely tette anyagi haszna által igen édesgető, egészen megszerzé a' nép bizalmát 's szeretetét. — Második műve volt egy czélszerű népiskola létrehozása. Ő ennek egészen más szerkezetet adott, mint az eddigi magyarhoni népiskoláké volt. Számüzött ebből mindent, mi a' gyermeket nélkülözhető tarkaságokkal terhelé, 's vele az iskolát inkább meguntatni, mint megkedveltetni szokja. Ő iskoláját parasztiskolának nevezé, 's abban a' gyermek semmit mást nem tanult, csak azt, minek a' közéletben, mint paraszt, közvetlen hasznát veheté. Számüzve volt ebből: historia, földleírás, általános természethistoria 'stb.; mivel Ledinczky úgy gondolkozott, hogy ezeket, parasztfiukhoz alkalmaztatva az időrovidség miatt, úgy is csak felületesen lehetne tanítani, mi annyit tenne, mint az időt hijában vesztegetni, 's csak feleslegesnek tanulni, 's minthogy különben is a' földész, az ő véleménye szerint, semmi hasznát nem veszi annak, ha tudja is mikor halt meg Nagy Károly császár, vagy hanyadik évben költ Endre arany-bullája; vagy minő világrészben, 's minő hosszúság alatt Sydney, vagy minő fajhoz tartozik a' párducz, és denevér; — 's ő mind ezt magányiparul hagyá fel meggazdagulandó eszes jobbágyainak. — Ellenben íráson, olvasáson kívül főhelyre tévé a' valást, de érthetőleg magyarázva, — 's mellözve a' csendzavaró szórászhasogatásokat, — számvetés neveit, gazdasági tudományt, a' jobbágyi tartozások 's jogok rövid kivonatát, 's néhány természeti jelenet fejtegetéseit. Körülbelöl ezekben sarkallék az ő tanítási rendszere. Azonban nehogy az irt betű 's hallott szó elrepüljön, mint kiáltó szó a' pusztában, ő a' jól fizetett tanító részére egy félhelyes telket is vágott ki közel a' faluhoz; hol ez faiskolát állított, 's a' szükséges időszakban kivezetve tanítványait, oktatá őket a' fatenyésztés 's nemesítés titkaira; megismerkedteté mind őket, mind szüléiket, a' hon 's külföld természetmányaival; oktatá őket

mesterséges kaszállók készítésére, 's kora tavasszal a' selyem-
 tenyésztest gyakorlatilag mutogatá előttök. — Így néhány év mul-
 va, mint diszkert, 's termékeny oaz emelkedék ki Széplak a'
 szomszéd-falvak közül, mintha fölötte egy jóltevő geniusz lengene,
 's boldog lakosai felemelt fővel járanak viritó telkeik közt, 's éle-
 tet lehelő friss orcáikon 's mosolygó ajkaikon a' békés meglege-
 dés angyala ült. Ha ünnep- 's vásárnapokon csinos posztó-magyar-
 kákba öltözve egybegyűlt a' falusi ifjuság a' kastélyt övező fásor
 alatt, 's a' vidámitó hegedű élénk hangjára tánczba ragadá a' kar-
 csu hajadont: meglegedett belső örömmel nézte a' földesuri család
 a' boldog párokat azon édes öntudattal, hogy ez az ő műve, még
 pedig csekély áldozatba került műve volt.

S z é p l a k a n g y a l a .

Háromszor virult ki a' bércek rózsája 's a' kised lilium há-
 romszor tárta fel 's zárta be ismét ihletett keblét a' rét pázsitjai kö-
 zött azon idő óta, hogy Ledinczyék Széplak vendégei lettek, 's e'
 rövid idő alatt évtizedek művei végződtek le. Andor még mindig
 utazott, 's utósó levelét Velenczéből írta kedveseire. „A' seb he-
 gedni kezd, 's helyét egy édeskeserű vágy tölti be: a' h o n v á g y .
 Láttam a' nagyszerű Sveitz csuda tájait, megmászlam az óriás Ju-
 ra örök-télepte ormait, bámultam az anyáskodó természet roppant
 játékát, de hazámat 's Széplak bérceit feledni nem tudám, még
 legfellelengőbb elragadtatásom közepette is. Borzadva csodáltam a'
 királyi Rajna omlását, de szöke Dunánk komoly méltósága észre-
 vétlenül szövődött gondolatim fonalába. Igen, kedves barátom!
 mindent tudunk felejteni, 's a' távollét és évek hosszú sora a' leg-
 kedveltebb képeket is gyengítik képzetünkben; csak a' hon és
 egyedül csak a' hon isteni képe az, melyet a' távol és idő még
 varázslóbb színben idéznek epedő lelkünk elibe. — Hon! te sze-
 retett hon! vissza tehát kebeledbe, — vissza minél előbb. — Édes
 Ledinczkym! eltévedett hugodnak mindeddigi nyomozásom daczá-
 ra is semmi hírére nem jöhöttem, bár képe oly tisztán lebeg lel-
 kem előtt, mint ama mennyei lényé, kinek eltűnt fekete gyászszal-
 voná be fiatal korom rózsás álmait. Igen! barátom ajándékozat, a'

kedvesnői arczképet szüntelen szívemnél hordozom, 's nevezzed érzelmimet bár minek, de e' kincs reám nézve megbecsülhetlen; azért-e, hogy a' te ajándékod? azért-e, hogy ennek némely vonásai Laurámat varázsolják elő? annyi való, hogy e' festvény ideáljába, — de te nem fogsz engemet érzélgésemért kikaczagni; — igen ebbe szerelmes vagyok. De e' szerelem tiszta minden földi salaktól, sőt még tisztább, mint első szerelmem volt, annyira, hogy ezt méltán szelleminek nevezhetem. — Utazásom végcélja Graefenberg, hol némileg megrontsolt egészségemet célom helyre állítani, 's így legfeljebb félév múlva szeretett körötökbe repülök.“

Igy ira Andor Széplakra, 's levele általános örömnünnepet szerze kedvesei között. — „Ö tehát nem sokára visszajő“ — rebese Aranka kitörő örömmel. „Igen! a' mi jóltevőnk nem sokára visszajő“ — sepegé eleven pajzánsággal csimpeszkedve atyja nyakába. „Igen! ő megjő“ — mondá, gerliczéit simogatva. „Ö megjő, ő megjő;“ — dudolá kertje rózsáinak. „Bár itt volna már!“ suttogá ártatlan pirulással a' naponkint felkeresett sziklaormoknak. — Valóban, ki a' szép gyermeket illy pillanatban meglátá, izletes szalmakalapját égszin szalagjánál fogva karjain lóggatva, 's gazdag szőke fűrtjeit bájlón lengve az esti szélben, fűrge lábakkal sietni a' himes völgyeken, vagy valamely emelkedettebb sziklacsúcson ülve gyermeki ártatlansággal dudolni kedves dalait, — az őt inkább valamely berki tündérnek, valamely aetheri lénynek, mint föld gyermekének tarthatá, 's ha illy magános mulatságában valaki által meglepve, szüzi szeméremmel szegzé földre pilláit, 's tejarcza haván mennyei pir áradott fel; akkor ő, akkor hasonlíthatatlanul szép volt; de ő ezt egyedül maga nem tudá, 's gyermeki együgyűséggel mosolygott az ő szépségének temjenező szavakon.

„Aranka! te bájló vagy, bájolóbb, mint Raphael madonnája, 's ingerlőbb szépségű, mint tavasz virányai; szőke fűrtjeid diszlőbbek, mint egy isteni Judráé; szemeid pillantása elragadó, mint esthajnal feltünése a' távol horizon kékjében: termeted karcsubb, mint keleti antilopé.“ Kialta olykor Ledinczky az elragadtatás perczében, 's epedve tárá ki karjait a' mellette elsuhanó Aranka felé. —

„„Ön édes Ledinczky elkábitja a' szeleburdi gyermek fejét vá-

logatott szavaival; — vága ilyenkor közbe Szilvásyné, kéjjel legeltetve szemeit szeretett növendéke termetén 's arczatán. A' szépség csak köntös, melly könnyen elavul, 's foszlányairól még az eredeti szinezet is eltűn, — a' szellem az, melly bennünket ékesít, melly örökké, még síron túl is megtartja bájait; ezt kellene önnnek a' gyermek fejébe verni. — De így van az, ti férfiak igen is hiúnak 's testinek tartjátok nemünket, 's egyedül ti vagytok azok, kik bennünket hiúkká, testiekké alakítatok üres szavaitokkal; —“ —
tevé utána némi jelentőséggel az okos asszonyság, gyöngéd szeretettel simogatva meg a' piruló leány bibor arczát.

„Igen! de szóljon nagysád maga, nincs-e mindenben tökéletesen igazam, 's vajjon hibázom-e azzal, ha a' valódi bájnak temjénezem? — Aranka kedvellenséggel veszi azt, ha valaki nemes adakozásait, gyöngéd 's egész emberiséget átölelő jószívűségét említi; ha őt szegények gyámolának, betegek ápolójának, a' szomorgókat vigasztalónak, az örülőkkel örülőnek nevezi, — 's ki tudja, ha női gyöngeségének nem esik-e jól, ha valaki külbájjait magasztalja?“ válaszolt Ledinczky erőtetett vidorsággal, 's némán hagyá el a' szobát.

Utját egyenesen a' kertnek vevé a' távozó ifju, 's itt egy leveles szín alatt leülve, lelkét ezer meg ezer tárgyak foglalatoskodtaták. — Egy édes gyötrődés nehezült egész valójára, 's minden feltűnő új kép, minden elsikló gondolat egy kedves, egy bálványolt alakot tüntetett elő, melly képzete chaoszából, mint fényes ideal lépe ki tündérfényben. — Mi eddig pusztá sejtelen volt előtte, most világos színben állt előtte. „Igen! én szeretem e' dicső teremést, — lelkem egész hevével szeretem, 's minden álokoskodásom, mellyel ellenkezőt akarok magam előtt megmutatni, mélyebben vezet szent titkom forrásához“ — tanakodék magában a' komoly ifju, 's vágyai a' képzet szárnyain egy boldog jövődől távol fátyola alatt repdesének, mellyből Aranka bájló alakja mint tiszta verőfény, melly nyári borult fellegekre jön, tűnnek előszelid méltóságban. „De mi is ezen kép? — folytatá kérdezőleg némi szünet után, magával tusakodva; — mi mondom, ha nem azon ideál, mellyet ifju korom boldog költői szakában, mint egyedül idvezithető teremtének elő messze vágyó álmaim; melly erőt

lövellt ifjui keblembé, 's szüz ingerrel nemesíté ennek irányzatát. — E' kép előtttem nem ismeretlen! és nem volt ismeretlen soha, mert forró képzetem ugyanazonítá ennen valómmal; itt csak megtestesülve látom az alakot, melly után boldogított álmaim közt ezerszer tárám ki ölelő karjaimat. Ez azon alak, mellyet én évek óta hajhászok siker nélkül, noha azt szüntelen keblemben hordozám. Csudálatos az emberi kebel; ismeretlen vágyakat táplál benjében, ismeretlen képeket vadász; 's a' megtalált, önszemei előtt fejlík ki a' nélkül, hogy ő azt megismerné, — a' nélkül, hogy rögtön karjait nyujtaná az epedve várt jelenet után."

Igy ábrándozott a' szerelmes ifju, midőn hirtelen léptek közeledének ülőhelye felé. Némi haragredők ülének homlokára a' csendjét zavarót illetők, midőn Aranka a' leveles színbe lépett. „Ah bácsika! maga itt, és illy egyedül? azt hívém tán a' mi kedves völgyünkbe sétált, 's estvére nekem frís emlényekkel akar kedveskedni, hogy megengeszteljen előbbi beszéde által okozott nehezteléséből."

„Ugy! tehát haragszol Aranka?" — kérde Ledinczky, mialatt a' haragredők édes mosolylyá alakulának által.

„Azt nem mondhatnám! De miért is beszél bácsi mindent összevissza, mikor tudja, hogy illyenkor akaratlanul is el kell pirulnom." Válaszolt Aranka, 's mielőtt szavait bevégzé, ismét rózsapirosság borítá el arczulatát.

„De hát hazugságot vegyek-e nyelvemre? kérlek, mást nem mondhatok, csak a' mit érezek."

„Érezni! hiszen én is érezek a' nélkül, hogy ez által valakinek pirulást okozzak" — válaszolt a' gyermek együgyűen.

„A' te érzésed hugocskám egészen más természetű, mint a' minőt én gondolok. De — hagyjuk e' tárgyat. Távol legyen tőlem, hogy csak gondolattal is bátorokdjám veszélyeztetni boldog egyszerűségedet. Ha türni kell, türöm tovább is szenvedély tusáit egyedül, 's ha jó idő, melly mindenható erejével kifejti szunyadó érzeményidet, 's én leendek a' boldogított; örömmel tárom ki karjaimat az égi kéj felé; de szentségtelen tettnek tartanám kora vágyakat buzditni, mellyeknek kelyhe mennyi édes,

ugyan annyi epés cseppeket nyujthat;“ fejezé be komoran Ledinczky, 's felállva ültéből, csendesen eltávozték.

Bámulva néze Aranka a' távozó után. „Én egy szót sem értettem beszédéből: „kora vágyakat gerjeszteni;“ ezen egész jelenet rejtvény előtttem. Hm! nem látszék szemeiből, hogy neheztelne reám, 's én nem is adtam okot reá. — No majd jól lesz minden.“ Fejezé be némi nyugtalansággal a' kis habozó, 's ma hagyá el először gondolkodva kedves nyughelyét. Néhány percz mulva kisdéd kosarkájával karján, egy kastélyi szolga kíséretében, ki hóna alatt levő táskájában élelem- 's ruhanemüket vitt utána, ment a' faluba betegeit látogatni.

Hozzád szólok érzékeny olvasó 's olvasónő! tudsz-e meghatóbb jelenetet idézni lelked elébe; ismeresz-e megrázóbb képet, mint midőn egy ártatlan szép nő, mint védangyal lép be az inség sílódó lakába, hogy nemes tette abba enyhét 's vigasztalást teremtsen; hogy szorgalmas karokkal ápolja az elaggottat, 's gyöngéd részvéte a' szurtos viskóban trónt emeljen az emberiség nemtőjének; hogy így, a' tán elsziklásodott kebel, kibéküljön utósó vonaglása alatt a' sujtó Nemezissel, 's megmeneküljön az emberi szív feletti kétségbeesés iszonyaitól. — E' kép egyike a' legelragadóbbaknak, melyeket hevült képzetünk elővárásolni képes, — 's minél ritkább e' kép, annál alább süllyed az emberiség eredeti rendeltetése nemes czéljától.

Késő estve volt, midőn Aranka bevégzé nemes munkáját, 's száz hálaköszönet kíséré lakába vissza a' derék leányt. Utközben szinte erőszakosan tódult körülte egybe a' nép, 's köntösét csók-özönnel hinté el. „Ott megy a' mi védszentünk, ki megosztja keservinket, 's irt ad sebeinkre;“ — kiálták az elaggott szegények. „Ott megy Széplak angyala“ — hangozák az anyák, 's az érzékenyült apa térdén rengő fiának ujjal mutatá az ellebbenő hajadont, ki mint tulvilági szellem tűnt el a' kastélyt övező hárszor árnyában.

A' viszontlátás.

Kellemes őszi napok válták fel a' forró nyár égető hevét, 's a' résztint kiapadt, résztint megcsekélybült vizü patakok vig csörgedezéssel sietének esőzéstől sokasult vizeiket szétárasztani a'

sárguló rónákon; 's a' működő természet mintegy végerőkódással iparkodék még egyszer kiterjesztteni zöld bársonyát az avar halál-szinre, melly zsarnokilag nehezkedék a' szép táj festői képeire. — Édes anyai öntagadó odaadással tárá fel a' gyümölcsös ősز gazdag keblét, 's kínálkozva csüngött a' zamatos körtvély a' meg-görbült ágakon, 's a' hamvas szilva csalogatva emelé fel 's rejté ismét levélkoszoruba kedves fejét, ingatva a' csöndesen suttogó őszi szélről, mialatt a' bortermő oldalakon tömött szőlőgerezdek pirulának az elfedő töke árnyában. — Nincs is szebb szaka az év részeinek, mint az ős, tökéletesen ugyanazonos az emberi élet meglett férfikorával, melly cselekvőleg lépe fel, leplezetlenül tárja fel a' hon, 's emberiség nagy teremében, mind azon eddig rejtett kincseket, mellyeket az ifjukor rózsás előcsarnokában lassankint gyűjtögetett; midőn kiviláglik, hogy termő ág volt-e a' gonddal ápolt csemete, vagy csak fattyusarjadék,

Egyikén e' kellemes őszi napoknak együtt ült a' széplaki uri család a' szépen rendezett kastélyi kert egyik mulatóházában. Ledinczky a' házi-asszonygyal gazdasági tárgyakról, 's a' közel szüret elrendezéséről beszélgetett, mialatt Aranka himzörámáján egy csinos rajz levarrásával bibelődött, melly a' bús Dianna keserveit ábrázolá kedves Adonisa hidegült tetemei felett. — Komoly méltósággal állott a' vadász-istennő a' szeretett halott felett, epedő pillantásait a' szeretett vonások szemléletére függesztve. A' feltárt sisak alol kitünő magos homlokon az égi és földi elem nagyszerű tusája ült; a' szemek tüze nem vala azon vakító de hideg fény, melly a' boldogtalan Aktaeonra halálos ítéletet monda, — ezek most a' büszke istennő, 's a' szenvedő földi lény habozó keble érzelmeit tolmácsolák. Sisakja alol kicsüngő 's vállain szétömlő fürtjei, nem annyira a' vadászat hevében magáról megfeledezett Diannát, mint a' fájdalom által levert nőt, mutaták. Lábainál a' még halálban is bájló alaku ifju feküvék, meszsze elterülve sugártermétével a' liget harasztján, hidegült jobbát tátongó sebére téve 's mintegy mozogni tetsző ajkai isteni kedvesét látszának segélyre hívni végvonaglásai alatt. — Arankát e' rajz módfelett érdeklé, 's lelke, egész himezése alatt, e' tárgygyal foglalkozék, 's ezen egész idő alatt komor volt. — Ledinczky, ki előtt

a' leánynak legkisebb mozdulata sem siklék el észrevétlenül, sejté e' változást.

„Téged hugom! a' kép egészen elkomorít?“ szólalt fel, elhagyva ülését, 's közelebb lépve a' himzöasztalhoz.

„Hogy is ne bácsi? én, megvallom, Diannára mind eddig neheztem szörnyü gögjeért, de e' kép vele egészen kibékít, mert látása a' szenvedőnek illy helyzetben, habár tudjuk is, hogy ő ezt némileg megérdemlé, mégis közelebb vonz hozzá bennünket.“ Viszonzá Aranka szeméremmel.

„Ah! tehát hugomasszony ellensége volt Diannának? — vága közbe Ledinczky ingerkedve. — Talán bizony Kalisztó nimfa átváltoztatásáért?“

„No! nézze csak nagysás asszony-néni, már ismét boszusággal illet a' bácsi!“ — panaszlá a' kis leány a' mosolygó Szilvásyné-hoz fordulva.

E' perczben lélektelenül futott egy inas a' mulatóház felé, jelentő, hogy több vendégek érkeztek; melly hírré rögtön felkerekedék az egész kis társaság, 's a' pernek is vége szakadt.

A' kertajtóba érve, az érkezett vendéget tárt karokkal láták feléjük közeledni; sugártermetü, telt piros arczu fiatal férfi volt az, kinek szép vonásu arczulatát tömött barkó árnyékozá. Ledinczky rövid látása, Szilvásyné asszony gyöngélkedő szemei miatt fel nem ismerheté a' közeledőt, csak egyedül Aranka előtt mintegy álomképben tüntek fel e' vonások. „Ő! ő az!“ kiáltott lelkesülten, 's Andor kedvesei karjaik közt feküvék. Feleszmélve a' viszonzlítás szülte mámorból, szótlanul szemlélék egymást a' nemes lelkü barátok, 's hosszas ölelés, tartósb az elsönél, követé csókjai-kat. Kibontakozva barátja ölelő karjai közül, bámulva állott meg Andor a' piruló Aranka előtt. „Te vagy Aranka! vagy forró képzetem csalogatva varázsolja előmbé a' képet, mellyet annyira ismerek, 's nem tudom honnét ismerek.“ Kiáltott Andor, gyöngéden ölelve meg a' hozzá simuló leányt. „Ő igen! ugy-e megnőtt?“ válaszolt Szilvásyné mosolyogva. „Mondja inkább néném, meg-angyalodott, hogyha szabad e' kiejtést használnom.“ Válaszolt Andor hévvel, mialatt Aranka fürgeséggel bontakozék ki ölelő karjai közül. — Ezalatt oda érkezett az öreg Harczfoky is, 's öröm-

könyező szemekkel üdvözlé jóltevőjét. Barátságosan rázá meg Andor az öreg kezét, 's követve az egész cselédség 's az elterjedt hirre egybesereglett falubeliek örömriadásaitól fendobogó kebellet vonult szobájába. Itt ismét egész hévvel ujultak meg az előbbi jelenetek. „Hála neked és köszönet barátom, szerencse nekem, ki illy barátot talált — kiáltott Andor, tüzesen szoritva keblére Ledinczkyt; — híred 's emberi tetteid dicsőítése Pesttől Széplakig valának kísérői utamnak, de a' hír most az egyszer keveset mondott, 's én magam valék a' szerencsés szemmel látó tanu, ki kopár avar helyett virágzó ligetet, 's elaljasodott jobbágyok helyett önbecset ismerő embereket találtam. — No! de majd elfelejtém az örömmámorban megemlítani pesti öreg barátunkat, felejtethetlen Laurám, — ő megigére, hogy bennünket még ez őszön meglátogat.“ Fejezé be Andor szavait, mialatt habozó pilláit a' reá bámuló Arankára szegzé. Minél tovább szemlélé a' szép leány igéző vonásait, annál erősebb lön lelkében azon meggyőződés, hogy illy kedves arcot sohasem látott, mellyen a' szüzi gyöngédség 's gyermekes ártatlanság olly leirhatlan keccsel pártult volna. — „Istenemre mondom e' gyermek előtt szégyenleni kell gyöngeségemet, és ezen elfásultnak látszott kebelt vétkes meleg kezdi üdíteni, szentségtelen dühvel ostromló azon ezerszer megkönyezett, 's mégis imádva szeretett erekljét, mellynek emlékét csak a' halállal hívém gyengülhetni.“ Rebegé Andor magában tusakodva, de az engedetlen szemek ismét Arankára voltak szegezve, 's a' vétkes kebel ismét uj tusákkal küzdött. Ledinczky sejté a' hatást, mellyet Aranka barátjára tön, 's mellét gyötrő szenvedélyek ostroma vívá. Óriási erővel ujult meg lelkében elfojtott szerelme, 's épen e' perczen, mellyben annak örökre el kellett volna szunyadni, — a' perczen midőn ennek legszentebb érzelmeivel kellett összeütközésbe jöni, — midőn az képzelt menyje helyett csupán csak poklot idézhetett elő. — Szerelmeféltés nem férhetett az ő nemes szívéhez, de mégis epedve fordítá a' nő felé pilláit, meglopni akaró a' zárt kebel titkait, — 's valóban, — volt az való, vagy csak a' vakult szenvedély tulajdonságos aggodalma, — elég az, hogy Ledinczky szerelmi vonzalmat sejté a' tettetni nem tudó leány keblében sarjadozni.

Komoran hagyá el a' teremet, melynek világos színezete sérté az ő sötét kedélye fekete képeit, 's magányszobájába vonult, hogy itt működő elméje 's az ohajtott hideg resignatio állítsa vissza keblébe a' félrebillent súlyegyent. Egy pillanat alatt végigfuta fürkésző elméje a' lefolyt mult egész lánczolatán, 's ennek gyászemlékéből kívánt megnyugtató jövődöt varázsolni elő. — Látá gyermekkorra hamar elreppent csöndes képét; látá ifjusága kiküzdött vészeit, az elrombolt hon gyász avarjain, midőn őt egyedül önmaga és egyedül önmaga által tudá megmenteni a' kétségbeesés rémes szörnyeitől. — „Sors! vagy — ah! minek nevezzelek te megfoghatlan óriás! mely laptakint játszol az emberi kebelrel? mi vagy te? mik a' te céljaid . . . ? Nem vagy-e szeszélyes kényur, kinek kedve telik benne, ha hunyorítása egész nemzedéket könyükre fakaszt. — Vagy nem vagy-e csapodár kéjleány? mely válogatás nélkül osztja kegyeit. — Nem, ah! te nem lehetsz illy alárendelt szörnyeteg! neked céljaid vannak, és e' célok csak nemesek lehetnek, bár eszközeik gyakran sujtanak. Te az emberi szív hévmérője, mely ezt osztályozod, — te mosolyogsz, hogy bátorítsd a' gyöngéket; ostromozol, hogy érczesítsd az erőseket. Hála neked, hogy tanítómesterem valál énségemet ösmerni 's én nem leendek gyáva tanítvány. Nyugodtan nézek jövőm elibe, legyen az jó, vagy gonosz, tudva azt, hogy örököd szemed követi tetteimet.“

Lelki nyugalom, komoly, de redőtlen arcz követé e' benső tusát, 's a' nemes lengyel szeretettel szorítá meg az épen belépő Andor kezét, mintha mondani akarná: „én ismét a' régi vagyok.“

„Barátom! te olly alattomban hagyál el bennünket, hogy észre sem vevém távoztodat“ — szólt Andor élénken.

„Azt legkevésbé sem csodálom, hihetőleg a' szép Arankánál jártak gondolatid!“ — jegyzé meg Ledinczky enyelegve.

„Mit? tehát elárultam volna gyöngeségemet?“

„Elöttem igen! De szóljunk komolyan. Andor! te ismét fogva vagy, de fogságod valóban irigylendő 's becsületére válik szivednek annyira, hogy ezért első kedvesed árnyéka sem neheztehet legkevésbé is, 's én mint barátod, neked csak illy szeren-

csét kívánhattam.“ Válaszolt Ledinczky, 's szavai tiszta keble érzelmeit tolmácsolák.

Mély csend következék e' párbeszéd után, 's a' két ifju némi bámulattal nézé egymást.

„De hátha hibázunk mind ketten barátom? szakasztá meg Andor a' hallgatást, — hátha ezen egész dolog nem volna más, mint mulékony csalatás, egy feltűnő, ismét elreppenő indulatdagály.“

„Korántsem; más lelkületű személyeknél hihető volna az, de nálad, 's jelen körülmények közt épen nem.“

„Feltéve tehát, hogy ezen keletkező indulat nem volna más, mint sarjadzó szerelem, — vajjon lehetséges-e, hogy ez szinte olly tiszta, szinte olly erős legyen, mint volt első szerelmem, holott az egész világ ellenkezőt hisz és vall?“ tudakolá Andor kétségeskedve.

„Erről önszivedet kérdezd meg, én legalább mennyire téged ismerlek, daczára az egész okoskodó világnak, igent“ mondok. Mert: mi a' szerelem? felelet: két nemes rokonlelkületű lény lelki testi bájainak kölcsönös méltánylataiból 's ezeknek viszonyos élvezete utáni sóvárgásból eredett vonzalom. Ez okból valahányszor ezen valóban ritka eset helyt talál, mindannyiszor helyt talál, a' szerelem is. — Azért jegyzém pedig meg, hogy nemeslelkületű lény, mert tiszta szerelem csak illyesek közt létezhet, ellenkező esetben az pusztá állatisággá aljasul“ — válaszolt Ledinczky.

„Még egy kérdést barátom! Nem vettél észre valamit Aranka körül?“

„Igen! de várjunk az időtől és körülményektől.“

Az ünnepély.

Néhány hét telt el e' történet után, 's Andor naponkint tapasztalá, hogy barátjának igaza volt, 's Arankához való vonzalma perczenként erősbül. A' vele való folytonos társalgás, szüntelen uj, eddig nem tapasztalt kellemekeket fejte ki, mellyek ellenállhatlan erővel ragadák meg az ifju keblét. A' keserv, első szerencsétlen szerelme következménye, mellyet végetlennek hitt,

mint az ür, lassankint édes fojtó mámorra vált, melynek varázs gözkörében, mint távolról lebegő tündéralak, tűnt fel Laura tisztelve szeretett képe. Gyakran a' komoly magábaszállás pillanában szemrehányásokat tett magának képzelt hűtlensége miatt; de illykor hatalmas pártolással vevé fel ügyét a' szívkirály, a' multat és jelent kibékeltető varázsalakban tüntetve képzele elibe, 's Laura és Aranka karöltve vonulának át léte horizonja alatt.

A' mi Arankát illeti: nála is beköszöntött a' váratlan vendég, meglöpva nyílt keble virányos birodalmát, 's itt magának zsarnoki erővel ütött fel trónt, inghatlant mint gyémántsobor, 's kérlelhetlent, mint az üldöző Nemesis vashatározata. Remegve vevé észre a' kis leány hatalmaskodó vendégét, 's minden ipara töle szabadulhatni új lángokat gyujta. Eleinte pusztá hálának jóltevője iránt, utóbb gyöngéd vonzalomnak a' nemes ifju iránt akará érzelmét nevezgetni, míg végre kénytelen volt megvallani, de csak önszívének, hogy ez több mindkettőnél, 's ollyas valami, mit ő megnevezni nem tud. E' pillanat óta megváltozott egész valója, 's az eddig nyílt gyermek zárkózottá lön; került a' társaságot, kivált, melyben Andor is jelen volt, 's mégis ha ezt nem látá, szüntelen valamit keresett, mely betölthesse az ürt, mely szorongatott keble mélyében tátongott. Ritkán szólt 's mégis szüntelen mondani valója volt, 's reszketés fogá el, ha andalgása közepette valaki nevét, vagy Andor nevét emlité. Pirulva löké el magától eddig kedves gyermeki bábjaít, 's fűrge mókusa 's bubos galambjai gyakran éhezének. Legkedvesb mulatóhelyévé a' téres kert sötét hárssikátorai lönek, hol észrevétlenül gyakran órákat töltött, szemeit merően valamelly érdektelen tárgyra függesztve, 's ha néha megpillantá Andort keresztbe vett karokkal andalogva közeledni felé, félénken, mint üldözött özecke, vonta magát valamelly bokrosba, 's ismét leselkedve követé szemeivel a' kedves távozót, 's eltűnte után önmagának tön szemrehányásokat vadságáért.

Ezen comico tragikai bonyolódások csak szerencsés kifejlődésre vártak, mely véget vessen az egész szembekölödsi-játék-nak, 's ezen ohajtva várt esemény csakugyan nem sokára egészen véletlenül meg is történt. Ugyanis: egész Széplak rebeső öröm-

mel nézett egy általános ünnepély elibe, 's ez Andor huszonhetedik születés-évnappja volt, melly öszhó közepére esett. Minden mozgásban volt az uri kastélyban e' nagy nap minél fényesebben leendő megülnésére. Aranyozott vágásu csinos hívójegyek tudaták e' napot a' szomszédbirtokos uraságokkal, 's kérék meg őket ennek megtisztelésére. Gazdag öltönyü cselédek, 's fürge szobanők foglalkozának a' nagyszámu vendégkoszoru illő elfogadására tett előkészületekkel.

Végre feltűnt a' nevezetes nap, 's a' szobájából kilépő Andort hű jobbágyai előkelői tisztelék meg háromszoros 'éljen' kiáltással, 's a' két rendben felállított fehér öltönyü falusi leánykák pünkösdi királynéja csinos virágkoszorút nyujta át társnéi nevében a' kegyes földesurnak. Örömkönyük ragyogtak a' megindult ifju barna pillái alatt a' jelenetnél, 's gyöngéd szavakkal fejezve egész népe előtt forró köszönetét e' megtisztelésért, csöndesen vonult szobájába. Itt új öröm várt reá. Ugyanis: nagynénje jelent meg Ledinczky és Aranka karján, 's egy remek-művü serleget nyujtva át öcsésének, zokogva zárá őt dobogó mellére. Ledinczky egy csinos rajzot nyujta át, melly Széplak művészileg készült tájképét ábrázolá, 's férfiasan rázá meg barátja jobbját. Végre előállt le-sütött fővel, piruló arczczal, Aranka is, 's reszkető kézzel nyujtva át ajándokát. Fehér atlasztárcza volt az, mellynek jobb-oldalán az általunk már ismert himyarrás diszlett Dianna keservét ábrázoló; balján pedig egy áldozó Vesztaszüz tűnt elő taláris öltönyében. „Köszönöm kedvesim, ezerszer köszönöm becses megtiszteltetéseket” — rebesé Andor akadozva, 's kiterjesztett karokkal ölelé át egyszerre a' három kedves teremtést, 's e' néma jelenet egy Apelles ecsetére volna méltó, melly felett csudás örömmel lebegne egy égi szent dicső mosolya.

E' meglepő jelenetet a' lassankint sereglenni kezdő vendégek szakaszták félbe, kik hosszas hálálkodásokkal majd előlék a' mennyéből ismét földre levont Andort. „De dicső hely ez a' Széplak, egész paradicsommá alakult, mióta e' tájon nem valék; hanem ezentul édes szomszéd-ur! gyakrabban teendem engedelmeiből tiszteletemet” — szóla hosszas bókolások 's nevetséges tagfintorgatások közt egy potrohós öreg ur, kinek rezes orra akartalanul

Ovid rézkorszakára emlékeztet, — minekutána megpillantá a' gazdag öltönyű kulcsárt hatalmas czinfedelű kancsójával az ebéd-lőbe vonulni. — „Én ezelőtt gyakrabban jöttem e' határba, mint szenvedélyes vadász, kacsázni, hanem mióta azok a' szép nádasok el vannak pusztulva 's a' szárnyas vad boldogabb tájra vonult, biz én nem igen vágytam ide“ — folytatá egy szeleburdi urfi, hatalmas kacsintást intézve a' belépő csinos szobaleányra. „Igen fiam! kivált midőn tudtuk, hogy vendégszerető gazdánk külföldre utazik“ — tevén utána igazítólág a' nagysás mama, édeskeserű szemvágást lövellve a' gondatlan beszélőre. — Illy, 's több efféle semmiséggel tölték a' magas vendégek idejüket, míg a' megcsendült ezüstharangcsa asztalhoz inté öket, melly jelre, mint varázsvessző érintésére, hihetlen gyorsasággal tevén mozgásba a' rezes ur nem épen sebes tánczra termelt csontjait, 's még egy epedő pillantást vetve elmentében az öblös kancsóra, nem minden veszély nélkül bocsátá súlyos testét egy kiválasztott izmos karszékre, melly hangos recsegéssel udvözlé zsarnokát, mintha mondani akarná: „te innét fel nem kelsz, ha csak fel nem emelnék.“

„Csak tarkázni urak, hölgyek! csak tarkázni“ — sivitá egy idéttlen férfihang bógácskórókinál sürgölődve a' vendégtömeg koszorujában iszonyu à la Byron nyakkendőjével, mellynek rojtos szalagja vastag árnyékot vetve szikár arczatára, mialatt annak egy részét tiszta fénynyel ragyogó napsugarak világíták meg, valóban igazi tarkaságot tüntete vizsgáló szemébe annyira, hogy lehetlen volt reá nézni a' nélkül, hogy egy akaratlan mosoly ne vonuljon el az ajak körül. Azonban a' tarka ur fáradozásának mégis lön annyi sikere, hogy férfiak 's nők csinos vegyülete egészen élénk színezetet ada a' hosszú táblaasztalnak. — Andort szerencsecsillaga az igen érdekes B. kisasszony szomszédságába vezeté, kivel tán minden más, őt kivéve, gyönyörrel tölthette volna idejét. — B. kisasszony nem volt többé már valamelly gyermekes báb, melly untalan mókusairól 's gerliczéiről beszél; ah! korántsem, — ő testesült Cato volt női alakban; nyelvecskéje, mellyet nem igen látszott kimélgni, szakadatlan rimben csengé le a' szív 's ész dicső igényeit. — Páthosszal szavalt a' női méltóság jogos követeléseiről; finom tapintattal tüze határvonalt a' sentimental 's

naiv közt, 's a' classicusok és romanticusok külön véleményeit taglalá. Andor, ki a' szomszédság jogánál fogva minden uj demonstrationál hevesebb és hevesebb kézzsoritásokat, 's érezhetőbb lábnyomásokat nyert, minden ellenvetést szorgosan elkerült, nehogy szót szaporitson, 's így remélve végét a' hosszas okoskodásnak. De minden fortély hasztalan volt. Mint élő könyvtár ujnál újabb adatokkal lépett elő a' tudós kisasszony, 's Andornak e' kétségbe ejtő helyzetben csak azon egy vigasztalása volt, hogy a' szemközt ülő Arankára néha egy titkos pillantást vethetett.

Végre az ohajtva várt „ha úgy tetszik“ megmenté a' szorongatott ifjút kínzó szomszédnéjától, 's zergeként szökve fel ültéből, hirtelen a' társaság közé vegyült, mintegy búva az üldözö szemek elől. — A' sor most a' szegény Ledinczkyre került, mint ki legközelebb állott a' beszélő-géphez, 's a' távolról szemlélő Andor édesen mosolygott, 's pajzánul figyelmezteté Arankát az okoskodásban felhevült 's a' figyelmes hallgatásban arasznyira előre nyúlt egy pár képre.

„Csendet uraim! csendet kérek“ — emelé fel ékes szózatát, mutatóujját homlokára téve B. kisasszony, hirtelen a' társaság felé fordulva. — Mit szólnak önök azon indítványomhoz, melyet én és e' tisztelt ur — itt Ledinczkyre mutatva — egymás közt elhatározáánk. Nemde dicső lenne egy kis műsétát tenni a' közel hegyek közé“ — 's e' szavak végeztével ezeknek némi jelentőséget adandó, sűrű redőkbe szedé homlokát 's feleletre várt.

Voltak, jelesen a' fiatalok közt, kik pártolák ez indítványt, miatt a' korosbak néhányai gátolák azt. Végre határozattá lön, hogy mind a' két véleménynek hódolólag két részre oszlik a' társaság, 's míg a' fiatalok biztos felügyelés mellett egy kis rövid sétát tesznek, azalatt az idősbe a' házi-asszonynyal házörzöknek maradnak.

Talán az egész kis társaságban senkinek sem volt inkább kedvére e' séta, mint Andornak, ki égett a' kívánságtól Arankával egy pár magány-szót váltani, 's olly tiszteletet nyert ez okból előtte B. kisasszony, dicső indítványáért, hogy hajlandó lett volna puha kacsóira forró csókot nyomni, ha attól nem tart, hogy így ismét személyes bátorsága lesz kockáztatva. Egy udvarias bókolat

azonban jól távolról ejtve volt tehát mind az, melly által háláját jelenté a' győzelem érzetében büszke Minervának. Karöltve, páronkint hagyá el karavánunk a' kastélyt, 's az izletesen felnyirt hársok alatt vonult mintegy győzelmi sorban a' közel bércek felé. Andor, tán ezerszer is megjárta már e' tájt, 's alig volt sziklacsucs előtte ismeretlen; de soha olly szépnek nem tetszett neki a' kised völgytorkolat, mintegy bejárásul szolgáló a' hegyek közé, — soha olly igéző színben nem tűntek elő a' szirtormok, mint most Aranka karjain. „Légy te vezér Aranka! — seppégé csöndesen a' mellette remegve ballagó leánykához, — mutasd meg kedvelt helyeidet, mert azok bizonyosan az enyimek is.“ — — „Menjünk tehát a' z e r g e u g r á s h o z“ — válaszolt ez alig hallható szóval, 's mialatt a' többiek, egy, a' B. kisasszony által talált kövesedett rák szemlélésével 's hosszas magyarázgatása hallgatásával időztek, az alatt a' két szerelmes, semmit sem tudva ezen egész dologról, csöndesen ballagott az ezüst hangu csörgedezéssel kigyózó patakcsa hosszában felfelé a' hegyoldalon. — „Itt vagyunk!“ szólalt meg Aranka, kised mutatóujjával egy sziklanyílás felé intve, melly két meredek gránitfalat választott el egymástól, — 's Andor felpillantott, — de ő, bár szemei erősen a' táj felé merülének, semmit sem látott, csak a' mellette andalgó leányt, 's nem hallá a' tajtékozó vizesés robaját, mert füleiben csak Aranka ezüst hangja csengett. „Gyönyörű táj gyermekem! de most merre menjünk?“ szólt Andor némi szünet után a' reá kérdőleg néző hajadonhoz.

„Jól lesz a' s á r k á n y b a r l a n g h o z?“

„Vezess bár tigris, vagy hyenabarlanghoz, csak te légy velem, mindenhová örömmel követlek“ — válaszolt hévvel Andor.

Mintegy félórai utat tehettek a' sűrű izolaggal lepett és sok helyen vizmosások által megszaggatott ösvényen, midőn egy magánosan álló szürke szirtrom tetejére értek. Meglepő látás nyílt itt szemeik előtt. Az egész táj, mellynek nagy része alattok feküdt, mintegy madárlátcsőben terült el cserkoszoruzta bérceivel, 's itt ott felmeredező sziklatornyaival, mellyeknek tövében, mint vékony ezüstoffonál, vonult el kigyózó tekergéssel egy-egy hegyi csermely, mintegy szívere a' festői tájnak. Távolabb a' kékellő látkör aranszegélyű íve alatt szomszéd-városok, falvak csillámló

bádogjai reszketének, míg a' hegyoldalokon fehérő apró lakok, mint megannyi fénypontok, csillogának a' messze kékellő azurban.

„Valóban e' dicső látvány eléggé jutalmazza eddigi rögös pályánk fáradoalmait, — kiáltott fel lelkesedéssel Andor átkarolva a' mellette álló nő derekát, ki gyöngé erőszakkal iparkodék magát az ölelő karokból kifejteni. „Nem! istenemre mondom leány addig el nem bocsátalak, míg valót nem hallok ajakidról, melly menyét, vagy poklot tárjon fel előttem. Itt a' természet nagy színházában, hol minden földi salaktól tisztulva, ellenállhatlan erővel ragadtatik imára az emberi kebel, itt e' magány ünnepélyes templomában, hova reszketve mer csak felpillantani a' bűn fia; igen! itt esküszöm leány, hogy szeretlek. Szólj! mondd ki az ítéletet, hogy érczmellel dörögjem azt le a' messze táj lakóinak — vagy nyögdécselve sugjam meg a' bennünket övező lombok közt bűgő gerlepárnak!” Harsogá a' felhevült ifju, izmos karokkal vonva közelebb magához a' félénk gyermeket. „Az égre kérem kegyedet, ereszszen el magától, 's engedjen magamhoz térnem,“ — válaszolt ez, epedő pilláit könyezve emelő Andor felé. — „No, ám legyen! mert ki tudna a' te esdésednek ellenszegülni. De ne reméld kis csalogány, hogy válasz nélkül elbocsássalak.“ Fejezé be Andor, 's kérő mosolylyal ereszté el Arankát karjai közül.

Még most is remegve állott bizonyos távolban az epedve őt vizsgáló ifjutól Aranka, minden iparral kerülve a' neki olly veszélyes szemekkel találkozást, — de az ígéző kecseket elfedő nyakkendő sebes hullámozása eléggé tanusítá a' benső harczokat, 's a' szép arcz havára ült rozsapír leirhatlan bájt kölcsönzött a' kétes habozás által kétszeres érdeket nyert szüzi természetnek.

„Te kétkedsz Aranka választ adni nyilatkozatomra?“ szólalt meg Andor esdő hangon.

„E' dologban atyám határozzon; ő vele és a' nagysás asszonyal közölni . . .“ felelt a' nő szeméremmel.

„Igen! ők határozzanak e' dologban mennyei lény! én megelégszem feleletteddel, mert tiszta kebledbe láttam 's ott én nem vagyok egészen idegen; — monda Andor csendesült hangon, — de miért is jöttünk mi e' helyre? Igen — a' sárkánybarlangot keressük“ — tévé utána kevés szünet után.

„Már nem vagyunk távol,“ — viszonzá lassu lélekzetvétel után Aranka, melly csöndes sohajjá változott által.

Karöltve ereszkedének most le a' hegy lejtőjén 's nem sokára az ellenkező oldalon, csekély távolságban megpillanták a' keresett szirttüreget, melly rémesen tátongett feléjük fekete torkolatával, melly felett egy óriás-sziklalap függött, mintegy magától az alkotó kezétől lökve e' csoda-helyzetbe a' teremtés nagy munkája alatt.

„Mi bizonyosan zivatart kapunk ma“ — szólalt meg Aranka, ujjával egy távol bérczsucsra mutatva, mellyen nehéz ködfátyol terült széllyel.

„Meglehet! De, nem vagyunk távol a' falutól, 's ha mindjárt utolérne is bennünket, itt minden szirttüreg, minden tölgy lombjai enyhet adnak“ — válaszolt Andor, mialatt Aranka mintegy titkos előérzettől hatva, kétesen rázá fejét.

Aranka jóvendölése nem csalt, 's mikorra az üreghez értek, az eső hatalmas cseppekben kezdett aláhullani. Ő a' hazasietést sürgölé, — Andor jobbnak vélé az eső csillapultát a' barlangban, mint biztos helyen, várni meg, 's a' félénk leányt akaratlanul maga után voná. Az üreg csonkitott kupalaku volt, mellynek talapzatát a' nyílás képezé, olly tágas hogy középtermétü ember fenállva minden alkalmatlanság nélkül beférhetett, 's mintegy tiz ölnyi hosszúság után csaknem rendes kanyarulatban folyt össze a' henger is, mellynek szürkés falait bőven világítá meg a' tág nyíláson beözönlő külfény. Belépve az üregbe, Aranka egy a' háttérben fekvő szikladarabon foglalt ülést, mialatt Andor a' torkolatnál állva meg, gondolatokba merülve bámult ki a' viharba, melly perczenkint erősödött, közben-közben olly hatalmas szélzudulattól követve, hogy recsegve inogtak a' közel tölgyek, 's az öreg esőcseppek miriad apró részekre oszolva, langyos harmatalakban majd az üreg közepéig hatottak, 's mindig beljebb kényszeríték vonulni a' nedvesült ifjat. — Végre az eső szünni kezdett, hanem olly rémitő orkán váltá fel, mintha az egész természetet halomba akarná rombolni. Leirhatlan erővel ragadá magával a' bércekről gyökerestől kitépett bükköket, 's azokat a' kiálló sziklaéleken darabokra tördelé; mint könnyü laptát buktatá

le a' csucsokon meredező szirtdarabokat, 's ezek süvöltő rohamokban, minden utjokban álló tárgyat ellenállhatlanul magokkal ragadának. Andor néhányszor vakmerősködött kilépni az üregből, oly czállal, hogy ha a' társaság valamely tagját megláthatná, de mindannyiszor kénytelen volt életveszély közt visszatérni. — Aranka remegve vonta meg magát zugában, 's keblét leirhatlan szorongás fogá el. — Egyszerre úgy tetszett, mintha a' vihar csilapult volna, 's mindketten ösztönszerűleg pattanának talpra, hogy kitekintsenek; de — abban a' pillanatban, midőn csak néhány lépésnyire voltak már a' torkolattól, iszonyu roppanás esett felettök, lábaik alatt ingani érzék a' szirtpadlatot, lélekzetök szorult, — 's éjjeli sötétség fogá el szemeiket. — Aranka sikoltással rogyott az ifju karjai közé, ki több lépésnyire tántorgott vissza, 's kétségbeesetten szoritá mellére alélt kedvesét. — Néhány perczig voltak e' borzasztó helyzetben, midőn Andor valamennyire magához térve kezdett a' rémitő esemény felől eszmélni. Eleinte azt hivé, hogy az egész barlang összeomlott, de miután maga körül tapogatni kezdett 's a' torkolatnál egy keskeny nyílást vön észre, meggyőződött, hogy a' barlang sértetlenül van, hanem a' torkolat felett függött sziklalap a' sebes esőtől átnedvesülve, 's az iszonyu szélről ingatva, szakadt le 's zárá el a' barlang nyílását. E' győződés némileg megnyugtatót őt, tudva azt, hogy Ledinczky bizonyosan többekkel fog keresésére indulni, 's ez üreg különben is oly ismeretes mindenki előtt, hogy kifürkészését semmi esetre sem mulatják el; de annyival több aggodalmat szerzett Aranka állapotja, ki még most is érzéktelenül fekvék karjai közt. Remegő mámorral nyomá ajkait az elhidegült arcra, 's dobogó mellén kíváná mozgásba hozni a' verni megszűnt kebelt. „Arankám! édesem! — rebesé seppөгő hangon — tul vagyunk minden veszélyen, — jőj magadhoz, 's ragadd ki barátodat e' kínzó bizonytalanságból.“

Hosszas idő mulva csöndesen kezdett dobogni az elalélt kebel, 's a' kékes erecskében szökellő vér jótékony meleget árasztott el az egész testen; rövid, alig hallható sohajok szaggaták meg a' sebesülő lélekzetet, 's az elriasztott élet ujra visszanyeré munkásságát. „Hol vagyok? mi történt velem?“ — rebegé gyöngél-

kedő hangon, 's egész testét erőszakos reszketés fogá el, homlokán hideg izzadáscseppek pergének alá. — „Barátod karjai közt“ — viszonzá Andor gyöngéd hangon — távoztasd félelmedet, nincs semmi veszély, csak kevés türelemre lesz szükségünk.“ E' bátorító szavak után valamennyire szünni kezdett a' nő félelme, 's az ifju kéljörömmel szoritá őt szívéhez, csóközönnel halmozá halvány arcát, 's biztató szavakkal beszélé el a' történeteket. Aranka felkelt ültéből, hogy szemeivel láthasson mindeneket, 's tántorgó léptekkel közeledett a' torkolat felé. De a' mint itt meglátá az utjokat elzáró iszonyu szikladarabot, hangos zokogásra fakadt. „Ne csaljuk magunkat hiú reményekkel Andorom! szabadulásunk nem olly valószínű, mint velem 's magaddal elhithetni akarád“ — szóla akadozó hangon, szüntelen közelebb vonulva az ifjuhoz. „De — folytatá kevés szünet után ihlelett lekesedéssel — történjék bár mi: én ezentul erős akarok lenni. Igen! erős kívánok lenni, mert te velem vagy 's oldalad mellett tán még a' halál is elveszti fulánkját!“ 's e' szavak után hévvel dőlt az ifju karjai közé, 's az első szerelmi csók lecsattant ajkain. — Andor magán kívül volt örömében e' reménytelen kifejlődés miatt, 's mennyivel inkább meggyőződött, hogy kedvéséből egyedül borzasztó helyzetök 's a' szabadulhatás elvesztett reménye csikará ki a' váratlan vallomást, 's hogy ez, mintegy istenülő szeraph rázá le magáról a' földi bilincseket, mellyek ekkorig száját zárva tarták; annyival kecsesebb lön előtte az élet, tündérbájjal mosolygó felé a' jövőndő kétes fátyolán keresztül; annál kívánatosb a' minél előbbi szabadulás.

Fürkésző figyelemmel vizsgálá a' torkolat minden részét, 's összeszorított ököllel iparkodék megingatni az óriás szirtlapot. De az éles kő függőleges esése alkalmával, több lábnyi mélységre vágódott a' porhanyó omolványba, 's mozdulatlan daczolt az izmos kar minden megfeszítésével. Tapasztalván, hogy önerejök által szabadulniok lehetlen, — hosszas tusa után, segítve társnéjától, felkapaszkodott a' torkolat felett észrevett nyíláshoz, hogy jegyek vagy kiáltás által tudathassa a' tán keresőkkel hollétüket. Az épen áldozó nap végsugárai gyöngén reszkettek a' granitszirtéken. Síri némaság uralkodott mindenfelé, 's egy élő lényt sem

lehető a' tájon észrevenni. Csöndes volt a' természet is, mely egy pár óra előtt oly iszonyu alakban mutatá roppant hatalmát. Andor több ízben tön hatalmas kiáltást, mely viszhangozva oszolt el a' bércek közt, 's fehér kendőjét magasan lobogtatá. — Semmi jele a' közelgő szabadulásnak, 's a' lassankint szétáradó szürkületet éji homály váltá fel. Aggódva hagyá el alkalmatlan helyét az ifju, 's kedveséhez közeledett. Semmi aggodalom nem vala ennek szép arczán észrevehető, 's a' félelem legkisebb nyoma is eltűnt kebléből. Összezárt karokkal mint dicsőült emelé felfelé pilláit, 's buzgó imát látszék rebesni. Tisztelettel közeledék hozzá Andor, mint égi lényhez, 's a' nő angyali mosolya mindent, mit földinek nevezhetni, messze üzött az ő elméjéből, 's helyét leirhatlan édes vágy pótolá, mely ellenállhatlanul készíté őt imádságra. Buzgón ereszkedék térdre az angyal előtt, 's csak most imádkozott először életében mennyei ihletéssel.

Hosszas ideig tartott e' jelenet, míg lassankint ismét helyreállt az égi 's földi elem közti súlyegyen. Ifjui erővel pattant fel Andor helyéből, 's a' torkolathoz közeledve hangos kiáltásokat tön. Ismét semmi válasz, 's már maga is kezdé hinni, hogy az éjt a' barlangban kell tölteniök, mi annál is borzasztóbb volt, minthogy vékony öltönyeik átnedvesülten, kevés enyhet ígérének a' hideg éjszakában. E' gondolatra kettőztetve nevelé kiáltásait, 's hogy azok annál távolabb 's biztosabban hathassanak, még egyszer felmászott a' nyiláshoz 's ajkát a' hasadékhoz illesztve egész erővel kiáltott, 's pilláival a' komor éj sötét fátyolán kívánt áthatni.

Egyszerre a' távolban ide 's tova ingó tüzeket vett észre, melyek különböző irányban, majd közelebb, majd ismét távolabb látszának mozgni. Ezen észrevételre gyöngé reménysugár villant át keblén, 's kiáltásai hangosabbak lőnek. Azonban egyenkint minden tűz eltűnt, 's kiáltásai, mint gyöngé sohaj a' zugó vihar bömbölése közt, enyésztek el a' rengeteg vadonban.

Eltikkadva szállt alá fészékbe 's ingatag léptekkel ment kedveséhez, 's ennek lágy ölébe hajtva le bádjjatt fejét, hogy frisért gyűjtsön a' nagy munka folytatására.

Epen készült elhagyni kellemes fekvését vizsgálatit megújitan-

dó, midőn hirtelen egész barlangjokat rezgő világosság futá keresztül. Nyilvesszőként pattant talpra 's néhány percz alatt a' nyílásnál volt. — Rebeső örömmel szemlélt több fáklyást Ledinczky vezérlete alatt a' hegy lejtőjén feléjük közeledni, 's olly csekély távolban, hogy beszédjüket is hallhatá. „Segítség barátim, segítség!“ kiáltá hangosan, 's Arankával öröm közt tudatá szabadulásukat. Néhány percz multán a' barlang előtt állott Ledinczky társaival, 's rémulve vevé észre a' vészt, melly kedveseit fenyegeté. Gyorsan nagy tüzet rakatott a' szomszédcsucsrá jelül szerencsés fáradozásának, 's rövid idő mulva minden oldalról fáklyások sereglének össze a' barlang előtt, 's félre tolva emelyükkel az óriássziklát, a' megszabadultak könyezve borulának derék barátjok nyakába, 's az éjji sereg ujjongatva kíséré őket fáklyavilág mellett a' miattok aggodó nagynéne karjai közé, 's Andor tiszteletteljes kézcsókolása, 's a' piruló Aranka nyájas mosolya csakhamar elüzé a' tisztos nő homlokredőit. „Hála az égnek, melly vészt küldé reám, hogy legboldogabb halandóvá tegyen!“ sugá Andor csöndesen barátjának, hálóteremébe vonultakor, 's csakhamar a' pihentető álom édes karjai közt élvezé szerencséje nagyságát, melly Arankát dobogó keblére borulva varázsolá elő a' bájos szavakat ismételve: „oldalad mellett tán még a' halál is elveszti fulánkját.“

A' megtalált nő.

Ledinczky, ki előtt barátjának nyilatkozata nem volt váratlan, 's melly őt mégis villámkint sujtá, tántorgó léptekkel vonult szobájába, 's keblét, mellyet már a' fontoló ész vasbilincse által korlátoltnak hitt, új véres tusák ostromlák. A' gyilkoló vas, melly eddig csak felvonva volt szive irányában, de mellynek kilövellése idejét még távol reméllé lenni, iszonyu erővel pattant le az ívről 's legfájdalmasb helyen találá a' gyöngge hegedést. „Tehát megtörtént a' nyilatkozás, 's a' nő szerelemmel csüng vágytársamon!“ nyögé fájdalmas szózáttal, mialatt sáppadt arczán egy pár forró könnycepp perdült alá. „Igen! barátom 's jóltevőm ez által boldogítva van!“ — tévé hozzá némi szünet után. „Jól van, — ő

boldog, 's én nem irigyelhetem boldogságát; — hanem távoznom kell e' háztól, melyben minden percet sebeket szaggatna fel, 's minden tárgy veszteségem nagyságát tüntetné elő iszonyu feketésében. — Igen! még távozzom, pedig rögtön e' pillanatban...! De mégis, nem volnék-e én szörnyeteg, ha barátomat, ki keservemnek öntudta nélküli szerzője, e' nemtelen tettem által olly érzékenyen megsérteném? — — Nem, azt nem tehetem! neki tudni kell mindent, 's csak akkor távozhatom — rebegé kinzó habozások közt. Hah! ezt sem tehetem, a' világért sem szabad ezt tennem; nem fognám-e nyilatkozatom által megkeseríteni az örömet, melyről tudja Andor, hogy az barátját sirig üldözi. De mit műveljek hát? ki ad tanácsot? hol vagy te gyáva fő, melylyet hiú voltam erősnek képzelni? szólj, oktass, tanácsolj!!!... Hátha álszint adok távozásomnak; de — minőt? Ah! hála neked szerencsés ötlet! Igen, megvan a' vezérfonál, mely biztos ösvényt mutat. — Én hálátlan poreMBER, ki a' meleg vér oktalán zúdulatát követve nem voltam elég erős férfiasan követni vezércsillagomat, 's ki azt még a' legközelebbi perczben is álszinnek, ötletnek nevezém káromló nyelvemmel. Megengedj bátyám dicsőült szelleme, hogy gyáva öcséd olly hamar elfeledé fogadását, 's csekély rákmászás után bevégezttnek hívé szeretett gyermeked keresését. . . . De kibékülök veled szeretett szellem, 's beváltom ígéreteimet és megmászva az égbeötlő Chimborassó télülte bérceit, 's lebocsátkozva a' lángot szóró Hekla öldöklő torkolatába vagy előteremtem gyermekedet, vagy a' pusztító elem közt áldozom fel önéltemet, — dörgé a' felhevült ifju fokonkint növekedő érzelem közt, melynek rohama által eltikkadva érzéketlenül hanyatlott nyugvó ágyára.

Alig lövéllé szét az ébredő nap-első sugarait a' bérctetőkön, Andor már talpon volt, 's fendobogó kebelével sietett nagynénjéhez tudatni vele a' tegnapi eseményt, 's nyilvánítani Aranka iránti vágyait. A' nagynéne, ki némelly nézetekben kevésbé volt felül-emelkedve a' kor előítéletein, először ellenvetéseket tett öcscsének; hanem miután ez erős határozatát nyilatkoztatá ki, 's az ő általa is szeretett leány lelki testi tulajdonit latba veté a' magos születés pusztá csengő hangjával, egészen helyeslé öcsce válasz-

tását. Behivatott az öreg Harczfoky is, 's Andor röviden közlé vele nézeteit. — Örömkönyük csillogtak a' becsületes aggvitéz ősz pillái alatt, — ajkai mozogtak, de hosszab ideig semmi érhető hangot nem tudott előteremteni. — 'Csudások az ég utai, — — — de — egy titkom van, mellyet elhallgatni nem szabad. — Aranka — — — ! — itt ismét dadogni kezdett. — Igen! Aranka nem az én gyermekem!' fejezé be hosszú lélekzetvétellel az öreg.

„Nem a' te gyermeked?“ kiáltottak a' bámulat hangján mindketten egyszerre; 's Andor villámsebességgel rohanva Aranka szobájába, az elámult nőt inkább ragadá, mint vezeté nénjéhez. A' zajra Ledinczky is oda érkezett sáppadt arczczal 's komoran lesütött fővel. „Halld barátom! kiáltott Andor a' belépőnek — Aranka nem Harczfoky gyermeke.“

„Nem az ő gyermeke?“ kérdé Ledinczky a' legnagyobb megindulás hangján, 's a' lesütött fő méltósággal emelkedék fel, 's szemeiben szokatlan tűz égett. „De kié hát?“ kérdé tudakozólag fordulva az öreghez.

„Azt homály fedi, 's minden, mit felőle tudhatok, abból áll, hogy azon kegyes szívű lelkész, kiről már tevék említést azon este, midőn önök az elkésett gyermeket Budán lakomba vezették, 's kit ekkor mint jöltevémet említék, — bizá Arankát gondom alá haldoklásakor, mint ismeretlen születésű árvát, 's a' kulcs, melly a' gyermek születése titkához vezethetne, egyetlen egy arczképből áll, mellyet szinte első gyámatyjától kaptam.“ — „Megfoghatlan!“ kiálták a' hallgatók, 's minden szem a' siránczó leány felé fordult. „Mutasd az arczképet“ — szóla Ledinczky, mialatt mintegy sejtelemről vezérelve közelebb vonult az öreghez, ki kebléből egy gondosan beburkolt tokocskat vett elő. Kiváncsian állák körül Ledinczkyt, 's Andor barátja vállára ereszkedve várá a' dolog kimenetelét. Feltárva a' tokot, 's egy futó pillantást vetve a' kép vonásaira; „testvérem!“ kiáltá 's barátja karjai közé tántorodott; de ugyanazon pillantásban villámként rohant a' megdöbbsent Arankához, 's ennek kebléből egy fekete zsinóron függő arczképet ragadva ki, reszketve látszék az élő 's holt vonások közti különbséget 's hasonlatosságot felfedezni: „Te vagy! mert — ah! ki is

volna más mennyei angyal az én imádott hugom!“ kiáltá hatalmas szózáttal, 's mint gyöngé csecsemőt ölébe ragadva csóközönnel halmozá szerette véré. „Ah! mondd csak egy rövid szóval, csak egy néma jellel, mondd hogy igen!“ 's ha bár csalódás volna is hitem, hagyd meg azt nekem, hogy örömmel tudjak meghalni!“

„A' te hugod, a' te mindenütt keresett véred?“ ujjongatá Andor 's mellözve illedelmet egy pillanat alatt erőszakosan leleplezé kedvese hófehér nyakának 's kerekded vállának rejtett bájait, 's megpillantva a' keresett jegyet, rakoncátlan örömmel borult barátja nyakába. „Ö az! igen, Arankám a' te hugod. Nézd a' bátyád által leirt guitarre-alakot jobb vállán!“ rebesé, mitsem gondolva a' szemérmes Aranka pirulásával, 's a' majd boszorkodó, majd ismét nevető nagynéne erőködésével, melynek vége a' szegény ártatlan nyakkendő tökéletes széttagolása lön.

„Eresszék a' gyermeket, még utoljára ezt is szétépíték, mint kendőjét!“ emelé fel komolyan parancsoló szózatát a' nagynéne, 's a' két ifju elbocsátá zsákmányát, melly félemllett özkint iramlott más szobába rendbe hozni feldult toilett-jét. „Testvér! bátya!“ rebesé a' két barát tárt karokkal rohanva kölcsönös ölelésre.

„Béke és szeretet e' ház lakóinak!“ mondá egy ismeretes hang, 's a' feltárt ajtón az öreg lelkész lépett be, Laura atyja. Örömmel futott a' két ifju ölelésére, 's Szilvásyné szívesen üdvözlé vendégét.

„Az ég vezérlé tisztos atyánkat illy szerencsés pillanatban Széplakra, hogy tanuja legyen barátjai boldogságuknak!“ mondá Andor örömhangan, röviden elbeszélve az egész eseményt. „Csudálatosok az ur utai, 's bölcsék az ő céljai!“ — jegyzé meg az érdemes fő, buzgón emelve ég felé szeméit.

Néhány nap multával hymen tartósb rózsaláncza foglalá egybe az Eros fonta koszorút 's egyesíté a' boldog párt. Kéjt lehellő keblére vonva Andor fiatal nőjét, buzgón feszíté pilláit a' felettök kiterült erősség dicső azurjára, 's Laura dicsőült szelleme, mint védangyal mosolyga le boldogított kedvesére.

DORKA KISASSZONY.

HAZUCHA-TÓL.

Mondják, az ifju ép erős kebel
 Olly lányt keres föl szív-érzésivel,
 Hol kellemekek lélek párosul,
 'S erényt bír a' szív bájvirágokul,
 Az elme jámbor, a' kedély szelíd,
 És külkecsét szép benső ékesít; —
 Mondják, a' lányszív csellel olly teli,
 Hogy férfi-ész nem tudja fejteni,
 És hasztalan küzd harczot ellene,
 Fondorkodásban nem bír meg vele; —
 Való-e vagy nem e' közvélemény,
 Szép Dorkáról így oktat a' regény.

Ő szép leány, 's arczát jól ismeri,
 Tükrét felőle gyakran kérdezi;
 Van báj elég a' szép testalkaton,
 Kellem csügg a' szép szemsugárzaton.
 Tökélyi közt csak egy a' nagy hiba,
 Igen helyett mindig nem a' szava.
 Kissé daczos 's kevély a' szép leány,
 Ellenkezés ül minden szózatán.
 Számos fi esdett ő szerelmeért,
 Ki szűt veszítvén, szívet tőle kért.
 'S ő mindeniknek hűn mondott nemet,
 Miért is sok szív bú közt verezett.

'S hol más nem et kívánna hallani,
Ott ő igent mindig kész mondani.
Nagy volt a' baj; kísértgeték sokan
Hódítani őt, — ah! és mind hasztalan.

Hozzája most egy ifju érkezett, —
És lön kemény szerelmi ütközet!
Oktár okos fi, számos hölgy körül
Megforga már, és mindig emberül.
Jól tudta, hogy lánynak hódolni kell,
Ha férfi-szív küzd hő szerelmivel;
Hogy szív-nyerésnek számos útja van,
És nyerni fog, ki küzd fáradtalan.
— A' szép leánytól ő nem esdeklelt
Szerelmi díjul üdv-adó igent.

Csak azt nyögé, azon siránkozott,
Hogy neki leány-szív sok bajt okozott.
Gyűlölt azért előtte mindenik,

'S haragra gyujtják, a' kik kedvelik.

„Hah! — szól, boszút színelvén homlokán, —

Boldog vagyok, ha gyűlöl a' leány.

Mit nekem a' leány? mind csapodár,

Mint lepke egy virágról másra száll.

Nincs édesb, mint gyűlölni tudni hön,

Mint ellen ellent feldult harc-mezőn.

És önnek is hálával tartozom,

Hogy rám haragszik, oh szép hajadon!

Kétségbeesném 's meghalnék talán,

Ha engemet szeretni tudna lány.

Igy szólt a' lányhoz, és kezét vevé,

'S azt háladijul csókkal himezé.

És ő, a' lány, elrántja hó-kezét,

Habozva néz körül szerte szét.

Szól végre: „Oh csalódik szép uram!

Én önhöz jó vagyok 's haragtalan,

Essek kétségbe 's haljon meg tehát,

Mert szüm szerelme önhöz lángol át.”

'S vállára fonta hőszin karjait,

Ugy folytatá lágy-édes hangjait.

Sokat beszéle, mézest, édeset,

'S Oktárnak ez, mi tudjuk, jól esett.

A' lány hivé, boszú villámai
 Szemében az üdv-érzet lángjai.
 'S hogy még növelje benne e' boszút,
 Csókot nyomott rá, édeset hoztút.

* * *

Alig tön így, 's az ifju is
 Hangjában változott,
 Hogy ő szerelme hü, való
 Forrón nyilatkozott.
 'S im, Dorka már másolni kész szavát,
 Adott i ge n je ne m re for d ul át.
 Késő már 's hasztalan!
 Szerelme vallva van.

Leéltek ők több hónapot
 Úgy úgy lágy-melegen;
 'S a' kedves sok kérelmire
 Gyakran lön mondva: ne m.
 „Ah, nyujtsd kezéd!” „Nem.” — „Nézz szemembe.” „Nem.”
 „Szólj édeset.” „Nem, nem.” — „Szeretsz-e?” „Nem.”
 De e' sok nem mögett —
 Lágy érzés rejtezett.

* * *

Sok ne m, sok viták után
 A' nap földerüle,
 Mellyért ifju 's a' leány
 Titkon rég hevüle.
 Ah, 's uj bajt hozott magával, —
 Küzd az ifju bánatával.

Most csügg és ragaszkodik
 Dorka ,ne m' szavához,
 Bármiről őt kérdezik,
 Válaszul ne m et hoz.
 Szól: „ma tőlem maga a' pap
 Szent szavára is ne m et kap.”

Összegyűlt a' nácssereg
 És sok jó barátok;
 Oktart szégyen szálja meg,
 Ezt gondolhatjátok.
 Majd pirúl, majd sápad arcza,
 Sírba viszi e' kudarcza.

Kész az oltár, áldani
 Már a' kez emelve,
 És az egyház padjai
 Váro néppel telve.
 'S nincs pár a' szent esküvésre, —
 Mig egy agg nő szólal végre.
 'S mit beszél, mit nem beszél,
 Hadd legyen titokban,
 Tudjuk, illy esetben él
 Jó tanács az aggban.
 És ő biztató szavára,
 Minden a' templomba jára.

* * *

Baj hinni, hogy e' jegyes esküre jött,
 Olly gögteli daczot mutat a' pap előtt.
 Nem bír annyi színnel az égi szívárvány,
 Mint mennyi derül fel a' lány kecses arczán.
 Pünkösdkor a' rózsa sem olly piros ám,
 Mint dacz színe a' jegyes arczulatán;
 Sápadtan a' homlokon ül a' kevelység;
 A' szemben, a' kékben, haragteli tűz ég;
 Szép ajkain a' boszú zöld színe van —
 Milly ékes ő sokszinű bájaiban!
 Szép, ékes a' lányka szerelmi hevében;
 Sajnálatos a' harag korcs-erejében!

'S mért küzd a' leányka, e' gyöngé kebel,
 Ok nélkül is annyi haraggal?
 Tán nem hiszi, hogy neki buknia keli
 Szemközt az erősb hatalommal?

Nem tudja, a' férfi szivére bilincs, —
 Melly kössön örökre, — csak egy van:
 Gyöngéd kebel, e' becses asszonyi kincs,
 Mért küzköd e' nélkül hiában?
 A' férfi legyőzi a' férfiakat,
 'S nem tudna legyőzni leánykát?
 Váltsd lágy szerelemre kevély daczodat;
 Ellőtt nyila visszaesik rád!

Nem tágul a' lányka, nem hül a' harag;
 Indulat vezérli, 's indulata vak.
 Példát akar adni talán,
 Mint küzdi le férfit a' hős-szivű lány?
 Büntetni akarja a' férfinemet,
 Melly esküket olyan gyakorta szegett?
 Büntetni? 's ez egyben, e' hön szeretőben?
 Ah, nem lehet illy dacz a' lányka szivében!

Mint mesteri műveket alkotó lángész
 Melleslegi czélok felé soha nem néz;
 A' mű maga czélja lön elmetüzenek,
 Alkotni, teremteni élv erejének;
 Küzd, és halad, és hat előre,
 Mig fölrepülend a' tőkélyi tetőre,
 Mig kész a' remek,
 Mellyért dicsőítik öt évezerek.
 Illy volt a' leány dacza, illyen haragja,
 Cél nélküli czélja magának;
 Bár nincs a' ki öt dicsőitse, csudálja,
 'S nézői kacajra fakadnak, —
 Ő csak daczol és daczol untalanul,
 Bájt, kellemet űz a' dacz arczairul!

Mért küzködik ő?
 A' férfi-erő
 'S egy cseletli nő
 Kettős hatalommal küzd ellene itt;
 Nem győzheti lány le az agg cselelt.
 Önfegyvere sújtva hull a' daczolóra,
 Hallgatni ki nem tudá kérlelő szóra.

Esküt tön az ifju az ősz pap előtt:
 Hiven szeretendi a' lánykát,

Környezze veszély, baj, kór és nyomor őt
 Ő benne találja barátját;
 Kész tenni akármit a' szerelemért,
 Áldozni az éltet a' hű hitésért.

És fordul az ősz a' leányka felé,
 A' homlokot gondteli ránczba szedé;
 — Mert így tanítá meg a' cseletli agg-nő,
 'S kész híven követni a' jó tanítást ő, —
 Gúny környezi ajkait, és mosolyog,
 'S megvetve az ifjura nézdel,
 Majd lángra hevülnek az arcvonalok,
 Kezd szólni haragteli göggel:
 „Mért, lányka, nemedben e' rút tettetés?
 Mért vallja az ajk a' szerelmet?
 A' lány szava: gyermeki kézben a' kés,
 Csak bajt okoz és veszedelmet,
 Mért mondod ez ifjunak, hogy szereted?
 Mért jössz hamis esküre véle?
 Jól ismerem én rideg, fás szivedet,
 Olly jéghideg minden redője.
 Menj el haza, kész neked ott a' magánylak;
 Majdan ha szeretsz, jer el akkor, megáldlak.“

Mint hűledez el

A' lányi kebel!
 Mint futja be rózsapir arczulatát?
 Vágy szólni, de félelem zárja szavát.
 'S majd olly halovány
 Az árva leány!
 Azt várta, szerelmesen kérdezik őt,
 Mint kedveli a' fit, az eskütevőt.
 'S már kész vala szólani ajka nemet; --
 'S feldulva szemléli ez éldeletet!
 Megszánni való
 A' buslakodó!
 Élteben először most nem lele szót, —
 Szánjátok, szánjátok a' tusakodót!
 És annyi a' bámuló ember körüle!
 És mindenek ajkira gúnymosoly üle!
 — Na 's hűsi kebel
 Mért csüggedezel?

Hol, merre van itten a' csüggendező?

Életre ujlva lép Dorka elő.

Még a' daczot ő soha nem feledé,

Daczczal kerül itten is ujra elé:

„Hah! — szóla, 's harag tüze ége szemében, —

Ki kétkedik e' sziv szerelmi hevében?

Lángolni fog értte örökre szerelmem;

Nincs nélküle üdvhöz e' földön reményem.

Hű nőül ez ifjat szeretni fogom,

Mig elfödi testem a' siri halom.

Hű társ leszek én neki, hű feleség,

'S mint hű lesz e' sziv, úgy segéljen az ég!”

Elmondja daczolva az esküt a' lány;

Visszhangzik a' boltiv az eskü szaván.

'S hogy megcsalatott

Az eskü alatt,

Nem bánta utóbb meg a' boldog ara,

Férjéhez a' sirig ő hű marada.

A' házi körön

Báj 's kellemőzön

Üdvbirtokul terjedezett el.

Gyöngéd szerető

Lett a' deli nő,

'S a' férjhez ragaszkodó lánghévülettel.

Szükség ha van daczra, erőre,

A' férj nyomul akkor előre.

'S olly boldog, olly üdvözítő lett

E' pár között a' házas élet!

'S szép Dorka utóbb is, ha tőle esengett

Csábitva a' sok henye férfi szerelmet,

— 'S itt sok deli nő

Nem lesz követő! —

Gúnnyal kaczagott fel illy férfi felett,

'S „nem! nem!” vala nyomban a' gyors felelet.

EGY ESTVÉLY.

FRANKENBURG-TÓL.

A' társaság olly vig volt, minő csak lehetett. Tarka színvegyület salomnázos görebekbe szürve. A' beszéd eleinte közönbös tárgyak körül forgott: az első tánczosnő lábikragörcséről és a' ruhamosó gőzintézetéről; később az érzékek fölhevültek, a' frankpezsgő dugói bezúzták az ablaktáblákat és lelocsolták a' papírszönyeget, — és vitatkoztunk honi vállalatokról, magyar kikötőről Siófoknál és vaspályáról a' császárfürdőtől Ó-Budáig. És lön általános zavar és vigság.

Köztünk ült egy ifju, eddig némán és csöndesen, érdekteli arca a' szemek kiégett tűzével hamvvederhez hasonlita, mellét gyakori sohajok feszíték, ajkai körül keserü gúny mutatkozik a' világi örömrabok tébolyodásain.. néha hirtelen pirosság özönlé el halvány beesett arcza, egy a' fehér rózsza levelére hulló vércsepp: balját lankadtan veté át a' székháton, mig jobbjaiban a' félig kiüritett serleg reszketett.

A' fényes termekben sok szép urhölgy özönlött fel és alá: dévaj elégedettség folyá körül egész valójokat, gyönyörű szempárjaik több férfit hozának kísértetbe és ámtának el valódi becse felől. Ah, ha fiatal ugyan, de sokat hullámozott éltem poezisét annyi fagyasztó érintkezések el nem temetik, milly szívesen hódoltam volna ennyi bájnak, cunyi kellemnek! Sok szerep: sok

szin ugyan, de van közte természet, van igazság is. Ah, adjatok vissza azon szép idők gyönyörűségeit, midőn az ifjunak utjait egy előtte lebegő angyal egyengeté, ki a' férfiuól most egészen elvoná vezető kezét. Fölébredék, hogy tapasztaljam, mikint életem egyetlen célja volt: kialudni a' csalódást. Igen, én kialudtam, józan vagyok, mint akármellyik vállalat, mely nem a' zöld asztalnál támadott: csalódásom fényképiról, melyek nem régen még olly édesnyájasan csüngtek szemeim előtt, a' máz lassankint leomlik, érdektelen alakok merevülnek reám és kiholt színek jelelik azon helyet, hol egykor vidámul mosolygott le az ég egyik legholdogabb halandóra. — Mi az élet? egy utazás az Aetnára. Lent a' legbujább növényélet; dúsillatu virágok, zöldellő fák, citrom- és narancsok bimbó- és gyümölcsdiszben: fölöttük a' tiszta kék aether. Magosbra érve fák és bokrok elvesztik vidor zöldjüket és törpék és szikárók lesznek, mint legédesb reményeink, leghőbb várakozásaink légalakjai. Így jutunk fel lankadt, csüggedt erővel a' legfelsőbb régiókba, éles kötömegek és vadon szirtek közé: lábaink alatt a' hamu mindig ingóbb, mindig szürkébb lesz, az ég imént olly tiszta, lazurkék, most sötétszürkévé változik 's midőn hinnök, hogy többé fáradni nem fogunk, hosszú út van még előttünk, mellyen áthurczolva beteg tagjainkat a' feneketlen lángony tátongó öblébe meresztjük szemeinket.

Ezen épületeskedés fonáknak tetszik vig közben.. de ki nem tudja, hogy az embert önkénytelenül lepik meg sejtelmek, melyek csak akkor szűnnek meg talány lenni, midőn a' jövődö jelenét elérve borzasztó valóságban tűnik föl előtte a' sejtett rémkép!... Ime milly mozgalom egyszerre? a' szárnyajtók megnyílnak 's az ékes hölgykoszorúba uj díszvirág fonódik. Róza! — vakító szépség, folyamárkint vészthozó kellemek! Gyönyörű alakját kénsárga selyemkelme folyá körül, melly márványnyakát még fehérebbé büvölé, dús barna hajai közé egyetlen gyöngyyszínór volt fűzve. Képzeményen túli nemes jelenet. Egész lelke szemeiben úszott, a' tüzet azonban, melly bennök égett, enyhíté bizonyos ábrándos búsongás, melly a' föld gyermekének vélt alakot az ég arájává szentelé. Róza és Arthur, a' halvány ifju, egymásrai pillantásában valamelly kísértetes örömet lehetett észrevenni a' ta-

lálkozáson . . a' jövő perczben a' hölgyek bűvserege körülfogá Rózát és tündéralomként lebegett ő át a' termeken, 's a' magos fal-tükröket kettős fény árasztá el, midőn előttök állott 's a' csillárok színes üveggombjaiból kiömlő világosság elsápadt azon sugár-fény előtt, melly Róza alakját, mint hajdan a' rejtélyes szent bokrot körülfolýá.

Utána tekinténk és mély benyomást 's bámulattal párosult meglepetést hagyott vissza a' szivekben. — Alig távozott körünköl, alig zengett el szava csengése a' szomszéd-termekben — íme, szokatlan vígsággal látjuk Arthurt székén mozogni; az arcát ismét hirtelen előzőnlő pirosság állandóbb lön, szemei fellángoltak, ajkain az utolsó sohaj repült ki és szavak áradának azokból-lázongók és legvilágiabbak, minők csak a' túlfeszített szilaj képzelet kitérései lehetnek.

„Barátim! — kiálta fel éles és sipító hangon — és ti hiszitek a' lélek halhatatlanságát? Mondjátok meg tehát nekem, mi az? az érzés igazsága-e vagy az észé? Mig ezt nekem meg tudnátok fejtetni, a' házurat koldussá, bennünk pedig az asztallábak közé pezsgőznők. Én nem érzem a' lelket.. nem tudom, fejemben van-e, vagy oldalbordámban, szivemben-e vagy öreg lábujjamban? De ez mindegy volna, csak érezném valahol. Látjátok, ez a' pezsgő, mellyet most iszunk, nem azon pezsgő, mellyet a' házi ur — a' mi drága jó barátunk — hozatott fel pinczejéből, hanem nyomorult surrogatum, felforrasztott almalé, mit a' gáznép oda kün az előteremben kicserélt, gondolván, hogy a' harmadik körivásnál ugysem tudjuk már, mit öntünk le torkunkon. Hej, több embert ismerek, ki az illy changirozások által házat épített és telkeket vett magának! — Igy van ez a' lélekkel is . . azt gondoljátok, hogy lélek az, mit éreztek? haha! akkor az is természet, mi öles félkörben pöffeszkedik a' divathölgyek dereka körül, akkor az is irgalmasság, mi a' szegény ember nyársáról lehuzza a' pecsenyét 's árát követeli tőle . . nem, nem, testesült vágy, inger, ösztön, szenvedély, mitől felpuffadunk, — mint a' dunda egy svábhegyi vasárnapon — 's ha aztán kitobzott bennetek a' vihar és a' szenvedélyek hullámai lelohadtak 's ti mereven, holtan feküsztek a' nyoszolyában vagy a' koporsóban és minden

gyermek felfricskázhatja orrotokat, kénye szerint és büntetlenül, és a' férgek körülhemzsegnek bennetek 's hízni hagyjátok őket testetök porló maradványiból. . . mondjátok meg nekem, hol a' lélek, melyet éreznetek kellene? Ah, félre az áltatással, barátim; a' lélek az ész igazsága! 's midőn azt mondom, hogy a' lélek az ész igazsága, akkor nekem van eszem, ti pedig örültek vagytok, ha azt hiszitek, hogy a' lélek sir és nevet ki belőletek, hogy a' lélek osztozik fájdalmatokban és kettőzteti örömeiteket. A' pulya, a' gyáva világgrab remeg azon gondolatától, hogy lelke van, mert buta agyában a' sírontúli rémképek — mint leélt gyönyöreinek megtorlói támadnak fel, remegi élvezni a' földi kéjeket, miket hitábrándja szerint százszoros kinkamattal kellend holta után megváltania. Nincs percnyi nyugalma, nincs csepp öröme annak, ki lelke halhatatlanságát hiszi.

Többen közülünk elhagyák az asztalt, hol a' természetkáromló ült, a' bátrabbak összekocczanták poharaikat 's a' léleknek ,perreat'-ot ivának. Arthur arcza lángolóbb lön, a' tüzes franknedvet ménesivel váltá fel, 's a' csorduló serleget szomjas dühvel szorítá ajkihoz.

Mondom nektek, barátim — folytatá szentségtelen beszédjét és visszadült székébe — nyomorult ember az, ki csak azért juházkodik át az életen félénken és bátortalanul, mivel rettegi a' lélek halhatatlanságát: de mind gazemberek és szörnyetegek volnánk, ha ezen balga hit megszűnne. Vannak percek, mikor magam is gondolom, hogy van mégis valami bennem, mi elmálló testemet túlélendi, de ki fejt meg a' talányt... ah, rabló lennék, hogy kincshalmakkal vásárolhatnám meg e' talány megfejtését, vajjon elég nagyok-e földi élveink, hogy propylaeumi lehessenek az ég jövődő örömeinek, vagy elég nagy-e földi nyomorunk, hogy rettegessük a' gyermekmesés pokolkínok örökvalóságát?

Védtem én egykor a' lélek halhatatlanságát, midőn örök élet-ről, örök üdvökről ábrándoztam, azaz: szerelmes voltam. Egy gyönyörű leány ült mellettem a' pamlagon, a' nap alunni ment 's a' fáknak sudarai jó éjszakát intének neki. A' szobában kívülünk senki sem volt. A' leány szemembe nézett és kérdezett: szeretem-e? Nekem egy fillér sem volt zsebemben 's én épen akkor

vagyok legszerelmesebb, ha pénzem nincs. Azt mondtam tehát neki, hogy szeretem; szeretem mint lelkem üdvét, 's istenemre mondom, nem hazudtam... mert szerettem én őtet, mint hold az éjet, mint rab a' szabadságot, mint fiatal író elmeszüleményei első nyomtatott ívét. A' leány hasonló szerelmet esküvék és a' természet és a' pamlag és a' virágok az ablakon hallották eskünket 's más nap, azt ismétlendők, halottmisére mentünk. Leányom szép szemei nedves fényben nyugvának a' Madonna képén, 's telve ájtatos érzelmekkel térdeltem mellette 's ajkaim mély vallásos buzgalommal rebesgeték az istenszolga után a' 'memento morit.' — Ah, én akkor vallásos voltam, mert szerettem — de mi a' legtisztább vallás egyéb, mint a' legtisztább szeretet!!

A' természet és a' halotti áldozat arámmá szentelék a' leányt 's megesküvénk, hogy szerelmünk megszüntével, szünjön meg életünk is.' Sokáig szerettük mi egymást: keblünket forró hév, tiszta láng melegíté; kívülünk nem volt élv, nem öröm, nem üdvösség. Sohasem szerettem olly egész szívből lélekből — de nem azért, mert pénzem nem volt, hanem mivel halottmisén voltunk 's a' leányt életemmel jegyzém el magamnak. Ah, én mindig szegény ördög voltam: a' leány sem volt gazdag, de voltak tizenhat ösei és egy apja, ki ezen ösökre többet adott, mint szerelmünkre. — Egy igen szép délután volt, azon gyönyörteljes septembernap délutánok egyike, hol az egészen kiderült szív olly édesotthoniasan érzi magát boldogsága megismerésében, 's a' mult örömök emléke nyájasan világít be a' jelen vidám képeire, ... épen kedvesemhez akartam sietni, midőn apja szobámba toppan: e' rendkívüli látogatás által inkább kellemetlenül érintve mint fölindulva voltam; rendkívüli jelenetet gyaníték és sejtéseim ritkán csálnak meg. Két székem volt az egész szobában, az egyiket a' méltóságos ur elibe tolám, a' másikat magam mellé rántam. Leültünk. Az apa összehúzáván sűrű szemöldjeit éles pillantatokkal méregete engem tetőtől talpig. Én kiállottam e' szemvillámkokat és vártam a' jövődő dolgokat. Ő méltósága beszélni kezdett, először halk, aztán emelkedettebb hangon, és beszélt fényes családjá, a' historiai név veszélyeztetett dicsőségéről, magas connexiókról, eljátszott jövődőről, meghiusulandó reményekről 's

tudja a' népszerű isten, még miről nem. Szemeibe néztem a' csillagos urnak és kevésben mult, hogy hangos nevetésre nem fakadtam. Midőn azonban ezen democraticus lelkemet fojtogató előzmények után a' gróf ur, nagyurias tekervényességgel és angolsima hajlongással szerelmi viszonyunkat érinté 's pedig olly körülményes hozzákészültséggel, minővel legunalmasabb tudósaink felolvasásai sem kérkedhetnek, és kifejté, hogy ezen „szenvedélyt“ (szerelemnek büszkesége nem engedé nevezni), mint elvei és kilátásával merőben ellenkezőt soha helybenhagyni 's ha azt tovább táplálni meg nem szünendek, — mert azt, hogy érzéseim viszonzására leánya is leereszkedhetnék, emliteni méltósága alattinak tartá — tekintélye összes és legmorzsányibb befolyásával is akadályozni, elnyomni, elfojtani — megátkozni fogja; midőn továbbá nevetséges pietással tizenhat őseit emlité, kik a' szentelt hintező és ájtatos imák daczára sem nyughatnának békével sírboltjokban, és emlité a' salonok gúnyos elménczkedéseit, irtózott a' családi elfelejtetés iszonyu átkától, légvárai leomlásától... ekkor megkönyörültem a' nyomorult emberen, ki rettegett, hogy telivérű ősei fénysorát homályos nevem beszenyezendi 's mielőtt a' felfordult világ szülte jéghideg convenientia lánczolatából egy sorszemet is lepattanni engedne, inkább az élet jelen és túli boldogságát áldozza fel.... Igenis: a' túli boldogságot, akkor még hittem ez édes, e' kimondhatatlan vigasztaló ábrányképet — mert a' minő határozottan és szilárdul feleltem arra, mit a' nagy ur mondott, úgy egyszerre megszűnt hevem és elérzékenyültem, midőn később az apa szólott, ki majdnem térdencsúszva kért engemet és kért leánya jövőendő lelki boldogságára: mondanék le szerelmemről. Én lelket és boldogságot hittem.. és — lemondtam, 's ezen pillanatban szerfölkött nagynak érezém magamat, a' homálylepte pórfiu, az előttem szélingatott nyárfa gyanánt hajlongó méltóságos ur ellenében. — És úgy tettem, mint mondam, ah, még többet, mint ígértem. Búcsuzva szerelmemtől, vallásom sem volt, adott becsületszavam leköté örömeim és feloldá keserveim kelyhét: megcsaltam az életet, mert az élet megcsalt engemet, a' legdévajabb, a' legkicsapongóbb suhancz lettem, mivel gondolám, hogy a' leány így nem fogja siratni vesztesége-

met: önkényüleg rombolám szét ezen előhitben viruló életem, 's örjögéseim tetőpontján czélobat értem, mert ő hitszegőnek tart!! Keblemben őrzöm ma küldött levelkáját, melyben a' halottmisére és eskünkre emlékeztet. „Memento mori“... igen, igen, barátim, szerelmünk megszüntével szűnjön meg életünk is!

Erre Arthur magosan fölemelvén poharát, vad ujjongással kiáltá: „éljen az örök enyészet!“ 's a' lángnedvet egy hajtásra leöntvén, az üres serleget kiröpité az ablakon. Az üvegtáblák csörögve hullottak a' földre, ő pedig lankadtan és halálsápadtan dőlt vissza székébe, fejét mélyen mellére süllyesztvén.

Most a' melléktermekben egyszerre zongorahangok zendültek meg: kimondhatatlan lágyak és ömlengők valának, mint mikor holdcsendes nyári éjszakán a' villik lebegnek el a' szunnyadó virágok fölött 's a' patakba szökvén az ezüst-hullámokkal földi szerelmökről enyelegnek. Fölötte édes érzés lepett meg bennünket.. némán ültünk, fejünket arra fordítván, honnan a' hangok kiözönlének. Nem mertünk egymásra nézni, nehogy az előttünk felgördült szellemi világ poezise a' mindennapiság rideg prózája által földulassék. De ki írja le, hol a' szó, mely kifejezhesse, minő volt azon asszonyi hang, mely a' zene közé vegyült? „Róza Róza, ez te vagy, — sohajta keble mélyéből Arthur — nincs hang a' világon, mely tiedhez hasonlítana.. te hívsz engemet és én jöni fogok.“

„Per pietà, non dirmi addio!“ zenge át hozzánk 's egész élet-történet rejle e' hangokban. A' zeneóriás Beethoven műve volt: ő adott szavakat a' hangoknak, ő költé életre, mi mélyen nyugvók a' kebel szentjében. — A' megcsalatott szerelem eget és földet kért boszúra a' hitszegő ellen, .. ah, mint düljék a' lemonadás kínjai a' szerelemárván hagyott leány halálíg sértett keblét... halljátok zúgni a' vihart, mely lerombolja szívvirányait és lesodorja életfájáról az utolsó reménybimbót — és megfosztva mindentől, kiátkozva a' világ édenéből, áll ő az enyészet iszonyu mélysége előtt, kétségbe esve, felbomlott hajjal, vad pillantatokkal: 's íme, itt meglepi ötet a' halál előli félelem és a' leélt üdvek emléke megtöri lázító boszúját. Csöndesülni látszik, ki-

viharzani az indulatok árja: mint gyönyörteljes álom utóképei gördültek föl előtte a' multnak örömperczei; és látjuk a' leghöb-ben dagadó kebelrel, kitárt karokkal sietni a' hívtelen után, he-gyen völgyön keresztül, szökő léptekkel, mint a' havasi zerge.. a' szikladarabok felhasítják lábait, könnyü ruhája foszlányokban hull harmattestéről, de ő ezt mind nem érzi, mert örök szerelmet visz magával, mert mindent feláldoz, mit birt: örömét, bátor-ságát, életét! „Per pietà, non dirmi addio, io d' affano moriro!“

Arthur mindkét kezét arczára tapasztván fojtott hangon suso-gá: „ah, nagy, iszonyu nagy az ő fájdalma, 's nincs többé ha-talmamban azt enyhíteni. Szegény, szegény Róza, mint letip-rott virág a' füben, úgy lebeg alakod lelki szemeim előtt. Én becsületszavamat adtam, hogy szerelmem megszünend: va ban-que az életnek.“

A' termekben siri csendesség volt: feszült figyelemmel vár-tuk a' hangok megújulását, 's ime, midőn Arthur megtölteté po-harát, újra felriadának azok, mintha csak azért némultak volna el, hogy nagyobb erővel törhessenek ki ismét a' sértett szerelem ez élő sarkophágjából!

„Ah crudel, crudel!“ csattana ki a' csalogánytorokból és mindnyájunknak örökké felejthetetlen marad a' kétségbeesés e' remegő kiáltása. Villám volt az, mely fölriasztá a' szerencsét-len leányt álmaiból.. följleszté, mint az anya őrzöngése haldokló magzatát végperceiben: és e' hanglob után ismét azon kimond-hatlan lágy, szelid kérdés: ki könnyörül meg rajta? vajjon azon sok ezer és ezer boldogtalanok közt ő volna-e egyedül, rideg-magánosan, ki nem érdemelne könnyörületességet? Igen, ő rész-vétért könnyörgött, mint számüzött angyal.. 's mégis ezen kö-nyörgése úgy hangzék, mint átok az emberi irgalomra!! Hui, mint zajog, mint tombol, mint ront és dül minden a' legirtóza-tosb, a' legclassicaibb chaoszban! mint üzik szerelem és büsz-keség, vágy és boszú, kétségbeesés és remény egymást vad szilajsággal föl és alá a' hanglétrán, és a' szüzhölgy keblében, mint az enyészet szélvész dühöng e' vihar és ő pusztítani, föl-dulatni engedi, miglen a' kebel a' halálkinok közt összeszorul 's a' hangok — erejüket vesztve — el-elhalnak. Még egyszer azon

lágý olvadó kérdés, még egyszer azon rémteli jajkiáltás, az erő utolsó iszonyatos fellobbanása, — egy viharos futás az ébenbíl-lentyüzeten keresztül... irgalom, átok, kétségbeesés, hihetetlen gyors ütésekkel ismételve a' síró hűrokon és a' hangok elnémul-tak — örökre!

Síri csend — két percz múlva tompa esés, mire a' termekben rendkívüli mozgalom: a' hölgyek mind a' zongora felé siettek. Mi is felugrottunk, borzasztó sejtelem által villanyozva; de Arthur utunkat állá: „hagyjátok őt nyugodni — mond fojtott hangon és a' kiűritett serleget a' földhöz sújtá — hagyjátok nyugodni annyi kintusák után; boldog ő, hogy leáldozott reményének olly gyönyörű sírdalt zenghete.“

A' zaj és zavar nagyobb lön a' szomszéd-termekben, néhány kiszökő urhölgy képein iszony és félelem mutatkozik; tekintetök a' legrettentőbbet gyanítatá. Az előbbi hangzavarból most elég érthetőleg hallvák e' szavak: Róza meghal!!

Arthur még mindig mozdulatlan állott. „Mondom néktek, hagyjátok őt nyugodni: ha a' lélek halhatatlan, nem sokára tudni fogja, hogy szerettem, ha porrá lesz, vége minden fájdalom-nak. Ne imádkozzatok értünk, mert ezt jámbor időkben ma-gunk tevők, hanem zuzzátok inkább szét a' serleget, mellyből ittam, mert meglehet, hogy reszkető ajkaim pár cseppet hagytak benne, mellyek a' legerősebb embert is sírba dönthetnék. Igen.. igen.. én ezt legjobban érzem..“ Mondá és halálsápadtság borítván el arcát, összerogyott. „Vigyetek Rózához“ sohajta lassu és alig érthető hangon.

A' kör tágulni kezdett 's elértünk a' szerencsétlen ifjuval a' harmadik terembe. Milly lélekrázó, kebelfagyasztó látvány!! Róza a' pamlagon nyugvék, szép feje félig hátra hajolva, jobbját Arthur felé nyújtá. Tört szemének utolsó pillantatja a' léleknek a' halandó testből elválását hirdeté, és ezen végperczben, ah, mennyit akart volna ő még mondani azon férfinak, kit ő hitsze-gőnek vélt 's ki most mellé hurczoltatván magát a' legmélyebb bá-nat, fájdalom és kétségbeesés hangján sivitá: „Róza, én szeret-telek.. bűnöm az, hogy becsületszavam eltűkoltatá szerelmemet.. mi meghalunk, de élni meg nem szűnünk, mert sze-

relmünk sem szünt meg... ah, barátim... én... hiszem...
a' lélek halhatatlanságát! — —

Pár percz mulva az öröm és vigság termei gyászos sírbolttá
váltak. Mindnyájunk térdre esve a' lélek halhatatlanságért imád-
kozáink :

„Ist auch der Tod des Lebens Machtgebot ;

Im Grabe schläft ein neues Morgenroth.“

MAGY ÁHOSZVÁG

VÁRDA PÉTERFŐI

MAGYARORSZÁG.

VAJDA PÉTERTŐL.

„Nincs a' magyar földön kívül élet...“ igen hiszi Barkács.
 „Vagy ha van, olyan nincs.“ Így mondták századokig már
 Tisztes apák 's fiaik, mondják még e' napig; és ki
 Nem hiszi, kurta eszü. Van-e jobb kolbász a' világon
 Mint Szegeden; van-e jobb izü, a' miskolci kenyérnél,
 És a' szalonnánál, melly makkbul lett a' Bakonyban?
 Hogyha a' neszmélit gyöngének tartod, igyál jó
 Somlait, avagy erősb rustit, veres egrit, izére hatalmas
 Villányit, vagy igyad minden borok ős fejedelmét
 A' tokajit... hova kell ennél több? mézbe fulunk és
 Tejben uszunk... ökrünk van elég, van lónk 's szamarunk is.
 És terem annyi dohány Tisza és Duna térein, innen
 És túl, hogy mihelyest szükséges lenne valóban,
 Rendre kifüstölnénk e' hazábul minden olly álhóst
 A' ki emészteni jött hozzánk, és a' bugyogóban
 Hordja szívét 's nem akar magyarok közt lenni magyarra!
 Van posztónk dolmánnak elég, van rája sinórunk
 ('S nem idegen!); aranyos sarkantyú ékiti csizmánk.
 Kostökök és csákányt hordozni előjoga régen
 Fajtánknak, 's kipederni bajuszt, káromlani istent,
 És a' borok mellett nem félni tatártul, oroszul. .
 'S kérdem, hol vagyon e' földön kívül élet? a' hol jól
 Lakhatnál mint itt, ápolnád hasadat, és nem
 Gondolnál munkára; hol ökreid és a' parasztok

Hordják a' terhet 's te királyilag ülsz, eszel, alszol.
 Századik ösöd igen jeles ember volt; szíve, lelke,
 'S karja helyén álltak; — küzdött, vérzett a' hazáért. . .
 'S följogosita, fiját, a' kuczkót örzeni hősleg;

És mivel ő mindent teve, semmit tenned; (oh szép sors!).

Most te, akár értesz hozzá, kormányasz, akár nem. .

A' megye termei föltárvák' mindenha előtted,

És szabad itt szólnod, szabad a' karddal zörejezned,

'S ha leivád magadat, szabadand verekedve veretned.

Meggyőződésed nincs — 's szegyen volna egyébűt,

Hajh de nem úgy nálad — nálad forrása erénynek.

Mert árulhatod így magadat, 's el is adhatod; és ki

Vetheti, hogy nem vagy becsülettel telve, szemedre. ?

Kérdik: adózha'ol-e? te süket vagy. ' „Itt, nesze pajtás,

Két arany, és ne adózz'!“ , 'S a' terem fölfordul a' hangtul:

Nem, nem adózunk! a' pórság csunya dolga fizetni.‘ —

„Drága barátocskám, de imé itt négyarany . . ezt én

Néked adom, ha belőle hazádnak adandasz adóul

Egyet.“ „Négy aranyom nem enyém többé. . 's a' teremben

Hangzik: Adóznunk kell a' parasztot terhe lenyomja . . .

És ha kidült a' számár, bőrét is a' lóra rakandják.

Győztünk Baranya mi . . győzött Temes, és a' Dunátul

Ekkép sétaland diadal, kétfele, Tiszáig.

Ettünk és ittunk 's a' tehert vállunkrol egészen

Más hátára vetők, mieink a' vármegye-termek,

Országszerte miénk minden hivatal, haszon, érdem

És a' dicsőség . . . Más görhes lovain viszi utra

A' kövecset, murvát, 's fizet érte, de négylovu hintón

Átrepülök rajt' én . . (tudn' illik, az isten akarván,

Mert ősszel 's télen van némi kivételem) . . . Ő, hogy

Szalmán hálhasson, füstpénzt fizet. . Én a' pipának

Száján több füstöt játszom levegőbe havonkint,

Mintsem a' kürtön esztendeig ő, — 's teszem ingyen. !

És ki merész egy szót fölhozni vitézletem ellen?'

„Drága vitézlett ur . . . tessék kardjára tekintni . .

Annyira rozsdás már, hogy alig ösmerni reája

És hüvelyéből alig lehet a' levegőre kihuzni . . .

Kár a' becses kardért . . . hihető nagyon át vala ázva

Durva pogányvértül 's im ezért kell hálnia csúfos

Rozsdahalállal . . Ugyan, hol volt a' nagy esata, melyben
 Fényleni látta az ég 's villogni a' föld? Ne redőzze
 Homloka szép bőré, uram! Ez nem csúf; Maratonra
 Eskhetem . . Avvagy, mert örömet hall ön honi példát,
 Györre is esküdhetem, hogy igen vágnám kitanulni
 Érdemei folyamát.“ „Te gyerek vagy, tegnapi fattyu,
 Nem tudhatod, milly szép emlék kíséri e' rozsdát.
 Nektek a z újra veszett szemetek, fejetek, 's eszetek; 's ha
 Nem könyörül jókor (lehet-e ez?) rajtatok isten,
 Akkor mind magatok vesztek, mind veszni fog a' hon
 És a' vitéz fajrul csak a' hir fog szólani búsan. —
 „Nem, lehetetlen, uram; kérdezzük csak meg e' férfit,
 A' ki a' kert alját távolra hagyá el, alá föl
 Járta híres Tolnát és megfordult Baranyában; —
 Tán mondhat némit, mi lerágja e' kardrul a' rozsdát . . .“
 „Én idegen vagyok itt, uraim, nem szólhatok . . . oly jól
 Tartottak, hogy mondhatom, a' deli frankok honában
 Sem lakomáznak ilyen . . . jó bor, sült, jó ízű tészta
 És a' barátságnak szakadatlan folyama? — És én
 Rosz jós hogy lennék ti irántatok? a' kik irántam
 Vég nélkül szivesek vagytok? . . . jobb, hagyjatok innom:
 Éljenek a' magyarok 's ébredjenek a' míg idő van.“
 „Tán csak nem alusznak? hisz együtt ettünk vala önnel.
 Ennyi dicsőségést álom nem foghat együvé!“
 „Nem, nem alusznak önök, hol az asztalt kell körülülni . . .
 Itt az egész haza éber . . igen, . . de, hol: Ember, a' gátra!
 Hangozik, ott a' fülek bedugulvák, — és ti alusztok. —
 Nem látjátok-e mint derül a' menny délre, nyugotra?
 Nektek alant van a' nap . . ti alig bécézitek isten
 Fényes igazságát; csecsemőség álmai nyomják
 Szemeteket, 's a' mit tesztek vezetől az orrot
 Kéritek hozzá, 's így köd az, a' mibe vágatok az éáll.“
 „Ez sértés uram; ezt nem mondá senki magyarrul.“
 „Jól van hallgatok . . itt, látom, nincs szólni jogomban.
 Szólani szép jog ugyan, de jog a' hallgatni is. Ettül
 Nem tilhattok el.“ „Ön makacs, és kötekedni kívánó.
 Szóljon, hallgatjuk . . 's ki vele, mi az a' mi ködöt von
 Ránk és másoktól elválaszt, hátra taszítva?
 Rajta, csak egy okot is!“ — „Nem erőltetem itt magamat meg.
 Nem szükség . . önöket magyaroknak lenni tagadnom
 Könnyű“ . . „Mi? mi Magyarok nem volnánk? Melly pokol adáz

Ördöge sugta kegyednek e' rágalmat, ? mi nem Árpád Fajzata? Óh okos ur, távol megy a' tréfa kegyednél.
 „Végig nézém a' tanodákat e' honban.“ „Oh kedves Ur majd másképp lesz.“ „Bemenék a' hölgyi körökbe, És piros ajkakrul hallottam zengeni frank szót, És piros ajkakrul hallottam zengni olasz szót, És piros ajkakrul német szót ömleni hallék, A' magyar árva beszéd nem bántott senkit; aludt a' Kuczkóban...“ „Nem, ez ugy többé nem fog soha lenni. Égre pokolra 's azok lakozóira, nem marad így már!“ „Voltam a' színházban...“ „Jaj, jaj, jaj!“ „Páholyotok sok. Nemde, kevés uraság vagyon e' szép térü hazában? — Lelkes hölgyeitek koszorúja különben igen nagy Csorbában szenved... mert, mondom, mind üresen állt, És gyászos feketén fényének utána esengett.“ „Rosz, rosz, uram, de fogunk majd rajta segíteni... fölkel Majdan a' jobb érzés hölgyeink kebelében is, és e' Színház szűk lesz; — a' sok páholy végtére kevés lesz; És fejedelmi Dunánk partjára megyünk el a' sárbul.“ „Voltam a' másikban szintén, és tömve találtam Him 's nőkkel földszint! urak és hölgyek sokasága Nyomta a' páholyokat; volt bőven hahota, volt taps, És a' sötét teremtet kivilágítá az örömszaj... Rendén volt ez is úgy-e... de megszűnik?“ „Oh uram itt már Jobb befogom számat; mert jobb ott tűrni szeliden, Hol nincs orvosság a' kór ellen; mi haszonnal Fognék dörgegni és sürü átkot verni fejeikhöz...? Hagyjuk, majd az idő meghozza szerét nyavalyánkknak!“ „Félek, késő lesz... mikor a' baj mélyre feneklett 'S bármi erőművel mozditani nem lehet arrább... Szerte tekinték én e' honban 's rosz zaj ütötte Itt ott meg fületem... moudák: nincs annyi magyar, mint Nem magyar, és amazok szabják ki előnkbe a' törvényt? És szóltak mások: nem igazság, hogy mi viseljük Mindenféle tehert 's amazok szedjék a' gyümölcsöt; Izzadjunk mi tizen, 's könyűvel lágyítsuk a' földet, Hogy lágyan fekügyek maga ott az ur... Illyeket hallék 'S ez nem igen tetszett. bizonyos métely jele, mely a' Birkát meggyilkolja rutul, de az ur' kárára!“ „Kérdem, hát máshol nincs szinte úgy?“ „Erre felelnem Könnyű; tekints szélllyel nyugóton, délen, 's hol az észak

Tengere habjával germán fajt üdvözöl és ott
 Látandod, hogy a' hont közös érdek lánca keríti,
 Hogyha nyer egy, vele nyer mindenki; ha sujtva van egyik,
 Érezzi a' szomszéd, 's fájlalva boszulja meg a' hon.
 Itt oda veszhet egész ügyetek, 's lesz millio, a' ki
 Nem fájlalja sebé't 's mitsem fog tudni belőle.“
 „Ez nem igaz; lehetetlen; a' kancsuka nem fog az ördög
 Kölkének sem tetszeni.“ „Hatha a' kancsuka otthon
 Elmarad és ide csak kormányhot hozatik, a' mit
 Látni szerencsém van most is?“ „Bizony a' mi botunkkal
 Oktalanul mérnéd az orosz korbácsokat össze!
 Nálunk botkormány nincs többé, sem katonáknál
 Sem roboton.“ „No ezen örülök, nagyon. Ez haladás; ez
 Ügyeteken szépet változtat. . . Mert igaz ám, hogy
 A' nyerges csacsi nem kérdezetgi, nyerge kitűl van,
 De ha lehet nyeret 's lovagot levet a' csunya sárba!
 Oh hogy a' botjogrul bölcsen leköszöntetek, az szép!“
 „Megtettük 's önkényt . . . az idő szavait mi elértők.
 Nálunk emberszám a' paraszt, jöhet és mehet, és ha
 Isten akarja akár tábornagygyá lehet. . .“ „Ez sok,
 A' mikoron jogotok lett volna lekötni a' földhöz.
 De fajotok nemesebb vala. . . Meghódítva e' földet,
 Állattá teheté könnyen, kik benne lakoztak,
 'S ő társul fogadá, kik hajlók voltak egyezni.
 Árpád nem csak erős bajnok vala, hadba' vitézlő,
 De jól tudta, mikép lehet és kell hont alapítani!
 Oh ha ma is hozzá volnátok szívre hasonló! —
 Mert az igaz maradand öröken, hogy az ember úgy ember,
 Hogyha nemes bánásmódot lát, állat e' nélkül. —
 'S barmot igába tehetsz, nem fog zugolódva dühöngni,
 Bosszút sem forral. . . de szorítsad igába az embert,
 Mind öröken morog, és a' boszúra remegve törekszik,
 És ezer éveket úgy tart emlékébe', mikép a'
 Földre dobás percét. . . 's mikor ottan halva gyanítod,
 Akkor lők derekán, 's ha aláesel, a' fizetésnek
 Percze beáll. . . leszen díjad keserű kamatokkal.“
 „Énnekem ilyen díj nem jár, hálá az egeknek!
 Mert az igaz, félnek a' rút fizetési időtől. . .
 És mi egész nemzet nem esünk e' vádnak alája.
 Mert mi biz' engedtünk eleget híres ősi jogunkból,
 'S gyöngé apák lettünk, hol urak leheténk, ha akarjuk.

'S gondolom, ennél már lehetetlen előbbre haladnunk.
 „Ezt nem mondhatnám.” . . „De miért? . . „Mert most vagy utóbbad
 Föl kell hagynótok a híres történeti joggal.
 Szép vala ez hajdan, a középkorban . . de ma isten
 Fényt hozza 's észjögöt e buta zsarnok ronda helyébe . .
 Nézd meg alapját . . és magad is becserélni kívánod . .
 Nemde ököljog alapja van? Ennek idője lefolyt már . .
 Oh az ököljog alatt beh sokat vérzel te Magyarhon!
 Jött a tatár 's leököljogozott, jöve a török és a
 Híres ököljog után Buda vára övé lön . . Így a' hol
 Bétuda jöni Batú, bejöhetne az északi barbár
 És a' hogyan kiveték törököt harczolva Budából,
 Szélyeltépve ököljogait, ki lehetne taszítani
 Mást is az országbul . . „Hős nép ezt nem tűri.” „Hol van
 A' hősnép? De legyen. Mégis nem jobb-e lemondni
 Most az ököljogrul, mikorön nem perzsel a' tűz még,
 Most mikorön hihető, hogy ököljog nincs kérdésben? —
 Hogy — a' mit isten adott, kiki nyérje jogát az igazság
 Utján vissza . . ez a' mese vége előbb vagy utóbbad . .
 „Mit mond ön? menjen . . mert még megkapja magát!
 Én, ki előtt porban remegett vala gyáva parasztlom;
 Ő vele tán együtt kövecsezzem az ország utját?
 Én, ki magas fejemet soha nem hajtottam ígába
 A' ki parancsoltam 's nem jött szó ellene, mostan
 Gyáva adót válaljak-e büszke nyakamba? — Hah! csúfság!
 Nem lehet; ezt a' magyar soha még nem fogja tehetni.
 „Róma kevélyebb volt mintsem te lehetsz, 's oda van rég!
 Balkán völgyeiben büszkén sétálgat az ozmán
 És nem látja az ostoba hogy végperezzei várják.
 Nincsen a' föld hátán állandó más, csak a' szent jog
 Ennek kell vagy előbb vagy utóbb diadalmat aratni.”
 „Messze van az, bizrást nyugodhatom . . a' ki utánam
 Jö, az lássa, mikép bűvölheti messze magátul
 A' vész fellegeit . . nincs gondom másra, nem is volt.
 „Nálatok az fő baj, hogy az asztaltul tova ritkán
 Gondoltok, felhők tolakodnak előre, nevettek;
 Rozsda emészti aczéltokat, ámde golóra tömé meg
 Puskáját a' csalárd ellen. De minek gondolni halálra?
 Bölcs az a' kit nevetése között visz el a' keserű sors . .
 Vagy tán más idegen gondoskodjék javatokrul?
 Hallok elég vitaszót, részin jó cselra beszéltet,

Mellyből a' honra derű jöhetne... de szó marad a' szó
Nálatok, és tetté kegyesen nem büvöli isten.

Ez baj, igen nagy baj, nyomoruság, mondhatom; és ha
Igy marad, új ezered nehezen fog lenni tiétek.

És most már köszönöm lakomatokat; ettem, ivám és
Jól szivaroztam; a' mit kérdeztetek, arra feleltem,
Most gőzösre ülök, megnézni, miket művel Ozmán.“

‘S a' fiu nem tréfált, veszi botját, vette kalapját
És mosolyogva tovább sétála. — „No's bácsika, hogy van?

Mint tetszik a' beszéd? hogyan érezi vaskebelében
Szíve magát?“ „Az egész dolog ostoba tréfa, ijesztés.

Én nem adok rá legkevesebbet. . igyunk fiu, bátran!

Rémeket ostobaság lát csak . . kancsó-elöl elfut

A' pimasz ellenség, valamint a' gyáva kísértet.

„Mind igaz, a' Hirlap sem tudná mondani máskép.

De ha az ellenség nem lesz pimasz és a' kísértet

Nem lesz gyáva?“ „Fogom kancsómat, elébe köszöntöm,

És a' pohárbornál megbékülök a' szörnyüvel.

„Mondja meg ember, c' jó bátyón ki lehetne-e fogni?

Van kit az együgyűség sérthetlenné tesz, azokhoz

Tartozik ő is tán . . hagyjuk hát a' pipaszónál

Hadd álmodja magát fényesnek, mint vala Árpád,

'S a' bor mámora közt a' veszélyt tátongni ne lássa!“

„Hisz' Magyarországon kívül élet nincsen, a' vagy ha

Van valamiske, de mint a' mienk, soha nem lehet olyan.

Hogy kevesen szólnak magyarul, az a' legkevesebb baj,

Hogy kevesen vannak, kiket a' jog ölel körül, épen

Semmi baj; a' mi amott szükség, bőség nekem; a' völgy

Arra való, hogy a' hegy meglássék; koldus az, én dús...

És rendén az egész... Lehet-e mindenki királyfi?

Most a' Jelenkornak van aranykora 's éhes a' Sürgöny,

Majd meg a' Hirlaphoz fordul mosolyogva arany Zeűsz,

'S böjtjök lesz a' Világ, a' Jelenkor 's Nemzeti újság

Jó testvéreknek, vegyesen... 's mivel a' bor igen szűk

Nem jut eszökbe a' szent házasság.... Mondom, ez így van...

És jól van! . Ki velem szorosán tart, Éljen! A' többi

Nagy nyavalyájából gyógyítsa ki a' kegyes Isten!“

A' KÉT SERLEG.

(TÖRTÉNETI BESZÉLY).

BÉRCZYKÁROLYTÓL.

I.

„Nem Levente! mi bírni egymást nem fogjuk soha! szíveinket a' sors választja el, 's én hódolok a' sors szavának. Te királyi lovag, és én — én a' vadonok névtelen gyermeke. Mi utolszor látók egymást, — élj boldogul!”

E' szavakat egy ifju hölgy mondá, egy hölgy, minőnek az amazont festi az élénk képzelődés. Hollófelete furtei kettős fonadékban folytak le a' domboru mellre, ellentiséget képezve a' hófehér nyakkal, mely egy férfiasan szép főt hordozott. A' barna szemöldívek alol büszke szempár villogott ki, a' csattanásig biborajk megszégyenítő a' zöld fű közül előpirosló epret, 's arczainak szende pírja néhány rózsát látszott megrabolni pompázó kellemétől. A' leány vállán barna sólyom ült, könnyüded lánczra fűzött; bal karjára csinos kis tegez simula, míg a' jobb egy deli ifju kezében nyugodott. Végszavai után azonban, mellyek a' hideg elhatározottsággal párosult mély bú minden jeleit magukon viselék, kezét csaknem erőszakosan fejté ki az ifju kezéből, 's szilárd léptekkel indult a' völgy felé, solymának lánczát oldozgatá.

„Gizel! hatalmas istenedre, kit nap kelte- 's hunytakor e' helyen szoktál imádni, kényszeritlek, állj meg! te ültetéd keb-

lembe a' reményvirágot, melyeket most hideg szavaiddal olly kegyetlenül akarsz kitépni. Gizel! hamis volt esküd, te engem sohasem szeretted!"

Gizel ezalatt megállott, 's jobb kezét a' dalia vállára helyezé. „Levente! — szóla ő — a' vadonok leánya hazudni nem tanult, én esküvém, 's esküszöm, mint szerelmem, tisztán lángol még. Nézd a' vérpalástban leáldozó napot, 's kérdezd meg, miért vonja meg jótékony sugarát a' föld színétől, mely nélküle rideg, 's kietlen? ő a' természet parancsának hódol, mint én a' sorsénak; élj boldogul!"

„Te méltatlan vagy a' sors iránt, méltatlan vagy magad iránt Gizel! ki akadályoz abban, ha — titkon bár — nőmmé leszel?"

„Önmagad java és atyám! Levente ne feledd, hogy számodra Salamon hozzád méltó nőt már választott." — —

„Salamon parancsot oszthat népének, udvarának, de a' szív szavának soha! kegyét veszttem? ha neki engedek, téged vesztelek, 's kérheted mellyik leend a' nagyobb veszteség? Hozzáam méltó nőt," mondád? 's nem vagy-e te épen az? Őseink nem vándoroltak-e ugyanazon Álmos vezérlete alatt e' honba Volga árjaitól?"

„Csakhogy mig a' tiéd királyok oldalánál éltek, az én ősz atyám — Béla által száműzelve, hontalan földönfutóvá lett. 'S te a' vezércsalád származéka, nem lehetsz férje egy leánynak, kinek atyját szégyen 's bitófa fenyíti!"

„László király kegyes — néhány szó, és feledve minden!"

„Hah! — folytatá kipirult arczokkal Gizel, — 's nem emlékezel a' fehérvári ünnepélyre? ott valál, hiszen ott láttalak először. Trónjában ült a' megkoronázott király, 's előtte a' még atyja által száműzöttek serege térden esdekel, és nyert kegyelmet. — Atyámnak arczulatát az indulat 's harag sötét pírja futá el, szenvedélyesen ragadá meg kezemet, 's mialatt a' néptömegből maga után vonszott, így szólott: „Jer leányom, jer Gizel! inkább Jenő vadonában üzöm tovább is a' rengeteg szarvasát, hogysem gyáva féregként porban csúszva rimámkodjam egy ember kegyéért!" —

„Ő feledé, hogy ez az ország szokása, — 's ártatlanságának

érzete büszkévé, daczossá tette őt; 's így most ő egyedül áll a számüzöttek névsorán. — De ha más nyerné ki számára a kegyelemszót? 's én bírom a' királynak kedvezését.“

„S hiszed, hogy ő elfogadná a' koldult alamizsnát? a' nyomoru konczot, melyet az ebnek szánakozólag szoktak oda vetni?“

„Atyádnak büszke vére forr ereidben is Gizel, 's elfojtja keblednek csekély szikráját, mit te szerelemnek nevezél. De nálam sokkal hevesebb lángokkal lobog az, hogysem birtokdórl lemondani tudjak, 's én oda vetem a' hírt, nevet, dicsőséget.“ —

„Gondold meg szavaidat, lovag! te a' haza dús téreit sivataggal, a' harcz dicső mezejét erdők rengetegével fognád fölvaltani, a' hős daliából nyomorú vadúzó, a' férfias leventéből hitvány solymász leendene — 's ez mind egy leány szerelméért?“

„Oh Gizel! — sóhajtja Levente, 's karját a' leány karcsu derekára fűzé, — ez által ismerek reád! Te nemesb áldozatot hozol nálamnál, hábar lemondásod tör szívednek — — — ah, ne légy olly gyermekes, mint eddig valál, ne légy önmagad boldogságának gátja; a' trón idővel változhatik — — — lehet, hogy azt Salamon herczeg foglalja vissza, 's ez bizonyosan jóvá teendi atyja hibáját, magához emelendi az elfeledt ősz Orondot, — 's akkor te isten 's emberek előtt nöm leendesz, — addig én naponkint látlak, szemeid édes tükrében merenghetek, mint most, szíveden érezhetem szívemet dobogni, mint most, hő ajkaink órákon át egymásba olvadhatnak, mint most...“

Az ifjak ajkai egy hosszu, lángoló csókba forrtak össze.

„Győztél, Levente! — rebegé Gizel, — de most jer, jer atyám elibe, — áldása nélkül tiéd nem lehetek!“

„Atyához? — viszonzá némi zavarral a' lovag — atyához, Gizelem — nem mehetek; nem, nem lehet — — neki engem látnia nem szabad.“ — —

„Miért e' vonakodás? Te mindig kerülöd atyámat, 's hiába titkolod, rettegsz vele találkozni, — oh Levente! ha ez alatt lappang...“

„Semmi, istenemre semmi! — vága közbe Levente — okaim vannak, — később majd felfödöm — de most, szerelmünkre kérek leány! — egy szót se rólam atyádnak — ő könnyen...“

„Választó-fal lehetne köztünk, nemde lovagom? Oh e' gondolat! e' sejtés engem éjeken át gyötört 's oka volt eddigi borus kedvemnek... de többé nem hallgatok az ész hideg szavára, győzött a' szív, 's nekem nincs egyéb eszmém, nincs egyéb érzelmem, minthogy téged szeretlek!”

„Szívem mennyje, lelkem üdve — monda szenvedély-sugallta lángoló szókkal Levente — milly büszke vagyok, hogy a' hölgyek legnemesbbikét enyémnek mondhatom!”

„Esténkint daliám! midőn a' nap óriássírjába lebukni készül, itt e' helyen, ez időben fog várni hív Gizeled, 's te eljőendsz nemde? Oh ha nem is, hiszen te lész eszméim tárgya, 's én a' pusztá gondolatban is boldog leendek! de most — atyám vár reám — szakadnom kell tőled, élj boldogul Leventém!” — szóla Gizel, 's magát az ifju ölelő karjaiból kifejtve, rövid idő alatt az erdő sűrűjében eltűnt.

„Oh milly nehezen esék a' tettetés — mondá magának a' lovag, — mint fáj ez angyalt megcsalnom! De hát megcsalom-e őt? — én neki Levente lovag vagyok, 's mint ez, boldogitom őt, — 's e' felett nöm egy hold előtt Mosonban meghalt, 's engem ismét szabaddá tevé, — és így... ő helyébe... nem! oh hogy e' leány jogszerű birtoka keblem hatalmasb vágyával össze nem fér!”

Az ifju még egy ideig némán merenge az ellejtő szüz után, sebes léptekkel haladott le az előtte lekonyuló völgy bokros ösvényén, — mert tudnotok kell, hogy Kórányos teteje volt a' párbeszéd tanuja.

II.

Történetünk idejében, hetvenhét évvel az ezredév után, melylyet a' kereszténység Krisztus születése óta számola, László ült a' királyi széken, a' szelid László, ki az ország kormányát csak úgy fogadá el, ha Salamon minden követelésitől önkényt lemondana. És Salamon önkényt lemondott jogáról, néhány megyét 's várát fogadva el a' hercegi czim tulajdonául.

És ugyanazon Salamon kevesebb, mint három hold alatt megbánta tettét, 's változékony keblében legyőzhetlen erővel keletkezék egy új óriás, a' vágy: ismét birni Magyarhon koronáját.

'S ha keblének e' vágya eleinte csak átvillanó eszme volt is, meggyökerezék az később a' gyarló szív 's a' hízlgő kegyenczek baltanácsai által, kik az ingadozó herczeg udvarában soha nem hibáztanak. —

Nógrád várának egyik teremében magas karszék mély ölébe süppedve ült Salamon herczeg, — előtte összevetett karokkal járt fel 's alá egy magas szikár férfin, kinek barna halvány arczsine, göndör fürtökbe gyürüdző dús haja 's mélyen fekvő éjszemeinek élénk járata első pillanatra elárulák, hogy forró égálj alatt láták meg először a' napvilágot. És ez volt Ricci, Salamon orvosa, biztosa, kegyencze, barátja, és — — ördöge. Hazája Nápoly vala, honnan még ifju éveiben elkövetett gatzett miatt futni kényteték; 's így jött ő néhány kalandteljes év után Henrik német császár udvarába, 's ez szívesen fogadá föl a' fűvészi 's orvosi ismeretekkel biró 's ügyes viseletű olaszt. Itt találkozik ő Salamonnal is, ki a' czinkotai harcban elvesztett Videt benne bőven kipótolva lelé.

„Hallod-e Ricci, én itt unni kezdem magam, — szóla Salamon az elégtelenség vontatott hangján, — ez örökös egyformaság, zajtalan élet, 's tétlen hosszú napok a' néhány hetet ugyanannyi évvé varázsolák, — megöszülök belé!”

„Elszóródást kell herczegségnek keresni, néha néha vadász kirándulást a' Jenőkhbe, hol az erdő szarvasain kül csinos őzike is található, — hiszen látta már talán herczeg uram! Orond vadász leányát?”

„Hah! — gondolá magában Salamon — 's már ez olasz is fölta-látta az erdők liljomát? Hagyd abba, Ricci! — viszonzá tettetett egykedvűséggel — elvirultak már nekem az élet e' féle rózsái, 's csak tövisei maradtak fel. Vadászni? hitvány multság, nyomoru gúnyja az erősbek jogának — gondolj mást orvosom!”

„Ki egy ország terheit viselni megszoká, annak az illyes sílány pótlékok elvet bizonnyal nem adhatnak. 'S így magát okozza uram herczegem! hogy a' királyi pálczát a' tétlen élet unalmaival önkényt fölcserélé.”

„Önkényt fölcserélém? ki mondja ezt? — riadá fölgorva Salamon, 's minden vére arczába tolult — kénytetve valék ügyesen

szőtt cselek által. — Ismerték érzékeny szívemet 's visszaéltek a' jó bolonddal, és mielőtt meggondolhatám a' nagy lépést, mely elbuktatott, László királynak lön kikiáltva, és én. . .

„És herczegem igaz jogától fosztaték meg, azon jogától, melyet Géza is a' szekszárdi gyűlésben karácson ünnepén olly annyira megismere, hogy az öntudatát terhelő koronáról önkényt 's világosan lemondana. Géza holta után László hirtelen Székes-Fehérvárra gyűjti össze híveit, 's azon szín alatt, mintha Géza bátyjakint más jogába vágni nem akarna, a' szenteskedés ámitó palástja alatt herczegségédért Mosonba követséget küld“. —

„Igen, igen — folytatá hévvel Salamon — 's a' betanított követség elismeri, hogy a' trón törvényszerűleg engem illet, de egyzersmind ravasz szavakba fonja, hogy az ország közakarattal Lászlót kívánja, 's a' haza békéjére, boldogságára kér, engedném oda a' királyi pálcza terheit egy nyugalmas élet boldogságaért. — Illy hitegetések között érkezem meg Fehérvárra — a' nyugtalan nép már összegyűlve zajong, László egy magasabb emelvényen püspökei 's meghittei között áll, fellépek hozzá, ő, ki ezelőtt csak egy holddal esküdt ellenem vala, testvéri szeretettel borul nyakamba; gyöngéd viselete szívemre hat, 's szemembe könnyeket csal, ők használják elfogult helyzetemet, és birtokul tíz megyét ajánlva a' szerződést elémbe tolják, és én — átok még arra is, ki Henrik udvarában irni megtanított, — aláírom azt. A' nép Lászlót rivall, 's mire én percznyi ámultságomból föleszmélék, László fején a' koronát, magamat pedig a' mindennapi embernek szűk körébe taszítva látom — — hah, megbódulok! — 's mintha a' visszaemlékezés minden életerejét kimerítette volna, kezét homlokára csapva karszékébe visszahanyatlott.

„Most, vagy soha! — gondolá magában Ricci, és sötét arczát örömsugár deríté fel. — Igen, a' mindennapi embernek szűk körébe — ismétlé védnöke szavait az olasz — hol uram herczegem! soká nem maradhat, hol ha eddig is maradott, akarathányának tulajdonítsa. Hiszen a' saskeselyü is leereszkedik néha a' magashól a' föld poráig, de ismét felvíjja magát a' magas lég tiszta körébe, 's illyenkor aztán a' madár, mely szárnyai alatt véle felhatott, lezuhan a' szokatlan magashól. Mondjam-e, hogy a' sas

herczegséged, 's a' kis madár László a' jogtalan király, kinek a' trónból esni kell, hogy fel ne keljen!"

„Hah Ricci! szavaid velömg hatnak — szóla ujra lángoló szemekkel Salamon — 's a' reménynek egy sugarát villantják fel agyamban, hogy eltüntével annál zordabb legyen a' sötétség. Mert hiszen hol keressek pártolót? Ipam Henrik minden segélyt egyenesen megtagadott továbbra, — Gergely pápánál milly sikerrel jártam? magad is tudod. A' népet gondolod? Átok a' büszke pártos népre; nem bízom többé változó kegyében!"

„Jól monda herczegem! a' magyar nép változékony, ma Lászlót kené fel királyának, 's holnap Salamon herczeg fejére teszi a' koronát. De nem nyílt haddal, erről szó sem lehet! Ők herczegségedet cselbe vonták, 's vétkezünk-e mi is, ha a' cselet csellel toroljuk vissza? Uram! unalomról panaszkodék, 's én szerzek mulatságot, melly ráadásul az elrablott jogot adandja vissza. Még ma induljon követség Fehérvárra Lászlót a' béke 's barátság jeléül meghivandó, ő eljöend, 's ez esetben a' játék már félig nyerve van.“ —

„Ricci gyanitom tervedet, 's megvetem azt, mert alacsony, mert Árpád fejedelmi véréhez nem ill.“ — —

„'S nem volt-e alacsonyabb a' háló, mellyet ők szöttek? Herczegséged csak sajátját foglalja vissza, 's ezzel tartozik önmagának, tartozik az országnak, tartozik az igazságnak! azért egy perczig se késsünk, ha herczegem parancsolja, az udvart azonnal összehivatom, a' követek kijellettetnek, 's hét nap mulva Nógrád falai közt tisztelendjük László királyt!"

„'S mi volna ebben rossz? — gondolá Salamon, és — — lelkének gonosz szelleme ajkára ült, hogy kimondja vétkes megegyezését.

Ugyanazon nap estéjén nyolez lovagból álló követség robogott ki Nógrád északi kapuján.

III.

Az alkonyodó napnak végsugárai ragyogtak Korányos tetején, 's a' néma természet mély csöndébe csak a' lágy szellő által inga-

tott lombsusogás, 's az erdő rigóinak olykor-ollykor előható harsány fütyjei vegyülének. — A' hegyfokon kerekded alaku, 's buja füvel benőtt térséget környezének a' százados tölgyek lombkoronái, 's kellemes árnyékkal kínálák a' netalán ide vetődött fáradt vadúzót; mi hogy azonban ritkán történt meg, gyanítani lehete a' zöld fünek emelkedett 's láb által nem tiport bársonyából. Most azonban egy alakot látunk a' csalitok közül kifejlődni, izmos karjai erősen tartják fel az ellenszegülő ágbogát, 's utat engednek még más kettőnek, kikben az akkori izlés szerinti viselet lovagokat gyaníttata, míg az elsőnek durva zubbonya, állat- 's leginkább szarvasbőrből készült öltönye, 's durván összefűzött bocskor-neműje első pillantásra elárulá az erdők zordon fiát. Oldalán medvebőrtokban nyilcsomó függött, vállán idomtalan tegez nyult el, fedetlen szabad mellére hosszú ősz szakál simula, melly a' tömött bajusszal összenöve egyesült a' már szinte őszbe borult 's vállára hulló fürtökkel. — Könnyű gucsma fedé a' kiálló magas homlokot, a' szilárd nyugodtságu szempár alatt, merész kanyarlatu sasorr emelkedék, 's némi meltóságot kölcsönze az öreg arcz-élének, mellyen egyszersmind a' megvetés keserű gúnyjával párosult büszkeség terüle el.

„No's lovag urak! — kezdé ő, miután a' gyepre kiérve, lábaik a' kövér fűvet tapodák — mit kívántok a' rengeteg zord lakosától?‘

„Öreg! — szóla az egyik lovag, míg a' másik egybetett karokkal a' távolba merenge — nem kérdem, hiszen ősz fejed maga a' felelet, ha emlékezel-e azon időkre, midőn Endre után Béla lépett a' királyi székbe; fogsz emlékezni arra is, hogy ugyanakkor ötven főnemes — Endrének párthíve — száműzetett az uj fejedelem által.

Az öregnek homloka ránczba borult, barna felleget véltél volna a' tiszta égre tolulni.

„De az ötven közül, negyvennek László király, koronázási ünnepén, kegyelmet nyújtott, kilencz ez időköz alatt meghala, 's még egy van a' száműzöttek névsorán, egy Árpád véréből származott főnemes, kiről a' bösz király nem emlékezik. — 'S ez te vagy Orond!‘

„Gúnyolni jöttél lovag? vagy a' multak rényeit ásni föl sír-
jaikból, hogy fölszaggassák a' gyógyuló sebet?“ riada Orond.

„Jöttem, hogy a' sebre írt tegyek, azt végkép begyógyítan-
dó. — Ez írt megszerezni önhatalmadban áll, alkalmat nyujtok én,
Orond! ez ír neve — — — boszú!“

„A' boszú legédesebb ital, melly a' pokolban főzetik, ezt szom-
juzom én már évek óta, 's ha poharát kiürithetem, örömmel várom
végső perczemet!“

„Helyes! így reméltelek találni 's nem csalatkozám. — Orond!
hallom te a' vidék legjobb nyílása vagy!“

„Ez büszkeségem, — kétkedel? próbáját akarod látni? nézd
ott a' magasban fölöttünk lebegő vércsét!“ — — Orond tegzéből
egy nyíl süvölte föl, 's egy percz múlva az átszegzett vércse lába
elibe esett.

„E' vessző szerencsés — monda a' szótvivő lovag, mialatt azt
a' még pihegő madárból kihuzá — kár volna még egyszer, 's ne-
mesebb célra nem használni. Orond! e' napokban a' királyi udvar
a' jenői hegyekben fog vadászni!“

„Hah! — riada ismét az indulatos öreg — itt is zavarják nyu-
galmam, 's megfertőztetik a' természet szent kebelét, holott. . .“

„Csendesülj öreg; haragodat öröm váltsa föl, mert épen e'
nap leend boszúdnak ünnepe. De még egyet, tudsz-e hallgatni
Orond?“

Orond kérdőleg emelé tekintetét a' beszélőre.

„Hallgatásodból olvasom feleleted, — monda ez — 's így a'
tervről hármunkon kívül csak azon nyíl fog tudni, melly tegzed-
ből kisuhanva a' célzott szarvas helyett a' jograbló szivét ta-
lálандja!“

„Mint érted ezt? — kérdé sötétült arczczal Orond, — ki az,
kit te jograblónak címezel?“

„Bélának a' számüzőnek méltó gyermeke, Salamon trónjának
bitorlója, a' férfin, kire tenijjadból fog a' boszú nyila kirepülni —
— — László király!“

„Balul érted szavaim, gazfiu! lovagnak illy orbeszéd után nem
nevezlek; bennem csalatkozál. — Ha van boszúm, melly keblem-

ben forr, azokra vágyom azt kiönteni, kik Bélát gaz-tanácsaik által tévutakra vezérlék, kik első okai számüzetésemnek. De a fölkezt jogszerű királyra — habár velem méltatlanul bánna — e' kar ijjat emelni nem fog soha. És te ottan, ki e' czudar tervet nyugodtan egybefűzött karokkal hallgatád, Salamon herczeg! — miért e' döbbenés? váratlanul jött talán, hogy vonásaidra ismerék? — hozzád szólok, Salamon herczeg, László rokona, 's kérdem, ha nem zúzó-e szét ez olasz lator agyát? Hallgatsz...? No's egy szó, egy hang sem? Jól van, hallgatok én is, bezárom ajkaimat, 's ha ismét legközelebb meg fognak nyilni, Lászlónak fedendik fel árulástokat! — Így beszélt az ősz, 's tekintetének méltóságával mintegy leszögezve a' két férfit, lassu lépteit a' völgynek irányzá.

„Megállj! — kiálta utána mintegy föleszmélve Ricci, 's egy percz alatt mellette termett — csak azt akartam mondani öreg vitéz, hogy szavadnak kivalló hangját László soha sem fogja hallani.“ —

„Átok, gyalázat fejetekre!“ — nyögé Orond, Ricci törétől találva, 's vére sűrű patakkint omlott a' buja fű zöld szőnyegére.

„Ricci, olasz gazember! mit miveltél?“ — riadá fel halvány ajkából Salamon.

„Gazember? jól van, ez a' köszönet. Ha az őreb ugatása által éjnek idején megment a' haramja törétől, kirúgod őt, mert ugatása álmodat zavará? — 'S az eset nem hasonló-e ehez? ha e' kéz az árulást meg nem előzi, tudja-e uram herczeg! mi jót várhatunk? De hiszen én gazember vagyok, mert életét mentém meg; — gazember herczeg szolgája nem lehet, 's azért éljen boldogul!“

„Ricci, engedj meg hevességemért, — szóla lesütött fővel 's engesztelő hangon a' kislelkű, — de ezt tenned mégsem kell vala. — A' nap lemenőben van, oh ha most Gizel találna jöni, 's itt látná atyját, 's — gyilkosait!“ — gondolá magában.

„Ha egy ember halálát az ország, a' törvényes király java kívánja meg, e' kéz sohasem szokott heverni! — De hagyjuk

ezt! Követeink ezóta Fehérváron vannak, sőt László talán már utban is, itt a' végső percz, határoznunk kell!“

Salamon némán maga elibe meredett.

„Herczagséged hallgat? jó! én határozok és teszek. Néhány szóval elmondom, 's aztán a' kivitelig egy hangot sem! — E' vén bünösre 's biztos nyílára csak azért számolék, hogy a' bünsúly ne feküdjék egy edüll elkemen, de többé nem bizom az ügyet senkire! Im itt e' kis köedény, hatása biztosabb Orond nyilánál, foglalatjával ezer beéri, neve: méreg. Miért borzad úgy uram, herczegem? Visszalépni ohajt a' tervről? én kész vagyok, 's habár drágán szerzem Nápolyban e' kincsemet, eme kiálló sziklára suj-tani, hogy tartalmát majd később egy hon, 's egy félénk herczeg sirassa!“ —

Salamon megragadá az olasznek felemelt karját.

„Lelkemre esküszöm — folytatá ez a' régi nyugalommal — most csak harmadszor fogom használni a' becsülhetlen csöppeket; — László néhány nap mulva itt van, másnap azonnal vadászatot rendel herczagséged, az ebédet ide Korányos tetejére hozatjuk; a' királynak arany-, a' herczegnek ezüst-serlege leend, 's én az elsőnek nedvét ezen erősítővel bővitendem. A' hatás ugyan csak tizenkét óra lefolyta után kezdi magát jelenteni, de annál jobb. — A' király vadászat közben meghütötte magát, ez lesz oka mindennek, — a' többi magától folyik — 's én e' tölgynek ágán függjek, ha tiz nap mulva Fehérvár falai nem fogják viszhangozni e' szavakat: Éljen Salamon király!“

Salamon arcának éjjelét örömsugár deríté föl, mikint borongós időben komor földünket a' kibúvó nap.

„És most siessünk herczegem! Kipihent méneink a' hegy alatt várnak, a' tele hold kedvező utunknak, 's mi rövid időn Nógrádon leendünk.“

Ricci a' herczeg karjába füzé karját, 's e' leinduló emberpárt egy a' fü közül előható nyögés követte.

Még alig hangzottak el a' lehullott faleveleken recsegő lépések, midőn az ellenoldalon más alak lépett föla' gyilkosság 's csel-szövény színhelyére. Ez Gizel volt.

„Itt emberek jártak — szóla magában. — Talán Leventém? a'

fű le van tiporva, — 's im itt milly véres! ah csak egy szegény vércse végezte légi pályáját, mellette a' nyíl, az öldöklő hever, — de ott tovább mi piroslik úgy? Hah! egy holttestem — hatalmas ég! atyám, saját atyám! mellében a' gyilkos tör — — —

Gizel atyjára borult, 's hollófürtei összefolytak az ősz fehér hajával, 's könnyűi az apa vérébe elegyedtek. Síri csend fogá néma ölébe a' vidéket, 's a' teli hold ezüst sugárait a' gyász jelenetre veté.

Néhány percz mulva fél kézre kelt a' véres földről Gizel, 's a' tört kihuzta atyja melléből, a' nyílt sebből ujolag kezdé patakzani a' vér, a' széles mell még egyszer emelkedék, a' behunyt szemek fölnyílnak, 's a' kékült ajkáról e' szók töredezetek:

„Leányom — Gizelem! — az olasz és Salamon meggyilkoltak, mert vétkes tervökben nem egyezém.... Ők László királyt — — akarják elveszteni — a' vadászon —, az arany-serlegben — méreg leend — — —. Siess Fehérvárra — mentsd meg — — a' királyt — 's bosszulj meg — engem — — — —. Áldásom — reád — — — Giz — — — —.“ Meghalt.

A' leány fájdalma könnyükbe tört ki, 's hangos zokogással borula ismét atyja véres tetemére. De egyszerre, mintha minden keserve egy vigasztaló gondolatba olvadt volna, hirtelen fölugrott, füvet tépe 's elfedé véle a' holttestet 's a' harmatos gyepen megaludt vért.

„Megbosszullak apám!“ — volt elméjének két szóval kifejezett nagy gondolata, 's határozott léptekkel merült le a' rezgő fák sudarai között a' völgy sötét ölébe.

IV.

Aranyzott szegélyű biborral fedett magas karszékben, ország nagyjai körében ült László király. Ifju homlokán a' benső nyugodtság azon boldog derűje honola, melly egyszersmind az élénk szemek nyájas tekintetéből, 's a' szabatos ajkak örökös szende mosolyából előviláglott, 's egy pillanatra megnyeré a' szeretetet, mellyel hozzá a' hon népe olly forrón ragaszkodék.

Előtte nyolcz férfit állt: Salamon küldöttsége. A' szószóló elvégezve követsége szavait, társai közé visszavonula.

„Mondjátok szíves viszonüdvözlötünket uratoknak, — kedvelt rokonunknak, Salamon herczegnek, és mondjátok azt is, hogy barátságos meghívásához képest két nap mulva meglátogatjuk őt híveinkkel nógrádi várában, — mondjátok végre, hogy a' béke, barátság 's rokoni szeretetnek ez által is czélzott megerősítésén örülni jobban senki sem fog, mint épen minmagunk. Isten kegyelme légyen veletek! — voltak László király szavai, 's a' követek gazdag ajándékokkal lönek elbocsátva.

„Uram, fejedelmi királyom! — szóla a' követek elmentével Olmúth a' veszprémi püspök — nem mintha gyanút akarnék gerjeszteni — “

„De tartasz tőle, hogy Salamon nem a' legtisztább szándékkal van irántunk? majd szemmel tartjuk őt, 's e' felett őrseregünk is velünk leend.”

„A' herczeg udvara ritkán van néhány tányérnyaló hízeltől nélkül -- monda Zoreb, a' tolnai főispán — alig vevé el Vid Czin-kotánál méltó bérét, már is be volt helye töltve egy csavargó olasz által, kinek szava méz, — esze háló, — szíve ördög.”

„S neve Ricci. — Alig hiszem, hogy ne bujtogatná a' herczeget.” — Tevé hozzá Kound, az őrsereg hadnagya.

„A' jó herczeg szíve balastó, néhány rossz lelkű mindig fölzavarja azt, hogy a' zavarosban annál könnyebben boldogulhasson. — Én félek, hogy ezen olasz — — — “

„Ne bántsd őt hív Zoreb! — vága közbe szeliden feddőleg a' király — szót se emeljünk a' gonoszról, ha még csak lappangva üzi mesterségét; de ha ez napfényre jő, annál szigorubb hatalommal sujtsa őt karunk!”

A' királyi apród ajtót nyitva, 's ezen egy lebecsült sisakú, fölverteztet lovag lépett be. A' lovag vállán sólyom ült, 's öltö-zete régebbi időkbel valónak látszott. —

„Uram királyom! — szóla ő reszkető, de mindinkább bátorodó hangon, melly legfelebb egy tizenhat éves ifjonczé lehetett. — Kötelességem teljesíteni, 's elégtételt nyerni jövőnk. Királyom életét veszély fenýíti! —

„Ha kikerülöm, tiéd leend az érdem; — mondá László legki-

sebb megütközés nélkül. — 'S most szólj, mikor és mikint, gyermekem?!“

„Koronás urunk a' nógrádi várba Salamon herczeghez menend, a' vadászaton arany-serleget fognak elibe nyujtani, odakjék tartalmától, — mert az méreg leend!“

„'S honnan tudod mind ezt jó fiú?“

„Esküvém föl nem földni az esetet mint jövék e' csel nyomába, valamint kilétemet sem, mig mondásom valóságáról királyom meggyőződve leend, ki meg fogja engedni, hogy ismeretlenül, mint jöttem, távozhassam is. De im esküszöm másodszor is, — 's ekkor az ifju féltérdre ereszkedve, kezét egy asztalon kitért evangéliomra helyezé — esküszöm az isten mindenhatóságára, 's a' boldogságos szüz anyára, hogy szavaim igazak, mint e' könyv igéi, 's tiszták mint a' szüz anya, kire esküvém!“ —

„'S én viszont esküszöm, — monda László székéből kiszállva szinte evangéliomra tett ujjakkal, — hogy éltem megmentője iránt hálás leendek. Arczodat nem látám, fogadásod ellen látni nem is akarom, de im vedd e' keresztet — 's ha szavaid igazak valának, előmutatva azt, csak kérned kell, hogy vágyod teljesüljön, — ha pedig mondásod rágalom: isten átka kísérendi a' hamis esküvőt!“ —

A' lovag elfogadá a' kis ezüstkeresztet, 's mély meghajtás után rögtön eltávozott.

V.

Nógrád várának őrtornyából harsány tárogató hang rivalgott le a' lég ürébe, magas vendég érkezését jelentő. — 'S valóban a' naszáli hegyek tövében sűrű porfelleg emelkedék, eleinte egyenesen északnak kavargó, majd később keletfelé balra kanyaruló, 's szélsebesen közelgő a' sziklavárhoz. A' nap fénysugárai dárda- és lándzsa-vasakat csillóztatának elő a' portengerből — 's a' száguldó lovak lábaik alatt nyögő föld tompa robogása nagyszámu csapat érkezését hagyá gyanítatni.

„Corpo di Bacco! — kiáltá Ricci, kitárva a' teremnek egy hólyaggal földött tojásdad alaku ablakát — itt jő László király! 's jus-

sak a' sátán körmeibe, ha gyanútlanul! A' csapat legalább ötszáz lovagból áll, vadászatra elég lenne ennek tized része is!'

„Jer Ricci — viszonzá sápadt arcczal Salamon 's szíve a' vasing alul hangosan dobogott — siessünk a' király elibe, váron kül illik öt fogadnunk.“

„Csak bátorság! — mondá az olasz, mialatt a' teremből kisietének — 's egy hang, egy mozdulat sem, mi tervünket idő előtt elárulná!'

Rövid óranegyed múlva a' király, jobbán Salamon, balján országnagyjai által környezve száz fegyveres kíséretében a' várudvaron szállott le ékesen boglárzott ménjéről — a' kíséret többi része, mintegy négyszáz fegyveres, a' váralatti réteken ütötte fel sátrait.

Mit az akkori század a' fényűzés czikkei közé sorola; össze lön halmozva a' várterem vaskos tölgyasztalára, 's míg az itten mulatók zaja vígan hasítá át az éjnek barna csöndét, addig a' váralatti nép sem mulasztá el a' magáét. Terjedelmes tüzmáglyák lángjainál ökrök süttetének, más kisebb rakások körül harcziak heverésztek öseiktől hallott regéket mondva a' Volga melletti ős Szittyá honról — míg mások ismét vidor dudaszó mellett pajzánul pöngeték össze taréjos sarkantyúkat a' föld tágas csillagsátra alatt.

Az éjnek haladtával mindinkább csendesült az élénk mozgalom, álom fogá be a' fáradt szemeket, 's rövid időn csak itt ott pislogának elő az éj kormából a' roskadt tüzrakások hamvadó parázsai.

Másnap hajnalán még nem üzé szét napsugár a' reggeli szürkületet, midőn felhívó kúrthang rántá le a' szender fátyolát az alvó szemekről, 's félóra múlva százötven lovagból álló vadász-sereg indult ki a' negyed távolságnyi jenőhegyláncz felé. — A' menetet László király nyitá meg gazdagon kantározott ménen, jobbán Salamon herczeg, Zemere a' nagyur, Olmúth veszprémi püspök, balján Ound országbíró, Ete a' sümeghi, Zoreb a' tolnai főispán, 's több országnagyok lovagláának, kiket nyilakkal, dárdákkal, 's kopjakkal ellátott apródok, — ezeket pedig nagyobb számu lovagok követték, 's ezeket ismét a' peczérek csapata, pórázra fűzött kopókkal.

Jenő tövéhez érve a' ménék szolgálknak adattak át, 's rövid időn minden oldalról előharsogó 's bérczek szirtfalába ütődött kúrtriadás veré föl csendes nyughelyükből a' rengeteg vadait. —

VI.

Hosszu árnyékot vetének már a' felnyuló tölgyek derekai, midőn az elszóródott sereg Korányosra, az e' végre kitüzött térpontra ismét összegyűlt. A' szellő magas póznára tűzött nemzeti három színű zászlót lobogtata a' hegy legfelső csúcsán, melly alatt levágott 's lapos felületüre faragott vastag szálfák az asztalt pótolák, mellettök szolgálk forogtak, míg mások folyvást galyakból összefont kosarakban élelmi szereket hoztak, 's helyeztenek a' gyp zöld pázsijára.

E' készüléteket egy férfiú nézte elmerült tekintettel, mellyben a' feszültséggel párosult nyugtalanságot lehetlen volt meg nem ismerni. — Előtte a' tölgypadon egy arany- 's egy ezüst-serleg a' többtől elkülönözve állott.

Átkozott sokáig jönek, — mormogá magában — pedig már minden rég elkészült, a' serlegi vegyíték nem csalhat, — 's nem hibázik egyéb mint a' kiürítés. Csalatkozám — folytatá tovább — hogy László gyanúval jött — — — ő a' legforróbban ölelé magához a' herczeg áruló szivét, 's ne éljek félnapot, ha ter-
vünk eszének legkisebb ágában is megfordult. — Sikerülni fog, sikerülnie kell! 's akkor Ricci! kezedben leend Salamon, 's általa a' hon kormánya. — De lassan! a' völgy nyílásánál látom már őket — — azonnal itt vannak — — hah! 's most következik majd a' jelenet, melly egy ország sorsán teend változást! —

'S valóban a' visszatérők zaja mindinkább közeledék, a' szolgálk félrevonulának a' térről, 's erre nem sokára a' király lépett föl kíséretével, utána egy apród a' szarvasnak terjedt ágbogát hozá, melly a' fejedelem nyila által találva, bukott el. A' főbb urak a' téren foglalának helyet, — a' többi tikkadt vadásznép pedig körösleg a' völgy bokrai közé települvén a' tiszta ég felé toluló füstgomolyok lángjainál süté a' nap élvének áldozatit.

Kevés pihenés után, mellyet a' vadászat kalandjairól folyó

élénk beszélgetés tölte be, — Salamon herczeg a' tér közepére, azon pad elibe lépett, mellyre a' két serleg volt helyezve. Az aranyt kezébe fogá 's az előtte álló királyhoz emelt szavait legmélyebb csönddel 's feszült figyelemmel hallgatá az összetódult néptömeg.

„Üdvözöllek fejedelmi király, dicsővedzte nemtője a' honnak! — kezdé ő, 's ki vonásaira figyelt, azoknak halványságát hirtelen kigyúlni 's kezét remegni láthatá — és ismét üdvözöllek szeretett rokon, véremnek vére, családom büszke reménye! — mint a' hon 's nép atyjának ohajtom, hogy István apánk halála óta e' nemzet belsejében duló pártviszályok, dicső kormányod alatt a' béke szent nevében szétoszoljanak, — mint hön kedvelt rokonnak pedig, hogy feledve a' multakat, ott a' távolban összeolvadó ég 's föld testvérelemeiként, öleld ezentúl azt, ki honszerelem 's rokonindulat által vezérelve, a' korona jogát fejedre átruháza. — Fogadd továbbá kezemből ez arany-serleget, 's ha nedvét a' megerősített béke jeléül ös-szokáskint kiürited: légy kegyes azt e' nap emlékeül megtartani!“ —

„Szívünk legtisztább örömével fogadjuk buzgó ohajdat jó rokon! 's országunk hercege — 's méltó cserébe értök adjuk keblünknek ezen őszinte vágyát: hogy a' király 's rokon iránt nyilvánított hűséges vonzalmad soha meg ne hűljön. És ezen vágycsere jeléül én a' te serlegedet választom, ürítsd ki te a' nekem szánttat!“ Így szólott László 's végszavainál fölkapva a' tölgy-padról az ezüst-serleget, tartalmát hirtelen kiüríté.

Salamon halálsápadt lön, — remegő keze alig birta csekély terhét tartani.

„El vagyunk veszve!“ hebegé foga között Ricci, az olasz, 's rés után tekintgetve a' fák közé surrant.

„No's kedvelt rokon, véremnek vére, mért késel? — folytatá László, 's arcának szelid kifejezése zorddá változék — miért e' rettegés, e' sáppadás? Igyál tehát!? vagy talán megbántad szavaid 's visszavonni ohajtod?

A' herczeg kék ajkai érthetlen szavakat rebegtenek.

„Vagy talán a' kívánt üdv alatt a' túlvilágít érted, 's azt akarád nekem e' serlegben nyújtani? — Hah! nyomorult orgyilkos! Szivedben árulás, 's e' billikomban méreg van!“ — riadá László,

szemei villámokat löveltek 's szavának dörgő hangja lábai elébe sújtá Salamont.

„Kegyelem! — nem én — Ricci a' vétkes!“ volt egyedül, mi a' lehellet nélküli szűk mellből előtöredezhete.

„Nézzétek magyar urak! — szakasztá meg a' halálcsondet László, 's a' felkapott arany-serleget magasan a' légbé emelé — ezen edényben a' barátság 's béke színe alatt meghívott király számára halálmag volt rejtve; e' nemes és királyi vérhez illő móddal akarta Salamon herczeg visszanyerni a' koronát, melyről önkényt lemondott, 's melytől őt a' hon szava már egyszer megfosztá, — — e' dicső merénnyel kívánta ő megdönteni Lászlónak királyi székét!“

„Éljen László király! — halál az árulóra!“ — zugá a' nép.

„És én átadom ötlet bíróságtoknak országom nagyjai 's bírái! — Tekintsétek benne a' király- 's honárulót — — orgyilkos herczegi czimre nem érdemes, 's nem méltó, hogy őt vérünknek mondjuk!“

Zemere, Ound, Olmúth, Ete és Zoreb egyhangulag halált mondtanak Salamon fejére. — A' király vékony száraz ágat vön kezébe, — 's azt széttörni készüle.

E' pillanatban lebocsátott sisaku lovag rohant elő a' sűrüből, vállán solyom ült, 's mellvértén ezüst-keresztke függött. Villámkint fűródott át az emberfalon a' körbe, hol a' király állt 's lábai elibe omlék.

„Tekintsd e' keresztet királyom! 's ne törd el még egy perczig a' vesszőt a' bűnös fölött. „Előmutatva ezt csak kérned kell, hogy vágyad teljesüljön“ voltak lelkes szavaid Fehérvárott — — 's én Salamon éltének kérek kegyelmet“ — — monda ez a' legnagyobb sebességgel.

„Te éltemet mentéd meg — 's én esküvém a' szent evangéliomra, hogy vágyad teljesülve lesz; — viszonzá kis szünet után a' király, 's a' még ép ágat eldobá — de most nyisd föl sisakod vasát, akarom, parancsolom, hogy fedezd föl magad!“

A' lovag teljesíté a' parancsot 's a' föloldott sisak alól éj-fekete hajtenger ömlött alá, elfedve némileg a' szép arcz szédült 's halvány vonásait. —

„Gizel! — kiáltá megrázkódva Salamon, — Gizel! te voltál árulóm?!“

„Árulód és megmentőd! én Salamont vádolám be, atyámnak gyilkosát, 's a' király élte ellen törekvőt, — de Leventét megmentém. Oh! miért hogy előbb nem ismerélek? Miért hogy e' két lelket egy testbe összefolyva utálnom kell és szeretnem?“ így szólt Gizel a' fájdalom fuldokló hangján.

„Gizel! nem én valék atyádnak gyilkosa, nézd ott — ott — az ördögöt — hah! miért nem téphetem szét?!“

Néhány lovag a' megszökött olaszt hurczolá elé — mig más kettő gyöngé faágból kötelel sodra.

„S te leány! megmaradsz kérelmed mellett?“ kérdé László Gizeltől.

„Vedd életemet, — 's kegyelmet neki!“ — volt a' válasz.

„Mi tehát ezennel esküvel kötelezett ígéretünkhöz hívek akaráván maradni, megkegyelmeztünk Salamon herczeg életének, 's elhárítván fejről a' méltó büntetést, őt visegrádi várunk tornyába örökös fogságra vitetni rendljük. — Riccinek, ki a' herczeg csábitója 's gonosz szelleme volt, a' halál kegyelem... bánjatok vele, mint megérdemlé!“

„Éljen László király!“ riadá ujjal a' lovagok csoportulata, — Salamon, Ound az országbíró vezérlete alatt elviteték.

Gizelt elhagyá eszmélete. Hiszen ő Salamonban, kit csak mint Levente lovagot ismere, szerelmét, reményeit, vágyait, életét, — mindenét elveszté. Atyjáért boszút állani jött ő Korányos csúcsára 's a' vér fagyott meg ereiben, midőn az általa bevádolt bünösben, 's atyjának vélt gyilkosában — lovagját ismeré meg.

Mire ismét föleszméle, minden csendes volt körülé; a' hold teljes fényében ragyogott a' csillagboltozatú ég azurján, 's egy alakot világíta meg, melly a' legmagasb tölgy ágáról csüggve, a' szellő által hintáztaték. — — Ricci teste volt.

Gizel lelkében összeborzadott.

VII.

Erdőlepte hegyek között kigyói tekervényekben csavarog az ősz Duna, elhagyván Esztergom falait, — 's miután egy magas bérczet bekerítve, azt félsziget alakúvá tevő, mintegy sírjából szabadultan, 's szabadabb tért nyerve rohan el Visegrád nagyszerű romjai alatt, 's a' meglepett utas szívét érezi szorulni a' fejedelmi omladék látásán, mellyhez annyi emlék, annyi gyászérzelem, 's lehetne mondani: a' hon szebb idejének egész története van csatolva; a' szempár kevés, hogy látványának eleget tehesen, 's a' kebel szűk, hogy e' lélekemelő élvét teljes dicsőségében érezhesse. — A' romvár alatt, mintegy tizenhat ölnyi magas köépület áll, alakja négyszögű, északi oldala hihetleg ágyugolyók által megrongálva felső részét elveszté; a' keletin öt egymás feletti góthizlésű, 's még ép párkányzatu ablak látható, többi részén a' bemenetelen kívül semmi nyílás. Salamon tornya ez, érdekben vágýtársnöje az anya-várnak, — 's szinte egy lap a' haza gyászeseiteinek évkönyveiből.

1077. évben a' vár és torony ifju virágzásuk első szakában állottak, teljes fényében ama pazar építészetnek, mellyről a' gothok, — kiktől e' vár alig két századdal előbb foglaltaték el — ismerttek valának. Az időben Székes-Fehérvár volt a' királyi lakhely, 's így a' várban csak kevés számu örizet, a' toronyban pedig két személy lakott: a' toronyör és egy halvány fogoly. — A' torony legfelső ablakánál ült ez napon 's éjen-át, 's csak akkor riadott fel néma busongásiból, midőn éjfél körül a' Duna sima tükörén lebegő naszádból egy dalnok töredezett 's a' szellő által el-elkapott hangjai rezegetek fel hozzá a' magasba.

„Oh Gizel! — sohajta ilyenkor Salamon, — miért kellett e' két szívnek találkoznia, 's miért zúzódék össze e' találkozáson mindkettő boldogsága?“ —

Egy viharos éjnek szépre derült reggelén Verőcze táján uratlan naszád vergődött a' dunapart fővenyére, — és Salamon éjeit dal többé nem zavará.

MAGYAR

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI

FRANKENBURG.

III. FÜZET.

TARTALOM.

Remellay Gusztáv: Eszterházy Imre (történeti beszély).

Gaal: A' három városbíró.

Kunoss: Karácsonéj.

MAGYAR

ELETKÉPEK.

NYOLCZSÓZD

NYOLCZSÓZD

III. FÜZET

A' HÁROM VÁROSBIRÓ.

(NOVELLA)

G A A L - T Ó L.

I.

A' két eleven biró.

Paradicsom Szatmár vármegyének kellő közepén fekszik szabad királyi nemes Szatmár-Németi városa.

Ezt mondván bocsánatot kérünk kegyes olvasóinktól, hogy történetünknek mindjárt elején eltérünk fonalától, de látjuk előre is, hogy előbbi mondatunkban két dolgon fognak sokan kételkedni. Ugyanis nem hiendik némellyek, hogy Szatmár vármegye paradicsom, mi pedig ezen Tamások daczára is állitjuk: Szatmár valóban paradicsom, 's ennek bizonyítására következőleg soroljuk elő okainkat: először hazánk ötvenkét megyéinek egyenlők jogai; ha tehát Borsódot paradicsomnak nevezhetni, miért nem Szatmárt, főleg miután Csengert és Tyukodot is ide számítva, ennek is van 30,000 nemese. Másodszor, ki tagadná Szatmár paradicsomságát, ki látta annak számos folyó-hasította földét a' természet legszebb zöldében, ligetes téreit, erdő-koszoruzta, bakator fénylő és szikla-koronázta hegyeit, majd szeliden bájos, majd vadon regényes völ-

gyeit, hol zúgó patakok, melyekből karcsu özek, 's ordító farkasok isznak, költik a' sohasem néma viszhangot, melynek mig heggyei oldalokon a' bor szomjuságoltó aranyát folytatják, addig méhekből a' bányák éhséget az „auri sacra fames“ gerjesztő aranyat adják, 's ki még sem hisz, álljon fel a' Rozsály ormára, 's ha az előtte terjedő tündérszinpádot látandja önkénytelen is felkiáltand: „Paradicsom!“ 'S ki kék szemü lankáidban fekete lyánkáidat is látja, édes hazám! az megelte Éváját is ezen földi paradicsomban. Harmadszor mint tudjuk a' paradicsomban kigyó is volt, 's ez már Szatmárba is becsúszott, ez a' kigyó nem almával kínál ugyan mint az édeni, hanem egy más keményebb fa keményebb gyümölcsével, melybe torzsa helyett egy két nehezék ón van öntve, 's torzsája is nem torkon akad, hanem a' becsületes emberek koponyáihoz bir különös vonzódással, de bizunk a' magyarok istenében, hogy még a' kigyónak torkára forrand; és ezen kigyó nem is hölgyeket csábít, hanem férfiakat kábit. Így tehát gondoljuk jóval, rosszal eléggé megmutatók, miképen Szatmár vármegye valóban paradicsom, 's csak az van még hátra, hogy minél előbb megjelenjék a' hölgy — vagyis mivel itt a' kigyó egyenesen a' férfiakra irányá idomtalan ólmos fulánkját, — a' férfi, ki ezen kigyónak, mint a' szent írásban mondatik, fejére hágjon.

A' másik kétség az lehetne: valóban kellő közepén van-e Szatmár-Németi a' vármegyének? Erre csak azt feleljük: ki nem hiszi mérje meg e' megyét Felső-Bányától az ömbölyi csárdáig, 's Erdély határitól a' Tiszáig, 's ha találndja, hogy csak annyit is hibáztunk, mint a' napjainkban e' megye gyűlésein használt híres „ultima ratiok“ összes hossza tenne, örömet és őszintén megvallván hibánkat, érte bocsánatot kérendünk.

'S így — mint hisszük — eloszlatva minden kétséget, ismételjük: Paradicsom Szatmár vármegyének kellő közepén fekszik szabad királyi nemes Szatmár-Németi városa, az ezüsthullámu Szamosnak partjain, melly, mint a' Kis-tükörben a' Körösről mondatik gyakran kiárad, ezen város neve második szavának daczára is, hála a' magyarok istenének, tisztán magyar és nagyon sáros. Sáros ugyan mindig volt, de magyar nem mindig; mert Gizella királynénk sz. István első királyunk hitvese német

gyarmatot szállita ki hazájából, 's itt a' szöke Szamos partjaira telepité le szöke földieit, 's ezen gyarmat volt „Németi,“ míg tözsomszédjában Szatmár állott, mellynek utczáit már akkor is.

„Napkelet ifjainak dobogó paripái tiporták“ ... 's a' barna magyaroknak szolgálá lakul. A' két város, — melly csak később lön egygyé, de történetünk idejekor még külön hatósággal birt, — a' Szamos mellett fekszik. Szatmár különösen majdnem szigeten a' Szamos és holt Szamos közt, Németi az utóbbin túl, társától csak a' többnyire száraz árok által választva el. Illy, akkor még annyira idegen két nemzetiség közelléte természetesen sok surlódásnak oka lön, 's ha nem is ellenséggé, de vetélytársakká tevé a' két szomszéd-várost, különösen a' két tanács nyakra főre iparkodék egymást felülmulni bölcs rendeleteiben, mellyek azonban a' szándéklottal gyakran ellenkező hatásuk valának. A' tanács ezen buzgó vetélkedését a' nép még buzgóbban követé, 's vége hossza nem volt a' kölcsönös boszontásoknak, mellyek néha nevetségesek, sőt talán gyermekesek, gyakran vérengzők is valának, ámbár egészben a' nép mégis békében 's egymást becsülve élt, és csak kárhozatos elmésségük ne lett volna, talán semmi viszály sem történik köztök, de a' tréfát a' kigúnyolt rész rendszerint komolyan viszonzá, 's a' nevetésnek ütleg lön vége. Innen származott, hogy a' hon érdekeihez egyiránt szító két felekezet, némileg Guelfek és Ghibellinek gyanánt állt szemközt.

Már több század elfolyt mióta a' németek a' holt Szamos partján laktak, 's Árpád fejedelmi törzsökének utolsó királya a' sírba szállt, 's a' németek még híven megörzék nemzetiségöket, 's anyanyelvükön beszéltek, a' cseh Venczelt haza vitte apja, 's helyébe a' bajor Ottó lépett királyi székhünkre, 's Németi lakói kurjongva jártak utcáikon örömhünben, hogy az uj király ősi hazájukból származott, ök már Gizella királyné boldog napjairól, 's uj szabadalmakról álmodának, 's mint a' tanács örömmel észreuvé, a' ser sokkal nagyobb mennyiségben fogyott, mert meg kell jegyeznünk: hogy az első telepedök igen nagy közszellemet hozva Németországhól, mihelyt valamennyire óvák magokat a' legszükségesebb lakással, dicsért közszellemüknel fogva a' közjó és ipar előmozdítására legott serházat építették, melly, hála az öt alapító léleknek;

most is virágzott. De tudjuk milly szomorú, szinte tragicomicus és hamar vége lett Ottó király uralkodásának reá magára nézve, 's Németi városa jámbor polgárainak jó kedve is csakhamar elnémult, de annál hangosabb lön a' szomszéd szatmáriak hahotája, 's e' kornak egy története szolgálend beszélyünk alapjául.

Ez időben Szatmár birája Turó Kálmán uram volt, igen böles ember, mint maga erősen hívé, 's min a' szatmáriak városuk dicőségének fentartásaért kételkedni részint nem akartak, részint nem birtak, részint nem mertek. Honnan származott legyen Turó családi neve, már akkor sem volt bizonyos, mert míg a' jegyző állítá, miként bíró uram családjában a' bölcsesség örökös birtok levén, már őseinek egyike bölcseségénél fogva minden dolognak okát fokát kitúrta 's innen nyerte nevét, a' nem kevésbé tudós egyházfi, egyszersmind kántor és oskolamester hivatalai egész komolyságával vitatá, mikép bíró uram szép apja a' túró mindenmü ételben igen szeretvén tett szert a' tisztelt Turó névre, azonban természetes, hogy a' polgárok tiszteletből a' két ellenkező véleményből az elsőt követék, bár Kálmán ur minden lakománál, hol túró dereje vagy más rokonétel találtaték fel, tetteleg az utóbbit látszék bizonyítani. Elég az hozzá, hogy a' bíró Turó Kálmánnak hitták, 's ő igen böles ember vala, bár a' puskaport nem találta fel, mit pedig sokkal könnyebben tehetett volna, mint némelly mostani városbíró, mert őt ezen nagy találmányban Schwarz Berchtold még nem előzte meg. De Kálmán deák — mert tanultságaért így is nevezteték — sokkal békeszeretőbb ember volt, mintsem illy gyilkos dologban törte volna fejét, 's mégis mind a' mellett hozott ő a' világra puskaport, ha más alakút is, de épen olly gyulékonyt mint a' miénk, ez fia volt Jenő, nem olly böles ugyan mint atyja vagy legalább nem tartaték ollyannak, de alkalmasint okosabb. Ezen tüzes ifju sok gondot szerze apjának, mert maga leggyakrabban hágtá át nemzőjének a' város biztosságára czélzó böles rendeleteit, 's ilyenkor Kálmán deák nagy bajban volt, mert a' törvényekről való — még egészen korunkban sem avult — fogalmánál fogva méltóságát véle kockáztatni, ha saját gyermekét úgy bünteté, mint bármelly szűcsét vagy vargaét, de még is boszontá az öreget, hogy saját fia

sem tartja meg törvényeit, 's annál inkább, mert végre magzata kicsapongásainak társait is kénytelen volt büntetlen hagyni, pedig ez igen fájt Kálmán deáknak, mivel a' büntetésosztásnak rendkívüli barátja volt, 's azon véle egész hivatalnoki tekintetét alapulni, tökéletesen meg levén győződve, hogy birót az isten csak börtönözteni, 's más e' féle emberboldogító foglalatosságokra teremtett. — Illyenkor tehát otthon szokta fiát megdorgálni Turó, de ezen dorgálások, hihető igen nagy bölcseségek miatt keveset használtak.

Egy megrögzött bűnben sinlődött különösen Jenő, tudnillik hajthatatlan gyűlölséggel viseltetik a' szomszédváros istenfelő lakói iránt, 's alig folyt multság vasárnap, szóval hajbakapásra alkalom, melyet használni elmulasztott volna, 's hétfőn már reszketve ment Kálmán deák a' tanácsba, tudván, hogy Németiből panaszok várják fia ellen.

Turó Jenőnek ezen számos kalandjai a' fenemlitett gyűlölségen kívül, még egy más hírt és dicsőséget is szerzenek, ő tudnillik bátor és vitéz verekedőnek tartaték, mi akkor Szatmáron nagy dicsőség volt, sőt talán most is, és nem csak ott, hanem honunk ötvenkét megyéjének legalább ötvenkettejében; a' beléjek kebeleztet szabad királyi városokat, 's a' Jászságot, két Kunságot, 's a' Hajduvárosokat 's az Erdélytől visszacsatolandó részeket sem feledve el. Mi ezen vitézségen kételkedni nem akarunk; de alapos okunk van hinni, hogy hirhedt gyűlölsége a' holt Szamoson túli város becsületes lakói iránt nem származott szívéből, 's inkább vitézségét kitüntethetni ütközött meg velök, mint haragos indulatból, legalább ezen gyűlölséget az ottani szépnem iránt nem mutatá; miről azonban még most hallgatunk, nehogy titkát időnek előtte eláruljuk. Jenő ezeken kívül a' legvigabb fiu volt, és jó szívének barátságos melege mindenkit magához vont, csak ha — mi azonban gyakran történt — lángra lobbant, lön forrósága által kártékony; 's bármily nagy véleményeltérés uralkodék is különben a' két város lakói között, a' lakónék abban mégis meg egyezének, hogy Jenő a' legdelibb ifju innen és túl a' holt Szamoson.

Talán nagyon is sokat beszélvén már a' szatmáriakról, men-

jünk át a' holt Szamos fahidján, 's látogassuk meg Németi érde-
mes uralkodó biráját a' derék és vigyázó Busch Konrádot. Ha
már szatmári tisztársát bölcsnek neveztük, valóban aggály fog el
bennünket, 's tollunk felakad, nem tudván illő czímet adni ezen
előrelátó férfinak, mert ő Turó Kálmán uramnál még sokkal
bölcsebb vala, 's így más szóhiányban kénytelenek vagyunk őt
igen bölcsnek nevezni. Tehát igen böles Busch Konrád már több
éve suhogtatá a' birói pálczát Németi felett, 's bár őt a' világ ősi
nemzetiségéhez hűnek tartá, 's ő maga is ezt vallotta, mindazon-
által a' magyarosodás metamorphosisa tagadhatatlanul kezdődék
becses személyén, mert a' botoztatás dicső mesterségében kiállá
holt Szamoson túli társával a' versenyt, 's a' mogyorót, nem ugyan
gyümölcseért, hanem kormányi tekintetben épen olly hasznos és
nemes növénynek tartá, mint ez. — Különben ő magát polgár-
társainál, ezeket pedig Turó Kálmánnál, 's Kálmánt minden más
szatmári lakónál sokkal nemesebb és értelmesebb lénynek tartá,
's ezen fokozatból kitetszik, mennyivel többnek vélte ő magát és
fajtáját a' szatmári magyaroknál; de ezen ne csudálkozzunk, hi-
szen itthon és külföldről ma is eleget kell e' féléit hallanunk. 'S
hihetőleg ezen lenézés oka, hogy Busch Konrád ur — mint Irwing
Washington Ujyorki hollandi kormányzója tevé, — miután a' két
város fiatalsága közti veszekedéseket megszüntetni, 's többnyire
megrakatott polgárainak elégtételt szerezni gyakori kísérlet után
sem bírt, igen bölcsen határozá: miképen ezen vad, durva, be-
tyármagyarok figyelmet sem érdemelnek, kivált nem olly ember
figyelmét, mint a' németi városbíró, 's miatta verekedjenek akár-
mennyit, ő velök többé mitsem gondol. Ezen nemes határozattal
ugyan nem voltak polgárai elégedettek, de Busch Konrád ur volt
felettek, 's hallgatniok kelle. Egy körülmény azonban igen bántá
a' németi érdemes bírót, mert mig Szatmár mellett a' Szamos med-
rében mindig vala viz, addig a' Németi előtt folyó, vagyis in-
kább veszteglő holt Szamos az év nagyobb részén át viz létére
is száraz betegségben sinlődött, melyből hogy kigyógyítsa, ha
már akkor Priznitz él, a' millyen böles vala Busch Konrád ur,
bizonyosan ahhoz küldi a' holt Szamost, hogy vízzel segítsen né-
meti Tiberis betegségén. De tavasszal, midőn az erdélyi és szat-

mári bércek hó- és esővizeiket a' Szamosba zúditák, 's a' Szamosnak hullámai partjai közé nem férve a' holt ágba tódultak, 's a' habok iszaptól sárgán hömpölygének Németi alatt, mintha csak lakói szöke hajával akarnának színben versenyezni; ekkor Busch Konrád ur büszkesége a' tetőpontra hágott, 's a' magos lélek alig fért a' városbíró sárhüvelyében, épen úgy dagadva mint a' zavaros Szamos iszapos hullámai. Oh balsors! miért vagy olly kegyetlen? miért szabtal olly rövid időt az érdeemes Busch Konrád magasztos örömének? Mert kevés nap mulva ismét elfolyt a' viz a' holt Szamosból, 's csak a' meder gödreiben maradtak itt ott pocsolják, hamar poshadásnak indulva gonosz illatokkal fertőzteték Szatmár és Németi tiszta levegőjét. Ilyenkor Busch németsége daczára is megmagyarosítá nevét, 's bús lön mint a' vén farkas zárt akol előtt, és nem volt sem éje sem nappala, mig ismét megszoká posványosnak látni a' holt Szamost.

A' Busch-családnak egy fiatalabb ága — a' bíró magzata — is virult még a' háznál, apjának tökéletes ellentéte, mert legelőször is leány vala, még pedig a' legélénkebb, csintalanabbb, de a' legszebb leány is, ki csak a' letelepedés óta élt Németiben. Apja — mint említők — csak egy 's nem épen dicséretes tulajdonságára nézve magyarosodott, de leánya a' szép Adelhaid már testre lélekre nagyobb haladást tön e' pályán. Haja már nem vala szöke, hanem ragyogóbb fekete a' nap sugáiraiban sétáló hollónál, szemei kékek valának ugyan, de nem szürke higan epedő savószínűek, hanem sötétkékek mint a' holdatlan tiszta éjszakának ege, melyről a' csillagok tüze sugárzik, 's pajkos rejtélyesen jósolja a' jövőndő hajnalt, és forró delet. Adelhaid termete magos volt, de könnyű és sugár, és mosolygó ajkai a' tövisekkel gazdagon körülrakott rózsabimbóhoz hasonlók, 's mig nectárédekkel bájolának mély sebet hagytak a' szívben. A' szép leány, mint történetünk folyamában kitünend, épen nem találá gyűlölendőknek a' magyarokat.

Most négy főszemélyét ismervén a' beszélynék, térjünk át végre magára a' történetre.

II.

A' meghalt bíró.

Történt pedig ez időben, hogy a' 'nevezett érdemes bíró — a' mi már más bírákon is megesett — szerelmes vala, pedig fiatal leányba, 's komoly szándékkal özvegységének végetvetni, a' boldog választott Agatha a' város második emberének Scheppermann Kunó serfőző és tanácsosnak huga vala, 's a' németi serháznak, mint bátyja egyéb vagyona felének birtokosa, ezen tetemes vagyonhoz még szépségét is véve, egészen képes a' komoly bírót meghódítani, ki is hogy célját könnyebben érhesse, saját leányát ígéré a' még nőtelen Kunónak, ki az alkalmon örömet kapva, szívesen adá hugát Busch Konrádnak, 's már az egyszerre tartandó két lakodalom napja is meg vala határozva, 's két vagy három hét múlva Németi városának két uralkodója kevély nyakát a' házasság szent jármába hajtandó.

Mig Németi a' látandó és élvezendő ünnep előérzetében vig-ságba 's boldog reménybe merült; addig Jenő szokása ellen komoly vala, 's indulatosabb, ingerlékenyebb mint valaha. Kerülte a' társaságot, 's a' városon kívül legmagányosabb helyeken járt, mint ki kétségbeesett, vagy nagy dolgok kigondolásában törí fejét.

Egy illy városon kívüli kalandozásából megtértében alkonyatkor látták őt némellyek egy idegennel jöni Németibe, kit ő azonban inkább kalauzolt mint kísért, mert az, az egész uton egy szót sem szólt hozzá, 's a' holt Szamos partjára érvén, Scheppermann serházára mutatva, jó éjszakát kívánt, 's a' hidon át Szatmár felé távozék.

Az idegen magos, erős alkatu férfi vala, ruhája viselt és poros, mint hosszú utról jövőé, 's öltözete színre, szabásra, mennyire azt fekete veres posztó-koponyákkal 's kagylókkal kirakott köpenyege látni engedé, igen sajátságos, lábán fűzött sarut viselt, fején csucsos fekete és veres süveget, arcza vonásaiból, mennyire azokat félmellig érő sűrű sötét szakála 's vállig ömlő haja látni engedé, mély szinte visszataszító komorságot fejeztek ki, sze-

meiben a' szenvedélyek tüze már kiégettnek látszék, de nem voltak erő 's daczos elszántság hijával, szóval az ember képes vala félelmet 's bizonyos körülmények között tiszteletet is gerjeszteni másokban maga iránt.

A' leirt férfi még egy hosszú pillanatot vete Jenő után, mintha kételkednék, vagy haboznék valami felett, végre övébe nyult, 's abból egy teli erszényt vön elé, 's méregeté kezében, ez ugy látszék elhatárolá őt, mert csakhamar megindulván, nem sokára a' serházba lépe, 's ott kérdésére a' szolgák a' belső vendégszobába utasíták, hol Scheppermann előkelőbb vendégeivel serét fogyasztva erszényét hizlalá. Az idegen belépvén komoly hangon jó estét kívána, 's egy üres asztalnál helyet foglalt. Egy más asztalnál a' gazdán kívül Busch Konrád 's még három négy tekintélyesebb polgár ült, a' mennyire meggondoltságuktól kitelt, élénk beszéd közt; de az idegen belépte mindnyájokat elnémitá, majd önkénytelen viszonzák üdvözlétét, de látván miként ő rájuk nem is ügyelve sert parancsol, boszorkodék az érdemes gyülekezet, minnek jeleit lassu de heves suttogásban adá, mit azonban az idegen észrevenni sem látszott. Végre nem türheték tovább a' becsületes polgárok a' tolakodó szemtelenségét, 's biztatásokra Scheppermann maga közeledék felé, 's nem kevés ideig gondolkozván, milly kérdéssel tegye mindjárt bevezetésül semmivé az arczátlan jövevényt, végre igen bölcsen így szólalt fel:

„Honnan jö kegyelmed?”

„Egyptomból.“ Volt a' hidegen ünnepélyes válasz, melly azonban magát a' kérdezőt tevő semmivé, mert ő még Egyptomból jövő embert sohasem látott, sőt nem is hitte, hogy Egyptomból jöhessen ember Németibe, 's azért is uj fejtörésbe került neki a' másik kérdés.

„De kicsoda kegyelmed?”

„Sár és por mint te.“

„Sár és por mint én.“ Ismétlé álmélkodva Scheppermann, ki magát eddigelé illy gyöngé alkszerekből képezettnek nem gondolá: 's hihetöleg a' tegezés által sértetve, majdnem haragosan folytató:

„Hogyan? azt gondolnám köztünk nagy különbség van.“

„Igen — felele az idegen olly ünnepélyes nyugalommal, hogy

a' serföző nem tudá féljen, bánuijon vagy haragudjék. — Köz-
tünk nagy a' különbség, mert bennem lélek is van.“

„Lélek bennem is van, melly reméllem a' megváltó érttünk
kiontott szent vére által üdvezülni fog.“ Szóla Kunó maga is csu-
dálkozván mondása szépségén.

„Boldog, ki lelke üdvezülését remélheti; de az üdvezülés
túlvilági, 's a' léleknek e' földön is vannak czélai.“ Folytatá az
idegen.

„De reméled-e te az üdvességet?“ Kérdé tovább Schepper-
mann, vélvén, mikép most olly bölcse kérdésre talált, mellyből le-
hetetlen leend az idegennak kigázolni.

„Én a' megváltó szent koporsójánál imádkoztam Jerusalemben.“ Válaszola ez. Scheppermann e' felelet annyira lefegyver-
kezteté, hogy szót nem találva fordult vissza asztalához 's társai-
nak valamit sugva előbbi helyére ült. Valamennyiek bosszuságá-
nak végetvete ugyan a' hír a' jerusalemi szent koporsó felől,
de mind a' mellett is a' jövevény szokatlan viselete annyira kiveté
szokott kerékvágásba tanult kedélyüket utából, hogy előbbi ked-
vüktől fosztatva semmikép sem bírták beszédük félbeszakadt fo-
nalát tovább fonni vagy ujabbat kezdeni. Busch Konrád bírósági
tekintélyénél fogva azonban tovább nem tűrheté, hogy idegen, 's
talán holmi jött-ment ember miatt, társaságuk mulatsága korlátol-
tassék, 's következőleg töré meg a' csendet.

„Legyen kegyelmed akárki, 's jöjön bár a' megváltó szent ko-
porsójától, — mellyet én, mint igaz keresztényhez illik a' legmé-
lyebben és legbuzgóbban tiszttelek, — de mégsem illik minden
ismerkedés nélkül társaságunkba tolakodni, kivált midőn mi illy
sokan, 's mind e' hűséges város boldogságát fontolgató emberek
vagyunk.“

„Az igaz — szóla az idegen 's felálíván az asztalnál ülőket
olvasva folytatá — egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét; ti he-
ten vagytok 's ez szerencsétlen szám, én nyolczadiknak közétök
ülök.“ A' mit az idegen monda, tüstint teljesité is, és a' Busch
Konrád és Scheppermann között történetesen üresen álló szék-
re telepedett, min a' jelenlevők még nagyobb mértékben csudál-
koztak.

„Ezen hely épen számomra volt hagyva, nemde Scheppermann ?“

„Nem tudnám ?“ Felelé a' megszólított.

„Nem tudod ? én pedig tudom, ma estére vendéget vártál.“

„Igen de nem kegyelmedet.“ Válaszoló a' serföző.

„Azt tudom, de helyette én jöttem; mert Bergmann Tamás nagy-bányai bíró nem jöhet.“

„Talán beszélt vele kegyelmed ?“ Kérdé meglepetve a' gazda.

„Soha !“

„De látta legalább ?“

„Soha !“

„De honnan tudja, hogy nem jön el.“

„Mert a' sírból senki sem jö látogatni.“

Scheppermann ijedve emelkedék fel, 's kételkedve vizsgálá az idegent, de ennek dermedt nyugalma arczán egy vonás sem változék. — „Tehát Bergmann Tamás barátom megholt volna ?“

„A' lélek elhagyta a' sarat és port, remélled-e hogy üdvezül ?“ Kérdé ha lehet előbbi szavainál még ünnepélyesebben a' jövevény.

„Bergmann Tamás jámbor istenfélő ember volt.“ Hangzék a' válasz.

„Béke hamvaira !“ — Zengé az idegen, 's a' társaság ismét néma lön, 's tagjai már nem is szomjuságból csak zavarodásukat rejteni folyamodának a' serkupákhoz. Scheppermannon kívül még az öreg Buschra is különös hatást gyakorla a' tudósítás, 's küzdeni látszék magában adjon-e annak hitelt vagy ne, 's meggyőződést akarván magának szerezni kérdé a' gyászos hírhozót:

„„De valóban meghalt Bergmann Tamás barátunk ?““

Az idegen lassan emelkedék fel helyéből, köpenyege alól egy rövid tarkára festett pálczát vön elő, 's az ég négy részeire keresztet vágván vele a' levegőben, a' jelenlevőknek érthetetlen szavakat szóla.

A' zárt ablakdeszkák magoktól felpattantak, a' hold egy sugarat vete be, 's eltűnt a' tornyosuló felhők között, 's kert fái fekete óriások gyanánt tűnének fel. A' gyülekezet lélekzetét elnyomva várta a' jöendőket.

„A' ki nem hisz, lépjen az ablakhoz!” Szóla az idegen helyén mozdulatlanul állva.

Busch és Scheppermann reszketve közelitének az ablakhoz, 's társaik lassan követék. A' kertbe pillantván földbe tűzött szövetnek látának lobogni, mellette fedetlen koporsóban halott feküdt, kinek a' fáklya által világositott vonásaiban rémülve ismertek Bergmann Tamás nagybányai bíróra.

„Barátom, drága barátom Tamás!” Kiálta Konrád.

„Valóban ő!” folytatá iszonyodva Scheppermann, de a' fáklya egyszerre elaludt, az ablakdeszkák becsukódtak 's a' tüneménynek nyoma sem maradt, csak a' rettenetes idegen állott még mindig mozdulatlanul előbbi helyén, a' polgárok alig mertek reá tekinteni, 's perczekig mindnyájan hallgattak.

„De mikor halt meg Bergmann Tamás barátunk?” Kérdé valamennyire bátorodva Busch Konrád.

„Ezen órában.” Hangzék a' jövevény hideg válasza,

„De hol?”

„Anyja keblén.”

„Anyja keblén. — Ismétlé csudálkozva Busch Konrád — hiszem Bergmann Tamás anyja már húsz év előtt meghalt.”

„Az ember anyja sohasem hal meg.”

„De micsoda betegségben halt meg?”

„A' sár és por közös nyavalyájában, az emberi gyarlóságban.”

Busch Konrád sokkal inkább meg vala rendítve a' látott és halottak által, mintsem a' beszédet folytatni képes lett volna, melly társai által sem segítették, a' másik féltől pedig olly kevéssé tápláltatott, elhallgata tehát, 's az előbbi némaság ismét urrá lett, mig azt a' bűvös nem töré meg.

„Üljetek le.”

Mintegy öntudatlan, gépileg engedének mind a' hideg parancsoknak, 's a' borzasztó idegen maga is elfoglalá székét, honnan folytatá szavait.

„Nem félek ugyan büntetéseitek-, nem törvényeitektől; máglyaitok számomra nem rakatvák, de mégis, és inkább magatokért, mint magamért hallgatást parancsolok, 's ki csak egy szót szó-

land a' halottak felől, jaj annak! Esküdjete hallgatást lelkeitek üdvösségére."

A' társaság inkább a' rémülés következtében, mint ellenszegülésből néma maradt, a' bűvös haragos pillanatot lövellt végig rajtok, 's erősebb, de épen olly kimért és hideg hangon ismétlé:

„Parancsolom: esküdjete hallgatást lelkeitek üdvösségére."

„Esküszünk hallgatást lelkeink üdvösségére!" Zengék mindnyájan, 's kevés ideig ismét általános lön a' csend; de a' polgárok sokkal több iszonyuságban részesültek már, mintsem még többet is látni vágyat éreztek volna, azért csakhamar gépig lefizetve tartozásaikat távoznak, némellyik serének jó részét is ott hagyá, melly esethez hasonlónak a' németi serház évlapjaiban még eddig nyoma sem volt.

Már csak Scheppermann és Busch maradának az idegennel, bár mindenik igen messze kívánta volna magát tőle látni; de az első mint házi gazda nem mehetett, a' második mint városbíró 's igen bölcs ember félelme daczára is szeretett volna az idegen körül lebegő titokteljes fátyol megé pillantani. — Ez ugy látszék megelőzé szándékát.

„Férfiak — szóla ő — van-e bátorság bennetek?"

Egyik sem felelt.

„Lesz-e bátorság bennetek, ha én néhány percznyi bátorságért, kincset ajánlok, minőről sohasem álmodtatok?"

„Kincset?" Kérdé hangját hosszúra nyujtva Busch Konrád.

„Kincset, igen, mellyen hárman osztoznunk, 's mindeniknek annyi jut, mennyi elég volna egy király kincstárát megtölteni." Biztatá az idegen.

„De hogyan?" tudakozódék ujra Busch Konrád.

„Hatalmamat láttatok, 's bizhattok szavaimba. — Magam, a' sors végzése szerint, nem vagyok elég a' kincset felemelni, lesztek-e segédeim egyenlő osztályra?"

„Ha üdvösségünknek nem árt." — Felelé a' bíró.

„Ember, lelkem üdvössége előttem is drágább minden kincsnél. Akartok-e segíteni?"

„Csak többet tudnánk a' dologról!"

„Holnap!" mondá a' bűvös.

„De hol találkozunk?“ kérdé Konrád.

„Találkozunk.“ Mondá az idegen, 's lassu ünnepélyes léptekkel kiment a' szobából. A' két polgár bámulatos félelemmel nézett utána, 's mire vizsgálódni indultak, már kin volt a' házból 's távoztának semmi nyomára sem akadtak.

III.

Mén Marót' kincse.

Németitől nyugotra a' Szamos partján terjed el egy hosszú lanka-sor, ma a' Gehenna borzasztó nevét viselő, bár a' legédesebb szilvában gazdag, lehető ugyan, hogy a' gehennai szilvának leve, a' híres szatmári szilvaszesz — vulgo silvorium — sok embert juttatott már a' valóságos Gehennába. Busch Konrád ur korában már szilvások lépék e' helyet, de mai rettentő neve még nem vala ráruházva.

E' leirt téren Busch és Scheppermann is egymás szomszédságában terjedelmes lankákat birtak. A' serházban átélt borzasztó látmányok után következő nap alkonyata felé, midőn a' nyári hőség már enyhüle, ezen szilvásba ballagott a' két völegény.

„Gondolja-e kegyelmed, — kezdé a' beszédet Scheppermann, miután sokáig némán talpaltak a' szilvafák gyepes árnyékában — hogy azon ördöngös idegen meg fog ma jelenni, őt tegnap este óta senki sem látta, pedig kérdém Weinhardtot, Hochauszt, 's mind a' kik jelenvoltak.“

„Én mindössze is csak azt mondhatom ezen emberről — felele a' bíró — hogy magam sem tudom mit mondjak felőle.“ Ez, mint állittatik, többször megtörtént Németi érdemes bíráján.

„Én részemről azt hiszem megjelenend“ — folytatá a' serfőző.

„Ha mindent átgondolok, én is kénytelen vagyok megjelenésébe bízni.“

„De nem szólott semmit, hol találанд fel bennünket, mert az ajánlott vállalat természete kívánja, hogy csak kettőnkkel beszéljen.“ Szólt Scheppermann.

„Oh ilyen ember mindenütt ránk akadhat. — Vajjon“

itt félbeszakasztván szavait félelmesen tekinté körül Busch Konrád.

„Mit akart mondani kegyelmed? kérdé jövendő veje, ki, bár nem tudá miért, maga is félelmesen néze körül.

„Vajjon nincs-e körülünk akarám mondani — folytatá amaz. — No de hiszen hallhatja beszédünket, mi semmi rosztat sem mondtunk felöle; ugy-e, nem mondtunk semmi rosztat? Isten őrizz, szegény lelkemre mondom, én egy keresztény lélekről sem mondanék rosztat, hát még ilyen érdemes bölcс férfiról, ki a' megváltó szent koporsóját is meglátogató. Oh ő bátran hallhatja beszédünket.“

„De mit gondol kegyelmed, ha olly nagy kincshez jutnánk.“ Kérdé Scheppermann.

„Oh én tüstint egy szerzetes-zárdát építtetnék a' piacon szent Konrád tiszteletére“ — mondá hirtelen a' bíró.

„Én pedig mellé egy apácza-klastromot, szent Adelhaid jegyesem védszente' felmagasztalására.“ Tevé hozzá Scheppermann, ki jövendő ipánál nem akart rosztobb kereszténynek látszani, 's e' felett még a' bíró leánya iránti szerehnét is kimutatni kíváná.

„Oh mi csupa szent és jámbor intézeteket alapítanánk.“

„Igen, csak szent célra és városunk dicsőítésére fordítanók azon kincset.“

Igy esküdözve folytatá az érdemes pár utját, 's nem akarjuk fürkészni, fogadásaik mennyivel valának jobbak az egyszeri cigányéinál, csak azt mondjuk, hogy folyvást fogadásokat téve értek Busch Konrád lankájába. Itt azonban a' kékelteni kezdő szilvának az ágakat szinte letöréssel fenyegető dús áldása legalább annyira elfelejteté velök a' lelendő kincset, hogy már nem róla, hanem a' fákon függő bizonyosról beszéltek, számolván hány akó szilvaszeszt termendnek meg lankáik.

A' fákat vizsgálva a' lanka vége felé értek a' Szamos partjához, hol sűrű szedertől átfont fűzbokrok zárák a' folyamra a' kilátást, ezeknek hátat fordítva, egy nagy 's különösen dús szilvafát néztek, midőn egy ismert szózat zenge hátulról füleikbe.

„Az isten áldása reátok!“

Meghökkenve fordulának hátra 's az idegent láták magok előtt

feszes mozdulatlanságában, 's hallgatva mintha kérdésüket várná, de ez be nem következvén maga szólalt ismét meg.

„Meggondolátok-e a' mit tegnap mondtam?“

„Igen, de engedjen meg kegyelmed, ha mielőtt végképen elhatároznók magunkat, a' merész vállalat körülményeit is ohajtanók valamennyire ismerni.“ Felelé Busch Konrád, 's ne csudálkozzunk, hogy a' kevély bíró ezt más részről történt tegezése daczára is a' szokott czím megadásával tevé, mert ő az idegent majdnem természetfeletti lénynek képzelé, 's így szükségesnek gondolá vele minden tisztelettel bánni, kivált az általa szerzendő nagy kincs reményében.

„Azokat ismernetek is kell, magam is úgy akarom.“ Felelé mindkettőjük nagy vigasztalására a' bűvös.

„Ugy bizhatik kegyelmed mindenbe, mi tőlünk kitelik, 's lelkünk üdvességével megfér“ — állítá Konrád.

„Figyelmezzetek tehát. — Mondá az idegen, 's a' bíró 's jövődő veje talpig fül ohajtottak volna lenni, a' rossz hír daczára is, mellyben a' nagy fülek vannak. — Hallottátok nevét Mén Marót-nak e' föld királyának, midőn a' magyarok Asiából bevándoroltak?“ —

„Hallottuk!“ Vága közbe, ki tudományát kitüntetni akará, bár a' bűvös épen nem látszék feleletet várni, 's ezért egy büntető pillanatot vete a' bíróra, mellyet ez észrevéve egy lépést hátrált.

„Mén Marót igen gazdag fejdelem vala, kinek kincsei bármelly akkori királyéval felértek, hallván a' magyarok berohanását haddal ment ellenök, de meggyőzeték, szerencséje felett kétségbeesve haza sietett, kincseit, — nehogy a' gyűlölt ellenség kezébe kerüljenek, elását, 's nehogy segédei a' helyet elárulják, vagy a' kincset magok elorozzák, az elásás után tüstint mind leöleté. Ő meghalt, 's kincse mai napiglan a' föld alatt hever titkos helyen. Nekem sikerült titkos tudományom által fölfedezni fekvését. . . .“

„Hol van az?“ — szóla hirtelen közbe Busch Konrád, feledve már előbbi roszalását idétlen közbeszólásának.

„Annak idejében megtudjátok: de halljátok előbb a' föltételeket, mellyek a' kincs emeléséhez kötvék. Ehhez egy a' titkos és szent tudományokban avatott ember kell, ki a' kincs helyét fölfe-

dezzé, 's a' teendőket megtegye, és segédül két férfi, két völegény, kik kölcsönösen egymás legközelebb rokonait veszik nőül, ezek ti vagytok, az első pedig én, mit mondanom talán feleslegcs. Jelen kell lenni e' felett a' két menyasszonynak is. — 'S most szóljatok akartok-e segíteni egyenlő osztályra?""

„De mit kell tennünk?"" kérdé Busch Konrád.

„Tennetek? alig többet, mint bármelley gyermek tehetne. Csak rövid bátorságra van szükségtek!""

„Tehát veszélyes a' merény?""

„Nem annyira, mint borzasztó, ti látni fogtok ugyan mit látni iszonyu, de ez csak üres ijesztgetés lesz, testetek- és lelketeknek nem árthat a' kincset őrző szellem, míg rendszabásaimat híven megtartjátok, ezeket pedig megtartani olly könnyű a' millyen roppant lesz a' díj.""

„Halljuk tehát ezen rendszabásokat!"" Szóla ismét Konrád, ki mióta a' bűvös többet beszélt, 's magát a' kincsemeléshez szükségesnek látván szinte neki bátorodott.

„Azokat voltaképen csak a' kincs kiemelésekor hallhatjátok meg, 's ismétlem olly könnyűk, hogy tudnotok előbb nem is szükséges, a' díj pedig gazdag lesz mondom, mint bármelley királyé. — Fogtok segíteni?""

„Fogunk!"" mondá percznyi gondolkozás után a' bíró, ki a' tegnapi látvány 's mai megjelenés után többé nem is kételkedék, az idegen természet feletti hatalmán.

„És te?"" Szóla a' bűvös, Scheppermannhoz fordulva.

„Én is. Felelé ez.

„Igy jól van — folytatá a' bűvös — most siessetek haza, holnap bőtöljetekek egész nap, menjetek gyónni és imádkozzatok, hogy méltán elkészüljetekek a' nagy munkához, melly tiszta lelkeket kíván. Éjfél előtt pedig egy órával, — értitek — éjfél előtt egy órával e' helyen várjatok reám. Hogy pedig mind ezekről mélyen hallgassatok, talán nem is szükséges mondanom. Itt lesztek-e?""

„Éjfél előtt egy órával itt leszünk.“ Erősíté a' bíró.

„Tehát isten veletek!"" Szóla a' férfi 's a' bokrok közt elűnt. Busch Konrád és Scheppermann olly mohón néztek utána, hogy az épen lenyugvó nap sugárai szinte elvakíták szemeiket, mit

ők az idegen varázshatalmának tulajdonítván többé utána pillantani sem merve tértek haza.

IV.

A' méhraj.

Hagyjuk haza menni a' két rokonulandó férfit, 's mivel már ugyanis sokáig foglalák el figyelmünket, míg ismét tetteleg föllépendők a' történet szinpadára, nézzünk körül a' két városban. Legelőbb is és röviden azon öt németi becsületes polgárról akarunk szólni, kik Bergman Tamás holtteste elötüntetésének tanúi valának. Ha van lelki kánpad e' földön, melyre a' szegény ember feszítetve gyötörtetik, ugy ezek annak bizonyosan minden fokozatán keresztül mentek a' még el sem folyt huszonnégy óra alatt. A' titok, mellynek megtartására esküdtek, mint a' beczkói bor, szinte kifurta oldalalaikat; a' legirtózatossabb bűn nem nyomta volna jámbor lelkeiket olly elviselhetetlen súllyal, 's mégis azon könnyíteni egy szóval sem mertek, mert az eskü, 's kivált azon iszonyu ember fenyegetései pokolbeli rém gyanánt ijeszté őket, 's kettejek másnap este már beteg volt kínjában, hogy a' dolgot, melyet látni olly kevés embernek engedtetik, ez életben elbeszélve híressé nem teheti magát, de szenvedéseik daczára is győzött a' félelem nyíltszívűségükön, 's ők megőrzék a' titkot, mellyet kifecsegni olly szívesen akartak volna, de nem mertek. Legnagyobb szerencsájök azonban az vala, hogy a' rendkívüli eseményt nem is gyanithatá senki, 's így nem is kérdezősködhettek, különben több alapos okoknál fogva szinte lehetetlen lett volna magokat el nem árulniok, főleg ha kedves hitestársaik — mert mind az öt házaspár — kezei alá kerültek volna.

Mig Busch Konrád 's választott veje a' lankába jártak, háza hátulsó részénél, hol kertfala egy néptelen szűk sikátornak egyik egész oldalát elfoglalá, míg a' másik is csak a' tulsó házi kertek sövényei által képezteték, két fiatal férfi jelent meg, az egyik ismerősünk Turó Jenő volt, a' másik barátja Csobán Samu, egy tehetséges szatmári polgár fia; vigyázva menének a' kert ajtajáig, 's itt gondosan vizsgálódván minden oldalra, midőn senkit sem látá-

nak, az egyik halkan háromszor kopogtata az ajtón, ez tüstint felnyílt, 's a' két férfi hirtelen besuhanván ismét elzáródék. A' két ifju benn Adelhaidra talált, 's Agathára, 's két szerelmes pár — mert megvalljuk azok valának — perczig némán élvezé a' viszonylás örömeit, de természetük nem soká bírta a' hallgatást, 's először is Jenő szólalt meg:

„Szólj, kedvesem, meglesz ma kézfogótok?”

„Hála istennek nem, Bergmann a' nagybányai bíró, kinek mint násznagy jelen kelle lenni, nem érkezék meg, 's atyám 's utált jegyesem különösen komorak, kedvetlenek valának, úgy látszik Bergmann elmaradása aggasztja őket.”

„Édes Adelhaidom, igyekezzetek addig halasztani a' dolgot, mig Bergmann megérkezik, ezt könnyen tehetitek.”

„De Bergmann minden perczen itt teremhet.” Szóla aggódva a' szép leány.

„Bergmann nem érkezik meg, ha karácsonig várjátok is;” — felelé kedvese.

„Hogy lehet az, csak nem gondolnám” vága hirtelen a' beszédbe Agatha.

„Itt semmi gondolni való sincs, tudtunkra esett, hogy a' bányai bíró veszedelmesen beteg, szinte kétséges élete.” Felelé Jenő a' lyánkát kibeszélni nem hagyva.

„Az isten gyógyítsa ki, de ne lakodalmunkra — szóla pajkos szánakozással Adelhaid. — De mit használ nekünk elmaradása, atyám és Scheppermann más násznagyot választanak, 's a' szerencsétlen menyegző mégis végrehajtatik.”

„De már a' halasztás is nyereség részünkre, mert általa időt nyerünk 's azt hasznunkra fordíthatjuk.”

„De bátyám, 's Adelhaid atyja hajthatatlanok.” Veté ellen Agatha.

„Reméljete, talán lelünk módot szándékukat változtatni.”

„Nehezen hiszem.” Mondá szomorun Adelhaid.

„De mégis, csak a' határozó pillanatban ti ne vonakodjatok.”

„Mi — szóla Adelhaid csudálkozva — mi vonakodnánk, — vagy talán olyasmit akartok elkövetni, mitől vonakodni okunk lenne?”

„Oh nem — hiszen te szeretsz Adelhaid?” Kérdé Jenő.

„Szeretlek és mennyire!“ Felelé a' lyánka, 's mielőtt magok is észrevennék egymás ölébe dültek.

„Az istenért, vigyázzunk a' vén Klopfer jö“ — sugá hirtelen Samu, 's mind ijedve a' bokor megé vonultak, innen leskelődve láták, mikint a' nevezett egyén Klopfer Miksa, Busch Konrád ur szolgája, méltóságos városbíró szolgájához illő lépésekkel közeledék feléjük, fejét szitafenekből készült sisak boritá, kezében zsák vala, 's rövid vastag bot.

„Méhrajt fogni megy — sugá Adelhaid — Vajjon hová? ah ott a' fán, lássátok.“ 'S egy fán függő rajra mutata.

Hogy menekedjünk? neki minket látni nem szabad. Szóla Jenő.

„Innen egy léptet sem távozhattok, előre vagy hátra menjetek meglát“ — susogá a' remegő Adelhaid.

'Tudom már mit teszek — szóla Jenő — Samu légy készen, ha füttyentek jöj segítségemre. 'S egészen a' földre lapulván a' sűrű bokron keresztül annak tulsó oldalára csúszott.

Alig ért a' kijelelt helyre Jenő, 's a' szolga elment előtte halk lépteivel, az ifju magát ennek háta megett látván, hirtelen felszökék, 's mig balkezevel fejét fogá meg és szemeit takará el Miksának, addig jobbra csonttörő erővel ragadá meg derekát, 's valamit, mit azonban az érdeketlen kívül senki sem értett, a' szolga fülebe sugván, egy éles füttyentést hallata. — Samu mellette termelt.

Huzd reá a' zsákot. Sugá Jenő barátjának, és szegény Klopfer Miksa egy pillanat alatt térdig zsákban 's a' földön hevert, a' csapás a' támadók részéről teljes némasággal hajtatek végre, de annál nevezetesebb orditást vitt véghez a' szerencsétlen támadott, 's a' lányok csak nagy kinnal bírták a' nevetést elnyomni. Miután a' zsák Klopfer térdein erőszakosan össze vala kötve, az ifjak nem tarták többé maradni bátorságosnak, 's egy búcsucsókkal elsiettek a' halkan megnyitott ajtón, melyet a' lyánkák lassan ismét bezárván, hasonló okból lábujjhegyen a' házba lopóztak.

Busch Konrád és Scheppermann ezalatt haza értek a' lankából, 's mivel ez közelebb esék, a' kert hátulsó ajtaján akariak bemeneni, de nem is kis csodálkozásukra, segítségért kiáltó, 's már rekedni kezdő hang üt meg füleiket.

Ki ordít itt? ha nem csalatkozom Klopfer hangja, mi baja le-

het? Szóla a' bíró, 's mielőtt társa felelhetett volna, egy más alakú kulcsot huza ki zsebéből 's felnyitá az ajtót.

„Az isten és szent anyja és szent Konrád 's minden más szent nevében mi történt itt?“ kiáltá Busch zsákban heverő szolgáját megpillantván.

„Az istenért jó uram mentsen meg, az ördögök kinoztak így el, 's egy keresztény lélek sem jó segítségemre.“ Nyöszörgé Klopfer a' zsákból.

A' bíró, társa segedelmével kisegíté szolgáját a' kelepczéből, ez néhány hatalmas lélekzéssel fujta ki magából a' zsákban nyelt port, 's valamennyire magához jöven először is a' fára pillanta, mellyen előbb a' raj csüngött.

„Az átkozott raj is tovább repült, 's ki tudja hová“ — sopánkodék magában.

„Megörültél? — kérdé ura — micsoda rajról beszélsz? szólj inkább mi történt rajtad?“

„Mi történt rajtam? hogy elmondhassam legalább is olly ördögnek kellene lennem, mint a' ki elkövette.“

„De ki dugott a' zsákba?“

„Ki más mint a' kegyelmed drágalátos barátja Bergmann Tamás.“

„Bergmann Tamás!“ — Riadának fel egyszerre Busch és Scheppermann — „Ember, mit beszélsz?“ tevé hozzá az első.

„Igen, igen, Bergmann Tamás a' nagybányai bíró!“ erősíté a' szolga.

„Az lehetetlen, hiszen ő meghalt.“ Szóla feledkezve ígéretéről Konrád.

„Meghalt — kiáltá a' rémülés legnagyobb jeleivel a' szolga — Meghalt! úgy a' jóságos isten legyen irgalmas, kegyelmes szegény lelkemnek, mert csakugyan a' sátán körmei közt voltam.“

„Azaz én nem tudom meghalt-e — felelé hirtelen esküjére emlékezve a' bíró — csak beszélík, de bizonytalan hír, nehezen igaz.“

„Oh igen, igen, ő meghalt, 's én szegény testestől lelkestől elveszttem.“

„Szólj tehát láttad őt?“

„Nem láttam uram, de midőn olly ördögi módon ragadt meg,

hogy ijedtemben tüstint, megvakultam, azt sugá fülembbe: Én vagyok Bergmann Tamás, 's mondd uradnak: menyegzőjét ne merje tartani, míg el nem jövendek. 'S erre a' földön fekvém, 's a' zsák rajtam.“

„Hát azon ember hová lett?“

„Ember, mondja kegyelmed ördög, az is a' pokol legmélységesebb fenekéből. — Tudom is én, oda tért a' honnan jött, a' pokolba süllyedt.“

„Mit mond erre kegyelmed? fordula a' serfözöhöz Konrád.

„Meg nem foghatom.““

„Én sem.“

„A' szegény Bergmann talán az éggel ki nem engesztelve halt meg, 's nyugtalan lelke tőlünk ohajt megváltást.“ Okoskodék Scheppermann.

„Isten őrizze őt a' kárhozattól.“ Monda ünnepélyes buzgósággal a' bíró.

„És minket is.“ Sohajtá szolgálja.

„Én szinte félek, a' lélek nekünk is megjelenend.““ Suttogá már előre is reszketve a' serföző.

„Az isten nyugossza őt sírjában.“ Tevé hozá a' bíró mintegy óvásul, vélvén, hogy ha az isten megnyugasztja a' boldogult bányai bíró szegény lelkét, ez nem fogja saját nyugodalmukat háborgatni.

„De azt izené, hogy nélküle menyegzőt ne tartsunk, ez borzasztó.“ Folytatá aggodalmait Kunó.

„Ez valóban borzasztó! ismétlé a' bíró.

„Mit tegyünk?““

Busch Konrád kissé gondolkozik, de bölcsesége csak hamar föllelé magát.

„Az idegent, a' bűvöst kell megkérdenünk, csak ő segíthet bajunkon.“

„Ez igaz, de hol leljük?““

„Holnap éjfélkor a' kincsházánál.“

„'S a' ma történtek után elmegyünk oda?““ Kérdezé már habozva a' serföző.

„Szavunkat adtuk — viszonzá a' bíró — 's illy emberrel tré-

fálni nem lehet, különben épen ezen esetért még inkább mennünk kell, hogy tanácsát kikérhessük.

„Kegyelmednek igaza van.“ Adá kijelelt veje válaszul.

V.

G e h e n n a.

Könnyen képzelhető, milly aggodalmak között tölték el az éjt 's a' következő napot hőseink, kivált bőjtölés, még testi bajjal is gyöttré a' lelkileg már annyira kinzottakat, 's ebből származott szenvedéseik elfelejtéseül annál buzgóbban imádkozának, de ebben sem leltek nagy vigasztalást, mert minél közelebb jött az alkony, annál inkább növekedék aggályok, mint nap lementével az árnyék, de hallgassunk erről, mint arról is, milly ürügy alatt tévék mind ezt, 's vitték magokkal a' leányokat, kik a' késő éjszakai sétának okát nem gyaníthaták, és szokatlansága miatt meg sem foghaták. Elég az hozzá, hogy éjfél előtt, midőn egész Németi nyugvék, ennek érdemes birája leánya, jegyese, 's jövendő veje kíséretében uton volt lankája felé, de olly titokban akará menetelét tartani, hogy még a' virasztóknak is megtiltá ez éjjel a' város e' részében járni.

A' mondott elővigyázatnál fogva igen természetes, hogy kalandoraink látatlanul értek célukhoz, kivált a' tizennegyedik században, mellynek emberei nem olly felvilágulttak mint a' korunkbeliek, a' sötétben inkább aludni, mint barangolni szoktak. A' lankába lépván körültekintének, de itt nyoma sem volt az idegennek.

„Ha megcsalt volna minket.“ Szóla a' biróhoz a' serfözö.

„Én senkit sem csalog meg, az ember csak maga szokta magát megcsalni.“ Hangzék egy ismert ünnepélyes szózat megettök, 's ijedve ismert Scheppermann az idegenre.

„Bocsásson meg kegyelmed, de illy rendkívüli“ dadogá rémülten Kunó.

„Ne szólj — felelé megvető hideg gúnynyal a' bűvös — kis lelkek gyanuját megveti az erős. Készen vagytok-e a' nagy műre?“

„Elkészülve, mint parancsolád.“ Válaszolt a' biró.

„Ugy kezdjünk a' műhöz.“

„Csak egy szót még előbb — vága közbe Busch Konrád — kegyelmed tudja ki vagyunk mi, de mi — bár mennyi bizodalmat mutattunk eddig kegyelmed iránt, — még nevét sem tudjuk, azért lehetetlen rosz neven venni, ha tudni ohajtánók kivel veszünk részt illy nevezetes vállalatban, és kegyelmed nem fogja roszra magyarázni, ha“

„Nevem Thaumaturgus Celsus, a' földön születtem, lakásom a' világ, 's hazám a' sír, 's többet tudsz-e most mint azelőtt?“

„Én eleget tudok. — Válaszolá hirtelen a' bíró, örülve, hogy kérdése az idegent fel nem ingerlé. — Mi eleget tudunk, de Mén Marót király' kincse.“

„Egy óra múlva a' miénk, ha szívetek helyén van.“

„Parancsoljon kegyelmed mit műveljünk.“

„Lépjetek mellém.“ Szóla parancsolólag az idegen, szavait a' tovább álló leányok- és Scheppermannhoz intézve.

Adelhaid és Agatha szinte szívszorító aggodalommal nézék a' sohasem látott idegent, kinek sajátságos külseje, titokteljes megjelenése e' félelmes időben rémüléssel fogá el habonától nem ment lelkeiket.

„Mi történik itt?“ kérdé Agatha suttogva balját.

„Lépjunk közelebb hozzá. — Viszonzá ez, 's Adelhaidhoz fordulva: — Ne féljen kegyed, a' mi itt történend, a' kegyed boldogságára szolgáland, mert mielőtt a' hajnal piruland, mi az ország leggazdagabb emberei leszünk.“

„Babona; kincsszás — kiálta fel Adelhaid, ki sokkal több e' féle mesét hallott, mintsem Scheppermann szavaiból megfejtteni ne tudta volna a' titkot. — Nem, én semmi ördögös dologban sem veszek részt.“

„Az istenért hallgasson kegyed.“ Rimázkodék jegyese.

„Nem, nem; bocsássatok haza.“ Kiálta még erősebben a' leány, mig félénkebb társnéja a' rettegés miatt hallgatott.

„Kegyed minket szerencsétlenné tesz.“ Sugá ismét a' serföző.

„Én ördögös műben részt venni nem akarok. Bocsássatok!“

„Hallgass szerencsétlen leány!“ Riada fel atyja, de a' büvész hátravoná őt.

„Csillapítsátok le a' lányokat, mert az által, hogy ide jöttetek, már a' kincset őrző szellem hatalmában vagytok, 's ha e' szent órában és helyen nem teljesítitek parancsaimat, az áthágókra borzasztók lesznek következései.“

„Mindjárt meglesz minden.“ Válaszoló a' kőpadra feszített Busch, 's a' leányokhoz lépett, kiket Scheppermann megnyugtanni nem birt.

„„Adelhaid, mint atyád parancsolom tüstint légy nyugott, gondold meg, hogy atyád és jegyesed jelenlétében bajod nem lehet.““

„„„De ha atyám és jegyesem ördögös merénybe bocsátkoznak, 's egy kárhozatos bűvész tanácsára örök üdvüket kockára teszik. — Nem atyám — illy dologban az isten sem kíván engedelmességet a' gyermektől; inkább meghalok, mint a' pokolnak szolgájak eszközül.“““ Rebegé a' lány könybelábadt szemekkel.

„„De édes lányom — folytatá sokkal szelidebben Konrád ur — hogy beszélhetsz pokolról 's lelkünk veszedelméről, nem vagyok-e én igaz és jó keresztény, ki téged is az isten félelmében föneveltelek; avvagy ezen jámbor és mély bölcseségű idegen nem olly jó keresztény-e mint magunk; ő a' megváltó szent koporsójától jő, hol nagy tudományt szerzé, 's most ennek segédelmével akarja egy pogány király teménytelen kincsét fölemelni, melyet kaján gonosz szellemek őrzének a' föld gyomrában, hogy azt velünk, segédeivel megosztván, keresztény czélokra fordithassa.....““

„„„Gonosz szellemek őrzik a' kincset, magad mondád atyám, én benne részes lenni nem akarok, mi gonosztól jő, annak gonosz vége lesz.“““

„De kedves Adelhaidom....“ vága a' lányka szavába Schep-permann.

„„„S még kegyed is szól — riadt rá a' leány, — még kegyed is ördögös mesterséget űz, 's engem nőül akar venni; de esküszöm jó istenemre — ki e' veszélyből mentsen ki — hogy előbb szállok sírba, mintsem a' kegyed neje legyek.“““

„„De kényszeríteni foglak, engedetlen, hálátlan rosz gyermek! — Kiáltá a' felbőszült bíró, 's lányát megragadva, a' némán álló idegenhez voná. — Ne aggódjál bölcs Tha — Thau —

— Than, — de az idegen név eszébe sehogyszem jutott, azért felhagya annak kimondásával. — Ne aggódjál bölcs férfit, leányomnak engedelmeskedni kell; csak hallasd nagy bölcseségű parancsodat.“

„A' szellem, mely fölöttünk lebeg, mely kezében munkánk sikerét tartja, önkénytes áldozatot kíván, a' kényszerítés czélunkkal meg nem fér.“ Felelé Celsus.

„Átkozott leány! — rivallt fel Busch Konrád haragja még aggodalma felett is győzvén — parancsolom e' pillanatban mindent önkényt teljesits, mit e' bölcs férfit mond, különben nem vagy gyermekem, megtagadlak.“

„„„„„Atyám, isten látja lelkemet, de én nem engedelmeskedhetem; lépj vissza te is, mielőtt ezen czimborája a' pokolnak lelkedet zsákmányná tenné.““““

„„Ne gyalázd őt, rossz gyermek, — dörgé tovább a' bíró — nem látod szemeiben az isteni lángot?““

„„„„„Oh azok a' Gehenna lángjai, melyek mindnyájunkat fölemésztének. Oh bár ki légy, bocsásd atyámat 's engem körmeid közül.“““ Rimánykodék a' leány.

„„Atyád mehet minden pillanatban, én őt nem kényszerítém semmire.“

„„„„„Hallod atyám, mi mehetünk.“““

„„De maradni fogunk ostoba gyermek.““

„Busch Konrád — szóla Thaumaturgus — már kétleni kezdem vállalatunk sikerét, mert az idő haszontalan feleselésben foly el, 's már a' csillagok mutatják a' perczet, melyben munkánkhoz kell fogni.“

„„„„„Nem fogtok ahhoz, nem engedem.“““ Szóla szinte elhatározottan Adelheid, 's mintegy ösztönszerűleg karolá át barátneját, ki sokkal gyöngébb lelkületű levén, félig holt vala a' félelem miatt. Busch Konrád a' legnagyobb zavarodásban ingott testileg 's lelkileg ide 's tova, majd parancsolni akart leányának, 's kész volt kegyetlenkedni fölötte, majd ismét kérni és szelid eszközöket kísérleni volt szándéka, de épen a' sokakarás miatt semmihez sem jutott. Scheppermann a' lyányokhoz intéze töredezett szavakat, melyeket azonban ezek figyelemre sem méltattak. Csak

az idegen állott nyugodtan, 's komoly arcának legkisebb vonása sem változék, csak midőn az általános határozatlanságot látá szólt fel:

„Csak kevés perczig késsünk még, 's a' kincset őrző szellem felbujand földalatti rejtekéből, 's ha készületlen találánd, jaj nekünk!“

„'S van-e még idő a' készüléteket megtenni?“ — kérde ijedten a' bíró.

„Még éppen annyi lesz.“

„Ugy csak fogj hozzá bölcs férfin, leányom jó gyermek, ő bizonyosan szót fogad atyjának.“

„Mindig — felelé Adelhaid — de e' rettenetes órában nem.“

Az idegen szántóvas idomu kést vont elő felső ruhája alól, 's azzal jókora nagyságu kört metsze a' pázsitra, 's annak széleit saját nemű alakokkal ékesíté.

„Lépjetek a' körbe.“ Szóla társaihoz.

„Adelhaid, édes Adelhaidom! — fordult leányához Konrád — csak tőled függ engem a' legboldogabb emberré tenni.“

A' lyánka gondolkozék, perczekig habozni látszék, végre mintegy elhatározva magát, felszólalt.

„Atyám ígérd meg, hogy Scheppermann neje nem leszek, 's kezemet annak nyujthatom, kit szivem választ, 's én kívánságodat a' legborzasztóbbig teljesitem.“

„Leány, mit kérsz!“

„Illy szörnyü merényért keveset.“

„De ezt én nem teljesithetem.“

„Ugy én sem.“

„'S ez erős akaratom?“

„Változhatlan.“

„Jól van, édes leányom, — mondá rövid fontolgtatás után a' bíró — látd mennyire szerellek, Scheppermann férjed nem lesz, szabadon választhatsz.“

„Mit, én Adelhaid férje nem leszek? — kiáltá Konrád háta megett a' serfőző, ki az ígéretet észrevétlenül hallá. — Ez a' ba-

rátság ez a' hűség; de jó, én visszalépek, 's meglátom, hogy jutand kegyelmed a' kincshez."

„Kedves barátom, nem, nem, lyányom kegyelmedé.“ Riadt fel a' bíró szinte kétségbeesve.

„Oh én többé nem hiszek kegyelmednek."

„De higgyen drága barátom, higgyen. Adelhaid, te más neje nem lehetsz, mint ez igen érdemes férfiné, kit én vejemnek választék.“ Igéré a' bíró.

„Illy nemtelen czivódás e' szent helyen boldogtalanná tesz benneteket!“ Mondá az idegen határozattan.

„Semmit sem tesz, mi már kibékültünk.“ Erősíté a' bíró.

„Félek elkéstünk, a' szellem minden perczen megjelenhet, 's én nem védhetlek titeket, mert készüléteim félbeszakadtak.“ Folytatá Thaumaturgus.

„Oh én boldogtalan! — Kiáltá magán kívül a' bíró. — Adelhaid, megátkozolak.“

„Ki mer előttem átkozódni.“ Dörgé egy hatalmas szózat az éjszakából, de látható senki sem volt.

„Elvesztünk! — kiáltá az idegen — a' szellem megjelent!“

Agatha ájultan rogyott Adelhaid reszkető karjaiba. A' bűvész mint gutától üttetve rogyott össze, Scheppermann futni akart, de az első lépésnél legyökereztek lábai a' félelem miatt, 's Busch Konrád térdre omolva teli hányta magát kereszttel, mert ijedtében más imádság nem jutott eszébe.

A' szerencsétlen társaság kevés perczet tölthete a' leirt helyzetben, midőn Busch és Scheppermann a' nélkül, hogy valakit láttak volna, erőszakosan érzék magokat hátulról megragadtatva, 's mint menyköcsapástól arczczal földre terítettének, oly keményen, hogy látniok a' legkisebbet is teljes lehetetlen vala. Ugy rémlék — mert a' borzadás szinte megfosztá őket eszméletüktől — mint ha éles női sikoltás Adelhaid hangjához hasonló csapott volna füleikbe, de világosan egyik sem hallá, 's magok sem tudák meddig fekvének a' harmatos pázsiton, minden perczen szörnyü haláltól rettegetve. Busch Konrád mégis végre csekély bátorságra erőtété magát, 's fejét félig megfordítva körülnéze, 's maga körül senkit sem látott, mint egy a' földön fekvő emberi alakot, kiben a' hold-

világnál ruházataról Scheppermannra ismert, fölemelé tehát kezeire támaszkodva fejét, 's a' mennyire az éjszakában lehetett, átnézé a' vidéket. Embernek nyoma sem volt, 's a' táj néma. Felült tehát a' bíró, 's még mindig fekvő szomszédjához átnyulván, azt ruhájánál fogva erősen megrázá.

„Minden jó lélek dicséri az urat! Istenem légy irgalmas szegény lelkemnek.“ Kiáltá az újra megrémült serföző.

„Ne féljen kegyelmed, én vagyok.“ Biztatá Busch Konrád.

„Ha valaha üdvezülni kívánsz, ne bánts.“ Rimánykodék újra Scheppermann.

„Scheppermann Kunó uram — bátorítá újra a' bíró ismét megrázva szerencsétlen vejét — ne féljen, én vagyok, barátja Busch Konrád.

„Kegyelmed, bíró uram?“ — Szóla hosszan Kunó, 's társára pillantván, nagyot lélekze rettegésén könnyebbitvén.

„Én vagyok, igen.“

Scheppermann meggyőződven mikép csont- és húsból alkotott emberrel, 's nem lélekkel van dolga, hasonlóképen felült a' bíróval szemközt fordulva, 's a' németi bíró és tanácsbeli társa — mert ha eddig talán még nem mondtuk, tudtokra adjuk kegyes olvasóinknak, hogy Scheppermann tanácsos is vala — az elsőnek lankájában, éjjél után a' nedves fűben ülve, tanácsot, még pedig szokott bölcseségek szerint, tartani készültek.

„Mi lett belőlünk?“ Kezdé meg a' bíró.

„Nem tudom, — felelé társa, — de adjunk hálát istennek, hogy élethen tartott.“

„Bizony a' veszedelem nagy volt. — De hol vannak a' lyányok?“

„Az istenért, én sehol sem látom.“ Válaszolá ijedten Scheppermann; a' bíró, szemeit erőtetve vizsgálódék, de föl nem fedezvén a' keresetteket rémülve szökök fel.

„Leányom, Adelhaidom, kedves, egyetlen gyermekem, hol vagy?“

„Hugom, hugom, Agatha hugom!“ Kiáltá utána fölkelve Kunó, de hangos szavaikra még csak viszhang sem felelt.

„Nagy isten! gyermekem, téged megöltek, hol találalak?“

Sivalkodék a' biró, 's a' Szamos melletti bokrok közé rohant felejtve félelmét, felejtve a' kincset és szellemeket; Scheppermann nyomban követé, felkutaták le 's fel az egész vidéket, órákig jártak már a' lankasor, 's a' Szamospart minden rejtekeit megvizsgálák, de az elveszett lyányoknak 's a' rejtélyes idegennek nyomára sem akadt a' holdogtalan atya és testvér.

A' hosszú kereséstől kifáradtan, miután szerelem, kincsvágy, félelem, kétségbeesés 's a' legszaggasztóbb bánat gyermeke elvesztésén 's a' lélek majdnem minden kínos szenvedelmei és fájdalmai dülák végig olly rövid idő alatt keblét, erejét vesztitve rogyott egy fa alá a' szerencsétlen biró; társa, ki erősebb testalkatánál, 's tompább lelkénél fogva kevésbé érezé, 's inkább bírát tűrni a' szenvedéseket, állva maradt mellette, biztatván és haza térni intvén őt, okai végre győztek, 's a' biró haza vezetteté magát általa.

VI.

A z á l o m.

A' biró haza érkezvén, kéré barátját maradna az éjen át nála, hogy, ha eltűnt lyányok felől valamit hallanának, egyesült erővel annál sikeresben intézkedhessenek keresésök felől; Scheppermann megegyezék, 's így együtt léptek Busch Konrád szobájába.

Itt mindennemű tanácskozásban törek fejöket, miképen lehetne az eltűnt leányokat meglelni; a' tanakodás sikere az lön, hogy Klopfer Miksa, Scheppermann néhány legényével keresésükre küldessenek ki.

A' hosszú bőjt után éhség kezdé kínzani a' két szerencsétlen polgárt, estebédhez ülének tehát, vagy az időt tekintve inkább éjebédhez, de alig nyeltek el néhány kortyot és falatot, melyek étvágyukat inkább ingerlék, mint csillapíták, 's ez egy véletlen jelenet által szinte egészen elrontaték.

Az ajtó ugyanis megnyílt, és a' megholt Bergmann Tamás egész élete nagyságában belépett.

„Isten segits!“ Riadt fel nyárlevél gyanánt remegve Busch Konrád, ki a' rémet először pillantá meg.

„Szent Kunó oltalmaz!“ Kiálta utána a' serföző, 's mindket-
ten rémulve vonultak a' szoba legtávolabb zugába.

„Mi bajotok barátim?“ Kérdé csudálkozva a' rém.

A' rémultek vagy nem hallák vagy nem mertek felelni.

„Az istenért mitől ijedtek így meg?“ Tudakozódék ismét Bergmann lelke.

„Mi háborít, szegény lélek, hogy az élőket nyugtalanítod?“ Szóla remegő hangon a' németi bíró.

Bergmann, csudálkozás miatt felelni sem birt, nem tudván tréfának, vagy komoly ijedésnek vélje barátai rémulését.

„Ha szentelt földben nem fekszik tested, szólj hol leljük meg azt, 's mi keresztényileg eltemettetünk.“ Folytatá Busch Konrád.

„Ember, mit beszélsz?“ Kérdé nagybányai tisztvársa.

„Vagyha bűneid miatt, nem nyughatik békében szegény lelked, szólj mit tegyünk, szent misét mondatunk, alamizsnát osztogatunk 's mindent áldozunk nyugalmadért.“

„Barátom, Busch Konrád, te halottnak tartasz engemet?“ Mondá csudálkozásából valamennyire kijózanodva Bergmann.

„Igen halottnak, de boldog, kinek csak teste halt meg 's lelke él.“ — Szóla Thaumaturgus Celsus, ki látatlanul, legalább észrevétlenül termett a' szobában; Bergmann, az idegen felelőre néz, 's ujonan okot nyert csudálkozásra, ennek véletlen jelenetét, és sajátságos külsejét látván; rémuló társai pedig örvendve tekintének reá, mert a' rendkívüli ember jelenléte bátorságot öntö beléjük.

„Igen, csak az a' valódi halott, kinek teste lelke meghalt, kinek lelke él, ha teste hült is az csak szenderedik a' feltámadás elibe. — Folytatá ünnepélyesen a' bűvész, — Bergmann Tamás lelked él-e még?“

„Én még élek.“ Felelé ez, de bámulásában már szinte maga is kétkedék válasza valóságán.

„Ha élsz, úgy jer, 's részesülj az igazak italából.“

E' szavainál az idegen főlemele egy palaczkot az asztalon állók közül, 's lassan és némi sajátmű szertartással belőle megtöltö borral három poharat.

„Igyatok barátim, az igaz embereknek ez az italuk.“ A' negyediket is megtöltö most, 's azt kezeibe vevé.

„Kiki emelje poharát 's igyék velem.“ Az idegen parancsoló hangja engedelmességre készítetie a' jelenlevőket, 's e' felett talán szomjuságuk is üze őket a' parancsot teljesíteni, az asztalhoz léptek tehát, 's poharaikat egyszerre kiüríték.

„Üljetek le, 's adjatok hálát istennek, hogy annyi bajból ki- mente.“ Az idegen leült, összetett kezeit arcza elibe tartá 's néma volt, mintha magában imádkoznék, a' többiekre olly nagy hatást gyakorolt a' bűvész viselete, hogy öt háborgatni nem merve, bár mennyi kérdezni valójok lett volna is, Bergmannak halála, Scheppermannak pedig és Buschnak az elragadt leányok, 's a' semmivé tett kincsásás felől, mind némán maradának, 's utázzák Thaumaturgus viseletét.

Nem sokára nyomasztó álom környezé a' polgárok szemeit, melyet elüzni, bármennyire küszködének, lehetetlen vala, 's mielőtt magok észrevennék mind a' három mély szinte természetlenül nehéz alvásba szenderült.

A' bűvész megvizsgálá őket, 's látván mennyire öntudatlan állapotuk, kiöblíté a' három poharat, melyből ivának, és eloltá a' gyertyát, 's Bergmann Tamást, a' nagybányai birót olly könnyűséggel emelvén vállára, mintha az valóban csupa lélek lett volna, halk-léptekkel eltávozék vele, 's észrevétlenül, mint jöve, ismét kiment a' házból.

VII.

A' Gehenna ördögei.

Nehogy olvasóink is olly aggodalomban maradjanak Adelhaid és Agatha sorsa felől, mint Busch Konrád és Scheppermann, térjünk vissza a' kincsásás színhelyére.

Mig a' két polgár rémulve — mint említők — omlott a' földre, ördögalaku lények robogtak ki a' bokrokból, 's az ijedt lányokat felragadván, félájultan rohantak el velök, 's a' szamosparti bokrokban eltűntek.

Nem messze a' szomorú jelenet helyétől, de már a' lankákon kívül, 's távol minden laktól, egy ócska 's elég terjedelmes épület

alla, hajdan alkalmasint más czélokra szolgáló, de jelenleg Turó Márton szatmári bíró majorja, ki körötte széles földeket birt; az ördögök lépteiket erre intézék, 's nem sokára kapuja előtt álltak, ez csak be volt téve, 's midőn feléje közelitének, egy férfi szökék ki belőle, ki azonban épen nem ijedve meg az ördögöktől egyenesen az elsőhöz siet, 's neki ezt sugá fülébe:

„Urfi, az istenért, siessen az atyja a' bíró ur megérkezett Ungvárról, 's restelvéen oly későn a' városba menni, itt akart hálni, 's azt parancsolá feleségemnek, tudtom nélkül, hogy a' felső szobát készítse el számomra, tudja azt, mellybe Bergmann Tamást zártuk, kiről feleségem semmit sem tudott, — bíró ur a' maga kulcsát adá neki, az asszony felnyitá az ajtót, de szerencsére gyertyája elaludt, 's míg ezt ismét meggyújtani oda volt, Bergmann Tamás eltűnt, nyomára sem akadhattunk.“

„Oda vagyunk!“ Kiáltá Turó Jenő, mert olvasóink is észreveheték már, hogy az ördög ő vala.

„Még talán nem.“ Biztatá a' bűvész, ki épen a' gazda beszédéhez érkezett.

„Hogyan, 's tudna még segíteni?“ Kérdé Turó Jenő.

„Ismeri-e Bergmann e' vidéket?“ Tudakozódék felelet gyanánt Celsus.

„Ismeri, — szóla Jenő — sokszor járt ő erre.“

„Ugy bizonyosan Németibe ment és Busch Konrádhoz. Jöjenek ketten velem, így ördögi ruhában, visszahozom én őt mielőtt árthatna.“

„Menj barátom te, és te, én addig a' szegény leányokat ápolom.“ Szóla hirtelen Jenő, 's két ördög kiválván, a' bűvész után Németi felé indult.

„Alszik-e atyám?“ Kérdé a' gazdát Jenő.

„Ugy hiszem, a' gyertyát régen eloltotta.“

„Hát feleséged?“

„Az is.“

„Ugy készíts el mindent a' nagy szobában, hogy a' lányokat magokhoz hozzassuk.“

A' gazda ment 's két maradt ördög kedves terheivel követé. A' szobában első dolguk vala levetni 's elrejtetni ördögalakukat, 's

Turó Jenő 's barátja csakhamar saját deli alakukban állanak és a' bűvész utasítása szerint alkalmazott ápolásuknak sikerült Adelhaidot és Agathát eszméletre hozni, kik édes ijedéssel láták magokat az iszonyu elragadás után kedveseik társaságában.

„Hol vagyok?“ Kérdé szemeit felütve 's bágyadtan Adelhaid.

„Ápoló karok közt, nem ismersz, édesem, nem ismered Jenődet?“

„Ismerlek, — szóla megörülve a' lyánka — de hol vagyok, hogy jöttem hozzád?“

„Mi rablók kezeiből menténk meg téged 's barátnédát!“

„Rablók kezeiből?“ Mondá csudálkozva egyszerre mind a' két leány.

„Igen, én legalább rablóknak gondolám bár“ Felelé Jenő, de mintha nem akarna mindent megmondani, akadozni látszék.

„Bár? . . csak szólj tovább bátran; oh én láttam a' szörnyeket.“ Viszonzá Adelhaid, lelke a' pusztá emlékezettől is iszonyodván.

„Láttad kedvesem, most magyarázhatom csak mély ájulásokat.“

„De hol vagyunk most?“

„Atyám majorjában.“

Adelhaid barátnéjával egy lóczára ült, 's bár némileg felüdülének már, de az ijedés és hosszú ájulás után még képtelenek valának tisztán eszmélni, először is a' tárgyakat vizsgálák magok körül, 's talán csak most a' csalhatatlan látás által győződének meg, hogy valóban szeretőik ápolása alatt vannak.

„Milly szerencse — szóla Adelhaid — hogy épen te mentél meg.“

„Valóban az — felelé az ifju, 's talán ezután atyád sem ellenzendi egybekelésünket.“

„Atyám! igaz, atyám! isten bocsáss meg, hogy perczekre is elfeledém őt, mi lett atyámból? siessetek megmenteni őt.“

„És bátyámat“ — kiálta Agatha.

„Ne féljeteK semmit, — vigasztalá Jenő az ijedteket, — midőn a' városból kijöttünk, sebesen ugyan 's mint látszék félve, de épen láttuk őket a' város felé menni.“

„Hála istennek! — Felelé mélyen lehelve Adelhaid. — De most vigyetek haza minket is.“

„Édes Adelhaidom — felelé busongón Jenő — 's te menni akarnál, mielőtt boldogságunkra, most midőn legjobb alkalom kínálkozik, csak egy lépést is tettünk volna.“

„Mit tehetnénk most?“ Kérdé félig örülve félig aggódva a' lyánka.

„Igen sokat, csak ti is akarjatok. Halld, röviden elmondom tervünket.“

„Beszélj kedvesem, én mindenre kész vagyok, mit tennem illik.“

„Én“ kezdé Jenő, de e' pillanatban a' gazda ijedten rohant be.

„Az öreg ur, jő a' bíró ur, már az ajtóban van.“

„Mit, atyám?“ kérdé ijedve Jenő.

„Igen!“ Felelé a' gazda, 's többet nem is szólhata, mert Turó Kálmán már a' szobába lépe.

„„Micsoda vendégség van itt, olly késő éjjel?““ kérdé egész bírói méltóságával az öreg.

„Atyám — felelé fia nyugalomra erőtelve hirtelen fölizgatott lelkét, — Busch Konrád bíró ur leányát, Scheppermann serföző hugát elragadák az éjjel, mi itt a' majorhoz közel mentettük meg, 's ide hoztuk.“

„„Ez jól van. De ficzkó, mit kószálsz éjszaka a' városon kívül?““

„Aggódtunk atyám elmaradása miatt, 's elibe jöttem.“

„„Ez szép, ha igaz. — Válaszolá fiának az öreg, szinte gyanusan pillantva reá. — De szép lyányaim mi történt veletek?““

Adelhaid mennyire gyöngesége 's még nem egészen szünt rémülése engedé 's talán épen ezért, — elbeszélé a' kincsesítés történetét, mert nyugottabb lelki állapotban, bizonyosan meggondolta volna, mikép az eset apja tekintélyének ártalmas levén, azt elhallgatni tanácsos. A' szatmári bíró fejcsóválva hallgatá németi társának balesetét, 's örült először igen természetes okoknál fogva, hogy a' baj rajta nem történt, másodszor nem a' legnemesebb ösztönből, hogy Busch a' kincset meg nem kapá; mert Turó Kálmán nem magát a' kincsesítést, hanem a' nem sikerülést tartá hibának.

„„Lyányom, atyádnak meg kelle gondolni hogy bíró, hivatalos személy 's illy ostoba és jó keresztényhez illő dolgokkal nem kockáztatni méltóságát.““ Szóla szemrehányólag Adelhaidhoz.

„Atyám, kérem kimélje ez ártatlan leányt!“ Esdeklék Jenő.

„„Hallgass — riadt rá atyja, — tudom én hogy ő ártatlan 's nem is bántom, de apja bolond volt, 's azt meg kell mondanom.““

„Atyámat, csak az ördögös idegen csábítá el, ne ítélj felette olly szigorun.“ Mentegetőzék Adelhaid.

„„Azért bíró, hogy esze legyen, 's ne hagyja magát elcsábítani, jött volna csak hozzám, kalodába zárattam volna az ördögöst. — Na de azért lyányaim semmit se féljetelek, én oltalmazlak 's magam viszlek haza atyád- 's téged bátyádhoz.““

Jenő és barátja Csobán Samu meghökkenve hallák az öreg szándékát, ki így vágta keresztül szép tervöket, zavarodtan néztek egymásra, a' nélkül hogy hirtelen segítő eszköz ötlött volna eszökbe; a' lyánkák, kik, mint tudjuk, kedveseik tervéről már hallottak valamit, osztozának a' meglepetésben, bár a' tervet magát nem ismervén 's így annak csalhataatlanságába sem bizván, háborodásuk ollyan nagy nem vala, mint az ifjaké. Turó Kálmán csudálkozék, hogy ajánlatára köszönet vagy válasz nincs, de azt gondolván, hogy nem hallatott, ismétlé azt.

Jenő legelőbb eszmélt fel. Tudá, hogy atyját a' tervbe avatni annyi volna, mint azt megsemmisíteni, de a' kedvező 's talán viszsza nem térendő alkalmat egészen elszalasztani épen olly esztelenségnek tartá, azért atyja' közbenjárultával akará elérni azt, mit szövetkezésekkel sokkal bizonyosabban vélt ugyan megnyerendőnek, de a' történetek miatt ezzel föl kelle hagyni.

„Atyám — szóla ezért az ifju — én eddig titkoltam valamit.“

„„Elöttem?““ kiáltá haragosan a' szatmári bíró.

„Igen, de kérem bocsásson meg, holnap lett volna a' nap, mellyben mindent kivallok.“

„„'S mi az? ismét valami csint követél el gaz fiu, pajtásoddal, mindjárt e' félét gondoltam, hogy együtt láttalak, ugy van, nemde?““

„Nem édes atyám, én szeretem Busch Konrád bíró ur leányát

Adelhaidot, barátom pedig Csobán Samu, Scheppermann hugát Agathát.“

„Mit hallok? Azonban hogy ti szeretitek a' szép lyányokat nem csudálom, de fognak-e ők titeket jó madarakat szeretni?“

„Igen, ők szeretnek minket.“ Felele Jenő.

„Hogyan? — szóla csudálkozva atyja — ez lehetetlen, hiszen az egyik Busch Konrád, a' másik Scheppermann jegyese.“

„Igen, de csak kényszerítésből, ők nem akarják kezeiket a' mátkáknak nyújtani.“

„Igaz-e ez?“ Kérdé Turó a' lyányokat, ezek hallgatának néma pirulásuk ugyan elég felelet vala, de Turónak illynemű valatásokban még gyakorlata nem levén, nem érté, 's mint városbíró különben sem tarthatá az elpirulást hiteles vallomásnak, mellynek ítélete szerint csak szóval kelle történni; de meg sem ütközött a' hallgatásban, mert ő azt tartá régi birói tapasztalásnál fogva, hogy a' hamar valló vádlott meg akarja csalni a' birót, 's a' vallomást csak akkor tartá hitelesnek, ha azt előbb jó mennyiségű botozás előzé meg, melly a' hazug rossz vért lecsilapítá a' bűnösben. Jenő azonban hamarabb választ ohajtva kedveséhez fordult:

„Édes Adelhaidom, gondold meg milly fontos e' percz talán egész életünkre, ne vonakodjál megvallani szerelmedet, atyám megkér atyádtól, 's talán teljesül legforróbb ohajtásunk. Adelhaidom ugy-e szeretsz?“

„Milly szelid tud lenni ez a' vásott szilaj ficzkó.“ Gondolá Turó Kálmán.

„Szeretlek.“ Felelé halkan Adelhaid.

„Szereted lyányom és neje akarsz lenni?“ Kiáltá a' bíró 's arczán öröm látszék sugárzani.

„Igen.“ Válaszolá valamennyire bátrabban a' lyánka.

„Átkozott fiu, hogy nyerted meg ezen angyal szívét?“

„Édes atyám, épen ez mutatja, hogy nem vagyok olyan rossz fiu, mint atyám mondá.“ Viszonzá Jenő felvidulva, mert apja örömeiből szerencsét jósla magának.

Turó Kálmán gyorsan átgondolá, milly nagy befolyást szerezhet magának Németiben, ha fia az ottani bíró 's leggazdagabb pol-

gár leányát veszi nőül, ezért tüstint kész vala Jenő ohajtását a' lehetőségig pártolni.

„Jól van édes gyermekeim — szóla szelidebben mint valaha — magam elmegyek Busch Konrádhoz, szólok a' serfőzővel is, 's mindent elkövetek, hogy egymásé lehessetek, mert a' hív szeretőket boldogítani kell.“

Az ifjak hálát mondának, 's a' lyánkák szomorú arcza derülni kezdének. Turó Kálmán a' majorosné szobájába viteté őket nyugodni, igérvén, hogy reggel maga vezetendi a' városba, de az ifjakat tüstint haza parancsolá, maga pedig ismét a' felső szobába távozik.

Jenő és Csobán Samu elindulának ugyan, de mint könnyen képzelhetjük csak a' kapuig, hol egy zugba vonulva a' bűvésztt várak, nem kis aggodalomban Bergmann Tamás miatt, ki, ha sikerült neki magát fölfedezni, könnyen zavarba hozhatá ügyöket.

Thaumaturgus Celsus, mint mondtuk, a' városba indult, 's egyenesen Busch Konrád házába tért, ott az altató itallal mit mivelt legyen, 's hogy Bergmann Tamást vállaira emelve távozik az alvók elől, már az előbbi fejezetből tudják kegyes olvasóink. Busch Konrád kertje alatt a' Gehennának két ördöge várt reá, azaz Turó Jenőnek még két ördögalakba öltözött pajtása, ezek átvevék tőle a' nagybányai bíró tetemét, 's a' major irányában együtt sietének ki a' városból.

Szerencsésen értek már az utolsó utczáig, de itt a' virasztó akadt utokba, ez sötétben csak emberi alakokat látott maga előtt, az ördögiséget azonban nem veheté észre, különben nehezen birt volna elég vitézséggel a' kborlókat kérdőre vonni.

„Ki ácsorog itt? Kiálta feszített alabárdal.

„A' Gehenna ördögei.“ Hangzék a' felelet, mellyet azonban a' jókedvű virasztó csak tréfának vélt, 's ezen szellemben folytatá kérdéseit:

„Mit visz az ördög?“

„A' nagybányai bíró.“ Dörgé a' pokolbeli válasz, 's a' virasztó hirtelen elfeledé a' tréfát, mert a' sötétből csakugyan két ördögöt láta kifejleni, kik vállukon emberidomu terhet vittek.

„Isten legyen irgalmas szegény lelkemnek, Jézus, Mária, szent

Bonifacius segítsetek.' Kiáltá az ör, 's rémültében nem tudva merre futott, míg a' templom ajtaja előtt lelé magát, 's ott térdre omolva imádkozék, 's egyenesen az isten kegyelmének, 's a' szentek pártfogásának tulajdonitá, hogy az ördögök nem üldözzék.

A' bűvész és társai minden további kaland nélkül értek a' majorba, hol, — mivel a' szobát, mellybe előbb csukva volt, most Turó Kálmán foglalá el — a' ház alá záraték Bergmann Tamás alvóteteme, 's ott puha illatos szénában álmodozni alkalma, helye, 's ideje elég jutott.

VIII.

Az elkárhozott.

Turó Kálmán szavát tartá, reggel, mihelyt az illendőség engedé, pedig az akkori életmód még városbíróknak is a' mostaniaknál sokkal korábbi látogatásokat engedett, szekerére vevé a' két leányt, 's egyenesen Busch Konrád házához hajtata, itt azon csudálatos hírt kelle hallani, hogy Busch Konrád és Scheppermann, ki nála van, még alszanak.

„Ezek nem igen búsulnak a' lányok után!” Gondolá magában Kálmán deák, 's fontolgatá mit tegyen, habozásából azonban Klopfer Miksa hamar kisegité, mondván, mikint ura megparancsolá, hogy leánya ha megérkeznék, tüstint vezettessék hozzá.

A' szatmári bíró maga vezeté Adelhaidot 's Agathát alvó rokonaikhoz; Klopfer megszólítá urát, de sikeretlenül, fülébe kiáltá — mind hasztalan — megfogá vállát, 's előbb szelidebben, tovább erősebben, végre olly erőszakosan, mint oskolás gyermek a' félig érett gyümölcsű szilvafát, rázá a' bírót, félretéve minden köteles tiszteletet; de Busch Konrád folyvást olly keményen aludt, hogy csak lélekezése tanusitá életét.

„Talán előbb felébred a' serfőző.” Mondá a' szolga, 's ezen kezdé meg az előbb urán gyakorlott mütételt, de ismét minden siker nélkül.

„Micsoda ördögi álom ez? Bíró uram! ébredjen, Busch Konrád ur ébredjen föl, leányát hoztam vissza!” — kiáltá türelmetlenül Turó.

„Atyámnak baja lesz, az ijedség verte szegényt illy iszonyu álomba; jaj! talán fel sem ébred.“ Aggódék Adelhaid, míg barátnéja Klopfer segedelmével testvére körül bajlódott.

„Azt nem gondolnám; hogy baja nincs, látszik — vigasztalá Adelhaidot a' szatmári bíró — de hogy még ember, kinek egy város boldogságaért folyvást ébren kellene lenni, valaha illy mélyen aludt volna, nem hiszem; én letenném a' bíróságot, ha egyszer történnék rajtam.“

„Én félek, az éjjeli szenvedés....“ Szóla ismét nyugtalanul Adelhaid.

„Ne félj semmit leányom, csak ápold atyádat, 's te Agatha bátyádat, én tovább nem maradhatok, Szatmárra kell sietnem a' tanácsba, hanem délben eljövök, 's beszéllek atyáddal, menyemasszony lesz belőled kis leány, semmit se félj.“

Turó távozik, 's Adelhaid elhozatá azon kuruzsolót, ki Németiben orvos név alatt volt híres, de ez szereivel csak annyit hajta végre, mint Klopfer Miksa rázásával, 's a' lányok mindig növekedő félelme közt már a' dél közeledék, 's ők még alvának.

Végre Konrád ur felüté szemeit, lyánya örömittason borult reá.

„Atyám, édes atyám, hála istennek!“

Busch Konrád fölemelkedék ágyából, hová őt, mint tudjuk a' széken elaludtat, Klopfer Miksa fekteté, szemeit dörzsölte, 's úgy rémlett lelkében, mintha lyánya szavát hallaná, 's az is feltűnt előtte álom gyanánt, mintha ugyanezen leányát elvesztette, kincset ásott, de semmit sem kapott, 's az éjjel meghalt barátját Bergmann Tamást a' nagybányai bírót látta, sőt vele ivott volna, de mindezekről, mik zavart képek gyanánt lebegtek agyában, nem meré hinni, hogy való esetek, bár álmoképeknek sem akará tartani; azért először is legtanácsosbnak tartá, — ha jelen állapotában képes volt valamit tanácsosnak tartani — hallgatni, 's valóban hallgatott.

„Édes atyám nincs baja? Kérdé valamennyire nyugodttabban Adelhaid.

„Bajom? mi bajom van?“ Tudakozódék lassu hangon 's ásitozva a' bíró.

„Hála az égnek, semmi baja, apám, jaj be sokáig aludt.“

„Sokáig aludtam?”

„Igen sokáig, már szinte dél van.”

„Dél van, ez furcsa, 's csak egyedül vagyok?”

„Nem, Scheppermann is itt van, ott alszik még.” Válaszolá a' serfőzőre mutatva Adelhaid.

„Hát Bergmann barátom nincs itt?”

„Mellyik Bergman?” Kérdé csudálkozva a' lyánka.

„Az én barátom, Bergman Tamás, a' nagybányai bíró.”

„Hiszen az meghalt.”

„Meghalt? — Mondá csudálkozva Busch Konrád oly arc-
czal, mint ki hirtelen emlékezik némi fontos dologra. — Honnan
tudod, hogy meghalt?”

„Nekem Klopfer mondá.” Felelé Adelhaid.

„Miksa, — szóla cselédéhez a' bíró — bizonyosan tudod, hogy
Bergmann Tamás meghalt?”

„Bizonyosan, mert már az ördög is elvitte. — Felelé ez. —
Azt hiszem, hogy az imádság sem használ többé szegény lelkének.”

„Hogyan?” Kérdé meghökkenve Konrád.

„Reggel itt volt a' Veit, a' virasztó, 's rettenetes dolgot
beszélt.”

„Mit?”

„Rettenetes dolgot, mondom, alig hihetné az ember, hogy ily-
lyesmi történhetik a' kereszténységben; de Veit istenfélő becsüle-
tes ember, mindig imádsággal kezdi pályáját 's keresztet vet ma-
gára valahányszor egy sarok megül kilép, 's e' felett oly hango-
san énekel minden órában az isten és szent anyja dicséretét, mint
plebanus urunk alig szebben, régen is mondom már én, annak a'
Veitnak jobb hivatalt adhatna a' tanács, mert az istenfélő becsüle-
tes ember, 's e' felett kötelességét is pontosan teljesíti, hej bíró
uram csak sok olyan ember volna Németiben.”

„De mit beszélt hát, ne fecsegy hiába.” Riadt fel Konrád ur, kit
szolgájának hosszú fecsegése eszméletre hozott.

„Mondtam már, olyast, mitől haja borzad minden igaz ke-
reszténynek; csak azt mondom, bíró uram vigyázzon magára,
hej rossz a' világ 's már bizony utolsó lábán jár, Bergmann Tamás
is bíró, 's mégis — —” folytató ura bosszonkodását számba

sem véve Klopfer, 's hangejtéséből kitetszék, hogy szavai alatt sokat ki akart értetni, mit egyenesen kimondani átallott.

„Bergmann Tamás — ismétlé Konrád — bíró volt 's mégis, — mit akarsz mondani, ki vele.“

„Mégis elvitte az ördög.“

„Ostoba, hogy beszélhetsz e' félért.“

„Veit a' virasztó, ki jámbor istenfélő ember, ostoba-e nem tudom, de ha ő nem ostoba, én sem vagyok az; Veit, mondom, a' virasztó látta, 's kész megesküdni rá, pedig Veit jámbor és istenfélő ember, hogy látta, miképen két ördög vitte a' nagybányai bírót.“

„De hová?“ Kérdé remegve Busch Konrád, ki a' sok csudálatos után, mit rövid idő alatt tapasztalt, már a' legvadabb képtelenségen sem mert kételkedni.

„Hová, micsoda kérdés ez? hová vitte volna az ördög, mint pokolba. — Felelé a' hű szolga. — Hej bíró uram, édes jó uram vigyázzon magára, bizony gonosz a' világ, utolsó lábán jár, megunta az isten az emberek bűneit; ki gondolta volna, hogy a' szegény bányai bírót az ördög elviszi, ez rossz jel bíró uram, az istenért vigyázzon magára.“

„Hagymázban beszélsz.“ Mondá dorgálólág Busch Konrád, de szolgája szavai sokkal több sebes helyet találtak szívében, mintsem ne nyugtalankodott volna belsőleg, 's ha épen attól nem félt is, miért szolgája aggani látszék, de mégsem érzé magát annyira tisztának, hogy e' rémitő eset hallása benne a' bűnhődés gondolatát föl ne ébresztette volna. Klopfer hosszú beszéde alatt Scheppermann is felébredt, 's így alkalmat nyert a' rettenetes hírt hallani kijelelt násznagyuk elkárhozása felől, bár ő is emlékezék az éjjeli együttlétekről.

„Hagymázban beszélek, de uram egészségesebb vagyok Scheppermann ur komlójánál, a' hagymázból is kigyógyitana a' szegény keresztény Veit a' virasztó szava, pedig Veit jámbor istenfélő ember.“

Busch Konrád már egészen tisztán eszmélt, 's átlátá, miképen a' leányok előtt ezen dologról tanakodni bajos lehetne, azért elküldé őket, 's velök Klopfert, ki távoztában is erősíté, mikint

Veit a' virasztó jámbor istenfélő ember, 's inté urát, bár saját véleménye szerint rejtélyesen, de mégis elég világosan, iparkodni, nehogy Bergmann Tamás sorsára jusson.

„Mit gondol kegyelmed mind ezekről?“ Kérdé Scheppermann a' bíró, egyedül látván magukat.

„Én valóban nem tudom mit gondoljak.“ Felelé az, 's e' feleletét előre tudhatta volna Konrád, 's tudá is talán, de gyakran esék maga is azon állapotba, mellyben jelenleg is szenvedett, hogy tudniillik a' kérdésekben nem érze különösen gazdag eret.

„Nekem úgy tetszik, és szinte megesküdném rá, hogy az éjjel itt köztünk ült Bergmann Tamás.“

„Magam is úgy hiszem, — viszonzá Scheppermann — de az idegen is jelen volt, hová 'tünhetett el?“

„Az átkozott idegen! — Sohajta fel Busch Konrád, hirtelen körültekinte, nem hallotta-e valahol szavát — csak azon nagy tudományu idegen, akarám mondani volna itt, ő 's egyedül ő fejthetne meg mindent.“

„Hiszen már ő régen holtnek mondá Bergmann, sőt testét koporsóban láttatá velünk.“ Jegyzé meg a' serfőző.

„Az igaz! — gondolkodék Konrád ur — Bergmann Tamás bar . . . ‘ A' németi bíró itt barátomat akart mondani, de hirtelen eszébe juta, mikint ördögök kezébe került embert nem tanácsos barátnak nevezni, visszanyelé a' szót. — „Bergmann Tamás teste a' koporsóban, megjelenése a' kertben, 's végre elragadtatása az ördögök által, bizonyítják, hogy meghalt.“

„Igy az éjjel csak lelke ivott velünk.“ Szóla a' gondolattól iszonyodva Scheppermann.

„Lelke, de talán teste is, mert lelkének bűnei miatt, hihetőleg testébe kelle visszavándorolni, 's így éjeken át bolygani. Én úgy hiszem, bár borzadok, ha gondolom, az ördög épen tőlünk vitte el, 's az isten azért küldte olyan mély álmodatunk hű, bár érdemetlen szolgálaira, hogy ne láthassuk az iszonyu jelenetet.“ Állitá a' bíró.

„Igen, de az idegen is köztünk volt.“

„Az is igaz, 's talán épen ő volt a' mindenható küldöttje, ki lelkeinket őrizni jött a' veszélytől.“

„Az lehetséges, bár a' kinczsásás rossz sikere után...“
 „Arról ne szóljon kegyelmed, — vága hirtelen a' serföző szavába a' bíró, félve, hogy az valami bántót mondand a' bűvész ellen, — a' kinczsásásnak rossz, azaz semmi sikere sem volt, de annak ezen átkozott leányok az okai.“

„Igaz, bíró ur, hiszen a' leányokat is elragadta a' sátán, hogy kerültek azok vissza, azt nem tudjuk.“

„Szinte feledém, mindjárt kérdőre vesszük őket.“ Busch Konrád a' leányokat akará híni, de ezen szándékában, egy vendég akadályozá meg nagy csudálkozására, tudniillik Turó Kálmán a' szatmári bíró lépé át küszöbét.

IX.

A' k é r ő.

„Collega uram — szóla Kálmán deák — a' mint látom csudálkozik látásomon, jó czélból, jó szándékkal jövök, 's azért adjon isten minden jót.“

„Fogadj isten, collega uram!“ köszöne Busch Konrád, ki ezen deákszót is csak a' szatmári tudós bírótól tanulá.

„És Scheppermann uram, kegyelmedet is áldja isten, tudom maga azt kívánná, sok árpával kevés borral, de az utóbbi ellen protestálok, hanem azért jó barátok leszünk. Collega uram, hogy egyenesen kimondjam, én kérő vagyok.“

„Kérő!“

„Kérő, talán követelése van valamelly polgáromon.“ Viszonzá Busch Konrád, kinek már volt valami fogalma XIV-ik Lajos híres szavairól, és nem is képzelve hogy ő a' polgárok bírāja, Németi lakóit saját polgárainak nevezé.

„Épen nem polgáiról, leányáról van a' szó, és egyszersmind Scheppermann ur hugáról.“

„Leányomról?“

„Hugomról?“ Szóla a' két érdeklett egyszerre.

„Igen, collega uram becsületes derék leányát fiam számára kérem meg, ki őt szereti, és...“

„Szereti, ha, ha, ha!“ – kaczaga fel Busch Konrád, ki sehol és senki előtt sem iparkodék tekintélyét annyira fentartani, mint a' holt Számoson túli collegája illetőleg vetélytársa ellenében.

„Collega uram miért kaczaghat ezen?“

„Hogyne kaczagnék, azon vásott fiu, a' ki csapongásinak hírével a' város teli van, leányomat szereti, valóban collega uram jobban nevelhette volna fiát, ha illy magos czélt tűzött elibe.“

Turó Kálmán véralkatában már fel volt a' puskaapor találva, nem csodálhatjuk tehát hogy fellobbant. Ő maga fiát ugyan mindenütt vásottnak nevezé, és számtalan más nem tisztességes melléknyekkel illeté 's néha meg is büntette, de mind ezt csak atyai tekintélye fentartása miatt tartá cselekedni szükségesnek, mert fiát rosznak gondolni csintalansága mellett sem volt oka, 's másnak épen nem engede jogot fiáról roszul szólni, azért a' költővel szólva: „..... láng lett egyszerre szeméből

És rettentőbben rezegett buzogánya kezében.“ — azaz a' birói pálcza.

„Jobban nevelhettem volna fiamat, és ezt collega uram meri mondani, tudja-e hogy ezen roszul nevelt fiu mégis képes volt jól nevelt lyánya szívét megnyerni, mert Adelhaid szereti fiamat, 's álmában sem akar Scheppermannhoz a' serfőzőhöz menni; ugy mint Scheppermann uram huga fiam pajtásába Csobán Samuba szerelmes, 's csak neveti collega uram bohóskodásait.“

„Ez hazugság!“ Kiáltá a' felingerelt Busch Konrád.

„Ez hazugság!“ Ismételé Scheppermann és szive élesztőként dagadt keblében, mert személyes érdekeikbe akaratlanul vegyült emlékezete azon ősi surlódásnak, melly Szatmár és Németi két idegen nemzetisége között olly régen fentartá a' háborut, 's azért, mit mástól csak boszankodással hallottak volna, a' magyar biró szájából szokatlan haragra lobbantá szívöket.

„Hazugság, azt szavaimra merik mondani kegyelmetek? — kiáltá a' haragtól szinte magán kívül Turó Kálmán — kegyelmetek, kik ollyan gaztetteket követnek el, hogy azt titkolni kénytelenek. . . .“

„Mi gaztetteket? — válaszolá a' németi biró ugyan olly han-

gon de csak aránylag, mert tüdeje és melle tetemesen gyöngébb vala szatmári tisztársaénál — ki meri azt mondani!“

„Én, kincásó uraim, én, és ki is kürtöltetem az egész városban.“ Erősíté mérges gúnynyal Kálmán deák.

A' kincásó-névnek szinte varázshatása volt a' két németre, Busch Konrád szája ugy maradt tátva, mint ő azt az adandó feleletre fölnyitá, Scheppermann pedig a' választ főnökére bizva, száját még megnyitni sem vala képes.

„Ugy-e uraim kelepceében vannak, vagy ezt is hazugságnak merik mondani? De igaz, hol van Mén Marót kincse, nem adnának-e nekem is egy két marokkal?“ Gúnyolódék a' szatmári bíró.

„A' — azaz nem igaz, azaz — nem ugy van.“ Dadogá Busch Konrád.

„De épen ugy van.“

„Rágalom.“ Mondá kissé bátrabban már Konrád gazda, kit beszédök vallatásidomu fordulata némileg bírói helyzetbe hozott, 's valamennyire fölleskítván, eszébe juttatá a' „prima regula jurist“.

„Rágalom, ugy kegyelmed valóban dicsekedhetik lyánya nevelésével, mert ő maga rágalmazá ezen váddal atyját.“

„Leányom? az lehetetlen.“ Viszonzá ujlág megijedve Busch Konrád.

„Sőt igen is lehetséges, leányát és Agathát, kiket a' kincásástól az ördögök ragadtak, fiam és pajtása menték meg a' sátánoktól, 's ők rémültökben mindent elbeszéltek, 's ki a' sátán körmeiből szabadul, annak nincs kedve hazudni. 'S kegyelmed még nevet, ha derék fiam számára lyánya kezét kérem, pedig szerencsének tarthatnák, ha ördöggel czimboráló leányaikat becsületes fiaink számára megkérjük; de jól van, fejükhez csapom vissza a' kosarat, 's itt fogadom: hogy ha bár szeretett egyetlen magzatom a' Szamosba ugranék is, meg nem engedem neki, hogy kegyelmed leányát elvegye, míg csak kincásó collega uram maga rimánkodva nem kéri megegyezésemet. 'S most isten áldja meg a' kegyelmed házat, ha az isten áldása ördög czimborái miatt még belefér.“ 'S haragosan indult e' szavai után az ajtó felé Turó Kálmán.

„Collega uram, édes collega uram!“ Kiáltá utána sietve Busch Konrád, de a' bősziült birót vissza nem tarthatá, 's fáradsága egyebet nem nyert, mint az előbbieknél még nyersebb szemrehányásokat.

„Barátom, tönkre vagyunk téve.“ Sohajta szinte kétségbeesetten Busch.

„Bizony nem tudom hogy segíthetünk magunkon.“ Viszhangozá a' biró gyötrelmeit Scheppermann.

A' két férfi, a' mennyire annyi baj által izgatott vérük engedé, tanácskozni kezdé szomorú állapotá, 's a' talán használható segéd-eszközök felett, 's midőn vérük higgadtabb, kedélyük lassan csillapultabb lön, remélni kezdék, hogy a' hinárból kigázolni mégsem lehetetlen. A' lyányok, gondolák öök, mint a' kinczásás egyedüli tanui már hatalmukban vannak, 's ezeknek könnyű lesz hallgatást parancsolni. 'S így Turó Kálmán vádjá dugába dölend, 's ő maga, mint rágalmazó, álland a' világ előtt. Ezen dicső terv, szinte minden szomorúságát elüzé a' birónak, mit Scheppermann látván, ő is utána örült. Sőt Busch Konrád már dicsekedék magában, mikint elmebeli tehetségeinek felsőbbségét ismét fényesen hebizonyítandja a' magyar városi biró és egész gyűlölt faj ellen. Megzavará őt ugyan valamennyire egy körülmény, mert a' lyányok, kivált Adelheid, nem csak hajlani nem akarának az igazságtalan kívánságra, sőt látván, hogy ezen perczben hallgatásuk által talán egész életök boldogságát játszhatják el, őszintén kivallá először Adelheid, hogy ő csak Turó Jenőt szereti, 's más neje lenni nem akar, 's Agatha is bár félénkebben kimondá, miképen ő Csobán Samut Németi városa nagyérdemü birájának elibe teszi.

Ezen új eset azonban nem vala képes Busch Konrád tervét megrendíteni, mert nem is aggódék szereket találni a' leányok kényszerítésére; de nyomban jöve egy más történet, melly bár tervével egybekötöttnek nem látszék, de a' biró kedélyét ismét ködbe borítva a' terv derülő hajnalára is homályt vete.

Ugyanis Bergmann Tamásnak az ördögök által elvitt nagybányai birónak vén szolgája Gottlieb, kit Busch Konrád már régen ismert, lépe be.

„Isten áldja kegyelmeteket.“

„Gottlieb, honnan jössz, hol és hogy van urad?“ Kérdé Busch Konrád megörülve, hogy kétes sorsu barátja felől bizonyost halland.

„Szegény uram, ő már nehezen van az élők sorában.“ — Felé búsan a' szolgálja.

„Hogyan?“

„Tegnapelőtt este felé már a' Gombáson szerencsésen áthajtánk, 's előttünk feküdt a' város, de mire elibe értünk, már szinte elsötétedék; midőn a' lankákból egyszerre néhány fegyveres ember rohant ki, megállíták kocsinkat, engem 's a' kocsist megkötözének, sőt még szemeinket is beköték. Ezalatt urammal mi történt nem tudom, csak azt hallám, hogy a' rablók őt megölni készülének, 's nem sokára halálos visitása szaggatá fületem. Később felnyiták szemeinket, de ekkor uramat már nem látám, csak véres felruhája feküdt lábaimnál. Szegény jó uram, így kellett neki utonállók, gyilkosok által elveszni. Minket aztán, — azaz a' kocsist és engem — ismét a' szekérre ültettek, de két haramia mellénk ült, 's egész éjen át hajtának Váraljáig, ott szabadon bocsátának bennünket szekerestől, lovastól, sőt a' mit csudálok, egy fillér árát sem lóptak el uram becses holmiából, még csak fel sem kutatták; pedig volt nála pénz meglehetősen mennyiségben, e' fellett három nagy aranygyűrű kövekkel, aztán az ezüstlánczos és gombos kabátja, aztán még...“

„De azóta semmit sem hallottál urad felől?“ Kérdé türelmetlenül Busch Konrád.

„Semmit. A' kocsist haza küldém a' szekérrel, magam pedig egy nap gondolkozáim mit csináljak, 's másnap utnak indultam Németi felé, de a' kiállt félelem lázba vetett, 's az uton nyavalyogván előbb nem érkezhettem el.“

„Szegény Bergmann!“ Sohajta Busch és Scheppermann, az elhunynak üdvességére gondolva.

„'S nem halt meg urad halálos bűnben?“ Tudakozódék a' kérdésén elámuló szolgától Busch Konrád.

„Uram halálos bűnben, ő ki mindig olly jámbor és jó keresztény volt.“

„Az ember gyarló, a' legerényesebb is elbotlik néha. Valld

meg őszintén, mert a' tagadás csak urad lelkének lenne kárára, nem követett-e el urad valamely terhes vétket, mellyért még nem engesztelte meg az uristent?"

„Uram, én mitsem tudok, de nem is hihetem azt isten fölő uramról.“ Felelé a' szolga, e' kérdések okát megfejtteni nem tudva.

„Gottlieb — szóla ismét a' szolgálához ünnepélyesen a' biró — menj, te beteg és fáradt vagy, ápoltasd magadat cselédeimmal; de térj madadba, 's gondold meg, hogy urad lelke üdvessége tőled függ.“

Gottlieb a' megszólítás utóbbi részét, melly ura üdvességét illeté, megfogni természetesen nem birta, de annál világosabban zengett füleibe az első rész saját ápoltatása felől, 's azért hamar elhatározá magát, addig nem törődni ura lelki üdvességével, míg gondjára saját testének szüksége van, 's magát ajánlva távozik felkeresni rég nem látott barátját Klopfer Miksát.

X.

A p a é s f i u.

Turó Kálmán majdnem dühösen tért haza a' sikertelen leánykérésből, 's bölcsességében azt gondolá, hogy ki tudja milly nagy bosszút állott azon emberen, ki őt szemtől szembe hazugsággal merte vádolni, 's az által dühét annyira felingerlé, hogy esze sebes vágattában kengyelét veszté, kiszalasztá kezéből az alkalmat, vetélytársát a' városbirói dicsőségben megalázni, és saját czéljaira kényszeríteni, sőt még fegyvert ada neki kezébe önma-ga ellen.

„Fiam, nem lesz semmi a' házasságból.“ Szóla röviden Jenőhöz, de haragja hirtelen csillapult, meggondolván, mennyi bút szerzett e' kevés szó által fiának.

„Hogyan, hát még atyám kérésére is kosarat mert adni Busch Konrád?“ Kérdé ha nem vigan is, de nem épen szomorun Jenő, mert reményének más 's előtte biztosabb alapja is volt, de különösen megnyomá a' „még atyám kérésére is“ szavakat.

„Ugy van, kosarat mert adni, jól mondod, fiam, mert adni az

átkozott, de meg is bánja a' ki istene van.' Az isten szó mellé még ugyan egy könnyen kitalálható melléknevet toldott Turó Kálmán, de ezt ismételni nem akarjuk.

„Hát boszút akar állani édes atyám?“

„Boszút minden esetre, 's azzal kezdem meg, hogy leányát elvennem nem engedem.“

„Hiszen, édes atyám, így rajtam áll boszút nem rajta.“

„Nem bánom, de leánya nem méltó hozzád, ezt tudatom a' világgal.“

„De édes atyám, ez mégsem boszú mert így Busch Konrádnak csak saját kívánságát teljesíti, 's bármit mondjunk, a' világ előtt a' kosárkapás szégyene csak rajtunk szárad. Az igazi boszú az lenne, ha Adelhaidot, éppen mivel apja nem akarja, elvenném.“

„Az igaz, de hogy tehessük ezt; tudod-e, ficzkó, én megesküvém Busch Konrád 's a' serföző előtt, meg nem engednem, hogy leánya nőd legyen, míg ő maga rimánykodva nem kér; és szavamat meg kell tartanom, kivált a' németiek ellenében.“

„Csak ezt ígérte, édes atyám, hiszen ezt teljesíteni csekélység.“ Szóla egészen felvidulva Jenő.

„Hogyan?“ — kérdé csudálkozva apja.

„Bocsásson meg, édes atyám, ha most még mindent meg nem mondok; de most már a' fiui kötelesség is boszút parancsol atyámért, 's ne legyek apám fia, ha holnap reggelig kérve nem kéri Busch Konrád, édes atyám megegyezését.“

„Te! — szóla örülve a' bíró 's talán nyájasabban mint valaha fiához — tudom hogy ördöggel bélelt ficzkó vagy, de hogy fogod ezt végrehajtani?“

„Még egészen tisztán magam sem tudom, de ha már tudnám is, jobb ha édes atyám ma még nem tudja; csak azt mondom, ha holnapig ura nem leszek szavamnak, kész vagyok Adelhaidról is lemondani, mi életemnek legnagyobb szerencsétlensége volna.“

Turó Kálmán gondolkozik kis ideig, de kételkedni fia ígéretében nem birt, mert ez igen nagy árt tett föl teljesítésére, 's e' felett valóban — mint ördöggel bélelt ficzkót — ismeré őt, ki ap-

ja bajára elég pajkos tettet követett már el, 's miért gátolta volna őt most, midőn egyet apja örömére készült cselekedni.

Jól van fiu — szóla tehát fel — holnapig elvárok; de fiu, ha megcsalsz, akkor százezer horgas villogó mennykö...'

„Ne féljen, édes atyám, szentül meglesz minden, mindjárt a' munkához látok.“ 'S Jenő, atyjától, ennek a' nemsikerülés esetében még egynehány százezer mennyköveli fenyegetései közt távozték.

XI.

A' r é m.

Átugorva a' nap többi részeit, szabad legyen olvasóinkat egyenesen az estéhez vezetni, kérvén egyszersmind közölök a' fontolva haladókat, meg ne ijedjenek ezen ugrástól, mert Szatmár-Németinek földje az esztendő nagyobb részén át igen lágy, 's e' felett ezen ugrás tulajdonképen nem is ugrás, hanem mindössze is csak déltől estig tartó henyézés, és — nagy isten! — hol állana már nemzetünk, ha mindennap csak déltől estig henyéltünk volna. Estére majd megint találkozunk túl a' holt Szamoson, Németiben, Busch Konrád bíró ur házában.

A' dicsérve említett bíró több okoknál fogva — legalább ő magának igen világosan megmutatá, hogy több okoknál fogva — de mi lelkismeretesen mondhatjuk, hogy oka csak egy, de elegendő, a' félelem volt; nem meré az éjt egyedül tölteni, 's ismét több 's könnyen kitalálható okoknál fogva társul legalkalmasabbnak találá Scheppermant, ki megint ugyanazon egy okból örömet tölté az éjszakát barátjánál, fajtája philosophi szelleme szerint, gondolván, mikint két tagadó egy állítót ad, úgy két félénk ember egy bártort alakít.

Estebéd után, melyet a' lyányokkal töltének el, a' bíró szobájába vonult a' két férfi, 's itt ismét Gottlieb, Bergmann Tamás szolgálja került vallatás alá. Váti tudakozódának, milly nemü halálos bünt követett el halála előtt ura, de ezen kérdés okát, ura lelkének nyugtalan bolyongását megmondani nem merék, 's így Gottlieb annál inkább csudálkozék a' vallatáson, de nem tudván uráról semmi ro-

szat, igen természetesen semmit sem is mondhatott, bár kérés, unszolás, 's fenyegetőzés nem kimélteték a' faggatók részéről, kik sikerellen fáradozásuk után végre kénytelenek valának a' szolgát elbocsátani; de Busch Konrád ezért épen nem képzelé barátját a' nagybányai bírót ártatlanul meghaltnak, mert maga tudá, vajmi nehéz egy városbírónak tiszta lelkesmerettel élni, 's következőleg meghalni.

A' vallatást végezve, miután a' kancsó tartalmát sokkal szivesebben 's bővebben közlé velök, mint Bergmann Tamás hallgatag szolgája, fáradt testöket és elesigázott tagjaikat a' nyugalomnak adták, 's nem sokára hangos hortyogó kettős tanusítá mély alvásukat. De balsorsok által nem vala nekik hosszú nyugalom szánva. Busch Konrád mintegy hatalmas csattanástól ijesztelve ébredé, nem tudá álmódott-e vagy valóságot hallott, midőn társa hosszú ásitásából ennek ébrenlétét vevé észre.

„Ébren van kegyelmed?“ Kérdé a' bíró, 's hirtelen összeborzadt, bár ok nélkül, mert az ijesztő hang, csak a' kakas éjféli kiáltása vala.

„Ébren vagyok“ — felelé a' serfőző.

„Nem hallott-e valami szörnyű csattanást, a' fülem szinte zúg bele?“

Mielőtt Scheppermann a' kérdésre felelhetne, új csattanás hallatszék, melly a' szobát összerázá, 's utána lánczzörgés zengett, 's pedig közelebből.

„Jézus, Mária és szent Konrád!“ — kiáltá iszonyodtan a' bíró.

A' harmadik csattanás dördült, az ajtó kinyílt 's a' suton álló lámpa fényénél rémületes látvány tűnt az ébredtek szemébe. Ugyanis, az ajtón Bergmann Tamás lépe be szívéen tátongó véres sebbel, lába 's kezei lánczokkal valának terhelve, melyeket két oldalán álló ördög tartá, a' harmadik sátán utána jött, egy a' bányai bíró nyakába hurkolt kötelet fogva kezében. Bergmann arcán szörnyű szenvedések nyoma látszék.

Scheppermann, kihez a' tünemény közelebb vala, hirtelen kiugrék ágyából, 's a' bíró nyoszolyája fejéhez menekült, 's ezt Buschénál nagyobb félelemből vagy bátorságból tevő-e? megha-

tározni nem bírjuk. A' bíró maga ülve 's a' falhoz szorulva maradt ágyában.

„Busch Konrád — szóla a' rém — és Scheppermann Kunó, halljátok e' szavamat.“

„Légy irgalmas szegény lelkünknek — remegé a' bíró.

„Busch Konrád és Scheppermann Kunó, halljátok meg engemet;“ ismétlé a' rém.

„Hallunk, beszélj.“

„Miattatok kell szenvednem, miattatok van kizárva lelkem a' mennyei üdvességből, azért segítetek rajtam 's térjetek meg magatok is, különben elkárhoztok velem együtt.“

„Szólj, mit tegyünk, hány szent misét mondassunk? Készen vagyunk szegény lelked nyugalmaért minden áldozatra.“

„Rajtam nem mise segít. Figyelmezzetek: engem utamban, midőn hozzátok násznagyul jövök, rablók támadának meg, meggyilkoltak, 's testem nem fekszik szentelt földben, mert a' holt Szamos árkába ásták, ez is gátolja szegény lelkem nyugalomát.“

„Szólj, hol leljük testedet? keresztényül temettetjük el szentelt földbe.“ Hangzék Busch Konrád remegő válasza, míg a' serfőző folyvást némán reszkete, 's ha a' hallgatás bátorságot jelent, minden esetre nagy vitézséget igényelhető.

„Mihelyt én eltüntem szemeitek elől, a' pokol kínos lángjai közé, keljetek föl 's menjetek, de csak ketten te és Scheppermann, a' holt Szamos árka hosszában, 's a' hol lángocskát láttok lobogni, ássatok, ott lelenditek holttestemet, de ez megtörténjék, mielőtt a' kakas hajnalt kiált.“

„Meglesz, szegény lélek!“

„Ez még fele sem annak, mit érttetek tennem kell. Tudjátok-e, hogy ti nagy bűnösök vagytok, minőkre ott túl, ha csak pillanatig is késtek, javulni a' kárhozat örök lángja vár. Ti Adelhaidot és Agathát szerencsétlenné akarjátok tenni, mert tudván, hogy mást szeretnek, magatok akarjátok nőül venni 's erőszakkal, pedig ez isten előtt szörnyű vétek, im én is azért szenvedek. 's fogok szenvedni, 's titeket bolygásommal kínnani, míg Adelhaid és Agatha azon férfiak feleségei nem lesznek, kiket szeretnek, mert én is részes valék a' bűnben, ki tudám a' szegény lányok ellen-

kező akaratát, 's mégis inkább erősítém bűnös szándéktokat, mint gátlám azt; azért térjetek magatokba, mondjatok le a' menyegzőről, 's adjátok a' lyányokat azoknak, kiket szeretnek, különben oda üdvességünk a' mennyekben, 's oda nyugalmatok a' földön.“

„Az isten kegyelmes, nincs más mód üdvességünket menteni?“

„Semmi. 'S gondoljátok meg, hogy mint lélek ismerem minden tetteit az embereknek, tudom, hogy gyalázatos kincsesók vagytok, bár azt tagadni akarjátok, de látok minden gondolatot is agyatokban, 's ha azon gondolattal mertek közelíteni holttestemhez, hogy a' lyányokat szeretőiknek nem adjátok, jaj nektek!“

„Legyen meg a' mit kívánsz.“ Felelé fájdalmas feláldozással a' bíró.

„'S te Scheppermann Kunó mit mondasz?“ — kérdé a' rém.

„Legyen meg a' mit kívánsz.“ Válaszolá mint jó gazda eszt uj felelet kigondolásától kimélve a' serföző.

„Legyen meg“ — dörgé egy iszonyu szózat, a' csattanások ismételtettek, az ajtó becsapódék 's az iszonyu tüneménynek nyoma sem volt a' szobában, de annál rettentőbb a' két polgár reszkető lelkében.

Jó idő elfolyt, mig csak annyira is felbátorodának, hogy egymással szólni képesek lehessenek. Hosszadalmas tanakodásuknak, melyben azonban a' rém parancsai által szólásszabadságuk igen korlátoztaték, az vala sikere: mikép a' mennyei üdvesség mégis előbb való földi kéjnél, 's erről lemondván amazt megérdemelni határzák; 's így még az éjszakát szerelmi fájdalmakban álmatlanul töltő leányok nem is gyaníták, ég alatti boldogságuk legalább feltétben megalapítaték.

Ezen indító okaira nézve inkább szükséges, mint nemes határozat után, Busch Konrád és Scheppermannn előbb ásókat szerzván, levonák ágyaikról a' lepedőket, a' kiásandó holttestet beléjük takarni, 's utnak indultak siralmas céljok felé, miután még lámpással is elláták magokat, hogy Bergmann tetemei felett lobogó lángon annál könnyebben megláthassák. Ne gondoljuk azonban, hogy készségük mellett bátorságot is mutatának, mert hasonlóknak az egyszeri cigányhoz, kit, a' tarsolyába tömött forró

kása, lova oldalát égetvén, ezt az ellenségre rohanni készletvén, tett saját csudálkozására vitézzé.

XII.

A' d i n n y e c s ő s z ö k.

Az éj meglehetősen sötét vala, jó ideig némán ballagtak emberek a' holt Szamos árka hosszában, semmi kaland sem háborítván haladásukat, a' várost már messze elhagyák, 's az elszélesedő 's partjaival majdnem összelapuló meder helyenkint csak nehezen vala kivehető; 's a' huzamos vándorlás után szinte kétségek támadtak Busch Konrád fejében, de ő félvén, hogy a' rém gondolatit is tudja, minden módon iparkodék még ezeket is elnyomni. Nem úgy a' serfőző, ki a' sáros nyomtalan uton, 's járni szokatlan időben szinte kifáradván, zugolódni kezdte.

„Az istenért, ne beszéljen kegyelmed, vagy nem szenvedtünk már az örökkévalóságra is eleget, még több bajt akar nyakunkra hozni“ — szóla, ijedten nézve körül a' bíró.

Scheppermann, ki szavát épen nem bátorságból, hanem megszokott feledékenységből ejté, a' figyelmeztetésre maga is megrémült saját vitézségétől, 's mivel más jelen nem volt, a' bírótól kére töredelmes szívvvel bocsánatot. Türelmetlenségének újabb kifakadására azonban nem is vala alkalom, mert nem sokára lángot látának nem messze maguktól lobogni, mellynek látszólag semmi tápláléka sem volt, 's mégis világosan égett kékes tüze.

„Ott fekszik szegény barátunk!“ — sohajtá fel Busch Konrád.

„Az isten adjon örök nyugalmat szegény lelkének!“ — folytató társa.

A' németi tanács főnöke és társa buzgón fohászkodának az éghoz bátorságért, mellyre annyi szükségök vala, 's aztán a' lánghoz léptek, mi nem vala könnyű, mert a' záporoktól elázott iszapos agyagba minden lépten bokáig sülyedtek, midőn a' lánghoz értek, ez elaludt, maga után fekete foltot hagyva a' földön, mellyet lámpása segedelmével Busch meglátván, felszólala:

„Itt fekszik, szegény; ássunk barátom!“

„Lehetetlen — felelé ez — szörnyen elfáradtam, pihenjünk egy kicsit, 's aztán új erővel fogjunk a' munkához.“ Bár a' gyengülés, mit Scheppermann fáradtságnak gondolt, inkább a' félelem szüleménye vala.

„Nem bánom, de ne időzzünk sokáig, mert a' hajnal közel lehet.“ Itt ott találkozó kákát kerestek, 's azt csomóba rakván ráülének.

„Midőn az ásókat kerestem, — kezdé a' serfőző, miután helyet foglaltak — ezen kis kulacs akadt kezembe szilvaszeszszel, zsebembe dugtam, talán jó lesz erősítésül.“ 'S kihuzta zsebéből az említett edényt, társát kínálván meg először is, ez néhány erős kortyot ivék belőle, mire a' serfőző hathatósan követé példáját. Így erősülve egy darabig majdnem szótalánul pihentek, míg végre a' bíró megszólamlott:

„Barátom, ideje, kezdjünk a' munkához.“ De barátja hihetőleg a' munka alatt mást értett, mert viszonzá ugyan:

„Nem bánom, kezdjünk hozzá.“ Hanem ásó helyett kulacshoz nyult 's az előbbinél még hatalmasabbat ivott, 's most a' bíró követé jó példáját, 's ezt végezve csakugyan mégis az ásáshoz fogtak.

A' munka a' fenék légysága mellett is terhes volt, mert minduntalan hol köbe, hol fadarabokba ütközék ásójuk, 's e' felett a' nem szokott munkában ügyetlenek lévén, lélekzés végett gyakran pihenniök, 's ilyenkor új erősítésül a' kulacshoz folyamodniok kelle, 's így történt, hogy talán több mint egy órai ásás után a' holtak még nyomát sem láták.

„Mélyen elásták szegényt az átkozott haramiák, de csak kinyomozhassam őket, tudom el nem kerülük az akasztófát.“ Mondá lélekzetet véve a' bíró.

„Csak készen volnánk már, karom csügged, 's hátam borsódzik e' munkánál.“ Viszonzá a' serfőző.

„De vajjon, ha Bergmann Tamás testét szentelt földbe tettük, vajjon akkor kötelesek vagyunk-e, a' leányokra nézve, lelkének adott ítéletét megtartani?“ Kérdé félénken Busch Konrád, 's mi nehezen hisszük, hogy csupán a' nagy mértékben élvezett szilvaszesz bátoritá őt e' kérdésre, mert mint tudjuk, Konrád ur város-

biró vala, 's ennélfogva szinte természetévé vált minden törvényt 's rendeletet másképen magyarázni.

„Az istenért, mit beszél kegyelmed.“ Inté őt a' rémült serfőzö, de ezen pillanatban egy hatalmas szózat riadt fel megettök.

„Gazemberek, megkaptalak!“ Rémülve tekintének a' sírásók hátra, 's Busch ösztönszerűleg emelé lámpását a' hang felé, de alig pillanthata meg két rúdidomu botokkal fegyverzett emberi alakot, a' lámpás kiütközött kezéből, 's gyertyája aludva hullott el, a' második csapás már egyenesen 's nem megvetendő súlylyal vállát érinté, 's mielőtt eszméltre jöhetne a' harmadik olly erővel csapott oldalához, hogy Döbrögi szerint, ezen egy ütés testvérek közt is megért volna kettőt. A' másik támadó közvetlenül megragadá Scheppermant, 's a' millyen hosszú és széles vala, úgy sújtá Bergmann Tamás frisen ásott iszapos sírjába. Busch Konrád épen kérdésére támadtatván meg, eleinte nem is kétlé, hogy ez szöszegési szándékának büntetése 's a' legiszonyubbtól félt, de az egészen emberi ütlekek, ha nem is ébresztének talán más természetszerűbb gondolatot benne, de öntudatlanul is ösztönözék az olly természetes védelemre, azért felemelé ásóját, 's mielőtt ellene láthatná, annak széles oldalán kondult meg lapja, de ez még nagyobb haragra ingerlé a' másikat, 's egy csapással, melly az ásót találta, messzeüté a' németi biró fegyverét, 's erre őt magát markolván meg, a' földre veté, 's mellére térdelt, 's ki tudja milly gyászos eredménye lett volna a' tusának, ha ezen pillanatban egy új tünemény diadalmast és győzöttet meg nem rémit.

A' part bokrai között hatalmas láng lobbant fel, 's messze bevilágítá a' vidéket, fényénél Bergmann Tamás lánczolt alakja tűnt fel az ördögök kíséretében, 's ajkairól ezen szózat hangzék:

„Esküszegők, nem áshatjátok ki testemet, mig lelkemnek adott minden ígélet nem teljesült, különben zárva elöttetek örökre a' mennyország kapuja.“ A' láng egy erős fellobbanással elaludt, többé nem láttaték, 's a' táj körül néma vala. Azonban a' harczolók a' láng fényénél megismerék egymást. Busch Konrád győzője Turó Kálmán vala, 's ki Scheppermant gödörbe löké, Jenő.

„Collega uram! mit csinál, talán itt keresi Mén Marót kincsét?“ Kérdé nevelve 's haragudva Kálmán deák.

„Oh nem, az isten szerelmére kérem, bocsásson fel, mindent megvallok.“

„Fog-e még hazugnak mondani valaha?“ Kérdé ujlág 's helyéből nem is mozdulva a' szatmári bíró.

„Bocsásson meg, soha többé, kegyelmed legbecsületesebb ember a' föld hátán, vegye fiának leányomat, esküszöm, hogy másé nem lesz, mint Jenőé.“ Nyöszörgé az elcsigázott Busch Konrád, 's midőn ellenfele fölereszté, csak nehezen birt lábra állani.

„Ugy-e, most maga kínálja fiamat leánya kezével, hová lett reggeli büszkesége? — szóla diadalmas daczczal Turó Kálmán — de tudja-e, collega uram, hogy engem megsértett, 's én ilyen ember lányát, mint. . . .“

„Az istenért, bocsásson meg — vága hirtelen szavába Busch Konrád — 's mindenre a' mi szent, kérem egyezzek meg a' házasságban, különben ezen 's a' jövő életre szerencsétlenné tesz.“

„Édes atyám — szóla Jenő elbocsátván Scheppermannt, ki alig birt a' gödörből felvándzorgani — gondolja meg, hogy boldogságom Adelhaid kezében van.“

„Legyen hát — viszonzá Kálmán deák — mivel fiam a' boldondulásig szereti kegyelmed leányát; de Scheppermann uram hugát is megkértem.“

„Legyen azé, kit szeret.“ — Felelé a' serföző az iszapot rázva ruhájáról, a' lélek parancsán kül még azt is gondolva, ha neki nincs menyasszonya, miért lenne a' bírónak.

„Igy rendben vagyunk; de collega uram máskor vigyázzon nyelvére, lám drágún fizette a' megbántást; talán nagyon is elpá-holtam?“ Kérdé már majd szánakozólag a' szatmári bíró.

„Ha bordám nem tört, bizonyosan nem collega uram az oka.“ Felelé fájdalmasan Konrád ur.

„No vigasztalja magát, nem igen maradt adósom, mert ásója hosszát talán még meg lehetne mérni derekamon. Bocsásson meg, tolvajnak tartám, dinnyeföldem itt fekszik, 's azt mióta érik gyümölcsse, minden éjszaka meglopják, 's mivel a' csősz a' tolvajokat sohasem kapta meg, az éjjel magam jövék lesbe fiammal, mert úgy szeretem a' dinnyét, mint nagyapám a' túró, 's két gazember erre suhant ki a' kertből, 's mi azokat üzve collega uramra

akadtunk, 's higgye el, ha tudom hogy kegyelmed, — még jobban ütöttem volna, gondolá Kálmán deák — nem történik ez a' baj. — De most szóljon collega uram, mi a' tatárt ástak itt, 's mit jelentett azon ördögös tünemény, melytől most is borzad a' hátom?"

„Csak most ne kérdezzen, holnap mindent elmondok.“ Rimány-
kodék Busch Konrád.

„„„„„Atyám, én mindent tudok.““““ Sugá Jenő apjának, 's ez megelégedék Busch mentségével, hamarjában még a' menyegzőről szólának, melly Konrád és Scheppermann urak saját kívánságára már másnapra határoztaték, nehogy Bergmann Tamás lelkének oka legyen a' következő éjjel ismételni látogatását. Ezzel indultak párosan haza felé.

Jenő, az uton atyját, nyert diadalma miatt jó kedvében lenni tapasztalván, elmondá minden cseleit, mikint Taumaturgus Celsus —ki történetesen a' vidékre vetődött— ügyes 's mesterségeket tudó kalandor segítségével, ők a' nagybányai bírót elfogván, a' majorban olly szorosan tarták zárva, hogy meg sem tudhatá hol van, 's így először erős álomitallal kábitva, mint halottat koporsóban, 's később Celsus 's néhány ördögnek öltözött pajtások kíséretében mint elkárhozandó lelket tünteté a' két boldogtalan vőlegény elibe, kényszerítván őt a' betanult módon beszélni. A' menyegzőnek már a' kincsásás után kelle következni, de részint Bergmann megszökeése, részint Kálmán közbejötté, kinek még akkor a' cselet fölfedezni nem merék, akadályozá, 's így kellett a' merényt folytatni. Most pedig ha az ásás közben, Busch Konrád kétségét az ígért teljesítése felett, mit társai rejthelyekből hallottak, ki nem mondja, hajnalig hagyták volna ásni a' természetesen mitsem találókat, őket az első kukorikolásra megrohanandók. Az öreg Turó sokszor kénytelen volt megállni a' nevetés miatt, 's az ördögös, átkozott fiu, úgy kell neki, hogy mert engem hazugnak nevezni, — számtalanszor hallatszott szájából, már szinte milliókra menő, sok száz-ezer horgas, villogós menykő kíséretében.

✻ ✻
✻

Hogy legalább a' történet végén legyünk rövidek, csak azt jegyezzük meg, mikép a' boldog kettős menyegző megtörtént. 's

Turó Kálmán, a' másnap szabadulandó Bergmannt megelőzni, a' lakodalom után maga beszélé el Busch Konrádnak a' csejt. — Bergmann menekülvén, perrel fenyegetőzék, de barátja Konrád lecsillapítá, állítván, hogy ez által a' nevetség 's gúny tárgyává teszik magokat, 's a' birói tekintélyt, mi legfőbb kincsök, vesztik el. Buscht pedig, ki ezen történeten élte fogytáig búsult, Búsnak nevezék a' szatmáriak, 's miután Németi, hála a' magyarok istenének, nevét kivéve egészen magyarrá vált, oldalrokonainak utódaik még századokig is viselék a' Bús nevet. Ő pedig és Turó Kálmán ezután békes egyetértésben városbíróskodtak a' holt Szamos két partján; gyermekeik pedig 's barátnék boldog házasságban éltek, talán mint első láncszemei a' két nemzetiség egygyólvadásának. A' lankás vidék pedig, hol a' kincsásás történt, hihetőleg ennek emlékezetére ma is viseli a' „Gehenna“ nevet.

KARÁCSONÉJ.

KUNOSS-TÓL.

I.

Ott, hol örökzöld fenyvesek,
Mint istenoltár oszlopi
Egekbe fölnyulamlanak;
Hol évezres sziklák közül
A' föld mohos párnái közt
Hűs csermelyek susoglanak;
Hol óriási bástyakint,
Mellyet világerő emelt,
Kárpát gerince megnyílik,
'S a' völgy virághimzett ölen,
Mint hosszú sorban názi nép
Vidám menyekzőnnepen —
A' szép Garan lejt csendesen;
Hol őshegyek mély kebliben
Arany- 's ezüst-ér ágazik,
'S a' kincsleső ember, mikint
Rideg vakond, bányáskodik;
Hol legszebb 's ritkább drágakő
A' szirt- és sziklaporladék,

Fövény 's bitang kavics között,
 Uton utfelen lelhető: —

Ott egy lak csendes árnyiban
 A' táj legdrágább kincse van;
 Olly szép, mint ifju kikelet,
 'S jó mint az égne^k angyala;
 Kedélye — csendes alkonyat,
 Szelid, mikint galambfiak,
 Derült mikép a' tiszta ég;
 Alakja szellemfürgeség,
 A' homlok 's harmatgyenge arcz
 Egy fejlődő virágbokor,
 Ajkán a' szó — tündérzene,
 Szemében éj 's nap összeforr;
 A' fényvilág erényeit
 Mikint egy ifju ideál
 Központosulva tükrözi;
 Minden mi őt környékezi
 Bájt, kellemet nyer általa;
 'S e' kincs, melyet rejt a' magány,
 E' kincs, egy szép — egy jó leány!

II.

A' nőkebelnek
 Egy szentsége van,
 Tiszteltetésben
 Köz 's határtalan;
 Elötte ifju
 És agg porba hull,
 Vad nép sem sérti
 Bosszultatlanul.
 A' merre annak
 Fénysugára hat,
 Erőt, hatalmat,
 Ődvet osztogat;
 De, — mert a' földön
 Leghatalmasabb,
 Körüle mindütt
 Béke 's hódolat.

E' női szentség —

Tiszta szerelem,

Az erkölcs utján

Tévelithetlen,

Melly bármi hévvel

Csüggjön kedvesén,

Szeplőtlen áll, 's győz

Indulathevén.

A' nő, kibén e'

Szentség megvagyon,

Mint istenséggel

Szellemkép rokon,

Bármilly sziven is

Győzödelmet vesz;

Szegény vagy gazdag

Hódítottja lesz;

'S ki illy teremtmény

Bájkörébe jut,

Menekni többé —

Akarna sem tud;

Hiában kérdi

Fontoló esztét,

Rabsága lánczát

Mint tördelje szét?

'S ha tán szerelme

Versenytárs miatt

Viszonzat nélkül,

Díjtalán maradt:

Nemesb szív tud csak

Megbocsátani,

Az aljasb — ég, forr

Bosszut állani;

'S ha még szívéhez

Bűn is férkezett,

Vagy szenvedélye

Erkölcsmérgezet: —

Ösztönharczának

Nyugtatósaért

Nem kimél ember-
Nem baráti vért!

III.

Szent némaság ül völgyön, bérczeken,
Üveglő zár folyón és csermelyen;

Nincsen virág nincs zengeteg madár,
Varjúserget ismer csak a' határ.

A' zordon tél kivonta szerteszét
Halottleple liliomszönyegét;

Egész vidék egy csendes áhitat,
'S a' szivre olly varázserővel hat.

Hogy megnyilik legtitkosb rejteke
És fölbuzog szerelmi érzete;

Föl, fölbuzog, 's megnyitja ajkait,
Ki rég epedt, de rejté titkait;

Megnyitja mint a' puszták Mózsese
A' forrást, melyet népe hön lese.

Ladár, a' híres ifju szép vadász
Kit vő gyanánt fogadna bármi ház,

Kit négy megyének bérclakója áld
Mert elhárta róluk száz halált;

A' farkasirtó czéllövész, Ladár,
Szép Nándor Ilkát rég imádkta már;

De kételkedő volt kínos-hosszasan:
Iránta Ilka milly érzéssel van;

Mert volt a' háznak férfitagja még,
'S ki tudja, Ilka nem-e érte ég?

Volt férfitagja, a' komoly Lipót,
'S Ladár benne gyanita hódítót,

Kit árvaságbul jó Nándor nevelt
'S a' kedves Ilka véreleg kegyelt.

„Miért tovább a' hő szerelmi kén?
Miért csatázni kétes harczerén?”

Szól és megyen rebegni vallomást;
És kér szívet, és kér vigasztalást.

'S im, most oszolja minden kétkedés;
Szerelmi dija nem lön megvetés:

Nem, nem; a' legszebb, legkegyesb ajak
Szendén susogta: „rég imádtalak.” —

És ül Ladár a' kedves oldalán
A' téli estnek csendes alkonyán;

Mulatja észszel füszeres beszéd
Agg Nándort 's szíve angyalgyermekét;

Mindháromok keble üdvben földobog,
Minőt nem adnak fényes csarnokok. —

'S belép a' boldog körbe egy alak.
„Lipót te itt? Még most nem vártalak.”

A' házi gazda meglepetve szól. —
Lipót elfordul pillantásitól.

„Hiában jártam, vadra nem lelek; —
Bocsánatot ha tán roszkor jövék.”

Mond és vihar kél vad tekintetén,
Egyet törül megizzadt fegyverén;

A' boldog párra szemnyilat lövel,
Kérdéseikre szárazan felel,

Szugolyba lökve kürtét, táskáját,
Féltitkosan elhagyja a' szobát,

És lánczra téve két vadász-ebét
Bolygással tölti a' nagy éj felét;

'S bolygással tölt sok számos éjfelet,
Mert, mint Ladár, ő is forrón szeret;

De lángját csak a' hegy völgy ismeri,
Mellynek esendét fájdalom fólveri,

Hangon, melly — bár övé, nem emberi,
'S akárki is — vadának ismeri.

IV.

Éjszakáról éjszakára
Fölriad Karpát határa

Csendes álmibul;

Nem zugó szélnek viharja

A' mi népét fölzavarja

Lágy nyugalmibul;

Ismeretlen ordítás ez,

'S mikép a' vak hir terjedez —

Farkasordítás,

Farkasé, melly megveszette

Zsákmányt keres a' vidékben,

Mint átokcsapás;

Mert — így szól a' hír, a' mesés, —

Előle nincsen menekvés;

Kivel szembe száll —

Mert közfegyvernek sebzhetlen,

Bármí hős is — menthetetlen,

Sorsa — rémhalál.

Gond sujtja a' családátját,

Szorongva zárja ajtaját

Napnak alkonyán,

'S imára intve magzatit,

Oltalmat égből kér, a' hit

Bizalmas szaván.

A' szörnyü hir röpülve jár,

Ladárhoz is eljutott már

'S rögtön talpra áll,

Bejárja bércek zúgolyát,
De vadnak legkisebb nyomát
Sehol nem talál;

'S nagyítva jár tovább a' hir:
A' vaddal még Ladár sem bír,
Töle ő is fél;
Mert ez nem olly farkas mint más,
Bösebb, vadabb, — átoksapás, —
Emberhussal el.

V.

Szent este van,
Nagy ünnep estele;
Vigalmakkal
A' félvilág tele;
Csak a' Karpát
Vidéke zajtalan,
Öröm 's vigság
Innen száműzve van.

Mint egykor volt
A' régi jó szokás,
Hogy játék közt
Dal zengjen 's áldomás:
Ezuttal nincs;
A' kedv hiányozik,
Mindenki honn,
'S korán elzárkozik.

Szomszédhatárt
Ki most átlépni kész:
Éltet koczkáz,
'S vitézileg merész;
A' bösz farkas,
Mint híre szárnyala, —
Sok utazót
Már szétmarczangola.

'S mégis van egy
Vitézileg merész,

Ki hajlokát
 Elhagyni most is kész ;
 A' hirt 's veszélyt
 Mosolygva megveti, —
 Utjára öt
 Szerelme készteni. —

'S egy ifju szív
 Örömben földobog,
 Midőn Ladár
 Kün csendesen kopog ;
 Nem csalta meg
 Ilkát a' jó remény,
 Betoppanik
 A' hön imádta lény !

'S van feddelem
 És van pirongatás :
 Miért nincs honn,
 Mint honn van annyi más ;
 Midőn a' tájt
 Veszély környekezi,
 Éltét vakon
 Kockára mért teszi ?
 De ám a' szív
 Mást érez, mást javal,
 Ellenkezik
 Az ész sugalmival ; —

'S feledve van
 Harag és feddelem ; —
 Könnyen bocsát
 A' lángzó szerelem !

VI.

Harmadszor zúganak
 A' tornyok érczei,
 'S rá visszahangzanak
 Karpátnak bérczei.
 Lejárt a' gyors idő,
 Éjfélt elérkezett,

Int buzgó áhitat
 Világi élv helyett,
 'S kinek szívében él a' hit,
 Hagyván hiu játékait,
 Templomba megy,
 Hol égi kegy
 Hirdettetik,
 'S hol örvendő hálaének
 Zeng az ég 's föld istenének.

A' buzgó nép között
 Van a' szerelmes pár:
 Könyörgésük szava
 Legtisztább érzet-ár,
 'S hitük malasztinak
 Föllengző szárnyain
 Találkozik szívök
 Az égnek zsámolyin:
 De titkos végzése szerint
 Az összellem távozást int:
 Rajtok lebeg
 Egy fergeteg
 Vészterhesen:
 Imájok meghallgatlanul
 Hangzik esdő ajkaikról.

VII.

,Isten veled, szívem fele,
 Szól hős Ladár érzet-tele;
 'S mikint ha végső pillanat
 Ez volna, mellyben itt mulat, —
 A' férfias kebel remeg,
 Nem ismert gond ragadja meg. —

Ilkának keble elszorul:
 „Isten veled“ zeng ajkirul:
 'S szavát csókban némitja el,
 Ladár, hő gerjedelmivel;
 Csókban, hogy ajkuk összeforr,
 Először, és — tan utolszor?

Az agg Nándor meghatva áll,
 E' látományban kéjt talál. --
 'S kit meg nem hat illy tünemény?
 Midőn két tiszta érzemény
 Magasztaltság szent lángjain
 Átolvad egymás ajkain!

Még egy bucsúhang, még egy csók,
 Szívet lelket elbájolók,
 Igéret, hogy a' holnap-est
 Majd összehoz két szerelmest: --
 Lány es apa, ajtót nyit, -- zár
 'S az éjben eltűnik -- Ladár.

VIII.

Nincs szende arczu hold
 Nincs éjnek csillaga,
 Borús az égi bolt,
 Rajt fölleg fátyola.

Kéte shomály lebeg
 Egy vándor léptein,
 De kit a' reneteg
 Hord mindennap ölen,

'S kit így a' tévedés
 Veszélye nem fenyít,
 Szívében titkosan
 Mély aggalom feszít.

Egy rémes gondolat
 Száműzhetetlenül
 Tünődő agyában
 Léptenkint fölmerül;

Egy gondolat, mellyen
 Végtére felkaczag:
 „Ha jőne most a' bőszt --
 A' sebzhetetlen vad.”

'S im a' kété^s homály
 Szürke távolában
 Egy ismeretlen tárgy
 Van lassú mozgásban,

'S mikint a' kémlelő
 Ladár gyanítani tud,
 Magános helyzetű
 Tölgy az, hová eljutt,

És ugy hozzá simul
 Barna törzsökéhez,
 Hogy fődve általa
 Végkép láthatlan lesz,

'S Ladár bármint figyel,
 Szemet bármint mereszt,
 Nem láthat semmi lényt
 Nem hallhat semmi neszt. —

Áll mozdulatlanul
 Az erdők bajnoka,
 Kétkedve mit tegyen, —
 Megszállja tétova.

'S a' máskor vész, vihar
 'S kalandok embere,
 Most habzó, csüggeteg,
 Mint játék gyermeke;

Mert most, az életet
 Olly kincsnek érezi
 Melly két lénynek szívét
 Üdvvel környékezi;

'S midőn megvillanik
 Ismét a' gondolat;
 ,Ha mégis léteznek
 A' bűsz híresztelt vad?'

Mikint ha szellemkez
 Utról térítené,
 Az ösvényt elhagyva
 Tör más irány felé;

De késő már a' percz,
 A' rémes tölgy alatt
 Egy szikra föllobog
 Rendül egy durranat,

'S míg szomszéd-bérczeken
 A' viszhang eldörög,
 Ladár vérző sebbel
 Halálos kinban nyög.

IX.

Karácson napja földerül,
 A' félvilágnak ünnepül;
 De Ilka bús, sohajtozik,
 Mert el nem jött, im, alkonyig
 Kit ő olly hön epedve vár,
 A' kedves édes hű Ladár. —
 ,Riasztja őt tán a' vihar,
 Melly hóval mindent eltakar,
 És úgy dühöng és úgy süvét,
 Hogy leghivebb szerelmesét
 Sem látogatja a' legény;
 Mert járni most életmerény,
 A' szem nem lát ösvényt, utat,
 Hegy völgy egy szörnyű hófuvat.
 — 'S e' gondolat megnyugtató;
 Vigasztalást, reményt adó.

X.

Lejárt az ünnep,
 Elállt a' hó,
 Hegy, völgy, ut, ismét
 Lesz járható;
 De hű Ladár csak
 Nem jön, nem jön,

'S patakzik érte
Keservi köny.

Száll végre a' hír
A' rettentő,
Ladár az ifju
Nem lelhető;

Karácsonéjen
A' szörnnyeteg, —
A' küldött farkas —
Rohanta meg.

'S mert hon hagyá most
Bű-fegyverét, —
Iszonyhalállal
Szabdalta szét.

XI.

Év tűnt le év után
Jött ősz — a' harmadik,
Ladárul a' való
Még most sem tudatik;

A' háladatlan nép
Majdnem feledte őt,
Csak egy gyászolta hűn
A' példás szeretőt;

Csak egy volt kit a' hír
Meg nem nyugtathatott,
Hogy a' bércek fia
Végkép elsikkadott,

'S hogy a' midőn tavasz
Szállt hegyre völgyre le,
Nem tűnt elő a' vész
Borzasztó színhelye,
Nem jel — bármily csekély,
A' martalék felül.

Egy fűrt, fozslánydarab
Véráldozat-jelül,

A' mellyet Ilka mint
Örkincset hordana,
Mig bühervasztottan
Sírjába szállana.

XII.

Harmadik karácson esthomálya,
Igy köszönte Nándor bus lakása,
Hol sem öröm . . . sem vigalom
Két év óta nem vala hon,
'S derült kedvet, szerelmi szót
Hiában esdeklett Lipót, —
Kit az eltűnt Ladár tiszthelyére
A' földesúr önszavulag kére.

'S jött a' bus lak éj komor vidékén
Két külön irányban, két külön lény;
Egyik bátor, tiszta keblű
Másik félénk undok lelkű;
Jött mindkettő egy cél után,
'S e' cél a' gyászoló leány. —
Ah, de Ilka álmodni sem meri,
Hogy hajlokát szerencse környezi.

Jött Ladár, kit jámbor keresztények
Ájultában magokkal vivének,
'S messze partján a' Dunának
Hűségesen ápolának,
'S ki őket hála fejében
Szolgált a' másfél éviglen;
Most eljőve Ilkát fölkeresni
'S boldogságát ajkairul lesni. —

'S jött Lipót az álnokság színében
Éjhomálylyal, rémlétes vidéken,
Hol minden hang vagy zörrenés
Szívében egy-egy tördőfés,

Mert itt, hol ő borzadva jár
 Esett — két év előtt — Ladár,
 Nem mint a' közhir szárnnya —
 Hanem Lipótnak általa.

'S ime most, Lipót nagy ijedtére,
 A' midőn az ismert helyhez ére,
 Rég nem irtott farkascordát
 Utjában szemközt jöni lát;
 'S bármint siet, bármint kerül,
 Nincs menekvés körmeiktül;

Fegyverébe nem lehet bizalma,
 Gyilkos eszköz — átoksuly van rajta. —

Egy magános tölgy alá menekve,
 'S törzsökétül bátyakint födetve,
 Küzd Lipót a' farkasokkal
 Kétségbesve hős karokkal;
 De ott hol égből nincs segély
 Örült az a' ki győzni vél;

'S így Lipótnál a' küzdelem vége: —

Fölmarczanglá bősüült ellensége.

'S ah, ki fesse, Ilka mint csudálja,
 Midőn belép holtinak vélt Ladárja,
 Villám gyanánt cikázza át
 Kéj és öröm, szívét, agyát;
 Mít éveken át szenvedett
 E' perczben mind feledve lett;

'S nem viradt föl boldogabb karácson

Halandónak széles e' világon!

ESTERHÁZY IMRE.

(TÖRTÉNETI BESZÉLY).

REMELLAY GUSZTÁVTÓL.

Belgrádtól Kragulyováczig, egy magas bükk- 's tölgyerdő-lepte hegyláncz vonul a' szerbek regényes honán keresztül, — a' sumadiai rengeteg, mellynek egyik ágazata, Ilovác Waljevo közelében a' macsvai síkságban vesz el, mindinkább törpülő dombjai, 's regényes völgyei által egy valóságos édennek alakítva a' tájat, mellynek változatos szépségét még inkább emelik a' számos erdei partakok, 's az ezek öszvegyéből alakuló Kolubára hegyi folyam, mellynek kékes árjai sebesen rohanva le a' magas bércekről, Baleschnál nyugodtan hömpölyögnek odább a' síkságon, a' közel Száva felé, melly csakhamar tágas medrébe fogadja a' hegyi folyamkát. — Itt e' regényes vidéken, egy szép völgyben, melyet egy oldaltól a' nevezett folyam kékes árjai mostanak, míg más oldalt bükklepte magas bércek emelkedtek, 1689-ben egy kisded szerb falucska állt, ha annak lehete nevezni ama széllyelszört házakat 's apró lakokat, mellyek itt bizonytalan távolságban fehérlettek ki a' tölgyek sötétzöld öléből.

E' házacska egyike előtt tünde szép nő üle egy lanyha nyári estén, szorgalmasan pergetve tarka guzsalyát kicsiny kezében,

mellynek halkan sivitó moráját hallatlanná tevék egy népdal hang-
 jai, mellyek olly igézően, mint a' tavaszi csalogány reggeli éneke,
 zengtenek le ajkairól a' szép leánynak, ki e' kettős foglalatosság
 daczára is, feszülten irányzá éjszin szemei tekintetét egy véle
 irányban tekergő hegyi utra, mintha epedve lesné a' perczet,
 mellyben a' zöld bükkök közül elő fog tűnni az, kire vár, — férj
 vagy hű szerető, 's kinek magasztos hősi erényét, deli leventés
 termetét, 's bájoló szép arczát, a' költészet lángszincével magas-
 talá a' dal, melly a' szép leány biborajkáról leömlé. Ámde per-
 czek 's negyedek multak, az epedő tekintet hasztalan kémlele; az
 előbb vig dal lassankint bús, panaszló hanggá változott, 's a'
 szemekben, mellyekből csak imént az öröm bájsugára ragyoga,
 a' szomor 's boszúság úté fel mogorva sátorát. — A' hajadon
 boszúsán veté le guzsalyát, 's mig ajkáról a' dal folytonosan zen-
 ge, kised lábai a' közel folyam felé siettek, mellynek partjain meg-
 állva a' bájló hölgy, egy csomó szalagfüvet tépe le gyöngye kezé-
 vel, 's mig ujjai kérdőleg fonák össze annak leveleit; tekintete a'
 kékes áron sikamla keresztü', mellynek hajjai, megtörve egy iz-
 mos szirten, egy perczig vesztegélve álltak meg, mintha nem
 tudnának elválni ama igéző képtől, melly a' partról visszatükröz-
 zé magát tiszta medrükben. 'S valóban e' látvány dicső volt; —
 egy angyali szép arcz a' rózsza 's liliom egymásba ömlő bájszíné-
 vel . . . villámtüzi fekete szempár, mint ív görbülő barna sze-
 möldök, csintalan, félig horgas orr, 's két ajak olly piros, mint
 völgy epre, 's olly piczinke, mint a' csipke rótszin bogycója; 's
 mindezekhez a' sötét haj dús tömegzete, melly a' fej hátulján ere-
 dő vastag fonadékban futa a' magas homlokon végig a' fej másik
 részére, két oldalt viruló virágbokorral ékitve, 's ott, hol a' hom-
 lok szünni kezdett, egy rózsaszin kisedet fész által fedve, —
 egy olly tünde báju képet vetének vissza a' folyam ezüst-tükré-
 ben, hogy a' megnyílt ég egyik fényrészében keresnök annak kecs-
 dús eredetét, ha a' tömött hőszin nyak, — mellyet irigyen fedett
 el a' márványkebelnél kezdődő, 's a' karcsu derékhoz epedve si-
 muló égszin mellény, 's a' gombolyü, de mégis karcsu termet, 's
 a' kerek karok hőszin fehére — meg nem gyöznének, mikint a'
 nő, ki itt a' folyam partjánál ül, nem a' tiszta ég seraphi lakója,

hanem egy kecsdús szerb leányka, — szép 's igézö, mint legtöbb hölgyei e' kis regényes országnak.

A' kecsdús szüz végzé ártatlan játékát 's a' mint egymásba karolva látá a' szalagfü hópelyhü levelét, örömtől sugárzó szemekkel tekinté ismét az érintett tájra, 's mintha most nem lennie többé kétsége a' várt hamar érkezésén, — ismét vig szerelmi dallá változtatá át énekének csak imént olly bús 's epedö hangjait. — De mi ez? . . . az ének egyszerre elnémul, 's a' rózsaaajakról egy szivmetsző sikaj hangzik az esti légen keresztül, a' leány rózsarcza halvány lesz, tagjai reszketnek, 's éjszinü szemei megdöbbenve fordulnak hátra a' férfitü felé, ki csak épen most lépve elő egy vastag tölgy megöl, átölelé izmos karjával karsu derekát a' szép leánynak. —

„Ah! te vagy Imre! — szölt örvendve a' leány, a' mint elejbe mosolyga a' férfitü arcza — ah, hogy megijesztettél . . . én onnan a' hegyi utról vártalak, 's te mint tolvaj hátam megöl törsz elő, 's ugy megijeszted szegény Fánádat.“

Az ifju nem felelt, de teheté-e ezt, midön szájára tapadtak a' leány eperajkai, 's egy csókot nyomtak arra, olly mézédesezt 's lánghevüt, millyen lehele ama első ölelés, mellyel az ébredö Ádám üdvözlé az éden bájligeiteiben éltének szép rokontársát, kit első szende álma alatt varázsla oda teremtojének szerető kegyelme.

De mi ez? egy lenge esti fuval szétbontja a' boldog hös sötétszin köpenyét, 's a' mint kifejlik alóla deli termete, aranyzsinorzatü éjszin kurta dolmányban, melly alatt dusan sujtásolt szük-nadrág piroslik; 's ha még a' dús rojtozatü kurta csizmát 's az alacsony, de fényes ékü kucsmát tekintjük, nem lehet továbbá kételkednünk, hogy a' szép Fána hütelen lett hazája deli leventéihez, 's keble lángszerelmével egyet boldogita ama magyar hösök közül, kik a' bajnok Csáky László vezérlete alatt jöttek résztvenni diadalokban, mellyek által a' nemes lelkü Piccolomini 's a' lovagias szellemü Veterani mindinkább kelet felé szoriták a' félholdnak Buda elvesztése óta óriási léptekkel hanyatló hatalmát.

„Ah, Imre! ma ismét olly soká váratál — mondá epedö hangon a' kedvesét még mindig átölelve tartó hajadon — pedig ma,

épen az imént, oly igen szükségem vala védő karodra . . . ama mord ember, a' német kapitány, ismét itt volt.

„S te?“ — kérdé gyorsan 's a' féltés reszkető hangján leventénk.

„Én, Imre! én, mint mindig, elfutottam előle, ah! de ő utánam sietve, elért, megfogá kezemet, előmbé térdelt, szivéről, szerelméről beszélt, hűséget esküdött, majd boszút esküvék, ha, mint eddig, hideg maradok iránta 's nem viszonzom szivének lobogó érzetét.

„Ne félj tőle kincsem, szép leány! a' gyáva kérkedő nem foghat ártani; mert holnap végkép elhagyja a' vidéket, 's ha nem is, — téged karom véd 's jaj annak, ki arra kényszerít, hogy bánatódért fölibe emeljem pallosom aczélját.“

„Ő távozik, oh hála az égnek! — sohajta a' leány; majd elkomorulva folytatá: — De, nemde Imre? ő csak maga megy, te itt maradsz? Oh igen! mert ha mennél, megrepedne kínjában Fánádnak kebele.“

Az ifju egy perczig habozni látszék válaszával, majd kebléhez szorítá a' leányt 's halkán, mintha félne kiejteni e' szokat, imígy beszéle:

„Nem, Fána! ő nem maga megy, én 's az egész sereg követjük őt; mert Kiuperli Achmet az új nagyvezér közeleg hadával, 's mi előbbre vonulunk, hogy megerősítve a' hegyeket, feltartóztathassuk őt, míg honomból, 's hazád bércei közül új segély érkezik.“

— A' szép leány, mint hó, halvány lön, 's reszketve simult az ifju kebléhez.

„Ne félj, leány! én azért nem hagylak el, a' parancs már ki van adva, én csak Smederovóig kísérem a' sereget, 's azután visszatérve Csáky egyik huszárcsapatával itt e' vidéken tanyázok, éldelve mint eddig szerelmünknek isteni kéjeit. — De, leány! én távozzom; rövid időre ugyan csak, de egy örökké valóságra szerető keblemnek. Oh szólj, fogsz-e híven szeretni, — 's ha hátráltatna a' vezérnek talán ellenkező parancsa, megörzöd-e számomra kebledben a' hűség tiszta rózsáit?“

„Imre! te ezt kérdiéd, hát nem tudod-e milly forrón szeret Fánádnak epedő kebele nem, nem, te tréfálsz csak,

vagy nem ismered lelkületét szerető leánykádnak. Oh mondsza! lehetek-e én hozzád hűtelen? — nem undok aljas vétek lenne-e ez; — nem volnék-e én háládatlan megvetést érdemlő teremtes, ha feledni tudnám azt, mit te szeretett atyámért tettél?‘

Az ifju egy csókkal akará elfojtani a' leány szavait, de ez gyöngéden tartá őt fel, 's folytatá beszédét:

„Hagyj csak, Imre! nekem beszélnem kell, el kell mondanom mit tevél, hogy meggyőződj, mikint a' cselekvés, melly ismeretségünknek lön alapja, sokkal mélyebben van beírva emlékembe, mint hogy elenyésztethetné azt az idő hatalma. Oh, Imre! emlékezel-e még? itt gunyhómban agg atyám haldoklott, 's beteg ágyánál könyezve állánk, én 's szeretett jó anyám. — Az agg, a' jó atya az élet végtusáját küzdé, lelke már ajkain lebeggett, 's im künn fegyverropogás 's tomboló ménék moraja hallatszék. A' vidékre egy zsákmányoló tar-csapat érkezék; a' szomszéd laka már égett; a' haldokló ősz ijedve szökött fel ágyából 's erőtllenül dőlt arra rögtön vissza; — de e' perczben két durva spahi rohant be, 's felrántá az aggot haldokló ágyáról, — az egyik anyámat ragadá mellén, 's mindketten durván követelésnek pénzt, melly nem vala szegény lakunkban; a' vadak bősziült dühe nem ismert határt, az agg apa végperczeiben vala kitéve kegyetlenkedésük veszett mérgének; anyám fejét már vér boritá, 's engem ujabban érkezett jancsárok öleltek magukhoz durva karokkal, 's ekkor künn ujra lövések ropogtak, a' törökök ijedt lármája hangzék, magyar huszárok voltak nyomukban, vezérük — — te Imrém! lakunkba törtél, a' szörnyek kardod által vesztetek el, a' sérült anyát embereid ápolák, 's a' szegény ősz gyöngéd ölelésed közt mult ki, áldva tevén végperczében remegő kezeit e' nemes homlokra.‘

A' leány zokogni kezdett, 's az ifju lecsókolá pergő szeme gyöngyeit. „Egyet elfeledél jó leány! ám mondsza el hát ezt is... atyád utolsó perczében baljával karomat, jobbjaival hókezedet fogá meg, 's tudja a' jó ég mi okból, ajka felé emelé mindkettőt; de e' perczben tűnt el szelid lelke, kezeink kisikamlottak, 's mintha a' sors inteni akarna bennünket, omlának egymásba. 'S mi, Fána! megértettük a' jámbor haldokló végső pa-

rancsát, én szerettelek, 's te észrevevén keblemnek lobogó érzetét, boldogítál viszonszerelmed isteni üdvével.“

„Imre! most rajtam a' sor inteni: te szinte feledél valamit, — te szeretsz 's én viszonzom érzeted, ajkaink elrebegék a' hűség szent esküjét, — ámde te megcsaltál, egyszerű magyar nemesnek monád magad, 's csak ma tudám, a' tőled fenyegetődzései által elrettenteni akaró kapitánytól, hogy te, hazád egy legfényesebb családjának rangdús gyermeke vagy. Oh, Imre! szólj, mi leend vége e' szerelemnek; ha honodba térsz, dús véreid mit mondanak ez érzetére szivednek; befogadják-e ök fényes körükbe a' völgynek egyszerű szegény leányát?“

„Szívem 's szerelmem önsajátjaim, kedves leány! e' felett nem rendelkezhet szülőim hatalma; igaz, a' család, mellyhez tartozom dicső 's fényteltjes, ámde nem jeles-e szinte a' Csernovics név, mellyet agg atyád visele? Az egykor fényes ház tünde szép gyermeke nem méltó-e szerelme által boldogítani egy magyar grófi ház utódját? Igen, Fána! én megtartom eskümet, te rövid időn isten színe előtt leszesz nőm, 's ha meg leend törve a' félhold hatalma: mint Esterházy Imre nejét vezetlek be őseim fraknoi sziklavarába.“

Egy csók, forró 's szenvedélyes, pecsétlél el az ifju ajkát, 's mintha e' boldogító nyilatkozat után nem akarna már egyebet hallani a' leány, voná gyöngéden kisdéd laka felé az ifjut, honnan ölelve nyíltak felé az anya karjai.

II.

Mig Esterházy Imre kebelét boldogítja a' leány szerelme, a' féltés pokol-kinjait költé az fel Strasser Joachim kebleben. E' férfin, kit Fána, nemzete szokása után ítélve, hibásan nevezte kapitánynak, ezredes vala a' császár hadában, 's egy ama szenvedélyes emberek közül, kiknek kebelét a' legforróbb érzetre lobbantja fel minden szép nő, vagy leány látása, 's kik nem fogva fel a' tiszta szerelem magasztos érzetét, csak kéjt vadásznak minden kalandnál, 's üldözik azt, ki vágytársként áll utuk-

ban; mert kába felfogásuk szerint csak ez, 's nem a' nő erénye áll gátul diadalmuk útjában.

Ez okból üldöze ő Fánát is, kivel egy vadászat alkalmakor megismerkedvén, e' naptól szünet nélkül kínzá 's zaklatá vétkes vágyával keblének; ámde a' leány, kinek szívében már akkor Esterházy nemes tette 's forró szerelme feléleszté az első szerelem édeni varázsát, hidegen utasítá őt vissza; majd később, midőn tala-
kodó 's a' vakmerőségig üldöző lön szerelmével: utálattal fordult el tőle, bosszúra 's dühre ingerelve ez által az ezredest, ki szorgalmas kémlődései után kitudva, hogy Imre birja a' leány szerelmét, a' fentebbi nézet után indulva ezt is bevoná bosszúja sötét medrébe; ámde bármint agyarkodék a' pár ellen, bármilly igen iparkodá is körükben elszórni a' viszátkodás magvát, rettegtetve a' leányt, hogy a' dús főur csak rövid ittléte alatt szeretendi őt, 's honn, lebeszéltetve hatalmas családja által, elfeledi kedvesét. A' leány bizott Imre hűségében, 's Strasser végre nem látva semmi más módot, eltökélé erőszakot használni vágyai elérésére, mit azonban most — mig Esterházy a' vidéken volt — tenni nem merészelvén, tökélete oda fejlődék ki, hogy a' sereg elvonul a' vidékről, titokban visszatérve a' durva erőszak kényével rabolja el Imre elől Fána szerelmének hótiszta virágát.

E' büntervvel hagyá ő el a' vidéket, elvonulván a' császári sereggel, mellyet Imre is követett, ki könyek közt válva el szerette szépétől, 's csak a' közelgő viszonzlítás édes reményében talált vigasztalást ön- 's Fánája számára.

Ámde a' sereg eltávozta után változtak a' hadi körülmények, Kiuperli Achmet közeledte nem engedé meg egyelőre nélkülözni a' lovasságot, mellyhez Esterházy tartozott, 's csak a' gyalogság egy része küldeték, Fülöp hanoverai herczeg 's Strasser vezérlete alatt, mellékutakon Bosniába, honnan egy pogány csapat fenyegeté megtámadással Veterani seregét.

Mig ezek a' hadak véres színhelyén történtek, néma magányában éle a' szép Fána keblének bújával, 's a' csalódott remény keserű érzelmével látá, mikint bár hetekké nyúltak a' hosszú napok, nem tér vissza a' vidékre kedves lovagja; — e' kínok közt lépé őt meg kellemesen ama szállongó hír, hogy Bosniába császári

csapatok vonultak; mert ezek közt vélvén Imréjét, édes remény-nyel biztatá őt szerető szive, hogy az, habár rövid időre is, felkeresendi epedő Fánáját.

A' biztató remény ez édes remegésével állott ő egy estve az Ilovác egyik ormán, kémlelő tekintetét a' macsvai sikságon futtatva végig, 's minden porfellegben, melly az uton emelkedék, epedve gyanítá rejtezni szerető lovagját; — 's mint ott állt szive dobogó vágyával, a' waljevoi uton sűrű porfelhőket láta emelkedni; — 's miután azokat szétoszlatá a' nyári szellő lengése, száguldó lovagok tarka alakjai fejlődtek ki belőle; ámde e' látvány nem lehete örvendetes a' leánynak, mert a' távolból felé lengő szellők, egyszersmind a' csatafegyverek ropogó zaját hozzák feléje, 's a' mint közelébb jöttek a' lovagok, bennök futó császári katonákra ismert a' leány, kiknek nyomait vad lármával követé a' spahik egy kétszerte nagyobb böszült csapata. Futva hagyá el e' látványra bérczormát a' szép leány 's remegve siete lakába, hol leborulva az üdvezítő szent képe előtt, ettől kért segílyt 's oltalmat kedvese számára, majd közölve a' közelgő veszélyt anyjával, gyorsan elkészültek, hogy ha, mint hivé, az üldözöttek közt lenne Esterházy, ennek oltalma alatt vonulhassanak odább egy békesebb vidékre.

Azalatt a' csatalárma mindinkább közelge, a' völgyben csakhamar száguldó mének léptei dobogtak, a' leány kitekinte ablakán, 's egy csapat császári népet láta lakuk felé sebesen vágatni. „Ő jön, anyám! siessünk elébe — kiálta a' leány — mert minden percz veszteség!” — 's kivoná a' pitvarba remegő anyját; ámde itt sikoltva hátrált vissza, mert a' vélt kedves helyett Strasser Joachim a' gyűlölt ezredes ugrék le ménéről.

„Minden veszve van, szép leány! — ordíta ez átölelve a' reszkető Fánát — a' török nyomunkban van, tévutakon siettem ide, — jer, kövess futásomban szép hajadon mit, te habozol? ide vitézek, öleljétek fel egy lóra e' leányt, őt meg kell mentenünk a' török dühétől!”

Fána ájulva dőlt anyja karjába, az ezredes erővel akará őt lovára emelni, de e' perczben minden oldalról előtört az ellen;

mert a' török jól ismervén e' vidéket, a' hegyi utakon haladt előre 's hamarább, mint Strasser remélé, jöve nyomába.

Iszonyu csata kezdődék, az ezredes mint böszült oroszlány vívott, serege elszántan küzdött; ámde hasztalan, a' török tízszeres száma győzött, a' császáriak sorra hulltak, — a' vész mindinkább a' lak felé közelge, hol Strasser majdnem egyedül állt már, — egyik karjával az ájult leányt ölelve, a' másikkal, mint fattyait védő tigris, csatázva az előre nyomuló törökök ellen, kiknek fiatal vezére gyorsan szökölt le lováról, 's e' szavakkal: — „hát e' szép hourit véded olly böszülten giaur? — rohana Strasser felé, 's mig ajkai gunyolva mondák: — milly dicső ajándok leendő ez Kiuperli Achmetnek!“ vasa Strasser Joachim keblébe merült, 's a' mint ennek elgyengült kara lesikamlott a' leány derekáról, a' török nyergébe ragadá Fánát, 's leöldököltetvén népe által az ezredes még élő hőseit, győzelmi lármával tűnt el prédájával a' szomszéd-erdőbe.

III.

Alig mult néhány óra e' véres csata után, midőn sebesen vágatva közelge egy huszárcsapat Fána feldúlt laka felé, mellynek ifju vezére, Esterházy Imre, az ijedtség sápadt színével szép arczán futtatá végig szemeit a' százakra menő holt testeken; borzadva vevén észre, mikint a' hely, hova szive epedő vágyával közelge, csata bösz játékának vala vérszintere rövid távolléte vészteljes szakában.

Mint nyíl, röpült a' hölgy lakához, a' pitvarban a' holt anya véres teste feküdt már meghülve 's életjel nélkül; 's bent a' lakban, 's az egész völgyben hasztalan keresé a' kétségbeesett ifju imádott kedvesét.

Órák mulva egy agg pór lépett elébe, ki kalóza vala a' törököknek hegyi utukban; ettől tudá meg, hogy Fánát egy ifju török rablá el, mint monda, a' nagyvezér számára, 's hogy az ezredes, ki a' szerencsétlen csapatot védé, szinte elveszett a' véres csatában.

Most lön világos minden Esterházy előtt; Strasser, ki Fülöp

hanoverai herczeggel kába vakmerőséggel támadá meg Boszniában a' tizszerte számosb ellent, elveszté csatáját 's ide e' tájra futa, hogyha már a' csata babérját elveszté, itt erőszakkal küzdje ki a' szerelem myrtus-galyát, 's elragadva magával Fánát végkép fel-
dúlja a' szeretők üdvét, melly, ha más uton tér vissza a' sereghez, itt e' völgyben, hova aligha tévedt vala a' török, még felvirult volna Imre számára.

Szép olvasóné! te már szerettél, 's jó olvasó! a' te kebled is érzé a' szerelem mindenható hatalmát oh, képzeljétek, vagy ha holdog vala sziveitek érzete: idézzetek vissza egy szép, egy édteljes perczet szerelmetek rózsza-szakából, egy perczet, midőn a' legistenibb kéj előérzete rezge keresztül a' kebel húrjain, 's midőn már nyilni akartak karjaitok, örökre szerető kebletekhez csatolni sziveitek szeretett kedvesét, — 's ha e' perczben lecsapott volna a' sors üldöző villáma, — ha a' remény rózsáit elfagyaltalta volna a' kínos való rideg dere, 's ha a' várt kéj helyett ama kínos tudat lepte volna el kebleteket, hogy az, kit olly forrón szeretettek, kit birni vágytatok 's reméltetek, egy hosszú életre örökre oda, 's elveszve; nemde iszonyu 's rettenetes kín dülta volna kebleteket, 's a' legretentőbb kétségbeesés vonult vala sziveitekbe a' várt, de eltűnt éden helyébe?

Nem, nem! itt nincs szükség tollamra, a' köny — melly szép szemetekből leperereg a' rózsaaarczokra — elárulá, hogy felfogtátok Imre kínjait, 's hogy sajnálva tekintetek a' szegény ifjura, ki a' halál sápadt színeivel arczán, 's a' kétségbeesés rettentő kinjával keblében álla némán a' holt testek között, némán, mert az illy fájdalom nem talál szót, 's könyekben enyhülést.

Az ifju egy leirhatatlanul búsz tekintettel pillanta még egyszer az anya halvány holttestére, 's leemelve a' ház faláról egy feszületet, melly előtt csak imént térdelt érte imádkozva a' szép leány, ménére veté magát, 's elszágulda arra, merre a' törökök vonultak, megmenteni Fánát, vagy ha nem, — éltét veszteni a' véres csatában.

Üldözése hasztalan volt; a' törököket nem érheté el, 's ő ama kínos öntudattal, hogy örökre el van veszve kedvese, tért vissza rövid idő mulva tiszte helyére.

Jó olvasó! vesztettél-e már valaha el egy kedvest ez életben? ha igen, — oh, emlékezz vissza a' kinteljes perczre, midőn az élet véglehellete sikamlott le a' halvány ajkakra, 's a' rózsa, melly olly szépen virult számodra, örök hervadásul adaték a' föld sötét ürébe. Rettenetes kín lehet ez, de nem főfoka a' kebel poklának; mert bár leverő 's életüdv-ölő érzemény tudni, hogy az, kit szerettünk, nincs többé; — százszer borzasztóbb ama fekete öntudat, hogy a' leány, kinek szerelméhez, birtokához volt kötve éltünk üdve, kit olly forrón tisztán — mint testvér szeret testvért — szereténk keblünk magasztos hevével, kinek tiszta angyali erényét egy nemével az ihletésnek imádánk, kit még a' szellőtől is, melly keblét illeté, féltünk, 's kit szeplőtelenül, mint ma-született kis eányt, véltünk egykor vezetni az oltárhoz, mellyen túl az élv 's kéj kezdődik, hogy mondom e' leány él, ámde veszve nekünk, — 's oda vetve mártalékul egy buja vágytárs lobogó kéjének.

Igen, érzem a' kint keblemben, de leírni nem tudom, érezd te is velem szép olvasóné; 's hogy szétszórakozzunk egy kissé, kövess a' császári tábor zajgó körébe.

IV.

Mint tudjuk, a' budai diadal után mindenfelé győze Leopold fegyvere, 's bár Erdélyben Tököly emelé fel zászlóját, — a' császári seregek, nem csak az anya-honból tolák ki a' törököt, de Serbiában, az anyától olly rég élszakasztott leányországban is, diadallal nyomultak előre. — Aeneas Sylvius Piccolomini, a' nemes lelkű vezér, e' dicső ellentétele a' vad Carafának, hódítá meg e' tartomány nagy részét inkább erénye, mint fegyvere által; mert a' szelid bánásmódja által megnyert hegyi nép önkényt csatlakozék Csernovics Arsén patriarchája vezérlete alatt hozzá; 's a' clemntini hegyi lakók dicsőítve nevezék őt a' legjobb királynak.

Ámde a' szép lelkű férfiu ezrek könyűi által kísérve szállt kora sírjába, 's bár Draskovics János, 's a' később olly hősi véget ért Veterani Fridrik méltó utódjai lőnek a' derék elhunynak, a' bécsi hadi tanács segély 's pénz helyett csak kivihetetlen terveket parancsoló fonák rendeletei megköték a' vezérek kezeit, 's még olly

balga vakmerőségek, millyenek Strasseré 's rokontársaié valának, még inkább fogyaszták a' csekély császári sereget; Byzantban ujult erővel készült a' porta a' vészes csatára.

A' nemzetek ama vészteljes korszakában, midőn mindenfelől összevonul felettök a' vészek moraja, 's midőn hosszú küzdés, 's szenvedésszülte gyöngeségükben az enyészet örvényén állanak, 's csak egy hajszálon függ sorsa 's jövője, — szokott a' sors egy férfit teremteni számukra, ki lángesze, erénye, vagy hősi bátorsága által ujra felélesztve a' szunyadó erőt, vagy öszpontosítva a' csekélyt, mi még létezett: nagyszerű fellépése által új életet lövell a' nemzetbe, feléleszti abban az önérzet lélekemelő tűzét, 's okosan vezérelve azt, tettekre lelkesíti a' tömeget, mely csak imént gyáván türt 's csüggedve remegett.

Ama perczben, midőn mindenfelé hanyatlott a' porta hatalma, 's egy csapás a' másik után érte a' félholdat, emelé II-ik Sulejman sultán, Kiuperli Achmetet a' nagyvezérség fényes polczára. — Achmet, egy szellem- 's lélekdús férfiú, előbb konstantinápolyi Kay-makan, most teljes hatalmu nagyvezér, nem csak a' császárnak bírja kegyelmét, de szeretetét 's hódolatát az ozman népnek is, mellynek benne vakon helyezett, 's a' dervisek 's imánok megnyert befolyása által szellemi felemelkedése hatalmával, 's az által, hogy fel tudta ujra a' moslimekben ébreszteni a' szunyadó önérzetet, 's a' mult dicső képei után epedő vágyat, a' nyomor közepette egy hatalmas hadsereget teremtett elő, 's pedig — mint egy második Wallenstein — a' nélkül, hogy pénzt követelne erre urától. — Táborába kényszerített sereget nem fogada; önkényt egy nemesb önérzet vezérlete által kellett ide jöni a' bajnokoknak, 's eltökélve lenniök Mahomed zöld lobogója alatt vagy meghalni, vagy, mint a' dervisek hirdetéik, kivívnia a' félhold előbbi hatalmát.

A' ritka férfiú e' szokatlan fellépéte nem marada siker nélkül; a' lelkesedés heve szállta meg a' kelet népeit. — A' bajnokok mindenfelől sereglettek résztvenni a' félhold új hatalmát megalapítandó csatákban, 's még a' dúsak 's rangosok, kiket családi helyzet, vagy aggság nem engede a' táborba vonulni: pénzt 's aranyat küldtenek; 's a' dervisek 's imánok a' moseak szent edényeit adák át. A' nép olly tódulva gyűlt, hogy bár csak a' leglelkeseb-

beket tartá meg körében a' nagyvezér, kétszázezer emberrel indult (1659) a' csatába, 's mig közeledése uj lelket lehell az erdélyi törökökbe; ő Serbia felé nyomult, 's csakhamar hátravonulásra kényszerítve a' most badeni Lajos által vezérlett császári sereget, Pirosvár 's Nissa falaira feltüzte a' győztes félholdat, — 's meghódítandja Belgrádot is, ha Temesvárra nem pazérolja el kámbán erejét, 's az akkori körülmények 's az osztriaiak mindenfelőli szorítása mellett könnyen előre nyomulhatand az imént elvesztett Budához. *)

Ámde e' hasztalan erőpazarlás 's Husein basa eszéki vesztesege által gyöngítve, egy ideig vesztegelni vala kénytelen, majd ismét Konstantinápolyba tért vissza, hol a' bajnoki tetteit magasztaló nép által örömlárma közt fogadva, az elhunyt Sulejman helyébe barátját II-ik Achmetet emelé a' trónra, 's ez általa, 's a' győzelmei következtében alig mérsékelhető lelkesülésre ragadt diván, 's nép által uj kincsekkel 's seregekkel ellátatva, röpiült ismét vissza a' csatátérre; Tittelt — hol a' szöke Tisza a' Dunába ömlik, 's melly kulcsa az aldunai vidéknek — jelelve ki első diadala színhelyét.

Mi egykor Lützen a' protestánsoknak, 's Vaterlő a' bátor corsicainak, az lön most Osztriának Zalankemén, hol Kiuperli egybevönult rettentő hadával. Szemközt vele, alig hatvanezer emberrel a' badeni herczeg állt, ügyetlen hadvezér, kit csakhamar körülkerítve Kiuperli, elzárá Pétervártól, hol az éléstá-

*) Kiuperli akkorban, midőn nálunk olly igen üldözék hitükért a' hon polgárait, Serbián keresztül vonulván, egy faluban, hol csupa görög nem egyesültek laktak, nekik azt, hogy templomot építhessenek 's papot tartsanak, megengedé, 's ezt ellenző papjainak e' nemes választ adá: „Mért üldöztek valakit hiteért? ha az embernek hite nincs, rablóvá, ha van, becsületes polgárrá lesz; 's nem kívánja-e inkább azt a' porta érdeke, hogy szorgalmas jámbor emberek lakják tartományait, mint hogy üldözéseink miatt a' föld pusztán maradjon.“ — Ugyanitt azt rendelé, hogy ha a' faluba jön, neki minden család egy tyukot adjon; 's ez alkalommal 20-at, midőn ujon érkezett, már 200-at kapott 's ekkor nevetve fordult papjaihoz, mondván: „Im, a' türelmesség gyümölcse most jól fog esni a' tábornak!“

rak valának, mellyeknek illykép nélkülözni kellett tartalma nélkül, elől a' török sereg megrohanásának, önkeblében pedig az éhenhalás kínjának vala kitéve a' császár hadserege.

E' kétes helyzetében az osztriai tábornak csak egy férfiú vala, ki nem tudá csüggedni, 's ki nyugtalan vágygyal tekinté elébe a' holnapi napnak, melly eldöntendi a' feleknek e' kétes tusáját. — Esterházy Imre volt ez, császári ezredes most; ámde nem az életvidor 's szép ifju többé, hanem egy bús szenvedő alak, ki nek korán elhervadt arczára az egykori rózsák helyett, a' hosszú kín 's küzdés üté fel a' lélek-fájdalom mogorva bélyegét. — A' fájdalom, ha elérte főfokát, eltompul; 's a' kebel, ha évekig mardosták a' kínok, végre elfásul, az érzemények kihálnak belőle, 's csak az életunottság ül ott sötét rémeivel, mellyek egyedül a' halálban keresik ama vigasztaló barátot, ki végre kiirtsa a' kebelnek rettentő kínjait. Illyen volt hősünknek hangulata is a' völgyi gyászlátvány után, hasztalan fürkészé ő Fánája nyomát; minden, mit megtuda, a' bizonyosság volt, hogy Fánája Achmet háremi rabja, — 's e' bizonyosság, hogy más töré le a' neki virult tünde virágot, a' halál sötét öle felé csalá őt; de hasztalan... az enyészet fekete nemtője nem könyörült rajta; hiába rohant ezer vészekbe, a' fegyver éle, az ágyúk golyója kerülvén őt, 's élnie kellett életunt keble iszonyu kínjával.

Most térden feküdt az ifju; ajkai már órák óta szent imát mondtanak, mert csak a' hit szelid malasztja, 's a' sírontúli viszonlítás reménye vala az, mi némi enyhülést kölcsönze még az elfásult szegény kebelnek. „Uram, én értem parancsod! — e' szavakkal kelt fel imazsámolyáról az ifju — 's nem leszek méltatlan a' dicső szerepre, mellyre kijelelt isteni végzésed, — igen, ő a' rettenetes rablá el éltem üdvét, 's ő, ki letöré viruló rózsámat, most honom birtoka után nyújtja ki rabló kezeit; ámde itt vagyok én, uram! ha szent hatalmad segít, felvirad a' szegény kebel vérlepte boszúja.“

E' szavak után uj imára nyílt az ifju ajka, mintha erőt akarna kérni az ég urától ama tervhez, mellyet csak imént árultak el homályosan ajkának szavai.

V.

Másnap 1691. augusztus 19. volt, 's a' két sereg csatára készen állott szemközt egymással. A' badeni herczeg, Stahrenberg Guido gróf 's Serényi János a' jobb oldalt, Dunevald a' balt, Barfus gróf a' középet igazgatá, 's hátul védőleg állt 's magyar 's horvát lovasság, mellyet Zrínyi Ádám, a' vadkan fogai által veszett Miklós bátor fia, vezérle. A' csata korán reggel kezdődött; az első rohanást Lajos herczeg tevé, a' jancsárok fegyvere 's nyolczvan ágyú bösz morgása által fogadtatva, mellyek tüze elől hátrálni kezd a' sereg, majd a' holsteini 's Arenberg herczegek vezérlete alatt újra az ágyúkig nyomul, Souches gróf elhal, Stahrenberg megsebesítve dől le ménéről, de vérezve másikkra veti magát, tette által feléleszti a' sereg csüggedő bátorságát, 's hősien dől el a' spahik böszült körében, míg más oldalt a' török lovasság dül, a' császári sereg ott is hátrál, ezrek halnak, 's a' diadal a' török részre kezd mindenfelé hajolni.

'S a' veszedelem e' perczében a' török sereg hátuljából jajveszékélő zaj hallatszik, Zrínyi huszárjai küzdenek ott, a' tar megrémül, az osztriaiak mindenfelé újra élednek 's küzdenek; de a' jancsárok, mint érczfal, állnak, 's nem tudnak hátrálni, bár több ízben nekik rohan a' huszárság — a' vad hadfiak elhalnak, de nem futnak el vérlepte helyükről, — nem! mert az éltető szellem, a' sereg lelke, köztük van; Kiuperli Achmet tábori zene által kísértetve vágat le 's fel, — mindenütt, hol vész van, megjelen 's bátorít; új erőt lehell a' csüggedők keblébe, 's sasteintettel igazgatja mindenfelé dühöngő népeit; — Dunevald, Barfus és Sauran hasztalan küzdenek, hiába mer mindent a' magyar lovasság, a' jancsárok szírtfala rendületlenül áll; a' kevésb számu császáriak csüggednek, egy percz még, 's az eldöntő csata végkép vesztye van.

Zrínyi mellett egy fekete öltözetű levente küzd vérlepte ménen, mellynek fehér színét csak csekély foltok mutatják már, 's e' szavakkal: „Hah! látod, Ádám — ott lobog kolcsaga, — az

óra üt, boszúm megért, isten veled!“ robog előre egy huszár-csapattal.

’S ezután kevéssel elnémul a’ török hadi hanga vig zenéje; a’ jancsárok böszülve ordítanak, a’ török zászlók ’s lófarkak meghajlanak, ’s egy jajveszéklő hang, mely ezer torokból olvada össze, hirdeti, hogy Kiuperli Achmet a’ rettenetes nincs többé!

Vakmerően rohant ő csekély kíséretével egy osztrák-csapatnak, ’s mint előre nyomult, hátulról huszárok vevék körül, kiknek vezére e’ kiáltással: „Életüdvöm gyilkosa, Fánám erényhóhérja, a’ boszú órája üt!“ rohana Achmetnek, ’s bár elszántan védé ez magát, — ketté hasítá egy csapással fejét, mig pisztolya keblét járja keresztül.

Nem kell mondanunk, hogy e’ férfit Esterházy Imre volt, általa veszett a’ rettenetes Kiuperli Achmet; — a’ császáriak győztek, ’s a’ remegő hon mentve lön.

VI.

Tíz évvel a’ zalankemeni csata után a’ sz. Pál remete szabályát követő ama zárdában, mely Sopronhoz közel emelkedék a’ regényes bércek között, a’ sötét cellák egyikében halvány arczu barát térdelt egyszerű imazsámolyán; — aszott kezeit görcsösen kulcsolva egy fafeszülethez, melyre sűrűen peregtek le szemének könnyüi.

Az imádkozó sohajtva kelt fel térdelő helyzetéből, ’s ha künn az ajtó felett nem olvasnók a’ „frater Emericus de Esterháza“ szavakat, — ez aszott vázalakban, e’ halvány, földsárga arczban, e’ becsett, elhamvadt szemében, aligha ráismernénk ama szép leventére, kit egy évtized előtt Serbia regényes völgyében láttunk a’ tünde szép Fána karjaiban nyugodni.

’S oh, jó olvasó! — előlheti-e a’ cella magánya a’ mult szép emlékeit? a’ szörcsuha alatt nem dobog-e emberi szív, ’s a’ megszentelt föből ki lehet-e irtani az emlékezetet, mely visszarámpen lenge szárnyain az ifjúság rózsakorára? — oh, nem! a’ mult szép emlékei örökké élnek a’ kebelben, ’s jaj lenne az emberi nemnek,

ha a' kín közepette a' boldog mult édeni perczeiben nem lelne a' kinzott kebel néha néha nyomoru enyhülést.

Ha ez áll, ha évtizedek, ha egy hosszú élet kínjai nem törlik ki a' mult emléket, milly élénken élhete ez a' szerzetes agyában, kit csak imént alig egy év előtt varázsola vissza egy lélekrázó jelenet boldog multja eltűnt körébe, 's kinek kínjai, mellyek egykor elhamvadtak, már a' viszonzlás által ismét ujult erővel rohantak keblére.

Oh de milly viszonzlás vala ez! a' szerzetes, mint tagja egy horvátországi zárdának, éjjel a' szomszéd-apácza kolostorba hivaték, mellynek egyik cellájában a' szent szűzek egyike haldoklék.

A' szerzetes belépett, a' szűz már nem tudá szólni, 's mire ráadá a' barát végső áldását, sohajtva élni szűnt; — 's a' szent férfit alig méltatva figyelemre a' halottat, távozni akart, midőn a' belépő apátnő ünnepélyes hangon jelenté ki a' körülálló szűzeknek, hogy Csernovics Franciska hűg nincs többé.

A' szerzetes alig tudá magát megtartani ingó lábain, 's az apátnő folytatá: „mint tudjátok nővérek, a' holt különös engedelemmel naplót vitt; én nem akarom tudni a' titkot, melly ez elholt keblét öldöklé, im szent atya! itt a' napló, adja át ön a' tűz emésztő lángjának.“

A' barát átvevé a' naplót, 's éjjel, a' midőn mindenki aludt a' zárdában, a' holt cellájába lopódzott, 's reá nyomá az örök hűség 's emlékezet csókját Fánája hideg ajkára.

A' napló nem lön a' tűz martaléka, belőle olvasá ki csende' cellájában a' szerzetes, hogy Fána a' száguldó törökök keze közül a' hanoverai herczeg által kimentve, egy szerb-csapatnak adaték által, mellyel az előre nyomuló török önkénye elől Montenegro bércei közé menekült, hol egy darabig lappangva a' zalankemeni diadal után Imréje hűségeskújében bizva, Magyarhonba vándorlott egy rokonával, ki álürügy alatt Fraknón Esterházy Imre után tudakozódván, e' választ: „ő nem a' világ polgára többé —“ nyéré Páltól, a' fényes Esterházy-ház fejétől; melly, a' zárdai életre czélzó szavakból kedvese halálát gyanítva, Fána hitünkre tért, fátyolt vön, 's miután évekig küzde keble kínjával: Imréjéhez híven tért át egy jobb, boldogabb világba.

* * *

Gyakran álltam én Posonyban mohos kövén egy halotti sírnak, mely a' főtemplom ama kápolnájában látható, hol sz. Jánosnak, az alamizsna- osztónak csontjai nyugosznak. E' sírt csak egyszerű márványkö jeleli ki eme latin felirással:

„Alamizsna-osztó sz. János: — az emberi szeretet 's felebaráti sorsát enyhítő nemes lelkület ezen szent bajnokának oltalma alatt fogok én uram, megváltóm! benned 's szent irgalmas anyádban elhalni 's örökké nyugodni.“

A' férfin, kinek saját végrendelete szerint e' sírkő téteték: előbb zágrábi, majd veszprémi püspök, végre esztergami érsek volt, atyja mindenütt a' szegénységnek 's ápolója a' szenvedőknek, kik közt évenként nyolczvanezer forintot osztata ki, 's kik iránti nemes buzgalmában egykor e' szavakkal vevé le püspöki keresztjét nyakáról: „menjetek, vigyétek zálogba, 's mit kaptok legyen szegény felebarátim sajátja.“ — Ő idézett elő művészeket a' műveltebb külföldről; általa emeltetett a' posonyi főoltár, az, mellynél utódjai megkoronázzák a' magyar királyt, mellynél ez, az alkotmányra esküszik 's elfogadja első hódolatát a' magyar nemzetnek; ő alapítá a' posonyi ápoló-szűzek olly közhasznu zárdáját; — 's ő ada ki százezreket a' szenvedő emberiség számára, míg végre mint nyolczvankét éves férfin 1747-ben e' néma sírba szállt.

'S irigyenők-e jeles ember szende nyugalját? — hisz ő az életben olly sokat szenvedett; mert mint a' sírkőn látjuk, ő Esterházy Imre volt.

MAGYAR
ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI

FRANKENBURG.

IV. FÜZET.

TARTALOM.

Garay: Az obsitos.

Vachott Imre: Hollós Mátyás az álkirály udvara.

Erdélyi: Csoltó vitéz. (Ballada.)

Kovács Pál: A' vig czimborák.

Ney: A' szív. (Románcz.)

MAYYAR

ÉLETKÉPEK

VERSEK

STANKEWICZ.

IV. FÜZET.

NYELV

NYELV: az emberiség.
Nyelvi tanulmányok, különösen az ősi magyar nyelvről.
Erdélyi Csaba által (Budapest).
Kiadás 1911. 4. és 5. kötetek.
Kéz: A. sziv. (Hemlock).

AZ OBSITOS. *)

GARAY-TÓL.

Hárman valának együtt, a' potrohós bíró,
Egy obsitos vitéz és a' furlangos író;
A' többi asztaloknál együtt és szerte szét
Vidám parasztleányok itták a' hegy levét.

Ott ültek, iddogáltak vécsernye óta már,
Keringett és fel is dőlt a' bujdosó pohár,
Mátyás király se' nyert tán több éljent a' Dunán,
Mint mennyit Háy János, az obsitos magán.

'S volt is miért e' nagy zaj, ez éljenhátoru,
Az obsitosnak párját nem látta hat falu,
A' szem 's száj elállott merész beszédein,
Ország-világ-csodálta vitézi tettein.

*) Bocsánatot kérek a' szöért; egy kissé nagyon is közéleti, de épen mivel annyira az, gondoltam megtarthatónak sőt megtartandónak ott, hol életet, még pedig élesen kifejezett közéletet festek, legalább addig, míg reá alkalmasb szónk leszen, mint az elbocsátott, hazavénült stb. hasonló szavaink, de kérek obsitosomnak a' szövegben előforduló némelly saját szavaiért is, mert emberemet annyira az életből vettem, hogy a' kidolgozásban alig van egyéb érdemem, mint hogy azt rímekbe foglaltam, a' mi pöezis a' történetben van, az bizony nem az enyim, de egészen obsitosom érdeme. G.

Most is kezébe vévén az öblös meszelyest,
 Kalandos életéből regét regére kezd,
 Hol 's merre járt, mit látott, mit tett ő 's társai,
 'S hallgatva függtek rajta mindnyájok ajkai.

Ő ki ármadiákat vert széllyel egy magán,
 Tul jára hadnagyával az óperentián,
 A' francziák fejével sátrát körülraká,
 És a' világ végénél lábát lelógatá.

„De még ez mind csak semmi!“ szokása mondani,
 'S közelb csoportosulnak a' többit hallani;
 „Mit? semmi? — mond a' bíró — a' soknál is sokabb,
 Igyek komám!“ és isznak mindnyájan mint a' csap.

„Nem addig van — kiált most a' furfangos diák —
 A' legjavát elhagyta — és most őt hallgaták —
 Kendtek még mitse' tudnak, ha egyet el nem mond,
 Hogyan fogá el, bátyó, a' nagy Napoleont.“

„Hm! — mond az obsitos hős — a' nagy Napoleon!
 Nagy ő francziák közt — és vállán egyet von. —
 De, engem úgy segéljen, nem a' magyar közölt,
 'S hát még — velé utána — magyar huszár előtt.“

És itt magát értette az obsitos baka,
 Ámbár lovon soh'sem volt élteben jó maga;
 De annyit emlegette, és annyiszor lovát,
 Hogy végre is huszárnak kellett hinni magát.

„Hol volt hol nem, bizonynyul már meg nem mondhatom,
 Kétszázezer vitézzel jött ránk Napoleon,
 Mi, tán mindössze százan, vagy kétszázan valánk
 Mind nyalka szép huszárok, mind tűz és annyi láng!“

A' furfangos diák itt szörnyet prüszszente rá,
 De Hány ő beszédét tovább is folytatá:
 „Kétszázezernek ellen kétszáz, az angyalát!
 Mit gondol kend, bíró ur, ki adta meg torát?“

„Ki adta volna hát, ki? — viszonz a' kérdőzött —
 Csak volt a' kapitányban ész, és nem ütközött?“

„Volt ám, de volt courage is, komék, és mekkora!
Megülközének biz és hogy!“ kiált a vén baka.

„Magam valék az első, ki közbe vágaték,
Hullott a francz előttünk, mint a fű mint a jég!
A nap megállt fölöttünk bámulni a csodát,
Kétszázert hogy vert meg kétszáz, az angyalát.“

És a diák ujonta szörnyet prüssszente rá,
De Hary ő beszédét tovább is folytatá:
„Futottak már a franczok, mint szélben a katáng,
Utánok a magyarság, hogy szinte fúladánk.

‘S im a futóknak közte meglátom a vezért,
Arany kengyelbe lába, lovával szél sem ért;
De én is paripámat utána rugtatom,
‘S egy sűrű erdőszelel vitézül elfogom.

Az angyalát! kiálték, ‘s megcsípem őt nyakon.
Most valld meg, ugy e hogy te vagy a Napoleon!“
„Való a mi való — szólt — vitéz, hogy az vagyok,
Csak életemnek kegyelmezz, arós nem maradok.

Kérj tőlem a mi tetszik, vitéz magyar legény,
A francziák császára kincsekben nem szegény!“
„Az angyalát — kiáltám — uram nem addig a!
De jössz a kapitányhoz, lánczhordta francia!“

És a diák ujonta szörnyet prüssszente rá,
De Hary ő beszédét tovább is folytatá:
„Mentünk és mendegéltünk, ‘s kiervén a sikon,
Egy hat-lovas hintó áll előttünk gádzagon.

A hat-lovas hintóban egy uri asszony ült,
Aranytól és gyémánttól ruhája nehezült.
A mint reánk tekinté: „Oh Jézus Mária!“
Kiálta, mert hogy ő volt Mária Luiza!“

„Igy kell-e téged látnom, oh nagy Napoleon,
Én nagy felségű férjem kegyetlen lánczokon?
‘S ki vagy te, jó vitézem, ki őt im elfogád?“
„Vitéz Joannes Hary, mondím, az angyalát!“

„Halld, a' mit én tenéked mondandok, jó vitéz -
Szólt most az uri asszony, 's mélyen szemembe néz -
Te olly vitézi tettet követtél itten el,
Minőt még egy magyar sem, mely nagy dijt érdemel.

Ha őt te elbocsátod, ígéretet teszünk,
Hogy holtom-'s holtodiglan enyém-tied leszünk.
„Az angyalát! kiáltám, felséges asszonyom!
Tudom mi a' becsület, legyen szabad rabom!

Szép asszonyért, szép lányért az igazi vitéz,
Tüzet, vizet kiállni, pokolba menni kész,
Vitéz Joannes Háy igaz magyar nevem:
Üljön fel a' császár ur, — itt van reá kezem!“

És a' diák szörnyűen 's nagyot prüszszente közé,
De Háy ő beszédét ekképen végezé:
„Mondottam, és a' császár legott elvágtatott,
De két kezembe két szép aranyórát nyomott.

Az egyikét, gondoltam, kapitányomnak hagyom,
A' másikat későbben elkérte hadnagyom;
Az angyalát! csak egyet tartottam volna meg,
Mert most el is hihetik nem is kigyelmetek.“

De ők mindannyin hitték, a' potrohos bíró,
A' vigadó legények, még a' gonosz író,
A' furfangos diák is nagyot hörpentina szólt:
„Nincs olly vitéz a' földön, mint Háy bátya volt.“

II.

Nagy, derék vitéz kend, vitéz Háy János,
A' sereg kend nélkül bizony nagy hiányos.

Vajh sokat beszélt el sok vitéz-dologról,
A' mit ember nem hall hetvenhét országról.

Elbeszélte nekünk Franciaországban
A' tengernek partján hogy járt Pádovában.

Látván ő nagy partján óriási rákot,
Ollójával felvett egy lovas kozákot.

És midőn bejárta szép Tirolországot,
A' stajer hegyekben olly magasra hágott,

Hogy haját a' napnak lángja meg ne kapja,
A' hegyet végiglen csak hason mászhatta.

Máskor Mantovában kedvre túborozván,
Hét fejű sárkánnyal vitt mint egy oroszlán.

És ki tudná végét, és ki tudna mindent,
Vitéz Hány János vajmi nagy vitéz kend!

De ha még ezerszer olly vitézlő volna,
Mint a' mekkorának tudja kendet Tolna,

Azt nem engedhetjük, illy jó kedvbe' lévén
Hogy ne mondatnánk el e' vidám tor végén,

Mint 's hogyan járt el kend Bécsnek városába,
Király ő felsége látogatásába.

És az obsitos hős társin eltekintvén,
Megsodorja bajszát, kettőt is köhintvén,

Kémlődve, nincs-e tán diák körötte,
A' ki elprüsszentse jó magát fölötte.

De diák ez egykor nem volt a' bokorban,
Mind igaz hívő vett részt az éji torban.

'S vitéz Hány János isten igazába
Elveté a' sulykot ő bátorságába!

„Bécsbe — kezdé — Bécsbe, hát no hebe hóba,
Kedvem szottyan menni látogatóba.

Sok barátom él ott, 's nem egy generális,
Sőt, valót beszélve, maga a' király is,

Kinek ő felségét a' halál torkából
 Én mentettem meg nem messze Pádovától.

Mentem, mendégéltem . . . vagy mit is beszélek?
 Gyors fakóm vitt hátán, mint igaz, hogy élek.

Hej ha élne, most se látná senki párját,
 'S mint a' szél elértem rajta Bécsnek várát.

És a' hogy hajnallal a' városba értem,
 A' király házára mindjárt rá ismértem.

Két fejű sasáról, melly a' háztetön ül,
 'S mindennap egy tulkot költ el egy ebédül.

Ott fakó lovamról kényesen leszöktem,
 A' sövény fájához, mint illik, kötöttem.

Magam végig mentem az isterázsákat,
 Egytől egyig ismert régi jó barátot.

Végre eljutoltam a' tornác végére
 Kezem' egy ajtónak tévén kilincsére.

Vasból volt az ajtó, de nem nyílt szobába,
 Szép fehér ezüsből másik nyílt nyomába.

Az ezüst után a' harmadikra buktam
 Tiszta színaranyból, ott be is nyitoltam.

Ílät nem is hogy én, de a' mint rám tekinte
 Maga ő felsége szólt, 's magához inte:

„Isten hozta kendet régi jó barátom!
 Nos hogy állunk — kérdé — frissen a' mint látom!”

„Hála isten — mondám — megvagyunk biz ott még!
 Még a' régi bőrben, mint láthatja fölség!”

Jó fakóm is, az no, mellyen ő felségét
 Egykor megmentettem, járja, de a' végét.”

'S jó hogy említettem a' szegény párját,
Mert legott a' jó úr így kezdé mondását:

„Hát ugyan hol hagytad a' szegényt? azonnal
Istálomba véle, parádés lovammal

Egy azon jászolból kapjon eleséget,
Még pedig aranyból, — 's küldte a' cselédet. —

„Hát te már ettél-e?“ kérdezé jósággal.
„Nem bizony még felség! kerem átossággal.“

„Semmi no, csak ülj le — mondá és leültem, —
Van még vacsoráról egy darabka sültém.“

'S asztala fiából egyben is kivette,
'S egy fehér czipóval én élém letette.

Erre bekialta a' mellék-szobába:
„Van-e még, hej anyjuk, a' szlivoviczába?“

„Nincs bizony, felségesférjem és királyom,
Most kapá utósó kortyát a' lokájom.“

Szólott a' királyné. „Ej no, küldjön el hát
A' zsidóhoz által, itt a' pénz, egy szolgát.“

Dictum factum, úgy lett, hej de nem hiába,
Hogy királynak hozta, gyorsan is járt lába.

'S Mózsi nem hiába, hogy királynak mérte,
Finomúl kitellett mondhatom mértéke

És a' mint ekképen ittunk, eddegéltünk,
Régi harcainkról jó izűn beszéltünk:

Hát köröttünk egyszer olly sikoltozás van,
Mint mikor két tábor van hadakozásban.

A' királyi urfik (most látám őket meg,)
Czifra tarsolyomért összeverekedtek.

„Gyermekek — kiálta rájuk édes apjuk —
Hát ki van a' háznál, hogy ti hajba kaptok ?

Hát, az angyalát is, vitéz Hary bácsit
Egy se látja ? mindjárt parolát és pácsit.

Dictum factum, a' kis urfik rendre jöttek,
Vas markomba pompás parolát ütöttek,

Én pedig benyultam czifra tarsolyomba,
'S egy egy karajczárkát vettem a' markomba

„Nem, barátom, ezt nem engedem neked meg.
— Szólott a' király — pénz nem való gyerekeknek !

Pénzre több szükséged van neked, vitézem,
És én markomat már tömve, dugva érzem.

Szépen megköszöntem, rája elbucsúztam,
Jóllakott fakómat aklából kihoztam ;

'S a' királyi abrak nem is volt hiába,
Mert alig került be huszonnégy órába,

'S Bécsből itthon voltam, megcsinált gavallér,
Mert a' pénz ezüst volt és mindannyi tallér,

Tallér, az angyalát, még pedig lázsiás !
Hej, hogy elfolyának mint ezernyi sok más !

De azért az isten tartsa meg királyom,
Soh'se' lesz nekem több olyan jó barátom !“

HOLLÓS MÁTYÁS AZ ÁLKIRÁLY UDVARA.

VACHOT IMRÉTÖL.

I.

A' mult század végén 's a' mostani elején, *** megyében Hollós János vala a' leggazdagabb 's legsajátosabb magyar nemes ember. Uri házat fiatalabb éveiben az egész környék nagy vonzalommal látogató; később azonban különcz magaviselete 's a' miatt, hogy pórszületésű gazdasszonyát, Erzsókot vette nőül, majd minden rokona, barátja és ismerője visszariadt tőle. Egyedül a' természetével leginkább megegyező fiatal Hupy Márton maradt meg oldalánál, a' férfiak közül egyedül ezen, vagyonavesztett ingyenélő lett az ő hív frigyese, vele lakó házi barátja, kiről történetünk folyamában, olvasóink kegyes engedelmével, sokszor, igen sokszor fogunk megemlékezni.

Midőn Hollós János elhagyatott állapotát már már unni kezdené, nagyöröme a' szép Erzsóktól egy kurucz kis fia születék. A' mint Hupy a' világra jött burkust meglátá, ekképen szólott a' magzatában gyönyörködő apához: „János bácsi, ebből a' gyerekből nagy ember lesz!”

„Hiszem azt! — jegyzé meg János bácsi nagyot kacsintva

vérszemével 's parányit pödörítve hosszú bajszán—de hát mégis... miből látod azt, édes öcsém, hogy az én fiacskám nagy ember lesz?“ —

„Hát az orrából — lön a' válasz — és még több mindenféle körülállásból. Nézze csak, János bácsi, nézze! A' fiucskának kajla, sas-orra van, vonásaiban, tekintetében valami fenséges királyi rejtezik aztán anyja: Erzsébet apját pedig Hollós, vagyis régi-magyarosan Hollós Jánosnak hívják úgy segéljen, ebből egy második Hollós Mátyás lesz!“ —

„Mathias Corvinus!“ — kiálta föl János ur, 's szédelegve vette magát az ősi karszék ölébe, teste remegni kezdett, 's hátán egy, még általa soha nem érzett kényérzelem borsódzék keresztül, szemei előtt nagyszerű fényképek vonultak el, — és keble dagasztott kenyérként emelkedett, agyveleje pedig a' legbizarrabb látványok hangyai hemzsegésétől züggött, szóval, benne a' sejtések és régi álmak egészen megtestesülve léptek át az élet valódiságába, mi őt a' magasztos üdvösség hetedhét országába ragadá.

„Igaz — szóla elvégre a' magához jött képzeletittas — igaz, én tulajdonkép János volnék, és mint insurgens ezredes egész Hunyady János voltam, minden ember bámulta vitéz tetteimet! — Vezetéknevem Hollós, alias Hollós, — hitvestársam Erzsók, Szilágyi Erzsébet, a' Hunyadyak anyjának keresztnevét viseli . . . fiacskám, mint hajdan Corvinus Mátyás, görbe sasorru; tekintete királyi teremtücsce! ebből a' kilyökből Hollós Mátyást csinálók! . . .“ 'S lelkesülése hevében úgy megszorítá a' leendő kis királyt, hogy ez legmagasabb haragját éles nyávogással méltóztatott kegyesen kijelenteni.

„Hja, de mit ér az egész! — jegyzé meg vitéz János ur némileg elszomorodva — hisz a' mi nevünk mégsem Hollós, hanem csak Hollós. Oh az a' fatális y —! nem szánám ezt a' betűk közül örökre kitörlni.“

„Már miért — szóla az eszélyes Hupy . . . az ypsilonnak is megvannak a' maga érdemei. Lássa, uram bátyám, y nélkül nem volna atyánk, anyánk . . .“

„És ragyánk“ — adá hozzá János ur nem minden célzás nélkül Hupyra, ki kissé himlöhelyes volt. —

„Kérem . . . de y nélkül a' legtöbb nemzetségre rá sem lehetne ismerni; már mi volna az példának okáért, ha engem Hupy helyett csak úgy röviden, minden teketória nélkül Hupnak neveznének. Higgye meg, János bácsi, az y épen olly szükséges a' magyar nemes névhez, mint bunkós bot végére a' görcs. Különbem uram bátyám világosan érthető magyar neve olyan, hogy annak nem árt, ha épen el is marad végéről az y, sőt még így dicső, így emlékeztetne csak a' históriánkban olly híres-nevezetes Hollós-névvel!“

„Nemde, Marczikám? Látod, látod!“

„És én azt hiszem, hogy a' mostani Hollósyak őseit a' régi időkben Hollósnak nevezték, mert hiszen a' Hollósy nemzetség bizonyosan vérrokonsági összeköttetésben áll dicső emlékezetű Hollós Mátyás királyunkkal.“

„No persze! — kiálta fel ujra éledve vitéz János ur. — Hogy is volna ez máskép! Nincs ugyan rá documentum . . . de a' józan ész . . . oh kétséget sem szenved! mi az igazságos nagy Hollós Mátyás unokái vagyunk, és én meg fogom mutatni a' világnak, hogy fiamból egy uj Hollós Mátyást nevelek!“

Ezen magasra nyúló határozat következtében, vitéz János ur, legelőször is a' Hollósy névből minden irataiban kitörle az y-ont, 's minden jószágában kihirdetteté: hogy ezentül alattvalói őt Hollós Jánosnak, most született fiát pedig Hollós Mátyásnak nevezzék, 's ebben leendő urokat épen úgy tiszteljek, sőt imádják, mint a' népszerű, igazságos Hollós Mátyás királyt.

Hollósy vagy már most Hollós János ur és házi barátja a' furfangos Hupy Márton, sokáig törték fejüket a' növelési rendszeren, mellynek szabályai szerint valának a' kis Mátyást nagygyá képezendők. E' hosszas gondolkozás rövid credménye pedig az lön: miszerint a' kis Mátyás első gyöngé éveiben, tehát tíz éves koráig, a' leguriasabb, legtéltlenebb életmódban részesült. Apjától leendő nagysága eleven czimerét, mintegy játékszerül már három éves korában megkapá. 'S ez egy jól kitanított, Hanzo nevű pajkos holló vala, ki Hollós Mátyásunkat egész életén át híven kíséré, híven szolgálá, mert kis urától igen izletes salatokat, 's jóféle borkortyokat nyert jutalmul; sőt a' borivás Hanzónál elvégre olly szenvedélylyé vált, hogy majd mindennap lerészcgedék, 's ekkor az

egész házat dicsően mulattatá. De ez emberi tulajdonon kívül még egy nemes sajátság bélyegzé Mátyás hollóját. Ő felvágott nyelvvel beszélni is tudott, de csak két szót, mely mindössze is örökké ebből állt: Hollós Mátyás! 's e' két szó is alig érthető gordon hangon volt általa elhadarva, de azért ez, leginkább ez emlékezteté Mátyást jövőendőbeli nagyságára, ez nógatá őt szünetlen az apja által elibe tűzött óriási czél utolérésére.

Két évi hallomásos tanulás után, tehát 12 éves korában a' kis Mátyás deák — így nevezé őt az egész ház — egyedüli példányképe, a' nagy Mátyás király történetének alapvonatait már szóról szóra tudá, de ezen kívül az ismeretek semmi más nemébe és ágába nem avatlatott, nehogy agyveleje más idegen tárgyak által megzavartassék, 's figyelme a' főcélponttól elvonassék, 's mivel a' nagy király történetét az előzmények tanítása, és így minden összefüggés nélkül verték fejébe, természetes, hogy azt is csak homályosan és szajkó-módra tudá. De ez jó szándékú atyját legkevésbbé sem háborítá, mert csak Mátyás király történetének vérré válandó megismertetése után akará nagyreményű fiát azon szellemi és anyagi eszközök birtokába juttatni, melyek által ez kitűzött példánya nagyságát vala elérendő.

De ah, fájdalom! Az y-írtó öreg Hollós János épen akkor halálozott meg, midőn fia növelésére irányzott nagyszerű terveit már már létesíteni ohajtá. Igen, ő megholt 's bár nem épen olly halállal, mint Hunyady János Belgrád alatt, de hátrahagyandó egyetlen fiának sorsa miatt minden esetre olly lelki küzdéssel, hogy ez Hunyady János bajvivásainak legnagyobb tűzével is kiállta volna a' versenyt, és utósó kínos szavait is ekként hörögé el: „Kedves — fiam — igyekezzél Mátyás . . . király . . . hív . . . és . . . dicső követője . . . le . . . enni!”

Hupy sajnálkozóék is, nem is pártfogója halálán; nem sajnálkozóék pedig azért, mert most már egészen ur lett a' háznál. A' kis Mátyás deák, egészen Hupy atyáskodó gondviselése és felügyelete alá esett, ki csellemes, előrelátó ember létére, új sorsában egy igen különös, sőt rendkívüli élettervet készíte saját hasznára. Ő jól tudá azt, hogy a' kis Mátyás a' Hunyady király történetén kívül semmi egyebet nem tud, azon körülményt is ügyesen

fogá fel, miszerint a' gondviselésére bizott gyermek a' háziakon 's a' falu népén kívül semmi más idegen embert nem ismerte, mert ha atya életében, bár ritkán jött is a' házhoz egy-egy látogató, de a' kis Mátyást gondosan elrejték előlük, nehogy a' törpe alakok megismerése által nagyszerű előkészületeiben legkevésbé is háboritassék; az emberismerő Hupy tovább is híven folytatá ezen védrendszert, 's bár a' boldogult atya, nagyreményű fiát testileg lelkileg dicső emberré akarta kiképezni, de ő saját haszna miatt, a' kis Mátyást lelki sötétségében, világtól hátramaradásában továbbra is meghagyá; azért hát elzárt minden utat, minden ajtót és ablakot, mellyen a' tizenkilenczedik század művelt szelleme, 's nemzeti haladásunknak csak legvékonyabb sugára is behathatott volna a' gyermek butaságra kényszerített fejébe. 'S e' különös középkori cselfogás szűk ketreczében, Mátyás egész ifjukorát úgy élte át, mint valami második Hauser Gáspár, vagy mint Hunyady Mátyás a' cseh-fogságban, noha ő zárt magányában mulatságos időtöltés okáért csak testi élvezetekben részesült. Szegény fiú! Ő egyáltalában nem ismeré a' zajongó tarka világot, elszigetelt állapotában képzelni sem tudá mi létezik túl a' falu határain, melly szinte igen távol esett az országtól, 's így majd minden emberi közlekedéstől; Mátyásunk nem ismeré a' jelenkori polgárosodás óriási szüleményeit; mitsem tudott Páris és London világraható mozgalmairól 's mind azon hatalmasabb érdekekről, mik az emberi szenvedélyeket olly különféle irányu működésben tartják, 's a' jó és rossz házi szokásokon felül nem veheté szemügyre a' nagyvilági divatok és erkölcsök millió formáit. Ő csak olly kevésbé ismeré hazánkat, mint valamelly grönlandi törpe, mert hiszen ki sem adá tudtára, hogy Magyarország természeténél fogva termékeny, gazdag föld, de lakosainak nagyobb része anyagi, szellemi szegénységben sinlődik; ki sem adá tudtára, miként sok nyelvű hazánk már több idő óta az austriai birodalom kormánya alatt áll, 's most az újjászületés nagy munkájában izzadoz; és tudta is ő, hogy kedvező polgári állásánál fogva ez ügyben szinte tehetne valamit; tudta is ő, hogy magyar politikai, irodalmi és művészi élet, 's több e' féle magas dolog létezik! A' mi jó Mátyásunk inkább csak a' múltban élt, 's egyedül Mátyás király

korának története foglalá el egész valóját; 's bár ezen ismeret-hiány, ezen társaséleti nélkülözés sok keserű pillanattól, tömérdek baj- és gondtól megóvá őt, de azért fölébredvén benne a' világo-sabb öntudat, érettebb korában unni kezdé életének tespesztő egy-formaságát. Minek következtében Hollós Mátyásunk, kiről a' tuda-kozódó kíváncsi világ Hupy értesítése szerint csak annyit tudott, hogy világ- és embergyűlölő komor kórságban szenved; Mátyás tehát gyakran mély gondolkozásba merült, anyja és Hupy előtt sorsávali elégtelenségét mindinkább élesen kezdé nyilvánítani, 's elvégre is egyedül Hupy jelenlétében illy meglepő szavakra fakadt: „Hallja-e, bácsi! tisztelendő ur azt mondta nekem, hogy maga engem bolondnak tart, hogy maga az én jószágaim nagy jövedelmét anyámmal együtt elprédálja, nekem pedig semmit sem ad; azt is mondta tisztelendő ur, hogy én már magam ura is lehetnék, jószágaimat átvehetném, — azért hát adja ki vagyonomat, én elmegyek Budára 's úgy fogok ott élni mint Mátyás király.“

Hupy Márton urat e' váratlan nyilatkozatra majdhogy a' guta nem ütö meg; 's minden áron erőködék Mátyás fejéből a' jogos követelések halmazát kivenni. De hiába! A' hősünk lelkében keletkezett szabadságháboru elnyomása többé nem sikerült. Ő erőnek erejével szabad, független uralkodó akart lenni már valahára!

Mátyás legmeghittebb barátja, a' Hanzo nevű vén holló, mint-ha sejtené e' körülményt, ura fülébe sokkal gyakrabban zúgá most a' leendő nagyságára emlékeztető Hollós Mátyás-féle jelszót. 'S az ármányos Hanzo nemcsak nappal, de még éjjel is láttatá és hallatá magát alvó urával, ki a' kísérteteket vakbuzgóan hívé, 's félte is egyszersmind. Alig aludt el Mátyás, 's a' szörnyalakba bujt Hanzo azonnal csattogó szárnyakon 's rémitően villogó szemekkel rö-pült ágya fölé, 's olly iszonyuan néze rá, mintha lelkét akarná kivájni. E' gyakori kísértetes álomlátás majdnem kétségbeejtő 's agyonborzogatá félelemtől meg-megizzadó hősünket. Az elvál-tozott madárszörny, minden megjelenésekor bőgő, bőmbőlő han-gon zúgá fülébe a' Hollós Mátyás-nevet, és mintha valamire figyelmeztetni akarná, hosszú hegyes orrával szünetlenül csipdesé erősen magára burkolt ágytakaróján keresztül. — Tudom már mit jelent ez! — gondola a' már egy idő óta sem evő sem ivó Mátyás,

's éjen át végig olvasta Hollós Mátyás király történeteit nagyobb figyelemmel és érettebb észszel mint gyermekkorában, hogy így megtanulhassa abból, miként lehetne boldogult atyja, az intő sors és saját kívánata szerint, kis idő alatt a' nagy fejedelem hasonmás-sa. Reggel felé tervkohlási kórsága egész dühvel 's rendkívüli rohammal jött reá. Láta ő lázas állapotában tükör-falu 's gyémánt-oszlopszatu királyi csarnokot, arany- mennyezetü bitoros trónnal, mellyből tulajdon személye koronás fővel 's büszke tekintettel kormányozá a' félvilágot; körülte ezüst-szárnyu angyalok, panczélos daliák, nagy orru tudósok, 's kecskeszakállu művészek várakoztak legfelsőbb parancsaira, 's aransarkantyús lábai alatt valamennyi akarata létesülve állott szolgálatára. Tágas, fényes udvarában millió nép harsogá fülébe: „Éljen Hollós Mátyás, éljen a' mi nagy királyunk!” — Később nagyszerű temetkezési gyászmenet vonult el lelke előtt, mellynek bús-komolyan éneklő népe szünetlenül ezt zengé: „Meghalt Mátyás, oda az igazság!” De azért ő koránsem húnnya el, hanem álmában szebb tündérek puha karjain röpült fel a' mennyek országába, hol ismét a' magyar lelkek fejedelmévé avattatott. Ezen mindenek közt legdicsebb álma erősen megizzasztá képzelősködő hősünket; de ennek ugy kellett lenni, mert királyi látványa koronájául megjelenék fölötte a' fekete holló, melly, mintha Noe bárkájából lett volna kiküldve, ide 's tova jár vala, miglen megszáradának a' vizek, t. i. Mátyásunk verejtékes testén, ki mindjárt fölébredése után, kísértet- és álomlátással telt lelke rendkívüli működését sietett Hupyval közleni, 's határozottan követelé ettől, hogy jelentékeny álmát valósítsa, különben vagy őt vagy magát fogná meggyilkolni. Hupy jól tudván azt, hogy neveltje — Mátyásnak már gyermek-ségétől fogva magába szítt tápeleme, megrögzött eszméje, 's terveinek főczélja — egyedül Mátyás király utánzásában öszpontosul; szorultságában legczélszerűbbnek találá egyszerre oda nyilatkozni: miként Hollós Mátyást ő is a' legnagyobb, leghiresebb, legigazságosabb, 's legeslegboldogabb fejedelem- és embernek tartja, hosszasan adván elő, milly szép dolog az, ha valakit mind élteben, mind halála után annyira dicsőitnek, 's még száz és száz év múlva is csak jót és dicséretet beszél felőle a' tetteit bámuló utóvilág.

„És — folytatá Hupy mindinkább fölhevülve — a' mit Mátyás tett, mind azt te öcsém . . . vagy akarám mondani fölséged is véghez viheti, 's fölséged hite és dicsősége örökre fenmaradna. Az pedig, hogy fölséged még életében egy Mátyás forma kis király legyen, az, mondom, könnyen megtörténhetik!“ —

„Hogy hogy, Hupykám, kedves drága Hupykám?“ —

„Hát csak úgy, ha fölséged megegyezik abban, hogy az idevezült atyja által keresett jószágok egy részét eladjuk, 's az elidegenített jószág árából, egy pompás, mulatságos, vig fejedelmi udvart fogunk kiállítani, 's mindent elkészítünk a' mi csak ahhoz kívántatik, hogy fölséged apja lelkének és saját magának örömeire, népe és a' világ örökös csodájára, boldog és boldogító, szóval, egy tökéletes Hollós Mátyás lehessen. — Később aztán — gondolá magában — az ősi jószágok szép jövedelmével majd tudok én úgy bánni, hogy magamnak is maradjon, 's vig udvarunk se szenvedjen semmiben szükségét; mit tegyek mást, ez a' legokosabb . . . erre Mátyás unatkozó anyja is szívesen rá fog állani.“ —

Mátyásnak mondhatlanul tetszett az elébe adott fejedelmi terv, mindenben megegyezett, még abban is, hogy a' szomszéd-helységben lakó olaszországi király leányát, Beatrixet, nőül vegye, ki, köztünk legyen mondva, valódiilag nem vala más, mint Hupy Márton ur agg hajadoni állapotban fanyalgó rút nővére; de Mátyás elhitte, hogy ő csakugyan királyi vérrel párosul, 's ez őt előlegesen is rendkívül boldogítja.

II.

Az 1841-ki év telén át, Mátyás és Hupy a' kandallótűz mellett mindig csak azt tervezék, vajjon mint állíthatnák ki a' fejedelmi udvart tavaszra a' legnagyobb fényben, 's mégis a' menynyire lehet, takarékos költséggel. E' hosszas tanácskozás következménye az lön, hogy már márczius elején, a' nagy munka gyorsabb bevégezése miatt, tömérdek kézműves foglalkodék Mátyás udvarában, 's Hupy ur, ki az eladott jószág lefiztetett árával mintegy százezer p. forinttal szabadon rendelkezheték; majd minden

másod hétben Pestre szaladgált a' szükséges előkészületek megtétele, 's a' szükséges dolgok beszerzése végett. 'S im május végén már minden elkészült! A' magas dombtetőn álló régi kastély, még egy emelettel, nagy vörös kúpfödéllel, íves ablakkal, széles erkélylyel, bearanyozott holló-czímerekkel szaporítva és szép sárgára festve, pompásan vette ki magát. E' büszke vár éjszak-nyugoti oldalán a' régi rendbeszedett 's művészileg kicsinosított angol-kert területe el, míg délkeleti része alatt, a' bástyás fallal övezett tágas udvar, vagyis várpiacz jobb felén egy igen hosszú juhakol-forma épület nyújtózkodék, az országnagyok, tisztviselők, lovagok, tudósok és művészek számára, kiket Hupy hozza magával Pestről, az utcahősök, ingyenélő naplopók nagy gyülelésszerűségéből. Az udvarfal tövében víz is folyván, a' megvasazott kapu magas felvonó hidforma-valamivel volt összekapcsolva. Mátyás palotájának olcsón vett, nem tartós, de sokat mutató butorzata, álnyagokból készült, de eléggé csilámló ékszerei, bizar műtárgyai, 's keleti fényű diszitményei, Salamon pompájával vetélkedtek.

Hősünk, ki ezentúl egyáltalában nem tekintetes vagy nagyságos ur, hanem fölséges chán, (mert Hupy elhitette vele, hogy e' név a' régi magyaroknál annyit tett mint császár) — hősünk tehát, a' csillagos függönyökkel reczézett, 's Mahomed koporsójakint légben függő kettős nyoszolyája selyem-párnái közül, vén neje- Beatrixel együtt, egy-egy him- és nőudvarnok által kiemeltetvén, kényelmesen öltözteték föl magokat. — Mátyás, Hupy az első minister rendelete szerint, különféleképp ruházkodék, azonban kövérsége miatt megúnván az álaranyos szűk magyar öltönyöket, leggyakrabban vette magára könnyű kelméjű bő zekéjét, 's keleti szabásu, saruba való, paszományos, piros nadrágát; de ha csipkés inggallérát lovagiasan ki nem hajtja, 's meztelen nyakkal nem jár, bizonyosan megfult volna, mert apródok által hordott biborpalástjának marmarosi gyémánt-láncza torkát egyiránt szorítá és melegíté, arczát pedig rákvörössé tette. Fején mindig megaranyozott, 's színes üvegbugyókkal kipiperézett koronát, oldalán hosszú lovagkardot, 's kezei nagy, könyökig érő szarvasbőr-keztyűt viselt; eleinte hosszú vendéghaját és szakált kez-

de hordani, de záporokint csorgó izzadása miatt lehetetlen volt e' szőrfejelést kiállnia, melynek elhagyása után, már-már növésnek indult lécszeghajával, 's bozontos tüskés szakalával valóban úgy nézett ki, mint egy kártyára festett makksdisznó, de azért elhitétek vele, hogy az egykori Hollós Mátyásnak szakasztott mását képezi. A' giraffe-nyaku Beatrix olly czifrán 's olly bohókásan piperézkedik, mint valami vad indusnő.

Hosszas öltözködések után, magános csendben költvén el ötféfével kínálkozó reggelijüket, a' chán néhány testőr, 's a' chänné egy két udvari dáma kíséretében jobbra és balra eltávoznak. Mátyás gögös méltósággal döcögött be a' szófogadó (audencia) csarnokba, hol harsány éljenkiáltásokkal, 's mély bókolatok közt üdvözlék őt régi magyar viseletű országnagyai, tisztviselői, hadvezérei és zászlós urai, kik kezökben zászlócskát tartanak, különben Mátyás a' világért sem hinné, hogy azok zászlós urak; a' többi közt jelen volt Gara, Országh, Szilágyi, Vitéz, Dóczy, Ujlaky, Bonfin, Buzlay, Széchy, Pongrácz, Bátorý és Kinizsy — mert így nevezék el a' Pestről hozott, dologtalan sehonnaiakból álló főméltóságokat. Az igazságos Mátyás, komoly rátartással helyezé magát ezüsttel befuttatott trónszékébe, 's mátyási népszerűsége gögös érzetében, zsarnoki szemvillámival üldözött aristokratáit szóra sem méltatva, várá a' hozzá naponkint panaszokkal és kérelmekkel folyamodott pór népet, kik Hupy által elkészítve és betanítva nagy számmal jöttek kezei és lábai összecsókolására, 's százfélekép kicsinált ügyeik előterjesztése és orvosoltatása végett. És a' nagy kegyű alkirály sorba feliratá neveiket, 's mondá nekik szelid atyai arcczal: „Szeretett népem, hű alattvalóim! panaszos könyeitek letörlését, 's kérelmeitek teljesítését tisztviselőim, az én cháni parancsomra, kis idő alatt végre fogják hajtani! — Most pedig isten velünk!“ — „Éljen a' mi igazságos Mátyásunk, éljen!“ rivallá a' tolakodó néptömeg, 's künn egy-egy üveg pálinka felvagy is végrehajtása után sietett dolgára a' nélkül, hogy bolondnál bolondabb kívánatainak sikerét, teljesítését csak legtovábbról is reméllenék.

A' szófogadó-csarnokból rendesen 12 óra után ment Mátyás

és udvara a' tanácsterem zöld asztalához, törvényeket hozni és igazságot szolgáltatni. Hupy, indítványok tételére, jó eleve betanítá az országnagyokat, valamint a' réztrónban elnöklő Mátyásnak is megmondá, mint jelentse ki legfelsőbb határozatait. 'S e' nagytekintetű zsinat, majdnem verekedésig menő, heves, lármás vitatkozásai közt az egész corpus jurist, 's valamennyi újabb törvényeinket irgalmatlanul felforgatá, eltörlé; egyedül a' régi 's az új Hollós Mátyás decretumait jelentvén ki érvényeseknek, 's a' nagy magyar birodalom (Mátyásunk faluországnak) népe, csak az e' határozatokon alapuló közigazgatás 's jogadminisztrációnak volt alávetve — de csak a' dicső chán képzeletében, ki noha a' latin nyelv nem tudásából eredő kénytelenség által biraték arra, hogy országában diplomaticai nyelvtől egyedül a' magyart használja, de e' részben mégis felülmulá az egykori latin szellemű Mathias Corvinust. A' publico-politikai ügyek tárgyalatása után következék a' jog- és igazságszolgáltatás, melly igazságos Mátyásunk előtt csak az által nyert némi érdeket, mivelhogy őt népe, Hupy előkészítésének következtében, a' pallosjog gyakorlatára megkéré, 's faluországnak a' földesuri, most már cháni botoztatási jog, új törvényeink daczára, ismét helyreállított. A' paraszt nép, eláztatott hősünk kedvéért, napról napra több és nagyobb vétségekkel vádoltatván, nehogy az igazság csak legkevesebbet is szenvedjen, 's a' tiszta erkölcsök egészen elromoljanak, Mátyás a' várpiacson sorra vereté alattvalóit, némellyekre 50 — 100 pálczaütést is rá szabtatván. Kemény szívű chánunk szenvedélytel hallgatá az ekkint javulni vélt pórok keserves jajait, 's a' kétfelől állt hajdúk puhogtatását, melly mindössze is a' jól kitömött vászonnadrágok fájdalomatlan döngetéséből származék. Azonban hatalmas álkirályunk, a' botoztatást lassankint keveselni, unni kezdé; Hupy tehát, változás kedvéért, előterjeszté a' főtörvényszéknek, miszerint az udvari pandurok, Zöld Marczit, Becskerekit, Angyal Bandit, 's a' legújabb híré Sobrit épen most hozák be a' vártömlöczbe. — „Szörnyűség!” — kiálta föl az egész tanács, 's miután Mátyás, kinek már gyermekkorától óta legfőbb vágya volt illy országos híré haramiákat szemtől szembe láthatni, az elébe hozott rettentő kinézésű és öltözetű betyárokat csodálva nézegeté végig, 's elbor-

zadva hallgatá ki iszonyu vallomásaikat: — Ország hólcs indítványára, rögtöni eliteltetésök határozatott... Mátyás a' halalos itélet aláírásakor sirásra fakadt, de hiába! — a' törvény és igazság ugy hozá magával, — 's a' gyilkos haramiák tömérdek nép előtt, 's az elrettentő példát mutató udvar jelenlétében, ünnepélyesen lenyakasztattak. Az udvari szemfényvesztő t. i. a' bakó minden csapására, egy egy gyékénybe takartattak, azután pedig vitték őket pórjaink valódi sírjába, — — a' falu csapszékébe, hogy álszenvedésök jutalmául jól leigják magukat.

Mig Mátyás, faluországa közdolgaival foglalkodék, azalatt Beatrix is a' pór-vászonkép számára audienziát adott, udvari hölgyeinek. — Déli egy óra tájban, Mátyás egyesülve diademhordó nejével, a' műcsarnokba lépett, hol a' középkori tarka ruhájú 's kecskeszakállas külföldi szobrászok és képirók (cserep- és gypszfigurákkal kereskedő talián suhanczok, szobapictorok 's egyetlen egy kontár arczképfestő), nagyszerűen kiállított remekműveik mutogatásával üdvözölték őket, 's az új és új óriási alakok, regényes tájak, 's mulattató torz- és krähwinkler-képek látására mükedvelő és pártoló Mátyásunk, Hogarth ecsetéhez illő arczkifejezéssel adá elő, csupa bámuló szavakból állt szigoru műbírálatát; azonban leginkább hatott reá a' gyors festés olcsó képeinek bájos tömege, 's a' legfinomabb márványnak vélt vénusi és napoleoni gypsz-szobor. Az álművészek vetélkedve igyekeztek a' cháni pár életnagyságban festett képeit a' legnagyobb pompával kiállítani, 's noha egyiken sem valának csak meglehetősen is eltalálva, mindazáltal a' helyeslő főurak elhitték velök, hogy hasonlati hűség tekintetében, alig tudnak a' sok remekmű közt különbséget tenni. A' talián művészek pedig, kis idő alatt, Mátyás lovagszobrát készíték el, 's a' várpiacz közepén, nagyobb meglepetés végett, éjszakának idején állították fel. 'S mennyire örült és csudálkozék Mátyásunk, midőn saját személye hasonmását, egy, a' várpiacz közepén álló, veres márvány-talpra helyezett, nagy ágaskodó pejlovon ülve, 's a' művészet által így megörökítve látá; 's mint nevetett a' nép, midőn a' kitömött lóbőrön büszkélkedő vastag fa-figurát urához igen hasonlónak találá.

A' műcsarnokból egyenesen az udvari könyvtár termébe mentek át, mellynek iszonyu sok könyve többnyire egy-egy darab fából volt szerkesztve, úgy hogy a' kiálló hátrészek számjegyes és czimbetűs papírral vagy bőrrel levén behuzva, a' csálékony áltatást ki sem vette volna észre. — 'S e' világhírű könyvtár teremének közepén egy magános szószéken, a' fényes udvar jelenlétében, költői 's tudományos fenolvasások tartattak, de soha nem tovább félóránál, mialatt a' hosszú haju, meztelen nyakú, sovány udvari poéták (Berey Farkas-féle alkalmi versfara-gók) a' chánt és nejét istenítő, magasztos költeményeiket ihletett dühös lelkesedéssel, 's olly érzékenyen szavalgatták, hogy a' lágy szívű Beatrix egymásután ájultozott; 's később a' hosszú fekete palástot, hajporos parókát, nagy orrukon pápaszemet viselő kölföldi jogtanárok, történetírók, csillagászok, 's bölcselkedők álltak elő mindenféle, magok-csinálta érthetlen nyelven elhadart tudós értekezéseikkel, mellyek minden rövidségök mellett is szundikálásra késztek a' tudomány-kedvelő hallgatókat. Mátyás kanállal ette itt a' tudományt; de azért mély és homályos philosophiai fejtöréseiben és buvárlataiban annyira megéhezék, hogy Hupy által fülébe sugott tudós észrevételeit, majd minden műre, abban hagyató integetések 's a' bölcs tanárok csudálkozásai közt adá elő. E' sietés alapokát pedig az ebédre felhívó déli két óra zajos ütésében kell keresnünk.

III.

Mátyás ebédlő-palotája csakugyan királyilag és tündérileg volt elrendezve. A' festett üvegű, átlátszó kúpfödél tarka színvilágából ragyogó csillagtömegként ereszkedik le a' roppant nagy csilár; a' háttér függönyös kis karzatának gyönyörű száloszlopai közt nagy faedényekben viritó narancs és citromfák, 's szebbnél szebb virágritkaságok illatoznak, 's míg egy részről a' zöld alapszínű falon, a' legmérgesebb afrikai fenevadak életnagyságban festett csoportozata ugyancsak étvágy-gerjesztőleg tépte, rágta 's nyel-desé vérző húskonczait, 's e' fölött az egymásba olvadó zöld, fe-

hér és vörös szőnyegzet nagy bronz-gyűrükön fatolta át a' háttér félkörét; a' csarnok előrése csupa vékony oszlopok közti üveg-falból állt, mellyen keresztül a' viruló angol-kert legszebb természeti és műpontjait 's túl rajta a' falu legkiesebb vidékét édeni panorámakint lehetne látni. A' roppant kerek asztal mellett, kényelmes karszékekben, naponkint mintegy negyven személy ült; mert a' chánon, nején, anyján és Hupyn kívül, kik rendesen prae-sideáltak, az országnagyok, a' válogatottabb udvari dámák, jelesebb tudósok, művészek és bajnokok, sőt Inczifinczi az udvari bohóc (egy igen mulatságos pesti utczahős) és a' hollós mátyási népszerűség fentartása végett, egy tisztán öltözött parasztgazda és menyecske is részt vőnek az ebédben, melly mindennap 12-féle nagyobb, 's ugyanannyi aprófajta külföldies-magyar ételből, 's kilencz tízféle borból állt. Mátyás asztalához szükséges kellék vala a' karzaton csupa külföldi nótákat fuvó és húzó zenekar (szegény, de korhely cseh-német-hangászokból összeszedve); mert a' sok otthonos vendég, a' sok sicut domi domine Mathias növekedő lármazaja, 's éles rikácsolása, különben a' muzsika elnyomó hatalma nélkül valami iszonyu hangszörnyet idézende elő. Az ingyenélő, vig czimborák csak akkor hallgattak, ha Mátyás, Inczifinczi- vagy Hupy-súgta elménczségeit akará a' figyelemre intett községnek elmondani, 's miután sületlen anekdotáit és tréfaötleteit igen hosszas, zavart 's érthetlen előadással bevégezé: Hupy jeladása következtében az egész étkör rémitő kaczagásra és röhögésre fakadt, nem ugyan az elmés ötleten, hanem Mátyás rossz előadásán, 's hagymázos otrombaságán, 's így a' chán maga, népének valóságos udvari bolondja volt, míg őt csörgösapkas Inczifinczije szinte jól mulattatá. Ellentmondani a' hatalmas chánnak, anyján, nején és Hupyn kívül, ki sem merészelt; ha ő azt mondta: ez a' vörös bor fehér, mindnyájan helybenhagyólag igenelték böles megjegyzését, mit bánták ők, csak hogy aztán vörös bort is fehéret is, Mátyás által helyreállított nagy czinkotai itczékkal, ihattak. Mátyásunk asztalon kívül, aristokratái ellenében mindig büszkén és komolyan viselé magát; de evés-ivás közt tulságig bizalmaskodék velők, főleg ha már a' bor hatásának fejlődése erősebben kezdé magát mutogatni. A' harmadik tál étel felhordásakor

a' férfinép fejében még csak előkészületi mozgalmak támadának a' bizonyosan bekövetkező lelki lázadás megalapításához; de már az ötöd- hatodik ételnél a' borszesz buzditó működését mindnyájan jó kedvvel érzék; a' nyolczad- kilenczedik tálnál kurjongató to-
 astivóik már dadogva szónokoltak, 's a' nagy orru tudósok gonoszul kacsingatának a' csinosabb udvari hölgyekre; Mátyás pedig minden porczikájában mosolygott, 's kimondhatlan kényuri gyönyörrel pillantá végig veres pofáju alattvalóin, kiknek fejugbjait lába alatt hentergő földtekéknek, 's hánykódó szemeit ragyogó csillagokként tekinté; mert hiszen mindennek teremője ő, — egyedül ő vala! — Midőn már a' tizenkettedik vastagabb étel került szőnyegre, a' félre csapott diademú Mátyás se pirosat, se zöldet nem tudá többé szólani, hanem mámora, hogy ne mondjam, részegsége tetőpontján, romlott órákint megállva, mélyen hallgatott, majd ismét legmagasabb örömében zokogni kezdett, mert még a' sírva vígadási magyar természet, minden külföldiskedése daczára sem halt ki kebléből. A' sok ittas álországnagy, főtiszt, lovag, tudós, szobrász, képmű, színész, mechanicus, acrobaticus stb. pedig nem ügyelve az elnöklő chán méltóságára, 's magas állhelyzetökből visszaesve eredeti alantállásukba, igaz nevőkön kezdék egymást szólítgatni, ki-ki saját ügyesen vitt szerepét 's mesterségét dicsérte, egy a' más gyöngéit, vétkeit, adósságait, aljas tetteit sértő hangon hányá föl. Mind ez eleinte heves szóvitára, azután német-, olasz-, magyar-nyelven kiczifrázott kölcsönös lekáromlásra adott alkalmat, 's elvégre is uczu neki! hajba kaptak, verekedtek! Szilágyi Országhot cibálá, Kinizsy a' németet kettejével hajigálta át az asztalon, Canova Petrarkát döngeté, Raphael a' vékony dongája Trebonius jogtanárt puholta, 's a' felforgatott étteremben olly rémitő verekedés támadt, hogy a' sok szolga és udvarnok alig bírta e' kurta korcsmákhoz szokott dib-dáb népet lecsillapítani. E' szörnyű viadal közepett történetesen Mátyás sértetlen személyét is megütlegelték; de ő csak öntudatlanul mosolygá az ölelkezni vélt hívek simogatásait, 's a' mint elnöki székéből két udvarnok által kiemelteték, néhány erősebb fejű kegyencz kézsókolására sietett. Azonban Mátyás nyakukba esve kiálta föl: „nem úgy pajtásim! . . . nem vagyok én pap . . . ne csókoljátok

hát kezemet hanem képemet. . . . Oh te pipaszárlábu , . . . te tökfejú te rezes orru ragyabunkó, legyünk per tu ! gyer, igyunk ba — barátságot! — „Oh kegyelmes chán, erre mi nem vagyunk érdemesek!“ — „Micsoda? Hát ti nem akartok velem per tu lenni? — Hol a' hóhér? — Ga — gazemberek mind lenyakaztatlak benneteket!“ — — E' tivornyázás közt Hanzo a' vén holló is ugyancsak élte világát, urával együtt minden nap lerészegedék, 's ekkor a' kopók- és agarakkal sokszor vérig verekedett. —

Igy ment ez néhány napig, 's az egyedül józanul maradt Hupynak ugyan meggyült ám a' baja e' féktelen gyülevész-néppel, melly a' lakmározás lefolytával haszonvehetlenül aludt vagy szédelgett; pedig valódilag csak a' délutáni 's estveli idő vala a' legszebb multságokra kitzúve. Oh mennyi baj, mennyi baj! Az enyvesujju országnagyok, művészek és tudósok ebéd alatt még az ezüst-szerszámokat is zsebeikbe dugdosák, 's Hupy az egész délutánt a' becses kanalak, villák, kések és sőtartók visszalopásával tölté el, mi az alvóknál csak könnyen sikerült, de mennyit kellett vesződnie az éber ittasokkal. Verekedés közben ő lett volna a' fő-főbékebíró, de hány ütleken vásárlá meg terhes hivatalát! Mátyás, a' hatalmas chán tekintete lealacsonyult, 's csunyául kifogtak rajta. Beatrix, ki különben tündérilonai szerepét szívesen játszá, és az álkirály anyja is, mindenről le akart mondani! Oh mennyi baj! Azonban én nem féltem az ügyes Hupyt, mert hiszen egyedül ő képes e' zűrzavart tisztába hozni. —

IV.

A' későbbi napok déltánja és estvéje, mindnyájok köztetszésére egészen máskép töltetett el mint eddigelé; mert Hupy ebédhez csak annyi bort adatott, hogy még a' leggyöngébb fejű sem ihatá le magát tökéletesen, 's a' volt ebédi dözsölést 's köz-má-mort késő estvére tette át. E' javító intézkedés szülé azt, hogy délutánonkint egy része a' férfinépnek Mátyás tekéző-termébe vount, 's kávészörpölgetés közben egy vagy más játékhoz fogott,

mig a' fiatalabb rész, a' nemes ifjuság, Beatrix- és udvari hölgyeivel mulatozék.

Estvefelé öt hat óra tájban különfélekép változtak a' közmulatságok. Mátyás, udvara kíséretében, à la roi Corvin, többnyire vadászni ment nagy kiterjedésű erdejébe, mely propter formam vadas-kertnek nevezteték a' nélkül, hogy valamivel kerítve lett volna. Hupy, 's néhány gyakorlott vadász még csak elég célirányosan használák el a' löport, de a' sok rosz puskás, a' kövérsége miatt mindig lesben állt Mátyás nem kis boszontására, csak elzavarta a' vadat, sőt egy izben vad helyett a' legszelidebb természetű philosophust, signor della Cását vitték haza, kit Inczifinczi az udvari bohóc, nagy kiálló fülei miatt szarvasnak nézvén el, úgy nyakon lőtt, hogy dottore Ganganelli a' hires udvari orvos is alig birta kigyógyítani. — Késő estve, midőn már a' kifáradt vadásznép ozsonnára gyülekezett össze, néha Mátyásnak hült helyét sem találták. Csak kürtöltek, csak hophoppohtak; de erre csellemesen mosolygó álkirályunk, a' hives est homályában, tekergős ösvényeken ballagott le falujába, a' pórmenyecskék és leányzók látogatására; mert hiszen a' mátyási népszerűség vadászata ezen leereszkedő bánásmódot is nagymértékben igényelte. Legszívesebben járt ő Agyagos Molnár Pannihoz, a' gyönyörű, fiatal özvegy menyecskéhez, ki valódilig a' szomszéd-falu legtakarosabb betyarával, Barna Petivel szerelmeskedék. De ah milly iszonyu sors vár népéhez lebecsátkozó chánunkra! Peti mindent tud, 's Mátyáson mindjárt első alkalommal rettentő boszút készül állani! Azért hát, midőn a' következő vasárnap estéjén királyi vadászunk Panninál ismét megjelenék, Peti és czimborája kirohanván a' kamrából, Mátyást megragadák, a' nyelveskedni kezdő Pannit pedig előbbi leselyökre, a' kamrába zárák. Mátyásunk iszonyuan megijedt a' baltaforgató Petitől, de ez most még nem bántá, sőt minden jót ígért, ha vadász-szerszámát 's egész ruházatát azonnal átadja, mit hősünk szabadulása reményében tüstint is teljesített, de azért éjfélti tizenkét órakor bekötött szájjal hurczoltatott el. — Másnap reggel, egy Peti által megvesztegetett gyerkőcz, jajgatva szolgitgatá fel a' vár és falu népét, hogy siessenek a' temetőben kin-

lódo Mátyás ur megmentésére. 'S im a' mint Mátyásnak majdnem valamennyi uri és póralattvalója, Beatrix és Hupy vezérlete alatt a' temetőbe érkeznek, — mit, oh mit kell látniok! — Hollos Mátyás, a' hatalmas, kegyelmes chán, Agyagos Molnár Panni közönségesen ismert vasárnapi öltözetében, egy odvas fához kötözve! — A' piros pofájú, kövér tokás, szőrös chán fején csipkés pártá, nyakán pipikendő, félmeztelen karjain fodros ingujj kék szalaggal szörnyen megszorítva, derekán szűk veres váll a' mennyire csak lehet össze-vissza fűzve, 's ezeken alul karton-rokolya 's egypár magas sarku piros csizma; — és minden tagjában kínos fájdalom, melle háborgó tengerén vész- és fuldoklássali küzdés, feldúlt szíven a' temetőben éjszaka halálos félelmének sötét romjai, ah és lelkén az égő gyalázat, mellyel a' megérkezett udvari és falunép kaczagása, gúnybeszéde, haragja, szégyenlete, 's iszonyu zajlása közt, mintegy halotti szemfödéllel boríttatott el! —

Mátyás a' rajta elkövetett sérelem megboszulását borzasztó inquisitíóval akarta megkezdeni, de ezt az udvar politikája hatalmasan gátolá: előbbi népszerűsége fentartása tekintetéből a' helyett, hogy menyecskéznék, majd mint furuglyás rongyszédő zsidó, vagy vándorló remete, majd mint kéményseprő, vagy koldus, szóval, álruhába öltözve, tehát à la roi Corvin, incognito jelent meg házról házra járt falujában, kitudandó egyszersmind népének irántai gondolkodás-módját és érzelmeit. Azonban a' kövér Mátyást legtöbbször megismerék, 's a' csellemes pórok hizláló dicséretekkel halmozák el. Ekkor chánunk előmutatá álruhája alatt rejtő keresztjeit, 's a' visszarezzen 's földre borult híveket egy-egy huszassal ajándékozá meg. Azon egypár ember pedig, ki rá nem ismert, kérdéseire ugyancsak gyalázza, szidta azt a' sült bolond, részeges, istentelen, 's a' faluban Molnár Panninak elnevezett, alávaló rosz Mátyást. Ekkor álkirályunk nem mutatá elő fényes keresztjeit, hanem hogy rá ne ismerjenek, maga is erősen kezdte saját személyét gyalázní. De másnap e' hűteleneket a' főtörvényszék elébe idéztetvén, mind halálra ítélte, 's mikor már a' hóhér bárdja fejük fölé emelkedék, gráciát adott nekik, hogy maga felől mindenkben jó véle-

ményt támaszson, 's népe kegyét egészen megnyerje. — Egyszer azonban csúful megjárta az incognitóval, midőn t. i. udvari juhásza Daru Pesta házánál, felleghajtó köpenye alatt, garabonczás diák képében köszönte be. A' juhászné, egy két keresztvetés után, jól tartá őt tejjel és vajjal; de hazaérkezett gazd'uram, megpillantván a' pofázó garabonczás diákot, egy szót sem szólt, hanem földreteríté csuháját, csuhájára Mátyást, Mátyásra pedig önmagát, 's miután most az egyszer alattvalóját, de hite szerint a' neki tömérdek kárt okozó garabonczás diákot jól megzsákolta, kinyitá az ajtót, 's legnagyobb ellenét komondoraival üzette ki udvarából. Eleget mondá hősünk, hogy ő Mátyás, a' chán, vagy ha akarja: Hollósy János fia, vagy ha úgy tetszik: a' földes uraság! — mind hiába! a' dühében mit sem látó és halló Daru Pesta, öklözése közt, csak így mormogott: „Beszélhetsz nekem akasztófa szép virága, mintha nem tunnám hogy ispiritusod van, a' mellyel százféléképen is megváltoztathatod magadat. Ismerlek én gézengúz, a' debreczeni vásáron nem te loptad-e el juhbőreimet, 's nem te hozod-e magaddal mi reánk a' bárány-himlőt, hogy az isten nyila hordana el.“ — Ez még a' Molnár Panni-féle históriánál is nagyobb vétség, — gondolá a' véresen hazatért Mátyás, 's mindjárt hevenyében összehíván a' senatust, sebeit Coriolánként mutogatá, 's a' megindult birák, Daru Pestát, fel ségsértő, hűtelen, lázadó, erőszakos, hatalmaskodó, elvete-medett rosz polgárt, egyszerre három ágyúval föbe lövetni elhatározzák. Az executio nagy pompával ment végbe; — Mátyás intett, az ágyúk elsülének, 's a' bekötött szemü, térdelő juhász egyszerre eltűnt. „Hol a' Daru Pesta darabokra lőtt teste?“ — kérdé igazságos Mátyásunk nagy aggodalommal. „Hiszen, kegyelmes chán — szólt Hupy mosolyogva — három ágyú-golyó háromszáz mérföldnyire hordja el az ember testét!“ — És a' chán megnyugovék, mert nem is gondolá, mikint Daru Pesta, az ágyúk elsütésekor, a' hátamögött kiásott kis verembe lökte magát. — Nem sokára a' kivégzés után Mátyás majd kétségbe esett, midőn vadászat alkalmával, erdeje legsűrűbb helyén, Daru Pestát nyájával együtt megpillantá; a' rettenthetlen chán ijedtében összerogyott 's reszkető hangon kéré istenét, távolítaná el.

tőle az általa meggyilkolt juhász boszuló szellemét! — „Ne féljen, uram, ne, a' ki lelke van! hisz azért, hogy olly szomoruan dudálok, nem vagyok én kísértet.” — „Nem vagy-e? Oh hát hogy támadtál fel halottaidból, mondsza édes Pestám, mondsza?” — „Hát csak úgy, hogy az ágyu-golyóbisok még az óperenczián is túl, Ispanyolországba söprötték el húsomat és csontomat; de lelkem itt maradt ám feleségemnél; Jutka engem igen szeret, 's mikor már meghaltam mindig így kiabált: ne lelkem ne! — osztán addig-addig fűrésztgette valami bűbájos fű levében az én meztelen, sovány kis lelkemet, hogy apródonkint hús nőtt reája, 's most itt vagyok la, a' ki lelke van!” — „Szörnyűség! — csudálkozék Mátyás — még pedig kövérebb vagy mint azelőtt! Fiam, édes fiam, mondd meg nekem hol lehetne kapni olly feltámasztó bűbájos füvet? szerezz számomra 's adok értte aranyat!” — „Mennyit körülbelül?” — „No úgy öt — hat darabot; sok pénz ez fiam, sok pénz, olvasd csak meg ujjadon!” — „Dejszen, uram, nem ettem én bolond gombát, hogy illy olcsón szerezzem meg azt a' füvet, a' mitől nagyságos uram is feltámadna holta után, ha szereti a' felesége! Ha tetszik adok belőle tizenkét darab aranyért, 's féltuczet ujdona új banknótáért!” — „S másnap a' szerződés mindkét részről teljesítve lön, 's Daru Pesta suttogva monda meg urának, hogy a' füvet mindig magával hordja, 's e' nagy titkot feleségén kívül senkivel se közölje, mert a' bűbájos palánta könnyen elveszthetné erejét.

V.

Hősi szellemü Mátyásunk legnagyobb mulatságot talált a' derék Batory (egy kikopott fővárosi vívómester) által rendezett harcjátékok- és hadi gyakorlatokban, mellyek egy, különösen erre szánt nagy térségen, vagy a' páholyok- és sorompókkal övezett küzdhelyen, a' fényes udvari nép 's a' pórtömeg köztetszésére, gyakran tartattak. Hupy és Batory nagy mesterek voltak a' fenséges hadi evolutiók betanításában, 's fölötte érdekessé tudák tenni e' játékokat. A' sorompó verőczéjén többnyire a' rettentő kinézésű Kinizsy Pál (egy óriási testalkatu pesti kártyahős) lovaglott be

először, 's a' pályakör heroldja háromszori trombitafuvás után ünnepélyesen kijelenté, hogy a' fődött arczu vitéz, nemes lovagaink bármellyikét, lándsatorésre, vagy egy szál kardra, avagy nyereg-lökésre, ezennel fölhíni bátorkodik. 'S im a' büszke tartásu Garák, Szilágyok, Országok 's többen különféle fegyverekkel, nagy csörtetve előállanak; tárogató riad, — vívnak, hősi csapásokkal és cselekkel küzdenek, 's a' mindenektől csudált Kinizsy vágytársait egyenkint, sőt kettejével is legyőzé, egyedül Bátorival nem birt, de még sem bukék. Azért hát e' két egyerejű hős a' nézők örömdüvözleteiben legtöbbször részesült, 's ujra harczolniok kellett a' hölgyek csillogó szemfegyvereivel, kik pályadíjjal ajándékozák meg a' deli lovagokat. — Mátyás a' néző-páholyból irigylé alattvalóinak hadi felsőbbségét 's dicső kitüntetését, és igen szeretett volna a' két, örökké diadalmas, büszke bajnokkal megvíni, ha t. i. az, mi harczban legszükségesebb, az ugynevezett mersz vagy bátorság nem hiányzanék rossz helyen állt szívében. Hupy azonban mindinkább ingerlé, bátoritá, sőt bizonyos győzelméért kezeskedett, 's fogadni mert volna reá akárkivel. Minek következtében a' harczjátékok harmadik napján, Kinizsy bizakodó felhívására, legelőször is egy tetétől talpig páncélba öltözött, potrohos alak jelenik meg, 's olly mérgesen tör győzhetlen ellenfelére, hogy ez hátrálni kezd, rövid küzdés után megszorul, 's a' jól ismert ismeretlen hős által nyergéből ki hagyja magát vettetni. E' váratlan eseményre mindenünnen csudálkozó hangok törének elő, főleg a' hölgyek részéről, kik Kinizsy szántszándékos bukásáról mitsem tudtak. — „Ki vagy te dicső ismeretlen vitéz? — kérdé az igazságos harczbíró — türd fel sisakodat, hadd gyönyörködjünk látásodban!” — „Én vagyok a' ki vagyok!” — felelt némi hetyke elmésséggel a' felfödöttetését alig váró büszke álkirály, 's a' rendkívüli taps- és brávó-ordítás egész az egekig felhatott, Mátyás pedig még a' mennyeken is túl emelkedék dicsősége szárnyain. Oh milly elbizottan mosolyga ő, midőn a' hölgyek csókokat, virágokat hánytak reá, 's mindenféle pályadíjjal felezifrázták, 's midőn a' Kinizsy által meggyőzetett lovagok titkolódva kérdék tőle, a' nap hősétől: vajjon mi fortélylyal ejtette el udvara Herkuleszt. — Másnap a' chán kívánatára ismételni kellett

e' mulatságot, melly Mátyást egy arasznyival emelé túl az istenek. Hupy tanácslá neki, hogy legyen ma a' vivásban második, mert a' szinte kövér Buzlayt akarják előre bocsátani, kit Kinizsy bizonyára leverend, 's így a' chán, mint második vívó dicsősége annál felülőbb leend. „Jó, jó! — szóla Mátyás; de magában ezt gondolá: — szegény Buzlayt meg kell mentenem a' gyalázattól, különben is, mint legelső embernek nem illenék második helyen harczolnom, 's mint fog hámulni a' nép, ha sisakom rostélyzatát feltűröm! — 'S mihelyt a' tárogató megriadt, fődött arczu álkirályunk, künn hagyva a' hozzá váltig hasonló Buzlayt, nagy hetykén lovaglott a' pályakörbe, hol azonban alig fordulának egy kettőt, 's Kinizsy által azonnal porba sujtatott, sőt megijedt lova is igen összerugdosá, a' nézők pedig gúnyosan kaczagták. — Lásuk a' meggyőzött vitézt! — kiálta a' harczbíró; de Mátyás nem akará láttatni piruló képét; a' harczbíró tehát kénytelen volt a' hadi szabályok szellemében, ismeretlen vitézünk sisakját erőszakosan feltűrni. „Hah, ez Mátyás, ez a' chán! — zúgá a' csudákozó sokaság, 's szerencsétlen hősünk csakhamar elfödé szégyentől égő arczát, mig végre Kinizsy nagy fenhangon így akará kimenteni: „Ime én az egész közönség előtt vallom és elismerem, hogy ő felsége a' hatalmas chán, csak véletlenül hanyatlott le félreugró lováról, 's dárdája is csak történetesen csuszott ki dicső kezeiből; azért tehát e' mai győzelmemet semmit érőnek nyilatkozatom! — A' harmadik napon, némi rábeszélés következtében, Mátyás egyszerre Bátorival és Kinizsyvel vívott meg, de fődetlen arczczal, 's a' nézők rendkívüli örömiadása közt, mindkettőt földre terité. Később elbizottsága tetőpontján egyszerre tíz — húsz lovagot is viadalra hitt, 's természetesen, mindnyájokat leveré vagy megszalasztá, néha azonban a' készakarva hátráló bajnokok, harczolási tüzeskedésök közepett, a' zavarban ő felségét jól-jól megkardlapozták. — Husz vitézt egyszerre leverni! oh ezt a' régi Hollós Mátyás sem tette! gondolá chánunk, 's olly hősi önérzetben mint ő, sem Nagy Sándor, sem Caesar, sem Napoleon, se senki e' világon soha nem részesült. — A' lovas vivásokat többnyire az athléták, öklözők, birkózók, pályafutók stb. igen mulatságos gyalogjátéka követé; 's mivel a' birkózók előre

ugy egyeztek meg, miszerint egymást csak gyöngén öklözzék, 's ne nagyon csapják a' földhöz, történt, hogy az ellenkező miatt gyakran iszonyu komoly verekedés támadt köztük, mi még mulatságosabb vala az előbbi játéknál.

De a' meglepetés Mátyás keblében soha nem hágott nagyobb fokra, mint midőn uralkodása harmadik vasárnapján, a' hadi kénálóháton ügetve a' harcztjátékok terére, az álkirálynak ünnepélyesen jelenté, hogy az udvar körül már rég leskelődő török zultán roppant hadsereggel közelít a' vár elfoglalására, 's a' magyar nemzet megölésére! — „Jézus Mária! — kiálta föl az elrémtült chán, — menjünk, siessünk, zárjuk be magunkat a' várba! Oh istenem! oh istenem! — „Nem ugy hatalmas chán — szóla Kinyi — a' kezem alatt levő fekete-sereg a' világ valamennyi törökötől sem ijed meg.“ — És Bátorj ilyen nyilatkozék: „Az én huszáraim és hajdúim pedig szemeik mennykövével is szétzúzzák a' kontyos pogányokat!“ — „„És a' reám bizott ágyútelep — mondá elvégre Szilágyi — csak üres szájával is elnyeli Mahomet seregét!““ — „Hol vannak hát?“ kérdé Mátyás szorongva, de némileg mégis felbátorodva, 's alig mondá ezt, 's im nagybámulattára, zajos hadi zene mellett, legelőször is a' markos és szálas legényekből álló, szögruhájú fekete-sereg léptet elő nehéz fegyverekkel; ezek után lovagolnak az ötféle egyenruhájú deli husárok, 's végre tíz, négy-négylóvas mozsárágyú zárja be a' menetet. Miután ezen kétszázötven emberből álló gyalog, lovas hadsereg párjával egymás után háromszor négyszer is visszatért, a' hadvezérek könnyen elhiték Mátyással, hogy hadi serege több ezer emberre megy. E' nagy erő látására hősünk ünnepélyesen elfogadá a' fő-fővezérség terhes hivatalát, 's vitézeivel mindent elkövetett, a' mit csak hamarjában egy illy rögtönzött generalissimustól várni lehele. Hadi seregét a' Báthory által megsugott kormányiszavakkal jobbra balra forgatá, és szemletartáskor soh'sem tudta elgondolni, hol veszi itt magát ez a' sok marczialis vitéz! mert nem is álmodá, mikint katonái, olcsón felfogadott és ruházott parasztokból, az udvar tudósaiból, művészeiből és szolgálóiból állanak, kik ámitás végett nagy fekete torzonborz bajuszt és szakált ragasztának fel képeikre. — Mátyás meg akarván győződni ez álomnak látszó dolog

valósága felől, nagy hangon kérdezé vitézeitől: „Fiaim, mondjátok meg nekem: kit szolgáltok ti tulajdonképen?!“ — „Hollós Mátyást, a' hatalmas chánt!“ rivallá az egész sereg, 's hőseink legdicsebb hőse egy perczig sem kételkedett tovább. — — „Felséges chán! — kiálta Kinizsy — ni, amott ni! ott villog már a' törökök fegyvere!“ — „Hol hol?“ kérdé Mátyás örömmutatva, de belsejében iszonyuan megijedve. — 'S valóban a' félórányi távolságra eső erdőségből, a' pohos zultán vezérlete alatt, vörös kaftánu, kontyos törökök rohantak elő (minthegy ötven gyalog 's 25 lovas, Mátyás vitézeivel rokon emberekből összeszedve). — „Induljunk hát isten nevében!“ — kiálta Kinizsy. — „Nem nem! — ordítá a' mindinkább aggódó chán — a' világért se tegyük azt, ne menjünk még! várjuk be őket itten, hisz iszonyu sokan vannak, ojjé! van ott milliom is!“ — (mert hősünk káprázni kezdő szeme egy-egy törökből tizezeret is csinált). — „Az igaz, hogy sokan vannak — jegyzé meg Szilágyi — de se puskájok, se ágyúk, 's én minden ágyúgolyóbyssal két ezer törököt hordatok el a' más világra!“ — E' szavak igen felbátoriták Mátyást. A' törökhad megállott. „Sokáig maradnak ezek így egy helyben?“ kérdé a' chán Báthoryt. — „„Mig mi nem törünk rájuk, meg sem mozdulnak; de ez csak hadi fortély!““ „Hát maradjanak ott a' gyávák, ha ide nem mernek jöni, ugy-e Báthory, ugy-e?“ — „„Nem ugy, instálom felségedet, mert ha mi nem rohanunk rájuk, akkor mégis csak ők jönnek el ide!““ — „Hja, de akkor innét könnyebben is felszaladhatunk ám a' várba, mint amonnét messziről!“ — „„Hatalmas chán, várunk oltalmazására nincs szükség, hisz a' bástyákon sok ágyú van kiszögezve, 's félóra mulva tömérdek katonánk érkezik meg várunkba, kik, ha épen a' szükség ugy hozná magával, minket is segitendnek!““ — E' csellfogás lelkesité Mátyást, azért hát Hupy utalása szerint sietett a' várba, a' részére készített dupla-pánczélszatot legvastagabb téli ruhájára felöltetni, 's miután a' Daru Pestától szerzett bűbájos fű felerészét Beatrixnek olly meghagyással adá át, hogy ha a' háboruban el találna esni, nála maradandó lelkét csak annak levében fűrésztgesse; — a' kettős pánczéltől, de leginkább a' félelemtől szörnyen izzadva, felült hóka-paripájára, mely majd megszakadt e' rend-

kivüli teher alatt. Nem lehet képzelni olly vastag embert, mint Mátyás vala a' dupla-pánczélban, de azért ezen, 's a' bűbajos fűvön kívül, még más életbiztosító szerekkel is ellátta magát; nyereg-kapáján ugyanis, hat nagy pisztoly, 's két duplacsöví puská fityeggett, mindkét kengyeléhez egy-egy hosszú dárda volt csatolva, jobb és baloldalán kétélű nagy lovagkardok lógtanak le; bő tarso-lyában háromszáz töltés, hűsítő italok, 's éhségcsillapító kis kor-mos-almák rejtettek, és sisakja tetején hosszú mennykőhárító villoga, melly, hite szerint, nemcsak a' menyői, de a' földi tüzet is eltávolítandja testétől. De még azt is meg kell jegyeznünk, hogy Mátyás, bár halhatlanságáról tökéletesen meg vala győződve, mindazáltal mielőtt lóra ült volna, csókok és könyvek közt bucsúzott el szeretett udvarától, 's póralattvalóira irányzott áldását egymás-után háromszor rebegé. — Elvégre a' sok készület után, buzdít-va a' hadi zene által, így kiálta seregéhez: „Indulj keresztény a' pogány ellen!” — 'S egy darabig csak előlment tábornagyaival 's testőreivel, de a' mint a' szemében mindinkább növekedő török-had mozgalmait észre vév, azt tanácslá fő-főembereinek, hogy nekik mint vezéreknek, Napoleon példáját követve, egészen hát-térbe kellene vonulniok. 'S mint örült, midőn előtte menő sűrű serege miatt, többé egyetlen egy törököt sem látá 's tudtára esett, mikint az ő rendelete szerint, a' tiz ágyú megy elől, 's ugy a' hu-szárok 's legvégül a' fekete-sereg; mert Mátyás, mint bölcs hadi tervező így gondolkozék: ha az ágyúk vannak elől, ugy ezek az ellenséget jókor lelövik, vagy legalább akadályozzák a' személyé-hőzi férhetést, ha pedig elfoglalnák ágyúit, akkor huszárjai ütné-nek a' törökre, 's ugyancsak üzőbe vennék, megszalasztanák e' pogány népet; de ha ez sem sikerülne, akkor a' leghátul maradó fekete-sereg élethalálra küzdene mellette, mert hisz ennek lova nines, 's így el nem szaladhat. A' le- 's fellovagló Báthory szü-netlenül kéré a' fejedelmi fővezért, hogy osztana parancsokat, ah de ez hajlandóbb volt most az egyszer minden szóra engedelmes-kedni, mint fennen parancsolgatni. „Hatalmas chán! — kiálta a' Mátyáshoz lovagló Báthory — a' török erősen üget felénk, mi tevők legyünk?” — Hősünk ereiben megfagyott a' vér, 's izzadása halálos hideg tengerében, sisakrostélya alól ezt rebegé: „lő — lő — lő-

vetni kell!“ — ’S im a’ tiz ágyú reftentő robogással durrog el, ’s új töltés végett csakhamar félrevitetik. Erre a’ fődözés nélkül maradt huszárság egyenesen a’ törökre rohan, utána a’ fekete-sereg, testőrség, valamennyi tábornagy — kivéve Mátyást, ki a’ világért sem ment volna előre, sőt ha akarná is, már már alig lihegő lován még csak futnia sem lehetett. „Megálljatok, megálljatok!“ — orditá majdnem kétségbeeső hősünk, — de a’ sok durrogás, ’s a’ szörnyű hadi zajlás elnyomá hangját, ’s már épen haza akara fordulni lovával, midőn e’ szegény pára, roppant terhe alatt, vérig sarkantyúzott oldalával, egyszerre összerogyott, ’s kinező urának jobb lábát bucsúzóul ugyancsak megszorongatá. Mátyás, lova alól nagy nehezen kiszabadulván, az ágyú- és puszkafüst fellegében, mindenektől elhagyatva, egészen egyedül állt ’s iszonyu helyzetében azt kezdé hinni, hogy már a’ másvilág ködtengerén lebeg; nehogy azonban valamikép még itt is az ellenség kezébe jusson, se tőled se hozzád nem mert mozdulni. Végre a’ füstfelhő eloszlott körüle, ’s mit kell látnia! Tábornagyai feléje vágatnak, — tehát seregét a’ török kergeti! Isten, isten, mi teendő lesz ő ló nélkül! ’s könnyebb futhatás tekintetéből már épen felső páncélzatát kezdé lecsatolni, a’ mint a’ hozzá érkezett Kinizsy így szólítja meg: ,hatalmas chán! győztünk, győztünk! Fele a’ töröknek le van ölve, fele pedig futásnak eredt!“ — „Utánok hát! — kiálta fel Mátyás lelkesült örömharaggal, — mind, mind levágatom a’ gazembereket!“ — ’S miután friss lovak adtak alája, kardforgatva vágatott tábornagyai előtt, ’s az üzőbe vett török után, kik közül mind a’ huszonöt lovast behajták az erdőbe. Az erdő szélén pedig tiz-tiz lépésnyire egymástól, harmincz levágott török teste fetrengett, mit Mátyás ugyan tizszer annyinak vélt, de azért mégis kíváncsilag tudakolá: vajjon hova lett az ellenség tömérdek embere? Minél fogva Báthory azzal nyugtatá őt, hogy ben az erdő sűrű bokrai közt tizenkétezer fekszik ha’va, a’ többi elszaladt, ’s azóta már talán a’ török-grániczot is elérte. Azonban a’ csatasíkon még husz törökkel vívott a’ győzhetlen fekete-sereg. A’ mint ezt Mátyás megpillantá, tábornagyai- és huszáraival kis ideig megállott, ’s az ő eredeti genialis hadterve szerint, csakhamar el lőn határozva, hogy felét e’ nagy török-

csapatnak lekonzolják, felét pedig fogolylyá teszik. 'S mindenféle csellemes tekergések, csavargások után épen így ütött ki a' dolog. Midőn pedig már a' marhavérrel előre megöntözött csatatéren egyetlen egy fegyverfogható törököt sem lehele észrevenni: Mátyás rendbeszedé hadát, 's derék vitézeit büszke, de zavaros beszéddel üdvözölte, mellyben tábornagyai érdemeit is dicséré ugyan, de saját hősködését egekig magasztalá, mert — úgy mond — nélküle a' dicső diadalt soha ki nem vívhaták, mire az egész sereg háromszor kiálta így: „Éljen Mátyás a' legnagyobb vitéz!” — Ugy tetszett hősünknek, mintha serege igen megfogyott volna, azonban Báthory tudára adá, mikint körül-belül csak háromszáz magyar esett el az erdőben, (pedig mikor kiindultak sem valának többen kétszázötvennél) — és hogy csak huszonöt sebesültet számolálnak. A' légbelödzés 's hadarászás közepett valódilag csak egy fekete-vitéz kapa sebet, kit Mátyás, az üldözés tüzében töröknek vélvén, éles kardjával jól hátba vágott, (pedig e' vitéznek, mint udvari szeméthordónak, legnagyobb szüksége volt hátára, 's kínjaiért nem kis fájdalomdíjat követelt Hupytól). Mielőtt Mátyás, seregét a' csatapiaczról elinditaná, körülnézte a' ritkaságként haza viendő török-foglyokat, 's kérdé Báthoryt: „vajjon van-e köztök basa vagy tiszt?” — „Oh hatalmas chán, hát nem kegyeskedik-e tudni, hogy nem csak a' zultánt, de még a' vele szövetkezett Podiebrád György cseh királyt 's Fridrik császárt is elfogtuk; tessék csak nézni!” — 'S ime három fényes öltözetű alak vezettetik ki a' foglyok közül. E' nagy emberek látásánál minden eszébe juta csudálkozó hősünknek, a' mit csak valaha Mátyás történetében felölök olvasott; egyedül azt feledé, hogy már e' fejedelmek nem uralkodnak többé népeik fölött. „Hát nem vagyok-e én a' régi Mátyásnál százszor ezerszer nagyobb — gondolá a' mi Mátyásunk — hisz ő ezen királyokat soha sem birta elfogni, — és én . . . !” A' mint chánunk lesütött fejü foglyai előtt megállt, Mahomet zultán (Mátyás maskirozott nagyhasu tisztartója), Podiebrád (egy hosszú cseh muzsikus) és Fridrik császár (egy czingár német tánczmester) térdre estek előtte, 's nemzeti nyelvükön kegyelemért fohászkodának. Báthory mély meghajtással tolmácsolá kérelmüket, de Mátyás így beszélt: „Semmi irgalom! — Ti gazfejedelmek

összevetett vállakkal rontottatok be országom határaiba, 's engemet népemmel együtt meg akartatok ölni és rabolni; ez pedig égbé kiáltó véték! — de én jó ember — vagy akarom mondani, jó uralkodó vagyok, 's halálra nem ítéllek titeket, hanem csak örökös fogságra! — Ezzel elfordulván tőlük, a' hadi zenekarral indulót fuvatott. 'S ime Báthory, a' győzelmes álkirályt, aranyos papírral bevont két kerekü diadal-taligába ülteti, fejébe roppant borostyánkoszorút (egy nagy borczégért) nyom, 's a' dandárokat vig zene- és énekszó mellett megindítja. Mátyás a' félvilágért sem adta volna, hogy diadaltargonczáját az egykor leghatalmasabb három fogoly-monarcha húzza, hogy már háboruban is volt, 's mi több, győzelmi koszorúkkal dicsőítve tér haza, övéinek ölébe.

A' falu szélén fölállított diadalkapu körül tömérdek nép fogadá Mátyást; a' parasztfiak örömriadással verdesék fülét, míg asszonyaik kezét lábát csókolák 's nem győztek eléggé hálálkodni, hogy nyakukról a' törököt elhajtá. A' várpiaczon taraczkágyúk dörgései hirdetéek Mátyás győzelmét, 's valamennyi udvari népe, egész diszöltönyben állott ki üdvözlétére; és hogy annál hatalmasbnak képzelje magát, a' várkapu előtt hosszú sorban tisztelkedék neki a' honnmaradt tartaléksereg, (míg ugyanis Mátyás lassan vontatott diadalkocsiján büszkén nézett előre, hátul marschírozó seregének nagy része, rövid mellékuton, a' faluba szaladt elfogadására, sőt a' lekonzolt és megfutamlott törökhad is így tön, 's chánunkkal elhiteték, hogy mind ezen török, elbűvölve az ő vezéri jelessége 's bámulandó hatalma által, győztes lobogói alá önkénytesen szegődék). Miután Mátyást diadalkocsijáról leemelék, neje Beatrix tetetett örömszokogással ölelte át derék, hősi férjét, 's a' három leg-erősebb bajnok, ünneplett fővezérét rézpaizson czipelé be a' nagy áldomásra készített étterembe. A' lakománál, kivéve a' tábornagyokat, minden katonásdit játszott országnagy, művész és tudós, szokott középkori civil ruhájában jelenék meg, és istenítő szerencse-kívánságokkal üdvözlék dicsőségesen megtért urokat, ki csak megvetéssel tekintett le a' harczba nem való, gyáva nyúlfiakra. Borozás közben Báthory, Kinizsy és Szilágyi fenhangon kürtölék Mátyás hadvezéri nagyságát, egyes hősi merényeit, mint vala ő mindenütt még a' legveszélyesebb tűzben is — jelen, mint vágott

le egyszerre tíz husz törökfőt, mint fogá el a' három monarchát, 's mint rohant egyes egyedül a' pogány éles fegyverei közé a' nélkül, hogy legkisebb sebet is kapna, sőt ő maga háromszáz törököt sebesít meg! Az áldomásívó kegyenczek, mintha ott sem lettek volna, nem győztek eléggé csudálkozni; Mátyás mind erről ugyan mitsem tudott; de azért ő is csudálta önmagát, mert azt képzelé, hogy harczolási tüzeiben sok ollyat tett, miről most már csak homályosan emlékezik és saját vérengző vitézségén egészen elszörnyedt belsejében! — Mátyás a' lakoma alatt nem evett és nem ivott; mert kell is annak étel, ki a' halhatlanság ambróziájával jóllakék, kell is annak ital, ki a' dicsőség örömeiktárából részegült meg. —

VI.

Azonban hagyjuk el már Marsnak vérmezejét, hisz Mátyás sem háborúskodhaték mindig, különben a' művészet és tudomány bérányszeli virágai, békés fegyverszünet nélkül mint fejlődhetnek ki fényes udvarában. — Azért tehát, midőn háboru nem volt, minden harczjáték után, a' különféle komédiák carneváli időszaka állott be. A' legkontárabb olasz kötél-tánczosok, derékben tört bukfenczezők, nyaktörő mutatványaikban vetélkedve működtek, 's kurtá farku gebéiken, angol műlovaglással mulattaták a' közönséget; de Mátyás mosolygó szeme-szája mindig csak a' bohókás bajazzon függött; 's midőn később a' medvetánczoltató olasz, ormóttan tevéje hátpúpjai közt veres frakku majmait a' legkomikusabb mozdulatokra kényszeríté: művészetpártoló Mátyásunk majd megpukkadt nevéttében, sőt az ügyesen kapkodó majmoknak jutalmul sárga czukrot 's diókat hajigált; de az volt még ám rá nézve halálra nevetelő, ha férges dióba haraptak e' kis emberalaku állatok, 's a' savanyu arczrángatás legelevenebb mimikájával köpdösék ki a' chán keserű ajándokát. — Az esteli hét órákor tartatott nagy ozsonna lecsusztával 's lefolytával színházba vagy tánczmulatságra ment az udvar. A' fából épült csinos kis udvari színház kettős páholyát

Mátyás és neje foglalá el, 's roppant látcsőkön nézték a' mutatványt, a' földszinti karszékekben országnagyok, főlovagok, tudósok 's művészek és udvari dámák vegyületesen ültek, a' karzat pedig tömve volt pórnéppel és szolgákkal. 'S kik játsztak a' színpadon? egy rossz vándortársaság, 's mindenféle állatok és művészek. Mátyásnak a' legsilányabb előadás is igen tetszett, mert jobbat ennél soha nem látott, sőt Hupy elhiteté vele, hogy ez most Európában a' legjobb udvari színpad, hol legtöbbször adták Mátyás tetteit dicsőítő drámákat, operákat és parodiákat.

Hollós Mátyás udvara naplójának mozgalmai közt utósó helyen említjük meg, a' legkésőbbre tett udvari bálakat. A' csinosan elrendezett étteremben minden héten egyszer tartaték tánczvigalom, fényben és pompában vetélkedő valamennyi eddig leirt udvari mulatsággal. Mátyás bölcs rendelete szerint, a' hőség és izzadás elkerülése végett, minden tánczosnak a' legkönnyebb nyári ruhában kellett megjelennie. E' fölötte czélirányos határozatot a' leg-tarkább színű, légi vékony zubonyok- és bugyogókba öltözött férfinép szívesen teljesíté; de a' hiu, makacs nők tovább is megmaradtak a' három négy szoknya, 's a' szörnyű szoros fűzés test- és léleknyomorító kinyai közt. A' még itt is koronát viselő Mátyás keleti szabásu, fehér, bő öltönyében úgy nézett ki, mint valami elhízott tündér király; 's mivel elhittették vele, hogy Hunyady Mátyás igen szeretett tánczolni, e' részben is felül akarván mulni példaképét, nejéhez csatlakozva magára vállalá a' vezértánczosi kötelességek elrobotolását. Legkedvesebb tánczát, a' lassu polonaist királyi méltósággal sétálá el; ő kezde meg minden keringőt; azonban fuldoklása 's iszonyu izzadása miatt nem folytathatá, 's mennyire boszankodott, ha a' két lépéssel gyorsabban tánczoló pesti korhelyek, őt mint három lépésben molozó vezértánczost, el-elhagyák; sőt egy izben bizonyos Rinaldo nevű szeles művész úgy elütötte a' hatalmas chánt, hogy ennek bőbugyogója végig repedt, a' szobrász pedig másnap halálra ítélteték. A' legjobb étvágygyal 's igen vigan töltött szünóra után neki lelkesedett vezértánczosunk, a' község zajos tapsai közt olasz sölöt lejte. A' balletmester ugyanis betanítá őt nagy nehezen, valami könnyű oláhforma tánczra, 's az ittas

chán döcögő medvekint hányta egymásután a' bukfenczeket, 's nagy dorongján ügyellen testét mindenfélekép csavargatá. Magyar tánczolni tilos vala, mert ez a' mátyási udvar külföldies szellemével meg nem egyezék. Mátyás tánczvigalmai leginkább annyi-ből érdemelnek dicséretet, mert, szünóra után, az oláhosan lejtő chánon kívül, egy lélek sem gyötörte tovább fáradt testét. De ennek is megvolt a' maga oka. A' borral telt férfinép ugyanis Terpsychore lábolását szívesen váltá fel Morpheus ölelgetésivel. Néha álorczás bálók is tartattak. Mátyás többnyire törökbasának öltözött, mert ki is gondolná így, hogy ő legnagyobb ellensége ruhájában rejtezzék; azonban a' sok borozás miatt többnyire rekedt lévén, hangjáról 's főleg vastag testéről minden ember megismeré, ámbár mindnyájan azt mutatak, mintha nem tudnák ki a' basa. 'S ez Mátyásnak igen tetszett, csak egy dolog miatt emelé föl néha neheztelése szárnyait, ha t. i. álarczos alattvalói te-nek szólitgatak; ekkor ő kitörő boszankodással kiálta föl agyonizzadt lárvája alól: „nem vagyok én te, hanem Mátyás, a' felséges, kegyelmes chán!” — Ezen álarczos bálókban a' kaland és tréfa szeszélyes játékaik egymást érik; de sokszor megtörtént, hogy Mátyás elfáradva a' sok járkálásban, egy zugba ült szundikálni, 's a' mint fölébredt, egyedül találá magát az egész nagy teremben.

VII.

Igy folytak a' napok Hollós Mátyás, az álkirály udvarának földi mennyországában, 's mellynek valódi teremtmője 's kormányzója mégis csak a' furfangos Hupy Márton ur vala. Csak ő birt egy-olgy ügyes színi költő vagy fő-főrendező tulajdonival, kellékeivel, ki a' hajdani Mátyás nagyszerű, európai elsőségű, de azért nem minden hiba nélküli udvarát illy meglepően mulattató jelenkori paródiába tudá átvarázslani. Játéka ugyan merész volt, de megmutatá azzal, mikint a' hajdani és mostani, a' bölcös és bolond embert egyiránt csak a' képzelet és álom boldogítja 's üdvözítendi mindaddig, míg az eddigi czéltévesztett, álmüveltségű sötét világ gyöngé, roszalkodó és esztelen gyermekei szív-

és értelemtisztaságban egyiránt tökéletes férfiakká nem érlődnek, 's míg el nem jő a' kor, midőn ezen igazi emberek, agyrémek és álomképek helyett, egyedül a' valónak zagyvátlan vízforráskint átlátszó örök igazságait hiendik, 's ezekhez alkalmazkodva mindenben valódilag fognak cselekedni, élni. — Hupy ur nem csak a' vállalkozás, de egyszersmind a' kivitel embere is volt, 's feltett céljait jól használt eszközök, különösen jeles számítása által tudá elérni, 's az áltatás bűvölő mesterségét annyira érté, hogy Mátyás udvarában a' csaláson és bolondságon kívül, ugy szólván, mi sem foglala helyet, 's mi sem volt valódi. Mind e' mellett is, noha Hupy csupa vékony téglafallal foltozgatá ki a' várat, 's az igen sokat mutató, valódi színi hatásu, de belső becszel nem bíró butorokat, ékszereket, műtárgyakat, az udvari diszöltönyöket, katonaruhákat és fegyvereket olcsón szerezte össze; azonban a' vár fölépítésére, az udvar illy fényes kiállítására sok pénz felment, bár később a' kész alkotmányra nem kellett annyi költség, 's Hupy, mint pénztárnok, az országos jövedelemmel, mintegy negyvenezer pengő forinttal, olly jól tudott gazdálkodni, hogy maga is szép összegecskét tehetett félre. A' földönfutó gyülevész-népből összeszedett főurak, udvari dámák, lovagok, művészek, tudósok, komédiások és szolgák, mint igazi ingyenélők, semmi fizetést nem kaptak, sőt a' jól evés- ivás- szállás- ruházkodással, 's a' mulatságos, gondtalan étellel mindenikök untig megelégedett. A' háboruszkodás sem került sokba, mert igen ritkán, 's mindig ünnepnapon tartaték, midőn a' lovas parasztok egy-egy huszasért szívesen kiszálltak a' harcszikra. Igazán véve, legtöbbbe került az asztal; de Hupy az erre fordított költséget is napról napra kevesbité, az által t. i. hogy a' czifra ételeket lassankint egyszerűbbé tette, a' drágább borokat vízzel kezdé vegyíteni, 's kisebb kisebb adagokban mérette ki; de azért a' szájízevesztett korhelyek a' meglehetőst is rendkívüli jónak tarták, 's a' rosztat, kivált mámorukban, meglehetőskint használák fel, 's ez az, mi Hupy ur emberismeretét világosan tanusítja. 'S így, minthogy a' ravasz Hupy istenen kívül kinek sem tartozott felelőséggel: jónak láttuk őt, a' t. olvasók ítélőszéke előtt is, számadásra vonni.

Történetünk fejedelmi hőse, a' különben cháni czímet viselő

ál-Hollós Mátyás kimondhatlan boldognak érezé magát saját tündérvilágában, mellyen kívül, alul és felül, innen és túl nem gondolt ő semmi másra, sőt azt hívé, hogy birodalmában az egész mindenség befoglaltatik. A' szobrászok, képirók és poeták is mindent elkövettek, hogy Mátyás neve a' dicsőség templomában örök időkig fenmaradjon. Szóval, hősünk halhatatlansága, mint valami tüzkármentesített magas, széles épület, tökéletesen biztosítva volt. A' mi uralkodó Hollós Mátyásunk jelene és multja közt ég és föld volt a' különbség; ő most élte főczélját, 's minden tervét várakozásán felül létesülve találá. Tömösült foglalkodásai miatt ideje sem vala a' gondolkozásra, sőt kivéve Molnár Pannival és Daru Pestávali szerencsétlen balesetét, uralkodó élteinek fájdalmas, keserű és rosszabb részét egyedül az tevé, midőn gondolkodásra is nyert időt. A' multak töviseire, üdvös jelene rózsái közül, igen ritkán vezeté vissza emlékezetét. Valahányszor pedig mostani magassága Csimborassójáról előbbi élte alacsony, homályos völgyeire pillanta le, nagy fejszédülést kapott, 's csak az fájt nekie, hogy már gyermeksege óta nem élt illy boldognál boldogabb paradicsomi életet. — „Oh én bolond — gondolá nagy okosan — miért is kínlódom a' tanulás terheivel, midőn most enmagam leczkézthetem alattvalóimat; miért türtem apám és nevelőm szigorú fenyítékét, midőn most hadi seregemnek parancsokat osztogatva győzelmi koszorúk közt vezérkedhetem; vagy miért törekedtem mások kegyét megnyerni, midőn most enmagam oszthatok kegyeket, mi több életet és halált; — és miért, oh miért ettem én sárga kását, tarhonyát, spenátot és marhahús-pecsenyét, midőn most puddingot, caviárt, ananászt és fáczánsültet ehetem; avagy miért ittam én silvoriumot, herbathét, egri és érmelléki vinkót, midőn most malagait, cziprusit, champagneit, 's reggel estve puntschot szörpölgethetek! Oh mi boldog vagyok én! Oh istenem, milly boldogok vagyunk mi ketten: én és te!“ — Így búslakodék Mátyás nagy örömeiben, 's egy országos ülésben csakhamar el lőn határozva: miszerint a' felséges chán egykori életének éveit, mint törvénytelen czikkek, ezennel eltöröltetnek, 's hogy Mátyás, uralkodása előtt nem is élt, hanem csak 1841-ben született. Így tette ő magát másodizben is gyermekké, mielőtt megöszült volna ;

mert, igazat szólva, hősünket néhai Hollós Mátyás rövid élete igen aggasztá.

VIII.

Mátyás ünnepélyes megkoronáztatása, születése napjára, az 1842-ik év télhavának elsejére vala kitűzve; mert Hunyady Mátyás is januariusban 's uralkodása negyedik évében vette föl a' szent koronát; hősünk e' részben is meg akarta előzni nálánál kisebb példaképét, már uralkodása hetedik havában kenetendő magát nagy fejedelemsé. Fölösleges volna a' koronázási készülétek részletes leírásába bocsátkoznunk, mert ki már Mátyásunk fényes udvarát ismeri, utmutatásaink nélkül is képzelheti magának, milly pompával állittaték ki e' fontos ünnepély. Alul a' várpiacz tömve volt alacsony származású katona- szolga- és pórnéppel, felül a' magasabb osztály foglalá el az udvari kápolnát. Már épen 'Veni Sanctét' akartak énekelni, midőn Báthory nagy sietséggel 's felpirult arczczal törve át a' tömegen, az ünnep hősének 's később Hupy fülébe ezt sugá: 'Vendégek érkeztek! A' cifra hajdú vármegye-urak épen most hajtattak be az udvarba, 's az egész várat bakancsos katonák keríték körül!' — Mátyás nem hallván törököt említetni föl sem vette a' dolgot; azonban Hupy Márton ur, ki igen jól tudá hányat ütött az óra, padra állt föl, 's így kiáltozék: „Uraim, végünk van! — Most már csakugyan ellenség környezi városunkat! (s itt egy hatalmas megmentő gondolat vilana meg agyában). Menjünk, barátim, menjünk, adjuk meg magunkat! ... itt hasztalan az ellentállás, mert mindnyájunkat agyonlőnek!! Menjünk, menjünk, capituláljunk 's még minden jó lehet!“ — Ezzel megragadá Mátyás kezét, 's vitte őt le az udvarba. Utánok az egész uri nép.

A' hely színére kiküldött birói választmány tagjai, az elnök alispán körül, beszélgetve álltak az udvaron; de a' mint királyilag öltözött hősünk- 's bizarr ruhájú embereinek jöttét észrevevék, a' mord kinézésű főbiró nagy léptekkel ment elébe a' hős seregnek, 's a' kövér Hollós Mátyást egy nagy kanyarítással 's ezen szavakkal: „ide álljon az ur!“ — az udvar kellő közepére helye-

zé, 's a' csak egy szóért esdő Hupyt hajduja botfenyegetésével hallgattatá el. Az álkirály felhívó tekintettel nézte körül alattvalóit, de a' mint látá, hogy ki sem mozdul segélyére, fejdelmi méltósága és hatalma minden szikráit összeszedé, 's a' leghevesebb harag tűszavait ekkép bocsátá ki belsejéből: „Hát kendtek, haramiák, gyilkos emberek, hogy mernek itt az én királyi curiámba minden engedelem nélkül berohanni és velem hatalmaskodni! Hej, alattvalóim, katonáim! most mindjárt vessétek ki e' semmirekellőket!” — Azonban ismét egy lélek sem mozdul pártfogására, 's miután a' főbíró Mátyást, arra az esetre, ha nem hallgat, vasraveretéssel fenyegeté, mély halotti csend állott be mindenfelől, és a' megrettent Mátyás olly merevülten feszült meg udvara közepén, mintha lovagszobra alatt élve eltemetett önmagának eleven gyalog-emplékét képezné, vagy mintha iránta elhült népének közrémülése hideg köbálványnyá változtatta volna át. A' nők ájulva dermedeztek, az országnagyok, fővitézek, tudósok és művészek szökni akartak, de utjuk mindenfelől elállva. 'S im a' külsejével is tiszteletet gerjesztő derék főbíró egyet pödörít bajuszán, 's méltó haragtól villogó szemei, hidegtől felpirult arca tüzének kíséretében, ekkint inditá meg hatalmas hangu beszédét: „Hallja az ur, nemes Hollós Mátyás ur, és hitvесе, született Hupy Rozália asszony! de leginkább kigyelmetek hallgassanak szavaimra, falubírák, esküdtek és jobbagyok! — Minekutána a' tekintetes nemes vármegye hivatalosan tudósított a' felől, hogy itt e' falu földes-urasága, nyomorult, beteg lelkével magát királynak képzei, 's holmi Pestről kicsapott, rossz életű, erkölcstelen kóborlók társaságában, mint valami eszeveszett gyermek, komédiát játszik, 's a' legalávalóbb betyárként részesegeskedik, istent káromol, 's korhely czimboráival együtt csak haszontalan dolgokra 's bűnös cselekedetekre pazarolja ősei vagyonát — („Igaz, igaz!” felszólalnak a' pór nép öregebbjei) — és minekutána azt is tapasztalá a' tek. nemes vármegye, hogy a' helység népe, mellynek emberei, istenfélelmők, munkás szorgalmuk 's jóságos erkölcsaik miatt, még kis idővel ezelőtt mindenütt dicsérettel említettek, — most már az uraság rossz példaadására a' végképeni megromlás- és elfajuláshoz közelget (a' nép

részéről zúgás). Ugy van, emberek! ti istentisztelet és szorgalmatos munka helyett az uraság komédiáit jártok bámulni, 's mivel azt látjátok, hogy az urak is mindig ittasok, jó magatok is csak a' csapszékben heveritek el a' drága időt, 's örökké uj meg uj vétséggel vádoltattok előttem; loptok, verekedtek, adót vagy nem tudtok vagy nem akartok fizetni, egy szóval, ti igen rossz, lusta, elvetemedett, gonosz emberek kezdetek lenni, 's ha ez sokáig tartana így, utoljára is akasztófára jutnátok, 's a' sok feleség és gyermek mehetne aztán koldulni! (A' nép öregebbjei elismerve a' főbíró szavainak igazságát, mentegetőzni, bocsánatot kérni 's fogadásokat akarnak tenni, de a' főbíró intéseivel lecsillapíttatnak). Minekutána tehát a' tek. nemes vármegye mindezen botránkoztató rossz tetteket megütközve hallá eleibe terjesztetni: ime minket, (társaira mutat 's mindeniket nevén 's czimével emliti) mint teljes hatalmu bíróságot, azon meghagyással méltóztatott ide kiküldeni, hogy a' dolgok valódi állásának megtudása után a' vétkeseket azonnal büntetésre ítéljük, 's részint elfogassuk. (A' pórasszonyok sírásra fakadnak 's kegyelemért esdenek.) Csendesség legyen! Látják kigyelmetek, mi elég katonát, pandurt és hajdút hoztunk magunkkal, 's hatalmunkban állana kigyelmeteket fejenkint egymásután megbotoztatni és vesszőztatni, de mi azt hisszük, hogy a' mások által rossz utra tévesztett, a' még egészen el nem romlott 's a' jóra hajlandó embereken, mint ti vagytok, sokkal jobban fog a' szép szelid szó, a' mi jó akaratból származó atyai intésünk! (Általános öröm derül fel a' pórnép sőt még a' pesti korhelyek arczain is.) És ha ti, fiaim, esküvel ígéritek meg nekünk, hogy a' megkezdett rossz étettel, a' nyomorúságra vezető dologtalansággal, 's minden bűnös tettekkel felhagytok, 's igyekeztek magatokat, isten és felebarátjaitok örömére, saját hasznotokra, megjavítani: úgy mi a' tek. nemes vármegyét meg fogjuk kérni és instálni, hogy bocsásson meg kigyelmeteknek, és most az egyszer elvárva megjobbulásukat, halassza el a' súlyos büntetést, 's az ide hozott katonák tartásától mentse fel kigyelmeteket! — (A' pórnép mindent ígér, köszönve hálálkodik, 's a' népszerű és szelid bánásmódja miatt már azelőtt is igen szeretett főbírónak, jobb kezeik fölemelésével az

elő istenre 's minden szentekre esküsznek, hogy megjavítandják magokat, 's miután a' derék főbiró részére a' népet egészen megnyeré, így folytatá beszédét): Hadd álljanak csak előnkbe azok a' törvénykohló országnagyok, ministerek, azok a' háboruszkodni szerető nagy vitézek, azok a' híres tudósok, művészek, szemfényvesztők és komédiások, meg azok a' szép erkölcsű udvari dámák! (Mindezen nép, Hupy vezérlete alatt, részint igen is hetykén, áll ki a' középre; 's e' bolondul öltözött álarczosok látására a' főbirót egyedül komoly férfiassága óvá meg a' nevetéstől, mert a' többi birák nagy része kénytelen volt kendőjébe kacagni; 's miután Hupy, a' főbiró kemény parancsára, e' korbély nép valódi és ál-neveit 's karakterét egyenkint 's mindeikre rámutatva félelmében egész őszinteséggel kikiáltá: Mátyásunk lelkén ezerféle kinok és fájdalmak rossz ördögei nyargaltak keresztül, a' főbiró pedig így nyujtá tovább beszéde fonálát): Tiveletek ingyenélő világszalók, bűnökben kifáradt országos latrok, javithatlan gazemberek, nincs mit szólanom; de majd fog helytettem is szólni a' bot és korbács. („Csakhogy én nemes ember vagyok!“ — jegyzé meg fenhangon néhány pesti utczahős; Hupy látván a' főbiró felingerült állapotát, minden tekintetben nem-nemes társait igyekezett lecsillapítani, 's térdre esve mondá el: hogy Mátyás egészen megbolondulván, ők, a' tens ur dühös örülségének kigyógyítása végett, kénytelenek voltak minden lehetőt elkövetni.) Mi is tudjuk azt — szólt a' főbiró — hogy tens uratok tökéletes bolond; de hát semmirekellők nem ti zavartatók-e meg az ő fejét; és kivált te gaz Hupy, te vagy itt minden rosznak, minden bűnnek kútfeje. — Ismerjük minden gázságotat és csalásaidat! Vigyétek e' kóborlókat a' falu házába, 's erre a' főkolomposra tegyétek a' legnehezebb vasat! (A' gyűlevész-nép jajgat, sír és daczol; de a' pandurok és hajdúk egész hidegséggel teljesítik a' főbiró rendeletét; Mátyás, udvari népének 's főleg Hupy elköltözése által, félig gyilkolva érezi magát, 's eszméletlenül hardokol, de a' főbiró következő szavaira csakhamar felüdül): Most pedig uraságához, nemes Hollós Mátyás urhoz akarok egy okos szót szólni, ha t. i. szerencsére valamilyen jőzanabb órájában találнам. Urasága egy olly királyi ud-

vart állita ki, mellyben a' rosz erkölcsökön kívül maga a' bolondság uralkodott. Mi az ur királykodását, mint senkinek nem ártathó gyermekjátékot nevettük; de mivel az vétkes kicsapongások 's közbotránkozás tárgyává fajult, kénytelenek vagyunk az illy veszélyes bolondságot törvényesen orvosolni, annyival is inkább, mert urasága, ősi jószágát esztelenül kezdé tékoználni. (Mittán pedig a' főbíró, Hupy csalásairól, Mátyást körülményesen felvilágosítá, 's a' dethronizált álkirály nejét és bűnös anyját igen keményen megdorgálá, ekkint folytatá szavait): Mindezek után tudja meg az egész község, hogy a' tek. nemes vármegye az eszelős és tékozló Hollósy Mátyás ur jószágát sequestrum, vagyis bírói lefoglalás alá véteti, 's az ő vagyona és személyének curátora vagyis gondviselője, könnyelmű anyja helyett, tek. Kis Ferencz táblabíró ur leend, kit mindaddig, míg Hollósy Mátyás eszére nem tér, mint a' földes-uraság helytartóját, kigyelmetek mindnyájan tisztelni és becsülni tartoznak. (A' vagyonából kizárt 's eszelősnek nyilvánított Hollósy Mátyás ájultan vitetik be szobájába.) — Már most, fiaim, haza oszolyhattok; de újra figyelmeztetek benneketek, fogadjatok be tanácsunkat; legyetek mindnyájan istenfélők, jó erkölcsűek és iparkodók; különben máskor el nem kerülök kigyelmetek azon büntetést, melly most egyedül a' mi jó akaratunk és atyai gondoskodásunk által hárttatott el. — Viseljük hát magunkat jól, becsületesen — és isten is megáldja kigyelmeteket! —

Igy végzé beszédét a' derék főbíró, 's olly nagy hatást gyakorlott a' népre, hogy Mátyás falujában egypár hét alatt nyoma sem volt az előbbi rosz életnek. Főbíránk a' pesti díb-dáb népet katonák kíséretében küldé Mátyás falujától öt mértföldnyi távolságra, 's valahol csak átmentek, furcsa ruháik miatt a' bámuló nép által, mindenütt komédiásoknak tartattak. — Hupy Márton ur a' megyei törvényszék által három évi fogságra ítéltetett. — Kis Ferencz, Hollósy Mátyás gondviselője, csakhamar rendbe hozá a' már-már pusztulásnak indult szép ősi jószágot.

Mindezek után illik már most tudnunk, hogy az ál-Hollós Mátyás udvarának leghatalmasabb megsemmisítője nem vala más, mint Mátyás falujának józan gondolkozósu, 's tetétől talpig becsületes papja, ki gyűlölván a' botrányos udvar istentelen rossz életét, és szíven hordván elvetemülni kezdett híveinek anyagi és erkölcsi jólétét, a' jelentendőket hivatalosan jelenté be a' megyének; ez pedig igazságot szolgáltatata az igazságos Mátyás háborított árnyékának.

Mintán Hollós Mátyás, a' főbiró beszédére történt elájulásából kis idő múlva fölébredt, kimondhatlan öröm derité föl keblét, mert az egész executiót csak rossz álomnak tartá. Azonban kidörögölván szemeit, kissé visszaátnak tetszett neki, hogy most egyszerű szoba- és nyoszolyában fekszik, 's Beatrix helyett valami vörös mellényű ismeretlen alak ül ágya oldalán. — „Ki vagy te?“ — kérdé Mátyás gögös méltósággal. „Schaffens' euer Gnaden!“ — felelt a' gondviselő Kis Ferencz inkább német mint magyar inasa. — „Hát kit szolgálsz te német ember?“ — „A' tens urat.“ — „Mióta?“ — „Azóta hogy betegen fekszik!“ — (Betegség és német inas! hah!) — „Hát—hát mondd csak, barátom, mondd csak: otthon vagyok-e én most, vagy másutt valahol?“ — „Bizony nem tudom még e' hely nevét.“ — „Add ide ruhámat, hadd keljek föl.“ — „Csak tessék feküdvé maradni, a' német orvos megtiltá a' felkelést.“ — Mátyás még soha nem ijedt meg úgy, mint épen mostanában, mert a' német orvos és német inas miatt azt képzelé, hogy mint egykor Hunyady Mátyás, úgy ő is a' nagy német városban, Bécsben fekszik halálos ágyán. Most látszik csak a' nagy különbség két Mátyásunk között; az egykori Bécsset 's a' mostanit Bécs foglalá el. — „Hány esztendő van most?“ — kérdé Mátyás a' hidegvérű szolgától. — „A' tens ur lehet már úgy 46—47“ — felelt a' szolga, ki most Mátyásnak kintől összeránczosodott arczárol ítelt. „Negyvenhét! — kiálta fel hősünk — úgy hát végem, meg kell halmom! Oh jaj nekem!“ — Ő ugyanis feledve ifju korát, csak arra tudott jelenleg világosan emlékezni, hogy Hunyady Má-

tyás is negyvenhét éves korában halt meg, 32 évi uralkodása után, és így ő is saját harminczkét hetes ál-királykodásából kinjában harminczkét évet csinált. — „Oh, oh! gondolá a' halállal küzdő Mátyás — csak anyám, Hupy és feleségem volna itt! csak legalább udvari népem környezné halálos ágyamat! Szegények! milly borzasztókat álmodám felőlük! Oh jaj, oh jaj, még csak meg sem áldhatom őket ebből a' Bécs városából! Feleségemnek sem mondám meg, hogy a' Daru Pesta bűbajos fűvében fürösztgesse lelkemet! — De igaz — nálam is van valami!” — „S ime mi nem jut eszébe! A' mindig nyakában függő kis szelenczéből hirtelen kiveszi a' Daru Pestától megvásárlott bűbajos szernek felerészét, 's azt képzelvén, hogy ez a' haláltól megmentendi, egymásután mind elnyelé a' keserű gyökereket. Ah, de egypár óra mulva minden tagját iszonyu görcs kezdi rángatni, 's égő belseje egészen fellázadt ellene, mintha kiszabadulásra törekvő rablelkének minden elhanyaglott tehetsége és hibája boszut akarna állni a' szerencsétlen haldokló zsarnoki testalkotmányán. — A' bűbajos fű életölő mérget rejte magában, 's Mátyásnak halhatatlanság helyett halált adott. Különben valamint Hollós Mátyásról, úgy Hollósy Matyiról sem tudni bizonyosan, milly halállal mulla ki; mindkettőről azt hírlík, hogy vagy gutaütés- vagy köszvényben, vagy ellenségeik által nyujtott méreg következtében haltak meg, elég az hozzá, mindkettő Bécsben szünt meg élni, az utóbbi legalább ezt képzelé, 's a' hit üdvezit!

De hogy úgy ne záródjék be történetünk, mint a' becsinálton végződő ebéd, meg kell még emlitenünk, miszerint Hollósy Matyit leginkább azért hozám némi kapcsolatba a' nagy Hollós Mátyással, mert csak így tűnhet ki a' valódi ellenzet és különbség, 's a' közéletben járó igazság. Annyi igaz, hogy valamint Hollós Mátyás, úgy utánzója Matyi is nem korába való ember volt. 'S bár milly kis személy vala is a' mi hősünk, őt mindazáltal több nagy tett bélyegzi. Hollósy Matyi nagyot evett, nagyot ivott, nagyot aludt, sőt nősülése után nagyot is hallott. 'S ha a' mi Mátyásunk nem is vala igazságos, — legyünk mi iránta azok; mert mi volt az ő főhibája, hanem hogy a' világot és az embereket nem ismeré.

Az már most a' végső kérdés : vajjon a' mi ál-Hollós Mátyásunkat örökíti-e holta után valami díszes emlék? — Igen bizony; mert ha a' Ferenczy által készítendő Mátyás-szoborból semmi sem lesz, akkor hát a' mi képzelősködő Mátyásunk számára kész az emlék, melly csak a' művész és nemzetünk képzeletében él. És vajjon a' nép ajakán és szívében van-e a' mi ál-Mátyásunk számára is valami ,meghalt Mátyás oda az igazság!'-féle eleven emlék? — Igen bizony; mert Hollósy Matyi népe 's ismerőinek köre még most is így emlékezik róla: ,meghalt Mátyás oda a' gazság!' —

CSOLTÓ VITÉZ.

(BALLADA)

ERDÉLYITŐL.

Tudjátok-e, hol a' Cselény? —
Gömör nagy erdeje.
Makkal vaddal, de olykoron
Zsiványokkal tele.

Ám volt idő, midőn a' nép
E' rengetegbe bujt,
Mert a' tatár várost falut
A' földig összedult.

A' fák alatt kié amott
Az a' hideg tanya?
Avagy talán ott szült fiat
Egy üldözött anya?

Ott szült fiat, 's hullonga már
A' fáknak levele,
És falevél lön a' szegény
Gyermek szemfödele.

A' férj, a' bús Csoltó vitéz,
Zsákmányra méne el;
Mert szoptat a' nő, a' kinek
Kettőt táplálni kell.

Elmegy 's lenéz keservesen
Sajónak völgyire,

Dé könyektől nem nézhet a?
Falvak hült helyire.

„Oh isten, a' ki a' földnek
Lakójává tevél,
A' nép a' dús hazában, im,
Kenyer szűkében él!”

Igyen sohajt, 's még többet is
Nyilván sohajtana,
Ha rejtekből tatár csoport
Elő nem ugrana.

Csoltó, nemes szarvas gyanánt,
Fut a' hegyek közé;
De a' tatár, vadászhként
Nyomában üldözé.

Ő meglelé beteg nejét,
De hajh mi verte le?
Egy éj alatt, inség miatt
Galambbá öszüle.

„Fussunk!” kiált Csoltó 's fogá
Az inség betegét,
Ki emlőjén, a' szárazon
Csüggette gyermekét.

„Amott a' domb, ott Aggtelek,
Barlangja közelebb.
Csak addig még, aztán nyomot
Veszt a' vérszomjas eb.”

És összerogy terhével ő,
Tovább már nem mehet.
Ilonka mintha mondaná:
Mennék, de nem lehet.

Most térdre hull Csoltó vitéz,
'S könyörgé hármokért;
Szerencsésen mindhármok a'
Barlang szájához ért.

A' barlangból pedig lehelt
 Sirnak szellője, mert
 Belül a' éhhalál miatt
 Sok embercsont hevert.

Mindegy! a' balsorsu család
 Menten hívé magát;
 Az üldözők barlang előtt
 Gyanutlan mentek át.

„Oh hála ég!“ zeng a' fohász
 Mindkettő ajkírul.
 'S im a' barlang előtt fehér
 Fáklyák világa gyul.

„Hallgass! — sugá Csoltó vitéz, —
 Szopott az a' gyerek?
 Sirása mert lesz árulónk.
 Ilon hallgat, 's remeg.

Már a' szegény kiseded nyöszörg,
 És ha még sirni kezd,
 Máskor talán eltűrhető,
 De most szívet repeszt.

„Isten! ne hagyj el!“ mond Ilon,
 'S csak gyermekének élt,
 Emlője ah! mint elfogyott,
 Nem ad egy cseppnyi téjt.

A' férj megint egyet suga:
 „Elég volt már neked;
 Add csak nekem, majd én fogom
 Már a' kis gyermeket“.

„Nem, nem! — felelt a' bús anya, —
 Kemények kezeid.
 Kemény fogás kardhoz való,
 Hagyd őt, szerettem, itt.“

'S keblére még annál közelebb
 Kapcsolja gyermekét,

De Csoltó elragadja és
Szírtélen zuzza szét.

„Átok reád!” sikolt a' nő;
Zúg a' tatárcsoport.
'S mit látnak? egy sziklán a' kis
Gyermek velője forrt.

Előtte a' szegény anya;
Megdöbben a' tatár.
De rajta nincs hatalma, mert
Már lelke mennybe' jár. —

A' barlangban hegyek, vizek
Sötét mélysége van,
Ezt gondolá Csoltó vitéz
Nagy aggodalmiban.

És nem szorúl meg annyira
Az élet végfokán,
Hogy rabszijat fűzzön reá
A' gyilkoló pogány.

Nem is fűzött, úgy éle ő
Nyers fűvön, gyökeren,
Már isten képe sem vala
Az árnyékemberen.

'S midőn a' hon kitisztula,
'S a' béke visszajött,
Csoltó vitéz is megjelent
Az emberek között.

Ha egyik is, ha másik is
Mondá, mit szenvedett; —
Csoltó vitéz csak hallgatt,
'S szemén köny eredett.

A' VÍG CZIMBORÁK.

KOVÁCS PÁLTÓL.

I.

Minden előzményeket — melyek hősünk kül- 's beljellemeire némi világoztatásul leendnének — mellőzve, egyenesen annak előszobájába vezetem a' nyájas olvasót. Találatik pedig ez Pest egyik külvárosának mellékutczácskájában, hol már a' szállások tetemesen olcsóbbak. 'S hogy a' szállásbérelő előtt ez, felette fontos ok lehetett a' váczai utczából ide költözésre, már csak az is gyanítatja velünk: hogy ezen előszobácska, melyben vagyunk, nem annyira a' földhöz ragadt szegénységnek, mint a' pazarlást követő szorultságnak félreismerhetlen jeleit viseli. És így butorzata inkább kevés és töredezett, mint ócska és kimélő gonddal takarított. A' két törtlábu rongyos szék olly nemű öszhangzatban álla a' hajdan fényelt, de most már kopott 's felpattogzó asztal előtt, mint két, uri fogatból bérkocsiskékre került benna ló, a' kerekeitől összevissza vásott rongyos batárd előtt. — Az idő, kora reggel, mit abból gyanítunk, hogy a' véglobbanásiban bűzölgő faggyugyertya, — melynek egy hóbiskoló inas volt gondatlan Veszta szüze — már alvóban van; 's ilyenkor a' nap kün, mindenkor kelőben szokott lenni. Boldogabb időben a' falon óra is lógott; most csak szege áll ott búsan, magánosan, mint leégett ház kéménye, — szo-

moru bizonyosságául, hogy minden mulandó a' földön! Hja! ez nem is leheté másként; mert urfink, kinek épen látogatására sietünk, olly gyöngédszerű bohó, ki szükségben egypár forintért mindenét elajándékozza. — De lépünk hát a' belterembe, hősünk vendég-'s lakszobájába. Ez a' külsőnek csak folytatása, kivevén, hogy itt az enyészetnek egyéb nyomai is bőségben láthatók, — millyenek: kiégett pipák, szétszórt szivarhamvak, tört poharak, üres pezsgő-palaczkok, az asztalon heverő, 's részint már fidibusnak is felhasogatott kártyalapok, 's más hasonló nőtlen szobai kellékek. — Hősünk, ki figyelmünket legközelebből 's legfolytonosabban igénylendi, ott ül egy lehídt nyoszolyán igen otthonos pongyolában, egy ingben, felgombolt mellénnyel. Fején könnyű házi sipka van, mellyet ezelőtt két évvel egyik imádoztja örök-emlékül himze neki, kit ő azonban már régen elfelejtett. Lábai csinos papucsokkal ékesek, egy szép özvegyke ajándékával, ki azokra olly reményben tűzögeté csábító rózsáit, szerelme jelképét, hogy utóbb urukat önszámára alájuk kerítse, ha különben urfinknak a' tisztes papucsokormány boldogító elvei megtetszendettek. — Előtte áll három czimborája, válni készülők, hogy végre nyugodni hagyják barátjukat, kinek ismét egy éjelét, 's ez hagyján volna! de vagyónának maradékát is a' mai tivornya közben elrabolák. — Hősünk azonban, kit ezentul Gyulának nevezendünk, mély hallgatásával mintegy leigézve őket, nem távozhataknak, szokatlan melázásából valami érdekes nyilatkozatát várók, talán egy holnapra rendezendő férfias estvély iránt. Végre Gyula csakugyan szót emelt.

„Czimborák! — monda — ti a' pénzt forgásba hozni remekül értitek, 's e' nemes mesterségnek emberül megfelelni iparkodtatok annyira, hogy engem jelenen csakugyan mindenemből kiforgatva szemléltetek magatok előtt!“

A' czimborák, vérmes reményeikben csalatkozva, szótlan földre sűték szemeiket, — nem annyira azoni szegényükben, hogy barátjuk jóságával egész a' tönkre juttatásig visszaéltek: mint inkább azon bánat miatt, hogy ezen búsító előzmények, vidor éjjelezéseiknek felfüggesztését huzandhatják maguk után.

„Ti ez éjjel — folytatá Gyula — különös mohósággal igényeltétek aszkóros erszényem véglélekzeteit. Azonban éljen a'

kedv! mért maradna e' pár huszas is gyászvitézekül zsebemben? Ferkó!

Az inas betoppant, 's két huszas perdült elébe a' földre.

„Fuss punci-szerekért, — 's egy negyed alatt előttünk forrjon az angol-lé!”

„Éljen a' jó kedv!” viszhangzák az új kedvre ébredt czimborák, egy már már retlegett tragicus végtöli félelmökből szabadultan, 's otthonos kényelemmel újra helyet fogának a' biczegő asztal körül.

„Ne gondoljátok azonban, czimborák — így emele megint szót Gyula — hogy e' tettem minden czél nélkül legyen. A' punci mellett tervet kell csinálnunk közös erővel szabadulásomra. De előbb tökéletesen meg kell ismerkednetek helyzetemmel.”

Ferkó ezalatt a' kiadott parancsot pontosan teljesíté. Az asztalt citronok, narancs, cukor és thea lepik el. A' viz alatt borszesz lángol, új szipák gyujtatnak, a' czimborák híven megosztják egymás közt a' munkát; — egyik cukrot vág, másik narancsot dörzsöl, harmadik a' citronokat sajtolja, Gyula a' viz forrására ügyel — 's folytatja:

„Mint mondtam, meg kell ismerkednetek körülményimmal; aztán kiki adja tanácsát.”

A' czimborák közül szokásként mindegyik első akart lenni az ingyen-tanáccsal; azért a' felvilágosító körülményeket megelőzve Botor Ábris, a' vén juratus, és így legtapasztaltabb róka, ki most a' citronokat nyomogatá „tisztességes szökést” ajánlott; — Cseres Gusztáv a' narancs-dörzsölő, ki nagy hitelű zsidó-házaknak segíté hasznos crédákat csinálni, új és tetemes kölcsönt javasla, mellyet a' még kiskoru Gyula megfizetni soha köteles nem leend; — végre Kéjdy Béla, a' cukorvagdaló, egy édes uracs, kinek egy két szerelmi dala a' „holdvilághoz” és „hozzá”, itt-ott nyomtatásban is megjelent; rögtön-házasságot valami gazdag polgárleánnyal állíta legsikereseb eszköznek, Gyulát jelen pénz-zavarából kisegíteni.

„De ugyan hagyjatok hát előbb szólnom — inté őket némi türelmellenséggel Gyula, 's meggyőződve előbb a' felől, hogy vi-

ze még nem forr, folytatá: — tehát mint már érintém, fiúk, én tönkre vagyok silányitva, — erszényem felmondá szolgálatát.

„Meg kell szöknü.”

„Kölcsönözz újra.”

„Egy gazdag polgárleány tisztába hoz mindent” . . . vágának ismét szavába a' türelmetlen czimborák, kiki már elmondott kedvencz-eszméjével állva újra elő.

„De az istenért, hagyjatok beszélnem — szólt félboszuval Gyula — 1-ször megszöknöm nem lehet, mert nemes ember vagyok, 's országfutóvá lenni rangom alatt van; 2-or új kölcsönt már nem kapok, mert hitelem nincs, és 3-szor a' mi a' házasságot illeti, erre gondolnom sem szabad, mert az alföldön jelelt mátká vár rám, kit ex offio el kell vennem. Tözséry kir. tanácsos t. i. 's apám, bizonyos pusztá felett már régóta perelnek egymással, — 's most a' két öreg végtére azon boldogtalan gondolatra jött, hogy én vegyem el a' tanácsos ur soha nem látott kisasszonyát, 's birjuk a' peralatti jószágot jegyajándékban.

„Hisz ez fölséges! szöknöd sem kell; menj nyilván szerencséd után.”

„Illy hypothekára szerzek én kölcsönt, barátom, mennyi kell.”

„Igy polgárleányra sincs szükség; mert mátkád főrangú és gazdag.” Igy rohanák meg újra barátjukat a' czimborák, örülök, hogy most már segedelmökre — mellynek bővében különben sem valának — Gyula e' szerint szorulva nincs, — 's ő így korholá ismét őket:

„No, ti ugyan erősen magyar vér vagytok, czimborák! Gyűléseken tanuljátok ki nem hallgatni a' szót? Hisz várjátok végét, aztán ítéljetek. Ez a' legnagyobb bukkenő, hogy szívem többé nem szabad, — 's az ismeretlen mátkával nem frigyeshetek.”

„Ohó!” jegyzé meg Botor, a' vén juratus.

„Tréfaság!” mondá közönösen Cseres a' zsidó-ügyvéd.

„Hja! biz ez szívügy, hol nem határozhat sem apai tekintély, sem Verböczy!” adá hozzá Kéjdy a' czukor-édes uracs, ki munkáját épen befejezé, 's most mintegy fáradsága jutalmául a' széthullt czukormorzsákat szopogató.

A' mult nyáron Füreden láték egy angyalt — folytatá Gyula

— kinek képétől megválni nem tudok, kit birnom kell, mert nélküle élnem nem lehet! 'S aztán azt sem tudom, merre keressem hív hölgyemet, — ismeretségünk csak pillanatnyi volt, — 's az óra, melly boldogságomat teremté, annak sírjává is vált.'

„Vigyázz! elfut a' víz!“ kiált Botor Ábris, a' szerelmi ömlengéseknek semmikép sem barátja, 's mint pillanat embere, a' jelen puncsot elibe tévé a' világ minden közel és távol mátkájának. — 'S a' csakugyan hatalmasan lohogó víz kedves sustorgása, a' víg czimborák figyelmét olly nevezetes mértékben kezdé igényleni, hogy Gyula maga is most már beszéde folytatását fölsílegesenek látó — a' thea-forrázáshoz sürgős készüléteket tön.

E' közben Bandi, Gyula inasa nyita ajtót, 's urát egy szóra az előszobába inté, hol idegen ur akarna vele szólni.

„Czimborá, ki ne menj! — szól Botor, az illyesekben nagy praxisu vén juratus — bizonyosan valami hiteleződ, ki törbe akar csalni. Inkább valamelyikönk majd compareálni fog helyetted.“

Azonban Bandi erősíté, hogy az idegen ur épen nem gyanus képü, 's neki, ura mellett a' gyanus physiognomiákban, szinte megvolt a' maga praxisa. Sőt, tévé hozzá, beszédéből úgy veszi ki, mintha még ő akarna valamit adni. Gyula kíváncsi lön, 's a' puncskészítést czimboráinak engedve át, kilépett a' kérdéses vendég elé.

Ez egy jó-képü, talpig becsületes magyar embernek látszott. Azonban minden mozdulatából kitetszett, hogy ha valamelyik ujságszerkesztővel viszonyban áll: úgy a' Pesti Hirlappal semmi esetre; de a' Világgal minden bizonynyal levelez. — Attilája új volt, 's posztóját hihetőleg elég drágán is fizeté a' debreczeni vásáron; de az is első pillanatra kitetszék, hogy szabása nem a' derék Kostyál műve, — 's a' török zultán Abdul-Medzsid ő felsége nem ettől kapá vágyat, magyar öltözetet birni. — Egyébiránt feszeskés arczkifejezésében, bizonyos magistratualis auctoritás tükrözé magát, melly legalább is, járásbeli főszolgabírónak lehetne félreismerhetlen czégére. — Gyula, az ünnepileg öltözött ismeretlen előtt kissé zavarba kezdé jöni pongyolája, 's rendetlen laka miatt; de ez, kit mi ezentúl Hantay urnak nevezendünk, akadozó

mentegetőzéseit Gyulának félbeszakasztó, tartózkodva ugyan, de egyenesen a' dologra, jötté céljához sieté.

„Tisztelt barátom uram — így kezdé lehető nyájassággal vendégünk, — én Hantay főbíró vagyok *** megyéből, — 's egy valóban különös ügyben vagyok bátor önnek uri nyugalmát néhány perczig háborítani. Barátom uramnak bizonyos Tözséry Lenke kisasszony, szüléktől kijelölt mátkája, kiről önnek mégis le kell mondania...“

„Uram! nekem minden reményeim...“ kezdé Gyula, némi tekintélyt keresve állásának, inkább jogossági vizsketeg- mint szívsgallathból; de Hantay belevága:

„Igen, de azon szánandó kisasszonynak is megvannak a' maga reményei. Ő mással áll szerelmi viszonyban, — 's ön, keze iránti jogaival, életének lenne gyilkosa. Azért nekünk keresztényi kötelességünkben áll, e' csak szüléktől szőtt frigyét megakadályozni.“

„Ahán! ez alkudni kezd — gondolá magában Gyula, 's fennebb hangon folytatá — Hja! de nekem ezen tisztelt kisasszony kezéhez, mint bölcsen érinteni méltóztatott, jogaim vannak, mellyekről lemondani, 's szerencsémét kezemből kiadni nem tudom ki kényszerithetne?“

„Ön szive! — válaszolá a' feleletekre még honn elkészült főbíró — 's nem szerencsáját adná ki kezéből; de a' legszomorubb jövőt háritaná el ez által fejről. Hallgasson csak türelemmel fiatal barátom: önnek az a' leány nem való, 's azon leánynak apja sem önnek való. Mindjárt megmondom miért! Ön, a' mint hallom, egy talpig becsületes víg czimbora, — a' leány egy szenteskedő néne, — ön könnyü vérü, életphilosophiával bíró világfia, — 's az öreg egy zsémbes vámszedő, ki mindent fekete-sárga színben lát. — Amaz mig egyet mosolyg, kettőt imádkozik, — 's ez inkább kér, mint ad. No's?“

Itt néhány percznyi kiszámított szünet alatt burnótszelenczét vesz, 's kíváncsi pillanatokkal függ Gyulán, szeszélyes szónoklatának ráhatását annak arcizmairól ellesni akaró.

Gyula csakugyan savanyu képet csinált a' híven leírt felszent mátká- 's még fatálisabb duzma apóshoz; azonban úgy nyilatko-

zott, hogy neki holmi legujabb oeconomialis nézetek vezérelvei e' házassági ügyben: mert bár tek. főbíró ur szavai szerint szeret néha rózsa-szeszélyű víg czimbora lenni; azonban szinte ő szerint életfilozófiával is bír, 's számolni is tud, 's kivált a' jövőre nézve szigorú gazdasági elvei vannak.

„Hiszen nem hizelgésből mondom, amice — kezdé újra ostromát Hantay; — de illy külsővel, szép beltulajdonit ide nem is tudva, ön mindig számíthat illy szerencsére, barátocskám. Aztán. . . én megvallom . . . a' dolog engem igen közélről érdekel.“

„A' gutában! tán csak maga akarja mátkámat elvenni, domine spectabilis?“ kérdé pajzán kedvvel Gyula.

„Oh nem! semmi esetre — 's itt ép olly forma köhicselést kezdé Hantay ur, mintha mit most mondani készül, tiszta igazság mégsem volna. — Én megvallom — folytatá — még nőtlen vagyok; de épen e' szabadságomat imádom, — 's ha éveimnek lehetnének is még némi igényei a' szent házasság nehéz jármának elviselhetésére: mégis e' jármon kívül hosszabb életet reménylek. — Haném . . . egy kedves öcsém van — mondá; de ez már olly nehezen ment, mintha minden szó torkán akarna akadni, jeléül, hogy történeti regényének költött része most következik. — Egy kedves öcsém van — ismétlé — ki szeret 's szerettetik; 's kinek jövő boldogságáért, őszintén szólván, egy kis áldozatkától sem ir-
tózom — most egy lépéssel közelebb lépe Gyulához, 's bizodalmas, suttogó hangon így fejezé be szavait: kétezer pengő forintig kész volnék számára megváltani a' mátkát!“

Gyulára e' beszéd utolsó része villanyosan átjáró hatással birt. Az ajánlt öszveg épen elegendő jelen adósságainak kifizetésére, mellyek miatt utczára sem mert lépni már nappal. Szeretett volna Hantaynak, mint isten követjének, nyakába bórulni.

Főbíró ur azonban nyugtalanul várá Gyula válaszát, ki mind-
eddig még nem akart nyilatkozni.

„Ön fontolgat, fiatal barátocskám — mi?“

„S Gyula csakugyan olly kifejezést iparkodott adni arczának, mintha a' lemondás lehetlenségén töprenkednék; igazán pedig a' kétezer pengőn osztogatá gondolatban hitelezőit.

„Igen — kezdé végre színlett imámmal — 's mit kellene hát ez érdemben tennem?“

„Csekélység! — felelt éledő örömmel Hantay — ez igénytelen kis lapocskát becses nevével szerencsételtetni. — 'S a' még honn elkészített lemondási oklevelet kebléből kivonván, azt nagy készséggel Gyula elébe terjeszté.

Gyula olvasá: „Alulírt . . . Tözséry Lenke kisasszony kezéhez minden igényeim — 's jogaimról . . . szabadakarattól . . . személyes viszonyaimnál fogva . . . lemondok.“ 'S ez az egész?“

„Csak fele drága barátocskám; a' kiegészítő rész ezen váltóban foglaltatik, melly önnek, ha tetszik az alku, kétezer pengő forintot minden perczben kifizettet.“

Gyula átvevé az ajánlott lapot, most csakugyan az ő megváltóját, hogy valódiságáról meggyőződjék; azután mintha a' legkinosb szívta viharzanék keblében, ezen töredék monologban üte ki ajkain a' színlett szenvedély: „Igen, angyal-mátka, isten hozád! Szivem vérzik; de a' sors kezében vagyok, — 's e' váltó itt, írt nyujtand vérző sebemre! — Most a' legünnepélyesb határozottsággal tevé utána — Domine spectabilis! én . . . aláírom!“

Szavait, mintha épen magyar sem volna — rögtön tett követe; 's Hantay főbiró ur a' legbensőbb öröm láthatlan élvezete közt vevé át tőle az aláírt oklevelet. Ajkai csak e' szavakat rebeghették: „Önnek nagylelkűsége engem véghetlen boldoggá tett. Ajánlom magamat.“

„Sok szerencsét a' cseréhez!“ mondá rá Gyula; 's különös vendégét egész udvarisággal kikíséré az ajtón.

Benn a' czimborák el nem tudták gondolni, milly rendkívüli ügy tarthatja kün illy soká bajtársukat ismeretlen vendégével. 'S midőn Gyula örömlobogó szemekkel, 's a' nevezetes váltóval kezében berohant, és egy előtte álló széket úgy felrúgott, hogy az azonnal hat darabra vált a' földön, — a' felette bizonytalan állásu asztalra pedig olly erősen ütött öklével, hogy arról a' gözölgő puncsnak nagy része a' padlóra loccsant a' vén juratus nem csekély sajnálata közt: ekkor, mondom, szemök szájuk elállt, nem tudva mi érhetne illy hirtelen barátjukat.

„Istenemre, ez alku, becsületemre válik, czimborák!“ — szólt

kaczagva Gyula, 's elnöki székét a' puncsos asztal körül elfoglaló, poharat vön, 's miután annak már hűledező tartalmából magát illő bökezüséggel részesíté: közlé híven barátival ügyét.

Éljen! 's közhelyeslés, nagyobbak példájára, e' kis körben sem hiányzának a' pongyola szónoklat végén, azon különbséggel: hogy nagyobb teremekben nem tudni gyakran azért éljeneztetik-e meg a' szoló, mert elkezdé, vagy inkább tán hogy elvégeze beszédét! Itt azonban a' bunkós ok a' kétezer forintos váltó kézben levén, csakugyan teljes szívökből, vagy inkább mindkét tüdejökből ujjonghatának a' lelkesült czimborák. Csak Kéjdy, a' czukros lyra édeskés hőse bátorkodék azt a' megjegyzést tenni: miszerint e' lépés mégis nagy könnyelműséget árul el Gyulában.

Hagyd el az érzelgést — viszonzá Gyula — hiszen már ugy körmömre égett, hogy adósságaim miatt perczenként az elfogatást várhatám. Most ez összegeből kitisztázom magamat, megválok Pesttől becsülettől, 's fölkeresem imádott füredi hölgyemet.

Éljen! követé újra e' nemes elhatározását Gyulának, hangozan kocczanának össze a' puncsos poharak, 's kiürülének körömgig, a' feltalálándott mátká egészségére!

Most Bandi lappangott elő egy levéllel, mellyet még tegnap kapott, de átadni feledé.

Ide vele! — kiált csapongó kedvében Gyula — ez a' ma, szerencsenapom; ki tudja, mi jót hozand ez is?

A' levél czíme ismeretlen nőírás volt, kitünő szorgalommal írva, mellyen látszék, hogy a' betűk és sorok, minden erőtetés mellett is makacszkodtak elég szabályosak és egyenesek lenni. Gyula szíve megdobbant, színe elhalványult, mint illy esetben másként nem is lehet; bár mikint akarna valaki közönösnek mutatkozni. Ha ezen levél a' kedves ismeretlen nőtől jöne . . . ?

Fiúk — mondá — ismertek, hogy érzelgő nem vagyok, 's minden csirkevérnél érzékim el nem hagynak; de ez egyszer állatok körül, hogyha el találne ájulni, felfoghassatok.

„Csak bátran, rugtass neki!“ biztatá Botor a' vén juratus, ki az e' féle gyermekes érzelmeken már rég túladdott.

Cseres, minden áron a' levélbe akart kukkantani, mit azonban

Gyula minden elfogultsága daczára is elég ügyesen tudá hiúzszei elől takargatni.

Kéjdy összetett kezekkel méla várakozásban, hosszú áhítatos képet csinált.

„Ez remek! ez angyali! ez minden fogalmatokat felülmulja, cimborák!” kiált felkaczagva Gyula, miután a' levél tartalmával tökéletesen megismerkedett, — 's a' többiek, nevetésre még legkevesebb okot sem tudva, elkiálták magukat more patrio: „Halljuk! halljuk!”

„Az tudjátok — magyarázá most Gyula — hogy kétezer p. forintot már kaptam azért, hogy lemondtam mátkámról; 's e' levélke engem szinte ennyiről biztosít, ha elveendem hamarjában a' leányt. Hát nem dicső ez?” — 's tovább kaczagott.

A' cimborák nevetésre elég okot még ebben sem találván, kaczagásra készített arcizmaikat csak szelid bámulatra szoríták, melynek hangja az a b c-nek első betűjéhez hasonlita.

„Most tanácsoljatok, cimborák — kérdé Gyula — mit volna legokosabb tenni?”

„Minden esetre a' lemondott leányt elvenni — mond Cseres a' zsidók ügyvéde — mert így négyezer forintunk lenne.”

„S véled tán, hogy ezt nem teszem meg? Halljátok tervemet. Közülünk egyik leutazand nevemben 's személyemben Tözséryékhez az alföldre. Ott a' leányt megszereti, elveszi 's esküvő után — miről e' levél itt biztosít — a' kétezer p. forintot brevi manu incassálni fogja. — 'S hát nem fölséges terv?”

„Igen, de a' süker!” rázá kételkedve borzas fejét a' vén juratus, egyet kavartva a' puncsos tálban a' gömbölyű czinkanállal, annak reménylett tartalmáért, melyet a' közbámulatnak ezen minden figyelmet elfoglaló perczében, legészrevétlenebbül gondola magáévá tehetni.

„A' süker bizonyos — felele Gyula — 's annyival inkább, mert eszközlésére nem téged fogunk küldeni czimbora. A' leány, mint értők, csendes búskomoly félszentecske; azért — 's itt beszédének bizonyos szinpadi patheticus hangot ada — azért mi ezen nel becses személyünk viselhetésével Kéjdy Béla hü cimboránkat

bizzuk meg, — kötelességévé tevők: hogy minden eddig kigondolt 's ezután kigondolandó mértékes és mértéktelen szavainak költői erejét oda igyekezzék fordítani, mikint a' kérdéses hajadonnak belé okvetlen szerelmessé kelljen lennie.'

„S én ezen magas bizalmat — viszonzá hasonló hangon Kéjdy — mellyel nagy mesterem kegye felruházni méltóztatott, illő komolysággal méltányolva, igérem, hogy küldetésemnek, ha csak a' sokszor tisztelt hölgy nem félboszorkány, tehetségem szerint megfelelni igyekezem.“

„Ti, híveink — folytatá Gyula — Botor és Cseres, kegyelmes körünkben maradtok, a' színhelyére, megbízott követünk után, velünk utazandók; de incognito! mert jöhetnek körülmények, mellyek magas személyünk jelenlétét is megkívánandják.

„Hiszen ti valóságos komédiát játszatok!“ mondá Botor, bal ajkszegletével olly forma mozdulatot téve, mintha nevetni akarna, — mi pedig nála csak rendkívüli esetekben történt; mert a' rendes nevetést juratusi auctoritásával nem hivé megegyezőnek.

„Csitt! — vága közbe Gyula, hevenyészett fejedelmi tekintéllyel. — Szövetkeznünk kell védő és támadó frigyre. Igéritek-e czimborák magatokat közlött tervemben hű segédül?“

„Igérjük!“ felelének egy szívvvel lélekkel a' szövetségesek.

„Esküdjete — monda Gyula ünnepélyesen, Hamlet apja lelkének, mellyet színpadról ismert, sok szerencsével utánozott hangján; 's kardja nem levén, hirtelen egy üres pezsgő-palaczkot ragadva meg — esküdjete . . . e' palaczkra!“

„Esküszünk!“ viszonzá tompa hangon a' hevenyészett parodia egész személyzete.

„Most első dolog leend ezen váltónak mindenható erejénél fogva magunkat szabad lábra helyezni, régi díszünket felölteni, 's kegyelmesen választott személynökünket cum sufficientibus minél előbb utnak eresztetni!“

Igy végzé csapongó kedvének pajkos hangulatában a' tréfát Gyula, — 's miután a' tervök feletti további tanácskozáásra esti kilencz órára meghívta volna, elbocsátá hű czimboráit, szükséges nyugalomnak adva magát.

Bandi, kinek az egész játékban igen alárendelt 's majd egészen

néma szerep juta, a' czimborák eltisztulta után mit sem értve a' történetekből: „Uristen! — felkiálta — miben török már megint fejöket ezek az én uraim?!“

II.

Egy pár hetet — mellyek alatt nevezetes egyéb nem történt, mint hogy Gyula, adósságait becsületesen kifizeté, föltevé magában ezentúl szilárdabb, józanabb életet élni; 's hogy Kéjdy Béla, rendeltetése helyére, álszerepében, Gyulától illő oktatást nyerve csakugyan elküldetett — átugorva, mondom, e' párhetet, hagyjuk most el történetünk eddigi színhelyét Pestet. 'S mivel a' képzelet szárnyain repülve minden esetre hamarább czélt érhetünk, mint kalandoraink, hérkocsisuknak bár milly jó abrakolt, mégis igen fontolva haladó hibás lovain; szálljunk be előre egy alföldi nagyobb falu keresettebb fogadójába, hova utasaink is ma estig bizonyosan bevergődendnek. Hogy pedig addig is, mig ismerősink megérkeznének, magunkat el ne unjuk; ime a' sors kegyelmesen méltóztatott szegény szolgáliról gondoskodni: a' fogadóban nemzeti Thaliánk néhány vándor-papjai úték föl bizonytalan időre — azaz meddig jólmegy, nem művészetök, hanem a' publicum — rongyos sátorukat. A' kissé tágasb vendégszoba egy kis része színpaddá van alakítva, — azaz egy ponyvadarab által, melly nagy fejű múzskákkal 's borzas zömök geniuszokkal ékes, fönt pedig Magyarország czimerével büszkélkedik; a' terem két részre van osztva: egyik a' nézőhely, biczegő négylábu lóczákkal ellátva, — másik a' színpad, négy, nem legjobb illatu faggyumécscsel illően kivilágítva. — Az ajtóban sajátságos alakot pillantunk meg, mellynek homlokán a' nemes resignatio mellett — mellyel a' gyéren gyülöngő nagylelkű közönség elé néz — bizonyos eredetiség látszik honolni. Előtte egy határ bú, a' kelni nem igen akaró belépti jegyek, — 's a' hajdan boldogabb uránál pinczetoki tisztos hivatalt viselt frigyláda felnyitva, mint egy megtestesült hamvazószerdai ásitás, mellynek sötét üres gyomra még nagyon látszik éhezni a' belészállandó vaskos réz-garasokat. — Minden körülmény arra mutat, hogy a' tisztelt személy, kit szemügyre vevénk,

maga a' színigazgató ur, quondám theatrom-director. Megkísértendjük hű életképben állítani a' nyájas olvasó elé e' sajátosságos alakot. — Termete sem kicsiny, sem nagy; de aránylag tán inkább széles, mint hosszú, — fej és poczok elég kiterjedésű, bár jóformán üres mindenik, hogy satyrája legyen jóllakásnak 's telt-ségnek. A' homlokot nemes resignatójával 's eredeti bélyegével már érintők, — alatta igen kerekcs két kis szem villog, mellyek egyike nagy mohón most is az elrongyolt szerepen legel, másika az ajtó előtt ácsorgó, de bejöni magát még el nem tökélt néhány suhanczczal igen ügyesen kaczerkodik. — Bajusza ha akarjuk van, ha akarjuk nincs; azaz mintegy negyedrésze az orr körül meg van hagyva hetyke magyar urfiak számára; de ha a' körülmények úgy kívánják, egy kis ragasztó tapasz elég, láthatlanná tételére, 's azonnal kész . . . az angol lord! Arczkifejezése magyarosan búskomoly, de felderíteni igen könnyű: egy jegyet kell csak tőle vásárolni, — 's ő azon pillanatban elmosolyodik. — Termetét egy öt galléros ócska fakó köpeny fedi, de melly mind kurtább, mind szűkebb, hogysen elhitethetné velünk, hogy eredetileg jelen viselőjére szabott, — 's azért az egészen be nem takarhatva nem is csinál semmi titkot a' veres nadrágból alatta, mellyben, mint gyanítjuk, ma legalább is ország nádora, vagy valami zászlós ur a' magyar őskorból fog a' gyalulatlan deszkákon diszelgeni.

Azonban hagyjuk most tisztelt igazgató urat dolga után látni, mert vendégei most már sürűbben kezdenek jöni, 's a' játék tüstint kezdődni fog. — Ismerkedjünk meg inkább — mig a' szinpadon hősködendik — szellemével is művész barátunknak, miután beszélykénkben, mint alább látni fogjuk, neki is jutott, tán egészen tudtán kívül, egy kis szerep. —

Foszlány Rafáel — jelenleg így nevezé magát. — egyike volt azon genialis színigazgatóknak, kik, úgy szólva, semmiből directori polczra emelkedve társaik között, ezen diszes helyet maguknak folytonosan biztosítani is tudják. — Tacticája volt csupán népesebb falukon, 's a' legkisebb városkákban mutogatni magát, hol ő csekély erővel, néha öt-hatod magával fölötte nagy dolgokat tudott végbevinni. De jaj is volt azon szegény drámának vagy vigjátéknak, melly kezére került! ő azt annyira elbénítá,

fintorgatá, hogy végtére tulajdon apja sem ismerhetende rá. Különös előszeretettel, mondhatnók, szenvedélylyel viseltetik a' francia drámák iránt. Neki Scribe volt az istene; azért majd minden darabjának ezt tevő írójául. — Így vele iratá magát a' ,Peleskei notariust' is, Gaalnak csupán a' fordítási dicsőséget hagyva meg; mert így okoskodék: mióta Scribe, e' nagy hírvű francia auctor, ,Egy pohár víz'-ét a' színházi közönséggel megizletteté, azóta mások, de kivált honi írók neveit hiába függeszti a' darabok elé, nem nézi meg senki. Ez egyetlen név az — gondolá — melly még publicumot gyűjthet e' részvétlen világban. 'S ki tudja, némileg nincs-e igaza a' derék practicus színigazgató urnak?! Másik szinte igen sikeres directori fogása volt Foszlá-nyunknak, hogy ő bármilly czímű színműnek elnevezését általában magának tartá fön, 's igyekezett azt minél felöltlöbbé tenni. 'S mondhatjuk, a' dráma világban felette szerencsés keresztalya is volt. Így például a' szerény ,Dávid'-ban a' ,kitolt szemek', — az igénytelen ,Lignerolles Luiza'-ban, ,a' könnyelműség borzasztó következményei' — gyakran tele házat csináltak neki, míg más taticiatlan collegái ugyan e' darabokból a' napi költséget alig vevék be. — Egyébiránt a' színlapszerkesztés is erős oldala volt Foszláynak, mellyen ő holmi directori szabadságokat gyakran fényes sikerrel gyakorla. Nála t. i. a' peleskei notarius mindig lóháton jelent meg a' czédulán; bár a' színpadon, kivált ha tűzbe jött, magának is alig volt helye. — A' személyzetnek az ő színlapján vége hossza nem volt, bár előadás alatt alig mutatá magát a' följegyzettekből — négy öt. — Denique ez neki publicumot csinált, miért ő mindenre kész volt vetemedni; 's ha végtére csselfogásaiban egy helyütt utolérték: felszedé sátorfáját, 's tovább állt. — A' mi színi tehetségeit illeti: ezeknek hijával sem lett volna ő jól rendezett társaságnál másod-, harmad-szerepekre; de ő 1) egy helyben soká, fűrgé természeténél fogva, nem maradhatott; — 2) jobbat nálánál maga mellett nem türhetett; — 3) jobban is kijött a' költséggel directorul, mint bármilly jól fizetett közönséges színész. Ugyanis, ő diszleteiért, mellyek néhány bemázolt ponyvadarabból állottak, társaitól adót vett; a' ruhatárért — melly nevére alig volt érdemes — adót vett; a'

könyvtárért — melyben alig találtaték azon tíz-tizenkét szekeresszindarab, mellyel ő képes volt a' két magyar házat beutazni — adót vett; továbbá akárhol a' legjobb vásári jutalomjátékot, mint director, ő vevé; — végtére tagjait, kik utóbb válhatlanul hozzá adósodtak, huszasonkint fizeté, — 's így az igazgatói tekintélyt mindig föntarthatva köztük, királykodék népén, melly mindennapi kenyerét is megkeresé. —

Azonban a' színészetnek is megjönek meddő évei, egy veterán színigazgató elmés megjegyzése szerint harminczhárom ellenséggel kellvén szüntelen küzdenie, mellyek közül csak egy pár leggyakoribbat emelünk ki, u. m. születést és halálozást, 's így örömet és bűt, mellyek egyformán honn tartóztatják a' színház látogatóit; — valamint a' jó időt, mellyben sétálni megy a' közönség; 's a' rossz időt, mellyben örömeőbb honn marad kiki, 's a' színház mindkét esetben üres leszen megint. — Derék Fosztlányunk körülményei most sokkal mostohábbak voltak, mint hajdanta. Társasága igen meggyérült. Jobb tagjai többnyire megszökének, — 's kik megmaradtak, ellene szövetkeztek, kijátszva legpracticusabb cselfogásait. Volt különösen egy hebegő első szerelmese, egy hosszú sovány prima-donnája, 's egy rekedt sugója, kik összetartva, most már valóságos martyrjává tévék szegényt a' szent művészetnek. — De hagyjuk magukat a' személyeket cselekedni, hogy jobban megismerkedhessünk a' körülményekkel. —

A' jelenet személyei:

Fosztlány R. színigazgató.

Gyalog ur, első hős és szerelmes.

Nina leányasszony, prima-donna.

Sugó. —

Játékhely: a' nézőktől épen megürült színterem. Idő tüstint színi előadás után.

Fosztlány. (az előfüggöny alól kibúvik, hóna alatt egy kis ládikát hozva, mellyet már imént az ajtó melletti asztalkán látánk.)

Gyalog ur, Nina l. a., Sugó (mindenütt nyomában.)

Foszlány. Ugyan az isten szerelméért, legyenek az urak egy kis türelemmel; hiszen még magam sem tudom mennyi; aztán a' kiadást előbb le kell vonni. Mit akarnak? (Szemközt áll üldözőinek, mindenkép hajdani directori auctoritását iparkodva festékes arczvonalmira visszaidézni, mi azonban semmikép sem akar neki sikerülni.)

Sugó. Ha tüstint ki nem elégít az ur, még ez éjjel odább állok, 's holnap megcsinálhatja maga a' tüzesőt és pokol kapuját. — (Meg kell ugyanis jegyeznünk, hogy az érdemes sugó ur a' társaságnak egyszersmind decoratora is volt.)

Nina l. a. Én a' sugó urral tartok — (a' minthogy eddig is csakugyan vele tartott) — 's a' tündérkirálynét holnap maga játszhatja kegyed. — (Holnapra t. i. egy nagy tündérmű volt hirdetve, mellyhez a' főlebb sugó ur által említett tüzeső és pokol kapuja is megkívántaték. 'S ebből látszik, hogy az érdemes két tag nem csekély okokkal élt követelésének támogatására.)

Foszlány. Igen, igen! hiszen mondom, hogy minden meglesz, csak várjanak. (Leül a' szoba közepire, 's a' ládika csekély tartalmát kezdi számlálni.) No csak nézzék! Ihol ni! Sarkantyú-pengő, tölgyellen gomb, minden van közte. — Hiszen csak nem pogányok tán, hogy most kívánnak valamit tőlem?

Sugó. Jó, — hát meggyünk!

Foszlány. No — várjanak no! Itt hát az egész cassába gyűlt 11 for. 43 kr.

Gyalog ur. Az lehetetlen! mennyi ember volt?!

Foszlány. Igen, de annak egy része tojással fizetett!

Gyalog ur. Adjon az ur hát tojást, megesszük. Sugó ur tor-kába ugy sem ártana ütni egy pár nyersét, mert igen rekedt.

Foszlány. Hát a' tömérdek költség! Gyertya égett négy szál, — a' cigányoknak adtam három huszast, — és az az iszony sok füstök! Hisz a' leányasszonynak magának kell egy skatulyával egy játékra, pedig már mondtam, hogy veres répa is megtenné, — nem hulnának ki legalább fogai idő előtt. — (A' pénztárt becsukja, 's fölkelve készülleteket látszik tenni a' távozásra.) No — jó éjszakát, uraim! jó éjszakát!

Sugó. Mit? hát ha elveszszük erőnek erejével a' cassát, 's

az urat holnap istennevében utnak bocsátjuk. — Voltam én már director tiszser életemben, 's gondolom jobban is értek ehez mint az ur. . .

Foszlány. (Látva, hogy már semmikép meg nem szabadulhat körmeik közül, alkuba ereszkedik.) No mindenik kap egy huszast, legyenek rajta vígan; csak holnap aztán jól viseljük magukat.

Nina l. a. Nem így, director ur, nem! Én fixumra szegődtem, 's havi fizetésemből még öt forint van ben, mit most egészen kérek.

Foszlány. (Minden türelmiből kifogyva, pénzt ad neki.) Itt van, itt van, — csak aztán ne gyötörjön ismét két hétig.

Sugó. Én minden játékra egy huszasért vállaltam el a' sugást.

Foszlány. Fogja, csak ne lármázzon. De az ur ilyenkor zajt üt, 's mikor kellene senki sem hallja szavát, — aztán improvisálni kell néha féljátékot is.

Gyalog ur. Nekem 2 ft. 10 kr. jár.

Foszlány (rámered) Még az ur is szól?! ki néha egész jelenetekből kimarad, 's szerepét nekem kell elszavalni! (nemes resignatióval). De jól van! ám kielégitem mindnyájukat. Itt van. Most már nézzék, mi maradt a' directornak? 7 krajczár! ennek is fele, sarkantyu-pengő.

Gyalog ur. Majd bejö holnap. Ajánljuk magunkat. (el).

Sugó. Isten velünk, director ur! Van pénz! Vigadni! (Nínát karjára fűzve, el.)

Foszlány. (egyedül) Vigyen benneteket a' sátán, telhetlen pióczák! Most ők vígan lakoznak, 's én director! alig vehetek egy zsemlécskét a' jövedelemből. — Aztán azt sem tudom, egyem-e, alugyam-e? vagy a' 'holnap decoratiokat foltozgaszam? Oh Thalia! hatalmas Thalia! tekints kegyesen alá szenvedő szolgáladra! —

Ezen fájdalmas monolog után, melly közbeszótt jelenetünket is bevégezi, már épen határtalan keservének ákará magát szegény Foszlány átengedni; midőn háta megett hatalmas toppanásra: „Dum dum dum durudurudum!“ paródiájául egy földrázó

mennydörgésnek hallaték, 's mi a' dörgetőben örömünkre rég várt ismerősünket, Kopáry Gyulát pillantjuk meg.

„Hallá az ég kegyelmes intését? — így szólítá meg a' meglepett színigazgatót — meg van hallgatva önnek kérelme.“

„Uram . . . ?“

„Ismer ön engem?“

„Még nem volt szerencsém. . . “

„Semmi, majd megismerkedjünk. — Én jelen valék az előbbi játékon; mi több — végig hallgattam azt; 's megvallom öröömre a' talentomnak némi jeleit tapasztalám.“

„Ön felette kegyes, jó uram, — 's úgy szól, mint egy competens műbiró“ — viszonzá Fozslány, kinek az előbbi boru arczáról egyszerre eltűnt, a' lehető legnyájasabb kifejezésnek engedve azon helyet.

„Különösen lélekjelenléttel látszik ön birni — folytatá Gyula — mely holmi közbejött akadályokon el nem ijed. Ezt én becsülöm!“

„Extemporizálásomat érti, melyben, ha a' sugót nem érhettem, mester vagyok — gondolá magában Fozslány, 's Gyulának egy módos bókot csapva ismét fenhangon mondá: — önnek ítélete fölöttem milly igazságos, olly hizelgő is egyszersmind.“

„De való, barátom — felele Gyula — olly való, a' milly igaz, hogy én — — Egressy vagyok.“

„Mit hallok? — kiálta szörnyű meglepetéssel Fozslány. — Füleim nyilatok meg jobban e' nagy név befogadására! 'S igaz volna . . . ?“

„No, én most minden akaratom ellen elárulám magam. Tudja meg azért az ur, hogy én Egressy Gábor vagyok, a' pesti nemzeti színháztól.“

„A' nagy mimi-comico-tragicus? a' hallhatatlan Schakespeare isteni műveinek személyesítője? Oh legyen áldott a' percz — kiált vak entuziaszmussal művészünk — mely a' nagy híru színészt tisztelnem engedi!“

„Szálljon le, művész barátom, fellengéseiből — csillapítá őt pseydo-Egressy — beszéljünk okosabbat, értsük meg egymást.“

„Minden iz egy fül bennem, nagy férfin; mint Lear izról izre király!”

„Én műtázáson vagyok, barátocskám, — 's mivel a' sors ma épen önökkel összehozott.”

„Sejtem, gyanitom; hisz a' nagy lelkek gondolatban is meg-egyeznek!”

„Szóval, én elhatározám magamban, művész barátom, önnél egy pár vendégszerepet adni.”

„Leomlom e' nagy szerencse súlya alatt. Oh! Thalia! te emberül meghallgatád szegény szolgádat! — 'S ez komoly szándéka volna uri barátomnak?”

„A' milly igaz, hogy Egressy vagyok!”

„Ugy engedjen futnom, szaladnom, hogy még ez este ki-kürtölhessem e' magas szerencsét.”

„Hohó! — csilapítá Gyula a' művészettől egészen áthevült szín-igazgatót — én önöket még nem is ismerem. Micsoda társaság ez tulajdonkép, ha merem kérdeni?”

„Hja! biz ez csak amollyan földhāti, kedves ur — felele Foszlány, sokát engedve rögtön előbbi tüzéből. — Mi nem köt-jük magunkat bizonyos helyhez, mint a' polypok, vándor apos-tolai vagyunk a' szent ügynek, országos missionariusai a' hazai nyelvnek, — így többet használhatunk, — gondolok. Én ugyan már egy két állandóbb társaságnál szerződött tag is valék; azon-ban több nap nem ragyoghat egyszerre az égen, — hát inkább bujdosó cometává váltam.”

Gyula a' nevetéstől alig tartóztathatá magát; 's mosolyogva kérde, nem akarva kiesni fölvett szerepéből: „Milly erős, 's mint-egy hány személyből áll a' társaság?”

„A' mint vesszük — felel vállvonitva a' veterán színigazgató. — Körülbelül volnánk vagy heten. De én, mint director, ha a' szükség úgy hozza magával, két három szerepben is föllépek egy este; 's prima-donnámra szinte rá merek bízni vagy kettőt. Van ezen kívül Béla futásához egy vadkan, 's Dóbozy halálához egy ló; — úgy hogy az egész personalét ha szorítjuk, levi calculo tizenkettőre lehet tenni. — De most már engedjen futnom, drága művész barátom.”

„Megálljon! föltéteimet még nem hallá. Azt csak nem kívánhatja az ur, hogy én itt ez ivószobában föllépjek?” mond affectált művészi ráátartással Gyula.

„A' mint tetszik uri barátom uramnak, nekem mindegy! Menjünk hát Szegedre, Debreczenbe, Kolosvárra — hova parancsolja;” ’s a' bőröbe már alig férő színigazgató ismét futni akart.

„Csak ne heveskedjék, művész barátom — tartóztatá őt Gyula — hallgasson ki engem nyugalommal. — Ide nem igen messze van egy csinos falucska, Lendecsnek hívják, — ott lakik egy nagy ur, neve Tözséry Antal kir. tanácsos.”

„Ezen uri embert én aligha nem ismerem!” vág közbe Fosz-lány gondolkozva, mintha neki isten tudja milly nagyurakkal volna ismeretsége.

„Még nincs vége — folytatá Gyula. — Ezen nagy tekintetű ur, a' művészet hő tisztelője; és neki van egy angyal-szép leánya is, kinek e' napokban leend esküvője. Mit gondol az ur, drága művész barátom, ha mi oda rándulnánk át, e' nagyságos család házi ünnepén tisztelkedni?”

„Fölséges, isteni ötlet! mi csak illy nagy kaponyában fogamshatunk. — De ott aztán igéri uri barátom, hogy vendégül föllépend?”

„A' milly igaz, hogy Egressy vagyok.”

„Dicső! No, a' honorárium felől az uton majd értekezni fogunk. — Én hát megyek, hogy tüstint indulhassunk.”

„Oh nem! az éjjel nyugodni fogunk, aztán holnap korán reggel...”

„Nekem mégis embereimhez kell látnom; mert pénz van a' kezükben, félek, hogy leisszák magukat, — akkor pedig nehéz velök boldogulni! A' viszonzlításig, művész barátom, viszonzlításig! — Indul, de csak hamar visszajő. — Még egy fontos dolog jutott eszembe. Nekünk ez éjjel minden esetre mennünk kell.”

„Miért?”

„Lássá, drága uri barátom, én e' perczig most tisztában volnék a' fogadóssal; de ha még az éjjel itt maradunk, a' szállásért fizetni kell; pedig a' mai bevételből, árva lelkeimre mondom! nem maradt több, mint hét krajczár és öt tojás.”

„Ne aggódjék — biztatá a' kétkedő szinigazgatót Gyula — kifizetendem én az éjjelt, jövő honorariumom fejében.“

„Már ha olly kegyes akar lenni uri barátom, ám legyen!“ mondá magát udvarisan meghajtva Foszlány — 's távozott.

Gyula egyedül maradván, nem tartóztathatá magát, hogy hangosan föl ne kaczagjon új vállalatán, — 's épen indulóban volt, czimboráit, kikkel egy órával előbb érkezett, fölkeresendő; midőn azok, hihető, szinte őt nyomozva, elébe toppának. — Most elmondá nekik kalandját a' szinigazgatóval, 's közlé tervét is, miszerint csakugyan Foszlány társaságában fognának Lendecsre utazni, az ismeretlen mátkát ez álszerepben legalkalmasabbnak vélvén megnézhetni. —

„S ha csakugyan föl kellend lépned?“ ellenveté Botor a' vén juratus.

„Annyira nem hiszem, hogy menend a' dolog — felelt Gyula — de még e' nem remélt esetben is, van egy betanult szerepem még diákkoromból, azt előveszem, hogy a' tréfa tökéletes legyen. — De most a' nap fáradalmaim ki kell nyugodnunk, czimborák. Ma én szokatlanul sokat gondolkodtam, agyam lángjait oltani kell.“

„Bizonyosan hasonszenvi elvek szerint!“ — jegyzé meg Cseres a' zsidók ügyvéde.

„Kétségkívül, tüzet tüzzel!“ — felelt Gyula; 's fogadóst, pinczéért kezdé nagy uri hangon kiabálni.

„Hátha . . .?“ igyekvék ellenvetési fonálát ismét fölfogni Botor, kinek az egész dolog nem akara fejébe menni.

„Semmi hátha!“ riada gazdai egész tekintélyével Gyula, 's a' belépő fogadóssal a' leendő vacsora felett kezdé értekezni, — melly közben a' teendők iránt czimboráival tisztába jöve, alig várá a' reggelt, hogy vendégszerepeit az ismeretlen mátká előtt minél előbb megkezdhesse.

III.

Most ismét kénytelen vagyok a' nyájas olvasót tovább utazásra fölkérni, mellynek célja egy csinos mezei jószág, történetünk utolsó színhelye leendő; hol némi — bár igen csekély — jutalmául

utazási fáradságainknak, a' kifejlődés szemeink előtt, 's így a' lehető legnagyobb világossággal fog történni. — Mig tehát barátinkat az elhagyott fogadóban, különféle, de mindeniknek sokat ígérő álmok kéjein hagyjuk édelegni: szokott bérkocsinkon, a' képzelet szárnyain repüljünk át egy jó fél napi járó földet, — 's azonnal Lendecsen fogunk lenni Tözséry kir. tanácsos ur igen csinos mezei jószágán. A' nevezett derék birtok, tanácsos ur puruma volt; azaz, átvételekor olly szerencsés helyzetben lelé magát, miszerint örökségén osztoznia senkivel sem kellett. — A' határtól kezdve gyönyörű fasor közt jó töltött ut vitt az órányira fekvő kastély kapujáig, melly egy kies dombon, izletes angol-kerttől környezve, baráti nyílt karokkint várá vendégeit.

Az igénytelen falucska kis távolsághan alább esett az urasági kastélytól, 's egyszerű, de csinos házikói, némi jóllétét árulák el zselléreiknek, miből ismét azt következtethetjük, hogy uruk a' kir. tanácsos atya volt inkább mint zsarnok felettük. — 'S valóban Tözséry kir. tanácsos ur egyike volt a' legjobb, 's helyén — mert élni tudott — a' legboldogabb embereknek a' világon. Ha a' nyájas olvasó ezen, figyelmét bizony kevés joggal igénylő beszélyke első soraira visszagondolni méltóztatik, emlékezni fog, hogy ott ezen jó ur, egészen más alakban, nagyon is sötét ecsettel tüntetéék elő. Ez azonban — mint alább okát is meg fogjuk tudni — felette hamis képe volt a' tanácsos urnak; mert ő sem mogorva, sem fösvény, duzzogó vagy életunt nem vala; de söt ép, még most is virgoncz testben, a' legvidorabb szellemü férfin széles e' földön, ki helyzetével tökéletesen elégülten, minden mellékes körülményt egy általános víg elemmé tuda maga körül összeolvasztani, mellynek részeseivé azonban a' legszívesebben tévé mind azokat, kik a' szíves magyar baráti körben magokat jól érezni elég eszélyesek voltak. —

Szeretett nejének, mintegy tiz év előtti halála óta, egyetlen leányában látszék központosulni minden öröme. 'S Lenke, a' legjobb apai szív határtalan szeretetére csakugyan érdemes is volt. Mert mellözve a' külbájt, melly egész lényén olly pazarul ömlék el, 's mellyről egy ismerősünknek — kit bátrak valánk főlebb a' gyöngéd lyra czukor-édes hőséül tisztelni — íróasztalkáján már egy

kötetke dal álla készen; szellem is juta a' lelkes fiatal hölgynek osztályrészül, és szív, — forrásai minden szépnek és jónak, mellyek nőkeblekből olly mondhatlanul édesen szoktak felbuzogni. — Apja vidor szeszélye olly szerencsés vegyületben vala meghalt derék anyja női szendességével jellemében, hogy deli tekintetének egy angyal-mosolya képes az elhamvadt sziveket teremtoi varázserővel uj életre gyujtani; 's méz-beszédének ezüst-hangja elég, elhalt érzelmeket ujabb édes kínokra feltámasztani. — 'S így e' nyájas angyalról is hamis képet nyerénk főlebb egy álproféta szájából; mert ő épen nem olly szenteskedő apácza, ki keltőt imádkozik, míg felet mosolyg; de söt elfogulatlan gyermeke az ifju életkedvnek, kit kedélye alakjával rokon-rozsáiban, tavasz-illatul szeretnénk magunkba színi, hogy vágyaink istenhölgyeül lakoznék keblünk választott oltárán — szívünkben. — Azonban mindennek megvan a' maga oka és foka, — mond a' magyar, ki nyolczszáz év óta, sok balgatagság mellett, elég okosat is mondott már, — miként ez, főlebb tett ígéretünk szerint, alább kiviláguland. —

A' kastélyban még egy másik nőalakkal is találkozandunk, ki ott csak Bettina néven fordul elő, és sem több, sem kevesebb, mintegy 28 évü — (bocsánatot a' mélyen tisztelt nőnemtől! hogy egy jelesebb tagjának korát illy nyilvánosan elárulni merészke-dem) — mondom, sem több sem kevesebb mintegy 28 évü, teljes virágában díszlő özvegyke. — 'S itt szabad legyen férfiatyámfiaiinak ugy zárjel közt megsugnom: mikint az illy állapotú hölgyek szoktak rájuk nézve a' legveszedelmesbek lenni, nem bűneikért ugyan — miktől isten a' nőket, mint egének született csillagkeresztes hölgyeit, mindig távol tartja — hanem, mert egyetlen legfőbb kincsüktől, szabadságuktól iparkodnak őket minden áron megfosztani. — 'S Bettina egyike volt a' legveszedelmesh özvegykéknék. Bialtal korában t. i. sorsa, egy farsangi álmos ástása közben, el találta tévesztetni — mellyel fiatal leánykákat olly kellemesen tud meglepni — ajándokát, 's deli ifju helyett egy 50 évü aranykulcosos vitézzel büntetvé az ártatlant, ki nek hideg aranykulcsa az ő szívét felnyitni egész éltében sem tudá. Átlátta ugyan a' sors maga is a' hibát, de már későn. Csa-

ládi viszonyok megköttették a' frigyet, — mit azonban azzal akart ismét jóvá tenni az ég: hogy a' podagrás vitézt pár év múlva illőbb helyre, a' sir hideg nyoszolyájába szolitá fiatal neje mellől, az élőnek hagyva némi kárpótlásul a' meghaltnak czímét, szép vagyonával együtt. Bettina, a' kir. tanácsos közel rokona is levén, magához vevé az özvegyiségében csak azért is, hogy lenne anyátlan leányának anya helyett bizodalmas barátnője, kihez a' fiatal sziv tapasztalatlanságában, az élet mindennemű érdekein keresztül, teljes hittel simulhasson. — 'S ez a' Bettina nagysága, minden hizelgés nélkül csakugyan jeles hölgyecske is volt, gyönyörű külalakban, igen vonzó lélekkel áldva meg a' természetétől. Kisé gonoszkás ugyan; de mi a' női kellemek szótárában nem jelent egyebet, mint: szeretetre méltó, — 's még egy kissé hamiskás is; mi ugyanazon szótárban egyértelmű: a' férjhez vágyó hölgyekkel, — 's ez magában úgy hiszem, egyik sem hocsáthatlan hiba a' nőkben! — Bettina a' szeszélyes tanácsos urnak sok kellemes órákat szerze; mert ő a' dévajságban kifogyhatlan, 's Bettina, védelmében legyőzhetlen volt. — Tözséry urnak csak ezt kelle mondani; „fogadjunk Bettina, hogy többé nem tudsz már férjhez menni!“ — ('s itt a' sértés — érteni fogják hölgyeim — e' kised szócskában fekszik: „nem tudsz!“) — 's ezzel ki volt mondván a' háboru, nem öldöklő ugyan, 's csak kevés perczig tartó; de elég tűz 's szóbombák közt folytatott, — valamint mindig tisztes béketűréssel is végződő, mellynek azonban egyik pontja Bettina részéről határozottan ezt nyilvánítá: „megmutatandom, hogy férjhez tudok 's fogok is menni!“ 'S ezen minden tekintetben méltánylandó czéljának kivitelére, alkalmas eszközt is szemelt már ki magának az eszélyes nő, egy már állapotott évű, de azért nem épen koros férfiuban, — kinek szilárd jelleme, megfontolt elvei, szép birtoka, tisztes főbirói hivatala, kinézéssel a' legközelebb tisztujításkori alispánságra — (notabene! minden restaurationalis ivóka nélkül is!) — mellyből ismét országgyűlési követség, királyi tábla egész a' septemviratusig, teljes hihetőséggel következhett, — ez elősorolt szép tulajdonok, mondom, elég okok valának Bettina előtt, hogy vágyait 's reményét, a' mindjárt leirandó nemes férfiuban központosítsa. Ez

egy jó képű, talpig becsületes magyar ember De mit beszélek? hisz jól ismerjük mi már Hantay főbíró urat! Avvagy nem őt látók-e a' minap Pesten Kopáry Gyula barátunknál, roszt szabásu uj attilájában?! Itt hát most nem kell mást elmondanunk, mint viszonyait Hantay urnak a' Tözséry-házhoz. — Ő, mint hivatala magával hozá, különben is pedig mint szomszéd-birtokos, gyakran megfordult a' kir. tanácsosnál, hol, mint megyebeli tekintélyesb, egyébiránt is szép birtoku, 's mindenkép derék és jámbor uri ember, becsülteté. Tisztelt főbíró ur azonban ennél többre vágyott. 'S ha vágyainak céljául Bettinát tűzé vala ki — mikint ez mindenkép rendén is leende — mint már tudjuk, igen könnyen boldogulhatott volna. De ő a' tanácstalan, Lenkére veté szemeit; 's itt nem csuda, ha utjában legyőzhetlen gátokra bukkanék a' már ötvenhez közeljáró, egyébiránt igen tisztességes férfin. — Azonban egyenes elutasítással, sem a' tanácsos ur, sem Lenke nem akarák búsítani a' jó embert, mint kinek — mert a' megye tekintélyesb tisztviselőinek volt egyike — Tözséry sok hasznát vevé; de különben is a' pör miatti ismeretlen vőlegényben elég tágas hátulsó kisajtot bírva, mellyen a' szerelmes főbíró faggatásai elől elég kényelmesen bujkálhatának a' nélkül, hogy őt megsértenék. — Ezen körülmény azonban főbíró urat is egy merész tervre lelkesité. Ő tökéletesen hitte, hogy Lenkét csupán azon fatális Kopáry Gyula miatt nem nyerheti nőül. Mi lenne belőle — gondolá magában — ha az utjában álló kérdéses vőlegényt lemondásra bírhatná? — 'S csakugyan meg is kezdé egész főbírói pontossággal az investigatiót, mellyből kisült: hogy az a' Kopáry Gyula csakugyan létezik, — hanem kissé könnyelmű frater, ki jelenleg Pesten adósságaiban nyakig ül, 's nem is mozdulhat derék mátkája után. Puhatolgatásának ezen ránézve igen kellemes eredményét rögtön határozat követé, titkon felrándulni Pestre, ott Gyulát fölkeresni, 's vele a' lemondási oklevelet, bármilly áron, aláíratni. — Tettét — mikint tudjuk — süker követé; 's ő az aláírt lemondási oklevéllel zsebében, elégulten utazék vissza azon boldog hitben, miszerint most már a' szép Lenke kezéhez semminemű gátot utjában nem találand! — 'S itt gondoljuk helyén, annak is okát adni: miért hogy ő olly merően ellenkező jellem-

rajzát adá Gyula előtt a' Tözséry-háznak? Reményle t. i. hogy Gyula, a' víg czimborá, az a' könnyelmű világfia, illy mogorva családdal, annál kevésbbé fogja összeköttetését igényleni. Miből mellékesen egyszersmind az is következik: mikint Hantaynk elég eszélyes, sőt fortélyos uri ember volt arra, hogy részére, jövő tisztujítás alkalmával az alispánságot, 's később országgyűlési követséget — biztosítsa. Mint elámult azonban, midőn Lendecsen egyszer csak ott találja Kéjdy Béla barátunkban, a' psejdo-Gyulát, a' völegényi praetendenst?! Ő ezen ifju-uracskát soha sem látta, 's mégis Kopáry Gyulául mutattaték be az neki, kinek lemondását még most is zsebében hordozá, — nyilvánításául épen a' mai napot tűzve ki. — Ha megcsalaték! ha pénzét idegen kezekre bizá; 's az aláírás zsebében nem eredeti, 's így érvénytelen?! — Egyszerre rettegős szállá meg keblét, — 's tán most jobban a' süker nélkül potomra elvesztendő pénz, mint a' meg nem nyerendő fiatal mátká miatt. — Minden reményről azonban mégsem tett le, némi vigasztalást lelvén Kéjdy Béla feltűnő költői mamlasztságában, mi a' mindig derült, néha szinte pajzán kedélyű kir. tanácsos előtt, tetszést — jól tudá hogy nem nyerhete. Biztatá magát továbbá: hogy a' legroszabb esetben is, ha t. i. Kéjdy igazán Kopáry Gyula, 's ő csalatva van, — a' lemondási oklevelet Lenkének megmutatva, ebben bizonyosan idegenséget gerjesztend mátkája iránt, kihez illy esetben apja sem fogja őt erőtethetni. — Mindezen tekintetekből magában ma végostromot határoza.

Gyönyörű őszi nap volt, — 's a' társaság ebéd után a' szép angol-kertbe oszlott sétálni. — Hantay szorosan Lenke mellett maradt, ki, általa mintegy gépileg hagyá magát a' tekervényes utakon vezetetni, gondolati egészen más uton kalandozva, mint mellyet jelenleg kisded lábaival taposa. — A' társalgás eleinte meglehetősen száraz volt, mert egyik sem szóla. Lenke nem akará, — Hantay pedig nem tudá hamarjában min kezdeni. Vég-tére mégis, hogy legalább valamit mondjon, így kezdé:

„Ő nagysága — t. i. a' tanácsos ur — ma igen jó kedvű volt az asztalnál.” — 'S ebben csakugyan igaza is volt.

„Legfőbb mulatsága apámnak — felelt Lenke — Bettinával

ingerkedni, kinek nagyobb mérge nem lehet, mint azt hallania, hogy még egyszer férjhez nem mehetend.“

„Magam sem köszönném meg, ha valaki azzal gúnyolna, hogy nőtlen fogok maradni“ — viszonzá erre élénken Hantay, mohón kapó az alkalmon, melly őt illy reménytelen segíté most kedvencz árgyához.

„Igy főbiró ur Bettivel igen összeillenék — jegyzé meg Lenke. — Ő minden áron férjet keres, — 's ön, nőt kíván. Én magamra vállalom a' közbenjárást.“

„Nagysád enyeleg; holott ismeri e' szív bibéjét, melly nem más, mint ön maga!“

„Fájdalom! ezt már sokszor hallám.“

„Fájdalom?“ kérdé megütközve Hantay ur, 's olly képet csínt, mintha Lenke ez őszinte nyilatkozata nem is tetszenék neki.

„Igen, fájdalom — magyarázá magát Lenke — mert hiszen maga tudja viszonyimat főbiró ur, mellyek engem egy ismeretlen mátkához kötnek.“

„Most rajtam a' sor — viszonzá Hantay — mondanom, hogy fájdalom! ezt már én is sokszor hallám. — Azonban hisz a' mátká többé már nem ismeretlen; — vallja meg nagysád, milly mértékben lehet az eddig szerencsés, kegyét megnyerni nagyságodnak?“

„Ha őszinte akarok lenni, meg kell vallanom, — — legkevésbé!“

Hantaynak mennyországát nyitá fel e' vallomás; szíve egyet ugrott, mit lábai is szinte készeknek mutatkozásának utánozni, ha szerencsére mégis az illedelem nyügében nem lettek volna. — 'S előszedve minden költőit és regényest, mi valaha Dugonics Etelkájából szellemét megragadá, hihetlen elragadtatással kiálta föl:

„Angyala minden hölgyeknek! ezen őszinte vallomásban foglaltatik szívemnek üdve, mennyországa!“ — Azt vélé t. i. szerelmes magasztaltságában a' jámbor főbiró, hogy mivel Lenkének a' jelelt mátká nem igen tetszik; övé már most minden, egész a' diófaig.

„Csak ne illy hevesen, főbirócskám! — csilapítá őt mosolyogva Lenke — azért én öné mégsem lehetek.“

„Hogyan? — kérdé, egébből ismét földre hulva szegény Hantay, — 's választhatná nagysád azt, kit nem szeret?”

„Nem épen . . . de apáink meghatározott akarata . . .“

„Nem lehet zsarnoka a' szerető szívnek!”

„És azon szerencsétlen per . . .“

„Nem kívánhatja egy nemes kebelnek szívbékéjét.”

„Igen, de a' játékra két család boldogsága van föltéve.”

„Mellyek egyikének szebb sorsra méltó virága békeangyalul feláldoztatva hervadjon el?”

Hantay ur, prókatori lelkének egész hatályával annyira beledőlt a' szív-replicázásba, hogy a' megszorult Lenkének az előle bujkálás felette bajos kezde lenni. Kivált midőn a' végfegyverhez folyamodva elmondá pesti utját eredményével együtt, melyből elég alaposan azt húzá ki, hogy Lenkére mátkája mindenkép érdeketlen, miután illy kincsek kincséről, gyáva pénzért, írásban lemondani bátorkodott.

Lenke kétkedve rázá kis fejét, mintha mesét hallott volna. Az úgy annyira új, és olly megfoghatlan alakban tűnt föl előtte, hogy az eset valószínűsége iránt, minden tisztelete mellett is, mellyel főbíró ur hitelességéhez viselteték, némi kis kétely támadt szívében, mi neki, körülményei közt nagyon megbocsátható vala. — De a' drága pénzen vásárolt oklevél, — hiteles aláírással, mellynek előterjesztésére Hantay ur igen ügyesen választá a' kedvező jelen pillanatot — minden kétségét eloszlatá; 's most már boszorkodjék-e, vagy nevéssen inkább? alig tudá magában meghatározni! Végre mátkájának eredeti ötletén csakugyan kacagni kezde, 's olly szívből, olly jó kedvvel, hogy a' bámuló Hantaynak félnie lehetett, mikint a' hamis vőlegénynek épen ugynevezett 'eredeti ötlete' teszi még utóbb Lenkét belé szerelmessé. — Iparkodék tehát a' dolgot lehető legsötétebb árnyéklátásban állítani az imádott lányka elé, — 's midőn már épen azon ponton volna, mellyben valódi, minden mellékes érdektől mentt szerelmét, a' lovasias öskor minden formalitásával, féltérdre ereszkedve — megvallaná: Kéjdy töre elő egy csavarulaton, főbíró urat rögtön a' nagyságos ur elé idéző.

„Mi dolgom volna nekem most ő nagyságánál?” kérdé a' le-

hető legkelletlenebb arczkifejezéssel Hantay, térdéről a' homokot aggodalmak közt lopva tisztogató.

„Azt a' két birkalopót hozták be — felelt Kéjdy — benevolizálni kell őket!”

Ezen benevolum azért nevezetes, mert nehéz meghatározni: a' vádlottaknak volt-e az keservesebb, vagy Hantaynak? ki mennyországa küszöbéről szolítaték el, e' fölötte prózai eljárására tisztos hivatalának. — 'S ezen kellemetlenséghez még az is járult, hogy Kéjdy Béla, a' praetendens maradt Lenke mellett, szívügyében, völegényi jogaira apellálható addig, míg ő egy szerencsétlen birkalopás érdektelen körülményeit tartozék hivatalosan puhatolgatni.

A' mint a' pórul járt főbíró távozott, Kéjdy vevé Lenkét kegyelmes benevoluma alá.

„Nagyságtok itt imént, mint kivehetém, bizonyosan egy jelenetet próbáltak valami vigjátékból?” kérdé a' körülmények után neki bátorodott költő.

„Vig nehezen volt a' jelenet, miután a' hős, bánatos szívvel távozték a' színhelyről” — viszonzá Lenke, előbbi vidor szeszélyéből a' vélt bűnös mátká előtt egyszerre borulttá változva.

„'S ki okozá neki e' bánatot?”

„Önmaga; mert álutakat használt szívem birtokához juthatni;” mond borult kedélyében szinte daczos kifejezésével arczának a' szép hölgy.

„Fogadja hát nagysád legegzenesebb uton az én szívemet.”

„Ezt sem tehetem — mond még mindig boszúsan Lenke. — Önt nekem előbb szoros számadásra kell vonnom.”

„Itt állok lelkeim ártatlanságában szigorú bíróm előtt.”

Lenke most elébe terjeszté a' lemondási oklevelet, melyet Hantay, zavarában kezei közt hagyott.

„Ismeri ön e' lapocskát?”

Kéjdy ugyan, mint tudjuk, soha sem látá ez írást, de származását jól ismeré; azért megsemmisülten — notabene! más bünért — némán földre szegzé szemeit.

„No's hallgatunk? — kérdé bírói fönséggel Lenke — nem jó hamarjában mentség nyelvünkre?”

„Mentségül csak ez egyszerű okot hozom föl, nagysádkám —

felelt Kéjdy némileg összeszedve magát — hogy ez írást magaménak nem ismerem. — 'S ebben ő csakugyan nem is hazudott.

„De itt áll — erősíté Lenke — olvasható tiszta betűkkel: Kópáry Gyula.“

Kéjdy szerepe bonyolódni kezdett. A' barátság esküje ellen Gyulát el nem árulhatá, — 's a' leány angyal, kit szeretnie kelle. Miként menekülend e' kelepczéből?

„Igaz — dadogá végre — ez ott áll; de én most is csak azt mondom, sőt esküvel. . . .“

„Hagyja el — szolt szigoruan Lenke — férfi esküjének egy nő birói széke előtt semmi nyomatéka. — Női méltóságom ez irattal meg van sértve; mert alku történt szerelmem fölött, 's megváltva az nyomoru földi érczen. Itt mentség nem lehet, — a' bűnös elmarasztaltatik.“

Kéjdy esengve kezét akar csókolni: „Lenke!“

Lenke hidegen elvonja tőle kezét, 's folytatja: „Hallja tovább ítéletét. Ez ármány, e' hölgyek elleni égbe kiáltó árulás, hirdetve leend a' Regélőben, Pesti Hirlapban 's Honderűben; és én fogadom, hogy a' két magyar hazában 's hozzákapcsolt tartományokban nem lelend ön némbéri fülre, melly szerelmi esküt ajkairól, legalább három év előtt, elfogadna.“

„Oh, ez fölötte kemény ítélet!“ sohajta Kéjdy, készen tartott csókjával még mindig az elvont kéz után, de egyre siker nélkül esengve. —

Most mély férfihang figyelmezteté e' szívügy al- és felpere-sét, hogy kérértlen tanúk közelpenek; azért mindegyik iparkodék lehető közönös állást venni egymás ellenében.

„Bibaszt frater főbíró uram! — hallaték a' kir. tanácsos hangján — erősebben kellett volna fogni a' gazembereket!“

„Igen — mentegetődék a' jámbor Hantay — de tetszik tudni nagyságodnak, hogy törvényeink semmi, legszelidebb torturát sem tőrnek.“

„Most már ki kell lovagolnunk a' szállásra.“ —

„Szívesen; de méltóztatik tán emlékezni nagysád, hogy én a' gyalog-insurectionál szolgáltam.“

„Ugy hát itt van Gyula öcsém — mond Tözséry, épen most

bukkanván Kéjdyre — rajta ficzkó, penderedj nyeregbe, egy kis expeditiót kell tennünk more patrio.”

Kéjdy nagy zavarba jött; mert a' lóról, az állatország e' nemes fájáról, csak annyit tudott a' természethistoriából: hogy az rüg is, harap is. Azért akadozó válasza ez vala:

„Én ... nagyon örömetst ... de ... meg kell vallanom, hogy ... bár a' gymnasticának hő tisztelője vagyok; de ... egyéb tanulmányim mellett, a' lovaglás nemes tudományából ... leczkéket még nem veheték.” — Ő csak a' jámbor Pegazust ismeré, mely — jól tudá magáról — boldogot, boldogtalant megtűr hátán; de más szilajabb földi csikó az emberben könnyen kárt tehet.

„Patvarhordtát! — riada rájok kedvetlenül a' tanácsos ur — hát nem született lovas katona a' magyar? — De ha már ennyiben van; csináljunk hát egy gyalog-excursiot — kacsákra, puskával!”

Nagysád kedvét teljesíteni főszerencsémnek tartom ugyan — felele szinte nagy zavarral Kéjdy — csak az az alázatos megjegyzésem van: hogy én rövid látó levén, jót nem állhatok érte: kacsá helyett nem jobb- vagy bal- szomszédomat lövöm-e meg? — Átalában meg kell vallanom, hogy töltött fegyver iránt a' legil- löbb, de legtávolabb tisztelettel viseltetem.”

„Manók vigyék el tiszteletével együtt! — mormolá mérgesen Tözséry ur — tessék hát arra a' békás tó felé tenni egy estei sétát; tán ott több öszhangzatra lelend érzelmeivel.”

Hantay bravót kiálta lelkében, mert ez az ő műve volt, — 's minden reményei szerint kezdé menni.

Lenke szinte örült, hogy mátkája hitelét veszté apja előtt 's reményleni kezdé; mely örömeben karját Hantaynak nyujtá, mit ő mennyei élvek közt fogadott.

Kéjdy átkozottul benmaradt a' sárban, 's minthogy a' leendő apósnak illy bánására semmi instructiója Gyulától nem vala: félszegyennel ő is a' távozók után kullogott.

Tözsérynek, — mint gondolni lehet — illy vő, mint Kéjdy, sehogy sem volt inyére. — „Se ló, se puská! — gondolá magában — sőt még pipázni sem láttam, kivéve egy vaniliás szipát, mellyel egész szobámat bebüzölé. — Batkát sem ér az illy fiatal

ember, — kivált vömnek? nem én, ha még ötven évig kellene is azon szerencsétlen pusztá felett pörlekednem.

Már épen szomorkás gondolatinak akará magát — gyűnyjára mindig derült kedélyének — átadni a' tanácsos ur; midőn az inas két idegent jelente neki, kik tiszteletére szándékoznak.

„Miféle nép?“ kérdé még mindig borús kedvvel Tözséry.

„Olyan félur-formák, nagyságos uram — felelt az inas. — Egyik csak megjárná, szép fiatal ember; de a' másik, bár elől akar járni, kifáradhatlan a' bókolásban, olly gyanus tekintettel, melly az embernek legtitkosb zsebéből is kinézi az alamizsnát.“

Tözséry ur maga elé bocsátá a' bejelentett vendégeket csak azért is, hogy általuk boszújának — melly olly kellemetlenül nehézkedett kedélyére — némi megszéllenedését eszközölje. 'S ime! a' jövőben mi, két jó ismerősünkkel találkozunk.

„A' legalázatosabb aláztsággal bátorkodunk, kegyelmes uram...“ kezdé messziről az egyik, orrabukást jóslo hajlongások közt, kinek kopott fehér kalapja, 's ötgalléros fakó köpönyege, azonnal Foszlány Rafáel színigazgató urat ismerteti meg velünk.

Tözséry, ki sem a' túlczimzésnek, sem a' mély bókoknak barátja nem volt; egyszerü jó nappal fogadá a' közelgő művészeket, 's kérdé: mi járatban volnának?

„Társaságom telemesen szaporodván — kezdé Foszlány lehető ékesszólással — 's honi művészetünk egyik jelesb csillagát is vendégszerepekre megnyervén; bátor voltam a' legalázatosabb aláztsággal méltóságod uri jószágára vezérelni művész-társaságomat.“

„'S ezen vállalatra annyival inkább jogosítva érzök magunkat — folytatá a' másik, ki nem is lehet más, mint igen jó barátunk Kopáry Gyula, a' psejdo-Egressy — minthogy szerencsések valánk hallani, mikint nagyságodnak bájteljes kisasszonya e' napokban ülendi kézfogóját.“ —

„Azaz, hogy még ez messze van! — jegyzé meg a' tanácsos ur, mint kinek ezt csakugyan legjobban kelle tudnia. — Az urak tehát színészek? 's ön a' vendég-tag?“

„'S én filkó, még be sem mutatám? — korholá önmagát fedékenységeért Foszlány — a' legalázatosabb aláztsággal bocsá-

natért esedezem, kegyelmes uram. Ő — Egressy Gábor, a' nagy mimi-comico-tragicus, Pestről.“

„Ennek valóban örvendek! — De fölléphet ön köztük?“ kérdé Tözséry, Gyulát ollyforma hangon, mintha a' vezérlett színészársaság művészetéhez, igazgatójáról ítélve, teljes bizodalma nem volna.

„A' milly igaz, hogy Egressy vagyok!“ felelt szokott egyszerű modorában Gyula.

„Csak darabot méltóztassék most már választani, kegyelmes uram! — sürgeté Foszlány a' tanácsos urat — megy minden, mint a' karikacsapás, a' Pohár víztől kezdve, egész az Egyenes utig.“

„No hiszen nem olly sürgös — csilapítá Tözséry a' művészet szent parázsával izzó színigazgatót — az illy városi uraknak — mond Gyulára mutatva — jól esik a' falusi lég, falusi multság — — mi?“

„Igen!“ felelt örömmel Gyula.

„Egy kicsit lovagolni, vadászni — — he?“

„Oh, igen, igen! — Kedves director ur, ha ő nagysága olly kegyes, a' Pohár vízzel még vagy két napig késhetnének.“

„A' mint művész barátom uramnak tetszik!“ viszonzá szokott egykedvű száraz mosolyával Foszlány.

„Szolgálók én jó borral a' pohár viz helyett,“ — biztatá Tözséry a' kedvéből perczenként alább esett színigazgatót.

„Mit szól ehez, director ur?“ kérdé Gyula.

„Tisztelet, becsület a' művészetnek — kezdé most uj lelkesedéssel Foszlány — de meg kell vallanom, hogy magam is örömeztőbb nyulok a' pohár borhoz, mint a' pohár vízhez, — kivált most, illy poros utban;“ 's szavainak művészi mimicájával erőt akarva adni, baljával nyeldeklőjét kezdé simogatni, mellyel ollyforma mozgásokat csinált, mintha belől a' torok épen most szárazságban sinlenék.

Gyula vidorabb kezde lenni.

„Holnap vadászni megyünk!“ mond mindig élénkebben.

„S ön ehez is ért?“ kérdé a' tanácsos ur.

„A' feldobott krajczárt meglövöm a' levegőben.“

„Eljen!“

„Délután kilovagluck. Van-e nagyságodnak valami szilaj csi-
kója?“

„S ön képes volna . . .?“

„A' legszilajabb hánykódások közt nyeregben maradni, — ez
különös szenvedélyem.“

„Bravo!“

A' bámuló Foszlány ezeknek hallattára csak azt bátorkodék a'
legalázatosabb aláztsággal megjegyezni: mikint Egressynek, a'
nagy mimi-comico-tragicusnak, illy profanus dolgokbani jártassá-
gát soha sem hitte volna.

„Én itt elememben kezdem magamat érezni — folytatá növe-
kedő tüzzel Gyula. — Ha este megérkeztünk, a' tisztelt hölgyek
körül fogunk enyelegni, hódolva ugyan, de mennyire az illedelem
megengedi szeszélyes pajzánsággal. — 'S ha ők már lenyugvának,
's a' mi szemeinkre álom még nem jő: egy kis gyöngye huszár-
bank, egy pohár jó puncs mellett! Lehetne-e a' nap részeit oko-
sabbban felosztani?“

„S ön mind ezt tudná, barátocskám?“

„A' milly igaz, hogy Egressy vagyok.“

„Ugy emberem! — kiált, karjára füzve örömében Gyulát a' ta-
nácsos ur. — Jöjön csak! tüstint be kell önt mutatnom családomnál.
— De ime már közelednek is! — Jertek csak leányom jertek!
kedves vendégünk érkezett. — Ime van szerencsém bemutatni
Egressy Gábort . . .“

„A' nagy mimi-comico- tragicust!“ tévé hozzá művészi pie-
tással Foszlány.

„A' jó vadászt, ügyes lovágot, csintalan de kedves társalgót,
szóval a' czimborák legvidámabbikát e' földön!“ végzé bemutatá-
sát a' tanácsos ur. Mihez Foszlány bátorkodék még a' legalázato-
sabb aláztsággal azt tenni: hogy ő a' nevezett művészt néhány
vendégszerepekre megnyerni szerencsés volt. —

Azonban Lenke ezeknek láttára, 's hallattára — senki sem
tudá mi okból — egyszerre csak roszul kezdé magát érezni, színe
elsárgult, 's hervadó virágként hanyatló fejét Kéjdyre bocsátva en-
gedelmet kért elhaló hangon a' távozásra.

„Ki ezen angyal?“ kérdi hévvel Tözséryt kézen ragadva Gyula.

„A' leányom“ — felelt az, 's a' távozonak segítségére sietve.

„Istenemre, ez — — ő!“ mond magában nagy felindulás közben Gyula, művész barátjával egy fa alatt maradva, ki az egész dologból nem érte semmit.

IV.

Föl kell tennem a' nyájas olvasónő gyöngéd érzelmeiről; mikint a' főlebbi cikk végjelenete aggodalommal tölté el felebaráti kebelét a' szenvedő Lenke állapotja iránt. — Mindenek előtt tehát látogassuk meg őket magános szobájában, hol lelkének előbbi felháborodtával, minden további fölösleges segítséget magától eltávolítva, egyedül kívánt lenni. — 'S itt most — (ad notam: ,Badacsonynak szüretjében') —

„Fölötte egy vén pamlagnak
Senkitől nem láttatván,
Egy puha vánkossa dölve,
Csak legyektol hallatván;

Imigy zengé elmerülve
Tengerében kinjának,
Szíve gyászos történetét
Egyedül csak magának,

Szegény — Lenke — :“

„Ezért nem ismerteté meg tehát magát Füreden velem, 's hallgatá el nevét és rangját; mert félt, hogy a' színésztől benne viszsza-
szaborzadand szívem. — És méltán! Mert míg társas viszonyaink a' régiiek; számolhata-e joggal kezem birtokára? — 'S én kába leány mégis hiu ábrándokkal áltatom szívemet!“ —

'S itt sohajoknak és zokogásnak vége hossza nem volt.

„De mégis — így folytatá gondolatit, mintegy erővel reményt akaró teremteni keblében a' pamlagon szenvedő leány. — De mégis, ha az előítéleteken így rés töretnék, — és általam?! — Hisz ő

művész, — neve a' két hazában jól hangzik — — Nem, nem! ez mégsem lehet! 's e' lehetlenségen elhal szívem, fájdalmában! —

Most uj zokogás és friss könnyzáró közt további gondolatja megakadt szegény Lenkének, — 's egyebet nem tehetvén a' boldog emlékezetű Gyulaffy Rózáként:

„Fuldokolva nyeldegélé

Sűrűn omló könyeit!“ —

Mi azon édes reményben hagyjuk őt méltó bújának, hogy rövid időn vigasztaló angyalt küldend az ég pamlagára, ki sötét kétségeit elosztatva a' legboldogabb hölgygé teendi őt e' világon. —

Egyébiránt Lenkének ez imént hallott keservéből fontos dolgokat tanulánk:

1) hogy ő és Gyula, mit egymást látásuk első pillanatában már szinte gyanithatánk — jó ismerősek, csakhogy

2) egyik sem tudá a' másiknak igazi nevét és rangját, — és így

3) Lenke, Gyulában most valódi színészt lát, kié ő minden szívgerjedelmei daczára sem lehet, rangviszonyoknál fogva. — 'S épen ennek borszasztó átlátása volt a' mérges nyíl, melly Lenkének, Gyula látára, rögtön keblébe szegült, — 's szívét, mint látók, mind e' korig marczangolja. — De hagyján! Hitünk nem csaland, hogy kevés percz múlva vigasztaló angyalt fog a' könnyörülő ég, számára küldeni; azért minden aggodalom nélkül forduljunk most Gyula barátunkhoz.

Ő sokkal boldogabb helyzetben érzi magát, mint a' szenvedő Lenke; mert ő első pillanatra tudá, hogy Lenke nem más, mint füredi bálványa; 's mivel a' tanácsos urnak leánya: tehát egyszersmind az ő jelelt mátkája is. Ezeknek következtében tüstint Kéjdyt keresé föl, hogy vele külön szólhasson rábizott ügye iránt. — Ez még inkább felvilágosítá őt a' körülményekről. Elmondá, mikint ő teljes erejéből hódola mindeddig Lenke körül; de hajlandóságát megnyerni szerencsés nem lehetett; hogy Hantay főbíró ur, mint Pesten gyanítá, csakugyan maga számára akará Lenkét biztosítani; — 's hogy a' lemondási oklevél Gyula aláírásával már Lenke kezében volna, ki úgy látszik, ez által magát felette sértve érzi, 's megbocsátand-e valaha a' könnyelmű mátkának? felette

kétséges. — Ezt hallani Gyulának nem sok öröme volt; de annál inkább örvende azon, hogy álnév alatt jelent meg; mert reménylő, hogy míg a' dolog kiviláguland, addig tisztába jövend Lenkével, 's ha szívét újra megnyerte, e' kis könnyelműség elnézését szép mátkájától igényelheté annyival inkább, mert csakugyan van egy kis hizelgő a' dologban reá nézve. — Ezeket átgondolva a' dologhoz látott. Kéjdyt szerepében még meghagyá, mert álarcz alatt, úgy hívé, jobban kitudhatja, szereti-e őt Lenke igazán vagy nem? — Az öreg ur kedélyével, mint tapasztalá, könnyű leend összhangzania, 's ez már félgyőzelem. Most Kéjdytól megválva, további tervét akará kifőzni magános elmélkedések közt, midőn reménytelenül rögtön — Bettinára bukkant. — A' mint egymásra pillantának, elbámulva maradt mindegyik helyben.

„Lehetséges-e? — kérdé örömmel Gyula — nagysád itt?”

„És ön? — mond Bettina meglepetve — hihetek-e szememnek?”

„Istenért! csak most ne kételkedjék, mert hitére felette nagy szükségem van. Kedves, egyetlen, olly fájdalmasan nélkülözött, keresett, ohajtott, várt drága nagysádkám!” —

Ezeket Gyula a' tulságos öröm csapongó szelességével hadará el, 's a' kecses nő szép kezeit, mintegy folytatásul, heves csókokkal halmozá.

„De mikint kerültünk mi itt össze?”

„A' jó lelkek magnesi erővel vonatnak egymáshoz — felelt Gyula — a' föld bármelly sarkáról. Szóljon inkább nagysád, milly körülménynek köszönhetem én e' különös szerencsét?”

„Én e' helységben, úgy szólva, honn vagyok Lenke atyjánál, ki rokonom, 's ki a' mult nyáron leányával Füredre küldé, hol ismerkedénk” —

„Ez fölséges! így most már én tökéletesen tisztában volnék.”

„De én nem, uracsám! Azért a' viszonyos őszinteség jogán kérdem önt, mit keres most itt?”

„Lelkem üdvét, elvesztett mennyemet, mit itt megtalálhatni messziről sem álmodhatám. — Én — egyenesen szólva — ide — házasodni jöttem.”

„S tudja, hogy Lenke másnak van ígérve?”

„Igen!”

„’S hogy a’ mátká pár hét óta már itt van.”

„Ezt is nagyon tudom; de nagysád nem tud még valamit.”

„No’s?”

„Hogy azon mátká — éppen én uri magam vagyok. Ha ha ha! hát nem dicső ez?”

’S itt megismerkedteté Gyula röviden Bettinát szerelmének egész regényével, mit azonban mi már tudunk — kérve őt, hogy Lenkét tüstint értesitse a’ történetekről, ’s legyen közbenjáró az imádott leány kezének megnyerésében, melyet igénylő jogai olly világosak, olly kétségbevonhatlanok. —

Bettina mind a’ legszivesbben igéré, egy viszonszolgálat fejében. A’ cseles nő t. i. jelen látá az alkalmat, mellynek, most vagy soha! jelszava olly hizelgőn kaczerkodék legtitkosb vágyaival, hogy a’ valószínű süker kéjének ellent nem állhatva, szivét feltára Gyula előtt.

„Az az én bácsikám, önnek leendő apósa — így kezdé vallo-mását elég csavargósan — igen nagy kópé. Nekünk hát szövetkeznünk kell, barátom, ha nyerni akarunk, — ’s egymásnak öszintén megvallanunk mindent. — Gondolja csak, ő engem, ’s bennem az egész nőnemet borzasztóan megsérté.”

„Hallatlan vakmerőség! — kiálta Gyula. — ’S mi által, ha szabad tudnom?”

„Állítá többek előtt — mond Bettina némi elfogultsággal — hogy én többé férjhez nem mehetek, — azaz, ha akarnék sem tudnék menni — — érti?”

„Ah! ez iszonyu rágalom, melly példás büntetést érdemel! —

„’S én ezt akarom is” —

„Teljes joggal, nagysádkám!”

„Csupán Lenke áll utamban, kihez hősöm vak-indulatból még most hajlani látszik.”

Gyula nagy szemeket csinált, mert ez ollyformán hangzék, mintha éppen neki kellene elvállalni a’ szerepet bácsika megbüntetésére.

„Ezért bátorokodám — folytatá Bettina mindig földre nézve, melly okból Gyula meglepetését sem veheté észre — ezért bátor-

— kodám önhöz — ismeretlenül — még Pestre levelet írni — azon bizonyos igérettel —“

Gyula nagyot lélekzett, mint kit rossz légü mély veremből huznak föl; mert így hát mégsem ő van értve.

„Mindent tudok — monda örömmel — Tehát a' csapodárka szívhős . . . ?“

„Hantay főbiró“ — válaszolá Bettina olly lassan, olly szemérmes hangon, melly egy tizenhat éves leánykának, első szerelmemvallásánál, becsületére vált volna. 'S miután titkától megszabadulhatott, ő is könnyebben kezdé magát érezni.

„Minden meglesz, drága nagysádkám, — mond bizodalmas biztató hangon Gyula — csak most siessen a' szenvedő Lenkéhez; tudasson vele mindent, biztosítsa őt határtalan szerelmemről, — én addig főbiró urral végezendek.“

'S Bettina lehető legnyájasabb igent intve, a' legjobb reménnyel távozik, hogy vigasztaló angyala legyen Lenkének, adott igéretünk szerint. —

Ezalatt fáradhatlan színigazgatónk, a' derék Foszlány, magára maradva, a' kertet futosá össze, hogy alkalmas helyet nézzen ki körszinnek, mellyen kedvencz írójának a' halhatlan Scribenek isteni művei szabadég alatt fognának sorban adatni. — Később, mintán meggyőződének, hogy Lenke minden veszedelmen kívül van — Tözséry 's Hantay urak is hozzá csatlakozának, kiktől engedelmes nyerve művésztársaságát a' legalázatosabb aláztsággal bemutatathatni; — a' kert lassankint beszélykénk egész személyzetével népesedett, mellékes jeléül, hogy a' függöny nem sokára leforduland. — Gyula a' növekedő tolongást használva, Hantayt megrántá hátulról:

„Domine spectabilis! nekem egy kis külön szólásom volna önnel.“
„Méltóztassék parancsolni!“ mond hátramaradva a' többtől Hantay, 's nagy szemeket meresztve a' jobban szemügyre vett alszinészre.

„Hisz engem csak fog ismerni, domine spectabilis?“

„Ugy rémlik előttem, Pesten láttuk egymást, hol ön Kopáry Gyulának adá ki magát, és . . .“

„Hisz én csakugyan az is vagyok — szakasztá félbe Gyula —

kell uti levél? bizonyítvány? Nézze! Itt tárczájából irományokat mutat elő Gyula, szavainak igazolására.

„Menydörgös a' lelkét! hát mit keres most itt az ifju-ur, ha merem kérdezni; miután . . . ?“

„Mátkámról lemondtam, 's a' díjában felvett kétezer pengő forintot már el is költöttem úgy-e? — egészíté ki Gyula. — Hja! barátom, ide kellett lángész és ügyesség! — Lássá főbirócskám, azóta én máskint gondolám meg magamat, és most Lenkét, mint jogszerű mátkámat, mégis csak el fogom venni.“

„Ugyan? — kérde a' legnagyobb egyszerűséggel, de annál hosszabb képpel Hantay, — 's a' lemondás? 's a' felvett kétezer p. for . . . ?“

„A' lemondást — felele könnyedén Gyula — annak idejében majd felmondandjuk; 's a' mi a' kétezer forintot illeti, nekem itt ugyanannyi követelésem van biztos helyen, minden órában lefizetendő — ezt assignálom . . .“

„Hol, 's kinél?“

„Önök szép mátkájánál, kivel épen most beszélgettem, — nem látá?“

„De hát ki volna itt az én mátkám?“ kérde csudálatos arczkifejezéssel Hantay ur.

„Az ön mátkája? hogy ki volna? az — az — egy igen kecses, elméncz, gyönyörű, bájteljes özvegyke. Meg ne ijedjen e' szótól; mert éveinek száma 28 — 30, és nem több; de szép, igen szép, — csak egy kissé gonoszka — mondhatná t. i. a' rosz világ — mi egyébiránt egy ingerrel több, megnyerésére.“

„Nono! hiszen quasi gyanitom!“ mond előbbi hámultából magához térve Hantay ur.

„Lenkével — folytatá Gyula — most már, mint láthatja drága főbiró ur, különben is vége mindennek. Szülőink akaratja — 's minszívünk . . .“

„Jó, jó; de hát beszéljen mégis világosabban, ifju barátom. . .“

„Ellenkező esetben — hadará Gyula — nem állok jót értte, hogy az egész dolog nyilvánosságra jő. Mert biz az — köztünk maradvá még most — csakugyan gyöngédtelen kísérlet volt ön-től, pénzért alkudni egy mátká felett, és még olly csavargós uta-

kon. Ha ezt a Pesti Hirlapban, körülményesen leírva, olvasná 's megtudná a két magyar haza ?

„Isten mentsen! — vág közbe félelmesen a jámbor főbiró, kit a Pesti Hirlappal mindentől el lehetne ijeszteni. — Én megval-lom a nyilvánosságnak nem vagyok mindenben barátja, — kívált illy kényes ügyben. Én egészen barátoskám uri discretiójára bízom magamat.“

„Mondom, én mindenről hallgatni fogok; de a föltétel: Bettina eljegyzése 's még ma!“

„Ah tehát csakugyan ő? — kérdé Hantay ur olly hangon, melly némi elégtűtségnek hordozá magán bélyegét. — De hát bizhatnám?“

„Én meghatalmazottja vagyok neki; velem tökéletesen végezhet ön.“

„De csak nem lappang uj csalárdság, vagy valami kópéság a' dolog alatt?“

„Mit gondol? — biztatá őt Gyula. — Önnek még ma egy csinos, kedves gyönyörű, kis felesége leend, — hacsak ezt nem veszi ön csalárdságnak? De istenért! illyessel hallgassunk, mert menyasszonyos kertben még a' fák is fülelnek.“

E' perczben egy szép leány lengé a' szerelem szárnyain Gyula felé; Lenke, kit Bettinának szavai, mint gondolni lehet, rögtön 's tökéletesen meggyógyítottak minden bajából.

„Gyula! kedves Gyula!“

„Lenke! éltem üdve!“

Ezen szavak hallatának, — 's a' két boldog szerelmes egymásba látszék átolvadni a' viszonzlás istenítő kéjein.

Hantay ur elővevé tetemes szelenczéjét, 's belőle egyet szippantva gondolá magában: „Már így persze legokosabb volt nekem szép szerével recedálni. Hiába! a' dolgot erőtetni nem lehet. Lenke fiatal is hozzám, aztán Bettina mintegy maga lát-szik megkérni engemet; — lovaimra az uj szerszámot már megvettem; tehát házasodnom kell: biz én elveszem ő nagyságát!“ 'S most még egyet szippantva, jeléül, hogy elégtűlt, 's önmagával tisztában van.

„S te tudnál már mindent, angyal?“ kérdé, még most is ajkain csüggő deli mátkáját Gyula.

„Bettina hamarjában mindenről felvilágosíta,“ felelt Lenke, szerelmes pillanatokkal kísérve szende szavait.

„Most hát nincs egyéb hátra — szólt örömittasan Gyula mint magamat a' tanácsos urral megismertetni, 's művész barátomnál a' vendégszerepeket felmondani.“

„Hohó! uracskám — viszonzá Lenke, némi felsőbbbségi tekintélyt iparkodva arczkifejezésének kölcsönözni — a' legnagyobbat még elfelejté. Ismeri ez iratot?“

Gyula az elébe tartott lapon tulajdon kezeivel irt nevét olvasá a' lemondási oklevél alatt, — 's jónak látá a' viszonyteljes iromány előtt, ha csak szinből is, kissé összeretenni.

„Nagysád! Bocsánat! — Legyen kegyelmes biróm! Mint köhetém én magamat ismeretlen mátkához, önt már imádva? — A' sors kegyes volt e' két személyt egygyé olvasztani, — 's én most akartalan bünömből, feloldozást reménylek!“

„A' védokok fontossága — mondá itéletét Lenke — ám mentse föl a' megtérő bünöst. De vétkének ezen tanuja szakadjon részekre!“ — 'S a' nevezetes oklevél, kiméletlen ujjacskái között, összetépve szélnek adaték.

„Angyal!“ kiálta Gyula, — 's a' legkedvezőbb itéletet példás birói szigorral végrehajtott gyönyörű kacsókat, hálacsókjaival árasztá el.

Hantayra ezen magában eléggé törvényes procedura egészen ellenkező hatással volt. Szegényt majd a' szél üt meg, midőn az annyi pénzébe került kötlevelet darabokra látá szaggattatni. Azért magát feledtében mohon kapva az iromány után elsikoltá magát: „Kisasszony az istenért! e' lap kétezer p. forintról szóló nyugtatvány!“

Lenke hidegen vállat vonitva, egykedvűen folytatá az irgalmatlan executiot.

„Hagyja el, domine spectabilis! — csilapítá Gyula az oklevél megsemmisítésén fölgerjedt főbirót — csak így lehet ön bizton, hogy a' dolog nyilvánosságra nem jövend. A' documentum, melly ellene szólhatna, megsemmisült, 's így. . .“

„Igen, — vág közbe titkosan Hantay — de a' kétezer p. forintot ki fogja nekem most visszafizetni?“

„Azon hölgy — viszonzá Gyula — ki amott jő. Látja? ön mátkája!“

Ez persze nagy ok volt Hantayt előbbi határozatában megerősíteni, — azért ajkába harapva elhallgatott, 's erősen föltevén magában, legelső alkalommal Bettina szép kezét csakugyan megkérni. —

Mig ezek történtek, Tözséry ur, mint tudjuk, a' derék színigazgatóval a' szinkör kijelelésében fáradozott. Feltűnt azonban neki mind Hantaynak hátramaradása, mind különösen azou körülmény, miszerint a' művész vendég, kit egyébiránt a' dolog legközelebbről érdekelhete, magát láttatlanná tevén. — Keresésökre indult hát, 's Bettinával találkozott, ki őt, mint látjuk, egyenesen szerelmes párunk, — 's a' kötlével megsemmisítésén, mátka vesztésén, 's uj jegyese iránti lázas reményein teljes iz-zadásba jött Hantay felé vezeti.

„Kedves apám! — kezdé Lenke, hogy a' zavarból egyszerre kivágja magát — ime van szerencsém bemutatni“

„Hiszen mi már ismerjük egymást,“ — felelé urias félbókkal Gyula felé a' tanácsos ur.

„Kétlem atyuskám! Ő Kopáry Gyula, rokonunk, — 's mátkám!“ — tevén utána elpirulva, alig hallható hangon.

„Lehetlen! és Egressy Gábor?“

Bocsánat, kedves urambátyám! — kezdé most Gyula szerény de szilárd hangon. — Én nevét csak bitorlám a' jámbornak, történetesen jutva ahoz, mit vacsora felett majd elmesélek. — Én Lenkét idegen név alatt ismerém már Füredről, hol Bettina némi családnevét viselé; azért soha sem látottnak vélt mátkám körül egy barátomra az itt mulató Kéjdy Bélára bizám az előleges kímleletet. — Most azonban a' további alakoskodásra szükség nincs; azért bátor vagyok envalódi személyemben mutatni be magamat.

Tözséry hévvel ölelé meg a' várt rokont, ki első pillanatra álszemélyében is már annyira megnyeré tetszését.

„Keblemre, ficzkó! — kiálta örömmel — hisz ez többet ér

egy rosz komédiánál. Nesze vedd mátkádat jól játszott szerepedért, bár nem szinpadon; de annál valóbban!”

Képzeltetni, hogy a' hálálkodásnak, örömnök és kézcsókoknak most vége hossza nem volt; azért ennek leírásával nem is untatom a' türelmes olvasót. — De két egyént látunk e' boldog körön kevéssé kívül állani, — egy nőt 's egy férfit, kik illő szeméremmel tisztességesen földre sűtve szemeiket, szótlantul állanak a' zajosan víg kis csoport körül, — melly helyzetükben talán tovább is megmaradnának, ha Gyulának figyelme szerelmi mámorában is ki nem terjedne rájuk.

„Még egy boldogulni akaró pár vár atyai áldására, kedves urambátyám — kezdé Gyula kézen ragadva, 's ez által szinte felriasztva andalgásából a' két néma barátot. — Ime tekintetes Hantay főbíró ur esd e' hájkacsó megnyeréseért. — No most csak rugtasson neki, domine spectabilis!” sugá Hantay fülébe.

Hantay remegve csókolá meg Bettinának elébe tartott kezét egy nemével a' tiszteletnek, melly húsz évvel ezelőtt az első szerelem legcsapongóbb kitörésében mutatkozandott volna; most azonban egy rögtönzött szelid kézcsóknál szerényen megmaradt.

„Nagysád! reménylhetek?” tévé hozzá gyöngé, de annál érzékenyebb hangon, mellyel ajkainak érintett néma-játékát akará magyarázni.

„„A' gutában! hugom — csakugyan?” hallatá a' mindezekre elbámult tanácsos ur.

„„„Ugy van, édes bácsikám — mond szilárd eltökélt hangon a' bájos özvegy — én még egyszer férjhez akarok 's tudok is menni.” „'S egész nyájassággal kezét foga jámbor vőlegényével.

„„„Mondhatom, Bettikém — szolt a' tanácsos ur — a' legszebb 's legüdvösb elégtétel, mit boszantásaimért — mellyeknek mégis teljes bocsánatát reménylem — nyerhetél. Az isten áldjon meg; de harmadszor csakugyan ne mehess már férjhez.”

„Nagysádkám! — sugá most Bettina fülébe Gyula — im én ígéretemnek eleget tettem; azért azon tudvalevő összevet férje urának assignálom bizonyos követelése fejében.”

Bettina, félpírral arczán, de mosolyogva fenyegeté Gyulát.

— 'S mi meg lehetünk győződve, hogy ezen ügyben minden további magyaráztatás valamint felesleges, épen olly kéréten is volt. —

Most Foszlány jött végjelenetül egész művész-társaságával.

„„„„A' legalázatosabb aláztsággal van szerencsém alázatosan jelenteni — kezdé ismert ékesszólásával a' színigazgató — hogy arenánk kész, azaz helyét már kijeleltük, tehát holnap már az előadásokat is megkezdhetjük. Talán a' haramiákkal fölléphetnénk, mit gondol művész barátom? ön Ferencz és Károly szerepét adná, — egy pár haramiát magam is elvállalnék a' vad-
jából. —““““

„Későn jár, művész barátom — vágá el közbeszólásával Gyula, a' derék Foszlány művészi hevét — én már vendégszerepemet lejátszám.“

„„„„Mit? hogy értsem ezt?““““

„„„„A' vöm, Kopáry Gyula!“““ mutatá be Tözséry ur a' szörnyen meglepetett színigazgatónak, Gyulát.

„„„„Lehetetlen!““““

„Barátocskám! — szólt mosolyogva Gyula — én csak úgy ígértem föllépendeni, milly igazán Egressy vagyok; igen, de én Egressy nem vagyok, — 's így föl sem léphetek.“

„„„„Oh, én hétszer megbukott director! hisz így egészen tönkre vagyok silányítva!““““ sopánkodék csaknem siralmas hangon szegény Foszlány.

„„„„Ne búsuljon az ur — biztatá őt a' jó kedvű tanácsos ur. — E' tréfa, kárpótlást érdemel, 's arra ön nálam számolhat is. — Annyian vagyunk, hogy egy műkedvelő-társaság kikerül belőlünk; van költőnk is, (Kéjdyt értve) ki sem vadászni, sem lovagolni nem szeret; irjon ez a' történetekből egy vigjátékot, — 's mi azt előadandjuk.““““

„„„„Helyes, nagyon helyes! — tapsola örömeiben, magát újra elemében érezve a' színigazgató. — Hanem kegyes engedelmségből az ujdonoj darabot megkeresztelni én fogom; mert a' dramai literatura e' részéhez talentumot érzek magamban.““““

„'S mi lenne a' születendő gyermek neve?““““ kérdék többen.

Foszlány mutató-ujját horgas orrára tévé, olly kifejezést iparkodva adni arcának, mintha — gondolkodnék.

„Mi lenne? — kérdé félig magában, 's kettőt előre lépett — hogy mi lenne? . . 's ugyanannyiszor vissza is. — Ahán! megvan, megvan!”

„No's?”
„A' vig czimborák!” felelt költői tekintéllyel nézve maga körül Foszlány.

* * *
Vajjon az említett szinmű Kéjdy által megíratott-e vagy tán szinpadra is került már? erről mélyen hallgat krónikánk. — Az utóbbi felől azonban bátran kételkednünk hagy színészeinknek azon igen dicséretes szokása, miszerint ők eredeti darabokat szinpadra hozni már szinte nemzeti bűnnek tartják. Csupán kiméleltből tán, hogy ne kopjanak; mint elteszi gyakran fényes huszasát a' fősvény, 's koplalva őrzi azt ládájában. — Egyébiránt az egész körülmény csekélyebb, mintsem figyelmünket érdemlené. —

Nagyságtokat, szép hölgyeim, bizonynyal inkább érdeklendi az: vajjon milly férj vált Gyulából, a' mi könnyelmű vig czimboránkból? 'S erre nézve bizonyosokká tehetem önöket, hogy ő csakugyan a' legjobb, azaz: leghűbb és legengedékenyebb férjek egyike. De hogy is lehetne ez máskint? — Hiszen ti, magyar hölgyeink lelkesbjei, mindenhatók vagytok. Bájaitok lelánczolják a' legszilajabb kedélyt, 's rózsás utra vezérlik a' vadon fiát, — csak intenetek kell mosolygó szemcsillagitokkal, 's nincs ki hódolva ne boruljon kellemeitek trónzsámolyához! — Ugyan intsetek már egyszer a' magyar nemzetiségnek is, melly köztünk nagyobbára még csak zugban kuksol, — 's tüstint menyeyi fényben ragyogland az felettünk, legbiztosb véde, legmagasztasb dicsősége keleti fajunknak. Jegyezzétek el magatoknak a' honi nyelvet, 's szerelmi csókkint simuland az gyönyörű ajkai-tokhoz, hirdető, nemzetünk nagyságát, 's ennek védangyalaiul — a' ti magas bájaitokat. Legyetek csak ti szívvel lélekkel magyarok, 's a' hódolók légiói követendik lépteiteket a' szent pá-

lyán, — 's egyengetendik erős karokkal utatokat a' magas czél felé! —

'S most, hogy többi barátainkról is berekesztésül megemlékezzünk: tudnunk kell, mikint

Kéjdy Béla maig is egyre gyártogatja czukor-édes dalait; de maga fanyarabb levén lantjánál: páratlan gerlekint, költői ridegségben sinlődik.

Botor barátunk a' vén juratus, maig sem fiatalabb egy perczcel is; sőt az idő óránkint jobban nehezedik erős vállaira. De ő még mindig hatályosan tudja gyakorlani juratusi tekintélyét az ifjabbak fölött; azért juratusok apja' czimével tiszteltetik meg.

Cseres, zsidóival még mindig jó lábon áll, 's hasznót tud magának mások bukásából csinálni; de szíve a' sok ércz között már egészen megkövült, azért pénzen kívül más bálványt a' földön nem ismer. — Milly élet e' három czimboráé nő nélkül Gyalához képest? legjobban megítélhetitek, kik vele egy zászló alatt szolgáltok. —

És végtére Foszlány, a' fáradhatlan szinigazgató? — Bár a' nagy mimi-comico-tragicus vendégszerepeiben megcsalódott; de a' nagylelkű tanácsos ur bőkezősége illő kárpótlást tud a' neki szerezni, melly Lendecsré tértét vele nem bánatá meg. — Azóta hol? 's milly szerencsével adja imádott Scribejének világhirű darabjait: erről talán egykor a' Regélő vidéki levéltárczája szóland.

A' SZÍV.

(ROMÁNCZ.)

NEY-TŐL.

Járt a' dalnok széles e' hazában

Útitársa volt egy árva lant ;

Bárhová fordult nagy bánatában,

Üdvözölte őt ezernyi hant :

Melly alá temetve nemzetének

Annyi szent reménye hamvad el ;

'S üdvözölte rút önérdékének

Hangján százezer kebel.

Ám a' hant felett viránytenyészet

Szórta el csilámzatos színét ;

Senki sem sejté, mikép enyészet

Férge rágja a' virág gyökét.

'S a' hazug kebel nyájas derűvel

Leplezé a' homlok éjfelét, —

És agyarkodó bűn mótelyével

Mérgezé a' szívek szent helyét.

Vig, enyelgő, mámoros danára

Van fogékony millió kebel : —

Nemzetérdek szent panaszzavára

Szikla-viszhang csónka szót felel.

'S im könnyű rezg a' dálnok szemében,
 Lenge fátyol lantja húrjain, —
 'S énekel — tán végsőt életében —
 Mély keserve sajgó hangjain:

Minek keblemben itt e' szív,
 Ha léte czéltalan?
 Kitépem azt 's elhantolom,
 Ha élte hasztalan.

Minek szorong, mi végre sir
 Embertársam baján?
 Ha őt segíni nem bírom,
 Ha sorsom olly kaján!

Mi végre illetődik meg
 A' szent erény művén?
 Ha gyér virágít nincs erőm
 Ültetni föld körén.

Mit vérzik, mért iszonykodik
 Honomnak közbaján,
 Ha nincs, ki hallja jajszavát
 E' nagy, siket hazán?

Minek gyötrődik, mért zokog,
 Ha kínja czéltalan?
 Olly huzgón mért imádkozik,
 Ha mind ez hasztalan!

Ha nincsen ember, 's isten nincs
 Ki meghallgassa őt;
 Ha nem talál gyöngéd szívet
 Rokonlag érezőt?

Igen hadd vesszen el szívem,
 Ha léte czéltalan;
 Szív nélkül élni nem nehéz,
 Hisz élnek annyian —

Kik lángszavakkal a' világ
 Üdvét dicsöítik,
 'S inségiben szomszédjokat
 Elveszni engedik.
 Van, a' földet ki úgy veszi
 Mikép közös hazát,
 És jós ajakkal kürtöli
 A' népek közjavát — :
 És mégis illetetlenül
 Jegedt arczczal mosolyg, — —
 Ha sorsa végső romjain
 Egy nemzet-árva bolyg.
 'S mit mondjak ah! a' számtalan
 Szörny ádáz sergirül,
 Mellyeknek átkos kaczaja
 Testvér-tusán örül;
 Ha ök is, a' kiket a' sors
 Mellénk ad angyalul —
 A' nők — hallják a' hon nevét
 Megindulatlanul;
 'S megvetve a' hű jó anya
 Ölelkezéseit,
 Tömjénezik külföldi báb
 Ledér árnyképeit;
 'S közöttök annyi bájos arcz
 Érzéstelen mosolyg,
 Midőn reménye romjain
 A' honfi sirva bolyg!
 Halj meg szivem, szegény szivem!
 Ha élted hasztalan.
 Szív nélkül élni nem nehéz,
 Hisz élnek annyian!

Elhallgatott; a' lantot elveté,
 Melly eddig olly csudásan élteté
 Magasztos élveit.
 Még jö talán idő, melly rám figyel,
 Sohajta ő — , megérti e' kebel
 Leggyászosh sérveit.

Mellette ekkor víg ledér csapat
 Szentségtelen kacajjal elhalad,
 Gunyolva bánatát;
 De ez nem ingadoztatá hitét,
 Az égre függeszté könyös szemét,
 Melly szebb jövőt imád.

Még lesz derű; lesz egy jobb nemzedék;
 'S akkor, habár sir szélén állanék,
 Zengem szívem dalát;
 Dicsőitek világot, életet,
 Testvéri frigyre olvadt nemzetet, —
 Zengek boldog hazát!

MAGYAR
ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI

FRANKENBURG.

V. FÜZET.

TARTALOM.

- Vajda: Utazás a' hazában.
Pongrácz Lajos: Roesel Borbála (történeti beszély).
Nagy Ignác: A' nagyravágyó.
Szemere Miklós: Ferkó cigány.

WAGNER

ELETKÉP

FRANKFURT

V. FÜRST

VERLAG

Verlag, Druck u. Vertrieb
Frankfurt am Main
Königliche Hof- und Landesbibliothek
Königliche Hof- und Landesbibliothek
Königliche Hof- und Landesbibliothek

UTAZÁS A' HAZÁBAN.

VAJDÁTÓL.

I.

Általános áttekintés.

Nem szándékom ez alkalommal teljes rajzát adni azon utamnak, melyet az 1842-diki év három nyári havában tettem, csak általában fogok némi érdekesebbeket leírni. Szükséges azonban a' könynyebben megérthetés végett némi földképet teríteni olvasóim elé, mellyen könnyen és gyorsan követhessenek, ha eszembe jutna, egyik csúcsról a' másikra, például a' Szitnárról a' Tátrára ugrani, vagy egyik vízből a' másikba, például a' lucski fürdőből a' Balatonba, vagy az Árvából a' Gyöngyösbe szökni. Az illy szokések ma már meg vannak engedve; az a' legvitézebb, ki legnagyobbat szokik; a' keringések is dicséretesek, mert szerencsét kísérthetni p. o. a' keringővel a' nőknél, és olly könyvvvel a' publicumnál, melly csupa körüljárás és körülírás, és isten tudja, hány ivekre terjed, midőn ha az író egyenesen járt volna, öt hat ivre összeszoríthatá eszméit. Egyenesen futni czélhoz, nem is divat, nem is tanácsos. A' divat gyűlöli az egye-

nes vonalokat; az okosság azt parancsolja, hogy akképen járjunk, mint a' macska szokott a' tejes fazék körül, 's bizonyosan megfogjuk — az egeret.

Utam rajza tehát ez: Pest édes porától tudómet, és sógoros szőéjtésétől füleimet el akarván búcsuztatni — a' palóczok felé mentem, tehát Vaacznak. A' Nagyszál hegye elválasztott a' portól, elvette kilátásomat a' Dunára, a' palóczok földét megnyitá előttem: oh de ezen híres magyar fajta olly gyéren mutogatta magát előttem, mintha szégyenében a' föld alá bujt volna. Pedig biz isten, nincs miért szégyelnie magát. A' palóczszójárás igen nevezetes, tanulmányt érdemlő, 's midőn kihalna megvizsgáltatást, leiratást kíván. Mennyire emlékezem, egy homeroszi rhapsodia palóczra van fordítva; czélszerűnek tartanám, hogy ki tökéletesen bírja a' palóczot, eredeti költeményekkel jőne elő rajta, emlékül a' jövődönök. Mi annyira neki estünk az egyidomitásnak, hogy talán egy rövid század alatt vége lesz minden dialectusunknak, — a' mi szép dolog egy részről, de kívánatos a' másik oldalon, hogy mielőtt az összeolvadás megtörténék, a' voltak hű rajzai adassanak.

Nógrádban egyre gyérülni tapasztalám a' magyar beszédet, a' mint magasabbra jutottam a' hegyek felé; Gyarmaton és Losonczon még otthon találtam magamat, de ezen túl csak eltévedt hangok voltak füleimben a' magyarok. Erre nem csak egyének vannak magyarítandók, nem csak helyek és városok, hanem egész megyék! Minő baj pedig a' közlekedésben, ha egy hazának fiai nem értik egymást, és sokszor nem is akarják érteni. A' mint főlebb juték Hont- és Zólyomnak, nemcsak a' vidék alakja különbözött a' megszokottaktól, nemcsak a' nyelv hangzott idegenen füleimben, nemcsak az öltözet és szokások változtak, hanem a' foglalatosságoknak is más alakuk, természetök vala. A' mezei gazdaság elveszti azon nagyszerűségét, melly a' magyar megyékben annyira meglep bennünket; hegyek, erdők változtatják egymást, a' völgyekben rétek, a' hegyaljakban szántóföldek, keskenyen. Ellenben az ipar más ágai fejlődnek; a' bányászat nagyszerűen üzetik, az erdőket használni ezeken és ezeken iparkodnak. Selme cz és Besztercze legszebb

virágukban mutatják a' bányászat ágait, egészen mások mint Pest vagy Buda, Debreczen vagy Szeged. Mindenfelé bánya-üregek, kutak, menetek, minden patak zúzóműveket hajt; itt olvasztó-kemenczék füstölgenek, ott a' hámor szörnyű ütései hangzanak az utas elé. És mindenütt emberek és szekerek, egészen máskép foglalatosok mint nálunk.

Losonczi N. Szalatnának a' kis Kriván völgyein visz keresztül az ut. A' völgy szép, az ut jó, a' hegyek kellemesek, de nem magasak. A' Polana távolabb esik 's ötödfélezer lábnyi magas. Ezt jó kedvem van második lépésnek venni a' Nagyszáltól. Harmadik lépés a' Szitna lehet Selmecz mellett, melly szinte igen nagy tájékon uralkodik. Azután következett utamba a' Királyhegy, mellynek aljában medve-vadászokkal találkoztam, de a' medve hibázott: mondák, ben a' rengetegben van elég! Tudván, hogy nagyon is északon járok, hajlandó voltam hinni nekik. A' (6,000 láb magas) Királyhegy alján jeles uton haladék Telgartól Vernart felé, mindig magasabbra 's magasabbra a' fenyvekkel borított hegyen, míg egyszer kilátásom nyílt a' magyarhoni hegyek királyára, a' Tátrára. Ismét egy szökés... és minő felséges! Midőn gyermek voltam, azt gondolám, nincs dicsőbb szökés, mint a' zene hangjait követve, tánczteremben forogni és tombolni és ugrani, míg csak bírjuk: most megjavítom véleményemet, és azt állítom, hogy oromról oromra, megyéből megyébe, sőt országból országba szökdécselni sokkal kellemesebb. Soha nem felejttem el, midőn Trieszt fölött a' halomról először és egyszerre pillantám meg az adriai tengert: örömöm annyira elragadt, hogy más világ lakosának gondoltam magamat. Hasonló meglepetést érzék magamban, midőn a' nagykiterjedésű Tátrát megpillantám, iszonyu, kopasz kőszálaival, saját világot képezőt, emberek által lakhatatlant, de mellyről a' napsugarak tündéries szépen ragyogtak vissza. Minő alkalmas vidék, gondolám magamban, hogy a' költő képzelődése az istenek hazájává alkossa át, hogy magyar istenlakot teremtsen reá, gazdagot minden bájjal, honnan isteni kegy áradozzon szét az egész hazára. Megfoghatatlan előttem, miért hogy a' Tátra havas kupjai sokkal nagyobb és édesebb benyomást gya-

korlottak keblemre, mint például Tirol havas ormai, melyek pedig magasabbak és szépségökre nézve ezerektől dicsértetnek. Meglehet, az volt oka, miről előbb szoltam, hogy t. i. a' Tátrát magyar istenhonnak képzelém lelkemben, 's nagyszerű cselekvésekkel gazdagnak láttam.

A' vizekről szólva, fölfelé az Ipoly, Losonc és Garan völgyében mentem, míg Poprád völgyét elérvén, a' Tátra alatt voltam. Minden perc végetlen kéj-idő volt számomra e' vidéken, perczek alatt napokat éltem, 's talán képes lettem volna kedéllyemmel az egeket ostromolni, ha sietés nem feszegeti sarkaimat. A' Kohlbach völgyén is keresztülmentem 's föl a' lomniczi csúcson, meddig a' hó eresztett. Dicső mennydörgés kísért haza Schmeksre a' Tátráról, 's utamat a' Vág völgye felé irányzám. Az Árva és Thurócz völgyét is megtekintvén, Trencsinig, sőt Beczkó, Pöstyén és Galgóczig jobbadán a' Vág mellett haladék, míg Pozsonnál a' fejedelmi Dunához jutottam. Most már tégedet látalak, híres Lajtha, mellynél a' nemes had méltán megáll; és Hanságba vesző Fertő, 's Gyöngyös, Marczal és hajószegény Balaton. Tenger hajó nélkül! Balaton a' valódi magyar tenger, és semmi tengerészlet rajta, semmi gúlya, semmi gözös, alig egy pár komp, alig egy pár sajka. Igen, tudunk mi élvezni! francia pezsgőt, schweizi kilátást, de a' hazai paradicsomból egy fügelevelet is restek vagyunk leszakasztani. Ha nagy rajzoló volnék 's a' magyar élvizségénységet festeni akarnám, nem tennék egyebet, mint előtökbe állitanám a' nagy dicső Balatont népetlen elhagyatott partjával, minden sajka nélkül, legfőlebb is egy vadász a' nádosban, ki ruczák után leskelődik 's egy sast a' Badacson fölé, melly fiait özek, nyúlak és galambokkal eteti.

Tihanynál átkompozván a' Balatonon, Somogy szép halmos vidékeire juték; szép erdők, szép szőlőhegyek, olcsó jó bor, derék emberfaj, barátság, magyar beszéd igen jól hatottak lelkemre. Dombovár felé pusztákat vágunk át, hol halmokról sem lehete város- vagy salutornyokat látni. Egyes házak, majorság, földmivelés végetlen; de a' népesség aránylag csekély. Szomorító érzés fut a' keresztül, midőn éden közepében egy-két embertől lakott pusztákat kelle szemlélnem. Ugyan fajtánk szaporátlan ágának nincs-e mes-

terséges oka? 's nem ilyen-e a' pusztai rendszer! Érdemes róla gondolkozni.

A' Kapos vizén 's a' Mecsek köszénrejtő hegyén átmenvén, ismét elhagytam a' magyar vidéket, 's a' Karasicza mentében rácz vidékekre jutottam. Gondolkozáim, szerbeknek mondhatók-e ráczaink? Azonban én bizony csak azt sűtém ki, hogy miután Magyarhonban laknak nem pedig Szerb-iában, szerbek nem lehetnek, hanem magyar-ráczok; a' hogyan századokon keresztül valóban hivattak hazánkban. Így Pesten is van rácz-utcza, de nincs szerb-utcza, Budának van rácz külvárosa, de nincs szerb városa. Különös, hogy némelly fajták ujabb időben annyira ohajtják neveiket változtatni: szerb minden áron! illyr minden áron! Olly derék történetök vala horvát atyáinkfiainak, ők mint horvátok tiszteletre méltó nemzetet képeznek, a' valóságban élőt, mellynek évezrede van, és mégis némelyek légbe kapkodva, a' valót árnynyal akarják cserélni, a' horvát nevet illyrrel!

Batinánál egy kis kalandom vala az utbiztossal. E' jó ur hihetőleg előre érzette, hogy néhány hónap mulva Milos fogja a' vidéket háborgatni, azért előlegesen vigyázatott már. Épen vásárnap vala nyárhó 31. 1842., midőn délelőtti tizenegy órakor lebocsátkozánk a' batinai szőlős halmokon a' Dunához és a' faluba. Mi a' magyar utasnál elkerülhetlen, nagy gondunk vala, ápolni testünk azon részét, melly forrásul és gyökérül szolgál az életnek. Jól ettünk, ittunk 's éltettük a' szép fogadósnet! Azonban ottkүн, ámbár a' nap kimondhatlanul szépen sűtött, zivatar készült számunkra. A' megyehajdu beszédbe eredt kocsisunkkal, egy korhely pesti bérkocsissal, ki szerette az egész világot bolondnak tartani. Az ő szájában utitársam legalább is mindig gróf volt, én isten tudja, minő dús Croesus, ki ha akartam volna és ha a' rendes tagok két harmadának szüksége volna segélyre, a' magyar academiát annyira dotálhatnám, hogy — még a' levelező tagok közül is nyugpénzt kaphatnának mind azok, kik készek és ügyesek dolgozni! Mi tehát gróf és Croesus valánk háromlovyu hintónkban. De uram isten, miért adál gyapjut a' birkának és pelyhet a' ludaknak? Azért, hogy legyenek, kik őket megnyirják és megmellesszék. Meglehet, hogy

minket is nyírni és mellestzeni akartak Batinán, 's utbiztos uram nem adott és nem hagyott adni kompot számunkra: „mert nincs utlevelünk.“ Megmutatám e' jó urnak uti tervemet, jegyzékeimet, miszerint eddigelé tizenhatsz vármegyét kocsiztunk keresztül, ugyanazon három dögön, melyet, ha akarja, szinte kikérdezhet; de e' római jellem kérlelhetetlen volt 's azt mondá: vagy hozzunk Pestről uti levelet, vagy menjünk Dárdára a' főbíróhoz. De Pest messze volt, a' dárdától pedig, mióta megszűntünk hadi nemzet lenni, igen irtózunk mi magyarok. E' szerint másképen kelle segitenünk a' dolgon, vagy tulajdonképen magunkon: visszamenni a' Karasicza völgyébe 's átbúsongni Mohács gyásztérein, és Bátánál kompozni át a' kétágu Dunát.

Igy jutottam Magyarország pusztáira. Utam eleje a' magos vidékeket foglalá magában, a' bányászat 's erdőszet hazáját, mely a' Tatra által koszoruztatik. Utam közepét a' minden tekintetben szép dunántúli kerület tette, gyönyörű halmaival, mérsékelt nagyságú hegyeivel, termékeny síkjaival, és kisebb nagyobb vizeivel. Utam végét a' sík teszi, daru, tűzok és gólya seregeivel. Bajából a' homok miatt alig tudánk kivergődni Szent-Iván felé. Vitéz komondorokkal találkozunk, pusztáink ezen szabadon csavargó zsi-ványaival, kiktől nemigen akar bennünket a' törvény ótalmazni. És azon juhászi renyhesség, mely a' kutya'knak akar is nem is parancsolni, valóban dicsőítésre érdemes. — Ki bocsátkozik a' Saharának más, mint ki köteles vele? . . e' mi saharáinknál is hasonlólag van a' dolog. Nekünk is vannak fosztó beduinjaink benne, és párduczok 's arszlánok helyett mérges komondoraink. Isten őrizz minden jámbor lelket, gyalog bocsátkozni e' homok-tengernek!

Itt igazán elmondhatni, vizegyenes a' tájék. Mintegy tenger fölött látod kelni nyugodni a' napot. Néha néha mint távol vitorlák pillantanak föl a' láthatár szélén a' tornyok, de a' szerencsében ritkán részesülsz, órák, fél nap, néha egész nap mulva. És ez ismét népeségi, népesítési rendszer! Utoljára megpillantod Szeged tornyait, és miután vámot fizetnél (ha nemes nem volnál), hogy jogod van tengerig merülni a' homokba, és másodszor is vámot fizetnél, ha másodszor is nemes nem volnál, hogy két lábnyi széles árkon két gerendán mentél által, — bejutottál a' tiszai fővárosba,

Szegedbe, hol magyar lelked valóban örülhet, midőn vagy negyvenezer testet és lelket, a' szebb fajtából, együtt látsz; de hol, ha kedved duzzan, olaszul is eléget beszélhetsz, ha t. i. a' várba bebozsáttatol. Szeged egyetlen hely Magyarhonban, hol tág alkalom van olaszul tanulni, 's hol, megfordítva, az olaszok is megmagyarosodnak 's hihetőleg nyelvökkel együtt vérök is lassabban forog. Idvezeltelek Tisza, te magyar folyam, 's elhagylak hogy miután tótokat, magyarokat, ráczokat láttam, oláhokat is lássak, sokat egy fészekben. Nagylakon teljesedett ohajtásom, 's azon túl nem fogytam ki belőlök. Én szeretem e' fajt, mert honfitársaim és Hunyady (mint mondják), jól tudott oláhu; de szeretném, hogy a' milly rossz lábon áll nevelésök, épen olly jó lábra tétetnék. Mindenütt igen és igen nagy a' nevelési hiány népünknel, de fő gondot igényel az oláh nép, ez erős, szapora, 's nem rossz lelkű faj. Én igen hiszem, hogy mihelyt a' „czine mintye“ ki lesz nevelés által lelkéből irtva, 's a' dolce far niente helyébe munkaszeretet oltatik véérébe, oláh népségünk is hatalmasan közre fog a' jólétben munkálkodni.

A' Maros melléke gyönyörű vadászatokat ad vízi madarakra. Ime, minő hasznosak a' vizkiöntések! és mi még vizszabályozásokról is álmodunk. Ha ezt a' szárnyasok seregé tudná, rég követeket küldött volna Jupiterhez: verje ki fejükből e' halálos gondolatot. Minő szaporaság az ingoványok e' lakóinál, és mi azt megakadályoznók! Minden ki nem költ madár vére lelkeinken fogna száradni. Aradnál az igen szép hidon átmentem a' Maroson; Ságon megpihenve berándulék Temesvárra, látni a' banáti népegyes vásárt. Elmondhatom Horáczczal:

„Egredum magna me excepit Aricia Roma“ azaz:

„Nagy Pestről jöttem 's jól megvendégte Temesvár.“ —

Hasonlót kívánok az orvosok- és természetvizsgálóknak is, kik ez évben fognak Temesvárott megjelenni, hogy a' banátusi lázanyagot fölbontsák és bonezolják. Szarvasi uram keresztatyja olly barátságos volt irántam, mintha én is keresztfia volnék. Derék férfit!

Bűneimet a' Temesben lemösván, hazára gondolék; és a'

szomorú szürkét látva magam előtt, Aradnak, Mezőhegyesnek, Orosházának, Szarvasnak tartottam. Mind szép tájak, hol legalább tizannyi falu kellene, mint jelenleg van. Másodszor szökém át a' Tiszán és csakhamar szerencsém lőn a' kérlelhetetlen homok puha ágyához. Szegény szürkénk leeresztette fülét és fölmondott szolgálatával. Azonban mégis jól érkeztem Pestre, hol hála isten jelenleg is friss jó egészségben érzem magamat, iszonyu munka- és étvágygyal; azon megjegyzés mellett, hogy a' megrendelések aránylag igen gyérek. „Hasztalalan, ily átok fekszik rajtad, te magyar nép!” Ha van munkás, nem kell; ha nincs munkás, nem kellhet. Pedig gondolom e' nagy sivatagnál minden kínálkozó kezet használni kellene!

II.

Az ut közben látott vizekről.

Azt mondod, édes olvasóm, mi gonosz szellem sugta, hogy vizekről beszéljek? . . Víz inni otthon is tudunk . . . a' víz viz, mindenütt nedves . . Szólnék inkább arról: hol eszik az ember legjobban? hol találtnak a' legjobb italok? mely vidék bővülködik szép asszonyangyalokkal? hol legbájlóbbak a' hölgyek? Ezen fölül igen kevés tudni és fürkésznivaló van. Legfőlebb is, hol van a' legpénzesebb játéktársaság, mellynél százezreket nyerhetni 's veszthetni egy estve? merre nem rázza ki a' rossz ut az ember lelkét száraz időben, 's hol nem köteles az utas egy mérföldet fél és egész napig mérni meg esők után? Ha beteg vagy, tudom, szeretnéd ha megmondanám: hol van az a' víz, mellyet csak meg kell nézni 's már meggyógyulál, hol a' fürdési 's ivási alkalmatlanság elmaradna, te, mint otthon, dőzsölhetnél, torokig lakva 's egész a' jó kedvig iddógálva . . . Nem te kérdezed ezt, édes olvasóm, hanem mások ez országban; 's az olyanok nem szoktak olvasni, főleg magyarul nem, 's engem nem! Azért neked elmondom, miért választám első czikkül a' vizeket.

Minden ember találja valamiben kedvét . . ennek a' kis öleb tetszik, annak a' paripa, ennek a' színház, annak a' bálók, emen-

nek a' fényes kocsiszer, amannak fehérén a' piros. Mindeniknek van joga arrul csacsogni, a' mi neki tetszik, 's minthogy nekem a' vizek tetszenek, azért kegyes engedelmetekkel én a' vizekről szólok. Valaki ugyan azt mondhatná: kár egy toppot is menned azon czélból, hogy az ország vizeit lássad. Pesten a' Dunában hány vizet látsz együtt! A' ki pedig Orsovánál nézi meg a' Dunát, minden vizünket együttlátja, még a' Fertőt és Balatont is. Ez jó tanács, és a' dolog világos. Ezentúl, kölcsönben, ha valaki a' barmok monographiáját akarja adni, azt mondandom neki: „ne vesződjél vele, barátom; nézd meg magadat, 's kész a' biographia. Mindennap ökröt eszel; hány ökör és borjú lappang benned!“ — E' felfödözés óta nagyon is sajnálnám, ha csupán a' vizek nézése végett utaztam volna, és sajnálom szegény T. . . t, ki vizekkel annyit vesződik. Szerencsémre nekem más terveim is voltak: alapot gyűjteni bizonyos, rám nézve fontos munkához, látni a' honi tájakat 's a' különböző emberfajokat foglalatosságaiikkal, erkölceikkel; nézni, hol és miben vagyunk hátra; minő ritkaságokat mutat a' természet 's emberi szorgalom megyéinkben; melly maradványai vannak a' harczos multnak a' jelenben, azaz ősapáink romladozó fészkei mint beszélnek jelenleg; látni akarám hazánk földtani minőségét a' bányavidékeken 's az óriási Tátránál, azonfölül mindezek látása- 's vizsgálatával mulatni akartam.

Édes Duna először is hogy hagyjalak el téged? Mi volna nélkülöd Pest, mellynek nincs mulató-kerte, nincs sétánya, nincs egyetlen fája, melly alatt frisebb levegőt színiánk. Te vagy, Duna, melly hűtesz és mozgásra tért nyitsz nekünk szegény fővárosiaknak. Nem is a' házak tömegét sajnáltam elhagyni, sem azt a' szép port, mellyel akármelly szél vagy kísétálás a' városligetbe 's országkertbe, orrunk-, szájunk- és tudónket tele tömi, hanem téged, Europa folyóinak királya. Mint a' válni kénytelen szerető nem éri be a' rendes látogatással, hanem elő délelőtt, nem marad ki délután, 's a' perczeket órákká nyújtja, 's az órákat perczeknek látja 's azt akarja, hogy szája csóktól legyen meleg, midőn kocsira ül: úgy látogatálak én is fejedelmi Duna, és hosszan ölelkezém veled, és még nem melegedtem jól által, midőn déltájban uti kocsimra fölültem. Micsoda hozzád képezt az Ipol? Patak, mellyben a' lábat

meg lehet áztatni. Micsoda a' Garan? Szép, tiszta, rohanó vizecske, mellyben ha fürdesz, pisztrángtermészetet kell magadra öltened, azaz a' nagy kövekbe kapaszkodnod, hogy a' viz el ne sodorjon. És engem mégis többször elsodort és vitt, míg mélyebb és csendesebb helyekre jutottam, hol ujlág én lettem az ur 's ő kegyelme a' szolgálja. Az élet képét látom itten, a' népek életét, hol a' szorongatott tömeg sodor, kap és ront, de ha elég tér és mélység hagyatik neki, csendes lesz és igen könnyen kormányozható. Kivánám, hogy az országférfiak mind meglátogatnák a' Garant és tanulnák meg rajta ez igazságot.

A' Garan vidékét, vagy tulajdonképen völgyét a' legszebbek egyikének mondhatni hazánkban. Azt érinteni is elég, hogy földtani tekintetben igen nevezetes e' tájék. Már Sz. Benedeknél kezdődnek a' hegyek, mellyek majd mindenütt a' Garanban mossák lábaikat. A' legváltozatosabb hegyalakokat látod itt, többnyire szép erdőkkel fődve, mellyek a' hegyek aljáig 's majd a' folyóig aláterjeszkednek. Ha honunkban a' gyalogutazás divatban volna, azt mondanám: kiki iparkodjék a' Garan völgyén sétálni végig, hol árnyat talál eleget, míg frisitő habjaival a' Garan is minduntalan kínálkozik. Érdekes helyeket is látna. A' két Bars városát, hol a' mult idők dicsőségének emlékét sirathatná (mert sokáig fogja még bűneit lesírni a' magyar), a' hajdan olly erős és sok vérbe került Léva városát (ha t. i. nem resteli a' félreugrást a' Garantól), hol gondolkozhatik azon: a' törökök pusztítottak-e jobban e' hazában, vagy pedig a' hazabeliek, p. o. az erős Balassa Menyhárt. Bizony, bizony mondom nektek, a' magyarnak föellensége mindig a' magyar volt; melly mindig élethalálra küzdő pártokra szakadt. Léva ezt bizonyítja. Szent-Benedeken gyönyörködhetik a' még ép várban, megnézheti a' vén szép templomot, Uj-Bányán Mátyás király korába teheti magát vissza, ki e' vidéket igen szerette; megnézheti a' bányákat, a' porfir-hegyeket stb. Kirándulhat Vichnyére, Szklenóra, Selmeczre 's a' Szitnára. Visszajövéen Szent-Kereszten bámulhatja az urasági várt és kertet, 's megnézheti a' szép püspöki templomot. De megütközhetik egy föliráson a' városban: „Fugite partes adversae.“ Az ő kornak e' maradványai letörlendők a' mai században. Mi többé nem vagyunk ellenfelek, azért nem is sza-

ladunk embertársainktól, hanem kölcsönös türelemmel vagyunk, mely a' keresztényi szeretet első nyilatkozata. Különben pedig az erkölcsösség és emberi szeretet is azt parancsolja, hogy a' tévelygőket 's rossz uton járókat el ne hagyjuk, el ne üzzük magunktól, hanem vezessük a' jól megegyengetett egyenes ösvényre.

A' Garant követve Sz. Kereszten túl csakhamar Zólyom megyébe lépünk. Itt a' völgy kitágul. Először is ujlag a' mult korban, nevezetesen Lajos és Mátyás alatt annyira virágzott Zólyomot látjuk mai súlyedettségében, romló fekete várfalaival, melyben hajdan korona 's országgyűlés is tartatott. Ribar és Hajniknál fölrandulunk Szliácsra, melyet vizei nálunk is nevezetessé tesznek, de ha e' vizek Német- vagy bármely nyugoti országban csergedeznének, világhírűek volnának 's ezerektől látogattnának, míg jelenleg csak százak veszik hasznokat. Főlebb az ipar- és mesterségeknek legszebben virágzó fészkebe jutunk, Radvány mezővárosba, mely azon fölül igen barátságos földesurral bir, ki a' kastélyokbeli ritkaságokat a' legszivesebben mutatja 's mutatattja meg. Egy ugrás innen a' minden tekintetben szép és nevezetes Beszterczébánya. Nagy, tág térét magas szép házak veszik körül; többi utcái is csinosak; sok középülete mind látogatást érdemel, p. o. templomai, püspöki vára, megyeháza, a' bányászkamra épülete. Alatta foly a' Garan, tiszta habjaival, mellynek partján északfelé a' szénégető helyek Mindenféle gyönyörű helységek láthatók. Az Urpinról kiismerhetni a' Selmeczen túl fekvő Szitnát, és száz ormon gyönyörködtethetni a' szemeket. Besztercze tája nemcsak szép, hanem nevezetes is. Különösen érdekes a' Besztercze völgye, hol vas- és rézhámorok, sodronygyár találtnak; kellemes ut visz az urak völgyébe, hol a' híres bányák megsejmelendők; a' hermaneczi völgy pedig szépségéről országszerte híres. Átrándulhatni a' szép hegyeken Körmöczbányára, hogy ennek nevezetességeit is meglássad.

A' Garan melletti utat folytatva a' várával diszes Tót-Lipcsét érjük. A' Garan völgye szűk, északnak magas hegyek látszanak, hóval árkaikban és repedékeikben: a' Baba és Gyümber. Majd azon pontot érjük el, hol a' fekete Garan jó Rónicz

felől. E' nevezetes falut nem szabad mellőzni. A' falu szépen fekszik a' völgyben; a' tiszték és a' plébánus nyájas emberek, kik mindenhová szívesen vezetnek és mindent örömet mutogatnak. Van itt nagy olvasztó-kemencze, vasöntő-műhely, melly már maga látogatást érdemel, aczél- és szeggyár, hol mondhatlan sebhességgel készítettnek kisebb és nagyobb szegek. Ide közel van a' csendes és békés Breznóbánya, hol több a' jó sajt, mint a' rossz kenyér. E' vidékeken mind tótság lakik; a' bányavárosok eredetileg német lakosain győzött a' tót elem és nyelv. A' lakosság nagy része evangelicus.

Nem messze innen Gömör vármegyébe jutunk a' Garan el-
lenében. Legnevezetesb hely utunkban Pohorella, Koburg szép várával 's igen híres olvasztó-kemenczével. A' faluk erre rendszeren faházakból vannak, sőt a' városok is, mi azon kellemetlenséggel jár, hogy kis szikra az egészet elhamvaszthatja. Őrizkednek is nagyon a' tüztől, mi a' dohányosoknak igen alkalmatlan, mert minduntalan félbe kell szakasztani pipa-szavokat. A' Garan egyre kisebb lesz, 's a' Királyhegy alatt mint fiatal lányka szökdécsel, míg Telgarton túl a' fenyves hegyek között egy rétre érsz, 's az országúttól néhány lépésnyire előbuzogni látod igen bő és jó izü forrás gyanánt azon folyót, mellynek partjain fölfelé ezer élveket izlelél.

Ha a' Garan mellett, édes olvasóm, egész a' Királyhegyig fölmentél, bizonyosan elmégy egész a' magyar havasokig, és megnézed a' hazánkhoz hűtelen Poprádot, melly a' Kriván keleti részén ered 's több hegyi patakokkal gazdagodva, szép hullámaint Galicziába önti, hol a' Dunajeczczel egyesülve a' Visztulába siet, északi barátainknak szíves és fájdalmas köszöntésünket mondandó meg. E' viz a' szorgalmatos szepesiek több faluja- 's városába vezet be, hol némi jólétet, miveltséget fogsz észrevenni, 's nem kívánsz egyebet, mint: „Bár ezek is legyenek megnyerve a' nemzetiségnek!”

A' Táttra hűs csermelyeit és magas tavait a' magyar Olympus ormaival együtt megnézhén, a' Vág mellé jutsz, mellynek egyik ágát a' fölséges Krivánról látod alárohanni a' tengerszemek egyikéből. Midőn én itt voltam, nyárhó 8-kán, igen szép

idő vala. Az előbbi napon eső esett, de éjszaka kitisztult 's a' nap pompásan kelt föl. A' nyugoti ormokon felhők tanyáztak, de a' Kriván tiszta fövel köszönté a' kék eget. A' vidék szép 's az eső után még fiatalabban lélekzett. Minden zöld, csak az ormok havas kopárok. A' fenyvesek majd az országutig nyulnak, ezer madár üdvözlővén benne a' korányt. Tündérfényben emelkedett fölebb és fölebb a' nap, ezer rögtönzött tóban tükrözve képét az ut mellett. Azonban észre kezdjük venni, hogy a' világosság fogy, némi készüllet mutatkozott a' szürkülethez. A' tócsákban megláttuk a' fogyó nap képét, már fele elsötétült. Egyre homályosabb és homályosabb lett. Láttuk a' fényt küzdeni az árnynyal, a' homály sűrű hullámkint szalada nyugotról keletre, míg egyszer a' nap teljesen sötét lön. Éjszakában látók magunkat. A' fenyvesek madarai elhallgattak, az ormok a' sötétben alig voltak kivehetők, több csillag föltűnt. Megállapodtunk. E' nappali éjszaka nagy hatással volt idegeimre, 's bizonyos fölmagasztalt élettől érzém keblemet dagadni. Pedig kérдем: nem ilyen nagyszerű-e minden a' természetben? Nem hasonló pompával kel, delel és nyugszik-e le a' nap? a' csillagos ég nem leghájolóbb-e minden képzelhető látmányok között?

De most vissza vizeimhez, és hagyjatok gyors szemlét tartanom fölöttök, nem hasonlót ugyan a' minden néven nevezendő magyar irodalmi szemlékhez, mellyek a' nembarátot csak „tönkre akarják silányítani,“ hanem igazságosat, barátit. Ki a' Vág völgyében akar lefelé utazni, igen sok éledeletet remélhet. A' táj többnyire kellemetes, sok helyen nagyszerű, regényes; falvak és városok bősége mutatkozik; az ipar különféle ágai gyakoroltatnak. A' nevezetességek Hradeknél kezdődnek, mellynek hámorai, fűrészmalmai, zsilipei, töltései, 's minden épülete, 's egész vidéke gazdasági, ipari 's természetszépségi tekintetből megnézést érdemlők. Ide közel látni az első várromot, millyekkel a' Vág völgye különösen bővölködik. Sz. Miklóson a' megye házán kívül nem sok nevezetességet találsz, kivevén azon híres naptárt, melly olly vakmerő 's ellenséges szellemben készült itten. Hogy a' baglyok napfényre mernek jöni! Innen kirándulást fogsz tenni, olvasóm, a' deménfalvi barlangba, mint én tevék. Deménfalva szép halmok között fekszik egy rohanó tiszta csermelynél. Fogadója nincs. Mi

Kubinyi urhoz szállánk. E' kedves család között azonnal Magyarország kellő közepében képzelők magunkat. Az asszonyosság, az ur, a' számos gyermekek mind magyarul társalogtak velünk; feledém hogy Liptó kellő közepén vagyunk. Az éjszakát a' faluban töltök, 's másnap reggel egész karaván indultunk meg a' nagy jeges barlang felé, melynek leírását máskorra hagyom.

Érdekes a' jobb oldalra is kirándulást tenni a' Vágtól Lucsiba, melly igen hatásos vizekkel bír és szép társaságokat gyűjt össze. A' nemesség itt is beszélt egyáltalában magyarul, 's a' fürdőben egypárszor érdekes magyar társalgást folytattunk. Kinek kedve van, az 5000 lábnyinál magasabb Kocs hegy alatt az ujan készült jó uton átrándulhat, Árva zordon szép vidékeit 's az Árva szép völgyét megnézni, mellyből a' kis Fátra alatt Thurócz megyében ismét kijő 's a' Vág völgyét ujra köszöntheti. A' Vág meletele a' kis és nagy Fátra között a' vadregényesek szebbikeihez tartozik.

A' mint Thuróczba léptél, régi ismerőseid, a' gyertyánfák, nyírfák ujra köszöntenek, a' fenyvesek a' magasabb helyeket 's az északi oldalakat foglalván el. Egy kertben vagy, mellyet hegylánczok keritenek be, a' Vág és Thurócz vize öntöz, mellyek partjain elég számosak a' faluk és faluvárosok. Egy ormon, mint valamely vén sast, látod virasztani Draskócz várát, de kellemeitől megfosztva és szomoruan. Turányból Szucsánba nagy, erős, szép hidon mégy által a' Vágon, ha tetszik megtekinted Szent-Mártont, főleg ha megyegyülési idő van, azután a' Rutka határában levő köszénbányába is bemenvén, a' gránitsziklákba nagy mesterséggel, ügygyel, bajjal és költséggel vágott jó országuton Trencsin megyébe lépsz, ezen igen nevezetes, saját alaku földre. Alig léptél a' megyébe, azonnal két várrom köszönt, meredek, magas, sziklás hegyre föltéve a' Vág partján. Jobbrul fekszik Óvár, távolabb és balról Sztrecsény, melly az országut fölött iszonyu magassága- 's meredekségében porrá zuzással fenyeget. Régi várromok tekintetében két sajátságos vidékét ismerem hazánknak, mellyeknél szebbet alig képzelhetni: a' Vág völgyét Trencsin és Nyitra megyékben, 's a' Balaton tájékát Zala- és Veszprémiben. Emez Kisfaludy Sándorban lelkes éltetőre talált, de amannak számára még

nem akadt költő; rajzoló és festő pedig emennél hibázik. A' lelkes és hazafiui Mednyánszky Alajos és Rochel a' Vág völgyét dicséretesen ismertették; de mi egy két ember ott, hol százak számára volna munka, élv pedig százezereknek?

A' felső Vágvidéken legszebb város Zsolna nagy és szép térrével, boltjai- 's fogadójával, csinos templomaival 's gymnasiumával. Magyar szót e' városban nem valék ugyan szerencsés hallani, de az utczák nevei magyarul és alatta tótul vannak fölírva; tehát legalább szemeim gyönyörködhetek magyar hangokban (?)

Az eddig nyugotra tartott Vág Divinkánál fordulatot tesz, és délre küldi mindegyre gyors habjait. Dél, dél, kedves dél, mi örömet tekint feléd a' vándor, midőn sokáig néma volt és nyelvkötelékei föloldozását várja tőled! — Lituva várát távolról látod, Bicse, Predmir, Besztercze csinos városkák a' Vág mellett, a' második egészen új alaku, mert egy pár év előtt leégett és így koppenyt kelle cserélnie. A' Vág jobbpartján ismét szép várromok mutatkoznak közép nagyságu sziklahegyen. A' Vág itt jó széles és annyira mély, hogy néhány lábnyra a' parttól már gázolhatlan. Átúszkáltunk rajta a' tótok nem kis csudálkozására. A' völgy tág, úgy hogy a' két part hegyei igen messze nyulnak egymással egyenközösen. Bellus felé nemhogy csökkenne a' vidék szépsége, hanem mondhatnám, növekszik. Az országot eltér a' Vágtól, a' Malenicza-hegy csudas szépségű, tetején erdők, róla csermely jő 's kellemes völgyet képez, mellynek magasb oldalain zöld és sárguló gabonamezők voltak, alant ligetek és gyümölcsösök, a' faluk gyümölcsösök közé rejtvék, 's mindezekre a' legkellemesebben nyugvó nyári nap világított. Valóban, ecsettel ohajtottam volna e' szép látományt éltetni.

Balra egy kis kitérést engedünk még magunknak a' híres telepízi vagy trencsini fürdőbe, hol hajdan más élet vala! E' vizek használatára sokan sereglenek össze, mi is veszünk egy társasági fürdőt az uri tükörben, hol bizonyosan nemzeti nyelven társaloghatunk, estefelé megnézzük az egész helyet vidékével, szép angol-kertje- 's hegyeivel, talán Baracskára is átsétálunk, hogy egy magány pisztrángért egy tallért fizessünk. Hajdan a' lengyelek igen élénkítették e' helyet, most ők elmaradtak nem mint a' hűtlen,

de mint a' szerencsétlen madarak, helyöket izraeliták és lelkészek pótolják.

Nincs hely többekre kiterjeszkedni; egyenesen Trencsinbe menjünk. Minő kevély tekintetű e' romladozott vár a' meredek hegy tetején? Csák Máté szellemét gyanitom lebegni fölötte, sőt országotlani sejtem e' daczos főnököt a' vidéken közel és távol. Oh beh jól esik az ember lelkének, midőn magyar harczosokat képzeli e' vidékekre! És én látom itt lelkemben Bebeket, a' nagy Hunyady Mátyást, a' Zápolyákat, 's a' lelkes Illésháziakat, kik utódjának teljes szivemből hosszú éveket és számos ivadékokat kívántam volna. Trencsin vára romjaiban hever, csak a' legmagasb torony van fedelezve benne, 's karzat csinálva tetejére, honnan a' bájlatos szép vidék köröskörül kényelmesen vizsgálható. Mostani birtokosa b. Szina tette e' kijavítást. Trencsin kis város, mintegy 5000 lakossal. A' Lippay-templom valóban szép, a' casino az arany-báránynál a' magyart fogadá el hivatalos nyelvül, magyar ujságai is vannak.

Trencsint hagyva, a' tág völgyben Ujhely felé haladsz. Beczkó várát látod egy meredek hegy tetején mint valami ösgólyafészket diszelegni. Majd a' Báthori Erzsébet hiusága 's vérontásai által hirbe jött Csejte-vár tűnik fel jobbra, majd Temetvény várromait látod balra, túl a' Vágon, ben a' hegyekben és magasan, alatt a' völgyben pedig a' brunóczi szép kastélyt. Ez a' Thurzókat, amaz pedig Bercsényit juttatja eszedbe, 's te gondold: mi változó minden a' nap alatt. Minő dús, hatalmas arisztokratia lehetett az, mellynek fészekmaradványai is olly bámulatra ragadnak: most az összeolvadás nagy elve munkálkodik; a' nagyok lejöttek a' tetőkről, de e' változtatással a' magyar nemzetiség ügye is vesztett, mit más oldalról czélszerű 's gyors intézkedésekkel szükség pótolni.

Pöstyén híres fürdőit, a' sikon fekvő kicsinde Leopold várát, a' galgóczi Erdődy-féle szép várát a' hegyen, gyönyörű angol-kertjével, mellyben meleg házak 's ezekben szép ananászok (mikor én itt valék, ezek savanyuak voltak) láthatók, megnézvén, hihetőleg te is, olvasóm, Nagy-Szombat felé irányzod utadat 's látni fogod, mikép terjeszkedik ki a' Vág völgye olly szélessé, hogy egész

sikot képez, mellynek határait, főleg délfelé, az ég teszi. Ha a' Vágot követed, leérsz a' nyitrai, utóbb a' komáromi síkságra, mig Komáromnál a' híres várat 's a' fejedelmi Dunát pillantod meg.

Ezen két honi folyó hosszát mértem meg mult évi utamban, 's ha bő akarnék lenni, kötetekre menő munkát irhatnék róla. E' dolog és dicsőség azonban soha sem ingerlette inyemet; most át-megyek a' Dunán és még csak azt mondom el, hogy a' Fertő soproni oldala kellemes halmokkal kerítettik, mellyeken jó bor terem és szép kilátás nyílik. Fekete városnál megfürödtem a' Fertőben 's azt találám, hogy több száz lépésnyire igen mély a' sár benne, igen csekély a' víz. A' soproni határ és Balf felé fövényes lesz a' fenék és a' víz is elég mély. A' Balaton legszebb viztükör hazánkban; gyönyörű tiszta vize 's tiszta feneke éldeletes nyári fürdővé alkotják. Mégis igen ritkán használtatik e' czélból. Fürdők rajta Füreden kívül csak Keszthelynél vannak, hol mélysége igen lassan növekszik 's messze bemehetni, mig vállakig ér. Mikor a' délkeleti hullámok jönnek, igen kedves csatát áll ki velök az ember. Füredenél és kivált Tihanynál igen mély a' Balaton, 's vize majd mint a' tengeré, tiszta szép zöldes.

Kedves fürdőt adtak még: a' Rába Ikervárott, hol a' magyar vendégszeretettel bíró gróf B. L. és titoknoka K. L. és még egy pár úszó-társ igen kedvünkre mulattunk a' mesterségesen készített tóban, melly szöke vizeit a' Rábából kapja; a' Duna, mellyet Lincztől Zimonig van szerencsém ismerni; a' Tisza, mellyet két helyen usztam keresztül, Tápénál Szeged fölött és Várkonyban, hol B. P. barátom vendége valék; a' Temes Temesvárnál; a' Maros Aradnál és az egyesült három Körös, Szarvasnál. Mindezekről bővebben kellene szólanom, de most legalább nem lehet. — Szándokom volt egyszersmind rövid leiratát 's jellemzetét adnom a' láttam jelesb fürdő-intézeteknek, mellyek: Szkleno, Vichnye, Szliács, Schmeksz, Lucskij, Töplicz, Pöstyén, Füred, Harkány, de a' hely szükében levén, más alkalommal kell e' munkához fognom. Mig tehát a' nyájas olvasóval újra találkozni, van szerencsém magamat tiszta hazafiui hajlamába ajánlanom.

ROESEL BORBÁLA.

(TÖRTÉNETI BESZÉLŐ.)

PONGRÁCZ LAJOSTÓL.

Roesel *) Erazmus II. Ulászló király alatt kincstári elnök volt Selmezbányán. Magyarország ez időbeli szegénysége és Selmeecz-város dúsgazdagsága olly ellentétet képezének ekkor, milyent keveset mutathat a' történet. Gyakran megtörtént, hogy egy selmeczi polgár, kinek nem volt egyebe, mint reménye és joga földalatti néhány lábnyi bányaérhez, annyi pénz birtokába jutott, a' mennyit az ország többi része egyszerre elő nem tudott volna állítani. Mind e' mellett az ország — most királyi — bányák kezelése roszul ment, a' jövedelem sokszor alig fődözé a' költségeket, 's a' nyereség a' tisztviselők, többnyire külföldiek zsebébe került. 'S így nem csuda, hogy míg egynémelly selmeczi lakos a' mindennemű kény és kényelem élvezetébe a' jóllakásig merült: addig az egykor olly hatalmas Magyarhon királyának nem volt hústra valója, 's az, éhét enyhíteni kénytelen lön a' kofák piaczi sátorai alatt — a' Laczi konyháján!

*) Olvasd Rézl.

És ez időben élt Roesel Erazmus, és kincstári elnök volt Selmeczbányán. Azonban Roesel, egy mindenkitől lelkiismeretes férfinak tartatott, kiről — noha számadás nélküli kezelője volt a' kincstár bevétel- és kiadásainak — senki sem tudta rozszat szólni, sőt tettei és életmódja minden rágalmat megczáfolának; mert Roesel igen egyszerű életet élt, 's olykor olykor tett kölcsönei némellyektől a' 'szegény' gúnynevet szerzék neki.

Roesel Erazmusnak minden életgyönyöre hivatalán kívül, két felserdült gyermekében, egy fiu- 's egy leányban látszatott lenni, kiknek nevelésére kivételkép, költséget nem kimélt. Amaz Lőrincznek neveztetik, 's többnyire beteges volt, így tért vissza a' paduai egyetemből, hová tudomány- és egészség-szerzés végett atyjától küldetett. Az utóbbi, Borbála, nemének egyik dísze 's városának legszebbike volt. Testalkotása, mikint egyik kortársa *) írja: erős és bájos vala, tudománya pedig az akkori divatos óvilági írókra is kiterjedt, kiknek nyelvét érté és beszélé. Lelkültre férfias és önző, szíve közép volt a' jó és rossz között, mikint annak jeleit adá, hasonlólag azéhoz, kinek benseje nem tudja magát elhatározni a' folyvásti jó vagy rossz követése közt. Ezeken kívül még egy fővonás borult el Borbála jellemén, miből élte 's tetteit lehet egyedül magyarázni, 's ez volt lelkének perczenként jóra rosszra változó szeszélye.

De haladjunk tovább! Scotti rajzhűség nem czélja sebes folymot igénylő beszélyünknek, melyet még el sem kezdők, holt 1575-ik évig tart az, tehát hosszú évek sorát néhány lapon kell adnunk, most pedig még csak 1520-ban vagyunk Roesel Erazmus halálos ágyánál, áldva gyermekeit, 's tőlök búcsuzva.

„Isten áldjon meg titeket, édes gyermekeim — szóla a' haladkló öreg — isten áldjon meg! Lőrincz, légy te védje nővérednek, és szeressed őt, mint ő szeret téged. Te pedig Borbála, boldogítsad férjedet, ki most jegyesed, 's kit te olly hön szeretsz. Éljetek azzal, mit a' világ nyujt, melyben mindentől függetlenekké vágytalak tenni benneteket. Engem az szegénynek tartott, de csalatkozott. Mezei lakom pinczéje fenekén — jól vigyázzatok — rejtett vasajtót fogtok lelmi, melyet kivülem senki

*) Richter.

sem lépett át. Ezen túl egy régi bányauregbe juttok, hová nektek gyűjtött kincseim lerakám. Osztozzatok!...

Az öreg Roesel elhalt, és a' két gyermek néma keservvel állott az atyai hideg test fölött.

Néhány nap mulva új hivatalnok nevezteték helyébe, 's az előbbinek gyermeki a' fényes hivatal-lakból átköltöztek atyjok mezei szerény lakába, hol csakhamar feledésbe jutottak az éltében olly tekintélyes Roesel Erazmus 'szegény' gyermekei.

„Valjon lesz-e ember, ki baráti részvétellel vigasztalni jövend minket, akkor is, midőn hivatalt osztogatható atyánk nem él?” szóla búskomolyan egy nap Borbála Lőrincz testvéréhez.

„Minek ez örökös kétely az emberekben? — felele Lőrincz nővérének, — higgy bennök, valamint a' hitben, és tapasztalni ne kívánj. És utoljára is ha jól vizsgáljuk: azok nem ördögök, mint te hiszed, nem is angyalok, mint képzelmed ohajtáná azokat, hanem közép a' kettő között, kik a' világon élven azt úgy veszik, a' mint van, nem pedig mint annak lenni kellene. És valjon Siegelsberged, ki téged annyira szeret, ő sem volna képes embergyülölő nézetidnek más irányt adni?”

„Lehet, hogy ő kivétel a' sokaság közül, azonban ki merjótállani, hogy Siegelsberg a' szegény irnok bennem nem a' főhivatalnok leányát szereté, 's annak elhaltával el nem haland ehhez szívenyedélye, mint a' kivel többé nem kötheti össze egy fényes pálya reményeit?”

„Reménylem Siegelsberg nem sokára maga fogja feddőleg megczáfolni epés szavaid; igen ő maga, ki Bécsből, hol titoknoksági kérelmével járt, tegnap visszaérkezett.”

„Tegnap, holott már ma van! 's Siegelsberg még nem látta atyja halála óta kedvesét!” fájdalmas érzettel kiálta föl Borbála.

Az egyetlen szolgálány a' két testvér szeretett nőrokonával, Borbála egyetlen barátnéjával a' fenebbi párbeszédet tartók közé lépett, 's amaz egy levelet nyujta át Siegelberg Rudolftól irva, 's czimezve Roesel Lőrincznek.

Lőrincz felnyitá a' levelet és olvasott: „Körülményim szándékom ellenére hosszasb ideig tartóztatának a' császári városban, hol kegyelmed atyja ajánlatára — kinek az ur isten adjon örök

nyugodalmat — a' bányászati titoknokságot utolérém. Ezen körülményből, meg bizonyos kötelességokozta kénytelenségből . . . ez alkalommal . . . nővére kezével — őt tisztelő szívem ellenére — felhagynom javasolják mostohább körülményim . . . 's ezen új helyzetem . . . rangom . . . stb.“

„A' háládatlan!“ kiálta föl némi haragos indulattal Lőrincz.

„A' világ a' mint van!“ válaszola bizonyos elfojtott érzetével a' gúny- és fájdalomnak Borbála, kinek hosszas évekig tartó első 's egyetlen szerelme csalódásából eredett fájdalmait, mint egy nő szív szenvedéseinek különböző phasisait nem levén szándékunk jelen elbeszélésben az olvasó elibe vezetni, csupán annyit mondunk: hogy ez idő alatt a' szüntelen betegeskedő Lőrincz testvérét is elveszté halál által Borbála, 's nem marada föl egyebe egykori ifjúsága, baráti 's atyai emlékeiből, mint távoli, már kissé korosb nőrokona, 's egy ölebe. *)

„Lóra! — szóla egy szép nyári reggel a' keserv bújából felüdült Roesel Borbála, rokonához — Lóra, nézd mi szép nap mosolyg künn az isten egén! és nézd, mint élvezi minden halandó — ember, állat egyenlőn — a' természetet, az életet. Az emberek nagy tömege, melly természeti nyersességét megtartá annyi évezredek után is, élvezi a' jelent, 's nem törődik a' mult vagy jövő felett, mellyek ugyis megváltozhatlanok. Az állatok hasonlólag élveznek; lám a' pacsirta milly lelkesedett étellel köszönti az eget, és dalol még azon pillanatban is, midőn a' vadász öldöklő fegyvere ráczéloztatik! 'S ő mégis boldog. A' féreg csúszva élvez a' nélkül, hogy várná legelső pillanatbani eltapodását, halálát. Igen, minden él és élvez, 's csak én legyek, ki magam élve eltemessem kolostori magányu szobáim szűk falai közé, a' mult keserveibe 's a' jövő titkaiba? Hallj meg tehát. Ezentúl nincs kedvem buvárokodni az óvilági könyvek porai közt; én ezentúl a' jelent élvezni akarom . . . élvezni fogom! És ha valók atyám végszavai kincseiről: ugy ezek élvezetében rejljék egyszersmind a' boszú, mellyet az emberek és világ iránt tanusítani akarok. Jer Lóra! kövess engem.“

*) Jónak véli a' szerző figyelmeztetni a' tisztelt olvasót, hogy valamint beszélye főalkatrészeit: ugy ez ebrőlí epizódot is híven a' történetből meritette.

A' nagyobb részt nem értett szavakat örömmel hallá az egyszerű philosophiájú nő, ki sem a' ,tegnap', sem a' ,holnap' fölött nemigen törődött, hanem ösztönszerűleg vitte egy napról a' másikra a' ház gondjait.

A' két nő fáklyát gyujta, 's a' régóta senkitől nem háborgatott pinczén át egy rejtett vasajtnon át, boltozott üregbe jutának.

„Uram, ne vigy a' kísértetbe, és szabadíts meg a' gonosztól, amen!“ kiálta fel térdre esve Lóra néni, midőn az üreg boltozata alatt részint megszámolhatlan mennyiségű ezüst- és arany-pénzt, részint pedig és kivált iszonyu kincshalmokat látott lerakva ezüst- és arany-rudakban, mellyek látásakor ifjúságában hallott tündérregék jutottak káprázó emlékezetébe.

„Szegény atyám, ennyi temérdek kincsből mi kevés volt, a' mit élvezett! — sohajta Borbála. — De félre ezentúl a' komor eszmékkel, Lóra! vigyünk magunkkal annyit, mennyit elbirunk, és térjünk e' siri csend helyéről fel a' vigalom zajos honába.“

Hogy föltértek, mindenenek előtt a' városba rándultak, mellynek legszebb, legtágasb házát bérlék ki, belsejét elrendezék, és számos férfi- és nőcselédet fogadtak a' selmecziek nem kis bámélkodására.

És elkezdette nem sokára élni új élte pályáját Roesel Borbála; az akkori fényűzés és kényelem minden tárgyai öszpontosulva látszának lenni bámulatos gazdagságu termeiben, mellyek csarnokiban örök zene szólt, 's egy vigalom a' másikat váltá föl, adva Ceres, Bachus és Vénus tiszteletére, mikre azonban egy városi előkelő sem hivatott meg, de annál több a' vidékről, sőt az ország távolabb részeiről is.

„Megfoghatlan mi Roesel Borbálával történt!“ szólának mindenfelé az emberek.

„Mi kár, hogy annyira felingerült a' városra, hogy egy előkelőt sem méltat magas társaságára, pedig számos tisztelőt számál köreinkben;“ mondá ez izben a' nő titoknokának egy akkori időbeli selmeczi arszlán, kinek egyéb tenni valója nem volt, mint meghívási jegyek után esengeni.

„Lám, Rudolf, milly nagy szerencsét tettél volna Roesel Borbálával!“ mondá egy nap reggelén az öreg Siegelsberg fiának.

„Hiszen ki tudhatta gazdagságát, atyám! 's mióta tudom, napokat ácsorgom ablakai alatt, éji zenéket adatok tiszteletére, költőink által magasztaltatom szépségét, erényeit; naponta a' templomban előtte térdelek, de ő pillanatra sem méltatja többé egy-ori jegyesét.“

„Roesel Borbála mind Bécsből kapja ruháit — szólának ismét az asszonyi körök. — Oh milly boldog leendő férje, ha illyent vászland magának. Azonban lessük ki legújabbí öltözet- 's fejékét, hogy aztán utánozhassuk.“

„De hol jutott annyi kincs birtokába Roesel Borbála? — kérdé egy városi tanácsnok piaczon álló társait — neki egy kuks-ja *) sincs, míg én számos kuksjaimból sem tudok annyit kicsikarni, mennyit ő egy nap 's éj alatt elpazérol, pedig én minden kalapácsütést szem alatt tartok.“

„És Roesel Borbála atyja szegénynek tartatott;“ szóla utána egy másik polgár.

„Mondják, hogy kincset talált.““

„Kincset talált... kincset... szép kincset. Ej, ej, édes polgártársim, milly rövidlátók vagytok! Roesel Borbála atyja — vagy nem is tudjátok többé? — hogy kincstár elnöke volt. Értitek e' szót: kincstár, és ezt: elnök? végre tegyétek hozzá: Selmeczen!... no, már most értitek a' dolgot?““ mormoga öntetsző mosolylyal egy eddig hallgatott vaskos tanácsnok. 'S a' városi mende-mondák továbbra is terjedtek volna, ha a' déli harang meg nem szólal, mire a' szólók fővegeiket levéve 's imádkozva övéikhez haza távozanak.

Mig így egy részről Selmecz városa előkelő családai vágyva esengtek Roesel Borbála kegye után: más részről a' szeszélyes nő lelke meguntá az örökös ünnepélyek egyformaságát, 's megvetését is az illetőkkel bő mértékben éreztetlnek lenni gondolván, végre még egy engesztelési ünnepélyt adni Selmecz előkelőinek, eltökélé magát.

A' házfelügyelő előhivatott.

„Kegyelmed tudja már szándékomat, egy bünbocsánati ünnepélyt akarok adni Selmecz városának, de ünnepélyt, melly min-

*) Bányászi műszó.

den e' városban adottakat fölülmuljon fényben. Azonban lelkem megunta már ez, utczáktól, házaktól környezett lakot, 's a' szabad lég után sovárg. És különösen . . . látja kegyelmed ama, e' várost regényes helyzetével, a' szegény embert pedig rettegéssel uraló hegydombot, hol a' városi akasztófa áll, mellyen annyiszor láttam gonosz és ártatlan embereket a' szellőtől lógáztatni . . . igen, ezen a' helyen akarom állandó tanyám felütni; azért döntesse le kegyelmed még ma ezen akasztófát, 's emeltessen helyébe egy várat, mellynek tervezetét holnap közlendem kegyelmeddel, addig is azonban hívja meg kegyelmed mához egy hónapra Roesel Borbála várába Selmeczbánya 's a' vidék minden nevezetességeit.

A' jámbor felügyelő előtt néhány év alatt sok megfoghatóvá, de urnőjének ezen rendelete csakugyan megfoghatlan lön.

„De a' nemes városi tanács engedelme nélkül, nagyságos asszonyom“

Mondja kegyelmed nekik, hogy Roesel Borbála kívánata, 's hívja meg egyszersmind kegyelmed a' nemes városi tanácsot a' vigalomra . . . az akasztófa helyére! szóla mosolylyal az urnő.

Másnap a' városi tanács a' polgármester vezérlete alatt bejelentette magát Roesel Borbálánál, melly is néhány órai várakozás után kihallgatást nyervén, a' legcsúszóbb kifejezések közt örömet nyilvánítá annak városszépítési kegyes szándoka fölött.

Roesel Borbála ezen legujabbi eszméje Selmecz gazdagait és szegényeit egyiránt mozgásba hozta, 's mig azok kételkedének a' rendkívüli gondolat kivihetőségén, az utóbbiak annak foganasítására pazar fizetéssel serkentettek. Minden nap hajnalán ezer ember állott munkába, kiket estve más ezer váltott fel, fáklyavilágnál szakadatlanul folytatva éjen át is a' munkát mindaddig, mig csakugyan a' kiszabott időre elkészült Roesel Borbála szeszélyes szüleménye, a' magában nem nagy, de mégis építészete által feltűnő, 's külső falaiban maiglan épen fenálló selmeczi uj vár.

Uj lakának belsejét maga rendezé el a' szeszélyes hölgy. Felső és alsó részét házi népe, közepét kedvelt ölebével önmaga foglalá el. Mindenütt és mindenben pazar fény és gazdagság ömlött el. Lakásaul szolgáló osztályzatába egy pompás csarnok vezetője, mellynek falai a' legszebb fehér márványból valának emelve, alja pedig

mozaikféle kirakattal ékesítve. Ebből egy nagy szárnyajtó, melynek kilincse tiszta ezüsből volt verve, egy inkább izletes, mint tágas góth-terembe vezetete keskeny ívablakokkal ellátva, melynek üvegtáblái gyönyörű festvényekben az ó és új testamentom jelesb történeteit ábrázolák, 's azoknak a' sűtő naptól a' terembe visszacsugárazott tarka világa az egésznek egy kimondhatlan szende, mysteriosus színt, mondhatnók, érzelmet kölcsönze, hasonlót ahoz, mely ma is elandalítja lelkünket némelly régi templomok mellékkápolnáiban. A' terem falait ritka szépségű arabesk-festészet, oldalait ez időbeli rococo-izlésszerinti, a' császári városból küldött butorzat, négy szögletét pedig metszett fáju pohárszékek ékesíték, kirakva a' legritkább gyöngyökkel, régi magyar és török fegyverekkel, festett üvegekkel, arany- 's ezüst-edénnyel, különféle természeti ritkaságokkal, stb. melyek azokban rendetlen rendességgel valának elhelyezve. Végül az egész terem padolata keleti szőnyegekkel volt bevonva.

Ez imént leírt teremből két oldalra nyíltak az ajtók. Balra valának: Roesel Borbála nappali szobája, melynek falát tükörfényességű ezüstlemez tévé 's legdrágább butorzat 's képesarnok ékesíté, — és könyvtári tereme, hol az óvilág remekei gazdag kéziratokban, 's az új kor legelső nyomtatványai arany foglaltványu tokokban 's állványokon szemlélhetők valának némelly régi bölcsek ritka, olasz mesterektől készült mellszobraival. A' dolgozó-asztal írószerei drága tengeri conchyliákból remekül voltak készülve, 's az írálványról nagy halálfő vicsorgott le a' kiesett szemek undorító ürével, rikító ellentétet képezve az élet és kéj minden gyönyörét élvező nő feltárt olvasmányira, Roesel Borbála kézi könyveire, melyeknek egyikét Anakreonnak az éltet üstökénél megragadó 'költeményei,' másikat Ovid kéj 'szerelmei' tévék — Jobbra a' terem tulsó részén volt Roesel Borbála hálótereme, hol az arany hálósővetű függönyökkel ellátott mennyezet alatt hinta-alaku szíjakon függött a' hófehér ág dagadó párnáival, 's az, bizonyos, fekvője általi könnyű tollnyomásra kéjteli ringatásba hozá a' műalkatot, 's ennek mozgatása ismét egy mesterséleg alkalmazott fuvolaféle zene sípjain bájhangokat idéze elő, melyek egy alig sejthető tündérhon édenébe el-elanda-

liták a' nyugvó érzeményeit. Szorosan ezen hálószoza mellett még egy szoba találtatott selyemmel bevonva, 's egy selyemágygyal ellátva: lakása 's hálóhelye volt ez Roesel Borbála — mint önmaga szereté nevezni — egyetlen barátja... kedvencz ebének.

Végre elérkezett a' mindenkitől várvavárt ünnepélyes est, mellyen Selmezz, 's a' vidék minden nevezetessége a' kitűzött órára pontban megjelent, 's a' legnagyobb diszszel, millyent ki csak előállítani képes volt. De mi vala mind e' disz összevéve, Roesel Borbálának e' napon előállított 's szemfényvesztéssel háttáros pazar fényéhez?

A' terem 's szobák tömve valának már Selmezz fölékesített szépeivel 's ifjaival; a' zene egy felállított karzatról élénken szólt, a' társalkodás folyton folyt, a' nők körbe ültek, 's a' férfiak egy része a' csarnokban mesterileg elkészített, 's szakadatlanul szökő kút vizéből — a' legfinomabb tokaji nedvből — meritgetett. Minden el volt ragadva, el volt bájolvá, 's mindenki pillanata még csak a' meg nem jelent házi nő látása után sovárgott.

„De hol késik olly soká Roesel Borbála?”

„Bizonyára öltözködik.”

„Nem illik házi nőnek illy soká várni vendégeit.

„Ez az ő szokása.”

„Tán kutyájával mulat most is!”

„Előbb titoknokával...”

„Bolond volt egész életében, ezen nő kit a' vakszerencse ennyi kincscsel megáldá.”

„Menjünk haza, ha még soká nem jő.”

„Igen, menjünk, menjünk!”

„Menjen, ki akar, én kivilágos kivirradtig itt maradok, 's azontúl is, mig csak az ajtókat rám nem zárják.”

Illy 's efféle számtalan megjegyzések keletkeztek 's történetek suttomban a' vendégek közt, többnyire ezeknek egyéniség's jellemeiből eredők.

„Pszt! pszt!” keletkezett most egyszerre, 's szállt ajkról ajkra a' teremben, mig a' felkiáltás végsője néma csendben elhalt. Mindenki fölkelt üléséből, 's előre tolult ama ajtó felé, mellyet

e' perczben két, arany- 's ezüsttől ragyogó apród fölnyita, 's a' honnét Roesel Borbála magyar öltönyben, mellynek drága kelmeje tengeri gyöngyök- 's egyéb himezésektől alig látszaték, 's fején levő vakító fényű gyémántfüzérrel megjelent. Ha Roesel Borbála kevésbé szép is lett volna, mint a' minő valóban még most is volt: ugy ennyi fény és gazdagság közepett neki Selmecz egyéb szépei közt kitünő hely jutandott volna. Igaz ugyan, arczán néhány év óta vitt rendellen, sőt feslett életének némi nyomai látszatának, mellyeket most mesterséges szerekkal látszatott kipótolni akarni: mindazáltal az mégis kimondhatlanul vonzó, bájos volt. Külalakja mindig inkább testes, mint nyulánk volt, de e' testesség kellő arányban, idomban állott egész személyével, 's így az, a' szükséges harmoniát nem sérté meg. És mit szóljunk nagy fekete szemeiről, mikből annyi élet sugárzott elő? elég tüzesek levén azok egy költői keblet is szerelemre hevíteni. Szóval, ez esteli megjelenté a' már az asszonyi kor érettségében levő Roesel Borbálának ismét olly fényes és elragadó vala, mint bármikor fiatalabb éveiben.

Mindenfelől üdvözléseket, kívánatokat 's egyéb személyét és ünnepélyét érdeklő magasztalásokat elfogadni 's királyilag röviden viszonzni, volt a' megjelent urnő első foglalatossága.

A' társaság ismét helyet foglalt, a' táncz elkezdetett, melylyet a' bányászi főhivatalnok nyitott meg Roesel Borbálával.

„Ki lesz azon szerencsés férfi, kihez ma önkényt fog szólni a' szép házi nő?‘ rég suttogának a' zugokban.

„Ki? ezt nem nehéz kitalálni akkor, midőn jelenvan a' dús-gazdag Szitnyaváry, kinek öltözete épen ugy mulja fölül minden férfiakéit, mint Roesel Borbáláé nemebeliét,“ válaszoltaték.

„Ki tudja! Roesel Borbála szeszélyes egy nő,““ szöla közbe egy vaskos polgár.

„„Kegye ma bizonyára kegyelmedre esik,““ jegyzé meg csipösen egy akkori elméncz, ki épen ugy, mint napjainkban utódai, mindenre ötletet szeretnek mondani.

E' megjegyzések alatt Roesel Borbála fölkele, és vendégei közt egy körsétát tön Mindenki szemei rá valának szegezve. Néhány lépés után egy a' falhoz támaszkodó halvány képü 's

rendetlen külsejü ifju emberhez közelite, kinek szegénységes öltözte sokaknak szemébe tünt.

„S kegyelmed itt 's olly hátravonulva? mért nem nyujta már előbb alkalmat köszönetemet nyilvánithatni legujabbi verseiért, mellyeknek tárgyaul személyem választá?” szóla különös leereszkedő nyájassággal Roesel Borbála Selmecz ez időbeli költőjéhez.

Az egész teremben híre futa e' rendkívülinek tetsző eseménynek, 's mindenhol az álmélkodás különböző nyilatkozatai valának hallhatók.

„De mikint juthatott ide ezen ember?” szólának itt.

„Hogy csak beeresztették őt!” mondák amott.

„Az urnő titoknoka által lön meghíva.”

„És Roesel Borbála különös meghagyására!” mondá egy valaki nyomadékosan.

„Roesel Borbála különös meghagyására!” mondák álmélkodva többen utána.

Ezalatt selmeczi költőnk zavarodtan közelede a' bájteli hölgyhöz 's szerény alázattal felele:

„Asszonyom! muzsám halhatlanitod, ha figyelmedre méltatod, mellyre személyem nem érdemes.”

„De kegyelmed muzsája ellen mégis egy kifogásom van — szóla folytatólag, mint kezdé latin nyelven Roesel Borbála. — Kegyed versei görög és római istenek és személyekkel telvék, meg kellene pedig gondolni, hogy a' tizenhatodik század nem Augustus kora, 's mikint üdvezitőnk születése a' görög mythos isteneinek halála lön. Ne menjen kegyed messze, hanem válaszsza költeményeinek ugy tárgyát, mint szellemét azon életből, melly előttünk lefoly.”

„És mi volna ez, asszonyom, hogyha meri kérdeni a' muzsák leggyöngébb fia?”

„Minden, mi környez minket. Lám e' vigalom is milly alkalmas anyagul szolgálhatna kegyed költészi ecsetének, hogyha például lefestené mind e' fényt és életet, melly körülveszi, 's minthogy gyakorta ellentétekben rejlik a' tanulság: lefestené mind a' homályt és halált, miknek a' fény és életre mulhatlanul következniök kell. Lerajzólná, mikint tánczvigalmak nem egyebek, mint az élők

czintermei, sírkertei, hol tán egy század mulva romaiban alig ismerend a' jövő nemzedék e' mostani fénylakra, mellynek még előbb elenyészendnek vigadói. A' zene elnémuland, a' kecses leányzók bájteli teste összegörnyedend, a' hollószinü selyemhaj hófehér lesz, a' biborajk, melly ma még tüzesen viszonzozza a' kedves csókját, elrohad, az égő szem elhamvad, 's mindannyi báj, annyi élet, annyi kebel jéghidegen fog fekünni a' gyászalkaton, mellyről az végre a' férgek honába kerül, hol örök feledés és semmisülés fogadja a' halandót.'

A' szegény költő, kinek pegazusa akkori idő szelleméhez képest nem emelkedék föl az élet-szemlélődés ezen fokára, álmélkodva hallá az élet örömeiben uszó nő papi beszédhez hasonló szavait. Végre összeszedé magát, 's egy megjegyzést bátorkodék tenni.

„De, asszonyom! mást látszanak bizonyítani tetteid, mint imént nyilvánított bölcsészeted.“

„Való! a' mint szeszélyem és napi érzeményem hozzák magukkal; egyébiránt is éltem bölcsészete görög alapokon nyugszik, hol az emberi test- és szellemiség legnagyobb ellentétben, 's mégis bizonyos természetes öszhangzásban voltak. Erről azonban bővebben szólhatunk a' mellékteremben, hová észrevétlenül veszítsd el magad, költőm! 's én követni foglak. — Az idommal élni kell mig szabad és lehet;‘ tevé még utána lágyabb hangon Roesel Borbála, 's a' magát Olympban képzelt költőt elhagyva eltűnt vendégei tömkelegében.

Valjon követte-e az ifju költő a' csábító meghívást, avagy mi eszméi valának Roesel Borbála nyilvánított anyagi nézetiről? nem tudjuk; azért is nem akaránk egyebet itt följegyezni ama mondatnál, mellyet történetileg hűn adánk fentebb nevezett kortársa följegyzése után.

Éjfél körül Roesel Borbála ismét megjelent a' vigadók között, kik nem sokára az estebédhez hivattak meg, melly az új lak körüli részt természet, részt mesterség által elővarázsolt kert szabadterén, egy fenséges készületű sátor alatt adatott. A' vártetején görög tűz égett, melly nemcsak a' várkörüli, hanem a' távolabb eső hegyvidéket is nappali, csakhogy emennél szendőbb,

regényesb fényben tünteté elő. Az aszalteríték gazdagsága, az ételek 's italok különféle- 's végnélkülisége az eddigelé mondotakból gyaníthatók, 's így elhallgatván azok részletes leírását, csak olyasmit legyen szabad megemlitenünk, mi közvetve vagy közvetlenül beszélyünk hösnéje jellemzetével van vagy lehet összefüggésben.

Midőn a' vendégek mind helyet foglalának, észrevétetett, hogy még egy hely üres, és pedig éppen Roesel Borbála mellett.

„Ki hibázik? — ki lesz ama boldog, kinek helye Selmecz Vénusa mellé jutott?“ . . . stb. efféle suttogának mindenütt.

E' pilanatban halk zörej hallatszott a' vár felől, honnan mindenki az urnő által kitüntetendő egyént vélé előjöni, 's helyette látá Roesel Borbála már felette öreg, kedvencz ebét előszaladni, 's mellette helyet foglalni.

„Ez már mégis sok! Kutyával egy tából csak Roesel Borbála ehet; én elmegyek!“ szóla egy ülni maradt selmeczi polgár, 's tovább szörpölgeté tokaji borral töltött ezüst-serlegét.

„Bolondság!“

„Gyalázat!“

„Vétek!“

„Istentelenség!“ 's több efféle hallatszott, azonban mind hal- kan; mert midőn Selmeczbánya városának főbirája fölkele 's tele torokkal felkiálta:

„Éljen a' hatalmas Roesel Borbála, ezen vár örökös urnéja, városunk véde, 's az ünnepély királynéja!“ — minden oldalról 's mindenkitől visszaharsogott a' kíváнат, 's vége hossza nem volt az éljenezésnek.

„Ezen hal gyomrában egy gyémánt-gyűrű rejtezik!“ kiálta most egy vendég.

„Mit jelenthet ezen csuda?“

„Ez szerencsétlenséget jelent!“

„Furcsa valóban! ez azon gyűrű valósággal, mellyet minap tisztelt házi asszonyunk a' Garam vizébe dobott, midőn az adriai tenger eljegyzési ünnepélyét a' leghívebb másolatban ismerteté meg velünk!“ szóla egyik az utóbbi alkalommal jelenvolt vendég.

A' társalkodás más tárgyra fordult, 's a' vendégek tovább mu-

lattak. Később csend lön, mint milyen szokott lenni olykor zajos társalkodás közt, mely alatt nyöszörgés hallatszott hasonló a' hal-doklóéhoz.

„Egy falat kenyeret, hogy az isten áldja meg a' lakmározókat!” kiálta a' kert aluli utczáról egy éhező koldús.

„Vigyétek el a' szemtelent, ki háborgatni meri ünnepélyem vigalmát!” kiálta némi indulattal cselédinek Roesel Borbála, 's a' parancs azonnal szigorun teljesíteték.

Kevés vártatva Roesel Borbála körül zaj és zavar támadt; oldala melletti kutyájának, melynek mindenik ételből maga adott, halcsont akadt torkába, mit kihuzni senkinek sem sikerült. Száz láb futa most orvos után, de mielőtt ez elérkezheték, a' kedves állat megfult.

„Keressétek fel és ültessétek oldalam mellé az imént itt volt éhező koldúst!” kiálta most kétségbeesetten Roesel Borbála, háznépének.

A' parancs ismét teljesíteték, de csakhamar jelentést tön a' visszatért cselédség: hogy a' keresett éhen meghalt.

A' vigalomnak csakhamar vége lön; a' vendégek részint sajnálkozás, részint nevetés közt szétmentek; Roesel Borbála, kedvelt ebe hült tetemével lakába tért, hol kimondhatlan fájdalomba merült, melyet másnap küljelekben is kinyilatkoztatott. A' vár főlibe egy nagy fekete zászló tüzetett; az eb teste a' közép, fekete posztóval bevont teremben gyertyafénytől körülvelt gyászalkotványra helyeztetett; végre számára egy nyilváncs temetés rendeltetett.

„A' városi prépost nem akarja egy eb számára a' szentelt harangok használatát megengedni;” jelenté a' várnagy, kinek Roesel Borbála a' temetés véghezvitelét kötelességül tevő.

„Egy eb számára! — szóla epés gúnynyal Roesel Borbála. — Furcsák az emberek! Ők megtagadják a' végtisztelet- és szeretetet legkedvesebb állataiktól, meg ebeiktől, 's nem gondolják meg, hogy holtuk után ők is ezekkel hasonlókká lesznek. Köztük pedig mi különbség sincs, 's az isteni tanítás szerint nem is lehet akkor többé, midőn az embertől a' halhatatlan lélek tova szállott. És ha csakugyan volna az emberek és állataik közt különbség holtuk

után: akkor szükségkép éltökben sem volna. 'S igaz! ők eltemetik ellenségeiket, legmélyebb gyászt öltenek leggonoszabb ember-társaik halála után, sírnak gyilkosok felett; de mégis egy állatot, egy ebet, melly sokszor egyetlen hű barátjok volt az életen át, 's maradt akkor is, midőn selyem helyett rongy fedé testöket; egy ebet, melly gyakorta lelkét kiadja, hogy ura csekély vagyonát megmentse, 's melly többnyire fájdalmában elhal urának holt tete-me mellett, és elhal addig, míg ugyan a' felett annak neje vagy férje szerelmet és életet cserél; igen, ezen emberek irtóznak egy ebet másképp eltemetni, mint a' szemétre dobni. De ez ne történ-jék Roesel Borbála egyetlen hű barátjával. Tegye meg azért ké-gyelmed a' szükséges készületeket, és a' harangozási engedelem megnyeréseért ajánljon annyi pénzt, mint a' mennyivel ezüsből önthetni harangokat."

És másnap este csakugyan véghezment Roesel Borbála ked-velt ebének temetése. Valamint az előbbi napon tartott vigalom, ugye' gyász pompára nézve sem látott Selmecz még hasonlót. A' fá-lya- és gyertyafénynek, a' gyászba öltözött cselédségnek vége hossza nem volt. Emelé a' gyászünnepek nagyszerűségét minden perczben egy-egy álgúnak a' várbástyáról kilövése. Az eb kettős selyempárnás aranyhimzetű szemfödéllel környezett koporsóban vitetett az utczákon, és letétetett a' várkert egyik szebb helyén, hol később szájról szájra keletkezett monda szerint éjjelente az ör-dögök tánczolásnak. Roesel Borbála a' temetés után néhány hétig nem vala sehol látható.

A' kedves ebnek halála 's eltemetése magára Roesel Borbálá-ra nézve is hatályos vala. Selmecz városa ezen rendkívüli ese-ménynyel soha ki nem tudta békülni, 's a' köznép végkép elidege-nedvén tőle, a' szeszélyes nőben egy istentelen, vétkes, ördögök-kel czimborázó, 's ezeknek kincseiből élő személyt kezdé erőseb-ben hinni, mint valaha. Más részről az örökös vigalmak által egész-ségében megrongáltatott, végre atyjától öröklött temérdek vagyona felette lefogyott, mit elpazérlani kivüle részint cselédeknek, részint egyes kedvenceinek hűtlensége segített. Az öreg nőrokon is rég elhalt, 's így nem marada fen iránta kutyája elhalta után egy igazi részvevő kebel sem. Végre bükör- 's egyéb betegségekbe esett,

mialatt majdnem egyedül maradt magára, 's az előbbivel ellenkező kolostori életet élve, feledve és utálva mindenkitől, elítélve még éltében isten nevében az emberek által a' nélkül, hogy a' későbbi okozatok okát, az eredmények kezdetét, szülőjét, valakinek közelebről vizsgálni eszébe ötlött volna. És rég feledve volt már Roesel Borbála, midőn néhány év múlva még egyszer és utoljára a' közbeszéd tárgya lett.

1575-dik évi szeptember hónapnak egyik estvelén Selmech városa fölött szokatlan szélvész és terhes felleg keletkezett, melly Roesel Borbála vára fölött mintegy megállapodni látszatott. Tojás nagyságu, emberemlékezetet fölülmuló jégeső lyukgatta át a' gyengébb fedelű házakat, hosszú villámok czikázták át az éjsötét eget, mellyeknek mindegyikét iszonyu mennyköcsapás követte, miknek bömbölő hangja mélyen veszett el a' bányák üregeiben, megrázkódtatva az aláásott város czölöpökön ingó házait, hol az emberek térdre hullva, szentelt gyertya fényénél megengesztelődést kérének forró imában a' fellázadt égtől, 's bűneikért bocsánatot.

„Roesel Borbála vára fölött áll a' fergegetg!“ szólnak itt-ott némelly bátrabbak.

„Ebének sírja fölött tartnak az ördögök táncmulatságot!“

„Miatta isten ostora városunkon!“ stb.

Az ég dühe mintha csillapult volna, 's illy alkalommal a' vész-nél félelmesbnek tetsző ünnepélyes szünetkor a' nagy templom halálcsengetyüje megkondult.

Ki ezen napjainkban figyelemre alig méltatott dolognak Selmech lakóira tett hatásáról képzeletet akar szerezni, annak magát a' vallásos középkor tudatlan boldogságába, 's a' tizenhatodik század mysteriosus szokásiba kell helyezni, ama időszakba, hol a' hit még mindig elég szép, elég erős vala boldogító reményeket táplálni a' töredékeny ember gyöngé kebelében. És csakugyan szép kor volt a' vallásosság kora. Az emberek ekkor legalább hit által voltak egyenlők, mik társaságilag nem lehettek. Egy soha többé régi erejével nem illatozható Nepenthe volt az a' szenvedő kebelnek, egy Lethe, mellyből gazdag- és szegénynek, boldog és boldogtalannak meritnie szabad volt. Eltüntével eltűnt arany-kora

ama egyszerü vallásos szokásoknak is, miknek lélekandalító bája többé föl nem éleszthető. Általok a' legelvetemedettebb, leggonoszabb embernek megtérési alkalom nyújtatott, 's a' bűnbánat mária-magdolnai nyilvánítását nem sujtá napjaink kárhozó ítélete.

'S ezen századbeli hit-, vagy ha úgy tetszik, költői szempontból fogja föl, tisztelt olvasóm, beszélyünk elhagyott fonálát.

A' villámterhes felhő vésze csillapulni látszatott, a' jégeső kisebb darabokban tovább hullt; de már csak hosszabb szünetek közt ütöttek le a' mennykövek a' város rengő vidékén, melly szünetek alatt most a' halálcsengetyű kongása hallatszott.

„Isten irgalmazzon a' haldoklónak, ki e' vészteli órában hagyja el e' világot!“ szólának a' selmecziek.

„És bűnös lelkének! Istenfélő ember nem szokott meghalni illy időben.“

„Szolgák! gyujtsátok meg bányamécseiteket és tudjátok meg, kiért szól a' harang, hogy imádkozhassunk bűnös lelkéért.“

A' szolgák engedelmeskedtek, 's bár remegve, de mégis némi vallásos örömmel futottak a' templomhoz, hol már harmadik verse hangzott a' halálcsengetyűnek.

„Ki halt meg?“ kérdé kíváncsian a' minden részről összefutott nép.

Egy feketébe öltözött öreg asszony, halvány, ránczos arczezal, inkább holt vázhoz, mint élő lényhez hasonló, balkarján egy keresztet olvasót, 's ujjai közt égő viaszgyertyát tartva, jobbjával pedig végerejének minden megfeszítésével lassan kongatá a' szentegyház előboltozatának ívéről szabadon lógó csengetyű zsinégét.

„Ki halt meg, — ki halt meg? hogy az isten nyugossza bűnös lelkét!“ kérdé ismételve a' nép, borzadással tekintve a' lámpáik világánál látott kísérteti arczot.

A' nő térdre esett, zsineg és gyertya kiesének kezéből, a' feszületet melléhez szorítá, 's a' haldoklók lihegő hangján rebegé:

„Roesel . . . Bor . . . bá . . . la!“ . . .

A' NAGYRAVÁGYÓ.

NAGY IGNÁCZTÓL.

I.

Pesten a' királyutczából jobbra balra több, részint tágasb, részint szűkebb sikátor nyílik, melyek annyiban meglehetősen hasonlítanak egymáshoz, hogy rozzant házaikat jobbadán zsidók lakják, lényegesen pedig csak abban különböznek egymástól, hogy egyik tisztatlanabb a' másiknál.

Ha e' sikátorok közül a' legszűkebbet 's egyszersmind leg-szurtosabbat választjuk ki, 's annak mintegy közepéig hatolunk előre, apró posványok és nagyocska szemétdombok között, úgy a' város-liget felőli oldalon egy igen kétségbeesett külsejű házat pillantunk meg, mellyen egész épségökben láthatni még az 1838-iki árviz szomorú nyomait. A' keskeny kapunak fele vörös, fele pedig zöld deszkákból van összetákolva, miket alkalmasint az árviz hullámai sodrottak a' ház falához, mellynek régiségét világosan bizonyítja azon körülmény, mellynél fogva a' lepatlogzott külső mészréteg alatt, barna, sárga és zöld füstés színezete látható; a' ki pedig tudja, milly ritkán szokás ezen sikátorokban a' házakat kívülről bemészelní, vagy éppen füstékkal bemázolni, az örömet hiendi ve-

lünk, hogy e' házikó fölött legalább is félszázadnak viharai vonultak el. Az ablaktáblák idomtalan vastag rudakkal vannak kifesztve, mikép azt némelly alföldi csárdáknál láthatni, melyek a' szél rohanásainak ótalom nélkül vannak kitétetve. A' rozszant deszkafödélzetet sűrű mohréteg takarja, 's csupán ennek tulajdonithatni, hogy a' tavaszi szelek erejével mindeddig daczolhatott; a' képmény azonban nem volt illy szerencsés, mert annak darabjai a' szűk udvar gypén hevernek. Az ablaknak nyolcz-szögletű ólomrámásckákba foglalt üvegeit idő és elhanyagoltatás annyira megvakíták, hogy a' ház belsejét nem láthatni; melly mindazáltal külsejénél hihetőleg még visszataszítóbb, mert az ajtó küszöbét lepő fű régóta üresen állónak tanusítja e' lakot, mit egészen kétségtelen-né tesz a' ház ajtajára függesztett jelentés, mellyen magyar 's német nyelven e' szókat olvashatni:

„Ezen ház bérbe, vagy szabad kézből örök áron eladandó. Bővebb utasítást a' szomszéd házban kaphatni.“

Ha valakit ezen nem igen divatos szerkezetű jelentés, vagy megsárgult betűi, melyek bizonyítják, hogy régóta kell már ott függnie, vagy az egész háznak sajátságos és visszataszító külseje, annyira kíváncsivá tennének talán, hogy érdemesnek tartaná a' szomszédházba lépni, mellyet nem téveszthetni el, mert a' pusztaház másik oldalához csak tágas üres kert támaszkodik; 's ha azon szomszédházban azután jó kedvében lenné az öreg háztulajdonost, egy becsületes magyar csizmadiát, a' régi jó világból, ki még most is ezüstgombos mentében jár vasárnaponkint a' templomba, úgy nemcsak lakbérét és örök árát tudandja meg a' rozszant háznak, hanem egyuttal azon események egész láncolatát is, miknél fogva ennyire elpusztult, és egyszersmind olly különös hírbe jutott, hogy sem lakost, sem vevőt nem szerezhet bele tulajdonosa, ki különben olly vagyonos polgár, hogy ezen kis telekre tulajdonkép talán csak akkor emlékezik, midőn az adót kell érette fizetnie.

Mivel azonban hiszszük, hogy, habár többeket bántana is e' kíváncsiság, nem igen fognak sokan találkozni, kik kedvet éreznének az említett pusztaházat fölkeresni, tehát az azzal kapcsolatban álló történetet, a' főnebbi hiteles férfi előadása szerint, ezennel

elmondjuk, nem változtatva a' tényeket, hanem csupán szerkezeteket módosítván némileg, hogy az által érdeköket valamennyire emelhessük.

II.

1837-ben a' farsang szokás szerint igen vig volt Budapesten, nyilvános és házi tánczvigalmak szakadatlan lánczolatban váltogaták egymást, 's voltak házak, miknek első emeletében táncz, a' másodikban keresztelő, a' harmadikban pedig ugyanazon pillanatban halotti tor ünnepelteték, míg földszint száraz kenyerét könnyűkel puhitá az inség és nyomor. A' fényűzés, ugy látszék, mintha tetőpontjára akart volna hágni; alig mult el egy fényes házi tánczvigalom, 's rögtön több felekezet iparkodék azt költséges ragyogásban lehetőségig túlhaladni; 's találkoztak családok, mellyek e' közönséges mámorban minden józan számolásról megfeledkeztek, és csupán arra öszpontosíták minden erejököt, hogy ismerőseiken e' tekintetben tultehessenek, nem is gondolva arra, hogy e' kevés hétfig tartó örömeknek legalább is tíz hónapi böjt leend sajnos következménye.

És e' mámor nemcsak a' felsőbb körökben terjedt el, mellyek egyébiránt sokkal könnyebben állhatják ki az illy erőködéseket, hanem a' középrendet is olly félelmesen ragadta meg, hogy a' zálogház és uzsorások ajtai, a' szó legteljesb értelmében, reggeltől késő estig ostromoltattak.

Ehhez járult még az is, hogy a' meghivatást az illy házi tánczvigalmakra csaknem életkérdésnek tekinték a' hiubb emberek, kiknek száma rendesen igen nagy szekott lenni minden viszonyban, és minden körülmények között; az elmellőztetés ellenben általánosan visszariasztó bélyegnek tekinteték, mellytől különösen a' nagyravágyó fiatalság kimondhatlanul irtózott.

Hogy e' kártékony irány számos szerencsétlenségnek lett szülője, azt alaposan tehetni föl, de ki tudhatna mindent, mi illy nagy városban történik, 's ki bírhatna nyomára jutni annak, hogy e' történetek miből fejlődtek ki! — —

Azonban, bár milly zajosan folytak is le e' farsang napjai, azon

házban mégsem háborithaták meg a' szokott rendet, mellynek mostani elhagyatott állapotáról főnebb emlékezénk, miről saját szeminkkel győződhetünk meg, mihelyt küszöbét átlépjük.

E' ház közepét meglehetősen szűk és hideg konyha foglalja el, mellynek tűzhelye olly takaros állapotban van, hogy tulajdonosát fukarnak, vagy nagyon szegénynek kell tartanunk, ámbár a' polczon fénylő sok rézedény az előbbi vélemény mellett látszik szólani. Jobbra szűk sötétes szobába nyílik ajtó, 's ennek csak egy ablaka van, melly az udvarra szolgál; ebben hihetőleg cseléd lakik, mert foszladozott szalmaágyon, 's egy pár rosz széken kívül nem igen láthatni benne egyebet, mi említést érdemlene. A' szoba egyik szögletében keskeny ajtó nyílik, melly mögött pinczébe vezető lépcsők szemlélhetők. Balra már jóval nagyobb szoba nyílik, mellynek két ablaka van utcára, kívülről deszka-, belől pedig vastáblákkal elzárva. E' szoba egyik oldalán vasajtót láthatni, melly nagy lakattal van bezárva. A' butorzat igen szegényes, de, mennyire a' sovány mécsnek pislogó világánál megkülönböztethetni, mégis némi kényelemmel párosult. A' füstös középgerendáról lefüggő sárga réz-gyertyatartó gyaníttatja, hogy buzgó zsidónak vagyunk hajlékában, 's e' gyanítás bizonyossággá válik, mihelyt a' két ablak közt álló rácsos asztalra tekintünk, melly mellett egy hosszú fehér szakállu férfi ül, majd egy kapcsos könyvnek sárgult lapjaira függesztve szemeit, majd pedig fekete számoló-táblára írálva.

A' mély csöndet csak a' mécsnek sustorgása zavarja meg néha, 's egy másik öreg és szinte szakállas férfi lassu köhécselése, ki alacson zsámolyon a' meleg kályha mellett ül, 's majd hosszú sovány ujjain számolgat, majd pedig behunyt szemekkel mélyen bólintgat.

Az asztal mellett ülő aggastyán testét szakadozott fekete se-lyem-bunda födi, 's gyér fürteit prémes bársony-főveg takarja; azonban, nemcsak az eddig elsorolt körülmények, hanem száz redővel átbarázdált sajátságos arcza és fényes fekete szemei is eléggé bizonyítják, hogy zsidót látunk magunk előtt, egyet azok közül, kik eredeti szokásaikhoz mindenben hívek maradtak.

A' kályha mellett bologató férfi ellenben rongyos bő kabátot,

és csizmaszáron fölül sáros szűk nadrágot viselt, melyet hosszú mellénye félig eltakart; hogy ezen ruhadarabok nem voltak testére szabotva, azt első pillanatra át lehetne látni, 's valamint ezen öltözet, úgy az ajtó mellett heverő félig megtöltött batyuzsák és vas-kos bot is tanusíták, hogy a' köhécselő férfi a' házaló zsidók egyike, kik cserebere és egyéb apró üzérkedések által néha meglehetősen vagyonszágra birnak vergődni.

„Áron, hány óra már? — E' kérdés az asztal mellett ülő zsidónak ajakiról hangzott.

„Tüstént nyolczat fog ütni,“ -- felele a' kályha mellett ülő öreg, mintán szemeit a' falon függő faórára emelé.

„Bezártad jól az utcaajtót?“

„Igen, uram.“

„Elbocsátottad a' kutyát?“

„Igen, uram.“

E' rövid kérdéseket 's szintolly szószegevény válaszokat ismét néma csönd követé. —

A' leirt két zsidó tehát uri és szolgai viszonyban áll egymáshoz.

A' falóra recsegve 's tompán üté el a' nyolczat, 's a' mécsnek világa mindinkább homályosulni kezde; mi azonban az öreg zsidót kapcsos könyve forgatásában és számolásaiban épen nem háborgatá.

Ekkor két erős csapás hangzott az utcaajtón, mit rögtön szinte két gyöngébb kocczanás és mélyhangu kutyaugatás követte, melly azonban csakhamar azon sajátszerű morgássá változott, mellyet a' kutyák hallatni szoktak, midőn csalhatlan ösztönük ismerősnek közelítését érzik.

„Áron!“

„Parancsolj, uram.“

„Ez fiamnak kopogása.“

„Én is annak ismerem.“

„Mit akarhat itt illy szokatlan időben!“

„Bebocsássam?“

„Igen; de vigyázz, hogy idegent ne bocsáss be, mert fiam kopogását más is eltanulhatta. Olly világban élünk, Áron, hogy soha nem lehetünk eléggé vigyázók.“

„Vigyázni fogok, ámbár hiszem, hogy nincs mitől tartanunk, mert a' kutyának e' morgása örömet jelent, mellyel csak hármunkat szokott üdvözleni.“

E' szok után lámpát gyujta Áron, 's a' szobát lassu lépésekkel elhagyá; gazdája, az öreg Dávid, pedig asztalának fiókját gondosan bezárván, a' kulcsot zsebébe mélyeszté, és a' vasajtóhoz siette, zárait megvizsgálni. Elvégezvén e' fontos munkát, azonnal visszatért ismét asztalához, a' számoló-táblát megforditá, zöld szemüvegét orráról levevé, megtörlé, 's ismét fölilleszté, és egészen a' biblia olvasásába látszék merülni.

Buzgólkodását mindazáltal nem folytathatá sokáig, mert kevés pillanat mulva az ajtó megnyílt, 's Áronnal egy fiatal férfi lépett be. Áron köszönösen foglalá el korábbi helyét a' kályha mellett, az ifju pedig az öreg Dávidhoz közelite, 's megállapodván az asztal oldalánál, elfogultságtól nem egészen ment hangon e' szokat mondá: „Jó estét, atyám!“

Dávid alig észrevehetőleg inte fejével, 's az olvasást folytatá.

A' fiatal ember nem meré üdvözlétét megújítani, 's némán állott meg helyén, miután kalapját székre tevé 's fehér keztyűit levoná, és finom kabátját fölgombolá, melly alatt diszes és legdivatosb fekete öltözet volt látható. A' gyémánt-melltő, aranyláncz 's néhány gyűrű, párosulva az egész izletes öltözettel, azt tanusíták, hogy ezen ifju a' divat hősei közé tartozik, kik jobb társaságokban szoktak megfordulni, mit egész nemes magatartása is bizonyított. Fényes fekete haja divatosan vala fodrozva, 's a' rövid bajusz és nagy gonddal ápolgatott szakáll még vonzóbbá tevék a' keleties szabásu szép arcot, mellyhez a' ragyogó fekete szemek büszke tekintete nagyon illett, és igen szelidité a' kissé fölvetett ajkak némi kellemetlen gúnyos kifejezését, mellyet csak a' mosoly volt képes egészen eloszlatni, mit az ifju maga is tudni látszott, mert arczára többnyire mosolygó kifejezést törekvék ölteni.

E' helyzetben néhány pillanat telt el, 's az ifju magas homlokát redőkbe kezdé vonni a' türelemvesztés.

Azonban csakhamar ismét szokott mosolya derült föl arczán, mert Dávid levevé szemüvegét, 's a' könyvnek azon lapjára tevé, hol az olvasást végezé; azután pedig a' könyvet gondosan össze-

kapcsolá, szemeit fiára emelé, 's szelid, de mégis kissé nyugtalan hangon szóla:

„Mi hoz téged illy későn hozzám, Móricz?”

„Egyedül kívánnék önnel szólni, atyám;” — felele az ifju, 's szemeit lesüté az öregnek éles tekintete elől.

„Egyedül?” — kérdé az atya, nem minden jele nélkül az aggálynak.

„Igen, atyám; a' fiu egyedül kíván szólni atyjával.”

„De minek ez? Áron minden ügyemet ismeri, előtte nincs titkom.”

„Én lelkem és szívem legbensőbb ügyeiről akarok szólni, 's ezeket csupán az atyának fülei hallhatják.”

„Áron, hagyj magunkra.”

„A' mint parancsolod, uram.”

Áron a' szobát elhagyá, 's Móricz atyja intésére leült.

„Egyedül vagyunk,” — szóla különös hangnyomattal Dávid, 's élesen kémlé fiának arczvonásait.

„Köszönöm jóságát, atyám. Mielőtt tulajdonképi ügyemről szólnék, ismételve is hálámat kell kifejeznem önnek kitünő atyai gyöngédségeért. Ön nekem nemcsak életet adott, mit, mint zsidó, nem is igen köszönnék meg, hanem emberré nevelt. Ön engem mindenben gondosan oktattatott, mi által polgárok és nemesek magokat kitüntethetik. Én a' világ legműveltebb nyelveit ismerem, a' művészet kitünőbb ágaiban sem vagyok járatlan, 's e' fölött a' legszébb tudományt tevém sajátommá, azon tudományt, atyám, melly istenhez legközelebb hozza az embert, mert azzal embertársainak életét tarthatja meg.”

„Orvossá neveltettelek, mert a' zsidó csak batyut vehet hátára, vagy érvágót kezébe; egyéb választása nincs, 's ez minden.”

„Helyesen mondja, atyám, ez azon kis kör, melyben a' szegény zsidónak mozognia kell, 's ez az, mi lelkemet kinosan mardossa. Ön jósága fölvilágosittatá agyamnak éjjelét, 's ezért örök hálával tartozom önnek; de mit ér a' szomjasnak egyetlen csöpp viz! Ez csak vágyát nagyobbítja. Tanulmányaimat az orvosi pálya szűk körében nem használhatom. Néhány középrangu és szegény betegnek ágya mellett tűnnek le napjaim, kik így okoskodnak: „A' zsidó csekély díjjal is beéri; zsidó orvost hozatok tehát magamnak.”

De a' nagyoknak ajtai zárva vannak előttem, hivatalra nem emelkedhetem, 's végre olly ismeretlenül kell meghalnom, mikép életem szomoru napjai folytanak!'

„Minő eszmék ezek, fiam! A' nagyravágyás ördöge szállotta meg lelkedet, melly a' keresztényeket üldözi? Atyám semmiből szerzett valamit, 's én e' valamiből többet csináltam, és azt hívém, hogy téged, egyetlen gyermekemet, boldoggá teszek, ha megvett állapotunkból kiemellek, és független emberré alkotlak; 's imé, elégtűség helyett otromba főnhéjazás után kapkod féktelen lelked!'

„Nem tehetek róla, atyám, de vágyaimat nem birom leküzdeni; vedd el eszméletemet, hogy nyugodtan czipelhessem hátamon a' házalók batyuját, vagy háritsd el az akadályt, melly engem a' polgári társaságtól távol tart.“

„Esztelen fiu, hová gondolsz! Mindenható vagyok-e, hogy a' mostani világrendszer fölforgassam? Elégedjél meg helyzeteddél, mellyet ezren irigylenek hitsorsosink közül, 's gondolj a' kéjre, mit élvezhetsz, midőn a' gyűlölt kereszténynek életét kezeden tartod; ez egyedül is képes lehet arra, hogy sorsoddal kibékülj.“

„S mit szól ezekhez a' sziv, atyám?“

„A' sziv? Hm, jól értelek-e? Te azon érzésre czélzasz talán, mellyet a' nők ébresztenek a' fiatal férfikebelben? Szólj, e' város nagy, 's számos hitsorsosunk lakja azt, és meg lehetsz győződve, hogy közöttök egy sincs, ki Dávidnak fiát, a' derék fiatal orvost. vejéül legnagyobb örömmel ne fogadná el.“

„Szólhatok-e önnel egészen őszintén, jó atyám?“

„Tárd ki szivedet.“

„Legyen tehát; tudjon meg mindent atyám, és azután határozza el sorsomat. Atyám, én szeretek, 's valamint a' napnak nem lehet megparancsolni, hogy hová küldje sugárait, úgy a' sziv vonzalmát sem intézhetni szokás és törvény parancsa szerint. Atyám, ön ismeri Dorner gazdag aranyműves özvegyét.“

„Vásároltam tőle, és adtam el neki, mikép azt a' kereskedés magával hozza.“

„Én Jankát, az aranyműves özvegyének lányát szeretem.“

„Szerencsétlen, milly szóval fertőztetéd meg ajkaidat!“

„A' lány is szeret engem.“

„Átok a' hitetlennek fejére!”

„Atyám, én csupán általa lehetek boldoggá.”

„Örült fiu, hová gondolsz, nem merészlem szavaidat megérteni!”

„Hallgasson meg, atyám. Janka a' leggazdagabb polgárlyányok egyike. Atyám, én — én keresztény hitre térek, és nőül veszem Jankát!”

„Istentelen, szünjél káromló szavaiddal! Izrael istene, ne hallgass ezen tébolyodottnak bűnös szavaira!”

„Szándékom szilárdul áll, atyám. Az anya is hajlandó hozzám, 's csak ön megegyezése az, mit ohajtok.”

„Soha! Soha!”

„Kérem, atyám, hallgasson meg. Kiváнатom az észnek hideg számoló szózatával is megegyezik. Jankára legalább is kétszázezer forintnyi örökség vár, és —“

„Pénzszomjas szörnyeteg, gondolod, hogy atyám és én hiában éheztünk, fáztunk és türtünk? Gondolod, hogy rongyokat őrizek e' vasajtónak zárai mögött?”

„Jól tudom, atyám, 's az egész város is tudja, hogy ön takarékoságát a' szerencse megáldá, 's épen ez tevé hozzám hajlandóvá az anyát, mert szegénynek bizonyosan nem adná lányát, ha százados tiszta keresztényvér buzogna is ereiben. Egyezzek meg kívánságomban, atyám, 's gondolja meg, hogy ezen egyesített két vagyon által, mint keresztény, olly fényes álláspontot vihatok ki magamnak, melly ön végnapjaira is dicsőséget árasztand. Ellenben, ha nyakig aranyba ültet is ön engem, mint megvetett zsidó mindig csak azt fogom érezni, mit azon vándor, ki előtt az ígélet földének kapui nyitva állanak, de lábait vasbilincsek szorítják le, hogy ohajtott célját soha ne érhesse el.”

Móricz megszűnt szólni, és atyja válaszára várakozott; az öreg zsidó azonban sokáig nem tudott szóhoz jutni, hófehér szemöldei sűrű bokorba vonultak, 's szemeiből szörnyű fölgerjedés vad tüze lángolt; elkékült ajkai görcsösen remegtek; ujjai fenyegető ökölre huzódtak össze, 's keblét iszonyu vihar rendíté meg.

Móricz elsápadva hátrált a' fal felé, 's szemeit nem merészle a' fölgerjedt atyának szétdult vonásaira függeszteni.

Végre e' szókbán tört ki Dávidnak féktelen dühe:

„Istenkáromló, elfajult gyermek! Ez tehát föláldozott élet-örömeimnek díja? Azért áldattam meg csak egy gyermekkel, hogy a' kárhozatnak minden átka csupán ezen egyben foglaljon helyet? Vallásodat akarod megtagadni, istentelen fiu, hogy öreg atyádat erőszakosan sírba taszítsd, 's apagyilkossá légy?“

A' föлиндulás pillanatra elfojtá az atya szavait, 's Móricz, e' rövid szünetet használni akarván, tétovázó hangon szóla:

„Atyám, ha ön valóban szeret engem, úgy nem akarhatja halálomat, 's én ismételve mondom, hogy legnyomorubb élő-halott lesz belőlem, ha a' zsidóság szennyéből ki nem vetkőzhetem.“

„Légy tehát azzá, mivé legirtózatoss haragjában változtatja Izrael istene az elkárhozott embert, ki nemzetének hitét elhagyja! Atyai átkom legiszonyubb szörnyei kövessék minden lépésedet, mindennapi kenyeredet hitetlenek ajtai előtt kolduld, szereteted öldöklő legyen, boszudnak fegyvere pedig saját fejedén tompuljon el, 's légy apagyilkossá, hogy életedet kétségbeesésben végezd, 's halhatlan lelked is örök kárhozatra jusson. El szemeim elől, 's Izrael mindenható istene lánczolja sarkaidhoz igazságos átkomat!“

Ez utolsó szókat állva, 's karjait ég felé emelve, dörgé Dávid, 's fia, ellenállhatlan irtózatból ostromoztatva, csaknem eszméletlenül rohant ki a' szobából.

III.

Ugyanazon éjjel az előbbkelő pesti családok egyikénél fényes tánczvigalom tartaték. A' dúsan kárpitozott falakat magas tükrök boríták, 's a' számtalan gyertyaláng tündérkertté varázsolá a' pompás tánczteremet, mellynek felső és alsó részét legdrágább virágok és legritkább növények csoportozata diszesíté. A' selyempamlagokon viritó hölgyek pazarfényű öltözetben ragyogtak, 's a' gyémántok csillogását nem egy szempár igéző tündöklése homályosítá el. A' férfiak közepét foglalák el a' sikos padlózatu tánczteremnek, 's szemeiket a' varázshatalmu szépeken legelteték, egyetértő mosolyt váltogatva, és azon kimondhatlanul igéző játékot üzve, mellyel a' szemek utján legédesb gondolataikat cse-

rélik ki a' rokon-érzelmű lelkek. E' közben a' tánczolóok sorozata lepkekönnyűséggel lejte végig a' teremén, 's a' szivek hevesb dobbanása, az arczok elevenebb színe, és szemek lelkesültebb villogása, legédesb élvezetét tanusitá a' gondtalan életnek.

Az örömteljes társalgás olly fesztelennek látszott, mintha csupán mindenben hasonló és egyvéleményű vendégekből állott volna az egész mulató-gyülekezet, 's az idegen szemlélő bizonyosan azt gondolá, hogy az egész főnemességet látja e' fényes csarnokban öszpontosulva.

Ez azonban nem így vala. A' házigazda keblét nemes vágyak dagaszták; ő valamint a' nyilvános, ugy házi életben is tágitani törekvők azon korlátokat, melyek eddig ugyanazon egy haza polgárait egymástól elválaszták, és az általános nemzeti emelkedést kártékonyan gátolák. Ő átlátta, hogy valódi nagyságot csak egyesült erő fejthet ki, 's hogy mig a' nagyok fénykörei zárva vannak az alsóbb osztályuak előtt, addig a' nyilvános életben is bizalmatlan hidegségnek kell a' két felekezet közt uralkodni, melly első csirájában fojtja meg fagyos lehelle-tével a' nemzetszilárdítás magasztos gyümölcsét.

Ez okból tehát vegyíteni kezdé társas köreit, az érdeemesb művészeknek, íróknak és műveltebb polgároknak is megnyitá fényes termeit, 's legnyájásb megelőzéssel társalga velők, jó példát mutatva ez által rangrokonainak, kik eleinte hideg nyugtalanságot és kedvelleniséget éreztek ugyan e' szokatlan körben, de utóbb mégis simulni kezdének, miután meggyőződtek arról, hogy valódi szívnyerő műveltséggel azok is csakugyan birhatnak, kik nem aranyos bölesöben tanulák az első emberi hango-kat kimondani.

A' jelen tánczvigalom is illy különböző elemekből volt szerkesztve. Dorner Janka is jelen vala anyjával, 's szépsége valamennyi főrangu férfival feledteté polgári születését, szendésege pedig még a' hölgyek nagyobb részével is megkedvelteté őt, ámbár találkoztak mégis olly büszke kisasszonyok, kik, társasági táncz közben kezök helyett csak finom himzett zsebken-dőjüket nyujták a' polgári hajadonnak, kiben szerénysége daczára is volt annyi önérzet, hogy magát ez által sértettnek tartá, mi

fájdalmasan zavará meg azon örömet, melyet fiatal kedélye e' fényes vigalomban különben érezett volna.

E' nyommasztó érzése közepett az előcsarnok ajtaja megnyílt, 's egy deli termetű, csinos fiatal férfi lépett be, kinek szabályos szép arcát rendkívüli halványsága még érdekesebbé tévé, 's megpillantása eloszlata Janka magos homlokáról a' borúnak könnyű felhőit, melyek alól nyári vihar gőzéből kifejlendező nap gyanánt mosolygának ragyogó kék szemei, derűnek színét varázsolvá az elkomorult arcnak igéző vonásaira.

E' férfi Móríczt volt, Dávid zsidónak megátkozott egyetlen fia.

A' nemes szándéku házigazda őt is meghivatá vigalmára, 's ez volt az első eset, hogy zsidót merészle fényes köreibé szólítani, 's hogy Móríczt jelen körülményei közt is engedett e' meghívásnak, 's az apai átok iszonyu terhe alatt sem irtózott ezen ünnepélyes gyülekezésben megjelenni, azt nagyravágyó jelleméből könnyen magyarázhatni meg. Most részesült először életében illy kitérítésben, 's ha ezt most megvetendé, ugy bizonyosan örökre elzárta volna maga előtt a' szönyeges teremek ajtait, 's ez volt a' legborzasztóbb büntetés, mit eltévedt elméje gondolni képes vala. Ezen fölül tudá, hogy Janka is jelen fog lenni anyjával, 's igen alaposan számolá ki, hogy a' büszke polgárnő még inkább fog hozzá hajlani, ha illy díszes körben mintegy otthonosnak látandja őt; egyébiránt pedig Jankával is minél előbb szólni ohajta, hogy atyjával véghezment rettentő következményű párbeszédét tudtára adhassa, 's eszközökről tanácskozhassék, mikkel az atyát meg lehetne szelidíteni, vagy boldogságukat a' nélkül is biztosítani, mert atyjához nem igen viseltetik biztató reménnyel, miután legyőzhetlen makacsságát többször volt már alkalma sajnosan tapasztalnia.

Ezen okok tehát azok, melyek keblének irtózatot viharát leküzdtek vele, 's mosolyt hazudtak ajkaira, míg halálos halványsága világosan tanusítá belső küzdelmeit.

Épen tánczszünet közben lépén a' terembe, érdekes és csinos külseje minden szemet magára vont, 's nem egy szép arczon tündeztek föl a' kíváncsiság jelei, mert, mint már említők, Móríczt e' körben ismeretlen vala. Egy fiatal báró azonban, hajdani iskola-

társa, azonnal ráismert, 's kevés pillanat mulva az egész teremben elterjedt azon nem várt fölvilágosítás, hogy a' deli ismeretlen — zsidó.

E' szó villanyos hatást gyakorlott a' ragyogó társaságban; a' férfiak nagy része a' házigazda saját szerű emberszeretete fölött elménczkedék, a' szépek pedig irtózva emelék orrukhoz illatos kendőiket, 's a' legjobb szívűek is gúnyosan fejezik ki sajnálkozásukat a' fölött, hogy ezen különben olly csinos fiatal embernek zsidóvá kelle születnie.

Janka körül egy fiatal gróf udvarolgatott, ki, Móríczt belépte után néhány pillanat mulva, így szóla hozzá:

„Ha nem csalatkozom, ön ismeri ezen fiatal embert, úgy vettem észre, mintha üdvözlét intettek volna neki ön ragyogó szemei?“

„Ismerem őt,“ — viszonzá kissé akadozva Janka.

„Az istenért, mért nem kerüli őt? Vagy nem tudja ön, hogy veszélyes a' zsidót arany közelébe bocsátani? Hiszen bányavárosainkban is azért nem szabad tartózkodniok, és ugyan van-e Magyarországban olly nagybecsű bányája, melly inkább birhatná az embert kísértetbe ejteni, mint ön tündöklő szemcsillagai? Őrizkedjék a' zsidótól, szép Janka!“

Janka csak néhány összefüggetlen szót válaszolt e' megjegyzésre, melly olly eleven hatást gyakorla könnyen megbocsátható gyermeki hiuságára, hogy nem meré többé Móríczra emelni szeméit, ámbár kimondhatatlanul fájt szívének, hogy közmegvetésnek tárgya azon férfi, kiért szüzi szerelme lángra gyuladott. Anyja szinte gondosan kerülé a' fiatal orvos tekintetét, mert egy mellette ülő öreg urhölgy, kinek ősei, állítása szerint, már Árpád idejében is virágoztak, görcsöket kapott, és csaknem elájult, mi-dön hallá, hogy zsidó merészlé a' szönyeges terem küszöbét átlépni.

Móríczt jól ismeré a' világot, 's nagyravágyása különben is minden ártatlan mozdulathban sértő elmellőztetést szemléltetett vele; épen nem csoda tehát, hogy a' teremben szárnyra kelt sutogást azonnal helyesen magyarázá meg magának, sőt még nagyította is, főkép, miután gyanakodó szemeit épen nem kerülé el Janka zavarodottsága, mellyel őt kerülni törekvék.

A' sértett hiuság haragnak lángszinét ostorozá végig a' fia-

tal orvos arczán, de csak azért, hogy legközelebb pillanatban, még kiáltóbb ellentétül, ismét a' halálnak fagyos halványságát varázsolja szétdúlt vonásaira. Föllázadt kedélyének háborgó küzdelmei egészen lehangolák lelkének szokott rugalmas munkás-ságát, 's az öntudatlanság azon nemébe taszíták őt, mellyben mindent látunk, mindent hallunk, 's mégsem birunk tetteinknek urai lenni, és minden pillanatban újabb meg újabb zavarba jövünk. Móricz egy pár éltes nőhöz közelite, de ezek kétségbevonhatlan jeleivel a' megvetésnek fordultak el tőle, 's keblének sajgó fájdalma gúnyos eltorzításra kényszeríté arczának izmait. Utóbb férfiak körébe lépett, de azok közt még nagyobb kiméltelenséget kelle tapasztalnia. Mindenki elfordult tőle, 's e' közben minden oldalról illy sértő nyilatkozatokat hallott:

„A' zsidók nagyon vakmerően kezdik már fejöket emelni.”

„Nem érik be azzal, hogy összezsoráskodott pénzőkkel meglehetősen uralkodnak rajtunk, hanem még polgári állás tekintében is egyenlőségre törekszenek velünk jutni.”

„Kiméltetlenül kell őket mindenütt visszautasítanunk, mert különben még saját zárt köreinkben is otthonosakká fogják magokat tenni.”

„Elbizottságuk annyira megy már, hogy egészen hozzánk hasonlóknak kezdik magukat tartani.”

Ezek valának körülbelől a' legkiméletesb megjegyzések, miket hallania kelle, 's itt-ott még saját személyére vonatkozó csipős észrevételek is jutottak füleibe, és csak fél csodának köszönheté, hogy ingerültsége erőszakos kifakadásban nem kerese enyhülést.

Végre mégis sikerült neki Jankához közelíthetni, 's megragadván karját, elfojtott lélekzettel szóla hozzá:

„Janka, kérlek, csak egy szóra! —”

„Az istenért — csak itt ne — majd holnap!” — rebegé alig érthetőleg Janka, látván, hogy számos szemből metsző gúnynak mérges nyilai röpülnek feléje.

„Hah, tehát te is!” — sohajta Móricz, és szívéhez kapott, mintha e' pillanatban halálra sebeztetett volna az, és a' teremből az előcsarnokba rohant. A' szolgák egyike udvariasan nyujtá neki felkötösét, 's távozása közben így szóla társaihoz:

„Öt forint borraivalót adott!”
 „Könnyen adhat a' zsidó, — jegyzé meg nevetve egy másik,
 — hiszen apja egy pár rossz bőrből is kinyeri azt!”

Móricz meghallá e' szókat, és csaknem örvöngve rohant le a' lépcsőkön.

IV.

Az eső súlyos csöppekben hullott a' koromfekete éji égboltozat-ról, 's ónossá tevé az utcák kövezetét, melyet még keményre fagyott vastag hóréteg borított. Mindenütt csönd uralkodék, mit csak néhány hintó robogása szakaszt meg, mellyek részint tánczvigalmakra vittek embereket, részint pedig haza szállíták azokat, kik az öröm zajos élvezését nem kedvelék annyira, hogy egész éji nyugalmokat is készek lettek volna érette fölálldozni.

Az órák éjfél kongának, 's még a' szokott bolt-örök is száraz menedékre vonultak a' rut idő elől; egy magas férfialak azonban mind e' mellett is lassu lépésekkel vonult végig a' hatvani-utcán, a' kerepesi ut felé, 's majd megállapodott, majd ismét gyorsabban haladt előre, nem gondolva esővel, nem a' bokáig érő hóhabarékkal, mellyen minden válogatás nélkül hatolt keresztül, mintha oly mély gondolatokkal küzdene, mellyek mindent feledtetének vele, mi lelkén kívül feküdt.

Kebléből nehéz sohajok törtek magoknak utat, miket néha keserű gúnyhahota, 's egyes félig elfojtott szitkok váltottak föl.

Ezen éji vándor Móricz, a' fiatal zsidó orvos vala, ki czéltanul bolyonga szerle az utcákon, 's némi megnyugtatót lelt a' viharos szabadban, melyet szobájában nem birt volna föltálni szétdúlt belseje. Agya égett, szemei lángoltak, elkékült ajkai görcsös vonaglásban remegtek, 's kezei ökölbe vonultak, és többször vakmerő fenyegetéssel emelkedének a' haragvó ég felé. A' rohanó gondolatok tömege szörnyű csatát küzde lelkében. Majd az egész emberiséget átkozá, melly őt kebléből száműzé; majd atyja ellen dühöngé, ki csupán azért nyitá meg előtte a' tudásnak boldogító forrását, hogy saját boldogtalanságát egész iszonyúságában láthassa; majd pedig önmaga ellen dühöngé, 's gyors

halált ohajta, hogy emésztő fájdalmaitól örökre megszabadulhasson.

A' gondolatok e' szilaj csatázása közben, a' kerepesi ut kezdetén, esengő női hang csapá meg füleit, mely varázserővel rendíté őt meg.

„Uram, az isten irgalmára kérem, nem tud ön orvost e' vidéken?”

A' rongyokba burkolt asszony kétszer ismétlé e' kérdést, 's Móricz végre szórakozottan kérde őt:

„Kinek van orvosra szüksége?”

„Az istenért, ne kérdezzen az ur, mert minden pillanatnyi késedelem emberhalált okozhat. Ha nem utasíthat engem orvoshoz, tehát hagyjon távoznom.”

„Én orvos vagyok.”

„Oh, tehát kövessen engem gyorsan, ha istent ismer, és boldog kíván lenni életben és halálban!”

E' szók után rögtön megfordult a' rejtélyes asszony, és gyorsan előre törtetett, 's Móricz mintegy önkénytelenül követé a' mezetlen lábu kalauznak rohanó lépteit.

A' Rókus-kápolnán túl mellékutczába tértek, 's abból ismét néhány szűkebb sikátorba, miken keresztül sietvén, kertek közé jutának. Az eső záporrá változott, 's pillanatra növekedő éles szél támadott. Móricznak tagjai lázasan remegtek, részint a' hidegtől, részint félelem miatt, mert lassankint azon eszme foglalta el lelkét, hogy ravaszul valamelly bünbarlangba csalatik, hol ruháját 's ékszereit életével együtt el fogja veszíteni. Pillanatnyi gondolkozás után erőtetett szilárdsággal szóla tehát:

„Asszony, hová vezetsz?”

„Halálos beteghez, uram; mindjárt ott leszünk.”

„Egy lépést sem követlek, ha világosabban nem szólasz.”

„Uram, az istenért, ne késsék! Egy lépést sem tesz ön ingyen; dús jutalom várakozik az urra, ha a' beteget megszabadítja.”

Ismét néhány lépést haladtak, 's Móricz szive hangosan dobogott, midőn egy kökerítés mögül két természetes embert látta közelíteni, kik súlyos botot emeltek széles vállaikon; vezetőnéje

azonban néhány érthetlen szót váltott a' közelítőkkal, 's ezek azonnal ismét előbbi rejtekökbe vonultak, a' fiatal orvos pedig most már ellenkezés nélkül követé kalauzát, mert meg vala győződve, hogy vonakodás esetén kényszeríttetni fogna a' két zsvány által, kiknek ezen mesterségük első pillanatban is annyira kitűnt, hogy lehetlen volt őket becsületes embereknek tartania. Kevés pillanat mulva lihegve állapodék meg az asszony, 's esengve szóla az orvoshoz:

„Uram, bocsásson meg, de be kell ön szemeit kötnöm, mert mindjárt czélnál leszünk.“

„Nem, azt nem engedem;“ — viszonzá aggályosan az orvos.

„Uram, látta ön, hogy történetesen két ismerősömmel találkozáim; csak egyetlen kiáltásomba kerül, és ön kényszeríttetni fog.“

„Tehát gyilkosok, vagy zsványok hatalmába kerültem? Mi czélotok van velem? Pénzemet akarjátok? Ám átadom önkényt, drágaságimmal együtt, csak bocsássatok el.“

„Orvos ur, nem fog ön kiraboltatni, hanem dús jutalommal hagyand el bennünket, ha a' beteget meggyógyítja. Lelke üdvösségére kényszeritem az urat, ne vesztegessük az időt!“

E' helyzetben a' leghiggadtabb kedélynek is nehezen esett volna a' választás, 's így épen nem csudálhatni, hogy Móricz fölzaklatott lelke nem igen volt alkalmas a' hosszú fontolgatásra, hanem mintegy akaratlanul engede vezetője kívánatának, 's szemeit tulajdon kendőjével bekötötté.

Az asszony megfogá kezét, 's Móricz tagjait lázas borzalom futá végig, midőn nedves kezének fagyáló hidegségét 's remegését érezé, ámbár egész testéről szinte szakadt a' verejték. E' körülmény mégis legalább annyiban megnyugtató a' fiatal orvost, hogy meggyőződék arról, mikép csakugyan beteghez hivatik, 's így élete legalább nem forog veszélyben. E' megnyugvása tanúsítja egyszersmind, hogy a' legirtózatosb lelki háborgások közepett is megtartó irányt kap az embernek gondolata, mihelyt életét veszély által hiszi környezetet, 's csak akkor kezd ismét korábbi irányában tépelődni, midőn e' veszélyt elhárítatva tapasztalja.

Igy Móricz lelkében is ujonan fölmerültek e' borzasztó éj-

nek képei, 's fölhevült agyában legkalandosb képzelődések üzék egymást, mind ezen beteglátogatáson alapulva, mellyből, mint hívé, mulhatlanul igen rendkívüli eseményeknek kelle kifejlenniök, mellyek következtében talán még most is elérhetendi föllengős czélait, miktől atyjának szörnyü átka, és a' nagyvilág elrezzentő gúnya olly messze taszította őt. Hogy mikép 's mi uton történhetnék ez meg, arról nem birt magának számot adni, 's nem is igen keresé különös sejtelmeinek kulcsát, hanem vizsgálat nélkül engedé át magát lázasan fölgerjedt agya heves játékának, és lépéseit kettőztetvé, hogy minél előbb czélhoz juthasson.

Most hidegtől reszkető hangon szóla hozzá kalauza:

„Orvos ur, simuljon szorosan hozzám, mert keskeny pallón megyünk keresztül, melly meglehetősen széles árok tulsó partjára vezérel.“

„És azután?“

„Azután kevés lépésre lesz csak szükségünk, és azonnal a' betegnek ágya előtt fogunk állani.“

Az asszony igazat szólott. Alig értek az árok tulsó részére, 's alig haladtak azután még mintegy száz lépést, 's a' kalauz megállapodott; a' földről valamelly eszközt vett föl, és, a' hallható nesz után ítélve, úgy tetszett, mintha szalmát és száraz gallyakat kotorna el deszkáról; azután nyikorgás hallatszott, minőt összerozsdásodott ajtósarkok okozni szoktak, és az asszony suttogva szóla, miután ismét megfogá az orvos kezét:

„Vigyázzon, orvos ur, néhány lépcsőn fogunk lemenni.“

E' szók után csöndesen haladtak le mintegy hét vagy nyolcz lépcsőn, mellyek a' földbe voltak vájatva, mit, sikamlós puhaságuknál fogva, bekötött szemei daczára is világosan különböztethetett meg az orvos.

Az utolsó lépcsőről nyirkos földre jutottak, 's Móricz arczát tikkasztó melegség csapá meg; lélekzetét fojtó gőz fogá el, 's füleibe nehéz nyögés hatott.

Ekkor szemeiről a' kendő leoldaték.

V.

Móricz azonnal körüljártatá szemeit, de eleinte a' gőz és füst miatt csak keveset láthatott; annyit azonban mégis azonnal kivehetett, hogy földalatti üregben áll, mellynek tövében 's falain néhány csiga fénylett a' vastag penészburok fölött. A' faragatlan ajtón leszivárgó vizet keskeny csatorna fogá föl, melly az üreg szögletében látható gödörbe vezeté azt, 's olvadás és esőzés közben alkalmasint gyakran kelle abból a' vizet kihordani, hogy az egész barlangot, vagy pinczét el ne áraszhassa, mellyben nyáron át hihetőleg zöldséget, vagy egyebet szokott a' kertész tartogatni, 's melyt most bizonyosan tudta nélkül használtak rejtekül e' gyanus emberek. A' pincze ellenkező szögletében, épen oldalt az ajtó alatt, tűz égett, mellynek füstje csak nagy bajjal nyomulhata ki az ajtó hasadékaiban, 's az egész üreget fojtó gőzzel árasztá el.

Az asszony mécset gyujta meg, 's azonnal tisztábban lehele egymástól a' tárgyakat megkülönböztetni. Egy rozszant ládán 's korhadt szalmanyoszolyán kívül legkisebb nyoma sem volt látható a' butorzatnak. A' ládán egy pár csorba cserépedény állott, a' nyoszolyán pedig, pokróczba és birkabundába burkoltan, egy szakállas férfi feküdt, jobb kezében kétcsovű pisztolyt tartva, baljával pedig minduntalan égő homlokához kapkodva. Földuzzadt arcza lángolt, 's üregeikből kitolult nagy szemei vadul tévedeztek egyik tárgyról másikra. Éveinek száma nem lehele még nagy, de a' féktelen szenvedélyek, 's minden neme a' legszilajabb kicsapongásoknak sűrű redőkkel szánták keresztül minden vonását, 's visszariasztó daczot ültetének arczára. Az asszony mintegy harmincz éves lehele csak, 's vonásain kétségbevonhatlan jelei valának láthatók egykori szépségének, ámbár bűn, nyomor és szenvedés, irtózat pusztítást vittek véghez egész külsején.

„József, hoztam orvost,“ — szóla nem minden félelem nélkül, 's a' betegre hajolva az asszony.

„Ne mondd ki nevemet, semmirevaló! Árulómmá akarsz lenni? Hol az orvos?“

Móricz ezen utóbbi kérdés után közelebb lépett az ágyhoz, és a' betegnek keze után nyult.

„Ne nyulj hozzám, ha kedves életed! — kiálta rekedt hangon 's nagy megerőtetéssel a' beteg, — fegyveremtől akarsz megfosztani?“ — E' szók után fenyegetve emelé föl pisztolyát a' beszélő.

„Meg kell kezét, vagyis üterét tapogatnom, ha akarja, hogy baja ellen orvosságot rendelhessek,“ — jegyzé meg az orvos.

„Rajta tehát, de hamar, mindenre kész vagyok, csak életben maradhassak.“

A' beteg baljába vevé a' pisztolyt, 's jobb kezét átengedé az orvosnak.

Néhány fölvilágosító tudakozás után így nyilatkozott az orvos:

„Ön forrólázban fekszik, 's az elhanyagolás és ezen egészségtelen lakás annyira elfogyaszták erejét, 's olly magosra emelék a' bajt, hogy élete legnagyobb veszélyben forog, ha rögtön száraz szállásra nem viteti magát. A' mint haladásunk idejéből sejtem, nem igen messze vagyunk egy kórháztól, és —“

„Micsoda? Én ispotályba, onnan pedig talán akasztófára hurczoltassam magamat? Asszony, nem mondtad ezen urnak, hogy fáradságát meg birom fizetni? Mert jól tudom, hogy irgalom nélkül hagyjátok elveszni azt, ki drágán nem bírja töletek életét megvásárlani, 's mégis olly szabadon jártok keltek, mint madár a' levegőben; mig én föld alá kényszerülök menekülni, pedig egész életemben csak —“

Az asszony ijedten hajlott a' beteg felé, 's ez azonnal elhallgatott, vadul szegezve szikrázó szemeit az orvosra.

„Én örömet segíték mindenki baján, — szóla pillanatnyi szünet után az orvos, — de kénytelen vagyok kimondani, hogy e' helyen nem merem ön felgyógyulhatását reményleni.“

„Halálos ítéletedet mondod ki ez által, szívtelen gazember; tüstént föbe lölek, ha nem gyógyítasz meg. — Oh, bocsásson meg, nagyságos orvos ur, látja, én iszonyuan félek a' haláltól, 's ez okozza, hogy nem tudom szavaimat válogatni. Asszony, lódulj ki.“

„Micsoda, itt hagyjalak? Egyedül!“

„Igen; engem ne félts, kezemben a' pisztoly! Te pedig vidd

magaddal a' fejszét, 's ha a' nagyságos ur távozni akarna tőlem, azonnal hasítsd ketté fejét. Lódulj, különben —“

Az asszony rémulve engedelmeskedék, mert tudta, hogy ezen ember nem szokott siker nélkül fenyegetőzni.

Móricz egyedül maradt a' beteggel, 's a' füst, gőz és ijedség nagy verejtécsöppeket árasztottak homlokára; szíve hangosan dobogott, 's tagjait remegés futá keresztül.

Pillanatnyi szünet után ünnepélyes, de mindinkább gyöngülő hangon így szóla a' beteg:

„Orvos ur, még egyszer mondom, én irtózom a' haláltól, és — de nem, nem szólhatok tovább — esküdjék ön meg előbb, élete boldogságára, lelke üdvösségére, és mindenre, a' mi ön előtt ezen és a' másik világon becses és szent, hogy soha nem szóland arról, mit most hallani fog.“

Az orvos kétkedve hallgatott; a' beteg ingerültebben kezdte ismét szólani:

„Esküdjék meg, mondom, mert annyira vagyunk már, hogy élve nem szabad e' helyet elhagynia, ha hallgatása felől engem tökéletesen nem biztosít. Esküdjék, vagy —“

„Esküszöm!“

„Jól van; ha megszegi ön esküjét, úgy barátaim kését bizonyosan nem fogja kikerülni. Most pedig figyeljen: én a' haláltól azért borzadok, mert két embert öltem meg; ne borzadjon, orvos ur, ki tudja, hányat küldö ön a' másik világra! A' gyilkosság távol történt innen, 's a' nyomozást még most is olly élénkül folytatják ellenem, hogy nem merem e' pinczét elhagyni, hol már két hónap óta nyomom az ágyat. Orvos ur, ön itt fog nálam maradni, 's én királyilag jutalmazom önt meg, ha kigyógyít; fogyatkozást pedig nem fog semmiben szenvedni, 's ön fiatal és egészséges, 's bizonyosan veszély nélkül tölthet itt el néhány napot; mert addig nem bocsátom ki, míg más helyre nem czipelhetem roncsolt tagjaimat. Ne szóljon, hagyja bevégezni szavaimat. Én olly kincsnek vagyok birtokában, mellynek fele boldoggá teheti önt, 's én gyógyításom díjául szabom azt. Tekintsen ide.“

Ekkor takarója alól súlyosnak látszó bőrládikát vonszolt elő a' gyilkos, és fölnyitván azt, gyöngyökben és gyémántos ékszerek-

ben legalább is kétszázezer forintnyi értékű kincset ragyogtatott az orvos szemeibe.

„Látja, orvos ur, — így folytatá azután szavait, — imé, két-felé osztom e' kincset, rejse ön magához e' részt, ez legyen fáradságának díja, ha fölgyógyulásomig nálam marad; a' másik rész pedig elég arra, hogy e' nagy városban, hol engem senki nem ismer, becsületes ember váljék belőlem. Ezt bátran elfogadhatja ön, mert olly távol jutott birtokomba, hogy bizonyosan senki nem ismerendi itt meg, sőt még az is megnyugtathatja önt, hogy kettőnkön kívül titkunkat senki nem fogja tudni, mert ezen kincsnek létezését még azon asszony sem tudja, ki hozzám lánczoló életét.“

„De, ha régen 's távol jutott ön e' kincsnek birtokába, — szóla kételkedőleg az orvos, — mért tartá szükségesnek, hogy illy helyre rejtézzék?“

„Mért tartám ezt szükségesnek? Mert egy évnél tovább bujdostam erdőkben és szirtek között, 's hol a' hajduk nem üldöztek, ott a' meggyilkoltak végső hörgése kínozott. Szégyenlem e' gyöngeségemet, 's reménylem, hogy el fog mulni, mihelyt nyiltan léphetek föl a' világban.“

„Azutban két emberrel, hihetőleg rablóval találkoztunk, kikkel kalauzom szólott; ezek bizonyosan önt is ismerik?“

„Csak mint szegény embert, ki lopásra akarja magát szánni, hogy élhessen. Azoktól nincs mit tartanunk. 'S már most legyen elég; itt a' kincs, irjon ön orvosságot.“

Az orvos szórakozottan fogadá el a' gyöngyök 's drágaságok egy részét, 's felköntöskébe rejté; azután kivevé tárczáját, papirost szakíta belőle, 's rajzónnal irni kezdé, melly munkáját többször szakasztá meg, 's nehéz gondolatokkal látszott küzdeni. Végre befejezé az írást és remegő kezekkel összehajtá. Ekkor az asszonyt szólítá a' beteg, 's az azonnal lesieté a' lépcsőkön.

„Asszony, — így szóla hozzá a' beteg, — ezen írással tüstént a' legközelebb patikába sietsz, és azonnal szintolly gyorsan visszatérsz az orvossággal; végy magadhoz egy pár huszast. Lábadat ne kiméld.“

Az asszony villámgyorsan tünt el az orvosi rendelvénynyel, 's Móricz arczán iszonyu vihar kezdé csatázni, melly a' rabló éles

tekintetét nem kerülé el, ki pillanatnyi gondolkozás után hideg 's elhatározott hangon szóla hozzá:

„Ember, mit jelent színváltozásod? Talán megcsaltál? Ha gázságot irtál azon papirosra, úgy valld meg mindjárt, 's kilövöm pisztolyom egyik csövét, hogy azon asszony a' dörrenésre még visszajöhessen, 's gázságodat megbocsátom; mert tudd meg, hogy főbe lölek, ha fél óra alatt itt nem terem az orvosság, vagy idegen lépéseket hallok közelíteni!”

A' rabló szikrázó szemekkel emelé pisztolyát, és metsző tekintet mereszte a' remegő orvosra; ez azonban rövid, de iszonyu küzdés után, megnyugtató kifejezést erőte arczára, és biztatólag szóla:

„Csöndesüljön le, mert az illy fölindulás csak a' veszélyt nagyobbitja; én hatályos gyógyszert irtam, arról meg lehet ön gyógydve, mert könnyen képzelheti, hogy minél előbb szabadulni ohajtok ezen kellemetlen helyzetből.“

Mindkettőnk javára kívánom, hogy úgy legyen!”

Az orvos lehető legnagyobb nyugalmat mutatva, az ágy szé- lére ült, 's szemeit a' tüzre, majd ismét a' betegnek arczára füg- geszté, ki folyvást élesen szemmel tartá őt.

Az üregben síri csönd uralkodék, mit csak a' lecsepegő viz halk loccsanása zavart meg; kívül ellenben élesen süvölté a' szél, 's az eső egyhangu kopogással verdesé a' pinczeajtónak vastag deszkáját.

A' külső vihart azonban hasonlítani sem leheté azon harcchoz, melly Móricz keblében dühöngé. Gondolat gondolatot üze lázongó agyában, 's az egyiknek irtózatossága mindig tulhaladá a' másikat, 's csak annyi lett előtte világos, hogy mint zsidó teljességgel nem juthat olly polczra a' polgári életben, mellyel nagyravágyása be- érhetné, mint szegény kereszténynek pedig szinte csak nyomor- ral és inséggel kellene küzdenie. Most nagyértékü kincsnek juta ugyan birtokába, de mikép! Egy gyilkosnak lett ez által cimbo- rájává, ki őt minden pillanatban föladhata a' törvényszéknek, vagy legalább, fölgógyulása után, ismét visszaveheté tőle véres zsák- mányát, sőt meg is ölhetendé őt, hogy magát tökéletesen bizto- sithassa.

E' gondolatok már irás előtt és közben is átvillantak lelkén, 's most még az által is súlyosabbultak, hogy a' rabló halállal fenyegeté őt, ha az asszony késni találta a' gyógyszerrel, vagy idegének közelitenének a' földalatti üreghez. Élete tehát egyetlen pillanatig sem volt bátorságban, 's a' lázbeteg minden pillanatban meg-sokalhatá a' várakozást, 's véresen boszulhatá meg magát rajta!

És ki volt az, ki őt illy szörnyű kettős veszélylyel fenyegeté? Nyomorult rabló és gyilkos, ki rég bitót érdemle már, 's talán ugy sem fogja azt elkerülhetni. Nem legfőbb kötelessége-e minden embernek, saját életét minden kitelhető eszközzel ótalmazni? Nem tartozik-e minden ember árthatlanná tenni a' kártékony embert? 's nem lehet, sőt nem kell-e illy esetben minden eszközt megragadni, mellyel e' czélt el lehet érni?

Ezen álokoskodások utolsó sottogását is elnémiták az orvos lélekismeretének, 's a' legvégsőre is el volt szánva, ámbár még mindig nem tudta, hogy mikép kelljen azt végrehajtania. —

A' beteg nyugtalankodni kezdte, szemeiben perczről perczre határozottabb elszántság mutatkozék, keble nyugtalanul emelkedék, fejét minduntalan fölemelé, 's feszült várakozással figyelt az ajtó felé, végre pedig tompa hangon e' szókat hallatá:

„Orvos, az asszony sokáig késik, türelmemnek mindjárt vége lesz!”

Most, vagy soha! gondolá a' fiatal orvos, 's gondolatgyorsan ragadá meg a' rablónak azon kezét, mellyben a' fegyvert tartá. A' pisztoly elsült, 's a' golyó, Móricz feje fölött röpülván el, a' falba furódott. A' rabló átkarolá az orvost, 's ajkai iszonyu szitkokat dörgének; ámde az ellankadt beteg nem birt az erőteljes és kétségbeesett fiatal emberrel megküzdeni, ki rövid tusakodás után visszanyomá őt ágyára, 's kezéből a' pisztolyt kicsavará. E' pillanatban elhagyhatta volna a' bünbarlangot, de gonosz szelleme ellenállhatlan erővel ragadá meg lelkét; vére szive felé tolult, agyában rendetlenül bomlottak össze a' gondolatok, szemei elhomályosultak, karjában görcsös rángást érezett, és — a' pisztoly másik csőve eldörrent, 's a' beteg rabló hörögve adá ki lelkét.

Az iszonyu tett tehát csakugyan véghez ment; Móricz remegve vevé magához a' holt rablónak kincseit, a' szalmaágyat meg-

gyujtá, 's rohanva futott el véres tettének borzasztó színhelyéről, mintha a' pokolnak minden rémei tüzes fegyverekkel követték volna sarkait.

Hajnal felé izzadtan 's átázva ért szállására, hol azonnal ágyára veté magát, melyet több hétig betegnek kelle őriznie. —

VI.

Valamint rendesen mindig, úgy 1837-ben is számos vendég látogatója meg a' füredi fürdőt; 's valamint más hazai és külföldi fürdőket, úgy a' füredit is különböző okokból szokták fölkeresni az emberek. Némellyek egészségöket kívánják illy helyeken viszsanyerni; mások csupán mulatozást hajhásznak; sokan lányaiikat vagy saját becses személyöket törekszenek fejkötő vagy papucs alá juttatni; sokan a' kártyaasztalnál akarnak meggazdagulni, mi legtöbb esetben sikerül is, miután mindig rendesen találkoznak olly együgyü bangók, kik pénzüket nem tudják elég gyorsan, 's elég haszontalanul elfecsérelni; végre pedig olyanok is mindig nagy számmal találtnak, kik csupán az unalomtól kívánnak szabadulni, vagy lelkök bánatát ohajtják a' közös örömben nehéz keblökről elhárítani; mi csakugyan legtöbb esetben sikerülni is szokott, mert a' mindennap megjelenő újabb meg újabb vendégek zaja mindig új ingert kölcsönöz a' társias örömeknek, 's eleinte gyöngíti, végre pedig egészen eloszlatja a' bűnnek felhőt, ha nem borultak még olly sűrűen a' szívre, hogy az öröm legmelegítőbb napja sem hathat már többé rajtok keresztül jótékonyan melegítő sugáraival.

Julius utolsó napjaiban egy fiatal orvos érkezék egy gazdag angol család társaságában Füredre, 's azonnal magára voná a' fürdővendégek figyelmét, részint csinos külseje és látható gazdagsága, részint pedig szoros összeköttetése által az angol családdal, mellynek pompás uti eszközei és fényüzése nagy vagyonosságot gyanítottak.

Kevés nap mulva mindenki tudta már Füreden, hogy a' fiatal orvos neve Gödrey Jenő, 's hogy Gordon, manchesteri gazdag kereskedőnek lányával, Emmyvel, jegyben jár, kivel Pesten há-

zasságra lépend, hová a' menyasszony szüléi elkísérni szándékoznak a' szép fiatal hajadont. Sőt még azt is tudták, hogy a' fiatal orvos néhány hónapi utazása közben ismerkedék meg Emmyvel Manchesterben.

Voltak e' mellett dologtalan hirkovácsok is, kik fillérig kiszámolák a' gazdag menyasszonyi hozományt, 's fél milliótól nem igen távol esőnek mondák azt, 's ennél fogva, irigységből-e vagy szoros igazság nyomán, azt még nem tudhatjuk, mindenféle ráfogásokkal gyanusitgatók a' szerencsés vőlegényt. Voltak, kik mondák, hogy február végén mint zsidó hagyá el Pestet, 's ut közben protestans vallásra tért, 's találkoztak olyanok is, kik nem bírák magoknak megmagyarázni, hogy mikép lehet most olly gazdag, miután Pestről távoztakor csupán atyjának átkát vivé magával, melly rendesen nem igen szokott illy dúsan kamatozni.

Azonban érdekes arczvonásai a' hölgyekben hatalmas ügyvédekre találtak; ezek nem hiheték, hogy e' művelt 's szép ifju, ki több nyelvet egyenlő könnyűséggel beszélt, 's olly igen nyájas és kellemes társalgó vala, születésére zsidó lehetett volna; a' mi pedig pénzességét illeté, ugyan ki ne hallotta volna a' párisi játékházak és angol-fogadások hírét? Nem valószínű-e, hogy pártoltatva a' szeszélyes szerencse által, könnyeden egy pár százezernek jutott birtokába, melly mennyiséget nálunk mindjárt roppant gazdagságnak szokás tekinteni, míg Párisban vagy Londonban illy összegeket egy pár óra alatt nyerhetni, vagy veszthetni a' nélkül, hogy ezt ott valami igen különös és rendkívüli eseménynek tekintenék.

A' férfiak rágalmait, vagy vádjait csakhamar elnémiták tehát a' hölgyek védbeszédei, főkép, miután többen közülök nyíltan kimondák, hogy csak féltékeny irigység terjeszteti ezen lealázó híreket azok által, kik bensőleg meg vannak arról győződve, hogy sem testi szépségben, sem lelki tulajdonságokban nem állhatják ki az összehasonlító versenyt azon jeles ifjuval, ki olly rövid idő alatt még a' számoló hideg angolt is annyira meg bírá nyerni, hogy gazdag szép lyányával készült őt megajándékozni, kire tulajdon hazájában bizonyosan számos legkedvezőbb szerencse várakozott.

E' szerint egy két hét múlva, a' fürdői időszak felé, a' hirko-

vácsok nyelvei kifáradtak, 's Gödrey Jenő minden társaságnak legkeresettebb kedvencze lett, 's nem egy szép hölgy találkozott, ki sajnálá, hogy hamarább nem érkezett Füredre a' szeretetreméltó fiatal orvos, és nem egy anya, ki örömet nem nevezte volna őt vejének. Vidámságát néha szokatlan komolyság váltá ugyan föl, 's arczának pirját halványság távoztatá el, de ez csak nevelé egész külsejének érdekességét, 's számos hölgy találkozott, kik, mintegy hazaszeretettől fölbuzdulva, egyenesen, természetesen minden czélzás nélkül, azt vitaták, hogy magyar ifjunak csak magyar hajadonnal kellene párosulnia, mert idegen hölgy karjaiban rendesen a' legjobb hazafi is veszítui szokta nemzetiségének eredeti jellemét, nem is említve azon körülményt, mellynél fogva az illy házasságból született gyermekek rendesen az idegen anyák természetét nyerik örökségül, és soha nem viseltethetnek uj hazájok iránt azon buzgó és föláldozó szeretettel, melly arra kíváztatik, hogy nemzetiségünk kifejlesztése mellett teljes erőnkkel munkálkodjunk.

Valamint farsang vége felé mindig legsűrűbben váltogatják egymást a' tánczvigalmak, ugy fürdőkben is rendesen a' fürdési időszak végén szokott legközelebb lenni a' mulatság, mert a' nehezebb betegek akkor jobbadán haza költöznek, hogy a' fürdő utómunkálása következtében vagy meghaljanak, vagy pedig fölgugyuljanak, mikép a' jó természetnek tetszik; ilyenkor tehát e' szenvedők látása sem háborgatja már a' vendégek egészséges részét, 's így a' mulatságok annál zajosabban mehetnek véghez. Gyakran megtörténik azután, hogy még azon érczkeblű férfiak is, kik egy pár hónapig daczoltak a' szépek ígérő szemeivel, az utolsó néhány zajosb nap örömei és mámora által annyira el hagyják magokat ragadtatni, hogy a' rideg legénységet hideg házassággal váltják föl, melly annál hamarabb hül meg, minél melegebb volt eleinte, mikép azt a' vizen is tapasztalhatni, melly sokkal hamarabb fagy meg, ha melegen tétetik ki a' hidegre — ha igaz.

A' fürdési időszak ezen utolsó napjaiban rendesen legtöbb vendég szokott Budapestről Füredre rándulni, 's így most is mindennap ujjabb meg ujjabb csapatja érkezett a' vigadni szeretőknek és szórakozni ohajtóknak, Magyarország ezen szép kis tengeréhez a' két testvér-fővárosból.

Többi közt két hölgy is érkezett Pestről; az egyik koros, a másik pedig fiatal volt, 's valamint az elsőnek gazdagsága, úgy a fiatalabbnak halványsága és bánatos arczkifejezése kimondhatlan sok beszédre szolgáltatott alkalmat. E' két hölgy, hihetőleg anya és lánya, dél tájban érkeztek Füredre, 's kipihenván magokat szobájokban, délben a' közös asztalnál foglaltak helyet, mert az anya reménylél, hogy a' vidor társaság kedvcsapongása föl fogja deríteni bús lányát, kinek szívét súlyos fájdalom látszék emésztetni.

A' lány történetesen egy angol hölgy, Emmy, mellett foglalt helyet, kivel anyja unszolására azonnal beszédbe eredett, ámbár különben jártasságát az idegen nyelvekben épen nem szerette fitogtatni. Emmy nyájassága azonban csakhamar kibékélteté őt anyjának ezen könnyen megbocsátható hiúságával, 's kevés percz múlva szíves szóváltás jött folyamatba a' ritka szépségű két hajadon közt, kik, külszinre nézve, csak annyiban különböztek egymástól, hogy Emmy arczán az életöröm napvilága sugárzott, míg a' pesti hölgynek minden vonásából megcsalatott életremény, 's szétdőlt szívboldogság hervadozó virágai tűntek ki.

Épen az első étel hozaték asztalra, midőn a' pesti hölgy anyja merően tekintte Emmy kezére, melly lánya karján nyugovék. Az életes asszonyosság arcza elhalványult, ajkai néhányszor szólásra nyitlak meg, de mindannyiszor ismét összeszorultak; végre azonban látható erőtetés után mégis e' szókat sugá lányának:

„Látod azon nagy gyémántgyűrűt?”

„Igen, anyám,” — felele a' lány közönös hangon; de alig tekintte figyelmesebben Emmy ujjára, 's szép szemei legott könnyűkkel teltek meg, és ajkai ijesztőleg fehérültek el.

„Mi baja önnek?” — kérdé a' részvét legmelegebb hangján Emmy.

„Semmi!” — viszonzá tompa hangon a' halvány lányka.

Ekkor néhány szót suga neki anyja, 's ő engedelmeskedett, ámbár látni lehele minden vonásán, hogy csak gyermeki tiszteletből nyitja meg ajkait a' kapott parancsolat szerint, midőn e' megjegyzéssel fordult Emmyhez:

„Önnek igen szép gyűrűje van.”

„Igen örülök, hogy ön tetszését is megnyeré; e' munkát va-

lóban remeknek mondhatni, — felele Emmy, 's oda nyujtván kezét, így folytatá szavait: — méltóztassék csak közelebből megtekinteni.“

„Valóban szép; nem lehet a' középső követ fölnyitni.“

„Nem.“

„Pedig épen úgy van foglalva, mintha föl lehetne nyitni.“

„Kisértse ön meg tehát,“ — mondá vidám enyelgéssel Emmy, 's még közelebb nyujtá kezét.

A' pesti hajadon alig érinté gyöngéd ujjaival a' gyűrű legnagyobb gyémántját, 's az legott fölnyilt; belső lapján virító lány-nak arczképe volt látható, melly tökéletesen hasonlított a' fölnyitónak mézsfehér vonásaihoz.

Emmy arczán legnagyobb meglepetés jelei mutatkoztak, a' pesti hölgy hangosan sikolta föl, míg anyja kihívó és fölhevült pillantásokkal méré Emmyt és mellette ülő atyját. A' zajos társaság azonnal lecsöndesült, 's feszült figyelemmel várá e' rejtélyes esemény kifejlését.

„Istenem, ez önnek arczképe! Milly megfoghatlan véletlenség! — szóla folyvást növekedő csudálkozással Emmy.

„Nem véletlenség, mert ezen gyűrű egykor enyim volt,“ — jegyzé meg, anyjának ismételt unszolására a' pesti hölgy.

„Hogyan, ezen gyűrű öné volt?“

„Igen; tizenhat éves koromban kapám ezt atyámtól, azon megjegyzéssel: hogy egykor azon férfinak ajándékozzam majd, ki szivemet és kezemet birandja.“

„És mikor veszté ön el e' gyűrűt?“

A' fiatal hölgy néhány pillanatig hallgatott, keble fájdalmas sohajokat önte ajkaira, 's szemeiből sűrű könnyük gyöngyöztek. Anyja buzditására azonban csakhamar leküzdé némileg keserveit, 's remegő hangon szóla:

„Másfél év előtt atyám Kolozsvárra utazott nagybecsű drágaságokkal, mellyek nagyobb részben egy előkelő menyasszony számára valának megrendelve. Ezen gyűrűt is magával vivé, hogy, mint mondá, legalább arczképem látásával enyhithesse a' hosszas távollétet. Célját azonban nem érheté el, mert utközben,

mielőtt még Erdély határaihoz érhetett volna, társával együtt kegyetlenül meggyilkoltatott!“

„Nagy isten, mit kell hallanom!“

„Szabad kérdezni, kitől kapá ön e' gyűrűt? Ez által nyomába jöhetünk talán a' gyilkosnak, ki anyámat özvegygé tévé, 's engem árvaságra juttatott.“

„Kitől kapám e' gyűrűt? Oh, istenem, hiszen ez jegygyűrűm! Jövendő férjem húzá azt ujjamra!“

„Ön jegyese?“

„Igen, Gödrey Jenő, ki, imé, éppen most közelít hozzánk.“

A' kutnál elkésett fiatal orvos csakugyan e' pillanatban lépett a' terembe. A' pesti hölgy ráemelé szemeit 's e' kiáltással:

„Nagy isten! Móricz! — ájultan anyja karjaiba rogyott.“

Szükséges-e mondanunk, hogy Gödrey Jenő az egykori zsidó orvos, vagyis Móricz; az elájult hölgy pedig Dorner meggyilkoltatott aranyműves egyetlen lyánya, Janka volt? —

VII.

Pest külvárosainak legtávolabb zugaiban több falusias külsejű házat láthatni, mellyek náddal vannak fődve, 's rendesen két szobából állnak, miket konyha választ el egymástól, azonkívül pedig pajta-alaku terjedelmes kamarával is el vannak látva, mikben szalmazsupokon kívül semmi egyéb tárgyat nem szemlélhetni; 's hogy e' házak annál tökéletesebben hasonlítsanak a' falusiakhoz, tehát jobbadán gémes kutak vannak udvaraikban, olly alacsony kávéval, hogy minden évben rendesen egy pár gyermek esik az illy kutakba, melly szerencsétlenség alkalmasint még inkább kedvelteti az efféle kutakat, mert e' házak állandó és ideiglenes lakosai a' lélekismeretet, legtöbb esetben még csak nevéről sem ismerik.

Az illy házak, hacsak lehet, keresztutczák sarkaira építtetnek, hogy szükség esetén a' legkényelmesb utat választhassák lakosai, a' világnak minden része felé. Kik e' házak valódi tulajdonosai, azt csak ritkán tudhatni meg, mert ezen lakhelyek csupán „Lebuj“ nevezet alatt ismertetnek, mellyhez néha sánta, vak, püpos, vörös

lebuj, vagy más melléknév járul, melly a' tulajdonos külsejét jellemzi, 's ez által egyiket a' másiktól megkülönbözteti.

Ezen házakban igen furcsa életrend uralkodik; az első szobában a' háztulajdonos maga lakik családjával, a' hátulsóban pedig bor és egyéb szeszes italok méretnek; de czégér nélkül, nem azért ugyan, mintha jóságuknál fogva czégér nélkül is elkelnének, mikép a' példabeszéd tanítja, hanem azon fontos okból, hogy csak azok jöjenek a' házba, kik annak titkait ismerik, az idegenek pedig mindig távol maradjanak, melly utóbbi czélt azzal is törekszik elérni a' háztulajdonos, hogy minden városi terhet és tartozást lehető legpontosabban teljesít, 's így minden kellemetlen hivatalos látogatást kikerül. Az ideiglenes lakosok nagyobb része hajnal felé tér haza a' munkából, 's legott elfoglalja a' zsúpokat a' kamarában, hol azután gyakran megtörténik, hogy a' már korábban érkezettek igen komolyan zördülnek össze a' lefoglalt helyek miatt. Reggel, azaz délfelé, a' háztulajdonossal számolnak, zsúppénz fejében egyenként egy egy réz-garast fizetnek, 's röviden megalkusznak azon tárgyak fölött, miket a' mult éjjel találtak, vagy isten tudja mikép szereztek! Az alku után jó reggelizés következik, 's a' lakosak egyenként elsompolyognak, és majd könnyű munka, majd közben közben lopás után látnak, hogy alkonyatkor jó zsíros falatozásra térhessenek vissza a' lebujba, mellyet azután rendesen csak mintegy tizenegy órakor éjjel szoktak elhagyni, midőn azután erőszakos házfölverések, 's egyéb illy nagyobb bátorságot kívánó műtételek jönnek munkarendre. Ez többnyire mindennap így megy, 's minden éjjel is, kivévén a' holdfényes éjszakákat, miket csöndes elmélkedésben szoktak eltölteni a' gyönyörű éji madarak, vagy idogálás és kártya közt, ha a' sötét éjszakák meglehetősen gyümölcsöztek. --

Bőjtben, tehát néhány hónap mulva a' főnebbi esemény után, igen vigan folyt a' multság egy illy lebujban. Az éjfélt közel volt már, de a' czimboraság mégsem oszlott el, mert a' hold teljes fényében ragyogott a' tiszta égboltozaton. A' hátulsó szoba lepve volt férfiakkal és asszonyokkal, 's alig lehetett volna már helyet kapni a' földbe ástott czölöpökre szegezett faragatlan lóczákon, azokon kívül pedig széket az egész szobában nem lehet látni, mert fölhevülés esetében bi-

zonyosan fegyverül használták volna azokat egymás ellen a' czimborák, 's ennek elkerüléseül még az asztalok lábai is földbe valának ásva; a' mécses pedig a' füstös mestergerendához valának szegezve, hogy egymás fejéhez ne verhessék azokat az atyafiak, vagy el ne oltassák, 's a' sötétség fátyola alatt életökben kárt ne tehesenek.

Az asztalt minden neme árasztá el a' szeszes italoknak, 's ételek sem hiányoztak, 's az általános mulatozás olly fesztelen vala, hogy evés, ivás, kártyázás, táncz és kurjongás daczára sem történt verekedés, ámbár világosan leheté látni, hogy egymásnak gyakran utjokban voltak az atyafiak. Egyébiránt e' szelidséget talán a' dal okozta, melly, mint sokan állítják, a' legbárdolatlanabb vadembert is megszelidíti. 'S valóban olly irtózatosan dalolt néhány részeg asszony, hogy hangjokkal valóban a' követ is lágyságra indíthatták volna; egy pár koldus pedig olly vigan hegedült, mint-ha legalább is gazdag örökség várakozott volna rájuk.

A' háziur nyájasan forgott tisztos vendégei közt, és lehetőségig emelé kedvöket, mulatságos kalandocskákat beszélve nekik bátor rablókról, és furfangos zsebelőkről, kik úgy szólván a' holdvilág szarvait is leopták, 's kik nem ismertek zárat és börtönt, melly engedni nem kényszerült volna ügyességöknek. Épen illy szívképző előadásba volt merülve, midőn kopogás és háromszoros éles füttyentés hangzott a' kapu felől.

„Bizonyosan az özvegy, ismerem jeladását,“ -- szóla a' czimborák egyike; a' háziur azonban gondos előrelátással jegyzé meg, hogy mégis csak jobb lesz, ha személyesen vizsgálja meg az érkezőt, mielőtt ajtót nyittatna neki, mert most rendkívüli vigyázatra van szükség, miután annyira ment már a' nyomozások czélszerűsége, hogy egy év alatt száz lopásból legalább is három fődöztetik föl.

Ezen épületes és igen nagyhatásu megjegyzése után a' háziur ovakodó lépésekkel távozott a' szobából, 's az előbbi czimbora ismétlé állítását, és e' szókat csatolá még hozzá:

„Ugyan mit hoz az özvegy? Ő ok nélkül nem igen szokott itt beköszönteni.“

„Igaz, — szóla közben egy pohos bortömlő, ki valaha nagyon

jó szolgálatban lehetett, mert alig fért hasától, — Bertók; te ismered az özvegyet, ugyan mondd meg, mért bolondult meg? Most ugyanis igen részvevőleg érzem magamat.“

„Hallgass, részeg csobolyó, nem neked való az afféle történet.“

„Mondja el hát nekünk, Bertók bácsi, — rikácsolá egy lángról arczu banya, kinek szemeit majd kiugrasztá üregeikből a' pálinka, — mert kend bizonyosan tudja, mi pedig nem ismerjük közelebről azon különös asszonyt, 's csak azért nevezzük őt özvegynek, mert nevét nem tudjuk, 's ő maga mondá, hogy özvegy.“

„Érjétek be ezzel, 's ha csakugyan özvegy, úgy bizonyosan bánatában bolondult meg férjének halála fölött.“

„Ha ha ha! én három férjemen adtam már túl, és olly jól érzem magamat, hogy akár ma is fölcsapnék kenddel, Bertók bácsi.“

E' megjegyzést közös hahota követé, 's e' közben az ajtó megnyílt, 's egy száraz némbér lépett be, a' háztulajdonos által nyomban követve. Ezen asszony bizonyosan nagy szenvedésen ment keresztül, 's ólomszinű arca és beesett szemei kétségbehozhatlan jeleit tanusíták a' fájdalomnak, melly belsejét kínozá. Szemei tétozva tekintének szerte, 's azon kellemetlen szuró kifejezéssel birtak, melly leginkább azon tébolyodtaknak szokott sajátja lenni, kik tiszta eszméletöket még nem vesztek egészen el. Fejét 's mellét fekete kendő takará, míg teste egyéb részeit foszladozó és különböző szinekből összeaggatott öltöny födé.

A' nyomornak ezen élő képe magosra emelé fejét, midőn a' szoba közepén megállapodott, 's mintegy keresve jártatá körül meredező szemeit.

„Mi ujság, szép özvegy, — szóla rövid szünet után a' háziur, — talán fölverni való házat szemeltél ki? Vagy valami más jó munkát fődöztél föl a' derék czimboráknak?“

Az asszony hallgatott, 's szemei leirhatlan megvetéssel méregeték az érdemes gazdát.

„Dehogy, — mondá vigyorgva egy alig tizenhat éves lány, kinek minden vonásából száz bélyege világított a' bűnnek és gyalázatnak, — dehogy, bizonyosan férjhez megy, és násznépet szemel ki közülünk.“

„Hallgass, nyomorult, — szóla tompa hangon az özvegy, —

veled nincs szóm, 's veled sincs, te királya a' gazembereknek, ki mások bűneivel hizlalod gyalázatos testedet.“

„Ej, ej, ne neheztelj, szép özvegy, hiszen csak úgy gondoltam, mert különben nem igen szoktad ok nélkül meglátogatni szegény hajlékomat, 's legfőlebb is csak egyenesen a' kamarába sietsz, fáradt tagjaidat megpihentetni.“

„És ki mondá neked, hogy most ok nélkül léptem át bünfészked ocsmány küszöbét? Eddig prédára utasítottalak, mert boszút esküdtem a' becsületes emberek ellen, kiknek egyike engem mindenemtől foszta meg; de most körmeim közé került azon gaz képmutató, 's én megboszulhatom magamat rajta, és azután semmi gondom többé arra, hogy bűneidet és pénzedet szaporítsam. Utolsó munkám lesz az, mellyen most dolgozom.“

E' szók után ismét keresni látszottak szemei valakit, mi az iszonyu pipafüstben csakugyan nem csekély föladat vala. E' közben a' dözsölő asszonyok egyike csodálkozva szóla a' többihez:

„Milly okosan beszél! Alig hinné az ember, hogy bolond.“

„Oh, — jegyzé meg egy másik, — csak a' holdnak utolsó negyede alatt szokott örjöngni, mert mondják, hogy azon időben érte őt azon csapás, melly miatt megtévelyodott.“

Most meglátá embereit az özvegy, és parancsoló hangon szóla hozzájuk:

„Bertók, Jakab, emlékeztek-e azon éjjelre, mellyben — mellyben —“

„Mellyben Józsefed megégett?“ — egészíté ki a' megszólított férfiak egyike.

„Igen.“

„Hogyne emlékeznénk, hiszen legalább egy egész hétig folyvást csak arról, és rejtélyes eltűnésekről beszéltek valamennyi lebujban az atyafiak.“

„Megismernétek-e még azon embert, kit akkor velem tanyánk felé láttatok menni?“

„Szemeink élesebben látnak éjjel mint nappal; reményljük tehát, hogy meg fogjuk őt ismerni.“

„Jól van. Akartok fejenként száz forintot kapni?“

„Meghiszem, hogy akarunk!“

„Tehát holnap reggel tíz órakor várakozzatok rám a' hidnál.“

„Nappal?“

„Igen; olly helyre foglak titeket vezetni, hol fél órai beszélgetés után a' száz forintot meg fogjátok kapni.“

„Minden veszély nélkül?“

„Igen.“

„És hová fogunk menni?“

„Azt majd holnap reggel a' hidnál mondom meg.“

„Ott leszünk!“

Az özvegy e' szók után a' szobát azonnal elhagyá, és a' lebuj érdemtelen czimborasága sokáig törte még fejét azon, hogy ugyan milly tervet forralhat agyában a' rejtélyes özvegy. —

VIII.

A' lebuj disztelen falai közül lépjünk egy fényes terembe, mellyben mindent láthatni, mit a' fényűzés a' kényelem előmozdítására teremte; szőnyegek, tükrök, kárpitok, legujabb divatu butorok, 's ezüstedények tűnnek mindenütt a' belépő szemeibe, 's akaratlanul is azon eszmét költik agyában, hogy e' pazarfénynek közepette, ha boldogság nem is, mert ezt kincsözönnel sem vásárolhatni meg, de legalább elégtelenség úté föl tanyáját; azonban, tekintünk figyelmesen körül e' csillogó teremek egyikében, és sajnosan fogjuk tapasztalni, hogy az elégtelenség szelid szelleme épen nem választá azt magának lakhelyül.

A' selyem-pamlag dagadozó párnáin, divatos pongyolába öltözve, egy éltes asszony 's egy fiatal hajadon ül, és előttök hiában párolog el a' jó illatu reggeli a' csinos kis asztalon.

E' két hölgy: Dorner aranyműves özvegye, és egyetlen gyermeke, Janka.

Az anya homlokát emésztő gondok redőzik, a' lyánynak arczeit mély bánat forró könyűi áztatják. Darab ideig némán ülnek egymás mellett, az anya többször öleli meg lyányát; de a' szeretet és bizalom e' jelei sem képesek a' hajadon tekintetét fölvidítani.

Ekkor szobalyány lép be, 's néhány szót sug az asszonynak. „Jól van, — mondá erre Dornerné, — vezesd őket a' mellék-

terembe, 's ha csöngetek, azonnal bocsásd be. A' reggelit kiviheted."

„Értem."

„Az orvos uron kívül más látogatót nem fogadunk el."

A' szobalyány távozott, 's anya és lyány ismét egyedül maradtak. —

Pillana'nyi szünet után Janka letörlé könyűit, és benső fájdalom kifejezésével szóla anyjához :

„Kedves anyám, tehát csakugyan végre akarod szándékozni hajtani?"

„Igen, gyermekem, — felele határozottan az anya, — e' bizonytalanságban teljességgel nem szabad többé maradnunk, 's meg kell győződnünk ezen szomorú ügy tulajdonképi helyzetéről."

„De mikép várhatsz szerencsés sikert olly eszközöktől, minőket segélyre használni szándékozol?"

„Az isten tisztába vezérlendi tétovázó lépéseinket, habár posványos uton kell is ezen cél felé haladnunk."

„Meglátod, jó anyám, hogy Jenőt tisztának fogod találni, 's ezen újabb gyanakodással csak sérted őt."

„Adja isten, hogy állításod teljesüljön, 's gyanumat, az anya aggályos gyanuját, örömet megbocsátandja az, ki azt keblemben felkölté."

„Oh anyám, hiszen ő már Füreden tökéletesen igazolta magát. Emmy iránt azért érze vonzalmat, mert hideg bánásmódom által azon tánczvigalomban, mellyen utolszor láttam őt, sértve érzé magát, és méltán, minthogy a' fény és szokatlan kitüntetés, párosulva azon megvetéssel, mellyet ott iránta mindenki tanusított, szemeimet elvakítá."

„Mért hagyá el tehát Pestet bucsúszó nélkül?"

„Jöhetett-e hozzánk, miután atyja megátkozá őt, 's minden vagyonából kitagadá, te pedig a' szegény orvos előtt bizonyosan ajtót zártál volna? Nem volt-e természetesb, hogy azonnal elutazott, 's külföldön hitükre tért, és vagyont törekvék magának szerezni? Én megbocsátám hütlenségét, mellynek nagy részben magam valék oka, 's örömmel karolám ismét keblemre a' megtértet, miután Emmy és atyja eltávoztak, 's Jenő megbánás őszinte kö-

nyüivel jelent meg előttem, és nyíltan kimondá hirtelen eltávozásának és uj frigyének okait. Oh, anyám, feledd tehát te is a' történeteket, és fogadd fiadnak Jenőt, ki most már keresztény 's a' szegénység bélyegét is leölte magáról, melyet te mindig olly nagy akadálnak tartottál."

"Kedves lányom, én boldogságodat mindenek fölött szíven viselem, 's épen azért nem szabad egész jövőödöt gondatlanul kockáztatnom, 's minden körülményt szigoruan megvizsgálni tartozom. Jenő azt mondá, hogy a' párisi játékasztaloknál, mikhez végső kétségbeesés vezérlé őt, nyerte vagyonát, 's hogy a' szomorú emlékü gyémánt-gyűrűt szinte Parisban vásárlá. Én hitelt adék ezen állításnak, nem annyira benső meggyőződésből, mint, hogy sürgető kívánatodnak engedjek."

"De ugyan mért lehetne szava igazságában kételkednünk? Nem valószínű-e, hogy a' gyilkos Franciaországba szökött, minthogy nagybecsü prédáját itt, a' hazában, áruba bocsátani nem merészlé, hol ez könnyen fölfedeztetésére szolgáltatott volna alkalmat?"

"Örömet megengedem, hogy ez valószínű, de mégis nyugtalanító marad azon körülmény, hogy Jenő nem tudja megnevezni az aranyművest, vagy ékszerárust, kinél a' gyűrűt Parisban vásárolta."

"Oh, anyám, ugyan kérdezzük-e mi a' házaló nevét, kitől valamit vásárolunk?"

"Igaz, mi azt nem kérdezzük, és Jenő is azzal menti magát, hogy illy házalótól vette a' gyűrűt, a' vendégfogadóban, melyben tartózkodék; de tudjuk egyszersmind, hogy ismeretlen házalók nem igen szoktak illy nagybecsü árukkal jární."

"Hátha épen maga a' gyilkos volt az áruló?"

"Az épen olly valószínűtlen, valamint nem valószínű az, mi-kép a' magyarországi gyilkos olly jártas a' francia nyelvben, hogy Parisban házalói szerepet játszhatott volna."

"Tehát eladhatta a' drágaságokat valamelly párisi orgazdának, vagy isten tudja, hányadik kézben fordultak azok meg már akkor!"

"Kedves gyermekem, te kifogyhatlan vagy mentő okaidban, 's én nem akarok veled vitázni; de azért szándékomtól nem ál-

lok el, 's habár a' gyürü történetének fölvilágosításában megnyugszom is, mégsem hagyhatom szoros vizsgálat nélkül azon újabb és igen súlyos vádat, melly Jenő ellen emeltetett."

„És miből áll tulajdonkép ezen vád, mellynek pusztá megemlítése is kimondhatlan kínokban tölteté velem a' mult éjszakát?"

„Meg fogod hallani."

„És miért nem közléd velem tartalmát mindjárt tegnap?"

„Nem akaralak előre nyugtalanítani, gyermekem, 's azonkívül váratlanul kívántam meglepni Jenőt, kit szives indulatodnál fogva talán még előre tudósítottál volna a' készülöben levő jelenetről."

„Oh, anyám, e' bizalmatlanságod fáj!"

„Csöndesülj, gyermekem, én ismerem az emberi szívet, 's tudom, hogy első, tiszta szerelme tárgyaért mindent képes fölládozni a' hölgyi kebel."

E' párbeszédet ismét rövid szünet követé. Végre, az ajtó megnyílt, 's Jenő belépett. Arczáról minden nyoma eltűnt a' komorságnak, 's csak néha' lehete rajta némi szórakozottságot észrevenni, mi utolsó küzdése vala már elszunyadásra hajló lélekismeretének, 's mellyet teljes erővel leküzdeni törekvék.

Nyájasan üdvözlölvén a' hölgyeket, helyet foglalt, 's egy pár közönös beszédfordulat után némi ünnepélylyel szóla az anyához:

„Betegeim száma szaporodik, 's szép kocsim és deli lovaim a' magasb köröket is kezdik már számomra megnyitni, hová tanulmányaim által ezelőtt nem juthattam. Van tehát orvosi hírem, van vagyonom, 's mégis késik ön engem Janka kezével boldogítani, miután ezen kincsért atyám vagyonát, 's mi több, szeretetét is fölládozám hitem megváltoztatása által?"

„Csak kevés pillanatig legyen ön még szives várakozni, és azonnal határozott választ fog ön tőlem nyerni."

E' szók után az anya csöngetett, Janka elhalványult, Jenő némi idegenkedéssel tekinté a' két hölgyre, 's a' terem középajtaja megnyílt, és két férfi kíséretében egy asszony lépett be, kik után a' szobalyány az ajtót azonnal ismét betevé.

IX.

Ugyan e' napon, 's talán épen ezen órában, a' gazdag Dávid zsidó szállásán nagy élénkség uralkodék; számos zsidó járt ki' és be, 's a' jövők pénzt hoztak, a' távozók pedig árukat, kötelezvényeket, mellyek nevökre irattak át, és statuspapirosokat vittek magokkal, majd aggályos, majd furfangos és örvendező arczkifejezést mutatva, mikép tudniillik nem igen kedvező, vagy nagyon nyereséges vásárlást véltek tenni. E' közben fajok szokott kíváncsiságával csevegtek és okoskodtak az udvaron és ház előtt azon okok felől, mellyek Dávidot vagyonának ezen hirtelen és egészen váratlan elharácsolására birhaták.

„Talán bukás felé közelít a' gazdag öreg Dávid.“

„Mit gondol ön! Hiszen nincs közöttünk oly vigyázó és fukar ember, mint ő.“

„Hja, a' szerencse forgandó, 's vannak példáink, hogy erősebb fákat is gyökerestől sodrott ki a' szélvész.“

„Inkább azt hiszem, hogy valamelly nagy uralkodói kölcsönben akart részesülni, tudván, hogy effélék által hamarabb gazdagulhatni meg, mint a' mi aprólékos tözsérkedéseinkkel. Van az öreg Dávidnak esze!“

„„Nekem pedig más jut eszembe.““

„Ugyan mi?“

„Kíváncsi vagyok.“

„„Azt mindnyájan tudjuk, hogy fia, Móricz, keresztény válásra tért.““

„Igen, 's bizonyosan nem is fogja őt megáldani Izrael istene!“

„Fü fog ajtaja előtt nőni!“

„„Azt is tudjuk, hogy Dorner özvegyének egyetlen gazdag lyányát önül akarja venni.““

„Ugy van, de e' házasság bizonyosan boldogtalan fog lenni.“

„Legalább gyümölcsöző bizonyosan nem leend, mert a' hittagadónak életforrását átok szokta kiszáritani.“

„„Ez mind helyes, de hallják csak tovább. Ezen házasság még mindig halad, 's teljességgel nem bir létre jöni. Én tehát azt gondolom, hogy az öreg Dávid maga is keresztvzire készül, hogy fia szerencsáját előmozdithassa.““

„Oh, ugyan minő gondolat ez! Hiszen megátkozta fiát.“

„Igen, de nincs több gyermeke, 's mit nem tesz az ember egyetlen fiáért, kivált, ha illy roppant vagyonnal bír!“

„Jobban ismerem én Dávidot. Olly buzgó zsidó ő, hogy bátran a' legjobbak nyomdokába léphet, 's meg vagyok győződve, hogy inkább ezer halált kész elszenvedni, mintsem hitehagyott fiának megbocsátana.“

„De ugyan mi lehet mégis tulajdonképi célja?“

Igy okoskodtak a' vásárló zsidók, 's ámbár nem bírták kitalálni Dávid e' tettének valódi okát, annyiban mégis tisztába jöttek egymással, hogy csak igen rendkívüli esemény bírhatá a' kapzsi zsidót illy tetre, melly mindenesetre kárával járt, miután a' gyors eladás következtében, áruinak és írásainak valódi becsét nem is követelheté.

A' déli órák közeledtével a' zsidók távoztak, 's Dávid egyedül maradt Áronnal, kihez, miután az utcaajtót bezárta, így szóla:

„Áron!“

„Parancsolj, uram.“

„E' pénzt aranyra fogod fölváltani.“

„Igen, uram.“

„A' szállásbért fél évre kifizeted.“

„Jól van.“

„Mikor mehetsz már az uti levélért?“

„Holnap reggelre biztattak.“

„Nincs már semmi végezni valód?“

„Nincs.“

„Tökéletesen kész vagy az utra?“

„Igen, uram.“

„Áron, te mindig hü szolgám voltál.“

„Te pedig érdemem fölött jó, uram.“

„Bizom is benned, 's reménylem, hogy utolsó kívánságomat is híven fogod teljesíteni.“

„Utolsó kívánságodat? Oh, uram, elijesztesz e' szörnyű szókkal!“

„Ne szakaszd félben beszédemet. Régóta ismersz már, 's tapasztalásból tudhatod, hogy a' legnagyobb hegyet is könnyebben elmozdithatod helyéről, mint engem határozatomtól. Figyelj tehát.“

„Hallom, uram.“

„Iparkodni fogsz, hogy engem fiam minélelőbb látogasson meg; természetesen csak későn este, mert nappal szégyenlené meglátogatni a' vén zsidót, 's talán magam is átallanám hajlékomba bocsátani a' hitehagyott és elátkozott fiut. Mihelyt ő házamba lép, te azonnal távozol vagyonommal, 's Pestet rögtön elhagyod. Tízezer forint a' tied, azzal boldog lehetsz Angliában, hol a' zsidót is becsületes embernek tekintik. A' többi pénzt az angol bankba adod, kamatjairól külön írásban rendelkeztem, melly pesti hitsorsosink javára pecsét alatt őriztetik már az illető helyen. Esküdjél, hogy mind ezt hiven és pontosan fogod teljesíteni.“

„Az istenre kérlek, uram, mi sötét gondolat szállá meg lelkedet? Mit határozottál magadról? Nyomorban akarsz itt egyedül maradni?“

„Napjaim meg vannak számitva, én nem utazom veled, 's szükségét mégsem fogok szenvedni.“

„Megkövesült vonásaidból irtózatot szándékot olvasok; oh, uram! gondold meg, hogy egyetlen fiad ellen dühöngesz, kit karjaimon láték fölserdülni; gondold meg, hogy elhunyt hitvesed utolsó szava is esengve köté szivedre egyetlen fiának boldogságát. Uram, ha nem akarsz is a' vétkesnek megbocsátani, legalább boszút ne forralj ellene, mert ő csakugyan vérednek vére maradt, habár más szókkal imádja is a' mindenható örök istent!“

„Áron, köszönd eddig tapasztalt hűségednek, hogy ezen mérész szavaidat megbocsátom. Örült vén ember, azt gondolod, hogy saját véreemben akarom megfürösztetni kezeimet? Azt gondolod, hogy fiamat meg akarom ölni, csupán azon multságért, hogy azután bezárjanak, 's néhány hónap múlva fölakasszanak? Csatlakozol, jó öreg, én nem fogom fiamat megölni.“

„És mégsem akarsz velem szándékozni világosan tudatni?“

„Nem.“

„Oh, uram, hallgasd meg hű szolgád kérését, engedd, hogy nálad maradhassak, vagy kövess engem.“

„Utolszor kérlek, akarsz-e engedelmeskedni parancsomnak? Vagy azt kívánod, hogy elűzzelek magamtól, mint hálátlan ebet, 's utolsó kérésem teljesítésére idegen embert keressek, ki megcsaljon és kikaczagjon?“

„Uram, ne szólj illy sértő hangon hü szolgádhoz, legyen minden kívánságod szerint, én engedelmeskedem.“

„Még egyet, Áron.“

„Parancsolj, uram.“

„Fiam hitváltoztatása sok ellenséget szerze neki, mondd meg tehát neki, hogy fegyveresen jöjjon, mert különben baj érhetné őt ezen elhagyatott utcákban.“

„És ha szavaimra nem hajlanék, 's nem akarna eljöni?“

„Ugy mindennap megujtrod nála az ostromot, 's végre talán mégis rászánja majd magát, hogy atyját még egyszer megtekinti.“

„Jól van; de mégis, kérlek, uram —“

„Hallgass, tolakodó vén ember, 's teljesítsd parancsomat.“

Áron sohajtva távozott, Dávid pedig magosra emelé ég felé karjait, 's indulatosságtól remegő ajkait e' szókra nyitá meg:

„Köszönöm, Izraelnek hatalmas istene, hogy visszaüzéd hazájába a' hitehagyott rossz fiut, 's kérlek, az igaz hívőnek buzgó fohászával kérlek, engedd atyai átkomat pontról pontra, börtürről börtüre teljesülni!“

X.

Midőn az aranyműves özvegyének fényes teremét elhagytuk, két férfit és egy asszonyt láttunk abba a' szobalyány által bocsátatni, 's most sietünk hozzájuk visszatérni, mert azóta bizonyosan elég ideje volt a' társaságnak, a' csodálkozás és meglepetés érzelmein átesni. Előbb azonban vessünk mégis futó pillantást a' cselekvő egyénekre, 's csak azután figyeljünk majd szavaikra.

Mindenek előtt a' jövevényekre fordítsuk szemeinket.

Az asszonyban azonnal az ugynevezett özvegyre ismerünk, kit a' lebujban láttunk, 's ki a' fiatal orvost egykor éjjél tájban beteghez vezeté; a' férfiak pedig ugyanazok, kikkel a' kertek közt találkozott azon éjjel Móricz, vagy most már Jenő.

Az asszony sovány és halvány arcán, valamint besüppedt szemeiben is, csupán boszuvágy jelei mutatkoztak, egyéb kifejezésre egészen alkalmatlannak látszott lenni lelke. Ruházata sze-

gényes, de tiszta volt, 's igen kedvezőleg különbözött a' két férfitől, kik piszkos rongyokba voltak burkolva, és arczaikon mértékletlenség sötétvörös tüze lángolt. Szemeiket bután mereszték a' pamlagon ülő hölgyekre, 's majd ismét Jenő felé fordultak, ügyetlenül hordozva föl és le kezeiket, miknek nem birtak állandó nyughelyet találni. Egyébiránt minden mozgásukból ollyasmi tűnt ki, mintha nem igen jól éreznék magokat e' helyen, 's mintha attól tartanának, hogy az ígért jutalom helyett elárultatás várakozhatik itt rájuk, melytől, öntudatuknál fogva, természetesen nagyon irtóztak.

Janka rémülve vonult a' pamlag szögletébe, 's majd a' félelmes külsejű férfiakra, majd ismét Jenőre emelé gondterhes szemeit, mintha ezen utóbbinak arczáról megnyugtató biztatást reménylene olvashatni, hogy nincs mitől félnie, hogy karjai minden vész ellen hatályosan fogják őt ótalmazni. Vére szive felé tolt, majd ismét arczába szökkent, 's keble feszülten emelkedék, annyira megragadá fölizgatott kedélyét e' rendkívüli és rá nézve egészen váratlan jelenet, melyet teljességgel nem birt magának megmagyarázni, miután távolról sem képzelheté, hogy ugyan mikép lehetne Jenő illy söpredék emberekkel olly összeköttetésben, hogy ezek szorosb viszonyairól némi fölvilágosításokat adhatnának. Ő tehát előre meg vala győződve, hogy valamelly ármányos csalás van itt szőnyegen, mellynek titokteljes rugójához a' kulcsot nem birta ugyan föltalálni, de mégis Dávidnál, Jenő atyjánál, vélte azt kereshetni, ki, mint hivé, talán vakbuzgalomból törekszik fia boldogságát gátlani, ámbár egyébiránt szelid kedélye borzadt azon puszta gondlattól is, hogy az atya saját gyermekének üdvét lerontani akarhatná, melyet saját boldogságának csorbitásával is előmozdítani tartozik. A' szerető hölgy bizalomteljes elmélkedései és reményei azonban tetemes csorbát nyérének, midőn szemei másodszor fordultak Jenőnek arczára.

A' fiatal orvos arczsine ugyanis annyira elhalványult, hogy csaknem egészen ólmos árnyéklat terült el rajta. Arczizmain görcsös rángás futott keresztül, melly hamar elmúlt ugyan, de mégis olly kísértetes és visszariasztó kifejezést hagyott maga után, hogy

tétovázó fénytelen szemeire nem leheté borzadály nélkül tekinteni, mellyek zavarodva keresének nyughelyet, 's mégsem bírták azt sehol föltalálni, és olly gyorsan fordultak ismét másfelé, mintha mindenütt valamelly borzasztó látvány merülne föl előttök. Homlokára nehéz verejtékcseppek toltak, 's midőn azokat kezével letörlé, akaratlanul összeborzadott, mert ugy tetszék neki, mintha valamelly halottnak jéghideg keze simulna égő fejéhez, 's a' gondolatokat is megfagyasztani iparkodnék agyában, mellyek, gyorsan váltva föl egymást, irtózatossá rémképekké alakultak, 's szívét olly görcsösen szoriták össze, hogy vérének forgását csak egyes görcsös dobbanással jelenték üterei, 's idegei legyőzhetlen meredségre feszültek. E' változás egyetlen pillanat müve vala, 's annak eltelése után azonnal uralkodni törekvék a' keblét marczangoló iszonyu vihar fölött az orvos, melly mesterségben igen nagy gyakorlottsággal bírt. Gondolatai tisztább rendezetben kezdének forgani, 's tervet koholtak, mellyel a' vészt kikerülhesse, mit azon asszony hozhatna fejére, kit szunyadó lélekismerete első pillanatra mindjárt megismert. Ajkaira tehát mindenek előtt mosolyt iparkodék erőtetni, mintegy csodálkozását akarván ez által kifejezni, hogy kedvesének finom műveltségü anyja illy embereket bocsát fényes teremének drága szőnyegére; ámde ezen mosoly annyira ellenkezett arczának egész kifejezésével, hogy vonásait koránsem szelidítheté meg, hanem még inkább eltorzítá, és lelkének félelmes küzdését még sokkal láthatóbbá tette. 'S épen e' mosoly okozá, hogy Janka remegve szoritá szívéhez kezét, és alig tudá lelkét a' gyanakodás ellen ótalmazni; anyja ellenben most már csaknem tökéletesen meg vala győződve, hogy Jenő tisztátlan utakon járt, ámbár, lyánya érdekében, forrón ohajtá, hogy bár ne teljesülne félelmes sejtése!

E' közben szemeit folyvást Jenő arczán tartá, 's minden legkisebb változására olly áthatólag figyelt, mintha lelkének legmélyebb rejtekéből akarná gondolatait kiolvasni. Jenő iszonyodva kerülé e' szuró tekintetet, melly izzó parázs gyanánt égeté arczát, 's Jankára fordítá szemcét; de a' bánatteljes hölgynek szomorú arczkifejezése ellenállhatlanul rendíté meg szívét, mert Jenő féktelen 's hidegen számoló vágyai daczára is csakugyan szeretettel függött rajta, mit

csak azóta tanult voltaképen megismerni, mióta tapasztalá: milly gyöngéd önfeláldozással függ rajta ezen tiszta szüzi sziv vonzalma még azon gyanusító történet után is, melly Füreden napfényre jött; 's midőn még hűtlenségét is megbocsátá neki Janka, akkor csakugyan némi jobb érzés kezde keblében ismét föltámadni; de a' mi a' mindennapi életben olly gyakran ismétli magát, az itt is teljesült: ki egyszer valódi rosznak engedé át magát, az ritkán bír elég erővel, hogy a' jónak elhagyott ösvényére ismét tökéletesen visszatérhessen. Jenő lelkének mélyében folyvást uralkodó maradt tehát a' gonosz vágyak befolyása, és ő nem birta Jankának fájdalmas és mégis olly kimondhatlanul szelid tekintetét kiállani. Ismét tovább emelé tehát szemeit, és — azon asszony pillantásával találkozott, kinek csak egyetlen gondolata volt, 's ez véres boszút lehetett a' gyilkos ellen, ki a' hóhér mesterségében kontárkodott, 's megelőzve a' büntető igazságot, a' rablót megölé, hogy lopott kincsével, mellyen két meggyilkoltnak vére piroslott, nagyravágyásának oltárt emelhessen. Nem, e' meredező tekintet Jenő ki nem állhatá, 's félre fordítá fejét; de ekkor a' két zsvány büntől 's kicsapongásoktól szétdúlt vonásaira esének szemei, és lelke összeborzadt, mert akaratlanul azon emésztő gondolat villant föl agyában, hogy ezen rablók talán nem gyilkosok és gyujtogatók egyzersmind, mint ő! Fejét mélyen lehorgasztá tehát, de a' vörös szőnyeg megpillantása csak növelé iszonyát, mert azt hívé, hogy a' meggyilkolt rablónak vére terül előtte el; e' látvány még borzasztóbb vala a' többinél, 's ő indulatosan emelé föl szemeit; de ekkor még magosbra emelkedék irtózata, mert, megpillantván az aranyrájá tükröben saját arczvonásait, borzadva látá, hogy vétkének egész nagysága lángszinekkel van homlokára festve.

E' pillanat veszélyességét fölháborodott elméje daczára is azonnal állatá, 's most már jobban sikerült közönös mosolygása, mint először, mert rögtön azon meggyőződés villaná keresztül lelkét, hogy egész életpályája, minden bűne, és minden eddig kiállott lelkgyötrelme egyetlen csapással semmivé és sikertelenné tétetik, ha most önmagát nem haladja fölül a' hideg tettetés mesterségében.

Egyetlen pillanatnyi visszatekintés a' multakra, meggyőzé itő arról, hogy ügye még nincs elveszve, ha hideg lélekéberséggel

felel a' vádakrá, mellyek ellene hihetőleg föl fognak hozatni; mert azt erősen hivé, hogy a' vádló asszony nem tud semmit az elorzott kincsről, minthogy a' rabló kiküldé őt, midőn e' titkot neki kimondá, mit bizonyosan nem teendett, ha a' némbér is bele lett volna már avatva. Az pedig igen természetes vala, hogy olly tetemes vagyont nem kívánt a' rabló azon asszonynak megmutatni, ki, habár árulás által nem is, de legalább meggondolatlanság vagy fecsegés által ismét megfoszthatá őt attól. E' tekintetben nem igen félt tehát Jenő, a' többi vádak pedig, mellyek ellene támaszthatók valának, koránsem birtak olly súlylyal, hogy elegendő hidegvérűség mellett, megczáfolásuktól különösen irtóznia kellett volna.

Ennek meggondolása után ismét szabadabban kezdte tehát lélekzeni az orvos, 's a' hölgyek gyanujának lecsillapítására, mellynek fölébredése koránsem kerülé el figyelmét, lehetőségig nyugodtan szóla, még pedig franczia nyelven, hogy az idegenek meg ne érthessék szavait:

„Valóban, szinte megijedtem, mert nincs nálam fegyver, 's azt hivém, hogy rablók rohanának meg bennünket. Ugyan mit akarhatnak itt ezen különös külsejű emberek?”

A' hölgyek nem felelhettek e' megszólításra, mert az özvegy, ki magához látszott térni merevült elfásulásából, rögtön egy lépést tön előre Jenő felé, és tompa hangon szóla:

„Orvos ur, ismer ön engem?”

„Nem!” felele határozottan, 's minden tétovázás nélkül Jenő.

„Dehogyan nem, tessék csak kissé visszaemlékezni a' mult farsangra, — folytatá hideg gúnnyal az asszony.

„Valóban nem, — erősíté ismét Jenő, — mi orvosok anynyi ember körül fordulunk meg, hogy teljességgel nem emlékezhetünk minden arczra, főkép, miután mi többnyire betegek körül fordulunk meg, kiknek vonásait a' betegség kisebb nagyobb mértékben mindig meg szokta változtatni.”

„Ej, ej, orvos ur, nem voltam én beteg, hanem beteghez vezettettem önt; én akkor jutalmat ígértem önnek, 's most, isten segítségével, régi tartozásomat le fogom fizetni!”

„Oh, szegény asszony, — mondá nagy nyájassággal Jenő,

hová gondol! Az isten megáldott engem annyival, hogy szegény embertársaimon ingyen is segíthetek.“

„Már az igaz, — viszonzá metsző keserőséggel az asszony, — orvos ur gyökeresen tud gyógyítani, mert nyoma sem marad a' betegségnek, ha ön akarja! De félre a' helytelen tréfával, orvos ur, én önt ünnepélyesen gyilkosság, rablás és gyujtogatás miatt vádolom.“

„Ezen asszony bizonyosan örült, 's meg nem foghatom, mi készül ezen igen sajátságos jelenetből kifejlteni!“ — jegyzé meg erötetett nyugalommal Jenő, ámbár némi belső borzadást teljességgel nem birt egészen elpalástolni.

„Maglehet, — szóla súlyos hangnyomattal 's mély sohajtással a' vádló asszony, — de a' bolondok és gyermekek valót beszélnek.“

„Valóban, nem tudom, mire kelljen e' faggatást magyaráznom, — szóla ismét, csodálkozást tettetve Jenő, 's mintegy kérdészöleg Janka és anyja felé fordult; — ugy látszik, mintha önök előtt ezen különös jelenet épen nem volna váratlan?“

„„Engedje ön ezen szerencsétlen asszonyt szólni, — monda, minden fölindulást elfojtva, az anya, — reménylem, hogy azután minden akadály el lesz háritva, melly ön vágyainak teljesülését eddig gátolá.““

„Oh, ezen áron mindent, a' legörjögőbb kifakadásokat is kész vagyok nyugodtan meghallgatni, — viszonzá színlett örömteljes lelkesüléssel Jenő, ámbár szive le nem csillapitható nyugtalansággal dobogott; azután pedig a' vádlóhoz fordult, és nyájas leereszkedéssel folytatá: — szóljon, szerencsétlen asszony, öntse ki szívének fájdalmait, 's ha segíthetek ön baján, örömet fogom azt tenni, akár mint orvosra, akár pedig mint emberre legyen önnek rám szüksége.“

„Köszönöm, sima orvos ur, köszönöm, — szóla éles gúnynyal az asszony, — 's hallja most, hallják mindnyájan, mit fogok önről mondani. Én beteghez hívám önt, 's ön követé lépéseimet az éjféli 's duló viharoknak daczára, és én áldást könyörgék ön fejére. Bűnös ajkaimról azonban nem hathatott mennybe a' buzgó fohász, 's a' gonosz szellem legyözte önben a' jobb irányt.“

„Csak dologra, dologra, szerencsétlen beteg!”

„Dologra? Jól van. Én egy gyilkos betegágyához vezetém önt, orvos ur, ki olly nyomoru barlangban nyögött, melybe kutyáját sem fogná ön taszítani. Azon gyilkos szörnyen szenvedett, 's minden fájdalmas nyögése véresre sebzé szívemet; úgy van, uram, nekem is van szívem, melyet becsületes ember mérgezett meg egykoron, ki a' szemérmet letörlé arczomról, szívemet, mely nekik mindent föláldozott, lábbal taposá, 's engem közmegvetésének bűnös tárgyává aljasított. 'S midőn minden ember utálattal fordult el tőlem, midőn önmagamtól is pirulnom kelle, 's támasz és segély nélkül, elhagyatva, egyedül állék e' nagy világban, akkor azon gyilkossal ismerkedém meg, kit az emberiség szinte kitaszíta és számüze kebléből! Ez most már méltó hely tehozzád, gondolám, és keblére vetém magamat a' gyilkosnak, és minden hajszálat hü eb gyanánt őrizém, melyet mindenki büntetlenül rugdalhat. Oh, uram, az illy elvetemült aszszonynak is van szive, 's isten bocsásson meg azon becsületes embereknek, kik édes szavakkal, 's csalfa ígéretekkel lelkünk üdvösségétől fosztanak meg bennünket, és a' bűnnek irtózatossá posványába taszítanak, honnan többé soha nem szabadulhatunk ki, mert a' gyalázatnak homlokunkon égő bélyege, minden becsületes háznak ajtaját örökre elzárja előttünk! Csodálhatni-e azután, ha mély sülyedésünkben szorosan és elválaszthatlanul ragaszkodunk ahhoz, kinek keble részvéttel hajlik felénk, 's ha nem kérdezzük, hogy rablónak, vagy gyilkosnak szive dobog-e azon kebelben? Reményem tehát, hogy nem fognak önök már most semmi rendkívülit látni abban, ha mondom, hogy én azon gyilkost egyetlen reményemnek, egyetlen támaszomnak tekintém e' földön, mert kivüle csakugyan nem volt senkim, kihez bizalommal közelíthettem volna, 's el fogják binni azon állításomat, hogy van talán becsületes hölgy, ki nem remeg úgy férje életéért, mint én azon rabló napjaiért! 'S mégis, mit tett ön, orvos ur! Ön nem könyörült a' beteg szenvedésén, kiben azon pillanatban csak segély után esengő embertársát kellett volna szemlélnie, ön nem könyörült zokogásomon, hanem hideg számolással néhány szót irt papirosra, és engem gyógyszerházba utasított!”

„Szegény asszony, — szóla elég ügyesen elpalástolt nyugtalansággal Jenő, — személyemben minden esetre csalatkozik ön; de azért mégis mondanom kell azon orvos mentségére annyit, hogy valóban nem is tehete egyebet, mint, hogy gyógyszerert irt, és azzal gyógyszerértárba utasítá önt.“

„Igen, uram, én is azt gondolám akkor, mert olvasni nem tudok, 's a' latin rendelvényt különben sem birtam volna megérteni; de a' gyógyszerértárban várakoznom parancsoltak, 's rövid idő múlva poroszló érkezett oda, ki kezeimet hátra kötözé, és engem biztoshoz vezetett, mert ön, mikép később a' törvényes vizsgálatnál megtudám, gyógyszer helyett, körülbelöl ezt írá azon kárhozatos papirosra: „Ezen személy czimborája egy gyilkosnak, kinek hatalmában vagyok most barlangjában, hová gyógyítás ürügye alatt csalattam. Kötöztessék meg rögtön ezen asszonyt, és kényszerítsék, hogy a' biztosokat megszabadításomra vezesse, mert életemet minden pillanatban halálos veszély fenyegeti. Kezem reszket, az istenért, siessenek önök, különben el vagyok veszve!“ — Ezen gyalázatos sorok alá egy köztiszteltü orvosnak nevét írá ön, 's a' remegő kézzel irt sorok valódisága fölött senki nem kételkedett.“

„Igen bonyolódott történet, szinte kíváncsi vagyok a' kifejlésre!“ — mondá Jenő, 's háborgó lélekismeretét mindenkép lecsöndesíteni törekvék.

Pillanatnyi szünet után nagy megindulással folytatá szavait a' vádló:

„Könnyülve folytatom szavaimat, mert látom, hogy elvetemültségem daczára sem süllyedtem még olly mélyen, mint ön. A' biztos, rövid vallatás után, melly alatt mindent makacsul tagadtam, néhány fegyverest vett maga mellé 's parancsolá, hogy tüstént vezessem őket azon emberhez, ki a' tudva levő sorokat írá. Eleinte vonakodtam, 's folyvást csak azt állítám, hogy mosóné vagyok, 's munkára siettem a' város legtávolabb részébe, hol hajnal felé kelle megjelennem, 's hogy az utcán egy ismeretlen férfival találkozám, ki, megpillantván engem, gyorsan azon sorokat írá, 's jó fizetés ígérese mellett kért, hogy mennék hamar gyógyszerértárba, 's az orvosságot hozzam

azon közel házba, mellyre mutatott, hol, mint mondá, személyesen ohajt a' beteg mellett maradni, kinek oldalától az egyetlen fiatal nőcselédet illy késő éjjel nem meré a' távol gyógyszer-tárba küldeni. Mesém azonban csak annyiban talált hitelt, hogy azon házhoz kelle őket vezetnem, hová azon ismeretlen férfi által rendeltetve lenni mondám magamat. Én, tudván, hogy Józsefem ezerszerre inkább ohajt ágyában meghalni, mint törvényszék hatalmába kerülni, a' legvégsőre is elszántam magamat, 's utczáról utczára, egészen ellenkező irányban vezetgetém a' biztost és embereit, majd egészen reggelig. Végre egyenesen kimondám, hogy bizonyosan nem figyeltem eléggé jól a' sötétben, 's hogy teljességgel nem bírom azon helyet föllelni, hol azon ismeretlennel találkoztam, kitől az írást kapám. A' biztos tehát káromkodva börtönbe vitetett, 's reggel tüstént azon orvoshoz sietett, kinek neve a' gyalázatos rendelvénny alá volt írva; ez azonban az egész éjszakát nyugodtan tölté el szállásán, és az egész kalandról egyetlen szót sem tudott, valamint az is azonnal bebizonyult, hogy nem övé az írás, melly szándékosan el vala ferditve. Néhány napi faggatás és vizsgálódás után tehát engem, mivel életmódom iránt nem birtam kielégítő tanubizonyságot előmutatni, mint csavargót a' városhól zsúpon kivitettek, 's az egész történetet farsangi tréfának tekinték, mellyet valamely jó kedvű fiatal ember követett el a' hatóság föllármázására.

„Valóban, én sem bírom azt egyébnek tartani, — jegyzé meg könnyeden az orvos, — a' mi pedig a' kaland előbbi részeit illeti, azokat ön bizonyosan álmodta!”

„Oh, nem, uram! Hallják csak tovább. Este felé ugyanazon sorompónál, mellyen kívül a' gyalázat kocsijáról letettek, ismét visszatértem a' városba, 's mihelyt egészen besötétedett, azonnal Józsefemet sieték fölkeresni. Oh, de milly borzasztó látvány várokozott ott rám! Az ajtót félig elégyve 's félre tolatva lelék; az ágy és láda egészen porrá volt égve, csak egy pár embercsontot lelék, 's néhány darab vasat, miket a' lángok részint megkiméltek, részint nem emészthettek meg. Hallja, uram, az ajtó félre volt tolatva, ön tehát kiszabadult, 's a' csontok az elgyöngült betegéi valának, kit ön meggyilkolt, 's lángoknak adott marhalékul, hogy gáztet-

tének utolsó nyomát is eltörölhesse. De él az örök isten a' mennyben, és napfényre hozza a' bünt!

„Az istenért, Jenő, — kiálta remegve Janka, — szóljon, mindenre, a' mi szent. Kérem önt, czáfolja meg ezen iszonyu vádat!”

„Szóljon, uram, — mondá indulatosan az anya, — mentse ön magát, ha nem akarja, hogy egyetlen gyermekem kétségbe essék!”

Jenő pillanatig habozott, lelke mélyen megrendült az iszonyu vád szörnyü súlya alatt; végre azonban még egyszer sikerült belső biráját legyőznie, 's lehető legnagyobb megindulással szóla:

„Bocsánat, hogy csak pillanatig is némán hagyám vállaimra nehezülni e' borzasztó vádat; de nem bűnös öntudat, hanem csupán határtalan csodálkozás kötö le nyelvemet. Ezen asszony vagy örvöng, vagy meg van vesztegetve, hogy gyalázatot halmozzon fejemre. Hol vannak bizonyítványai, miknél fogva hitelt lehetne adni undok rágalmainak?”

„Ezen két férfi, mint a' vádló mondja, — szóla ünnepélyesen Dorner özvegye, — bizonyítja, hogy látta önt ezen asszonynyal az említett éjszakán a' beteghez sietni.”

A' férfiak esküvel erősíték, hogy első pillanatban tüstént megismerék vonásait.

„Gyalázatos rágalom! — kiálta nagy fölhevüléssel Jenő. — Ki adhatna hitelt egy illy eszeveszett csavargó asszonynak, 's efféle naplopó betyároknak, kiknek szemeiből 's homlokukból csak az akasztófának bélyege vigyorog? És ugyan mi vihetett volna engem arra, hogy egy gaz rablót vagy gyilkost megöljek, ki úgy sem kerülendé el a' bitót?”

„Mi vihetett volna arra téged, drága orvos ur? — szóla dühös kifakadással a' vádló asszony; — mindjárt elmondom. Én tudtam, hogy tetemes kincs van Józsefem birtokában, ámbár ő mindig titkolta azt előttem, 's folyvást állitá, hogy csak pénzt rabolt akkor, midőn az első kettős gyilkosságot követé, mert egy bőr-ládikát mindig gondosan törekvék előttem rejtteni. Midőn József engem pinczénkből kiküldé, az ajtó hasadékán mindent láttam és hallottam; ő gazdagon ajándékozá önt meg, hogy bü-

nös életét megmenthesse, mert a' gyilkos irtózni szokott a' haláltól! Ön elfogadá a' véres ajándékot, de az egészet kívánta birni, és ezért követte el a' gaztettet!

„Gyalázatos rágalom!” — kiálta csaknem fuldokolva Jenő, 's lélekébersége láthatólag csökkenni kezd.

„Tiszta igazság! — folytatá magasztosság hangján az asszony. — Én boszút esküvém fejedre, és eskümet megtartom! Mint fáradhatlan kopó nyomoztalak, 's hála istennek, Füredről visszaérkezésed után csakugyan szerencsésen felföldöztelek, 's kitudám a' gyémánt-gyűrűnek történetét is. Te a' kincset eladtad külföldön, 's a' gyűrűt megtartád, mert az isten úgy akará, hogy legyen eszköz, melly a' gyujtogató, rabló és gyilkos bélyegét gyalázatos homlokra süthesse!”

„Ha ha ha! — szóla görcsös kaczagás közt Jenő, — ismét a' régi mese, ismét azon gyűrű, mellynek történetét már kielégítőleg világosítám föl.”

„Nem egészen, uram, imé itt vannak a' ládika aczél-pántjai, miket a' hamuban leltem.”

„Ha ha ha! Mintha bizony ezek ellenem bizonyítványul szolgálhatnának!”

„Minden esetre, mert a' nagyságos asszony meg fogja azokat ismerni.”

Dornerné megtekinté a' pántokat, de teljes bizonyossággal mégsem lehete meggyőződve arról, hogy azok csakugyan az övéi, ámbár a' vádlónak megható előadása után alig merészle az iszonyu történetet kétségbe vonni.

Ekkor a' bizonyoságul hozott férfiak egyike, Bertók, így szólt meg:

„Mégis csak jó, ha mindent eltesz az ember; midőn ezen asszony tudatá velünk József halálát, én is kimentem a' tudva levő pinczébe, és mindent megmotoztam, hogy ugyan nem találhatok-e egy gyémántot, vagy más valami jószágot, minek hasznát vehetném. A' mint ott kapargattam a' hamuban, tehát imé egy kulcsot találtam, melly olly mesterségesen készült, hogy mindjárt gondolám: talán hasznát vehetem majd valamelly zárnál, mellyet közönséges kulcsokkal nem lehet fölnyitni.”

„Hol azon kulcs?“ — kérdé Dornerné a' pamlagról hirtelen fölállva.

„Itt van!“ — felele a' zshivány, és a' kulcsot rövid keresgélés után átadá.

„Mindenható isten, férjem kulcsa!“ — kiálta Dornerné, 's néhány lépést visszatántorgott.

Janka félörülten sieté anyja gyámolítására, 's akadozó nyelve alig érthetőleg csak e' szókat bírta rebegni:

„Anyám, meghalok!“

Jenő szólni akart, de lélekzete elállott, ajkai mozgának, ámde nem volt annyi ereje, hogy szólásra nyithatta volna meg azokat.

A' vádló asszony halvány arczán kielégített boszú lángja vilant föl, egész alakja magosabbnak látszék, 's szemeiből elaljasultsága daczára is olly érzés sugárzott, mintha elégtételt érezne a' fölött, hogy van még ember e' világon, ki undokabb tetteket követett el, mint ő, 's kire még ő is büszke megvetéssel tekinthet le; 's ezen megnyugtató érzés e' szókat hozá ajkaira:

„Imé, drága orvos ur, megmentém ezen szeplőtelen hajadont ragadozó körmeid közül, 's gáztetteidről az utolsó fátyolt is levonám, és egész meztelenségedben állítottalak föl az érdemlett szégyenköre.“

„Ne örvendj pillanatnyi diadalodnak, ocsmány rágalmazó, — kiálta Jenő, miután hosszas küzdés után annyira erőt vett viharzó indulatán, hogy ismét szóhoz juthatott, — minden körülmény ellenem van ugyan; de én törvényszék elébe hurezoltatlak, 's ott bizonyosan nem sikerülend győzelmed, mert gaz czimboráid vallomása nem fog engem elítélthetni, kinek jelleme mocsok nélkül áll a' világ előtt. Esküm könnyű köd gyanánt fogja rágalmaitok galád tömegét eloszlatni.“

„Törvényszéket emlegetsz, nyomorult gyilkos? — szóla szilárd elhatározottsággal az asszony. — Jól van, ez az, a' mit én ohajtok! Nyíltan ki fogok vallani mindent, 's örömet szenvedem el a' gyalázatos halált is, mert azon megnyugvással fogok meghalni, hogy abban te is osztozni fogsz velem, vagy hóhér kezei által, vagy a' börtön lassan emésztő kínai közt.“

„De ugy nem fogadtunk, — szóla most hidegen, de egy-

szersmind nagy elszántsággal Bertók, — mi csak azon ünnepélyes ígéret mellett jöttünk ide, hogy ezen ügy soha nem fog törvénytörvény-
szék elébe kerülni. Mi nem vagyunk ugyan gyilkosok, de istenem-
re mondom, hogy inkább készek vagyunk tüstént vért ontani
mint — “““

Szavait nem végezé Bertók, hanem társával együtt kést vont elő öltönyéből, és kihívó tekintetét fölvaltva majd Jenőn, majd a' vádló asszonyon jártatá végig.

Ezen elhatározó pillanatban rögtön magához tért merevenségéből Dornerné, 's lyánya karjaiból kibontakozván, pénzt nyujta a' férfiaknak, mondván:

„Itt az ígért díj.““

Azután az asszonyhoz fordult, és csöndesítőleg szóla:

„Hagyja el azon bűnös ösvényt, melyre tévelyedett, 's ha valamiben szükségét szenved, jöjön bátran hozzám, én mindenkor örömet és hathatósan fogom gyámolítani; de a' törvényes keresetről le kell mondania.““

,Legyen, nagyságos asszonyom, — felele rövid gondolkozás után az asszony, — kész vagyok a' szerencsétlen kisasszony becsületét megmenteni, mert hiszem az egy élő istent, 's bizom határtalan igazságában, hogy lesújtó boszújának végső megsemmítő csapását sem fogja ezen elvetemült gyilkos kikerülni, kinek minden lépését ezentul is őrszemmel fogom kíséni. Segélyét azonban nem fogadom el, hanem dolgozom, vagy koldulok, 's boszum folytatásáról és bevégezéséről gondolkodom. Czimborák, menjünk!“

A' két férfi az asszony vezérlete alatt a' teremtet gyorsan elhagyá, 's távozásukkal mázsányi teher szakadt le Jenő kebléről. Szabadabban kezde azonnal lélekzeni, 's néhány mentő szóra nyitá meg ajkait; de az elkeseredett anya tüstént elnémitá őt, szilárd határozottsággal mondván:

„Egyetlen szót sem akarok öntől többé hallani. Nem tagadom ugyan, hogy az iszonyu vádak nincsenek ön ellen teljes tisztasággal bebizonyítva, mert zavaros forrásból származnak; de mind e' mellett mégis minden körülmény annyira, és olly világosan ön ellen tanusít, hogy lyányom kezére többé legkisebb reménye sem lehet, miután mindketten örökké csak a' legemésztebb gyanuval

tudnánk önre tekinteni, mi csak átkos és boldogtalan frigyet szülhetne. A' törvényekhez azért nem folyamodom, mert nincs kezeim közt oly bizonyítvány, melyet tökéletesen meggyőző erejűnek lehetne tekinteni; különben bizonyosan nem kimélném önt, 's nem fognám a' törvény szent igényeit kijátszania. 'S épen ezért, ha csak egyellen szikrája maradt is még önben a' becsületérzésnek, erősen hiszem, hogy ön sem fog törvényes lépésekhez folyamodni, mert, habár elegendő bizonyítványok hiányzása miatt vád alól fölmentetnék is, én soha nem fognám önt tisztának tarthatni. Kimélje tehát szerencsétlen lányom becsületét, és távozzék.“

Jenő még egyszer könyörgéshez folyamodott, de az anya nem hagyá őt szóhoz jutni, hanem megnyitá az ajtót, 's ünnepélyes komolysággal szóla:

„Még egyszer mondom, uram, távozzék, 's többé soha ne mérészelje küszöbömet állépni. Egyetlen gyermekem életére kényszeritem önt, távozzék, 's ne ingerelje a' boldogtalan anya szétzuzott kebelét. Távozzék!“

Jenő indulatosan rohant ki az ajtón, 's Janka eszméletlenül a' pamlagra hanyallott. —

XI.

A' főnebbi esemény után néhány napot szobájába zárkózottan tölte el Jenő, és senkit nem bocsáta magához. Minden kínzó gondolata azon egy érzelemben öszpontosult, hogy nagyravágyása halálos döfést szenvedett. Iliában veszett el élete szebb felénck minden törekvése; hitét elhagyá, atyai átkot vont fejére, gyilkossá lön, 's midőn ennyi áldozattal szerzett szerencsájének telőpontjára vélt emelkedni, akkor kétségbeesve kelle tapasztalnia, hogy az isteni gondviselés már e' földön is lealázza a' bűnt, 's gyakran azon pillanatban dönti össze egész épületét, midőn épen az utolsó követ akarja ráemelni a' rövidlátásu halandó.

Jenőt csaknem örülésre ostromozá azon le nem küzdhető 's meg nem másítható meggyőződés, hogy most ismét azon ponton áll, hol bűnös pályáját futni kezdé; még orzott kincsét is apasztani kezdé már a' fényűzés, melyet czélainak el-

érésére szükségesnek tartott. Terv tervet üze agyában, de minden újabb eszme olly czéltalannak mutatkozott, mint a' korábbiak, 's teljességgel nem birt önmagával tisztába jöni. Gyötrelmeit még azon kínos gondolat is szaporítá, hogy a' meggyilkolt rablónak örjögő kedvese végre mégis törvény elébe idézetheti őt, mitől lelke mélyében borzadott, mert Dornerné előtt ő maga csupán azért említe illy szándékot, hogy az anyát és lyányát ártatlanságáról meggyőzhesse.

Hosszas küzdés után végre, vízbe esett ember gyanánt, szalmaszálhoz kapott, és Jankához hosszú levelet irt, melyben egész szellemi tehetségének megfeszítésével törekvék őt ártatlansága és változhatlan forró szerelme felől bizonyossá tenni. Azután lángoló szavakkal festé szerencsétlenségét, 's mennyre földre esküvék, hogy erőszakos halállal vet véget nyomoru életének, ha szerelme végkép viszonzás nélkül hagyatik.

E' levelet meghitt szolgálja által küldé el, azon meghagyással, hogy egyedül csak Janka kezeibe adja. A' szolga, ki eddig nem is igen merészle fölgerjedt urához szólani, ekkor jelenté egyszerűsmind, hogy az öreg Áron már többször volt a' háznál.

„S mit akart itt?” — kérdé meglepetve Jenő.

„Azt monda, hogy a' tekintetes ur édes atyja kéreti, méltóztassék a' legközelebbi éjjel hozzá menni; de fölfegyverkezve, mert azon távol fekvő utczában nem lehet életveszély nélkül járni.“

„Hah, mért nem adád ezt mindjárt tudtomra! Mihelyt átadtad a' levelet, azonnal siess atyámhoz, és jelentsd, hogy ma este tíz óra tájban el fogok jöni.“

A' szolga távozott, 's Jenő egyedül maradt. Atyjának ezen kívánsága új reménysugárt derite gondolatainak éjjelére, mert hinni kezdé, hogy az agg apában ismét fölébredett a' régi szeretet, 's hogy ennélfogva annak kincseivel új életpályát kezdhet a' nélkül, hogy valamelly gazdag polgárhölgynek kezére kellene szorulnia.

Ezen eszme ismét földeríté sötét kedélyét, és nagyravágyó terveinek újabb szárnyakat kölcsönze, melyek segélyével ismét nap felé röpdöstek merész önző gondolatai. Így teltek el a' délelőtti órák, 's Jenő fölvidulása még magasb fokra emelkedék, mi-

dön visszatért szolgája tudatá vele, hogy a' levelet szerencsésen átadta, 's hogy atyja tíz órakor várakozni fog rá.

„Minden ismét jóra fordul tehát!” — gondola Jenő, 's csaknem bizonyosnak hívé, hogy kedvező választ fog kapni Jankától, ki különben bizonyosan el sem fogadta volna levelét.

Tervezései közben az éj beállott, 's Jenő már épen indulni akart atyjához, midőn szolgája belépett, 's levelet nyujta neki, mondván:

„Dorner kisasszony szobalyánya hozta, és azonnal elsietett.”

A' szolga távozott, 's Jenő legnagyobb örömmel bontá föl a' levelet; derűtségét azonban csakhamar legszönyűbb borzadás váltá föl, miután végig futának szemei a' levélen, melly, mint látszék, igen gyorsan volt írva, és így hangzott;

„Uram! Ön levelét ma reggel elfogadám; mert szeretém reményleni, hogy igazolni fogja magát. Ma délután hat óra után azonban, egészen váratlanul, Emmynek atyja jelent meg nálunk Angliából, egy ismeretlen férfival. Ezen férfinak adta ön el Parisban atyám gyémántjait 's egyéb drágaságait, mellyek egy részét magával hozta a' francia ékszeráros. Emmy atyja nem nyugodott, míg mindennek nyomába nem jött, mert lyánya szenvedését meg akará boszulni, 's egyszersmind kieszközleni ohajtá, hogy kezemet ne nyujtsam olly férfinak, ki — — — nem mondhatom ki azon borzasztó szót, melly bennünket egymástól örökre elválaszt. Holnap reggel törvényszék elébe fogják önt állítani. Vétkezem, midőn ezen tudósításom által önt a' nyilvános gyalázat és büntetés elől elvonom, de reménylem, hogy a' jó isten megbocsátandja e' bűnömet, valamint én szivemből megbocsátok önnek. Janka.”

Jenő tehát ismét a' valóság kopár sziklájára zuhant le merész reményeinek rózsafelhőiből, 's legszönyűbb kétségbeesés martaléka lett. Eleinte rögtön szökni akart, 's pénzét és drágaságait összeszedé; utóbb azonban mégis elhatározá, hogy előbb meg fogja atyját látogatni, mert reménylé, hogy vele kibékülend, 's így kedvezőbb sorshoz juthat majd a' külföldön, hová még azon éjjel szökni szándékozott.

Tíz óra felé tehát, pénzzel 's pisztolyokkal ellátva, szállását elhagyá, hová többé nem is szándékozott visszatérni, és atyjához sietett. —

XII.

Az éj sötét vala, 's a' városház tornyáról rémesen kongott a' vészharang, mert ez volt azon éjszaka, melyre század mulva is borzadással fog emlékezni a' budapesti lakosság. A' jég megtorlódott a' Dunán, 's kiszorítá medréből a' folyamot, melynek hullámai pillanatról pillanatra nagyobb kiterjedésben önték el a' város alantabb fekvő utcáit. Jenő azonban észre sem vevé a' féktelen elem borzasztó csatáját, mert a' keblében dúló vihar minden érzékeit elfoglalá.

Lépéseit kettőzteté, 's növekedő gyorsasággal közelíte azon házhoz, melyben atyja lakott. Az egész utca néptelen volt, mert a' lakosok részint biztos helyre menekültek már, részint pedig kiköltözésre készültek házaikban, miknek pinczéiben több lányi magosságra emelkedett már a' víz.

Atyja kapujában rögtön egy beburkolt férfi ragadá meg mellett, 's jobbában kést villogtatva, mély hangon szóla:

„Pénzedet, vagy életedet!”

Jenőt e' várallan megtámadás annyira megzavará, hogy minden küzdés nélkül rögtön pisztolya után kapott, 's a' megtámadót mellbe lövé.

„Köszönöm, Izrael istene! — hangzott most Dávid szava, — meghallgatád átkomat, 's apagyilkossá tevéd a' hitehagyott fiut.”

E' szók után messze veté el magától a' kést, és halva rogyott fiának lábaihoz.

Mindez egyellen pillanat műve volt. Jenő magánkívül kapott fejéhez, vére szíve felé tolt, 's szemei rémesen meredeztek ki üregeikből. Futni akart a' borzasztó tett rémes színhelyéről, de lábait mázsányi súlylyal érzé a' véres földhöz bilincseztetve, 's nem mozdulhatott ki helyéből. Kiáltani akart, de torkát ellenállhatlan görcs szorítá össze, 's nyelve mozdulatlanul tapadt forró ajkaihoz. Most lépéseket halla közelíteni, 's az élet szeretete ellenállhatlan erővel ébredett föl benne. A' lépések gyorsabbultak, 's már egészen közelében hangzottak. Még egy percz telt ezen iszonyu helyzetben, 's ekkor két emberi alak jelen meg az atyagyilkos mellett, 's négy kar emelkedék megragadására. E' pillanatban elhagyá me-

revültsége Jenőt, 's ő a' nyílt ajtón villámgyorsan a' házba rohant, de a' két üldöző nyomban követte őt. Az udvarból a' konyhába, 's onnan az egyik szobába futott; ámde alig lépte át a' küszöböt, midőn üldözői már nyakon ragadák őt.

A' szoba sötét volt, 's Jenő nem ismerheté meg ellenségeit.

„Ledöfjem őt?” — szóla most durva hangon az egyik.

„Megállj! — viszonzá tompa hangon a' másik, — előbb meg kell tudnia, hogy ki küldi őt pokolba.”

Jenő borzadva ismeré meg azon asszony hangját, ki őt olly kérlelhetlenül üldöze, mióta szerelmesét, József rablót, megöle.

„Tartsd őt erősen, Bertók, — szóla ismét a' boszuló asszony, — hogy ártalmunkra ne lehessen, mert ravaszságát csak gáz-sága haladja meg. 'S most halld az utolsó emberi szózatot, irtóztos gonosztevő! Szerencsétlen mátkádat nem akarám a' közönség beszéd tárgyává tenni, 's nem hurczoltalak törvényszék elébe; de nem volt szabad életben maradnod, mert öldöklő lehelleted még számos áldozatot mérgezhetett volna meg. Minden este fáradhatlanul örököttem tehát ajtód előtt ezen hü czimborámmal, 's hála az igazságos istennek, ma csakugyan hatalmam-ba kerültél! Bertók, vérét ne ontsd ki, mert megmérgezhethné tagjaidat. Itt e' kötél, fojtsuk meg; de gyorsan, hogy végső imára se nyithassa meg mérges ajkait!”

„Irgalom!” — kiálta Jenő, 's tagjait halálos borzalom remegteté meg.

Könyörgése nem hallgattatott meg; a' boszuló asszony óriási erővel ragadá meg karjait, 's Bertók a' kötelet nyakába veté. E' küzdés közben a' pincze ajtajára léptek, melly alól viznek zuhogása hangzott föl.

„Megállj! — kiálta most az asszony, — itt pincze van. Tasszitsuk a' vízbe. A' halálnak ezen neme még borzasztóbb!”

E' szók után a' pinczeajtót fölnyiták, 's Jenő a' gyorsan emelkedő hullámok közé zuhant.

„Siess, czimbora! — szóla ekkor nyugodtan az asszony, — mert a' viz mindjárt a' szobába nyomul. Szabadítsd meg magadat. Én itt maradok, 's még egyszer megölöm ezen irtóztos embert, ha a' viznek hatalmát is ki tudná játszani.”

Bertók elsieltett, 's a' boszuló asszonyt egy pár óranegyed mulva, a' vizár betóduló hullámai terhes életétől megmenték.

* * *

Áron a' vész után meglelé urának holttestét, a' boszuló asszonyéval 's Jenőével együtt, 's azonnal világosan érté Dávidnak rejtélyes szavait. Az utolsó magyarázatot pedig Jankától kapá, ki egy pár hónap mulva szinte megszabadult kínos életétől. Áron néhány hétig tartózkodott még a' szomszédházban, 's azután az országot elhagyá. Általa jött napfényre e' történet, melyet féktelen nagyra-vágyás bonyolított, és tulfeszített vakbuzgalom 's boszuvágy oldott meg. —

FERKÓ CZIGÁNY.

SZEMERE MIKLÓSTÓL.

Ferkó cigány fejrázva jár,
Mert, haj! kimúlt a' barna pár.

Kató kimúlt a' borszivacs,
Árván sírnak: kancsó, kulacs.

De kél im' a' nyögő zene,
Indul a' nép a' sír fele.

Ferkó haját szaggatva lép
Vörös mellényt darabra tép.

'S közelg közelg a' bús zene,
'S a' gyászszereg a' sír fele.

Ferkó elordítja magát,
Csikorgatja fehér fogát.

'S bús-nyögdelőn immár a' nép,
A' sír köré 's fölébe lép.

'S a' mint a' gyászkötél zörög,
Göröngyzápor búsán dörög,

Ferkó nem bír dühével már,
A' szemgolyó rángatva jár.

'S a' földre dől ájultan im,
Nincs élet holt idegjein.

Jaj, tán a' szív repedve meg!
Ah nézd, szegény nem is piheg.

Most felszökik hörcsök gyanánt,
Oldalba rüg három cigányt.

'S meredten a' mély sirba néz,
Kinozza őt kétség'b'esés.

'S párduezként a' sirnak rohan,
Mentné a' nép, de hasztalan.

'S tán szánod őt jó olvasó,
Hogy sirba dőlt a' bús bohó?

Ferkót ne féltsd! ügyes szökő,
A' sirgödört — átszökte ő.

MAGYAR ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI

FRANKENBURG.

VI. FÜZET.

TARTALOM.

- Frankenburg: Két hölgy.
Tárkányi Béla: Máté Gyilkos (néprege).
Vas Andor: A' nővérek.
Remellay Gusztáv: Az első Király.
Lukács Lajos: Kis örökös.
Lakner Sándor: Kettős halál.

MAGYAR
ÉLETKÉPEK

KÉT HÖLGY.

FRANKENBURG ADOLF-TÓL.

I.

A' forgószél erős karokkal ragadá meg a' korömsetét felhőket, nem törődve az elibe lövelt tüzes villámokkal; mennydörögve tűnt el a' távol láthatáron az utolsó felhő, 's a' fák és bokrok lombozatáról a' megujult rétvirányokra hulló nagy esőcseppek csillogva tükrözék magokat a' nap arany világában, mely még egyszer győzedelmileg küldé szét lángsugárait.

Egyedül ültem a' virágzó lugosban, elvégzendő azon rajzot, mellyen már több napig különös kedvvel és előszeretettel dolgoztam — mert a' rajz neki volt szánva, Bellának. Valjon tudja-e, mikép tiszteltem, és szerettem őt? Oh, igen, szerettem; bár szemeimet föl nem emelhetem hozzá, ki oly szédelgőmagosan áll fölöttem és meg nem vallhatom néki, mit égő szivemben titkolok! De azért nincs, ki gátolni tudná, hogy bensőmben oltárt építsek tiszteletére és szívlángjaimtól körülsugárzott képe felé ájtatos vágygal emeljem naponkint karjaimat?

Az ón kiesett kezemből 's méla gondolatokba merülve tekinték

ki a' bájos természetbe. Keblem édesen felhangolt hurjain láthatatlan kezek a' legolvadóbb hangokat varázslák elő, melyek bensőm hullámaina megörék 's a' vihart lecsillapíták. Minden oly szép, oly kimondhatlan szép volt körülöttem, mert boldog voltam: minden borkor festői szépséggel birt, a' pásztor kürtjében Mozarthangok rejlenek, 's még a' vakandturásokat is elbűvölt vadrózsahalmoknak néztem. Ah, ki nem volt még husz éves, ki ezen boldog érzelmeket ne tanusíthatná.

A' lugosnak kísértő bájai voltak: vérem égő hullámokkint szökött fel és alá. És Bella, könnyü öltönyben, mosolygó arczczal, sugárzó szemekkel állott előttem. Csudaszép volt ő. Finom caschemir-kendő csüggött pongyolán hovállain 's a' gyöngén fődött mellet sötét hajfürtjei ömlék körül, mint mikor a' felkavart habokon göngyölt rózsalevelek uszálnak.

Fölkeltem 's Bella nyájas mosolylyal nyújtá oda szép kezét. Nem volt időm a' rajzot elrejtetni, mielőtt Bella meglátta volna. Szemei pár percig nyugvának a' művön.

„Csalatkozám“ — mondá ezüst hangjával — a' papíron pár égő sonettet véltem találni a' kegyetlen szívkirálynéra. Avagy önnek e' tekintetben nincs mit panaszkodni?“

Lángszemeit kérdőleg veté reám... ha e' perczben a' félvilággal kínáltok meg, nem tudtam volna felelni.

Bella ismét a' rajzhoz fordult. „Verseket helyett tájrajz, — ügyes felfogás, a' facsoportozatok mesteriek... egyike kedvencz látponjtjaim közül. Rosz emberek mégis ezek a' művész urak, hogy a' szép istenadta vidéknek nem tudnak békét hagyni: azonnal itt teremnek ónjokkal vagy ecsetjökkel, 's ha valamit tökéletlen formában — mert mi a' legremekebb művészet is a' természet ellenében? — a' fehér lapra tudtak lopni, azt sokkal többre becsülik, mint a' mi teljes pompában, a' természet utánozhatlan eredetiségében fekszik szemeik előtt.“

„Ihletés szüli a' művészetet, nagysád — felelék — 's ha évek mulva e' rajzot látni fogom, még mindig élvezendém azon gyönyört, mit az eredetiben élvezni oly boldog valék.“

„Nemde mondtam — nevette Bella — hogy hideg, komoly, megfontoló nép vagytok, barátom; fukarok a' boszankodásig: a' ter-

mészet gyönyöreit lefoglaljátok, mint valamelly árut, melyről az élvezetet még évek múlva is rőfönkint méritek le az emlékezet csontváza számára.

„Nagysád ítélete a' világ ellenében...”

„Ah, mit nekem a' világ? én így gondolkozom 's ha az egész világ máskép gondolkoznék is. Jól mondá ön, hogy a' művészet az ihletés szüleménye, igenis; mert a' gyakorló művészetben mászemnyi ihletés sincs. Szeretem én a' szép festményeket, de a' művészt nem akarom látni, midőn azokon dolgozik. Az enthusiasmus az, barátom, melyet tisztetek és osztok: én nyakába borulhatnék egy Claude Lorrainnek vagy egy Markónak — a' multban és jelenben ezeknél geniálisabb természetfestőt nem ismerek — midőn dicsőült szemekkel, kitárt karokkal áll egy szép vidék előtt 's ihletése szent perczeiben, elragadva a' táj gyönyöreitől, azt magához szorítani, lelke belsejébe szívni látszik: de mikép változik meg 's milly hirtelen fordulok el tőle, midőn fokpolczánál ül, az ecset és festőlap kezében, 's mi előbb Aetnakintégett és forrott keblében és fellángolt arczában, azt most közönséges műszerész gyanánt illeszti össze modor és iskola szerint, és hiszi, hogy ezen vászonműve szintolly nagy és kiolthatatlan benyomást fog gyulasztani a' nézőkben, minőt egykor benne a' természet utánoszhatlan bája az ihletés szent perczeiben gerjesztett.

„Ült-e már nagysád a' festőnek 's van-e olly boldog halandó, ki arczképét bírja;“ — kérdém Bellát 's a' művészet hatalmát megmentve hívé.

„Ezen hizelgés női hiuságom rovására történt. Igenis, ültém, egyszer kétszer, de halandót arczképpemmel még nem boldogíték,“ mondá azon finom, érzelgőségem felolvasztására számolt gúnynyal, melly a' főbbranguaknál kifejezéseink sikere fölött kétségben szokott hagyni.

„Ah, mert lehetetlen volna az eredetinek birását holt színekkel fölcserélni... árnyékképet ölelni a' valódi gyönyör helyett.”

Bella hangosan nevetett; de, mint hinni szeretém, inkább zavarodását akará elrejteni, mint szavaim értelmén fenakadni. A' szerelmes a' legjobb keresztény: vakon hiszi a' meséket is.

„Ön ezt olly pathoszsza! olly ügyesen betanult sohajjal mondja, mintha önnek csupán árnyékomból ölelését engedhetném meg.“

„Bell — grófné!“ mondtam hirtelen örömtől átvillanyozva 's e' perczben ismét viaszosullesztém félre kitárt karjaimat, mert iszonyu mélységbe tátongott köztünk, mellyen átlépni életveszélyesnek tartám.

Bella is meglepetve látszék önszavai jelentősége fölött: hirtelen elfordult tőlem, 's a' nyugvó nap lángjai égtek gyönyörű arcán. Percznyi csend; a' salix babylonica bokraiban felcsattant a' fülmile esti dala. A' beszéd fonálát lehetetlen volt ismét felkapnunk. Bella mesternő vala az avance-adásban, de női és rangi büszkesége nem engedé a' még továbbat. Ismét felém fordult, három lépésnél egy hajszállal sem távolabb, 's várta, hogy — a' mélységen átszökjem: én ujoncz voltam; a' szokatlan öröm félénkké, a' remény kétkezdővé tett. Hasonló voltam az utmutatóhoz, melly sovárgva terjeszti ki karjait a' teendő út felé, 's helyéből nem bír mozdulni. Habozva, csüggedve álltam előtte: kinek szerelem dicsőült arcán a' hideg ész daemonja, a' gúnynak bizonyos nemét venné észre kisvilági balgaságom felett, melly helyzetem szokatlansága eredménye volt.

Bella ment 's én nem tartóztatám, mert nem érzék elég erőt és bátorságot magamban, még a' jövő perczben is kimondhatni, mi a' jelenben olly édes terhesen nyomá szívemet. Később én is lassu léptekkel indultam lakom felé. A' kerti út finom fővenyében lábainak nyomát láttam: a' virágok balzsamillattal fűszerezék a' léget, 's midőn betekinték a' mély és epedő bimbószemekbe, szívem is tavaszilag fakadt ki, mint a' bimbók körülöttem.

Estve még egyszer láttuk egymást; de a' teremben számos ember volt. Arczvonásain a' legkisebb változást sem vehetém észre, bennem pedig minden égett és lángolt. Hasonló éjre még nem emlékezem: a' világért sem tudtam volna alunni 's ha perczekig sikerült behunyni szemeim, a' legmesébb alakok tűntek és szöktek fel agyamban és háboríták nyugalmamat; ébren pedig az öröm és bú, az édes és keserű csuda-vegyülete váltogatva bátorítá és csüggeszté, fölemelé és lesújtá lelkemet. Számtalanszor ijedtem és ugrottam fel fekhelyemről és az ablakhoz siettem és kimerengtem a'

holdvilágos éjbe . . . 's az álmod keresve és ohajtva tértem ismét vissza: mind hiában; a' mult órák jelenetei még sokkal élénkebb színekkel festvék emlékezetem lapjára és sokkal mélyebb benyomást ébresztének szívemben, hogysem azoktól olly könnyen ismét elválhattam volna. Ah, még a' boldognak is vannak kínos éjei. Valahára megvirradt: soha olly nagy, mondhatnám gyermeki örömmel nem köszöntém a' fellángoló hajnalt, mint ezen éj után.

Fiatal és igen közlékeny valék. Azon boldog korban éltem, mellyben azt gondoltam, hogy az orgonafák csak az én kedvemért virágoznak és a' madarak a' sűrűben csak az én tiszteletemre énekelnek: azon kétszer boldog korban, midőn a' földi anyag még nem zsarnokoskodott az égi Psychén 's mi tegnap fellángolt keblomben, azt ma egy hideg mosoly meg nem hűti! A' szabad természetbe siettem, de mindig ugyanazon varázskörben mozogtam, mert nem birtam azon látpontokról távozni, honnét lakjának a' felkelő naptól aranyozott ablakait szemlélhetém. Itt találkozám Ledényivel, a' közel falu birtokosával, kit e' vidékeni tartózkodásom óta ismertem meg 's nem sokára legjobb barátomnak neveztem. Ő észrevevé szokatlan felindulásomat és okát kérdezé . . . hja, a' szerelmes olly ritkán tudja érzéseit eltitkolni, 's midőn a' nő, mit egy híres író olly szépen 's igazán mond, csak azt árulja el, mennyire szerettetik, a' férfi csak azt vallja meg, hogyan szeret. Én is megvallám, hogyan szeretek, milly hévvel, milly emésztő tüzvel szeretek. És midőn Ledényivel a' tegnapi alkonyat titokteljes eseményeit közlém, tőle, ki mint nálam idősebb, dúsabb tapasztalással birt, jelen kétes helyzetemben tanácsot várva, ámbár föltevém, hogy ezt csak akkor követendem, ha önnézeteimmel megegyezik, — barátom arcját hirtelen pir özönlé el, mellyet pár percnyi gondolkozás követett, azután, mintegy föleszmélve, megragadá kezemet 's szerencsém felől bizonyossá tevén, helyeslé, mondhatnám rohanó hévvel pártolá azon tervemet, melly mint éji virradásom szüleménye nappali álmaimat foglalatoskodtatá.

II.

Pár óra mulva azután a' kész festmény nyel Bellához siettem Erősen föltevém magamban, hogy megvallom neki égő szerelme-

met, 's minél inkább közeledém szobáihoz, annál jobban érzém csökkenni bátorságomat. Bella a' zongoránál ült, ujjait elmélyedve szöktetvén fel és alá az ébenbilleentyüzeten, mintegy költögetvén a' hangokat 's rokonérzelmekeket szándékozván azokban fölébresztetni. Sokáig hallgatózva állék a' terem küszöbén, majd két lépéssel tovább a' nyitott ablakhoz fordultam. A' tiszta ég lehajlott a' menyasszonyilag ékitett földhöz... amott a' csermely ezüst szalag gyanánt hasítá keresztül a' virágos réteket és sovárgó karokkal ölelé körül a' kerti rózsaligetet; távolabb a' magas hegyháthoz tarka rendetlenségben dőlt házak veres födelei vidámul tündöklének a' jegenye- és vadgesztenyefák sűrű lombjain keresztül, mint fiatal parasztleány, ki mosolygó arczzal kacsingat ki nagy virágbokréája fölött, ha vasárnap templomba megy.

És a' hangok szent hymnussá dagadának: az egész természet elbűvölt hallgató gyanánt támaszkodék az ablakpárkányzatra, 's ünnepélyes csenddel figyelt az égi zenére.

A' hangok elnémultak és Bella felém közeledék. „Nemde feleséges látvány? van-e ember, ki szerencsés ecsetjével isten természetét egész eredetiségében elorozhatná?“

„Ah szép, kimondhatlan szép — sohajték — milly egybeolvadó harmonia az egészben... 's csak én — én állok egyedül.“

„Egyedül? — kérdé Bella, ama lágy, édes, behizelgő szavával, melly syrénei csábbal szövé körül lelkemet — és ki annak oka? az egoista-e, vagy a' húsz év?“

„A' viszonszerelem!“ felelék bátran és elhatározottan... de midőn fölpillanték és estégi szemei tűzők egész melegével reám tapadtak, nem birtam többé szavaimmal... terveim semmivé lőnek, mint viaszok olvadának Bella egyetlen pillantata elől. Igen is, ennek legnagyobb oka a' húsz év volt.

A' gyönyörű hölgy közelebb lépett; ajkainak lehelletét arczomon érzém, könnyű szellőcske gyanánt, melly egész virágtenger illatját lebegteti szárnyain. „Viszonszerelem?“ — mond csendes, majdnem komoly hangon — tudja-e ön, milly szörnyű váddal terheli nemünket, midőn megtagadja tőle azon érzelmeket, miket a' természet szívébe oltott, mint az örök tüzet a' lángony öblébe. A' férfinak élete szerelem, a' hölgyé viszonszerelem, de ez keres-

tetni akar, mint a' gyöngy, mely tenger mélyében rejlik. A' fér-fiu, édes barátom, — 's ezen szóknál kezét vállamra tévé — a' férfiu, ki viszonszeretet ellen panaszkodik, vagy nem szeret, vagy keblében ezen mennyei érzés kihamvadt. Ugy hiszem, önt ez utóbbi eset ellen tavaszévei fogják óvni, az elsőről pedig bizonyossá tesz azon körülmény, mely önnek a' keresést olly igen könnyűvé teszi... lehet azonban, hogy a' személyeket fölcseréltem... mit gondol ön?"

Bella hallgatott; a' szobában több perczig kínos csend, szívem minden ütését lehetett hallani. Kezét még mindig vállamon feledé, 's a' mi előbb hópehelykönnyűnek tetszett, az most mint tüzes parázs lángolt fel és villanyozva szóközt keresztül egész testemen. — Lehetett-e szavait máskép érteni, mint azokat magyaráztatni akará? nem rejlek-e ezen felszólításban, vagy inkább nem fejtett-e ki abból azon egész édestitkos érzelem, mely irántam Bella keblében lángolt? 's mégis élő szobor gyanánt állottam előtte... féltem, remegtem a' boldogságtól, mely a' jövő perczben ezer örömei szaruját ürithetendné ki fölöttem; olly ügyetlenül, mondhatom, olly halgán viseltem magamat, mint a' szegény ember, midőn valamelly főrangú ur meglátogatja, kit merő tisztelethől nem mer bevezetni alacsony hajlékába 's nagyobb udvariatlanságot követ el, midőn őtet süvegelő bókók közt a' pitvarban marasztalja.

„Nem, ah nem... lehetetlen;“ mondám 's két kezét lázasan megragadván, azok havába temetém égő arczomat.

„Az ember igen sokat tart lehetetlennek — válaszolá ő szelid hangon — mert ott is akadályokról álmodik, hol legfőlebb egyetlen bátor ugrás szükséges. Az igazi szerelem, mely, mint Goethe olly szépen mondja, mindent ad és mindent elfogad, nem alkot magának nehézségeket, melyeket le nem rombolhat, mert nem a' számoló ész, hanem forró szíve után indul 's ha amaz nagyszerűbb tetteket szül és terem is, de boldogítóbbakat ennél bizonyosan nem. Ön, édes barátom, szerettetik... és szerettetik úgy, a' mint reményli, de hinni fél: a' világért se álmodjék csudákról, ha szívtitkát kitaláltam, mert a' húr, mely szívében megrezgett, felkölté hangjait egy más szívnek is, mely sokkal közelebbről érdekel engemet, semhogy annak édes titkába beavatva ne volnék.“

Valahára a' lelketlen gép élni és mozogni kezdett... egy pillanat és lábaihoz borultam és átölelém azokat, mint Delila férje a' márványoszlopokat, hogy a' boldogság mennyezete rám szakadjon. Akartam szólni, de nyelvem megakadt, akartam hozzá felpillantani, de szemeim elhomályosultak... csak karjaimat fonám görcsösebben körüle, mindent, mit éreztem, ezen egyetlen szóban lehellém ki rebegő ajkimon: „Bella!”

És ő kimondhatlan bájjal hajolt le hozzám és... a' megnyílt ajtón Bella nagynénje lépett be. Én felugrottam 's Bella az ablak felé fordult. A' nagynéne szerencsénkre igen rövidlátó volt, de ha az sem lett volna, a' jelenet magyarázatába bocsátkozni rendkívüli büszkesége nem engedi. Hosszu száraz hajadon volt; arcán nyomai sem látszának egykori szépségének, hihetőleg azért, mert soha szép nem volt. Igen sokat szeretett csevegni Olaszországról, mert ezen alkalommal mindegyiknek elmondhatá, hogy ő Romában és Nápolyban is volt, 's hogy ottan minden fiatal ember, ki leányt elcsábít 's azt elvenni nem akarja, tíz évi gályarabságra ítéltetik. Már ezt hiheté, a' kinek tetszett, de a' comtesse ezt nekem és több száznak is elregélé 's mindig avval végzé, miszerint tud esetet 's maga is igen jól ismerte azon fiatal olasz grófot, ki inkább gályarabságot választta mint házasságot, ámbár a' szűz igen szép és igen gazdag volt. — Ha igaz az, mit a' rosz nyelvek itt amott rebesgettek, akkor ezen elhagyatott Ariadne senki más, mint a' comtesse maga volt, 's ezen esetben a' fiatal ember választását igen természetesnek lehetett találni. — Mélyen meghajtam magam és távozni akartam. Bella a' kótatámról egy papírtekercset vön 's odanyujtván: „Vörösmarty, habléánya” — ugymond, szavainak titkos jelentőséget adva — legyen ön olly szíves a' klavírkiséreten kissé javítani, hogy a' gyönyörű dalt kedves nénikémnek estve elénekelhessem.” Nénike kegyes mosolyra torzítá el ajkait, miből bő tapasztalás után sejtván, hogy olaszthoni kedvenczthemáját már nyelvén hengergeti, az ajtó felé hátrálva azon szerencsésen kimenekültem. Bella szemei az ajtóig kísértek. — Éltem legszebb pillanatitól eddig mindig a' vén szüzek fosztának meg!

Szobámba térve kibontám az illatos tekercset 's — Bella arcképe, olly meglepő híven és mesterileg rajzolva, mint a' festészet

illy neménél ritkán láthatni, mosolygott felém, azon kimondhatlan bájjal, melly első látásra csüggesztőleg és bátorítva, hatalmas tündérnőként, lelánczolja 's keblünk szentjébe szorítja valamennyi érzéseinket, hogy abban hő lángokra gyúlván kirohanjanak 's mint égő láva szökjenek keresztül idegeinken. A' festő remekelt, de legremekebb művet a' természet alkotott.

Ah, milly szép, milly igen szép volt ő, midőn még azon nap este előtte térdeltem 's égő fejemet hozzá fölemelvén ajkaink az első csókra összeforrtak . . . 's midőn közelgő elválásunkról szólván, hévvel szorított melléhez 's kitörő szenvedélylyel mondá: nem, nem; én követlek, mindenüvé, merre indulsz . . . én gazdag vagyok, de gazdagságomnak csak akkor örülök, ha téged birhatlak, ha kincseimet véled megoszthatom. Szólj, parancsolj, 's a' közel Styria vagy a' távol Schweitz égignyuló hegyein választunk lakhelyet, magunknak élők, kívülünk senkinek. Boldogságunk védhelyét a' sivatag puszták is édenné fogják varázsolni. Csak most érzem, hogy élek; szerelmed nélkül meg kellene hálnom, mert életünk egybeforrt . . . lelkünk egy, gondolatunk egy . . . az egész világ hatalma nem bir többé elszakasztani tőlem. Ah, Adolf! még nem volt asszony, ki tégedet annyira szeretett volna, mint én. — 'S azután felrántá szekrényeit és felhalmozá előttem kincseit, ékszereit 's egyéb drágaságait, mellyek mesés fényben ragyogának a' gyertyák világánál. — 'Lásd, nékem sok, igen sok kincsem van; de koldusnő vagyok, ha téged nem birhatlak; mert mik ezen drága semmiségek azon kincshez, mellyet benned és szerelmedben bírok . . . nemde, te szeretsz, kimondhatatlanul szeretsz, mikép én téged . . . 's fogsz örökké szereitni?' mondá 's nyakamba borulva a' legszenvédélyesb hangon ismétlé kérdését. — Ki az a' férfiú, kit illy gyönyörű szerelmes asszony meg nem indított, el nem bájolt volna? Szép volt ő, mint a' teremtés első reggele, és csábító, mint az éden kigyója. Hívék szavának, mint hittem dajkám tündérregéit . . . de szerelmem kristálytiszta volt, . . . én egyedül szívét akartam birni . . . 's neki tisztelni kellett akaratomat. — Több napi boldogságom után azon szomorú hír érkezett, hogy anyám beteg 's fiát látni ohajtja. Rosh gyermek minden hibáim mellett mégsem voltam: a' velt hír után egy óra múlva kocsí állott az udvaron.

Bella sírt, de tisztelvén a' fiu gyöngéd érzelmeit, nem tartóztatott; hisz párhéti távollét után ismét láthatjuk egymást. Nehéz szívvel szakadtam el tőle; finom aranszálon csüngött képe keblemen 's ujjamon egyszerű aranygyűrű fénylett ezen belkőrirattal: „Bella augustus 28-án 1833.”

III.

Anyám veszedelmes beteg volt. Érkezésem uj erőt látszék elgyöngült tagjaiba önteni 's lankadt testét föléleszteti: olajcsepp a' mécses haldokló lángjába. Szörnyű volt a' gondolat, őt elveszíteni, őt, kit ez életben legjobb barátnőmnnek neveztem, kinek gyöngéd anyai érzelemtől áthevített viszonszeretetében élveztem eddig legnagyobb boldogságomat. Az orvosok nem tudtak vigasztalni. Milly sokszor nyugvának e' napokban rajtam homályos szemei — egykor olly szépek, olly igézők, — mennyi édes névvel nevezett ő engem szeretett jó fiúnak, és kérte az ég áldását ifju életemre; — ah, minél kegyesebb és jobb volt ő, annál kínosabb érzések dulának keblemben, annál lehetetlenebb volt megbarátkoznom az örök elválás iszonyu gondolatával. Ah ti boldogok, kik még anyát nem veszítettetek, ki olly hön szeret titeket, mint ő engem szeretett: te pedig dicsoült lény a' magasban, bocsáss meg, ha azon napok szerencséjét és boldogságát, a' szörnyű fájdalmakat és halvány halálbút még egyszer fölébreszttem emlékezetemben 's még egyszer... tán megértve pár érzékeny szívtől... tavaszkorom elvesztett édene után kesergek! —

Anyám halálát megelőző utolsó napokban a' betegnek ápolását 's ágya fölötti éji virrasztást megosztám Luizával, távol rokonommal, kit szülői halála után nyolcz éves korában szíves atyafiszeregettel fogadtak családom házistenei. És sok év mult, mióta őt nem láttam és évek mulva a' gyermek, ki előbb szende ártatlansággal simult hozzám 's esti sétáink közt az illatos völgy és rétek árnyiban megragadván kezemet, csekély kívánságát, melly többnyire mezei virágcsa vagy tarka pillangó birhatását tevé, olly komoly fontossággal köté szívemre, mintha attól életüdve függne... a' gyermek most tökéletesen kifejlett szüz lön, egy gyönyörű leányt mondék hugomnak, 's az egész vidék egyhangulag annak vallá ő-

tet. Arczának természetes halványságára gyöngye pír volt lehelve és a' sötétkek fényes szemek annak bizonyos édesbús kifejezést adának, melly a' szíveket elbájoló: így szeretem képzelni Goethe Mignonját. — A' falucska elszigetelt fekvése miatt a' nagyvilág társasági viszonyait nem ismeré, de nem is kívánta azokat ismer-ni, nem ohajtá látni azon feszes köröket, mellyek gazdag szívét ugy-sem értették volna. Önkeblében alkotott ő önmagának világot, szebbet, tündéribbet annál, melly őtet környezé 's melly az övétől olly távol esett, mint végetlen boldogság az örök kárhozattól. El valék ragadtatva, midőn illy dúsgazdag kedély mellett olly magas miveltséget, annyi roppant ismeretek mellett olly gyermekded szerénységet találtam. Most is meglátogatók, ha édes anyánk álmatlan éj után néha elszenderedett, a' kedves völgyet, a' tavaszi ékben diszlő rétvirányokat . . 's midőn a' dús lombozatu fasor végén lassu morajjal elsiető patak kristálytisztá tükrében lángoló arczainkkal találkozánk 's édesbús előérzettel füzém a' gyöngye szüzet iránta testvéri szeretettel dobogó mellemre — ah, ekkor még nem sejtém, milly ismeretlen érzést költök fel keblében 's mikép készülök szétdúlni szíve csendes mennyországát, melly eddig ideáliban olly fölötte boldognak képzelé és érzé magát.

'S midőn anyám betegágyánál virrasztánk, milly kimondhatatlan szeretettel csüngének ennek lankadt szemei rajtam és Luizán; tisztán olvasható volt az ohajtás, bennünket egybekötve boldogoknak látni: de anyám tudta regényes viszonyaimat Bellával, mert ezen első édes titkomat anyai keblébe temettem 's ő azt magával — sírba vivé.

Semmi sem varázsolja édesebbé a' szerelmet mint a' titkos fátyol, melly azt körüllegi 's a' sokaság tekintete elől elvonja. Legyen a' szerelem még olly tiszta és ártatlan és legyen isten és világ előtt megengedve, mégis semmi sem pótolja az édes esthomályt, az éjnek csendét, melly annyi nevezhetlen ingert nyújt és örömdúsabb bájokban részesít, mint az aranyreggel, a' fényes dél. Csodálkozva hallá anyám lelkesült kifakadásimat, reményimet 's fehérle ajkain hitetlen mosoly gyanánt lebegett jövődöm fölötti kérdése, mellyet megelőze azon bátor és megnyugtató válaszom, hogy a' jövődöről isten és szerelmünk fog gondoskodni. — Bella

minden levele a' legforróbb szerelmet lehellé, örök hűségének ígér-
 tetét rejté: írt ő anyámnak is, kit régóta ismer és tisztel. Épen hon
 nem voltam, midőn levele érkezett, anyám íróját és tartalmát nem
 sejdítve, azt Luizának adá 's megkérte, olvasná föl néki: és Luiza
 a' levelet felbontá és — olvasott. A' szobába léptem, midőn Luiza
 tört hangon rebegé az utolsó sorokat 's eszméletlenül rogyott le
 anyám ágyánál. A' betegnek a' szokatlan 's olvasás közt változó
 hanglejtés azonnal feltűnt, 's igen szerette volna a' levelet olvasat-
 lanul hagyni, de már késő volt. — Én Luiza segítségére sieték ...
 e' pillanatban fölnyitá reám nagy kék szemeit — ah, soha nem fe-
 lejttem el ezen tekintetét — 's behunyván ismét azokat magától
 elintve, mindjárt azután fődött arczczal szobájába ingott. Benn zo-
 kogni hallám, de midőn az ajtót benyitni akartam, azt zárva talál-
 tam. Anyám e' jelenet által mélyen meghatva összekulcsolt kezek-
 kel imádkozott lelki béke és szívnyugalomért.

Mintegy félóra mulva megnyílt az ajtó 's Luiza lassu de bizto-
 sabb léptekkel közelíte a' beteg ágyához. Kisírt szemei 's halvány
 arcza gyanittaták a' benső vihart. Anyám kezét nyujtá neki, mely-
 lyet hévvel megragadva könyeinek uj árjával öntözött — én tá-
 volabb állottam tőle 's midőn égyszín-szemeit hosszú szünet után
 reám süté, tört szíve egész történetét olvasám azokban. E' naptól
 fogva Luiza egész lénye megváltozott: az előbbi szüzi gyermek-
 ded indulattal rajtam csüngő hölgy most gondos félelemmel került
 minden alkalmat, velem bár pillanatra is együtt lehetni, nyájas meg-
 szólításomra hideg udvarisággal felelt, szóval ki előbbi viszonyain-
 kat nem ismerte, Luiza irántami viseletében inkább idegenkedést,
 mint rokonszeretetet látott volna. —

Fár nap mulva anyám meghalt. — Én kimondhatatlan boldog-
 talannak érzém magam: 's midőn az utolsó földrögöt görditém sir-
 jába, úgy tetszett, mintha az egész világtól elszakadva egyedül
 állanék az örömtelen természetben. Iszonyu fájdalom görcsösen
 szorítá össze szívemet — most, ezen pillanatban tudtam és érez-
 tem legmélyebben, milly pótolhatatlan kincset vesztettem. Csende-
 sen és szentkomolyan hangzék a' halotti ének búsan panaszló me-
 lodiója és mindinkább enyhülő fájdalommat hosszantartó sírás váltá
 föl. Sokáig állottam összehorgolt karokkal a' sír előtt a' temető

egyetlen kökeresztjének dölve, melly alatt atyám és szeretett hűgom porai nyugosznak. Némán és búskomolyan tekinték a' frishantra, mialatt mély és hideg fájdalom dült keblemben, azután hang és könny nélkül döltem a' sírhantra és imára kulcsolám reszkető kezeimet. Midőn ismét fölkeltem, nem birtam többé szilárd tartásomat, fejem lankadtan csünger mellemre, melly nyugtalanul emelkedék és súlyede 's mély és nehéz sohajok által gyötörteték. Lehetetlen volt e' helytől megválnom, ismét és ismét leborultam a' sírhantra, fájdalom szavakat keresett és nem talált. Azalatt a' hold a' temető egyszerű fakeresztjeire veté halvány ezüst-fényét 's a' templomtoronyról tompa ütések hirdeték a' közelgő éjfélt. — Ismét fölállottam 's midőn karjaimat még egyszer a' sír felé terjesztém, mintha örök bucsút véve utolszor akarnám mélyen megindult szívemhez szorítani — feltárt karjaimba Luiza dőlt. — Luiza, ki a' nélkül, hogy észrevettem volna, órákig térdelt már mellettem 's velem érzett, velem szenvedett, velem sírt. — „Luiza — mondám lágy és gyöngye hangon, — mi sokat veszítettünk.“ Luiza nem szólt, hanem angyalfejét keblemre hajtván erősen zokogott, 's azután megragadván kezemet, azt mig ellenzeni tudtam volna, ismételve égő ajkaira nyomta. Egyszerre hirtelen kibontakozék karjaimból, futni akar, de lábai nem bírják 's erőtlenül rogyik le mellettem a' sírhantra, halálsápadtan, egész testén reszketve. Csendesesen térdelék le mellé; ő felém fordítá arcát, szeme könnyűit a' hold folyó aranycseppekké változtatá, — lehajoltam hozzá 's átfonván karcsu természetét egy hosszú elhaló csók — az első és utolsó ez életben — égett ajkainkon. — Minden, mit Luiza e' perc után mondhatott, e' néhány szóban állott: „Ah, Adolf, hagyj engem is meghalni!“

Igen, mi ketten sokat veszítettünk, de én Luizának vesztességét pótolhattam volna. — Szív, szegény szívem, neked nem volt szabad boldognak lenni. —

Pár napok multak. Luiza a' legnagyobb önfeláldozással segíté dolgaim elrendezni, mert jól tudta, hogy azok végeztével elhagyan-dom e' vidéket 's ötöt, tán örökre. — Luiza sorsát haldokló anyám érzékeny szavakkal köté szívemre, de ezen szent ajánlata nélkül is, lehetetlennek tartottam volna, rokonomról a' legtestvérőbb sze-

retettel nem gondoskodni. — Elutazásom más napra volt határozva: délután meglátogat Irsay a' szomszéd-falu birtokrészesé, és Luiza kezét kéri. Irsay, derék és vagyonos férfi volt, alig haladván túl kora tavaszéveit. Dobogó szívvel mentem Luizához, ki szobájában az ablaknál ült, 's beléptemkor könyező szemeit törle meg kendőjével. Akadozva terjesztém elő Irsay kérelmét.

Luiza egy lelkem legmélyeig ható, örökké elfelejthetlen pillanatot vete reám, azután lassu, alig érthető hangon kérdezett: „akárod te, hogy férjhez menjek? Adolf, te akárod?“

Isten tudja, midőn e' szenvedő szép arcza néztem és láttam bánatteli vonásiban a' szeretet és lemondás küzdelmeit, melyek egyszerre föltárak előttem szíve legszentebb titkait... sokáig nem szólhattam, némán és habozva állottam előtte, 's bizonyos kínos érzelemtől meghatva, kerültem hévvel reám tapadó pillanatát. E' kínos helyzetből minden árért menekülni ohajtván, mintegy két percnyi szünet után fojtott hangon válaszolék: „Irsay igen derék férfi, ő téged forrón szeret, te boldog leszel vele.“

„Boldog? — mond Luiza, majdnem hang nélkül — oh igen, igen, én boldog leszek — 's azután keserű gúnymosolylyal tévé hozzá — mond meg Irsaynak, neje fogok lenni, — hogy boldog lehessek.“

E' pillanatban egy engem mélyen szerető, hív szívet törtem meg. —

És az enyém?! — Csendesen árva szív... vagy még egyszer akarsz-e kín- és fájdalomra ébredni? még egyszer akarod-e a' mély sebet fölrántani, mellyből már annyi tiszta frís életvér folyt? — Luiza te szörnyűn meg levél boszulva.

IV.

A' legkülönneműbb érzelmek tusájával mélyen megindult keblemben, váltam el azon földtől, melly engem szült, mellyen a' szerető édes anya első édes hangjai balzsamlágysággal simulának füleimhez, melly a' gyermeket olly boldognak, a' férfit olly boldogtalannak látá. — Szívem minden vágyai Bellát illeték: Bellát, kit családügycim mesés gyors elrendezése után kedvesen meglepni hívék. Ólomléptekkel haladának a' lovak; fölöttük tündéri légké-

pek lebegtek, melyek tárt karjaim elől szétfolyának 's távolabbról kétszeres bájjal mosolygának ismét felém. Másik nap délután a' regényes Styria határszélén erdős hegyvidékbe értem: a' darabos, elszaggatott közösülési utak, 's tán a' kocsis ügyetlensége is, az itten gyakran megtörténni szokott szerencsétlenségtől engem sem kimélt meg: kocsim egyik kereke eltört, mi engemet azon nem épen fényes kilátással örvendeztetett, hogy annak helyre állításáig tán egész napot kellend valamely nyomorult falukorcsmában töltenem. Azonban sokszor csalatkozik az ember, de mért épen akkor leggyakrabban, midőn a' balsorsra már féligmeddig el van kényszerülve? Mintán a' kocsi néhány favágó segedelmével a' mély útból nagy ügygyel bajjal feltolatott, megnyílt az erdő 's fölötte regényes fekvésű hegyfalu terült el szemeink előtt. A' házikók többnyire fából építvék, de tiszták és izléssel elrendezvék, 's a' falu elején fekvő csinos vendéglő balesetemmél némileg kibékíteni látszék.

A' fogadás, egy tömött termetű 's becsületes kinézésű német ember, azonnal kiharancsolá embereit az országutra, hogy kocsimat végképen betolni segítsék. A' vendégszobába lépén, rövid idő múlva azon felette kellemetlen hírrel lepettem meg, hogy a' falucska egyetlen bognára csak estve térvén haza, a' törött kerék megcsináltatását akkorra kellend halasztani. A' ki nem volt még szerelmes, annak képzelete sem lehet boszúságomról, melyet ezen újabb késleltetés bennem szült. Valjon mivel fogom az egész hoszszu délutánt kinyújtani? A' vidék ugyan szép, igen szép; de mi gondom a' mennyországgal is, ha ötöt abban nélkülözöm kell. A' vendéglő udvarán egy pár golyhás némbere, a' szobában a' „Beobachter“ egyik mult évi számán kívül misem volt, mi időtöltést ígérhetett vagy rossz kedvetem földeríteni képes lett volna. Ah ne bizza szerencsáját a' szerelmes soha magyar országutainkra.

Boszúságomba az ablaktáblákba metszett különféle szörnyű elemes ötleteket kezdém betűzgetni, midőn a' fogadás belép 's könnyedén csúsztatván át kezei közt zöld bársony-süvegét, fülhasító jargonnal dicsérgeté föl a' vidék kellemeit. Legényemtől hihetőleg már hallotta, hogy az előbbi állomáson ebédeltem: 's így szükségtelennek tartá a' közönséges benyitóval alkalmatlankodni, ha t. i. konyhájáról föltehetni, hogy ellenkező esetben étvágyamon segí-

tett volna, ámbár lelki hagymázomban egy sibaritai lakoma legnagyobb ellentétével is megelégszem: mert isten a' szerelmek számára nem teremté a' francia szakácsokat és francziamagyar pezsgőket. Valóban méltó — így végzé hosszú tájrajzát a' fogadás — e' regényes vidékünk ezerféle bájaival, ha csak futólag is megismerkedni. Előttünk ugyan ez nem újság többé, mert megszoktuk már 's a' minek mindennapi birásában vagyunk, elveszti továbbra ingerét. Ezt mondván fél pillantatot vetett az udvarra, mellyen épen a' fogadósnő bicegett keresztül, 's úgy hiszem, az utolsó észrevétel tán nem egyedül a' vidéket illeté.

„Vannak-e sok vendégei?“ kérdém gépszerűleg a' fogadóst, inkább, hogy valamit kérdezzek, mint választ nyerjek.

„Ájtatos bucsújárók 's minden hónapban két három gyalogutazó. Olly vendégek, minőkhöz ma és a' mult héten volt szerencsém, ritkán tévednek e' vidékre.“

„Tán a' multhéti szerencsének is valami szerencsétlenség volt oka?“

„Oh nem — csupán a' természet bájainak köszönhetem, hogy szerény hajlékomat azon főrangu hölgy megtisztelé.“

„Mit? főrangu hölgy?“ kérdém hevesen.

„Igenis; szinte illy tájban érkezett ide, mint nagysád, 's midőn pár órát ugyanezen szobában méltóztatott tölteni, kocsiját a' jövő állomásig küldé, maga pedig pazar kézzel jutalmazván meg, mi konyhától és pinczémtől tellett, szobaleánya 's egy parasztutvezető kíséretében gyalog indult megtekinteni a' hegyvidéket, 's úgy látszik, annyira megkedvelé, hogy több ideig fog hegyeink közt mulatni: feleségem legalább úgy hallotta ezt tegnap reggel tulajdon azon asszonytól, kinek hegylakát az említett urhölgy bizonytalan időre kibérlé. Titoknak kellene lenni az egésznek... de hisz tudja nagysád, hogy az asszonyok nem tudnak hallgatni.“

Lelkemet különös érzés lépé meg. Ezen urhölgy... de nem, nem; ez teljesen lehetetlen: hisz csak e' napokban vettem utolsó levelét, mellyben új tervéről mitsem ír, hanem hogy azon időt, melly engem tőle távol tart, Bécsben töltendi. Azonban tán megváltoztatta tervét 's nekem ezt meg is írta, de levele vagy elkésett, vagy dicső postaszervezetünknel fogva eltévedt? Bella olly szen-

vedélyesen kedveli a' hegyvidékeket; hányszor fejezé ki leghőbb ohajtását, azt velem bevándorolhatni, hónapokig a' nagyszerű természet bájait velem csudálni, velem éldelni . . . hátha most szándékát . . . ? De nem, nem; az nem lehet . . . Bella maga, egyedül . . . 's ujra kérdém a' fogadóst, ki azalatt mig én különféle, agyamon keresztül viharzó kétségek és gondolatok árával küzködém, egy szípat orrtápra nyitá meg tobákszelenczéjét, 's olly közönbösen mereszté reám szemeit, mintha a' fogadói számadás kifizetését várná:

„Tehát a' szobaleányon kívül egyéb kísérete nem volt azon urhölgynek?“

„Akkorában nem — felelé a' kérdezett. — De harmadnapra, vagy ugy gondolom negyednapra . . . no, de ez semmit sem tesz — aranypaszományos inas lépett a' vendégszobába — most sem tudom, honnan bukott fel egyszerre, mert sem uraság, sem hintó nem követé. Egy meszely bort adatott magának 's ivásközben igen szorgosan kérdezősködött a' nálam mulatott urhölgy után, kiről még akkor bizonyosat mondani nem tudtam, ámbár az aranypaszományos azon kevéssel is, mit tölem hallott, megelégedni látszék: nem sokára azután elhagyá fogadómat 's mint udvaromból láthatám, utját egyenesen a' hegyi lak felé vette. Vannak, kik ötöt azóta már többször látták a' faluban, mert egy aranypaszományos inas sokkal szembeötlőbb ritkaság nálunk, mint az urak egyszerű öltözetükben; nálam többé nem volt. Igen valószínű — ámbár a' szomszédné erről semmit sem vallott, — hogy ezen személy is az urhölgy szolgálatában áll.“

A' fogadás még sokáig beszélt, mert kötelességének tartá engem mulattatni . . . de én mitsem hallék többé, mert minden gondolatomat azon rejtélyes urhölgy foglalá el, ki e' vidéket lakhelyül választá. Eleinte szerencsétlen nőt gyaníték benne, kit lelki bú vagy elkeseredés üzött e' magányba, majd ismét olyant, ki meg-unván a' jéghideg convenientia, állilledelem, és természetlienség szabályait, mellyek a' valódi mivelt lelket annál jobban gyötrik, minél magányosabban érzi az magát ugynevezett salonainkban — a' természet keblére siet, a' hegyek tiszta regioiba, hol a' szabadság él . . . 's ezen utóbbi gondolat ismét másiknak volt szülője: valjon ezen szabadságszeretet — mellyet övéinek parfümírozott kö-

re gúnyosan különczkedésnek fog nevezni — nem egyez-e meg jobbadán Bellának előttem olly sokszor nyilvánított elvei- és ohajtásával, és regényes lelkétől nem lehet-e leginkább ezen titokteljes kaland választását föltenni? Egy gondolat-oczean hullámozott agyamban, ezer ellenvetések daczára sem birtam megválni, nem tudom milly titkos sejtelemnél fogva — pusztá kíváncsiságomat ez esetben Bella iránti bűnnek tartottam volna — azon eszmétől, hogy az említett hölgy senki más, de nem is lehet más, mint épen Bella! — És hatalmas vágy — melly annál erősbben feszíti mindig lelkünket, minél inkább közeledik annak teljesülése — ellenállhatatlanul vonzott a' képzeletim előtt többé nem ismeretlen urhölgyhöz. A' jövő perczben szökő léptekkel haladék a' hegyi lak felé vezető gyaloguton.

V.

A' vendéglőt elhagyva sűrű és virágos kertsövények közt vezet az ut fölfelé... azonban alig téve néhány lépést egy alacsony, mohos, boltíves kapu előtt állottam. Boszorkodva akartam már visszatérni, más irányban folytatni utamat, midőn észrehevém, hogy a' kapu nincs becsukva, hanem csak egyszerű závár által elrekeszelve, mellyet félre toltam. Az ajtó megnyilt 's én — a' temetőben voltam.

Csodálatosan és jobban mint meglepőleg hatott ezen váratlan helynek látása reám. Az alig múlt szomoru napok emlékei kettős fájdalommal ébredének föl lelkemben 's aggasztó sejtelemmel borították el a' közel jövőendő rózsaszínű képeit, tavaszvirágos reményeit. Mélyen, igen mélyen meghatva és megindulva állottam sokáig a' kapuív alatt és könyező szemekkel és szorult kebelrel tekinték a' csendes békehelyre. A' nap, melly mélyebben merült az átellemnemben magosan felnyuló hegyek közé, elárasztott engem és a' zöld hantokat aranyfényével, a' sűrű fűszálakat alig észrevehetőleg rezgeté és hullámoztatá a' fölöttök halkan elsusogó estszellő, mellynek lágy fuvalma a' teljes virágzásban díszlő rózsabokrok illatját felém lebegteté. Szent, ünnepélyes csend uralkodék e' helyen: a' kalandozó méhek egyhangu tompa dongása még magányosabbá

tevé a' vidéket. Pár pillangó föl 's alá lenge az esti légben, nem tudván megválni a' nap utolsó sugáraitól; mintha érezné, milly rövidre van élte szabva 's milly drága tehát az élvezet minden percze. Halk és csendes léptekkel, nehogy a' sabathi békét megzavarjam, indultam a' hantok közt tekergő keskeny ösvényen tovább, 's rövid időre kiértvén a' temetőből, utamat a' hegyek közé folytattam.

Bökezüleg pazarlá el a' természet e' hegyvidékre minden ékét, minden regényes bájait. Jobbról kopár szikladarabok, mint annyi óriások merevültek föl előttem a' magosba, mogorván tekintvén le sűrű lombozatok közül a' balról végetlen messzeségbe elterülő faluk és városkák 's ezüst patakok, virágos szigetek és tavakkal tarkázott völgyekbe. Egyes ködfelhőkék, előpostái a' közelgő éjnek, gözölögtek föl mellettem és ölelék lépéseimet, midőn a' völgy ezerféle virágaira még lángoló bucsúcsókját tűzé a' lemenő nap. A' madarak daljai lassankint elnémulának 's az ünnepélyes csend közé csak a' völgyből felhangzó esti harangszó vegyült. Csodarejü vágy és örömsejtés rezgé át keblemet. Magos sziklatalajon pihenvén, egyedül magam a' nagy és hallgató természetben, a' szerelem üdvözítő lehelletét érzem fölöttem elsusogni és édes meggyőződéssel ölelém a' gondolatot, hogy érezni és szeretni tudok. Keblem laktanyája lön üdvözítő érzelmeknek, mellyek ritkán látogatják meg az emberi életet. „Ah, csodaszép az isten földje 's méltó rajta embernek lenni“ lehelém a' rezgő bükk lombok közé 's erősen hívém, hogy ezek megértvén édes titkomat vidorul vizsgálgozzák zajgó szívörömmet.

Sötétedni kezdett, midőn virágszönyeges partjára értem azon hegyhátnak, mellyen csekély távolságban láttam fehérteni a' leirt hegylakot. Mindinkább erősebben dobogott szívem... vágyaim szárnyra keltek, lábaim ólomnehezek voltak. — Most egy mély utba tértem, mellyet a' fölötte ívesült sűrű lombozat majdnem éjsötétté teve. Alig haladtam pár lépést... 's lágy és csengő dal éré füleimet a' hegylak közeléből. Megállottam... nevezhetlen kéjérezés futott keresztül minden ereimen, görcsös örömmel markolám át dobogó szívemet, nehogy vérbörtönéből kiszökjék, majd ismét di-esült arczczal terjesztém ki karjaimat a' dal után... mert hiszen

sejtelveim nem csaltak: a' dal Bella kedvenczdala volt, a' dalt Bella éneklé.

A' mély utat övedző bokrok ritkulni kezdenek, kettőztetett lépésekkel haladtam mindinkább fölfelé. Egy tág nyíláson fölöttem, a' hegynék lejtős oldalán, férfialakot láték elsietni 's egyenesen a' lak felé tartani, honnan a' dal epedő és növekedő vágygyal, himét váró csalogánykint zendült le a' völgybe. A' férfi engem jóval megelőzött, miért is arczát nem láthatám. — Kilépven a' mély utból, téres réttalaj fekvék előttem; mintegy husz ölnyi távolságban állott a' lak, honnan magos nő közeledék 's az elibe siető férfinak kitárt karjaiba borult. A' nap végsugárai megaranyozák a' házikó falait 's az ölelkezők dicsőült arczokban — Ledényire és — oh nem, nem; pokolrém ez, mi szemeimet kápráztatja . . . álom, mászanehez álom, mi illy iszonyu képeket gördít fel lelkem előtt, elvérzésig gyötri felzúdult keblemet — homlokomat százados bükk-törzsbe verém, hogy meggyőződjem ébren vagyok-e . . . vércseppek hullának égő homlokomról 's nyomaik a' dagadó füben kétségtelemné tevék a' rettenetes valóságot. . . fejem zugott, mint üstben a' forró viz, olly bádgyadt voltam, hogy a' lecsüggő gallyakban kelle kapaszkodnom. „Istenem, hatalmas isten az égben, lehetséges-e? félre meggyőződés, te álnok csaló vagy, üdvözlégy hit, melly a' legbalgább, de a' legszentebb, a' legbölcsebb érzélem is lehetsz az emberben . . . ah, küld el angyalodat, ki a' kétségbeesés és sötét fájdalom búéjelét eloszlassa. Hitem, el ne hagyj, kérlek el ne hagyj!“ Ezt rebegve halállankadtan dültem a' lombos fa alá, szemeim elhomályosultak, irgalmas angyalom lesimitá a' pillákat . . az est fekete fátyolt borított tört életüdvem nyílt sírjára.

Midőn föleszméltem, esteledni kezdett: egyes csillagok, mint vándorutasok ritkán járt ösvényeken, tűntek föl az égen, 's a' hegyek közt mélaédesen zendült meg a' szerelmes pásztor havasi kürtje.

A' laknak ablakai kivilágítvák. Senki sem állá utamat. Inkább rohantam odáig, mint mentem, de a' hegyoldalnak dülő házikónak magosra tolt ablakjain belátni nem lehetett.

A' bűnnek kelyhét utolsó cseppig akartam kiüríteni. Minden vér szívémbé tolult, idegeim megszakadásig voltak felhangolva 's mig

bennem minden égett, lángolt, forrott — arczomon hidegverejtek cseppjei gyöngyöltek.

A' kilincset megnyomtam — az ajtó felpattant — — 's a' mit láttam — nem volt többé csalódás. Az éjnek jótékony fátyola föllebent 's vakító világosság tört be keblem mélyeig és felkölté még a' fájdalmak utósó csapaját is.

Összehorgasztott karokkal állék a' küszöbön.

A' salonhölgy hirtelen elsáppadt . . de azon ,esprit sublime,' melly osztályosainál legyőzi a' szívnek hollózugias érzelmeit — azon ,essor du genie,' melly az élet minden rendes viszonyain ledér göggel emeli túl magát — azon főnemesi szemtelenség, melly a' ,la canaille'-al szemközt gyöngeségeit fitogtatni inkább dicsőségnek, mint undokságnak tartja — e' jelentő pillanatban sem hagyá el ötét . . . mosolyogva nyujtá üdvözlégre kezét. Minden lelki erőmet össze kellett szednem, hogy szemeibe nézhessek, mellyek az enyémekeket nem kerülék. Reszkető ajkaim egyetlen szóval sem birtak. Düh és fájdalom lebilincselék nyelvemet.

Ez volt tehát azon asszony, ki birhatásom nélkül felhalmozott kincsei mellett koldúsnak vallá magát, — ki égis nyuló szirttetőkön szerelmes saspár gyanánt akart velem fészket ütni, — ki az egész világ hölgyeit versenyre szolítá, birnak-e öszszesen annyi szeretettel irántam, mint a' mennyi szíve legkisebb üregét betölti. Ah, és én hittem neki . . hittem, mint gyermek az ég örömeit. . tiszta szerelmi fellobbanásnak hívém, mi vad szenvedélyének kéjlázás kitörése volt. Nem, nem, a' legszegényebb pórnő sem süllyedhet annyira, mint ezen asszony, kinek undok tettét a' salonvilág ,galant aventure'-nak fogja nevezni.

Egy megvető pillantat villámolt feldult szívmennyemből a' nőre — ki ezen keserű leczke után már több éveken keresztül épen tartja bennem azon lángoló gyűlöletet, melly az ugynevezett nagyvilág ezen fénybálványai ellen váltig betölti 's nemesisíti keblemet 's melly, szívesen hiszem, csak életemmel fog megszűnni.

Künn voltam. Lelkem belső vihara csillapulni kezdé, és zápporkint özönlének szemeimből a' könnyük, az egyetlen könnyük, mellyek miatt még most is szégyenpir futja el arczomat. Messze

távolban egy dicsőült kép tűnt fel: égő fájdalommal terjesztém felé karjaimat. „Luiza — sohajték a' hallgató természetbe — te szörnyűen meg vagy boszúlva.”

E' pillanatban vig nevetés hangzott ki a' lakból. Minden húr szétpattant keblemben.

VI.

Egy hét múlva kicseréltük leveleinket 's öt év múlva Bella a' p—i apáczaárdában halt meg.

MÁTÉ GYILKOS.

(NÉPRÓGÉ.)

TÁRKÁNYI BÉLA-TÓL.

I.

Mátéről az orsó csacska népe
Vad regét beszél, de szép a' vége. —
Egy fiú, kit egykor apja pénzért
Esküvéssel a' gonosznak ígért,
Ment a' hol csak zordon utakat lát,
Hogy feloldja érdemetlen átkát.
Isten szent nevét és tiszta keblet
Visz, 's egyéb fegyvert az útra nem vett.
Mért is? a' kinek van illy segélye
Semmi vésznek ostorát ne félje.
Ment; — kietlen földön jára lépte,
Mig az est egy rengetegben érte.
Rémitő a' rengeteg' morajja,
Mert csatáit a' szél benne tartja.
Lankad a' fiú, de végre a' hold
Egy kisdéd kunyhó felé világolt.

Bémege, elijed, teste lelke reszket,
 És magára hűlve vet keresztet:
 Mert a' kunyhó' fala, ágya, széke
 Mind halálfejből volt összetéve.
 És a' mint e' szörnyektől szaladna,
 Im ordítva jött elő a' gazda,
 A' vidéknek gyilkos óriása,
 Kinek sok földön nem terme mása.
 Egy dorongja van vadalmatöbül,
 Mellyen annyi embervér sötétül.
 „Mellyik fürgeteg hozott e' helyre,
 'S mit nyöszörgesz mint a' gyáva gerle?“
 Szól 's az ifjat vérfagyasztva méri
 Lángszemével a' mint számra kéri.
 És a' gyermek sorsát elbeszélte,
 A' mi őt hibája nélkül érte.
 'S hogy magáról az átkot leoldja,
 Kész lemenni bár a' mély pokolba.
 „Menj tehát; 's ha poklot feltalálád,
 Nézd meg ott Máté jövő nyugágyát.
 És leírod hogyha visszajössz majd.“
 'S ment az ifju, elkerülve a' bajt.
 Ment; — 'S az úristennek szent nevével,
 'S szűz imája lángoló hevével
 Elrontotta érdemellen átkát,
 'S megtekinté Máté gyilkos ágyát.
 Visszatért a' rabló-óriáshoz,
 'S nyughelyéről néki szörnyű hirt hoz.
 Kint, iszonyt és minden vérfagyasztót
 Összevett, 's mégis csak árnyba' rajzolt.
 A' pokolnak kínhelyét leírja,
 'S a' rabló szívének ez lön írja.
 Mert, mit önmagán viselt, a' képtül
 Lelke visszaborzad, vére elhül.
 És ha nem lett volna rég keresztény,
 Most talán megtébolyodnék estén.
 Szaggatá haját, zokogva ordít,
 Csillapítná keble skorpióit.
 Részvevés kel a' fiú szívében,
 És örömköny csillogott szemében.

Jó kebelnek legnemesb vigalma
 A' javuló bűnösnek siralma.
 Szent hitének szent tanácsit adja
 A' zsványnak, és ez elfogadja.
 Szóla mást is; — és az ég nevében
 Hagyva ötöt el, honába mégyen.

II.

Egy vadanszép hegynek oldalában
 Földbe ásva egy súlyos dorong van.
 És egy férfi reszkető kezekkel,
 Térden állva, 's könyező szemekkel
 Hord vizet tövére a' patakból,
 Melly a' völgy' ölén csapongva mormol.
 A' korány így szokta őt találni,
 Szünetét az est se birja várni.
 És ez évről évre folyton így jár
 Ősz-, tavaszkor, és ha jő a' vig nyár,
 A' kemény föld megpuhul vizétől.
 És a' köszív meglágyul könyétől.
 Megfogamzott a' dorong a' földben:
 Rényvirág csirázott a' kebelben.

III.

Évre ev jött a' regés vidéken,
 'S egykor arra őszi szép időben
 Tévedett egy püspök, egy galambósz,
 'S eltikkadva ült egy régi tölgyhöz.
 Általellent a' hegy' oldalában,
 Almafát lát ritka gazdagságban.
 Kedvesen piroslott a' sok alma,
 Mint a' tiszta szüz szemérmes ajka.
 Szólt a' püspök, és cseléde méne,
 És midőn a' gyümölcshez érne:
 Egy szelid öreg kelt fel tövéből,
 „Hah! ne merj szakasztzni a' gyümölcsből.
 Im e' fát — szól 's rá szemét emelte —
 Bánat ülteté, könyár nevelte.

A' fa megtermé nem várt gyümölcsét,
 Lelkem értte várja vesztett kincsét.
 És itt várom azt, hogy isten intsen,
 Hogyha int, lehull nehéz bilincsem.
 Érzem a' várt bekepercz jövését,
 Oh ne bánts téhat, ne fám gyümölcsét!"
 Szólt az agg, és most a' fához térdelt.
 A' cseléd ezekből mitsem értett.
 Megy, 's a' dolgot elmondá urának,
 És ez mindent megfejtett magának.
 Mátéről 's ifjúkoráról eszmél;
 És üléséből sietve felkél.
 A' jó pásztor él és hal juháért,
 Tudva hogy megkapja mennyben a' bért.
 Ment a' püspök, és a' fához ére
 'S hő kebelével áldást ád a' vénre.
 Ez ráismer a' tanácsadóra,
 Lelke fenrepes, mert itt az óra.
 A' püspökhöz térdepel le gyónni,
 És hogy bűneit kezdé sorolni:
 A' hogy egy vétket mondott magáról,
 Ugy esék le egy gyümölcs a' fáról.
 És mikint a' fán az alma gyérül
 Úgy esék le a' teher szívére.
 Most megáll a' vén, 's az alma nem hull,
 Bár kettő mosolyg le még a' fáról.
 Szól a' püspök: „Nézd a' fán az almát,
 Szíved nem nyere meg még nyugalmát.
 Föltekint az agg, 's remegve sápad,
 „Hajh! meggyilkolám apám- és anyámat!"
 Szólt, lehult az alma, 's fája eltűnt,
 És a' vénre mély álom nehezült.
 Léte zsoldját halkal megfizette,
 Még imádkozék a' pap felette.
 Csendes álma szende fátyolán túl
 A' kimúltak föl menny üdve tárul.
 És a' hit kivitta győzedelmét:
 Mert egy nagy bűnös bánkódva megtért.
 Kedvvel hallja ezt a' róka népe.
 A' regének jó ha szép a' vége.

A' N Ö V É R E K.

VAS ANDOR-TÓL.

Leány és czi czus.

1840-ben egy nyári estén, mellynek illy késő óráját a' teljes holdfény nem szerelmesek előtt is élelménydússá tevé, a' sétányon, melly a' városligetből jól ápolt kertek illatos virányai közt vezet a' király-utca felé, három csinos öltözetű urral találkozunk. Jobbra és balra virító fiatal arcz, a' részvét szelid tüzével szemökben, 's majd gyöngéd, majd pajzánul elméskedő vigasztalás ajkaikon; uj 's véletlenül lett ismerőse mindkettő a' korosabb férfinak, kit segédkarukon ápolva vezetnek. Ha beszédöket — mellyet a' vezetett aggastyán gyakran jajgató sohajjal vagy boszús felkiáltásokkal félbeszakaszt — ki nem hallgatnánk is, ennek öltözetéről, melly tetőtől talpig vizes vala, könnyen eltalálhatjuk, mi baj érhetette őket, kik egyenest a' városligeti tótól sietnek a' nedves urnak közel laka felé.

„Hah! — felszólalt a' vezetett majdnem kiáltólag, 's megállott, és kibontva karját szöke társának karjaiból, balczombjához kapott, 's mig arczát az elfojtott fájdalom nem épen mosolygó redőkbe szedé, sűrű simogatással iparkodott egy köszvény-rohamot kergetni

izmaiból, melly nála nem egészen új vendég ugyan, de illy hirtelen és kínosan az önkénytelen fürdés okozta megjelenését. — Látom, súlyos adót fizetek gyermekötletemtől! — folytatá beszédét, miután fájdalma enyhülván, tovább vezetteté magát társaitól. — De hogyan is juthatott eszembe, gyöngé ladikban tóra szállani, 's ügyetlen karomat evező forgatásához alkalmazni? — Jaj! álljunk meg, uraim! 'S újra czombját kezdé dörzsölgetni nagy türehtlenül.

Méley Dénes — a' vezetett aggastyán t. i. — míg a' hosszu fason áthaladva lakáig ére, minden ellen kikelt, mi közel-távolról vízzel vagy ladikkal összeköttetésben lehetett. De kinek is volna kedvére kora tavaszkor egész öltözetben, habár a' legregényesebb holdvilágos estén is, vízbe zuhanni? Mondhatjuk, e' véletlen fürdés, szűz Diana szeme láttára, Méley urnak szintolgy kevéssé volt inyére, mint benne részesülni nem volt akaratjában. Ő beült a' városligeti tón egy ladikba, ügyetlenül neki hajtott oldalast egy sebesen jövő másik ladik orrának, mellyben épen a' két ifju ült, 's kifordula. Az ifjak azonnal ladikjokba vevék őt, partra keltek, 's ajánlák kíséretöket a' megfürdött lakáig.

Nem messze a' király-utca végén egy nagyobb szerű épület előtt álltak meg, mellynek csinos rácsozattal kerített udvarán izletesen rendelt virágkert díszlett. Méley türelmetlenül vonta meg a' kapu melletti csöngetyüt, 's míg a' házmester nyitásra érkeznek, forró kézszerítésekkel és igen illedelmes bókók közt monda köszönetet a' kísérő ifjaknak, 's meghívja őket minélelőbbi látogatásra, mit ezek megígérnek.

Távozó-félben voltak ifjaink is, midőn az épület balszárnyán hirtelen ajtó nyílik, nyávogva 's nagy robajjal, rettenő czicza tör ki rajta, 's legközelbi uton szalad a' háztetőre. Ezt egy porcelán-edény követé, olly erővel dobátva a' gyorsan menekvő után, hogy szertetőrt darabjaiból semmikép ki nem vehetjük, épségének csak most letűnt boldog idejében virágkehely volt-e, vagy czukorsze-lencze. 'S e' két előzmény után — mellyek rendes hitünk szerint nem másnak, mint felharagított agg gazdasszonynak, vagy még inkább valamelly boszúra fakadt katonás férfinak lehettek előpostái — ifjaink bámuló szemei egy nem épen gyöngéd lebegéssel előtörő fiatal leány kedves alakján akadtak meg, ki összeszorított ökl-

kéjével a' háztetőre menekvő fuvó cziczát fenyegeté, 's máskor — mint hinnők — bájtelses szelid szemeiből boszúszikrákat lövelt rája. Végre — hogy semmit el ne hagyjunk — negyedik jelenetül remegő szobaleány közeledék nagy alázattal — mi pesti cselédnek nem mindig gyöngesége — 's bemenésre kérte kisasszonyát. Ez utósónak megjelenését azonban ifjaink egyike aligha észrevehé, mert ő az első lányalak megláttára hangos örömsohajt röpitve ki ajkain olly elragadtatással tapadt rá szemeivel, mintha kivüle mást nemcsak nem látna, de látni sem ohajtana.

„Nem megyek! — válaszolt boszúsan a' lánghevű kisasszony — ma nem fogok, nem akarok alunni. Szeretem e' csöndes holdvilágos estét — 's boszúsan a' holdra tekintett, mintha pittyesztett szácskájával gúnyolni akarná — szeretem a' magányt, a' csöndes elmerülést, e' szép virágokat — 's egy gyönyörű szegfű-bokort tövestől szakíta ki, hihetőleg szeretet jeléül — 's a' csalogány is tüstint éneket kezd, hallgatni akarom. Itt maradok. Nem hallod?‘ ‘S az ácsorgó szobaleány felé fordult, néhányat hevesen lépve előre, ki is urnéját — alkalmasint kitanulta már, mit kell illy esetben e' közeledéstől várnia, mint az emelkedni kezdő patyolat-karból mi is sejthetjük — gyors léptekkel az ajtón behátrálva kedves magány-élvezetére hagyá.

Ritka kedves élelet így, mintegy pongyolában látni egy szép leány lelkületét! Ifjainkat e' jelenés maradásra birta; a' szöke több mint ujjvágyas érdekekkel simult egy oszlop mellé, honnan a' rácson által a' csöndes magányban illy épületesen mélázó szépnek minden mozdulatát szemmel tarthatá. Üdvös mosoly deríté arczatát, a' mint a' lesett kerti szépség közel hozzá egy gyepplagra telepedett. „Tehát ismét látom, megtaláltam őt!“ sohajta magában, 's egész valóját kéj és öröm lepte meg.

Nyájas olvasónénk nem úgy fogja ugyan találni, mintha kecses szépünk e' különös megjelenésében sziveket hódítani nagyon képes volna; de Anday Sándor e' részben engedékenyebb volt publicistáinknál, 's annyira örvendett annak, a' mi t látott, hogy azon, mi ként látta, aggódni épen nem jutott eszébe.

'S a' leány, ki tudnillik a' holdfényes éj élvezhetése miatt nem akart alunni, valóban szép volt. Sándor barátunk már nem egy

rim-párt illesztett össze bájai magasztalására, mióta öt először — 's azóta nem — a' zugligetben egy vigadó társaság közepette meglátta; 's most örömében, hogy az ohajtottat feltalálhatá, bizonyosan elkészítendi a' dicsőítő sonettet szépen szükdelő versekben számára, mint erről imént hallott sohaja biztos reményt nyújt. Mi prózai nyelvünkön csak annyit mondunk, hogy e' termetnek, e' közép-magasságu, kecs-arányos, fiatal szépségben diszló termetnek boldog birtokosnéja bizvást elénekelheté Zerlina dalát, Fra-Diavolo-ból tükre előtt a' nélkül, hogy öt, a' hiuságon kívül, öncsalónak tartanók. Arczfehérét vetélytársnak vallhaták a' mellette diszló rózsabokor fehér virágai, melyet tömött szöke fürtök környezének, nem bái ékben ugyan, de a' gondtalan pongyolaságnak annál szebb, annál igézőbb kellemivel. Szemtüzeit szelidebbnek mondanók a' hold fényénél, ha a' méltó boszú a' megfutamolt czicza iránt — fájdalom, hogy e' boszúnak okát soha ki nem tudhattuk — nekiek kelletinél több fényt nem kölcsönöz vala. Kacsóitól a' piczynységet, puhaságot, hószint senki sem tagadhatta meg, 's hogy karaiban nem mindennapi erő rejtezik — ámbár ezt hölgyi karokban nem épen nélkülözhetlen kelléknek tartják — tapasztaltuk; ha szólni mernè, még több dicséretet mondhatna felöle a' szobaleány.

Egyik első emeleti ablakból bájos keservesen kezdte szívdalát ömlegetni a' csalogány, tündérhangjaival osztva dúspazarul, bár maga nem nyerhetve, vigasztalást. A' kedves leány, ki épen az esti magány, holdfény, virágillat és csalogánydal élvezhetése végett vonult az udvarkertbe, a' szárnyas dalnok első hangjaira bosszús pillanatot vete a' rekeszes ablak felé, majd fölemelkedik, 's édes magába merültsége első jeléül az öntözőkannát messze rugja kisdéd lábájával; nem kis szelidséggel ugyan, de annál hevesbben kap aztán egy rózsató után, melyre gyöngéd ujjacskái alatt az imént feldult szegfű sorsa várandott; de a' virágok királynéját hü szuronyok védik, 's a' gyöngyfényű köröm alul piros vércsepp fakadt a' megtámadt rózsa zöld levelére; ez azonban nem tartóztatá a' véreig sértett női büszkeséget, hogy érdemes boszújának még legalább néhány haragszóban szabad menetet ne engedjen, melyek épen ezen élvezni akart károgo csalogány, a' hitvány tuskés virágok 's az együgyű holdfény ellen voltak intézve; 's miután szé-

pünk hódító szelidségében még egy pár fordulatot tön gyors léptekkel, 's körütekintett, ha nincs-e valaki, öt fekvésre hívó, — melly esetben bizonyosan még éjfélig éldelendé a' szeretett magányt, — az ajtón, mellyen jött, eltávozék.

Ifjaink szaporán keringő gondolatok közt, de szóltanul mentek szállásaikra.

Kettős titok.

Mély álomban szenderegtek Pest lakói, a' bérszolgától kezdve, kit magános agg legény fogadott virasztóul kórágya mellé, az örökgig, kiknek hivataluk virasztást parancsolna, hahogy meg nem elégednének azzal, ha három órával túl a' kellő időn hivatalosan fölébrednek. A' két ifju, kikkel az estve ismerkedénk, virasztott: bú az egyiknek, öröm a' másiknak nem hagyott álmot jöni szemre. — Anday Sándor rövid hajnali félálom után barátja Kövy Endre fölkeresésére sietett. — A' két barátnak titka volt egymással közlendő; nem uj ugyan Anday részéről, mert közlekedőbb lelkénél fogva rég birtokosává tette barátját minden érzelmének és gondolatának; de annál ujjabb és meglepőbb Endre részéről, ki magába zártabb és hallgatagabb levén, dolgokat főképp, mellyeket viselni fájdalom, 's így közlésök mintegy panaszkodás színét viselheté, nem vágyott szóba hozni még keble meghitt barátja előtt sem. A' szószerkezeten, mellyel Anday az első üdvözet után barátját elárasztá, nem nagy világosság terjedt el ugyan; de annyit mégis érteni lehetett belőle, hogy szíve mindkét kamarája, mint dúsan rakott gabnatár, tele van örömmel a' fölfedezés fölött, mellyet az este tön. Szelödy Zsófiát — a' haragos szépet — már egyszer volt üdvsugárzó szemeinek látni szerencséje. Ez — mint főnebb érintők — a' zugligetben történt, négy héttel ezelőtt egy szép tavaszi napon. Zsófia nem tündökölt ugyan akkor szívgerjedelminek ama peleusi szépségében, mellyel tegnap estve a' gyors szökésű cziczát 's vele majd bennünket is megszalasztott; de ez nem akadályozá, hogy látása 's az egy pár szó, mellyet társaság vegyületében az ismeretlennel szólhatott, sokáig fenmaradó emléket ne hagyna maga után Anday keblében, mit hatalmasan előse-

gite az, hogy költő volt, kiknél ha nem mindig képzelet is az érzelem, de abban veszi nem rilkán eredetét; 's így történt, hogy fiatal költőnk képzelő ereje az időtől fogva alig vett magának néha éjjeli álmaiban kis szabadságot, más tárgyakkal foglalkozni; nappal legalább mindig szerelme kedves tárgya körül rajoskodott, minek is elegendő tanuságául szolgálhatnak azon epedő versszakok, mellyek tőle e' közben „Az ismeretlenhez” — „Hozzá” 's több illy rejtélyes czimek alatt hol e' hol ama' folyóiratban megjelentek. Így tehát épen nem csudálkozhatni, ha ma reggel, mihelyt öltözködését rendezte, nem is várva ismerősire, kikkel a' kávéforrásban reggelizés közben politica 's művészet tárgyai fölött naponta hosszú vitatkozásokat szok vala tartani, a' gyorsan felszörpölt kávé után azonnal bizonyos házmasterhez ment, kitől ha nem tudott is meg egyebet, mint a' kedves leány szülőinek nevét, állását 's azt, hogy a' szeretetre méltó leánykának még egy testvére is van, ki anyjával épen e' nap váratik haza Füredről, mégis e' kis tudósítást ujdón-uj tejszinü huszasokkal jutalmazá. Mindezt most örömmel terjeszté elő barátjának, felolvassván egyszersmind néhány versszakot előtte, mellyet tegnap este „A' megtalálthoz” ír vala, 's sürgeté őtet — mert ez csakugyan keresztényi kötelesség — siessen vele Méleyt adott ígéret szerint minél előbb meglátogatni, ki aligha nagyon roszul nincs, mert épen a' háznál létekor orvos érkezett hozzá.

Ennyi szónak, 's olly ömlengőn előadva hogyan állhatna ellen a' hű barát? Endre félretevé, mellyben olvasgatott, névrokona törvénytudományi munkáját, — bárha ellesett szívállapotjából mondhatjuk, hogy a' gondolatok, mellyek agyában csapongottak, egészen törvényen kívüliek és túliak voltak. Egy pár igen helyes észrevételt mondván a' felolvasott versszakokra, mi őt nem járatlan műismerőnek mutatá, kalapot vett 's kész vala követni barátját, kérvén előbb, hogy bővebb beszélgetés végett, mellyközben neki is lesz szívítka fölfedezni való, látogatás előtt rövid sétára térjenek el kedvelt helyökre, a' városligetbe.

Sokáig ment szótlantul egymás mellett a' két ifju. Sándor felfelpiruló arczain vidámság játszik, 's szemeit örömmremény sugároztatá. Endre több mint szokott komolysággal lépdelt mellette;

sötét fekete szemein, melyek az elhatározott jellemdús arczvonatokhoz oly igen illenek, méla gond borongott, 's ajkai körül jelentő rángás látszott néha, áruló tanuja a' tusának, mely szívsvenvedelmei közt háborgott, vagy tán az egyenetlen küzdelemnek, mely ész és érzelmek közt szokott előállani, 's melyben a' szívnek meg annyszor legyőzött pártoskodását mindig újabb észhatározattal kell csillapítanunk.

„Endrém, oly komor vagy; tán bú terhével nehézkedik rajtad szíved titka, melyet közlendő vagy? — annálinkább ohajtom azt hallani;” szakasztá félbe Anday a' hosszú csöndet.

„A' házzal, melybe lépni akarsz, kívánnálak megismertetni, mennyire magam ismerem;” válaszolt Endre.

„Hogyan? 's te ismered e' háznépet?”

„Ismerem — felele Kövy fájdalmas sohajjal — vele, benne tanultam életem első 's nem csekély búját ismerni, mely most is nyomasztó súlylyal kínozza szívemet.”

„S ezt elhallgattad előttem?” kérdezé megállva Anday, félig ébredő érzelmével a' féltésnek, melyet barátja, nyugtató szavával azonnal sietett csillapítani.

„Ne ütközzél meg, ne tarts semmitől — mondá gyöngye mosolylyal — nem vagyunk vetélytársak. De szólj, barátom! úgy mondad, Zsófiát lelkedből szereted: szerelmed nem ábránd és képzelet-e?”

Szinte neheztelve fogadta a' felszólított ezen szavakat. Végig gondolá 's elmondta mindazt, mi védokul illy esetben mindenkinek készen áll, hogy tudniillik: ha voltak is eddig szerelmet szinlő érzelmek, azok a' szívnek csak álsarjadéki valának; mert érzi, hogy most valóban szíve legfeszültebb húrjai vannak érintve. — Barátja félbeszakasztá igazolását.

„Szelődyéknél — ugymond — nevelő voltam. Emlitém ezt valaha neked, de még akkor e' név nem volt érdekes előtted. Különben tudod, hogy vagyontalan szülöktől származám; távol rokonom csekély pártolása mellett egyedül mindennel daczoló saját szorgalmamnak köszönhetem, hogy lelkemhez nem való kézi mesterség helyett tudományos pályán haladtam előre, 's hogy most, annyi küzdések után, tehetségem van keresetemből Pest egyik kül-

városában egy pár szobát tartani, 's nem kényteleníttetem rossz szerencsére ébredt kártyahősökkel a' naphoz járni étkezésre. Vajmi gyakran tevém ezt tanuló-koromban! Sokszor kellett sanyaru napokat élnem. De kaczagtam és kaczagom mindezt; mert lelkemnek e' nyomor csekély teher volt; 's ha tudományos fürkészetemben, törvény és politika körében elmerülök, még nagyobb és valódiabb keservet is felejték. — 'S volt egy, mi egykor minden bűt megédesített: szerettem. Szelődy leánya — mi ez? ne ütközzél meg, ne vond ki karodat karom alól. Magad tudod, hogy e' dölőfős urnak — majd megismered őt — két leánya van; én az idősbiket — hogy is mondjam? — igen, szerettem! Neve Vilma. Menyei idők voltak ezek, barátom. Olly kéj és fájdalom rájuk emlékeznem! —

Elfojtódva hallgatott el a' beszélő. Barátját nem ujjvágy, de valódi szíves részvét unszolta, hogy elbeszélése folytatását sürgesse.

„Nem hallasz egyebet mindennapi történetnél — szólt szünet után Kövy. — Előttünk, kik a' tiszta eszmék és érzelmek czéhmentes világában ollykor nagyon is túlcsapongva röpdesünk, felejtve a' gyakorlati élet kimért keréknyombani döcögését, — előttünk, mondom, ez tán felötlőnek tetszik; ők nem így gondolkoztak. Azt mondtam imént: szerettem Vilmát; ah, most is szeretem őt, 's kivüle nem fogok mást soha! Ő is szeretett. Azt monda legalább, szeret. Én kába, elhivém neki — 's csalódtam, hogy megérthessem a' mindennapi lelkeket, kik gyöngeségöknél fogva olly gyakran hiszik jogosítva magokat, egy vesztett hiten örök kétkedést emberben és — mindenben tenni sajátukká. Vilma gyöngye szülőknek elkényeztetett leánya, ő testvére fölött kiválólág szeretett gyermek, kire szülői, szívők minden érzelmét, minden gondjukat, melyet a' két leány közt kellene megosztani, egyedül ráruházzák. 'S bizonyitanom kell, hogy a' szelid lélek ezt a' gyermeki szív minden háljával, keble egész ragaszkodásával viszonzza. Milly férjboldogító bájvirág fejlődhetendett belőle okos vezérkéz alatt! Ő szülőinek egy intésére mindent áldozni kész, mindent, még szerelmét is. Legalább így történt. Egy estve atyja megtudta viszonyunkat; Vilma másnap reggel olly nyugodtan, mintha szenvedő ember iránt legszentebb kötelességét teljesítné, tudtomra adja, hogy többé már

nem szeret, mert atyja így parancsolta. 'S nekem azonnal el kelle költöznöm a' háztól.“

„S mi történt utóbb?“

„Mi történt? A' szelid atya 's anyja a' névtelen, vagyontalan ifju fölött kacaját ütöttek, melybe — szülői iránti engedelmességből csupán — a' szerető leány is vegyített hangokat. Egy párszor találkoztam még Vilmával, meggyőződni róla, hogy csakugyan soha sem szeretett. Ennek két éve már. Azóta felejteti iparkodtam; de még csak lemondani tanultam meg.“

„'S minderről hallgattál előttem?“

„Szívsebem egy éves volt, midőn veled megismerkedtem. Ha kell vala szólnom, nem hallgatók; de pusztá panaszt“ —

„Ismerlek. — 'S Zsófia — mit tudsz Zsófiáról?“

„Ő, barátom, az, kinek tegnap estve látád. A' szülői szeretet nélkülözése elégületlenné, daczossá, elzárkóztatta tette őt. De szíve mélyében a' szelid érzelmek szép magvai rejteznek; kár, hogy szeretetet nem, csak önkényt és urias durvaságot ismerve, maga iparkodik e' drága csirákat, melyek szép kedélyvirággá magasulhatnak, tépdetni kebléből, hogy emberi ösztönnél fogva az őt környező szelidtelen bánásmódot hasonlóval fogadhasa 's torolhasa vissza. Te birsch azzal; mi tőlem megtagadtatott: előkelő születésű 's vagyonos vagy; Zsófia mellett szépség 's — ha erre tekintesz — tán gazdagság is szól, leginkább pedig fiatal kora, melyben az okos szerető mindenható reformátor lehet. — 'S most menjünk Méley látogatására “

Megérkezés.

Fényesen butorzott termeken keresztül jutottak ifjaink egy szobába, melybe félig felhuzott függönyök csak szürkületi világot bocsátottak, hol aggastyánunk roppant karos székben félig feküdt, félig ült, nem annyira kényelem miatt, hanem mivel a' czombjára borogatott vánkások más helyzetet nem engedének. Emelt kézzel üdvözölte betegünk az érkezőket, 's édes mosolylyal, melyet azonban a' fájdalom, olykor minden erőködése daczára, savanyura változtatott, mondá el ujlag háláját, hogy mult estvéli szerencsétlen esetében olly barátilag járultak segédelmére. Mellette az öreg Sze-

lődy, Zsófia atyja ült, kinek arczán, Endre láttára, nem épen ismeretlen jele tűnt fel az érdekeltségnek.

Méley Dénes egy volt azon férfiak közül, kik ha egy pár szomorú tapasztalást tesznek emberi gyöngeség vagy álnokság felől, az egész fölött emelt szemölddel pálczát törnek, 's ha tizenhat nőt tanultak ismerni, ki férji karok közül jogtalan szerelem után vágyódék, — a' nemet általában szívtelennek és hitszegőnek kiáltozzák. Méley a' nőnem iránt hitét veszítette volt, mit szülőinek örök háborúból álló ház-as-életén kívül — hol az első példát vette — né-melly e' tekintetben kellemetlen tapasztalás okozott leginkább, 's egy fiatalkori szerelmi kaland, melyben kedvese által megcsalá-ték. Azóta megvetést esküdött keblében e' nem iránt; 's míg különben jó szíve embertársai elől elzárkózék, a' téli fagyot, mely benne pusztita, örök bókolat és előző mosoly tavasz-virágival fődözte nyirt bajusztól árnyalt ajkai körül. Így pazarolt el negyvennégy évet életéből, nem csekély jövedelme elköltésén kívül, mint lát-szék, nem levén egyéb feladata életének, mint derekát bókra haj-longatni, kopott édességeket mondani mindenkinek, 's szünetlenül mosolyogni.

Ha hamarabb érkezünk, érdekes beszédet hallhatánk a' két férfi közt oly tárgy felől, mely mindnyájunkat — legyünk bár magunk is agg legények — annyira mennyire érdekel. Most már csak be-fejeztére jöttünk az értekezésnek, melyet Méleytől illy szavakban hallunk előadatni, nem kis öröme — még köszvény-gyötörte agg legénynyel szemközt is — hiszen gazdag volt! — a' két leány-nyal bíró Szelődynek.

,Igen, házasodni fogok! éveim száma megérett már, hogy ez állapot nagy becsét átlássam, 's e' gonosz fájdalom jelentkezése szükségessé teszi, szerető hű társról gondoskodni oldalam mellé, ki tűrhetővé tegye, mi a' magányban annál tűrhetlenebb.'

Mi pedig előre üdvözlünk téged, rejtezzél bár a' testvérváros kötömegei közt, vagy boldog családi körében valamely szép táju falucsának, előre szívből üdvözlünk téged, a' gazdag urnak leendő boldog kórápolónéja!

'S mit fiatal korban annyi lány mosoly, buzdító pillantás, olly-kor vérmelegítő kézszorítások 's lekötő szavak ékes arczu lány-

káktól, véghezvinni nem birtak Méleyn, azt agguló éveiben egy szerencsétlen köszvény ime szerencsésen előidézte. 'S ezen határozat volt az, mellyre Szelödy az aggastyán Méleyt birni ma nem első kísérletét tevő, ékesen szóló okoskodásai közé nem ügyetlenül szőve olykor szelid jó gyermekének érintését, minélfogva tőle a' főnebbi szavakat olly eltökélten hallani szívének nem kis örömére vált. A' két leánynak gondos és előre számító atyja nem érdektelen szemmel nézett Méleyre, mióta vele — egy házban lakván — megismerkedett, 's iránta mind ő, mind neje messzeható tervben gyönyörködének. 'S ha szép olvasónők e' fölött csudálkoznék, — mert ugyan mi tehet illy gazdag szülöket lányaik sorsa iránt aggodóvá, holott van férfi elég, rangos és rangtalan, kik bájhangzatu ezrekért olly könnyen bocsátják áruba éltek egész nyugalmát, boldogságát? — meg kell mondanunk, hogy, fájdalom, volt idő — boldog idő! — midőn Szelödyék tiszta jövedelme fölment évenként mintegy tizenötezer pengő forintra. Valjon, azonban a' Bécsben töltögetett számos télszakok, vagy a' nagy hazafiui buzgóság, mellyel Szelödy ur megyéjében a' tisztujítási 's követválasztási ügyekben résztvőn, avagy a' háznál és házon kívül szüntelen fentartott pazar fényezés okozá-e? de jelenleg Szelödy e' jövedelmi összegnek alig tudja évenként harmadrészét váltóban megmenteni háztartására, a' hárpya-körmű hitelezők elől. 'S ez, ugy hisszük, elég ok arra, hogy egy pár gazdag vő előhalászásáról gondoskodtassék, 's a' ház fénye, legalább addig, minden áron fentartassék.

Anday épületesen mondta ki megegyezését a' dicséretekben, mellyeket Szelödy jól számított biztatásul a' házias élet örömei fölől tartott; 's biztosan meghatározni nem tudjuk, valjon azért-e, hogy imádottja atyjával beszédbe eredhessen, 's iránta tiszteletét kitüntethesse, vagy tán azon ékes leányfő miatt, melly az átelleni ablaknál az épület más szárnyában volt látható, közelebb vonult az ablakhoz, mellynél Szelödy üle, — a' gyors elpirulás legalább, 's szüntelen az érintett ablakon csüggő tekintete, — mik közül Szelödy figyelmét egyik sem kerülte el, — ez utolsó okot hihetőbbé teszik.

Uti hintó robogott az udvarra, melly Szelödyt gyorsan szöketté fel ülőhelyéről. „Leányom! — kiálta — szeretett gyerme-

kem! 's az ajtónak indult, egészen feledkezve, hogy, ha gyakorlatilag is akarja a' házasságot ajánlani, neje elébe is — ki szinte a' hintóban ült — illetet volna egy örömsohajt röpítnie. Még Méley is fölemelkedett karos székéből 's az ablak felé lépdele, egyedül Kövy maradt székén mozdulatlan, nem kis megnyugtatóra ugyan az induló Szelödynek, ki azonban némi gyanut mégsem fojthatván el keblében, az ajtótól visszatére 's Kövy Endrét a' mellékszobába kérte, hol már nem az előbbi lány szófolyammal, hanem egykori gazdaságának 's most is fentartott fényének teljes méltóságu érzetében intézte hozzá, szigorú nagyuri tekintettel mérvén őt, e' szavakat:

„Ismerjük egymást, bárha igen kedvelen emlékezetből, Kövy ur, szóljunk tartózkodás nélkül. Nem gondolnám —“

Endre arcát boszúpir futá el, mire a' megszólítás hangja elég okot adott; 's mármár hasonló módon készült feleletet adni, de Szelödy félbeszakasztá:

„Ne boszankodjék ön, ha tán —“

„Uram! — felele Kövy mérsékelten, mert barátja jutott eszébe — ha azt gondolja ön, hogy a' tapasztalás által okultat még egyszer megszálhatná az ifjúkori bohó gondolat, csalatkozik; miattam árulhathatja leányát akárkinek 's eladhatja minél gazdagabb áron, — akarja hozzá tenni, de a' boszús gondolatot elhallgatta. — Hallotta ön, mikint ismerkedém meg Méley urral, őt jövék látogatni barátommal.“

„Barátja? a' gazdag Andaynak *** megyéből rokona?“

„Fia,“ felele Kövy röviden, 's oda hagyá a' kérdezőt.

Szelödy a' hintóhoz futott, leemelte nejét 's Vilmát, a' szeretett gyermeket huzamosan tartá dobogó keblére szorítva. — Három férfi nézte e' jelenést egyik első emeleti ablakból, különböző gondolatokkal. Kövy Endre minden erőködése mellett zavarba jött, majd piruló, majd sápadó arca mutatta, mennyire mélyen rejtezik még szívében az egykor hön szeretett leány képe. — Méleynek egy gondolat szállta meg elméjét most először, de olly hatalommal, hogy köszvényfájdalmát e' kedves gondolat által rögtön eltűnni érezé lábaiból, 's e' gondolat az volt: nem boldogság lenne-e e' leánykát, kit ő szépnek is, nagyon jónak is tudott, agg napjai gyógyolá-

ul — hitestársul nyerni? — Anday mindkettőtől egészen különbözöt érzett: boszúság volt ez, hogy az érkezett hintó eddigi kedves éledeletében megzavará, a' kedves lányfőt elrezzentvén a' lesett ablaktól.

Ugy látszott, mintha Méley mindazt, mit szerelem dolgában hosszú negyvennégy év alatt elmulasztott, érzeményének annál nagyobb ereje által akarná kipótolni. Mióta szeretni 's házasodni eszébe jutott, olly tüzzel forgott Vilma körül, minő tizenhatsz éves ifjunak sem válandott szégyenére, 's a' szeretett gyermek, mivel őt szülői által kedveltetni látta, nagy szíveséggel fogadta hódolatait. Vilma szép leány volt, szöke mint testvére, 's nála valamivel magasabb, lelkében csupa gyermeki szeretet és engedékenység, sőt teste mozdulatit is mintegy szülői intésére látszott tenni, lassudan és élénktelenül. Ha Méley szólt, ki mindig hozzá intézte szavait, bizalmas kék szemeivel, mellyekben méla fény bágyadozott, olly részvéttel, olly figyelemmel hallgatta őt, hogy vele mind számító szülői, mind a' lángszerelmü aggastyán teljes mértékben meg lehettek elégedve. Hízogő szavait — 's ezekben, tudjuk, aggastyán nem fösvénykedik — tetszés pirulatával fogadá, mióta atyja által megrovatott, mivel egykor Méleytől, csókra kívánt kezét elvonta. Szóval, olly simulékonyan, olly ragaszkodólag viselte magát a' kedvelt gyermek, hogy szerelmes imádója boldogsága tetőpontját elértnék vélte, mellybe hogy minél előbb teljes és másolhatlan férji joggal bejuthasson, nem sokára kéroleg jelent meg Szelödyéknél, kiktől, valamint a' szülői akaratot teljesíteni mindenkor kész leánytól is, kedvező választ kapott.

Szerelmi vallomás.

Mig az aggastyán Méley inkább vágatva, mint korához tán jobban illő fontolva haladással nyomul elő szerelmi pályáján, 's egy ostrommal szívet foglal el, jegyessé lesz és hatalmas előkészületeket tesz a' házasságra; addig Andaynk csak szomorú tanuja marad tán leendő sógora diadalmainak, 's bár mennyire iparkodjék is közeledni szíve kedveséhez, ezt mindeddig a' magabazártság és visszalökö dacz hozzáférhetlen fegyvereivel tapasztalá körülvéve.

Zsófia — számos hölgy nem tett volna így helyzetében — inkább kerülni látszék őt, mint keresni társaságát, mi szerelmes ifjunkt gyakran kényszeríté, melegebb részvétellel fordulni testvéréhez, kit tudtán kívül forróbb szavakkal illetett szerelmi zavarában, 's tán némellyeket, miket Zsófiának elmondani szándékozott, az ő fülébe sugá el. De ha őt gyöttré Zsófia elvonulása, a' fiatal költőnek e' közeledése jegyeséhez bizonyosan még nagyobb mértékben gyötörte Mélejt, kiben a' magas lángra gyuladt szerelem olly török kényuri erőszakkal uralkodott, hogy készebb lett volna üveg alatt rejtekszobában tartani jegyesét, csak hogy vele senkit, kitől félthette — 's félté mindenkitől — szólani ne engedjen — az aggastyán szívét mély szerelemfáltás gyötörte! Ennek oka nem Anday volt ugyan szemeiben, mint inkább barátja Kövy Endre, kinek egykori viszonya szeretett Vilmájához a' könnyen terjedő hír által tudtára esett, 's kit ezóta teljes szívéből gyűlölt, sőt miatta Andayt is — rettegven, nehogy barátja szerelmének legyen közbenjárója — részesíté harag-indulatiban. Akadjon csak ürügy síkra szállani Kövy ellen, tapasztalni fogjuk az agguló szív szerelemfáltése romboló hatalmát.

Egy nap Anday arany szegélyes rózsapapírral csinos verseket olvasa fel barátjának, mellyeket gondosan öltönye oldalzsebébe rejtett, 's azon elhatározással, hogy ma, történjék bár mi, Zsófiához közelednie kell, a' király-utca felé indult. „Győzni vagy halni“ gondolá magában, mert eltökélé, nemcsak köznapi hódoló szavakat zengedeztetni fülébe, hanem forró szerelme forróbb lángjait mind előszóval szívrehatólag lefösteni, mind — a' dolog örök hitelesítése végett — írásba 's pedig csengő rimekbe foglalva neki átnyujtani.

Bírókép állt Szelödyné az udvarkertben, balkarján Vilma a' szeretett gyermek csüggött igen ékes finom öltözetben, nyakán, fején és ujjain gazdag ékszerekkel felczifrázva, míg három lépésre tőle egyszerű házi öltönyben, földre szegzett haragos tekintettel Zsófia álldogált, anyjának a' két perlekedő közt épen most kimondott nem kedvező — de nem is igazságos — ítéletét nem nagy épüléssel hallgatva. A' csinos udvarkert meglehetősen egyenetlenül volt a' két testvér közt kiosztva; legnagyobb részét és legszebb helyeit tudnillik Vilma birta, hol számára a' szobalány tenyészte vi-

rágokat, míg Zsófiának alig maradt néhány talpalatnyi 's a' többtől elhullott föld, melyben ő mégis gondos ápolással igen szép virágokat tudott tenyészteni. Az ő részén egy gyönyörű rózsabokor szép virágzásnak indult, melyet alig vön észre testvére 's azonnal magának ohajtá azt lefoglalni. Zsófia, természetesen, nem engedte virágát, 's így lepte meg az anya a' pörlekedőket; ítélete abból állván, hogy Zsófia mindent, mit testvére kíván, tartozik neki átengedni, maga pedig elégedjék meg, ha a' kertecske hulladékaiban részesülhet. Ez ítélet — mint hitünket kimondók — nem épült ugyan jogon és igazságon; de hiszen sok illynemű ítéletet kell e' világon hunyt szemmel néznünk, gyakran fontosabb dolog, mint egy virágbokor fölött.

Könyes szemmel nézte Zsófia egy lugosból virága átültetését, 's boszús tekintete aligha mást enged sejtenünk, mint elhatározását, gondoskodni róla, hogy a' rózsatő, ha övé nem, másé se lehessen.

„Kegyed illy egyedül” — üdvözlé a' hozzá lépő Anday, de az üdvözet nyájasabb folytatása felakadt ajkain, midőn a' leány haragos tekintetét ráemelte.

„Anyám és testvérem épen most mentek szobájokba,” válaszolt Zsófia, 's olykép nézett az érkezőre, mintha szemeivel szavainak e' folytatását akarná kimondani: menjen oda 's hagyjon el engemet. De Anday e' szavakat nem látszott, nem akarta megérteni, hanem közeledék és helyet foglalt Zsófia mellett, ki hozzá — épen nem nagy lelki vigasztalására — előbbi szavait ismételte.

„Miattam ott lehet a' szobában az egész világ,” — mondá hevesen Anday — 's nekem az egész világ ott, hol kegyed van. Zsófia! én egyedül kegyedhez jöttem, 's éltem legfőbb örömei közé számítom e' perczet, melyben kegyeddel egyedül szólhatok. Miért kerül engemet?”

„Én-e? — kérde Zsófia, inkább tetteve, mint valóban érezve álmélkodást. — Én senkit nem kerülök. Engem kerülnek mindenek.”

„Szívem csak a' kivétel, mely kegyednek első látás óta örök rabjává szegődött. Zsófia! — folytatá neki bátorulva Anday, ám-bár Zsófia viselete bizony nem volt olyan, mely bele bátorságot öntsön — kimondhatlanul szeretem kegyedet. Számtalanszor akarta ezt ajkam rövid ismeretségünk alatt megvallani, számtalan-

szor lehele arczom, tekintetem, mozdulatom, remegésem kegyed közelében árulómmá, ha kegyed legkisebb figyelemre méltatott volna. De bármint viselje magát irántam, szóljon bármit, utasítson vissza, én nem szünöm meg esdeklenni kegyed előtt, míg kedvező válasza nem üdvézít.“

Ugy látszott, mintha Zsófia szemeibe szelidebb tűz lopóznék, mintha az édes szavakat ellágyulva hallgatná; 's neki bátorult hö-sünk, hogy szavainak maradóbb nyomatékot adjon, puha kezébe csusztatá a' verssel beírt papírkát, melyet a' kéz nem utasított visz-sza, 's Anday élénken leste az üdvészózatot ajkairól.

„Szeret? — szóla hosszú mélézés után merengve Zsófia, — szeret? — ismételé másodszor, 's midőn az ifju térdre omlani ké-szült, hogy esküjével a' lány kérdés valósága felől minden kétsé-get eloszlasson, a' leány arczait gyors láng futá végig, 's harag-gal és nyomatékosan mondá: — Engem senki sem szeret!“ 's ál-mélkodó szerelmesünket elhagyva kilépett a' lugasból.

A' kert közepén egy ifju állott bámészkodva; beesett szemei, sápadt arca éhségre vagy nagy eléltségre mutatának, kopott öl-tözete 's vakmerőleg bátor tekintete után ítélve pedig épen nem tudhatá az ember, alamizsnát adjon-e neki mint kéregetőnek, vagy a' kapun kiigazítsa, mint házkémlelőt. A' felé közeledő Zsófiára merően tekintett, 's midőn mellé érkezék, kalapját emelte.

„Fogja, lelkem, e' papirban alkalmasint valamelly kincs rejte-zik, segítsen magán vele“ — szólt az idegenhez Zsófia, Anday ver-sét kalapjába vetvén, 's erre még egy gúnypillantást lövelve távozott.

„Zsófia! Zsófia! mindenre kérem, csak egy szót engedjen‘ — hangzott utána Anday esdése, de ez csak gyorsítá a' távozó lépteit.

Az idegen nevetve olvasá a' kezébe jutott verseket, midőn a' kapun kilépett, nem véve észre, hogy az átelleni ház egyik föld-szinti ablakából hoszús szemek szikráznak rá 's bőszi haraggal ki-sérlik lépteit. Midőn szem elől eltűnt, ez ablak bevonatott, a' bo-szús arcz visszavonult, 's egy összeszorított ököl emelkedett föl 's dühös szavakkal kísért fenyegetést intéze a' kert felé, hol ez utób-bi jelenetet láttuk.

'S a' leány, ki e' perczben önmagával és szerelmével daczolva

olly több mint hideg egykedvűséggel vált el Andaytól, alig órane-gyed mulva imádkozva térdelt a' szoba szögletében, 's éghez emelt fohászhai közt nem kis részben emlékezett az ifjuról, kit épen most olly durván taszított vissza magától, . . . a' mindentől elszigetelt lánykedélynek mély magába szállása volt ez, forró baráti ölelkezés a' lélek fenekén rejtező édes gerjedelmekkel, mellyeket látni eddig senkinek sem volt szabad; — 's illy percz nem ritka volt életében.

Egy estebéd.

Szomoru szívvel ült azon este Anday barátjával egy étterem vendégeinek tarka vegyületű seregében. Máskor ők a' vendégház e' zajában örömet lelék, melly most inkább kedvetlenítő, mint vi-dám hatással volt reájok. Pedig nem éreketlen volt figyelemmel nézni a' különféle arcokat, mellyek az asztalokat körülragyoglot-ták. Legközelebb hozzájuk vidám arcú ifjak telepedtek egy asz-talhoz, 's hatalmas politikai szónoklattel legnagyobb zajt ütöttek az egész teremben. Egy másik asztalnál tót és ráczt ifjak, egy harma-diknál német urak voltak; amazok meglehetős halk szóval, de azért nem tüztelenül beszéltek Oroszhon fejlődéséről, Miklós czár mun-kásságáról, 's a' felséges jövőről, melly az összes tótságra vára-kozik; — ezek szemhunyorítással bírálgták a' tévutakon járó együgyű magyart; dicsérték a' bajor sert, itták a' magyar bort; számitgták a' nyereségeket, mellyekre magyar hazánkban rövid időn szert tettek, 's mondogatták, hogy Bécsen kívül nincs élet a' világon.

Kövy Endre egy levelet vont elő 's olvasására nyujtá barátjá-nak. Meghívó levél volt ez, mellyet nő- és gyermektelen nagy-bátyja intézett hozzá, ki Biharmegyében egy kis jószággal 's azon-fölül több százezernyi készpénzzel bírt, 's most súlyos betegségben sinlődvén, történhető halála esetére ügyeit, mellyek kamaton lévő sok pénze által kissé bonyolódott állapotban voltak, jó előre elintézni akarta, melly dolog véghezvitelére Kövyt minél hama-rább megjeleneni kérte házánál, gyorspostán érkezett levelében. An-dayt barátja távozása annál súlyosbban keseríté, minthogy igen bi-zonytalanul álló szerelmi ügyében a' rokonlélek társaságára any-

nyira szüksége volt, 's rejteni nem tudta szomorúságát, midőn hallá, hogy a' sürgető meghívás következtében már másnap reggel utnak induland. Mi a' levélben még nevezetes volt, az, hogy nagybátyja adósai közt Szelődy volt legnagyobb összeggel följegyezve.

Kövynek még egy közlendője volt barátjával. A' régi szerelem szenvedélyes lángjai ujjlag zsi**bon**gani kezdtek szívében, mióta megtudá, hogy Méley Dénes szerencsés levén megnyerni az engedékeny Vilma szerelemről mitsem tudó szivecskéjét, jegyesét a' szülők egyezésével rövid időn oltárhoz vezetendi. Endre lemondani tudott ugyan, 's mint szilárd jellemét ismerjük, mit föltett magában, meg is tartá; de az mégsem volt hatalmában, hogy a' lángszívtől eldaczott lemondás neki fájdalmas keservet ne okozzon, mellynek némi enyhítéseül engedé magának, legalább néhány bucsúsört intézni szíve egykori kedveséhez. Nem volt ezekben szívostrom vagy esdeklés kihűlt szerelem megújításaért; bánatos bucsúzó volt csupán 's azon biztosítás, hogy emléke örökké fog élni kesergő szívében, befejezve forró ohajtással, melly lelkében az őt egykor szeretőnek boldogsága iránt örökké lángoland. — Anday ajánlkozott a' levél kézhez adására; de barátja, nehogy kitudatás esetében e' közbenjárás ártalmára legyen, nem fogadta el ajánlatát.

Nyers élénkséggel ugrott egy ifju az étterembe, kémszemekkel vizsgálta végig az asztalokat, 's ifjainkat magános szögletjökben megpillantván, azonnal feléjük közeledett. Anday változott és finomabb öltözetben azon férfit látta maga előtt, kinek ma szerelmi versei birtokába jutottak; Endre egykori iskolatársát és távul rokonát üdvözölte benne.

„Nagyon éhes vagyok — szolt ez nyers otthoniassággal fordulva Kövyhez — 's mivel szállásodon, mellyet nagy nehezen felkutattam, értém, hogy estelizni ide jársz, azonnal jöttem fölkeresésedre, bizván jószívűségedben, hogy ünnepélyesen beneventálsz legalább is olly vacsorával, millyet Nagy-Váradon a' zöldfában utolsó és végső examenünk letéte után csaptunk.“

„Szívesen; parancsolj, — volt Kövy válasza, mellynek az övétől eltérő nem bizalmas hangján az érkezett épen nem akadt fen, hanem azonnal ételt és bort rendelt, 's egész palaczk tartalmát

egyszerre ürité ki az egykori napok vig emlékére 's az iskolai barátság megújítására.

„Te a' levél átadásáról tanakodol, pajtás? — szólott az új asztaltárs Endréhez, ki ezalatt előbbi beszédét folytatá Andayval. — Bizd rám, Bandi! bizd rám; átadom én magának Lucifernek is. Tudod, hogy mindig legfürgébb ficzkó voltam köztetek, 's Lórom Bencze nevét még most is tisztelettel említik Nagy-Váradon, a' matheseos professortól kezdve egész a' füzesi timárig, kinek számára oldalbordájára egykor jó kedvünkben nevünket véstük életlen bicskával. — Hallgatott darabig 's választ vára, 's midőn Kövy vonakodva nézne rá, újra kezdé beszéde folytatását. — Látom, te nem vagy a' régi jó pajtás, itt Pesten a' sok finom ember közt egészen elokosodtál. De ördög vigyen el engem, ha neked e' jó vacsoráért örömet nem szolgállok, 's vigyen el téged is, pajtás, szivemből kívánom, ha másra bizod dolgot, mig engem látsz. Vagy azt véled, szerelmi levél átadására nem elég subtilis vagyok? Hohó! — pinczér, még egy palaczk bort! — hohó, nem is képezed, biz isten magam sem képzeltem, milly kapós ficzkó lettem a' pesti nők előtt. Nézd, ma is egy ismeretlen kisasszonytól — pedig szép volt, lelkem búbjára esküszöm, — milly szerelmes verseket kaptam, mellyeknek egyébiránt hamarjában nem fogom más hasznát venni, mint rágyujtani velők, ha tudnillik valamelly jóféle cigarróval kedveskedel.“ Ezzel kivoná zsebéből, költőnk nem kis szívfájdalmára, a' Zsófiának szánt verseket, 's a' gyertyalángnál fellobbantván, meggyújtá az oda nyujtott cigarrot, újra biztatva Endrét, hogy ha hetvenkét tarka levele van is átadni való, bizza rá mind, mert ő illy jó pajtásnak csak azért is örömet szolgál, mivel gyakrabban remél jól lakomázni vendégszerető erszényéből. Ez utolsó édes önbiztatását Kövy megsemmisíté ugyan azon hirrel, hogy holnap elutazandik, levele kézhez juttatását azonban rábizta azon ígérettel, hogy okos eljárás esetében a' jutalmazó lakomáról Anday barátja fog gondoskodni.

Alig érté meg a' Nagy-Váradon — mint mondá — tiszteletes emlékü Lórom Bencze, hová kell az átvett levelet juttatnia, midőn hangos kaczajra fakadt, mellyet különben nem vélt megszüntethetőnek, mint egy pohár forró 's jól rumozott puncs előparancsolásával.

„Te nem tudod mit nevettek annyira — szolt Lórom Bencze a punci szörbölése közben — 's tán nem is érdekel tudni. Bizony mondhatom, elfajult hidegség és barátságtalanság uralkodik ezen pesti magas falak közt, hiszen még csak azt sem kértded eddig: honnan jövök, hová megyek? Pedig gyönyörű kalandban vagyok, pajtás! Miskolczon egy kóbor színésztársaság prima donnájával ismerkedtem meg, kinek ha játékát kiállhatlannak tartá is az egész néző sereg, de arcza annál csinosabb volt. A' leány belém bolondult 's oda hagyá kedvemért a' társaságot. Mig pénzében tartott, én is szerettem; de most erszénye fenekig kiürült, tragódiai mély szerelmének örömkelyhe pedig színig megtelt; 's már most ördög vigyen el bennünket, ha tudom, miként szabaduljak szerelemföltési üldözéseitől. A' véletlen is a' játékba avalta magát, mert tegnap este egy éji zenénél lesett meg, mellyben jó fizetésért működtem; ma pedig látta, mikor ezen fellobogtatott papirdarab kezembe nyomtatott, 's mindez elhiteté vele, hogy szerelmét azon leány testvére mellett feledtem el, kinek leveledet küldöd. Most dühös és boszút forral. 'S ha még holnap is meglát a' házhoz menni — isten bizony, ez a' színész szép comoediát fog eljátszani.“

A' kalandornak ez elbeszélése igen kedvetlen benyomást gyakorolt Andayra, 's hogy további csevegésétől minélelőbb meneküljön, kalapja után nyult 's indulásra szólítá fel barátját.

„Meddig maradsz Pesten?“ kérdezé Kövy a' velök menő kalandort távozás közben.

„A' meddig élélhetek — volt ennek válasza. — Mindenre adom fejemet, a' mi csak pénzhez juttat. Tegnap éji zenész voltam; ma két tanuló mellé vimesterül szegődtem 's egyszersmind egy vén zsidónak zálogba adtam ügyvédi okleveletem, hogy magamat felruházhassam. Várhat, mig kiváltom, a' kereszténycsaló. Most pedig minden előtt a' Wurm-kávéházba sietek, hol egypár új ismeretséget kötök, mellyek segedelmével Pest még aranybányává válhatik számomra.“

„Jó éjszakát!“ üdvözlék ifjaink könnyült szívvel a' távozót.

Holnap átadom a' levelet, 's számot tartok egy vig vacsoráról“ kiálta vissza Lórom Bencze, 's gyors léptekkel iparkodott a' mondott kávéház felé.

K i h í v á s.

Aggódva ült Szelődy a' pamlagon neje mellett; az előtte levő asztalkán egy pár levél feküdt, beszélgetésök tárgya. Szelődy ya-gyonbeli állapotja annyira csökkent már, hogy csüggedő szívvel kellett átlátnia, miszerint a' végmegbukástól semmikép sem lehet menekülnie, 's mindenfelől sürgető adósainak követelésire kénytelen lesz rövid időn kinyilatkoztatni, hogy fizetni képtelen. Gyermekek jövője függött szemeik előtt, mi bennök azon elhatározatot szülé, hogy addig legalább, míg Vilma nőül szálland a' gazdag Méley karjaiba, elkerülhetlen bukásukat mindenkép palástolni kell, mit elérniök annál könnyebb, mert maga a' lángszerelmű völegény is nagyon sürgette a' minélelőbbi összekelést. Zsófiára, a' mellözött leányra, alig terjeszték ki gondjukat eddig a' szeretett Vilma mellett, most azonban sorsa is eszökbe jutott, 's nem kis örömmel közlék egymással azon észrevételüket, melly szerint Andayt olly szerelmi forrósággal láták forogni Zsófia körül. Milly boldog kilátás a' számító szülökre nézve, ha mig Méley a' Teréz-egyházba vitetné Vilmát és köszvényes lábát, addig Anday a' budai vérkápolnába regényes esketőre sétálna Zsófiával! Lehetlen, hogy a' szerető anya szemébe illy szép kilátásra örömköny ne lopódzék; hogy közelebb ne intse magához Zsófiát, ki a' szobában házi butorok elrendezésével foglalkozott, míg testvére egy thalbergi ábrány betanulásába merülve ült a' zongoránál, 's neki lágy és szerelmes szavakkal — tán először életében — rövid bevezetés után tudtára ne adja, hogy szülői igen kedves dolognak tartanak, ha közte 's Anday közt — kinek szerelmét kétségtelen jelek tanusítják — állandó szívviszony fejlődnék ki; miért tapasztalásai gazdag tárházából elmés utasításokat adott az anya leányának, hogy Andaytól ne csak vissza ne vonuljon olly szembeszököleg, mint eddig tett, sőt inkább bátorítsa őt viseletével, minélelőbb elhatározott nyilatkozzatall állni elő, mire nézve szülőinek egyezését ezennel előre 's ünnepélyesen megnyerte. 'S ez oktatásnál az egészen másra számoló szülök alig tehettek volna rosszabb szolgálatot Andaynak, mert Zsófia, ki a' szerető ifju iránt tán nem volt olly érdektelen, mint viselete mutatá, szülőinek e' felszólítását is csak eddigi bánásmód-

jok értelmében tekinté, 's vészt, cselszövényt és ámulást vélt látni olly viszonyban, melyet eddig saját szívvonzalma nem épen kedvetlen színben állita elébe.

A' nyílt ajtónál Lórom Bencze, a' tiszteletes emlékü, zömök alakja tűnt fel, ki a' rábizott levelet jött valamikép kézhez juttatni 's e' nyílt ajtóig, több bátorsággal mint előre látással, szerencsésen eljutott, itt azonban nyilván lehete rőt arczán a' megdöbbenést látni, 's egy perczig habozva állott a' küszöbön, mit tegyen már most és mit ne tegyen; azonban gyakorlottabb volt azon esetekben, melyeknél gyors ötlet nyit szabadulásra utat, 's csakhamar beljebb lépett a' szobába, alázatos arczczal ajánlván magát mint szegény ifju valamelly alkalmazásra, 's Szelődynek hozzá intézett szavára sajnálkozást gerjesztve adta elő ügyefogyott sorsát, az életnek már olly sok aljas körülményeiben megforgott szemtelen kalandor remélvén, hogy ha ő nem juttathatja kézhez a' mit kívánt, legalább az ő kezeibe juttatnak a' fényes ház könyörületes lakói valamelly ajándékot. Vilma felállá zongorájától 's pénzt nyomott a' kéregető markába; Zsófiát hasonló jótékonyásra szólíták fel szülői; de ő a' hozzá közeledőt durván utasította vissza. A' kalandor, nyers vonásait igen ájtatos és szívreható kifejezésre kényszerítvén, eltávozott.

Zsófia kilépett a' szobából, gyors léptekkel a' távozó után sietett, 's körültekintvén, ha észre nem vétetik-e, a' tegnapi napra emlékezteté a' megismert ifjut, 's elmondván, hogy tévedésből pénz helyett egy papirdarabkát adott kezébe, melly előtte érdekekkel bir, kéré annak jó jutalom melletti visszaadatását.

A' kalandor kivonta zsebéből a' verseknek lángoktul épen maradt darabját, melly történetesen nála maradt; 's Zsófia — alig levén szerelmes daczos szíve önmagával tisztában, mit érez, mit művel, — úgy hitte, hogy csekély áron igen drága erekljét vásárol vissza az ifjutól, melyet gyorsan rejtett keblébe, midőn Andayt látá közeledni.

„Patvar vigye a' levelét, — dörmögé magában Bencze, tusakodva állván meg a' lépcsőkön, — akármi más, de kéregető csak nem leszek többé más bohóságai miatt!” gyorsan elhatározá a' rábizott dologtól minélelőbb menekülni, 's a' szobalány fölkeresésére indult. Ezt egy pár szóval 's egy kis ajándékkal rábirta a' levél

kézhez juttatására, maga pedig távozott, fáradsága érdemlett jutalmát, az ígért estebédet forgatván elméjében.

A' mit versben rosz sükerrel kísértett, prózában vélte Anday szerencsésebben végrehajtani, ámbár úgy hisszük, szerelmi ügy kivívásában csengő rimekről pongyola folyóbeszédre menni által csakugyan nem egyéb visszalépésnél, daczára a' mai világ mindazon embereinek, kik a' költészetet az életből már egészen kiküszöböltnek hiszik, 's helyette csak két emeltyüt látnak, melly mindent mozgásba hoz: pénzt és politikát.

Zsófia alkalmat adott ugyan azon gyanukra, miszerint keble Anday esdései iránt nem maradt egészen érdekletlen; de mind ez, mind pedig azon körülmény, melly különben bizalmas szóváltásokra igen alkalmas szok lenni, hogy az imádott leánynyal az okos szülők által egyedül hagyatott, keveset vagy épen nem használt Andaynak. Tán nagyobb süker koszoruzta volna ifju barátunk törekvését, ha Zsófia kedélyére a' szülői beavatkozás rosz hatást nem gyakorol. Szóttlan, minden válasz nélkül hallgatá Zsófia Anday esdéseit, kinek egyre lángolóbb szavai már valóban kellemetlenül kezdenek hatni rá, mert akaratos dacza 's gerjedező szerelme közt helyzetét nem leheze megzavarónak nem éreznie. Távozni 's elhagyni őt nem birta, 's hogy szófösvényiségében mégis szerezzen magának valamelly foglalatosságot, melly zavarát palástolja 's daczos rátartásából őt alászállni ne hagyja, zongorához ült, 's különben sem művészileg járó ujjai — mert neveltetése a' szeretett gyermek mellett e' részben is elhanyagoltatott — a' pedale segedelmével olly robajos hangzavart idéztek elő, hogy szerelmes barátunk önszavait is alig hallhatá. Eröködött ugyan a' ledörömbölt toborzó lármáján keresztül is ömledeztetni lágy szerelmi hangjait az ingerült szüz füleibe, mi oknál fogva ajkait ugyan e' szép fülkékhöz lehető közelségbe vitte; de mind hasztalan! Zsófia látván, hogy őt sem rivaló szózatával, sem e' lármás hangzavarral — diszére válandóval bármelly uj franczia szerzeménynek — el nem ijesztheti, dörgés helyett a' villámot vette segítségül, 's egy pillanatot vetve az ömlengő szerelmesre, melly minden más kevésbé állandót — sőt tán hősünket is — szerelmi szótól sokára elrezzentheté; kezeivel ollyat dörrentvén a' billentyükön, hogy másnap hat uj hűrt kelle

felvonatni, eltávozott, magára hagyva az elbúsultat, kinek Zsófiája szörnyű bánásmódja illy keservesen még soha sem sérté szívét, 's ki csak most kezde kétkedni, valjon e' szívét, melyet mégis birhatni napról napra hevesebb vágya lett, illy szomorú tapasztalások után meghódíthatja-e? — Valóban sok philosophia kellett, hogy ezen Zsófiát az ember szerethesse.

'S mit művelt Zsófia, a' csuda-természetű? Magános szobába vonult, öt perczig keservesen sírt, félperczig felkaczagott, egy pillanatig testvérére, szülőire 's ezek irántai bánásmódjára, igen hosszasan pedig Andayra gondolt, verseinek töredékét elolvasá, ismét sírt, a' papírt darabokra szaggatá 's mosolyogva szedte ismét össze; — de három napig e' történet után szülőitől kezdve az utolsó cselédig azt mondák róla, hogy a' haragos leány illy különös szeszélyben még soha sem volt.

Három szobán keresztül harsogó boszú-szavakkal tört át Méley Dénes, egész robajjal ütközve az ajtónál Andayba, ki éppen távozni indult.

A' belépő aggastyánnak — sajátkép jegyesnek — harag tüze izzott szemeiben; ő nemcsak szeretett korától telhető minden hevülettel, de féltett is egész dühösséggel. „Gyönyörű barátja kegyednek! — kiálta fel Andayt megpillantván, 's egy levelet ráza feje fölött boszútól rezgő jobbjaival. — Ime, mennyire meggy tolokodása, szemtelensége! — harsogá, 's a' levelet nagyon kiméletlenül Anday elé dobta.

Ez megsértve nézett a' boszús jegyesre 's olly tekintettel, mint a' ki további bántást nem hajlandó eltűrni.

„Levél — szerelmi nyilatkozat — bucsú — biztatás, minden az én jegyesemhez, — folytatá amaz nagy haraggal kitörését, míg őt a' vele érkezett Szelődy, ki Andayt nem igen szerette volna házától elrezzenteni, egyes szelid szavakkal iparkodott csillapítani. E' közben, szinte hasonló engesztelési célból, Szelődyné is 's anyját követve a' boszús kifakadás indító oka Vilma, megérkeztek, ki midőn Kövy Endre levelét megkapá, kötelességének hitte, — nem minden leány, ki illy körülmény közt lett jegyes, követné őt, — azt anyjának bemutatni. Az eset a' szülők, Vilma 's a' szobalány közt lármás jelenetet indita, melly közben Méley olly kellemetlenül

és váratlanul meglepőleg érkezett látogatásukra, hogy előtte a' dolgot titkolni nem lehetett, 's miután az asztalon feledt levél czimét nem megütközés 's gyanu nélkül elolvasá, mennyire lehetett, szépitve maga Szelödyné adta elő neki Kövy Endre borzasztó vakmerőségét.

Alig látta meg jegyesét Méley, eszébe jutván azok, miket Kövy Endre egykori viszonyáról Vilma iránt hallott, mintha a' féltékenység ördögei csapatostul szállták volna meg, alig birva haragjával kiálta Andayhoz: „Vérrel kívánnám lemosni a' gyalázatot, hogy illy semmiházi meré szemeit drága jegyesemig emelni. Oh csak megtaláljam!”

„Uram! — szólt Anday, kit barátja sértetése még inkább bosszantott, — ön, ugy látszik, szavai egy részét hozzám intézi, 's ugy szól barátomról“ —

„A' szemtelen!“ kiálta Méley.

„Ő a' legbecsületesebb férfi, kit ismerek, — válaszolt Anday, — 's a' szemtelen az, ki őt gúnynévvel illetni meri.“

„Csábító, kit — kivel — kinek vérét szomjuhozom!“

„Ha sértve ön, Kövy Endre mindig és mindenkor helyt álland magáért.“

„Hahaha! — felkaczagott nagy méltósággal Méley, — ő nekem elégtételt? én vele szembeszállni? Kardom vitéz ősök kezében forgott meg, jöttmentek vérével szennyezni nem akarom; megvettem őt 's mindent, ki illy csábító védelmére szót emel.“

„Jól van, uram! — szakasztá félbe utolsó szavait Anday — ha ön elég alacsony távullevő barátomat 's vele engem mocskolni, tölem, reménylem — ki szinte bírok ön szemeiben olly nagy jelentésű ösökkel, — ez elégtételt nem fogja megtagadni.“

„Kész vagyok rá, nagyon kész vagyok; ám legyen, ha ön nyakát szegetni akarja.“ Ugy látszott azonban, mintha ez utolsó szavaival vére valamennyire csillapulásnak indult volna. Azonban egy kempillanatot vetett jegyesére, kinek arczán örömet látott volna hősködését helyeslő kifejezést; de ki illy vérengző dolgok hallatára közel volt az ájuláshoz, 's székre rogytában kérlőleg emelte szemeit jegyesére 's Andayra. Szelödyné Méleyt, Szelödy Andayt fogta körül, 's egész ékesszólásukat fordíták rá, hogy őket kibé-

kéltethessék. Anday az egyszer kimondottól nem távozott; de Méleyre — tudja isten a' kérlelések-e vagy mi — nagyon békítőleg hatottak, mert hogy előbbi haragjában következetesen fentartsa magát, csak a' csábító gyűlölt Kövyre folytonos gondolattal esz-közölheté.

„Mikor és hol találkozunk?“ — kérdé a' távozni készülő Anday.

„Csakugyan kívánja ön? Hah! én is kívánom. Minélelőbb annál jobb forrongó boszúmnak. — 'S Méley már most csak azon volt, hogy fölvelt hős szerepében jegyese szemei előtt állhatatosan megmaradjon; azonban arról gondolkozott, mennyi idő lehetne elég, hogy a' szülők által Andayval teljesen kibékíttessék. — Holnapután alkonyat előtt a' városligetben találkozunk,“ válaszolá e' gondolkozás után.

„Nem fogok későn érkezni,“ szolt Anday; meghajtá magát 's mielőtt az ijedt Szelődy visszatarthatá, eltávozott.

Vitézi előkészületek.

Félelmet nem ismert ugyan Anday, azonban távol vagyunk tőle, hogy őt ráfogott hideg rettenthetlenség által akarjuk olvasónők előtt tetszetőssé tenni. Csakugyan nem volt neki olly vaskos idegzete, hogy — először élteben — minden megindulás nélkül állt volna kard ellen karddal kezében, 's a' keserítő visszaemlékezésben sükertelen szerelmére több lágyító, mint edző 's bátorító volt rá nézve, ámbár épen ez okozta más részről, hogy nem egy bizonytalan kimenetű 's többnyire csekély karczolóással végződő párviadalnak, de nagyobb veszélynek is hátrálás nélkül ment volna elébe. Érzései szellemiebbek, gondolkozása tisztultabb volt, sem-hogy a' párviadalnak tulajdonított becsület-tisztító erő felől kételkedőleg, sajnálkozólag nem elmélkedett volna; de azok közé sem tartozott, kik gyávaságukat fitogtatott elmefenség és szajkónyelvvél utánczolt philosophi mondatok mögé szokják rejtegetni. Tudta ő, hogy nem egyetlen előitélete ez a' felvilágosult embereknek, melly nevetséges, kártékony, a' valódi becsületnek irtója inkább, mint fentartója, mételye a' társadalomnak, de mellyeknek mégis hódolnia kell, ki az épen e' társadalmi előitéletek nyomán kikaczagott

synopei bölcszet nem akarja utánozni. Elég nyugalmas elhatározottsággal várta a' párviadal óráját.

Méley Dénes meglehetősen csillapult vérrel feküdt le, 's aggódva ébredt föl; azonban jó reménynyel nézett a' jövőbe 's fölvelt hősi szerepében már csak azért is igen gyönyörködött, mert tudta, hogy hősi bátorsága, habár néhány könnycsepbbe kerüljön is — 's erre gondolnia sem volt ellenére — jegyese, valamint minden nő előtt csak ajánlani fogja őt. Ez okból nagy munkássággal kezdé a' napot; kardokat köszörültetett, pisztolyokat tisztítatott, sőt még vitérköket is hegyeztetett, hogy párviadala, mellyre a' dolog olly kimenete mellett, minőt reményle, szinte büszke kezdett lenni, minél nagyobb zajjal menjen véghez. Kétsége sem volt benne, hogy Anday szokása szerint az nap is eljövend látogatóba, 's Szelődyék csöndes, békes egyezkedést fognak eszközölni, mellyben ő hős hírének, mellyet vala szerzendő, minden csorbulása nélkül álland, sőt tán a' nagylelkűt is fogja játszhatni. Ebben bizva egyelőre, rendíthetlen maradt minden kérlelő szóra, melly Szelődyéktől és a' szeretett jegyestől érte füleit, sőt valahányszor ez utolsót látta vagy csak rá gondolt, ollykép érzé ereit feszülni, mint ki — békét hagyván Andaynak — Kövy Endrével, a' szerelmét mélyen sértővel, csakugyan kész lenne, ha jelen volna, ha nem épen kardbajra kelni, de hajba kapni, vagy őt bérlett suhanczok által elpáholtatni annál bizonyosabban. Eltelt a' nap kardcsörtetésben, pisztolyok, löszerek készíttetésében és hatalmas kargyakorlatokban, 's utána az alkonyat is, de — Anday a' háznál nem jelent meg, 's vitézünk másnap reggel sokkal hűltebb vérrel ébredt. Sőt nem csak hűltebb vérrel; de a' mint a' nap főlebb szállott, bátorsága annál alább hanyatlott, 's midőn amaz nappali félkörének tetőpontját érte, előbbi szóbátorságát félelem és borzadozás váltá fel. A' félelem már némelly jó gondolatnak volt szülőoka, 's úgy látszik aggastyánunk is annak köszönheti az ötletet, melly kínos ebédje közben eszébe jutott.

Tüstint kocsira ült 's egy barátjához hajtattott, kinek az egész aggasztó állapotot, mellyben magát érzi, őszintebben, mint Szelődyéknél tőn, előadá, szívrehatólag kérvén őt, hogy neki embert, ki bátor és víni tud, bármi áron kerítsen. Barátja félháromra a' Wurm-kávéházhoz rendelé őt.

Órát és perczet pontosan megtartott Méley, pontosabban mint különben a' párviadalnál megtartotta volna, 's rendelt időre a' kávéház előtt volt bérkocsija. A' barát, ki iránt agg jegyesünk soha nagyobb, soha hálásabb vonzalmat nem érzett, egy ifjut vezetett kocsijához, kiben mi a' többször látott Lórom Bencze urra ismerünk.

„Mindenre kérem, édes jó barátom, tessék hozzám ülni!“ mondá Méley, 's szótlanulás habozó gondolatokban, arcizmai élénk mozgási közt, gyakor ízben törülve magáról sűrűn fakadó izadságot, vonult a' kocsi szögletébe. Néha néha tekintett vizsgálódva társa arczvonására, kiben — oh, ha szabadító angyalát találhatná!

Haza érkeztek.

„Ismeri ön Anday Sándor urat?“ volt Méley első szava.

„Igen.“

„Tán barátja, vagy lekötelezettje?“

„Épen nem.“

„Tud ön jól víni?“

„Igen.“

Az ajtó bekulcsoltatott, 's Méley majdnem ölelve vonta a' kalandort pamlagra maga mellé.

„Kedves barátom —“

„Oh, milly édes kedves barátaik ezek az urak a' szegény legénynek, ha szükségük van rá“ — gondolá a' kalandor magában, ki féligmeddig már értesítve volt mi okból van itt.

„Kedves barátom, — szólt az aggastyán, — nekem szerető jegyesem van, kinek kevés nap mulva boldog férje leszek. De hogyan is kezdjem beszédemet, hogy félre ne értsen ön?“

„Csak tessék akármit kezdeni, velem könnyen értekezhetni.“

„Barátom, a' mint hallám, nem gazdag ember.“

„Jól hallá, nagysád, gazdag vagyok szegénységben.“

„Tehát röviden. Barátom életre való bátor ifjunak látszik. Volna kedve egypár száz forintot megérdemelni?“

Lórom Bencze szemeibe az egy pár száz forint említésére örömláng szökelt. „Hogyan? mi módon? kedvem nagyon is van.“

„Nem mintha gyáva volnék sértetésemet visszatorlani; — de — mint mondám — szerető jegyesem van, kinek élete enyimtől függ, kit egy kis seb, vagy apró karczolás, melly testemet érhet-

né, halálra kínzana, kinek minden gondolat a' mai nap alkonyára ájulást okoz. Nem állhatok ellen forró esdekléseinek, kimélni kell magam, nehogy elszántságommal helyrehozhatlanul sértsem áradó szerelmét. Ezen tekintetnél fogva kérem kedves barátomat, vívjon Andayval helyettem.

„Nem lehetetlen.“

„Bő jutalmát veendi.“

„Nem is szándékom ép tagjaimat ajándékol koczkáztatni. Mire vínak?“

„Még nincs elhatározva, hely színén intézzük el. Mint lekötelez, édes barátom! — folytatá könnyült kebelével Méley, 's arcza, mellyet félelem és kétség kissé nagyon is feltűnő feszültségben tartának, újra lekötelező örök mosolyának színhelyévé lön. — Ime, fegyver mindennemű, a' legjelesebb; élvezet olly bátor ifjunak, mint kedves barátom, küzdeni velök, főképp olly ellennel, mint Anday.“

„Az ellen, bár e' részben nem ismerem, tán nem megvetendő. Minden esetre —“

„Kétségkívül. Ha kardra vínak ötven arany.“

„Hm! nem épen sok egy homlokseb begyógyítására.“

„Seb? sebről ne is álmodjék, kedves barátom. Ha sebet kapna kettőzöm e' jutalmat.“

„S ha ellenem pisztolyt választ?“

„Itt a' kezem, száz arany!“

„Elég, ha golyója fülem mellett füttyöl el. De ha agyon lö?“

„Milly gondolat! Fogadja ön e' gyémántot örök emlékül.“ 'S egy gyűrűt vont az alkudozó ifju ujjára.

„S ha Anday ur vitért választ? Ez legveszélyesebb.“

„Ah, szó sincs róla. Nincs szokásban.“

„A' vitér nagyon veszélyes, mint méh fulánkja hat a' testbe, tüdön szíven keresztül. Inkább állok ki tizszer kardra 's pisztolyra, mint egyszer vitér ellen. Tegyük az esetet, ha vitérrel küzdenénk?“

„Hogy alkunk teljes legyen: a' vitérrel küzdésért a' pisztoly golyója díjához még egy százas banknotát adok.“

„S ha agyon lönek, vagy keresztül szurnak, csak eltemettet, nagysád, ugy-e? — jegyzé meg Lórom Bencze bizalmas kézszeritással, mellyet aggastyánunk más esetben gögösen utasított visz-

sza, de most még forróbbal és szívesebben viszonzott. — Legyen! — mondá a' felbérlett ifju eltökélten. — De elvállal-e ellenfelünk? "

„Arról gondoskodunk, 's menetközben előadom, mint fogjuk a' dolgot intézni, hogy minden esetre el kelljen barátomat vállalnia. De az idő közelg, mennünk kell.“

Méley parancsot adott a' kocsi előállítására. 'S így elintézték a' dolgot, bátor léptekkel, minőkkel Hector mehetett Trójánál a' csatákba, járta körül szobáit, zajosan osztá parancsot szolgájának, 's felöltő zörejével vitetett egész fegyvertárt a' kocsiba, Lórom Bencze gondoskodván róla, hogy a' vitézők el ne maradjanak. Alig pillantva hős szemével az ablakok felé, honnan Szelődyne 's Vilma sápadtan néztek az indulóra, kérlelhetlen haragot mutatva az engesztelésben kifáradni nem tudó Szelődy előtt, ki őt mindenkép iparkodott visszatartóztatni, fúrge szökeléssel a' kocsira pattant 's eltávoztak.

A' párviadal.

Anday a' városligetben már készen várta az érkezőket egy fiatal orvos barátjával, ki őt bajtársul és szükség esetén gyógysegédül kísérte a' párbaj helyére. Mindnyájan félre eső helyre vonultak.

Mig a' három ifju könnyedén szökölt le a' tóparton megállapodott kocsikról, Méley szolgája által emelteté le magát, 's bottal támogatva lépéseit, ingadozva követte az előre menő Andayt és társát a' sűrűbb fasorok felé; az örök mosolyu ur most először életében kényszeríté arcát egészen ellenkezőre, 's valamint a' lábfájdalom okozta sántikálást, szintugy sikerült neki meglehetősen feldult savanyu tekintetet színlenie.

„Uram! — szóla nyögve 's bal kezét czombján tartva az orvoshoz, midőn megállapodtak, — örülök, hogy önt e' becsületügyben — habár ellenem részén — bajtársul üdvözölhetem; ám- bár az igazat megvallva — oh borzasztó kín ez a' köszvény! — előbb találkoznunk annyiban jobb lett volna, mivel ügyünk elintézésére alkalmasabb — jaj! jaj! — mondom, alkalmasabb időt rendelheténk.“

A' köszvény magában nehezen szokott örvendetes dolog lenni; de aggastyánunk előtt most neve is olly kedves lett, hogy benne helyezte minden reményét, 's bátortalanságában kész lett volna

magát hónapokig tartó hasgatásoknak odaengedni, 's örömet szenvedte volna bármi nagy fájdalmait, csakhogy magát illy beteg állapotban a' küzdésre teljesen alkalmatlannak tüntesse ki.

„Ha mellőzhetlen akadály jött közbe, mi készek vagyunk más időt választani,“ felelé Anday bajtársa.

„Látja ön — huh! jaj! — ez átkozott — jaj! jaj! — ez átkozott köszvény reggeltől fogva mozdulnom is alig enged. Meg akartam mindazáltal betegen is bajunk elintézésére jelenni, sőt ha ellem elég kislelkü volna — borzasztó!‘ 's az agg jegyes, ki ez alkalommal meglepő színészi tehetséget tanusított, reszkető kezeit czombjához illeszté.

„Ön ellene bizonyosan nem fog kislelkü lenni,“ — jegyzé meg az orvos.

„Nem,uram! — vága közbe Anday,ellenfele erőködésein gúnymosolytól nem tartóztathatván magát, — csak azon egyet csudálom, mikép haladhatott ön ma délután olly gyors és fürge léptekkel végig az uri-utcán, miután reggeltől fogva folyvást a' mozdulatlanságig gyötri köszvénye.“

Méley nagyon meghökkent, 's ijedtében álmentsége felfödötetésén három igen szívreható jajkiáltásnál nem tudott egyebet szólni. Annál tüzesebben állott elő bérlett bajtársa, ki előleges összebeszélés szerint most látta idejét, az aggastyán ügyét magáévá tenni, 's a' párbaj kiküzdése által jutalmát megérdemelni :

„Gúnyolódni mer ön? — mondá daczos hévvel, — magam vagyok tanuja, hogyMéleyDénes ur egész mostanig ágyban nyögött.“

„Kivevén azon időt két és három óra közt, melyben vele találkoztam“ — jegyzé meg Anday.

„Ön rágalmazó! ön engem meghazudtol,“ vágott szavába Lórom Bencze nagy szemtelenséggel.

„Becsületes ember igazszó mondójának így nem felel. Ha az ember hátrálni szégyel, kiállani gyáva, a' köszvény igen jó mentésgül szolgálhat,“ — mondá a' megsértett Anday.

„Ezt tovább nem tűrhetem!“ — szolt a' bérlett bajtárs, 's Méley szolgáljának jelt adott a' fegyverek előhozására.

Nagy vitézség, valóban nagy, beteg embert így kényszeríteni vérontásra — de legyen!‘ nyögé Méley, állhatatosan megmaradva

fölvett szerepében, 's mintha csakugyan küzdéshez készülne, kard után nyújtá reszkető kezét. A' kalandor elébe álla.

„„Itt sem álszégjen, sem gyávaság senkit vissza nem tartóztat a' küzdéstől, — ugymond, — 's gyávaság volna részemről kőrgyöngé bajtársomat bizonyos veszélybe menni engednem, álszégjen az övéről, ha meg nem egyeznék, hogy rágalmazó ellenétől fegyver által védjem ügyét, mellynek tisztaságáról meg vagyok győződve. Elfogadja ön ajánlatomat?““

„El — borzasztó kínok! — lehetlen a' kardot emelnem, — 's Méley földig görnyedt színlett fájdalma alatt, a' kard kisikamlott kezéből, 's azt vélvén, hogy illykép egész illendően más nyakára van a' rettegett veszély hárítva, folytatá: — Akarnám, hogy ez ügy minélelőbb el legyen intézve.“

Anday az új ellenféllel nem akart küzdeni, 's ha aljas lelkét egész mivoltában ismeri, nem lett volna erő, melly őt vele szembeszállásra bírja; de ez tartván tőle, hogy így az alkudott jutalomtól elesendik, vakmerő nyelvének minden mocskait elővette, hogy velők Andayt fegyverre ingerelje, ki végre a' hő küzdővágynak engedni volt kénytelen.

Ugy látszék, mintha Méley köszvényrohamai is engednének, mert folyóbb nyelven, mint eddig, vitatta, hogy az ügyet minélelőbb el kell intézni, 's ő e' végett kész saját személyének egész tekintetét érdemes bajtársára átruházni, sőt bajtársul görnyedező testtel kiállva, kardot von kezébe.

„Milly fegyvert választanak?“ kérdé az orvos.

Anday szó nélkül kardhoz nyula.

„„Nem, nem! — kiáltott vakmerően a' bérlett küzdő, — tovább mentünk, semhogy illy szennyeket csekély karczolás lemoshasson. Becsületért küzdünk, küzdjünk mint férfiak.““ 'S vitért suhogtatott kezében, — mert erre legnagyobb díj volt téve.

„„Örült az ur?““ szólt hozzá csudálkozva Anday.

„„Ne vesztegessük a' szót; védje ön magát, — én nem tágulok.““ 'S a' vakmerő küzdő jelt toppantott lábával.

Anday sajnálkozó mosolylyal vont vitért elő, szálát végig huzá balkeze három ujja közt, 's tanácsadólag szólt ellenéhez:

„„Itt nincs helye dicsekvésnek, uram, 's nem ez adatja velem

önnek a' tanácsot, válasszon más fegyvert. Vítörben tanítóm, a' főváros első vimestere, nem győz velem.“

„„Meglátjuk!“ szolt Lórom Bencze, a' gazdag jutalom által legvakmerőbb daczra bátoritva; újra lábjelet adott 's a' küzdők ál-lásba helyezkedtek.

Anday csakhamar átlátta, milly járatlan a' választott fegyver-nemben ellenfele, 's ha ember-élet nem forog vala koczkán, szép — borzasztó szép lett volna látni a' merész játékot művészi kellemű mozdulatokkal, mellyet fegyvere forgatásában a' gyöngye küzdő ellen kitüntetett. Háromszor sujtotta ki az ingó tört a' gya-korlatlan marokból, csak védve magát, de szurást sem téve meg-támadólag; 's a' vakmerő nem vonult vissza. Láta, hogy elhatár-zó lépést kell tennie, 's az ellenfélt mégis kimélni akarva, merész fogással feje fölébe sodrá törével a' kalandor fegyverét, 's melléje szökelve gyorsan lekapta a' villogó fegyvert, hegyét magán se-gitni nem tudó ellene mellének szegezte, 's dörgő hangon kiáltá: „„Halni akarsz, vagy felhagysz bösz dühöddel?“

Méley harsány jajt kiáltott és lábát rángatá, 's egyszersmind feledve felöltött savanyu tekintetét, kérlelő lágy mosolylyal nézett Andayra. Ennek bajtársa is közbeszolt, 's elválaszták a' küzdőket. A' meggyőzött kalandor elveté fegyverét, 's hívén, hogy alkudott bérét eléggé megérdemelte, engesztelésre nyújtott kezét Anday-nak, mellyet ez nem fogadott el. — Vér nem folyt ugyan; de Mé-ley úgy találta, hogy az ügy méltóságosan ki van küzdve, 's a' sértett becsület szentül helyreállitva.

A' békülés jelenetét, mellyben Méley nem talált eléggé édes és lekötelező szavakat, Anday iránt határtalan tiszteletét és barátságát kimutatni, felette sajnálkozva a' történt, de már elintézett kel-lemetlen összeütközés fölött, egy a' fák közül nagy gyorsasággal előrohanó nőalak szakasztá félbe. A' színésznő volt, ki egyenest a' kalandorhoz tartva, boszús szavakkal támadta meg őt:

„Áruló! mindent tudok — ugymond — mindent kikutattam. Engem gyalázatosan elbagytál, 's már párviadalra is keltél uj sze-relmed miatt. Az utolsó szót akarom e' perczben hallani tőled: megtérsz-e téged — oh hálátlan! — most is szeretve váró keblemre, vagy — 's itt a' nő szeme dühösen forgott 's kezei gör-

csösen nyomultak zsebbelijére, melyben valamit rejtegetett. — A' kalandor nyersen és haraggal löké vissza feléje nyujtott karjait.

,Hah! legyen tehát! — felkiálta távoztában a' színésznő, — érezze boszúmat a' rut leány, ki konkolyt hintett hü szerelmünk vetésébe! 's olly gyorsan, a' mint jött, eltávozzék, követve Lórom Bencze gúnykaczájától, míg a' többiek álmélkodva nézék a' rögtönzött jelenetet.

A' kalandor lakára kísérté Méleyt, valóban élethalál veszedelme közt érdemelt bérét fölveendő, 's miután becsületére fogadá, hogy a' köztök volt egyezkedésről hűségesen hallgatand, távozott tőle, 's még azon éjjel három kávéházban nevelteté meg a' kártyahősök pletyka-seregét, kiknek társaságában rövid időn otthonos lön, kalandja elbeszélésével. . . .

Nem tudjuk, azon sejtésnél, titkos szívsgallatnál fogva, melyet regényekben hallunk ollykor emliteni, 's mellről amazok tekintélye miatt föltesszük, hogy az életben is előfordul, Anday gyanusán kísérté a' boszús színésznő lépteit, 's gyalog távozván a' párbaj színéről, nem nagy távolban kísérté őt a' király-utca felé.

A' színésznő azon házba ment, hol Szelödyék laktak, 's mintha keresne valakit, gondosan jártatá szét szemeit az udvaron végig mentében. Kevés lépéssel utána kísérté őt Anday a' lépcsőkön. Zsófia a' folyosón állá. Sebesen közeledett a' színésznő feléje, 's néhány czéltalan szót mondván boszútól lángoló szemekkel, jobbjá egy tág öblü üvegsét vont ki zsebbelije alól, 's fölemelte, hogy tartalmát a' gyűlölt leánynak, kit vágytársának hitt, arczára üritse.

E' pillanatban állt meg Anday a' színésznő háta mögött, 's az emelkedő kart olly hévvel rántotta vissza, hogy tartalma a' színésznő keblét 's arcza egy részét elboritaná.

,Gyilkos! gyilkos!' rivalt a' nő szörnyü hangon, 's a' kezében maradt üveget Anday fejéhez sújtá. A' benne volt kénsavany néhány csepeje közel balszeméhez ömlött ki

Zsófia csak most látta, milly veszélynek volt kitéve a' nélkül, hogy a' szerelemföltő színésznő cselekvésének okát annak töredezett kifakadásából megérthette volna. Hálát mondott megmentőjének — lágyabb hangon, mint valaha, 's kendőjét nyujtá a' védelmében kapott sértés befödésére. Anday fájdalmat érzett bal szeme körül, 's szállására kelle őt vitetni.

A' szerencsétlen színésznőt, ki önkárára tanulta meg e' franczia modoru nemét a' szerelemföltési boszúállásnak az ujságlapokból, két szolgálva vezette a' Rókus-kórházba.

Menyegző és banquerotte.

Ha elmés olvasónőnk jelen fejezetünk felírásában valamelly csintalan vonatkozást vélne lappangani, nagyon csalatkoznék; a' főnebbi két szóban valóban semmi czélzat nincs, sem azon általunk különben sem hihető elméskedésre, mintha a' szerelem olykor banquerottera jutna a' menyegzővel, vagy legalább utána; sem azon a' férfiui büszkeséget sértő 's már csak ennél fogva is még hihetlenebb állításra, mintha volnának szerelmi iparlovagok, kik dús jegyessel ült menyegző által menekülnek a' fenyegető banquerotte alól. Illyes czélzatoktól ártatlanok vagyunk; sőt ha a' pajzán férfiseregéből olly csintalanokra akadnánk, kik kérdés alatti két szónkból valamelly az eléggé nem tisztelhető szépnemmel ingerkedő elmésséget vonnának ki, nem késnénk nekik szemtől szembe megmondani, hogy gondolatunk az övékkel épen nem egyezik, 's azon erős hitben élünk, hogy valamint nemzetünket, fajtánkat, vérünket, vagy bármikép nevezzük ezt a' kelet népét, legnagyobb részben hölgyeink pártfogó szeretete képes a' végbukástól — a' banquerottétól — megmenteni, szintugy általában mi, az összes férfivilág, csak az ő védszárnyok alatt juthatunk oda, hogy jólétünk, földi boldogságunk minden hanyatlástól, megbukástól menten maradjon.

'S így elválasztván a' menyegzőt és banquerotteot egymástól, mellyek mindkettejének bekövetkezési napjai számolva vannak már, lássuk, mig az utolsótól Szelődyék mindenkép menekülni iparkodnak, mikép serénykedik hős aggastyánunk az elsőnek boldog virágaival homlokát — 's itt sincs semmi czélzat — minélelőbb díszesítve látni.

Méley igyekezett vitézül kiküzdött párviadala valódi történetét elpalástolni Szelődyék előtt, 's azon boldog hitben maradt, mintha igyekezetével az olly igen tolakodó hirszárnyalást csakugyan megakadályozta volna; ámbár nagyon csalatkozott, mert annyi — 's ez rája nézve annál szégyenítőbb vala — mind Szelődyéknek, mind szeretett jegyesének tudtára esett, hogy Méley az elhatárhozó perc-

ben visszalépett, 's ügyét — egyedül nagylelkűségéből — bajtársa vitta ki, ki iránt azóta Vilma nem minden érdek nélkül viseltetett.

Hogy azonban a' forrón szeretett jegyes ezentúl minden netán ujlag akadható tolakodótól ment legyen, 's őt a' hős-szívű férj oldala mellett baj és veszély távulról se közelíthesse, lángszerelmű völegényünk — a' szülők nem csekély örömére — néhány nap mulva oltárhoz vezette menyasszonyát, 's a' szeretett gyermeket azonnal alföldi falusi lakára vivé.

Kevés idő mult e' történet után, 's Szelödy a' mindenfelől csődülő adósok követeléseire kénytelen volt kinyilatkoztatni, hogy fizetni képtelen, 's minden birtoka zár alá vétetett. Bármily bizonyosan látta Szelödy e' csapást, melyet pazarlása által maga okozott, gyors léptekkel közelíteni, leverő jelenje mégis mélyen hatotta őt, 's bú és szűgyen közt eltökélte, a' fénypolczról, melyet egykor társaságokban elfoglalt, teljes magánosságba 's elvonultságba zárkózni. . . .

Kövy Endre nagybátyja megbízásából ismét Pestre érkezett, annak több rendbeli pénzügyeit rendbehozni. Első látogatását barátjánál tévé. Andaynak ez egy pár hét alatt nem kis veszélyben forgott szemével csak ma lehele először barátja karján szobáját elhagynia.

Szelödy laka felé iparkodtak, 's Anday szíve feldobogott a' gondolatra, hogy Zsófiát, kinek képe egyedül vigasztalta magányában, nem sokára láthatja. De a' háznál árverés dobszózata hangzott füleibe; nyereszkedők sűrű csoportai jártak fel 's alá a' kipusztult és drága szőnyegeitől fosztott szobákban, 's a' túlvitt fényűzés pompás czikkei körül kalmárok és üzérek alkudoztak. — Méley lakában idegen emberekkel találkozott, 's az árverési felügyelő hidegen utasítá a' részvétellel kérdezködőket, hogy Szelödy minden ügyeit * * * ügyvédre bizta a' hatvani-utczában.

Ifjaink sietve mentek a' nevezett ügyvéd fölkeresésére, ki Kövy Endrét másnapra magához kéré, vele a' nagybátyjai adósságok iránt Szelödy nevében értekezni; Anday kérlelő szózata azonban sükertelenül hangzott el füleibe, mert — mint mondá — becsület-szavára volt kénytelen Szelödynek megígérni, hogy hollétét senkinek fel nem fődözendi, minthogy teljes visszavonultában nem

akart netalán hozzá tolakodók látogatásai által eljátszott jólétére keserűen emlékeztetni, mit annál inkább hitt követelhetni — mint-hogy * * * ügyvédet személyében teljes hatalommal intézkedni feljogosítá.

Még egy pár hétig maradt Pesten Anday Sándor, de minden törekvése, miben fáradságot nem kimélt, Szelödyék tartózkodása helyét megtudhatni, süketlen maradt. Nehéz kebellet 's csak atyja ismételt parancsaira, hogy a' közelgő tisztválasztás tekintetéből minélelőbb megyéjébe iparkodjék, távozott végre a' fővárosból.

A' karpáti kincs.

Másfél év mulva egy derült őszi nap alkonyán a' Karpát hegyei közt két fiatal utazóval találkozunk. Még nem jutottak utjokban azon magasabb tájakra, melyeknek bérczeit tölgykoszoruzatok helyett kopár fenyvesek lepik, tetszők ugyan a' szokatlan szemeknek, midőn az utas először sötét ernyejök alá ér, de egyformaságuk által csakhamar unalmassá levők, főkép midőn nyughely után nézvén körül, a' keresett zöld pázsit helyett csak tövis-ágyskat talál. Az utazók egyike Anday Sándor volt, ki, mivel megyéje tisztujításán a' fekete tollas ellenpárt győze, hivatalhoz nem juthatván, a' nyári hónapokat a' két haza beutazására fordította azon orvos barátja társaságában, kivel Pesten a' párviadal alkalmával ismerkedtünk meg. Az utazás célja természet- és népismerési tapasztalás volt, ámbár e' komoly cél mellett nem ritkán és szinte elég komolysággal fordult meg Anday agyában a' gondolat, ha e' kalandozás alkalmával még mindig hön szeretett 's feledhetlen Zsófiájának nyomára akadna. Ifjaink gyalog utaztak egy szolga kíséretében, ki pogyászaikat vivé, 's kit, hogy együttársalkodásuk annál szabadabb legyen, kénye szerint hagytak vagy előre sietni, vagy ácsorgó léptekkel messze utánok barangolni.

Egy csónak-alaku messzenyuló völgybe értek, melynek hossza, délkeletről csekély kanyarulattal délnyugotra hajló, közel egy mérföldnyi lehetett, szélessége alig tevéen ennek hatodrészét; elől, hol utasaink a' szép kilátás élvezése végett megállapodtak, még alacsony hegyek által körüvezeték, melyek azonban a' völgy két oldala mentében föld felé hajló görbe vonal szerint magasultak, 's

hátral a' torkolatot már jókora hegyormok zárak be, szemmérték szerint ezer 's több lábnyival magasbak a' völgy elején levőknél. A' környező hegyoldalokat a' keletfelőli résztől kezdve majd végig tölgy-, bükk- és cser-erdő koszorúzta, hűs árnya alatt dús legelőt tenyésztve, mellyen itt ott a' ritkásabb fák közül, tévedező marha 's apróbb falkákra oszlott juhnyáj tűnt elő. Több helyeken terjedelmes sziklák dagadtak ki a' hegy oldalain, magánosan szál-longó sasoknak tanyául vagy állomásul szolgálva 's nagyon emelve a' völgy festői tekintetét. Leghátral, nyugotfelé, a' meredek csúcsokat fenyvesek övezék, sötét színök szemkecségetető ellentétet képezve az alantabb fekvő erdőség élénkebb zöldével, 's ugyanitt, a' hegynek majdnem derekán, a' délfelé meghajlott oldalon, csinos falucska emelkedett, utasainkat vidáman üdvözelve a' zöld facsoportok közül kandikáló fehér házikóival. A' völgy közepén csöndesen haladó keskeny patak csörgedezett, ezüst hullámival szépen tűnve ki a' dús növéssü nefelegtsek közül, mellyek partait szélesen környezék. E' patak medrét követék ifjaink a' falu felé, mig szolgáljuk szintazon irányban sűrű dohányfüst közt ballagott a' völgy északi oldalán az országuton.

Alig haladtak egypár száz lépésnyire, midőn a' falu felé tekintvén, sűrű füstfellegget látnak a' völgyfelőli részén emelkedni, mellyet néhány percz múlva szélesen felcsapó láng követett, egy háznak tetejét, mellyből kitört, rövid időn egészen elboritva. A' két ifju kettőzteté lépéseit a' feltűnt veszély helyére; de olly távol voltak még a' falutól, hogy mikorra odaértek, a' kigyuladt háznak csak hamvas romai voltak már; — 's a' tűz tovább nem terjedését nem annyira a' falusi lakosok munkásságának, mi illy alkalomkor alig szokott báméskodásnál 's legfőlebb sajnálkozó felkiáltásoknál egyébből állani, mint inkább az elpusztult ház magános fekvésének lehetett tulajdonítani.

Sötét este lett, midőn az égés helyszínéről a' vendéglőhöz értek. Sűrű embercsoport ácsorga itt, mellyen keresztül sok kérdés és taszigálás közt csak nehezen lehetett a' vendégszobáig jutni, melly szinte tömve lett volna emberekkel, ha az elmés korcsmáros, okosan használva az alkalmat, mindazoktól meg nem tagadja a' bemenetet, kik ezt legalább egy meszely bornak megivásával és

ára letételével meg nem vásárolják, mire később utasaink szolgájának azon megjegyzése volt, hogy az utolsót sokkal könnyebb lett volna részéről teljesítenie, mint az elsőt; 's ugyancsak e' szolga tekintetének, és koránsem önmagoknak köszönheték a' gyalogutasok, hogy rendelésök külön szoba nyitása iránt meghallgattatott; valamint általában meg kell adnunk a' vendéglőnek azt a' becsületet, hogy mihelyt a' szolgát a' hátán hozott czifra szövetű uti táskával 's ennek a' tekintetes urak' iránti tiszteletteljes viseletét látta 's tapasztalta, az előbbi kissé hideg fogadást nyájásabb sürgölődés váltá fel nála, melly egész tiszteletes gondossággá változott, midőn a' szolga magának ételt 's egyszerre két itcze bort, mellyből azonnal kínálni kezdé a' körülállókat, urai számára pedig becsületes — azaz hamarjában előállítható legjobb — vacsorát parancsolt.

Az orvos kérésére elmondá a' vendéglő a' házelőtti csoportulás okát. Egy fiatal asszony tudnillik, a' leégett ház lakója, a' tűz kiütésekor ijedten szaladt ki szobájából, 's csak később, midőn a' lángok a' házat már minden oldalról elboríták, vette észre, hogy egyetlen gyermeke, egy negyedfél éves leány, nincs körülé. Életveszély közt rohant vissza a' leánykát, ki a' szobában alva maradt, megmenteni. Már a' küszöbre ért megmentett gyermekével karjain, 's ekkor a' ház szalmafedelének egy része elébe zuhant 's a' kimenetet elzárta. Veszve hitték őt mindnyájan, midőn egy közel-lakó urnak jelenvolt leánya előállt, szavaival, biztatásokkal, ígérekkel az ácsorgó sereget munkásságra szólította, ő maga legcselekvőbbén járulván az ajtót elborító szalmaperje széthányásában, míg végre nem minden veszély nélkül sikerült az anyát gyermekével megmenteni.

Alig érté meg az orvos, hogy a' szerencsétlen nő ápolás végett a' vendéglőbe hozatott, azonnal megtekintésére sietett, hogy szükség esetén orvosi segélylyel láthassa el; azonban az asszonyt inkább ijedség verte le lábáról, égetésnek kevés nyomai mutatkoztak rajta. — Anday a' mellékszobából, hová a' tolongó nép miatt barátjának is alig lehetett bejutni, meglepetve hallott egy női szót, melly egész belsejét felizgatá, ámbár hasztalan fürkészett elméjében az emlékezet után, hol és mikor hallotta e' lágy, e' szelid, e' részvevő hangokat. A' szobába tolakodott a' sűrű nőcsopor-

ton keresztül; de mielőtt a' küszöbön túlére, egy másik ajtó nyílt meg, mellyen több nőszemély ment ki, 's ő hasztalan fürkészett a' lassankint ürülő szobában ismerős arcz után.

'S miért tartsuk tovább is függőben a' nyájás olvasónőt? Mí-
dön Anday másnap kora hajnalban fölkelvén, az ablakhoz lépett, szemközt egy nagyobbszerű házat láta emelkedni, mellyet tisztán tartott és gazdasági szerekkel lepett udvar környezett egyik oldal-
ról, másikán tágas kert terülvén el, dús gyümölcsfákkal, kerti vetemé-
nyekkel 's itt ott jól ápolt virágbokrokkal ékesítve. Az udvarajtó nyílt,
's rajta egy alak lépett ki, mellynek látása villanyhatású volt Andayra.
— Zsófia közeledett a' vendégház felé egy cseléd kíséretében.

A' vendéglő a' szobába lépett, 's meglátván a' nyílt ablakon, mellytől Anday hirtelen visszalépett, a' közeledőt, kit a' tegnapi szerencsétlen nő látogatására unszolt jó szive, buzgó tisztelettel is-
mételt bókok közt mondá feléje szerencsés jó reggelét. „Oh uram!
— szolt aztán szavait Andayhoz intézve — a' kisasszonynak
nincs párja az élők közt; jóságban, szelidségben csak angyalok
vetélkedhetnek vele.“

„Hogy hogy? kicsoda ő?“ kérdé Anday tettetett egykedvűséggel,
's kissé megütközve azon dicséreteken, mellyeket hallott, 's mely-
lyekre saját tapasztalásai szerint az egykor ismert Zsófiának nem
nagy igényei lehettek.

A' fogadós nagy szőbőséggel adta elő, miként a' dicsért 's az
angyaloknak — kivevén a' szárnyakat — minden jó tulajdonsági-
val bíró kisasszony, szintolly kegyes szülőivel együtt a' mult év
nyarán jött e' faluba, senki sem tudja honnan; ámbár a' hír azt re-
besgeti, hogy mindnyájan főfő urnemzetségből valók, kik egykor
sokkal fényesebb állapotban voltak, de a' szíves jótékonyság és
keresztényi szeretet miatt minden vagyonokat szegények közt osz-
togatván el, végre megfogyatkoztak, 's úgy vonultak — különben
is megunván a' romlott nagyvilágot — e' magányos faluba, hol
terjedelmes 's jól jövedelmező földbirtokot vásároltak meg, 's hol
azóta nagy és kicsiny nem győzi eléggé áldani jószívűségüket.
,Eleinte — ugymond — nagyon elzárkózva éltek, 's kivált a' kis-
asszony egészen magába vonult és komor volt, de csakhamar meg-
barátkoztak az egyszerű falusi lakosokkal.“

Nehezen sikerült Andaynak zajgó kebelét valamennyire lecsillapítani, hogy nyugodtabb szívvel és arczczal lépjen Zsófia elébe. A' két ajtó egyszerre nyílt meg, 's ifju utasunk és Zsófia szemközt álltak egymással, hosszú idő után, az egyszerű falusi laknak a' völgyre néző folyosóján. A' véletlen találkozáson megütözö leány arczeit biborpir futá el, 's lehellen volt a' felkiáltást elfojtania, melly Anday nevét inkább örömmel, mint ijedéssel hozta ajkaira. Szép bájokra fejlett hölgy volt, kegymosolygó arczczal és szelid szemekkel, mellyekben az egykori dacznak hiában keressük nyomait, ki most Andaynak szeretettel nyújtá kezét, mellyet ez több mint tisztelet csókjára vitt ajkaihoz. Az ismeretség megújítása néhány percz műve volt; még néhány percz, — 's a' bizodalomnak magasabb fokán állottak egymással, mint valaha, 's midőn Anday szerényen kérdezné: ha a' lefolyt hosszú idő alatt, mellyet ő folytonos tudakozás, bú 's forró vágyak közt töltött el, megfordult-e néha emlékezetében? Zsófia önkénytelen sohajjal és pirulva mondá eligen-ét, mellyet még azon órában, a' kert árnyas fái közt, egy más — boldogítóbb 'igen' követett, halkan simulva le a' kellemdús leány ajkairól.

„Engedjen egy kérdést, imádott Zsófiám! — szólt az ifju némi zavarral kedveséhez — hadd foghassam meg, miképen változott kegyed annyira lelkében, mióta Pesten olly kegyetlen daczczal utasítá vissza minden közeledésemet? Boldogság volna hallanom, hogy tán mégsem voltam szeretett Zsófiám előtt akkor is egészen érdektelen.“

„Nem — válaszolt a' leány nyugodt derűséggel. — De, hogy megfoghassa kegyed, ha tán némi ellentét van egykori 's mostani feltünésem közt, jöjön szülőimhez.“ 'S a' szerelmes pár a' szobák felé lépdelt. —

Az orvos a' további utat egyedül folytatá a' Karpátokon; Anday negyed nap mulva atyjához visszautazott, rövid időn ismét megterendő.

Három hét mulva egy szép reggelen bizalmas beszélgetésben ültek az öreg Szelődyék, Zsófia 's Anday a' kert egyik lugasában. Az udvaron uti kocsi állt indulásra készen. Fájdalom — az elválás fájdalma — honolt mindenik arczán; Zsófia anyja keblére borulva

ült, kinek kezei áldva nyugodtak a' fiatal nő fején. Szelödy szeret-
ve nyomott csókot a' mellette ülő Anday homlokára, 's tanácsadó-
lag intézte hozzá bizalmas szavait :

„Hidd el, édes fiam — ugymond — mint hosszú kinos álomra
emlékszem vissza azon korra, melyben a' nagyvilág zajában dús
pazarlás közt tarték vadászatot éremgyöcs örömei után, melyek
összesége tartalomban nem éri fel egy napját mostani boldog éle-
temnek. A' boldogság kezdete lemondás mindenről, mi boldogság
színe alatt csábítva kínálkozik. Nevettem az illy beszédet, 's má-
sok is nevetni fogják, mert valóságokról csak saját tapasztalás
győzhet megmaradandólag. . . . Oh, ha Vilmánkat ez iskolába já-
rathattam volna, melyben magam is újoncz, de előhaladó újoncz
vagyok; ő — és nehéz soha fajtotta el szavait, melyek neje sze-
mébe is — tán bús emlék által — könyeket idéztek. — Hagyjuk őt,
— folytatá kis idő múlva — hagyjuk a' keserítő emléket. Nem ad-
hatok ugyan dús ajándékot leányommal, de benne olly kincset bi-
randasz, melly mért nem ismertem olly sokáig szeretetteljes
lelkét, melyben a' legszebb erények rejlettek, 's csak szerető ro-
konvonzalmu szív ápolása alatt fejlődnek ki, míg az ellenkező tán
örökre elfojthatá őket.“ Szaz apa szerető nyájassággal vonta keblére
sok időig félre ismert gyermekét.

Óranegyed múlva az uti kocszi elrobogott; 's az egyedül maradt
szülők homlokára tán először borult bú fellege, mióta a' karpáti
völgyet lakják.

Egy levél.

Kövy Endrét nagybátyja vagyona egy részének birtokosává
tette végrendeletében, melly annak nem sokára következett halála
után kezére jutván, állandó lakául egy élénk várost választott a'
Tisza partján, mellyhez birtoka közel fekvék. Rövid időn ismeret-
séget kötött a' megye nagytekintetű honfiaival, kik e' tekintet
nem gazdagság, vagy ősi nagy név által szerezték: vele magas
értelmiségöket, józan buzgalmu honszeretetőket önkényt ajándé-
kozá meg a' közvélemény. Megragadó munkakört nyitottak neki
fényes elmetelhetőségei 's bő ismeretei a' megyei 's a' városi közre
munkálás körében, mellyet használni 's a' hazai ügyek emeléséhez

minden oldalról fáradhatlanul járulni, élete feladatává tön. A' város, mellyben lakott, egyike honunkban a' legéletrevalóbb polgári testületeknek, a' kornak tette szolítását megértő, 's a' bilincsező ó szabásoktól menekülni 's előhaladni törekvők közt a' legelsők egyike; nem azon megromlott toronyórákhoz hasonló, minő e' hegyaljai városkában is, hol beszélyünket írjuk, dicséretesen ékeskedik, mellyek tán évtizedek óta hajnal előtt négy órával megállottak, 's most nincs értelem, akarat, melly a' rozsdás kerekeket megtisztogatná, nincs gondos kar, melly az álló mozgonyt felhuzná, hogy ha az illy akár órák, akár testületek — mutatói nem lehetnek is a' haladó időnek, legalább gúnytükrei ne volnának.

Az idei 1843-ik évi tavasszal Anday Sándor következő levelet kapott, barátjától:

„... Hogy napjaid boldogul — igen boldogul folynak, édes barátom, hallgatásodból szintugy megértém, mint leveledből, mellyben azt élénk és buzdító színekkel fested. Hallgatásodból, mondám, mert mig bú terhelte szívedet, egymást érve kaptam leveleidet, 's most, mióta öröm és kél között élsz boldogul, alig hallatsz valamit magad felől. Nálad is, mint némelly másoknál, tapasztalom, hogy az ember, legalább a' távullevők iránt, közlékenyebb bú, mint öröm között. 'S e' vád alól csak egy ut van nyitva menekülnöd: ezentul sürűbben küldeni hozzám leveleidet.“

„Biztatásid, hogy a' boldogító pályán kövessék 's keressek szerető rokonkebelt magamnak, rám hatástalanok. Egyszer szerettem, barátom; többé nem fogok. Hadd folyjanak le magányosan a' szerelem kínjait kitűrt kebel hátralevő napjai. Ha kopár marad is ez oldalról, és nyom nélkül enyészendik életem, vannak más utaim, mellyeken boldogságot keresek. E' szív egy elhagyott, rózsa-skort soha nem élt szűznek esküdt örök szerelmet, e' szív hazámé. Kedvencz gondolatom, hogy e' hön szolgálatára szívem és kezem senki máshoz le nem kötötte mindenkor, minden képzelhető esetben készen álljon. . .“

„Egy eseményről kell téged tudósitanom, melly tán nem lesz érdektelen előtted. E' napokban R* bárónál egy mulatságban valánk, mellyet a' házino 'gyermekbál' czím alatt adott nem gyermekkoruaknak. A' bárónénak két leánykája van, egy szöke, mintegy

tíz éves, 's egy kis barna arczu angyal, alig félannyi idős. Közcsudálkozás tárgya városunkban, hogy ez utolsó iránt anyja nem csak szeretetlenül, de meg nem magyarázható 's mégis minden alkalommal vastagon kitünő ellenszenvvel viseltetik. A' táncz-mester kettős magyarra állítá ki a' két testvért, a' kisded Julia bájtjeljes mozdulatit mindnyájan tapssal kísértük. 'Sa' bárónét annyira sérté a' köztetszés, melyet a' megvetett leányka aratott, hogy be nem várhatva a' táncz végét, parancsot adott a' szobaleánynak, a' barna kis tánczosnét eltávolítani. Általános volt a' megütközés, mely a' báróné figyelmét nehezen kerülhette el; a' kivezetett leányka szeméből néma könnyek peregtek alá, 's nekem — a' multból jött eszembe egy emlékezet. . . Kevés időre társaságunk szaporodott: Vilma lépett be elaszott férje karján. Nem titkolom előtted, hogy véletlen látása rám nézve megzavaró volt. Felém mosolygott. . . Néhány percz mulva egy férfi lépett a' magányosan ülhöz, csillogó öltözetben, gyűrűkkel egész a' hiuságig felcizfrázva. Alig ismerhetém meg benne Lórom Benczét, ki, mióta előkelő kártyasztalok körül pénzforrásra talált, nevét Lorányi Benedekre változtatá. . . Később tudtam meg, hogy jelenleg Pozsonyban tartózkodik, (itt van lakása Méleyéknek is) 's csak egy pár nap óta van városunkban, mióta Méley és neje gazdasági dolgokban ide érkeztek. . . Néhány titkos szót váltottak egymással igen bizalmasan. Vilma kezéből egy levélke siklott ki. Ijedten tekintte férje felé 's finom zsebbelije a' levélre hullott. Lorányi lehajlott, a' zsebbelit átadá birtokosnéjának, 's a' levelet — öltönyébe rejtette. . . Szemem akaratlanul a' jelenetre tapadt. Az egykor szeretett gyermek észrevette kémlelő figyelmemet, 's képzeld, barátom! nem jött zavarba, nem pirult el — ő lágy és bizalmas mosolyt küldé felém. . .

„Én szeressek, barátom? — Egy volt, ki e' szívet szerelemre birni tudta, 's ez egy is — érdemetlen rá.“

AZ ELSŐ KIRÁLY.

REMELLAY GUSZTÁV-TÓL.

I.

Mint tudja a' nyájas olvasó, Zsigmond a' szeszélyes, örökké változó, 's mindig pénz szűkében levő király, nem a' legnagyobb bárátságban élt a' magyar nemzettel, melly főbbjei törvénytelen lekonczoltatása által méginkább fölingerelve Lászlót, a' Forgách Balázs által meggyilkolt kis Károly fiát hívá meg Árpád trónjára; azonban ez Hesvoja 's Ostoja minden segedelme mellett sem győzhetvén meg Zsigmondot, ki hogy segélyt, 's minek mindig szűkében volt, pénzt teremthessen, testvérének Jóbnak bocsájtá áruba a' magyar koronát, mit megértve az akkori nagyok, még azok is, kik előbb László ellen mellette valának, felboszonkodtak ellene, 's mintán egy okiratban nyilván elősorolták volna a' pénzt prédáló, könnyelmű, kicsapongó, 's gyakran kegyetlen király minden gyengéit 's hibáit, — 's előadták volna Simontornyai, Kont 's társaik lemészárlását is: fölkerekedtek ős Budára, 's itt Bebek Detrik nádor, 's Bebek Imre aurania prior vezérlete alatt számosan özsze gyülekezvén, világos nappal a' királyi lak felé vonultak, nem kevés bámulására a' jámbor polgároknak, kik e' jelenetet annál kevésbé tudák megfejtetni, mivel a' két Garát is tetlenül látták mind-

azokat szemlélni; — a' jó emberek! ők nem tudák, hogy csel 's ár-
mány volt a' Garák örökös jelszava, nyugodtan maradtak ezek
most is, a' dolgok kifejlődését várva, hogy ekkor ama párthoz sze-
gődhessenek, melly bővebb jutalmat ígér haszonleső keblüknek.

De elég az ahoz, a' főurak a' királyi lakba értenek, 's egy pár
küldöttek által megkérették a' királyt, sziveskednék egy pár szóra
lejönni hű jobbágysai körébe; — milly érzet lepte meg e' barátság-
os meghívásra Zsigmond keblét — nem tartá fön a' krónika, 's csak
azt tudjuk, hogy a' fejedelem nem veszté el lélekjelenlétét, de egész
nyájassággal, mintha valamelly ledér széphez lenne titkos légy-
ottra meghíva, köté fel kardját, 's leméne a' terembe, hol reá hív
jobbágysai vártanak; 's a' mint ebbe ért, ama méltóságos tekintettel
's simasággal, mellyek olly feltünőleg birtokában valának, lépett
a' gyülekezet elébe, 's biztos védfalat keresve hátának, jobbába
ragadá villogó fegyverét, mire a' hű magyarok is hasonlóul tevé-
nek; — perczekig álltak így egymással szemközt, míg végre Zsig-
mond, ki, ha kellett, vakmerő is tudott lenni, komoly méltósággal
kérdé: mit vétett legyen, hogy így rohanták meg, 's ki lesz elég
vakmerő megtámadni felkent királyát? — E' szavakra — mint
Palermoi Becadelli Antal följegyzé — megpödrítették bajszaikat a'
főurak 's egymásra tekintének, míg Zsigmond, — ki látván, hogy
nem orgyilkosokkal, de egy nemes nemzet egyenes lelkű, 's mint
tapasztalásból tudá, könnyen engesztelhető képviselőivel van dolga
— előbbre lépett, 's lovagi szokás szerint odadobván keztyűjét,
felszólítá azt, kinek vele baja van, párviadalra szállni ügyéért.

'S ekkor Bebek Imre, egy szilárd jellemű, tisztos ősz lépett
előbbre, 's komoly méltóságteljes beszédben festé le a' nemes lelkű
's jó királynak, minőt a' magyarok ohajtanak, képét; 's mivel az,
mit méltó boszújában Zsigmondról elősorolt, nem vala e' szép kép-
hez hasonló, — a' boszús királyban felforrt a' méreg, 's nem a'
legfejedelmibb szitkokra nyiltanak ajkai, mellyek pártolásra hívták
fel nagyobb bátorság okáért künn felállított híveit, míg maga kard-
ját perjelre emelé; de az úgy nevezett hívei, kik csak imént
csúszva hizelgének, nyugton maradtak, 's míg a' főurak kardjai
boszúsan villogának, az udvari nép félénk alázattal kért kegyelmet
megszorult urának, 's a' főurak nem kívánva a' fejedelem halálát,

csak fogságba vitték őt, 's pedig mindenek előtt a' visegrádi vár szorgosan őrizelt termeibe.

Azonban valamint mindig, úgy most is összevesztek jámbor őseink, 's még alig volt elzárva Zsigmond, már párt állott szemközt egymással, melly közül egyik Albert osztrák herceg, — a' másik Jagjel Ulászló lengyel király, — a' harmadik Nápolyi László fejére akará tenni a' koronát, míg a' negyedik honfi-királyt ohajtott. — Ez utóbbi látván, hogy terve nem sikerül, lassankint juhászodni kezdett, 's a' Garák is újra előléptenek; ezek ugyanis méltán tartván a' nápolyi királyfitól, kinek atyját önatyjok pártja ölé el, 's a' többi két követelőtől annyi hasznót, mint Zsigmondtól, nem reménylván, eltökélék ezt megszabadítani; ámde hogy ezt tehessék, az agg Cillei Herman, Gara Miklós apósa, tanácsára épen ők mutaták magokat Zsigmond legdühösebb ellenségeinek; 's miután Albert az osztrák fejedelem a' felsőbb megyékbe beütött, — kivítették, hogy Zsigmond a' visegrádi várból a' Garák siklói várába tétetett őrizet alá.

II.

Hagyjuk hát mi is el a' fejedelmi Budát 's repüljünk által a' képzelet lenge szárnyain tért 's időt, 's szálljunk le Siklós vára aljában, hol a' Budán elfogatott király nem annyira börtönben, mint unalmas veszteglésben tölte már el két hónapot.

Közel e' várhoz egy csinos pórlak állt, környezve terebély hársaktól, mellyeknek egyike alatt zöld pázsit-padocska virult, e' korban legnevezetesebb helye Siklósnak, nem azért, mintha szebb, vagy különb lett volna a' többi pázsit-padoknál, hanem mert minden este rajta ült egy tünde szép leány: a' bájdús Bojdacsi Ilka, a' falu nem régen elhunyt éneklőjének egyetlen árvája; — 's e' szép leány kecssteljes, mint a' visegrádi királykert legkritkább rózsája, de egyszersmind gögös és büszke, mint a' czifra színü pávák, mellyek tollberzengetve jártak le 's fel a' Garák siklói várban. — Ilka, ugyanis, bár imádtatva a' vidék minden uracsai által — mert a' pórfiúk nem is merték közeledni feléje — hidegen utasította vissza minden hódolást, 's habár naponkint, midőn az esti kellemes órákban guzsalyával vagy himzésével kedvencz lóczájára

telepedett, az egész táj ifjai összesereglettek magasztalni a' szép árva tündérkecsseit, 's forró hódolásuk által kivívni annak egy kegypillanatát; a' büszke hajadon gúnymosolylyal fogadá 's hallgatá udvarlásaikat, 's egy sem vala a' hódolók között, ki bármilly csekély kitüntetés által reményt kapott volna a' gögös Ilkától.

Mint gondolhatjuk, mindezért nem kevésbé boszongkodtak a' hódoló legénykék, kik olly örömet éldelgettek volna a' csinos póréleány karjai közt, — ki azonban keble mélyéből utálta e' silány csapatot, melly csak kéj után epedve a' csábszerelem édjeivel kínálta őt a' nélkül, hogy ama forró 's szent érzetet tette volna lábaihoz, melly nem pár óra részegítő mámorára vágy, de egész élet hosszú pályájára ohajtja magához fűzni a' szerelem édes lánczaival szívének kedvesét, azaz: magyarul kimondva, Ilka nem szeretőt, de férjet ohajtott; 's épen ezen többször kifejezett nézet — noha a' hódolók reményeit előlte is — kimondhatlan örömet éleszte fel egy jámbor siklósi lakos epedő keblében.

'S e' jámbor, Király Péter uram volt, Siklós helysége érdemes birája 's Ilkának, atyja akarata következtében, férjhez meneteléig gyámapja; — a' jó biró, bár már több mint negyven év suhant el szegény feje 's tömött zsebei fölött, ráhintve az előbbenire a' tél hópelyheit, — 's bár nem kevésbé terhelék őt a' rábizott falu kormányának tehetségéhez képest bokros gondjai, egy év óta, mióta t. i. előbbi nejétől maradott fia kora sírba szállt, mindig azon töré koponyáját, hogy vethessen véget az özvegyi élet rideg telének; 's bár nem volt is lángész a' jó biró, azt csakhamar kitalálta, hogy ezt egyedül házasság által teheti, — 's most nem volt más hátra, mint feltalálni a' hölgyet, ki méltó legyen az érdemes 's vagyonos siklósi biró kezére. — Biró uram átmustrálta a' vidék minden hölgyeit; 's miután egyet rútnak, a' másikat szegénynek 's a' harmadikat, negyediket, 's a' többit tudja a' jó ég minőnek találta volna, elvégre abban egyezett meg önmagával, hogy szép gyámnoka — a' kecsdús Ilka az, ki egyedül 's mindenek fölött méltó birói jobbára.

Érdekes lenne, ha krónikánk följegyezte volna, miként hódolt a' tizenötödik század első évében egy biró szépének; de mivel ezt, fájdalom, nem találjuk megírva, — csak azt tudhatjuk, hogy a' biró ur úgy járt, a' mint a' negyven éves kérők a' fiatal leányok-

nál rendesen járni szoktak, azaz : kinevettetett, ha szerelemről beszélt; — igen, de ő nemcsak szerelmet, hanem házasságot 's dús jegyajándékot is emlegetett, mégis e' dolgokkal, mellyek által sokszor, sőt többnyire képesek egy boldogító igent kivívni mai kőröink, — mitsem boldogult nemzeti Király uram, 's Ilka, ki a' szerelemvallomásnál csak halkán mosolygott, most fenhangon kaczagott a' jó bíró szemébe, 's kereken kimondá, hogy ő, a' tizen-nyolcz éves leány, nem akarja lekötni viruló éltét egy őszbe borult agghoz, hanem ha férjhez megy, egy deli ifju legényt, kit szeretni képes, választ ki magának.

A' bíró, ki tömött ládái 's jól rendezett gazdasága mellett hihetőleg más választ reménylett a' szegény árvától, nem kevésbé lön megdöbbenve a' kerekded válaszra; 's odahaza töltött 's egy párszor kiűritett kancsója mellett bővebben megfontolva a' dolgot, elvégre azon meggyőződésre jött, hogy a' leány, ki egy dús kérőt elutasít, minden esetre szerelmes. Szerelmes! — e' gondolat mint tör döfé keresztül a' bíró szívé, 's ökle önkénytelen összeszorulása nyilván tolmácsolá, hogy vérgondolatok születtek Király uram boszús agyában, 's hogy a' fellegek, mellyek a' ránczba boruló homlokokon egybevonultak, előjelei a' rettentő fergetegnek, melly kitörend azon ifju ellen, kit Ilka szeret, 's ki elég vakmerő utjába állni a' siklósi bíró szívüdvének. — „Halált, halált a' vakmerő fejére!“ kiálta a' bíró, 's boszúsán ugrott fel, — 's csak midőn a' lármára berohant bakter kérdé: kire mond a' bíró ur halált, holott csak hat páczaütésig 's huszonnégy órai börtönig terjedt hatalma, — jutott Király Péter uramnak eszébe, hogy épen ez a' kérdések kérdése, mellyre maga sem tud felelni, 's azért igen örvendett, hallván, hogy a' bakter feledve a' jelenetet, a' község ügyeiről kezdé beszélni, 's komoly méltósággal (mert már akkor is nagy urnak képzelte magát egy bakter) előadá, miképen egy idő óta gyanus személyeket lát a' falu körül lappangni, 's nevezetesen egy nyulánk alakot, melly minden este — ha a' jámbor emberek már alszanak — végig sompolyodik a' vár körüli hársfák árnyában, 's azok végénél, körülbelől a' meghalt éneklő házánál vesz el.

A' bakter keresztet vetett, 's azt gondolá, hogy ezen alak nem lehet más, mint az istenben boldogult éneklő lelke; de a' bírónak

agyában egy fénygondolat villámlott keresztül, — 's habár más körülmények közt ő is lelket gyanított volna a' suhanczalakban, most egy veszedelmesb kísértetre, Ilka titkos kedvesére esett féltő gondolata.

Ha hasonló helyzetben, t. i. olly körülmények közt, midőn irigylett, de nem ismert vágytársát akarta meglesni, 's ha lehet, elrezzenteni, — nem volt a' jámbor olvasó: aligha lehet fogalma a' nyugtalanságról, mellyel a' jámbor szerelmes bíró a' mai estvét várta, melly azonban, ezer boszútervekkel foglalatoskodó keble nem kevés boszújára, sehogy sem akart leszállni Siklós tájékára.

III.

Nevezetes nap volt ez nemcsak bíró uramnak, de Zsigmond királynak is; — ugyan e' napon vön ő titokban a' távollevő Garáktól levelet, kik a' körülmények kedvező változása után, eddigi párthíveik nem csekély boszújára, nyíltan föllépve Zsigmond mellett, tudatták ezzel: hogy mielőtt a' Bebekek megüzenhetnék az általok Zsigmond mellé rendelt várnagynak a' Garák változását, — Siklósra fognak jöni, 's szinleg dühöngve parancsolandják a' várnagynak, hogy mivel Zsigmond hívei közelednek, szállítsa odább a' királyt, mire ők utban megrohanván a' kíséretet, Zsigmondot szabaddá 's ha isten úgy akarja, ismét korlátlan hatalmu királylyá teendik.

De ez nem tartozik még most a' dolog folyamához; azért hát menjünk a' kísértetelésre, azaz: a' hársak aljába, hol csakugyan egy sötét alakot látunk előre lopódzni; hűh! mint ragyoknak szemei! — lépte milly halk, milly susogó! jaj, fussunk el e' rém elől! nem, nem! maradjunk csak, hiszen amott egy karcsu leányka jő, ki epedve tárja fel karjait, mellyek csakhamar szerelemittasan szorítják dobogó kebléhez éjjeli rémünket.

E' leány Ilka, 's a' rém, mint olvasóm kétségen kívül gyanítja, szívének kedvese, egy deli levente Zsigmond kíséretéből, ki egy pár hó előtt érkezve ide urával, forró szerelemre lobbant a' szép leány láttára, 's ennek is rokonérzetre lobbantá ártatlan kebelét; ámde a' szerelmes Jenő a' fogoly-király kíséretéhez tartozott, 's így mint az, csak a' vár szűk körébe volt szorítva, úgy hogy csak

éjszaka jöhetett ki nyaktörő mászással sziklabörtönéből boldogító körébe a' szép leánynak, ki illyképen éjszaka éldelve Jenője körében a' szerelem tiszta kéjeit, könnyen paczkázhatott nappal a' hódolókkal, kiket szántszándékkal a' fülöczán fogadott, mert evvel szemközt leselkedett egy várablakból kedvese, ki illykép nem kétkedhete, a' hódolók elmellőzését látván, Ilkája hívségéről, míg ez is szüntelen cserélhete szerelmes pillanatokat lappangó hívével.

Ma fontos híreket hozott Jenő, ki Zsigmond király szabadulása közel reményét eskü mellett fogadva ígéré, hogy ha elveendi a' fejedelemtől nemes feláldozása, 's a' börtön unalmas hü megosztásának jutalmát, visszatér Siklóstra, 's a' pap által megáldatva szerelmük boldog frigyét, vezetendi a' szép Ilkát ősi lakába.

A' pár beszédéből csak ennyit hallhatunk, mert ezután a' lakba vonultak, 's mire a' szerelmes bíró megérkezett keble kínjával, már késő volt, 's fejevakarva, de egyszersmind szitkozódva járt fel 's alá megvárando a' vágytárs kijöttét, ha az éji ör nem közeleg, ki előtt nem akarván illy éjszakai csavargás által csökkenteni bírói méltóságát, ezuttal haza ment, — 's másnap ismét a' hársak alatt teremve, lábujjhegyen a' ház ajtaja felé lopódzott, 's ezen besuhanva mint egér bujt a' szép leány hosszú terítővel borított ágya aljába, itt várando be a' pár bejöttét 's gyámi hatalom szavával előlépendő, ha ollyasmi történik, mi nem lenne kedvére szerelmes szívének.

Mig ő az ágy alatt lappangott, Ilka a' hársak alatt volt; ámde csak egyedül, mert kedvese nem jöhetett, eldöntő levén ez éj Zsigmond sorsára. Ugyanis ma délután érkeztek meg a' Garák, 's szerencsésen elámitva a' várnagyot, épen egy órával előbb szállítaták odább a' tervükbe beavatott királyt, kit Jenő a' hü apród is kisére.

A' leány sírt, sohajtott, kétkedett 's reménylett csendes magányában, 's édes álmaiból csak akkor rezzent föl, midőn lóhalálban látott egy csapat fegyveres lovagot a' vár felé sietni, kiknek vezére, egy éltes főúr, hatalmas szóval parancsolá a' toronyörnek, eresztené le tüstént a' felvonó hidat, 's jelentené be addig is a' várnagynak.

A' toronyör alázattal tudatá a' főúrral, hogy a' várnagy elutazott. „Elutazott! hova a' pokolba?” kiáltának.

„A' királylyal 's Gara uramékkal, kik a' várból biztosabb helyre vonulnak.“

„Hah! ördög 's pokol! — kiálta a' csapat vezére Bebek a' nádor — hát sikerült e' rókák terve; le a' hiddal 's lovakat ide, mert a' mieink fáradtak, pedig itt gyors lovaglásra lesz szükség.“

A' hid lerobogott, a' kapu kinyilt, 's a' csapat a' várba száguldott; de ki írja le bámulásokat, midőn a' várban egy lovat sem találtak, mert mindezeket magokkal vitték az éji menekvők.

„El a' bíróhoz, Drugeth! — kiálta Bebek — adjon hamar lovakat!“ 's egy szép ifju sietve távozott, 's a' bíró laka felé irányzá fáradt ménének végerőbe kerülő futását.

Mint tudjuk, a' bíró nem volt honn, az ifju szitkozódva küldé utána minden szomszédját, — de hasztalan, minden házat bejártak, a' várból sürgető cselédek érkeztek, maga Bebek is lejött, — de a' bíró sehol nem vala lelhető; 's egy óra mult el, mire a' boszús uraknak eszökbe jutott, hogy ide igazán nem is kell bíró, hanem csak ló, 's ezt nélküle is lehet szerezni.

'S ugy lön, a' falusiak szereztek lovakat; ámde egy óra mult el, melly alatt messzire haladtak a' szökevények, 's mindenütt csak hült helyeket találtak az üldözők.

A' bíró azalatt hasztalan leste menedékében a' szerelmes párt, 's már elő akart bujni, midőn a' kissé távol eső faluból lármát hallott, 's csakhamar Ilkát 's anyját látta berohanni, kiknek beszédéből megérté, hogy a' király megszökött, 's nyomában vannak az üldözők, kik a' bírót keresik.

Illy körülmények közt legjobb volt az ágy alatt maradni, — 's valóban itt szepegett reggelig a' bíró, a' midőn az ágy alját kisepő Ilka nem kevés bámulására előmászott, 's a' nők szitkaira elég ügyes volt magát azzal menteni, hogy hallván miként az üldözők keresik, ide a' szüz ágya alá, hol a' manó sem gyanithatá, menekült; mire Ilkától, ki előttünk tudva levő okokból olly élénk részt vön Zsigmond sorsában, egy nyájas kézszorítást nyere jutalmul.

IV.

Nagy ünnepély volt Buda várában, Zsigmond udvarában lovagjáték tartaték a' nem rég sikerült kibékülés egy évi emlékére.

A' király ugyanis azon szerencsés körülmény miatt, hogy üldözői a' biró távollétében nem kaphattak Siklóson azonnal lovakat, csak-ugyan megmenekült 's Pápára vonult, hol számos nagyok 's főpapok voltak együtt, kik átlátva, mikint az új király választása csak polgári hadra adna alkalmat, ki akartak békülni Zsigmonddal; — 's miután ez eskü 's oklevél által ígérte meg, hogy ezután megjavul, 's megbocsát mindenkinek, — visszahelyheztek őt királyi székebe; mit látván a' Bebekek, szinte jó képet csináltak a' rossz dologhoz, 's hasonlóképen meghódoltak Zsigmond királynak, ki e' mai nap akará a' jutalmakat osztani azoknak, kik szerencsétlen helyzetében baráti valának.

Ezek közt volt Horváth Jenő is, most a' szép Ilka boldog férje 's királyi lovas kapitány, kit Zsigmond e' mai nap nemessé tön; utána egy köpczös öszbe borult férfiúnak inte, ki rókaprémés mentéjében mély alázattal közeledett a' trónhoz, 's letérdelt a' király lábához.

„Király Péter, siklósi biró, önnek köszönhetem, hogy üldözőim, kik most már, istennek hála, barátim, — ön bölcs rendeletei következtében nem kapván Siklóson lovakat, nem lettem másodszor fogolylyá, 's kibékülhettem hű magyar népemmel. Imé e' kardérintés által a' hon nemesi sorába emelem önt, 's cancellárom még ma átadandja az oklevelet, melly szerint ön 's utódjai Szent-György falvának örök időkre urává leendnek!“

A' biró megcsókolta a' király kezét, — a' nép éljent kiáltott, 's csak Ilka 's Jenő tudák, hol tette a' bölcs rendeleteket 's miképen szerze érdemeket a' szentgyörgyi Király első ösapja.

KIS ÖRÖKÖS.

LUKÁCS LAJOS-TÓL. *)

Junius 15-dikén 183*-ban szokatlan meleg volt; az alkonyodó nap seregenként csalá ki a' pesti népet az utcákra friss léget színi 's megjáratni szobákban tespedő tagjaikat. Az ég tiszta kék színnel volt behoritva, csak a' porfellegek tevék azt a' távolban sötétebbé. A' czukrászboltok egyike előtt a' tarka szőnyegekkel fedett

*) Legyen szabad ez alkalommal, midőn Lukács Lajos hátrahagyott beszéleyeinek egyikét közöljük, korán elhunyt pályatársunkról néhány szóval emlékeznünk. Lukács Lajos gondos neveltetést nyert szülőitől, 's már 17 éves korában, mint bölcsészett hallgatója a' pesti tudományos egyetemen, egy kötetke verset adott ki, melly ifjui tüzes lelkesülésnek 's honszerelemnek viselő bélyegét magán. Ezután hazai zsebkönyveinket sikerült beszéleyekkel díszesíté, miknek eredetiség és minden bántalomtól ment csipős elmésség vala főbb érdemök. 1837ben a' hanyatlani kezdett „Rajzolatok“ mellett segédkedett, 's munkássága e' lapokat valamennyire ismét fölemelé. 1838ban a' „Jelenkor“ egyik segédszerkesztőjévé lön, 's szorgalma által ott is kitünteté magát, míg egyszersmind megelőző szerénysége társainak szeretetét vítta ki neki. 1839ben a' „Szín-műtár“ szerkesztésében is munkásan részesült, 's e' szép törekvései közt még mindig annyi időt tuda meggazdálkodni, hogy majd minden nevezetessé irodalmi vállalatunkat mindig teljes erejével előmozdítani segíté. 1840 elején irodalmi munk e' reménydús csemetéjét letöré a' kérlelhetlen halál, 's a' 22 éves ifju egyszerű sirhalmán számos barátainak őszinte könyűi ragyognak emlékül.

gömbölyű asztalkákat sétában fáradottak foglalák el; fagyalttal öldösék az izzadságszülő beltüzet, azon tüzet, mely a' nélkül is hódol a' legcsekélyebb hűsítőnek. Az asztalkák egyikét négy személy környezé; első látásra úgy tünnek föl, mintha egymást nem ismernék, mert szokatlan egykedvűség mutatkozott arczaikon, 's figyelmök távol tárgyakkal látszék foglalkozni; és azon némaságot, mely közöttök oly szokottnak tetszett, legkevesbé sem kívánták megzavarni. E' kis kör tagjai: két férfi 's ugyanannyi néember; ezeknek egyike meglelt asszony, bár jelenleg a' kéjelem 's jólét jelei tűnének föl rajta, de hogy ez nem mindig így volt, a' naptól süttöt és időelőtti ránczos arczok 's kezek nyilvános tanui, 's gyanítaták, hogy öltözete csinos 's izletes volta ellenére is aligha régóta számítatik a' középrendű asszonyok körébe; fejbillentése-, taglejtése- 's arczai kifejezésében volt ollyas valami a' szolgálissággal határos; szájelvonulását aligha nevezhetnök mosolynak; mert hulladozó fogsorai kitüntetése mellett visszataszító ránczokat szüle az arczokon; gyűrűkkel rakott ujjait igen szereté a' nézőkkel láttatni; a' nagy aranyfülbevalókat is gyakorta igazgatá, bizonynyal, hogy észrevétessenek, de lábait szorgalmasan elrejté. Mellette, térdeire téve kezét, állott egy szőke kisdéd, három évet hihetőleg még felül nem haladott, kezében papirosba tekert égetett czukor vala; szemeit, az égszínűeket, egész elevenséggel hol az asszonyon, hol az idegeneken jártatá; öltözetén 's arczain kényesztetés ömlött el; és azon mód, mellyel az asszony iránta viselteték, nem annyira anyai, mintsem felvigyázói gyöngédséget áruolt el; legkisebb intését, mozgását szinte megelőzőleg iparkodott teljesíteni. E' gyermek már kezdetben magára voná szomszédja figyelmét, ki szorgalmasan vizsgálá arczait, mellyek édes emlékü képet költének föl képzetében, 's homlokáról a' bú- és gondfüzte ránczokat lassankint osztatni 's ajkain szelid mosolyt elővarázslani képesek valának. Ezen férfiú mintegy ötven évü lehete, sötét, sápadt képén a' bűnnek nyomai; barkója legfőlebb is arcza közepéig nyulhatott, bajusza szorgalmasan leborotválva, homloka széles és nyílt, kopaszodó koponyáját hátulról felfűsült hajjal igyekezék elfedni; mutató-ujján egyetlen egy pecsétnyomó-gyűrű, mellyre az asszony lopva pillantgatott; öltözete is különbözék e' város lakóéitól, a' kabát szabása ki-

vált igen eltért a' jelendivattól, kalapja pedig szokatlan karamu vala; a' néző tévedés nélkül vidékit ismerhete benne; testének mozgalma könnyű és fesznélküli; mosolyában valami gúnykeserű; szeminek lankadó tűzében a' boszúvagy töredezett lángjai lobogtak. Az asszony, kit mi Saroltának nevezünk, gondatlanul ugyan 's különleg föl sem véve, lopó figyelemmel kíséré ez idegent, 's ha szemei szemeivel összevágta, zavarát és az a' nélkül is vörös arczon igen kevésé kitűnő pirt fő-lehajtással igyekezett elrejtetni, 's kézkendője után nyult 's végig járta az arczain. A' másik két idegen személy, kik e' társaságot egészíték, egypár szerelmes vala a' város azon lakosi közül, kik csak ünnepen jöhetnek össze, de ekkor az egész napot egymásnak szentelik, bizonynal, kifogyva szerelmi ömledésekből, időtöltés végett, mit az illy hosszú együttlét szülni szokott, összekoczkodtak; tán az utósó összejövet óta történhető hűtlenséget lobbanták egymás szemére, és egyébkép is, istenem, milly sok okuk van a' szerelmeseknek egymással koczkodni! — elég legyen rólok ennyi, mint történetünk nem lényeges személyeiről.

A' gyermek szöke fürtös hajával játszadozott az esti szél, és a' nyitott nyakat egy hajszővet foná körül, mellyen egy kis tekercs lógott le a' mellénytől elfödöztetve; a' gyermek gyakran kivoná ezt melléből 's vele játszadozott, de alig vevé ezt észre az asszony, mindannyiszor ismét nagy gonddal visszarejté 's feddő pillanattal igyekezett elvonni a' gyermeket e' játékától. A' gyermek boszúsan távozott el az asszonytól, 's szelid mosolylyal az idegenhez lépe, epedőn veté rá kék szemeit, mintegy kérőleg: venné föl őt magához; a' férfiu meg látszott indulni 's hevesen karjai közé vevé a' gyermeket, szorongó melléhez szorítá, 's égő csókot nyoma piros arczaira. A' gyermek szeméből meglegedés 's öröm sugárzott; kezeivel a' férfiu homlokát és haját simogató, és félve tekintve vissza az asszonyra, mindinkább és inkább a' férfi kebléhez simult. E' jelenet igen meglepé a' kis kört; a' szerelmes pár, felejtve koczkodásukat, suttogni kezdé; 's midőn a' férfiu a' hajszőveten függő tekercs után nyulna, az asszony némikép megzavarodva, de azonnal visszanyerve lelki éberségét, fölállt székéről, a' gyermeket a' férfi kezei közül boszúsan kikapá: „Uram — mondá palóczos

magyarsággal — ön elkényeszteti gyermekem; az ölbenhordozás tiltva van az orvostól.

„És öné e' gyermek? — kérde a' férfit visszavonva a' gyermek után nyújtott kezeket. — Bocsánat, de szívemnek azon húrját pendíté meg e' gyermek, mely nyugalom sírja lön; én szerencsétlen atya vagyok.“

„Én meg szerencsétlen nő,“ mondá az asszony félvállról.

Szorongó fájdalmak lepték el a' férfit keblét, 's midőn még egyszer a' gyermekre tekintene, keble elfogódott és szemeiben egypár könny csilloga, mit hirtelen távozással akart elrejtteni.

„Uram! — mondá az asszony az arcznak azon kifejezésével, mely belküzdések 's kételkedés hü tolmácsa — nézze meg jól e' gyermeket!“ — a' gyermek fülébe súgott valamit; ez szabadon érezve kezeit a' férfiuhoz szökdelt, kis kezével megkapá karját: „bácsi! ne haragudjék rám!“ — mondá mintegy engesztelőleg 's bocsánat fejében az égott czukortekercset olly szeliden nyújtá át, mit el nem fogadni lehetlen vala; szánakozó mosolytal tekinté még egyszer a' gyermekre a' férfit, 's megszorítá kezét 's távozott, magával vive a' tekercset és a' felköltött emlék fájdalmait.

Sarolta könnyülést érezve keblében, lángra borult arccal és sugárzó szemekkel tekinté szét az asztalkörüliekre; szíve hangsúlyosabban vert, és öröme jelül megcsókolá a' gyermeket és süteményeket ada neki; de rémülés és félelem szállták meg kínaival, midőn egy férfit láta feléje közeledni sötét-vörös hajakkal, ki az előbb elmenővel találkozta kor kalapját mélyen szemére voná 's hirtelen elsiklott előtte. Az asszony felállt székéről, kezébe kapá a' gyermeket, 's mintha a' jövőt észre nem venné, ellenkező irányban eltávozott, kikerülni szándékozván a' boszús férfiuvallal összefutott a' czukrászbolt előtt. Sarolta alig haladott néhány lépést egy keskeny utcába kanyarodva, midőn őt a' rőt férfi beéré; a' gyermek megpillantva őt, iszonyattal rejté el képét az asszony vállain és zokogni kezdé.

„Asszony! — mondá a' rőt férfi torokhangon — neked ma ismét ünneped volt; ha e' gyermek sír, te akkor vigadsz, pedig e' gyermek — — mutató-ujját ajkára tévé, szemével pisloga, 's arczain gúnyos nevetésnek látszottak ránczai. — Megbecsüld magad,

asszony! mert, lelkemre mondom, némává tesznek örökre.“ Karjait az asszony karjaiba ölté és sebes léptekkel elhaladtott.

Azon férfit, kivel a' cukrászbolt előtt ismerkedénk, 's kit mi Szelényinek nevezünk, gondolatokba merülve, 's felköltött mult képekkel tépelődve, lesütött fővel lépdelt magánszállása felé. Őt a' balsors keményen sújtá: két évvel ezelőtt hajlékát még öröm és gyönyör környezé; de azóta elköltözék a' vigság, kihalt belőle minden öröm és némává lön, mint a' sír tanyája. Szép nőt vezetete ő, bár túlhaladta negyvenedik évét, az oltár elébe, rokonai 's testvére ellenére; eme kincsre és rangra vágyó férfit a' fortély minden ágait megfeszíté, nötlenségbe tartani őt, hogy gyermekére szállhassanak birtoki, 's családjára menjen át az első szülöttségi jog. Oh te aviticitas, te testvér- és rokonbujtogató! oh te első szülöttségi jog, te testvéri szeretet ellentéte! mikor szüntök meg üldözni az emberiséget, mikor énekel a' költő sírdalt fölöttetek! Üdvöz légy nekem te szebb jövőndő! Szelényi boldogul éle nejevel, 's az első év alatt a' rokonok és testvér keblében a' gyűlölség lángját udvariság színe mázoló be, hizelegtek körülötte, mint az ebek hizelegnek urok körül; még mindig azon remény biztatá őket, hogy férfiorokös nélkül hal el.

Ki irhatná le a' rokonok és testvér fájdalmait, és azon dühöngő indulatot, melly vagyon- és rangvesztéskor szokja meglepni az emberi keblet, midőn a' nem remélt örökös kis polgár világra lépe; ezer átok szálla rá születése első napján, ezer szitok adaték neki kísézőül földi pályáján. Mosolygó ajkakkal, sima nyelvvel jövőnek ugyan az anyának minden jót mondani, de szívek nem tudáról semmit is; ördögi indulatoknak lön ez tanyája, és az elveszett jószágok sírangyala lakta azt örgyanánt. —

A' külszin elrejtí elölünk a' belsőt, a' mosolygó ajak elmosolyogja a' kebel rossz szándékát; a' sima nyelv meghaz dtolja a' szív érzetét; 's ki ezeknek hisz, 's ha nem csalódik élte minden napján, boldognak mondhatja magát.

Szelényi fél évet tölthete a' rokonok és testvér sima nyelvű körében, naponkint mélyebbek lőnek a' bókولات és a' szeretet világos jelei: mint a' kézzsoritás, hatalmas ölelés, csókok tengere

mindinkább szaporodának; és Szelényi szivéből örvende ezeknek 's boldogsága tetézve lön.

Szokása vala Szelényinek koránreggel megnézni szobájában kisdédét, lehajolni a' bölcső felé, és atyai érzetét csókokba önteni ki az alvó fölött; ez volt reggeli fohásza istenéhez, mit ritkán, vagy sohsem mulasztta el.

A' napok egyikén korábban, mint máskor, tévé meg e' reggeli, sokaktól úgy nevezett tisztelkedést; a' szoba a' félig lefüggő kárpit és a' borult ég miatt homályos volt: tapogatózva járult Szelényi a' bölcsőhöz, 's lehajtá fejét a' kisdéd felé; de forró arczai a' párna hidegét érinték 's ölelő karjai az üres paplant szoriták össze. Megütkezve egyenesedék föl, az ablakhoz lépe 's felvoná a' kárpitot. A' dajka a' bölcső melletti ágyban édesdeden szunnyadt; jobb keze kinyújtva a' bölcsőn nyugvék, kész minden perczen a' ringatásra, ha a' gyermek sirásra fakadna; az arczon mély elmerültség, de a' nyugtalanságnak semmi nyoma sem látszaték. Szelényi hirtelen a' baloldali ajtóhoz fordula, felnyitá azt 's belépe neje szobájába. — A' nő tárt karokkal fogadá a' belépőt, mellére borult: „hogyan van kisdédünk?” kérdé reggeli csókját nyoma férje ajkaira.

„S te nem láttad őt? — 's nejét mindinkább szorongó melléhez kúcsolá. — Máli! hová téved a' kisdédet? — Épen most szándékozám látni őt.”

És beléptek mindketten az előbbi szobába, 's az üres bölcső felett megállapodának. A' nő a' férjre, a' férj a' nőre titkot kutatólag tekinté, 's arczaikon a' meglepetés mosolya vonult el. „Elrejtéd előlem gyermekem!” mondá az asszony szorongatva férje kezét; és ugyanazt ismétlé a' férj, és egymástól igyekezének a' titkot fölfejtetni. Ezen úgy vélt titkolódzás enyelgésre ada alkalmat, mellynek szüleménye mosoly és végre hangos nevetés lön. De az egymásfaggatásnak a' férj a' dajka ágyához lépve véget vete; a' dajka bármilly erős rángatásra sem ébredé föl álmából. . . E' szokatlan jelenet elüzé a' nő ajkairól a' mosolyt, 's arczai sápadni kezdének, 's komolyan még egyszer férjéhez fordulva a' gyermek hollétét kérdezé. A' nemet előre olvasá a' férj arczainak azon kifejezéséből, mit a' rossz sejtítés szülni szok.

A' dajka mégsem ébredett föl; a' nő szorongó kebelével járta be a' szobákat, összegyűjté cselédeit, kik udvart, kertet, mindent felkutatva a' kisdéd hollétéről semmi bizonyost nem tudának. A' zavar nőttön nőtt a' háznál; a' nő pirosuló arczai halálsápadttá levének, 's kendője hulló könyűit fogá föl; a' férj még mindig a' dajka felköltésével vesződött, egyedül tőle reményile hü tudósítást. Feszült állapotban várták a' dajka ébredését, ki déltájon nyitá föl álomtól lankadott szemeit. Mit tudá ő egyebet mondani, minthogy a' gyermeket este a' bölcsőbe fekteté; ő elaludt 's e' jelen perczig miről sem emlékezik.

Nem adának ugyan hitelt egészen a' dajka szavainak, miért is őrizet alá vevék; de azonnal világos lett az iszonyu gyermekrablás. A' nő ágyba fekvő beteg lön. Szelényi az igazság 's törvény útján mindent megteve a' kisdéd holléte fölfedezhetésére; a' dajka valatás alá vétetett, de a' fentebbinél többet nem tudá mondani. —

A' nő naponkint hanyatlani kezde, 's mikint a' feltalálhatás reménye fogyott, úgy fogytak a' testi erők, mignem az utósó reményszikrával elköltözék végső ereje is: a' bánat— 's fájdalomnak martaléka lön; az anyai szeretetet sem vigasztalás, sem hitbeni bizalom nem győzheté le, 's a' kisdéd utáni kínos epekedés fölszaggatá szívét, 's átadá őt a' remélt szebb hazának, hol kisdédével majdan egyesülend.

E' kettős csapás elfásítá az atyai szívet; a' világ előtte kietlen magánynya lön, lelke nem érzé a' gyönyört, 's elhamvadott keblében az örömszirája; két szenvedély fogá el: gyermeke utáni epeedés, 's rablója elleni gyűlölet; 's mindkettő a' kisdéd fölkeresésére ösztönte őt; amaz, hogy kisdédét keblére kúcsolhassa, emez, hogy a' rablón gyűlöletét boszúvágygyal önthesse ki.

* * *

Igy látjuk Szelényit sok kutatás, messze tartományok átutazta 's két évi kalandozás után a' czukrászbolt előtt, honnét a' kedves, de egyszersmind fájdalmas emlékek magánszállására üzték el.

Komorán 's lelkébe szállva lépdelt föl 's alá szobáiban; szemei meredten függöttek valamelly látatlan tárgy után; a' szelid arczon 's ajkak körül ránczok vonultak össze, gúnyosak 's fájdalma-

sak. Léptei mindinkább sebesebbé lőnek, kezeit hevesen rángatá, keble dagadt, szívében a' vér összetódult, tagjaiban borzadást éreze; — hirtelen megállt, mintha egy hatalmas gondolatnak jutott volna birtokába: szemei elevenebb szint öltének magokra, az arczokon öröm sugárzék, és egész testében könnyülést éreze; a' még mindig kezében tartott czukortekercset hirtelen képe elébe tartá, 's mintegy akaratlanul ajkához vivé 's forró csókot nyoma rá, ellágyulva dőlt a' közel pamlagra, örömcsillogó szemekkel nézdelé a' tekercset, mintegy sajnálkozólag bontá föl, az égett czukor kiesett belőle, 's a' reszkető kezekben tartott üres papirosra tapadtak szemei; arczai halásápadttá lőnek, 's ajkain elhaltak a' szavak, a' meglepetés örömének szavai, szíve elfojtódott, 's eszméletlenül a' pamlag karjára hanyatlott. Néhány perczig tarthatott ezen állapot; lassankint egyenesedék föl, megtörlé könytől homályos szemeit 's a' papiroson dadogó hangon e' szavakat olvasá: „Atyám! nem ismeresz engem?“

„Ismerlek igenis! — kiáltá a' szívnek kitörő örömével, 's felszökellt a' pamlagról; csókjaival borítá el a' néma betüket, 's könnyeivel öntöze. — Igen, világos-kék szemei 's az ajkak körül lebegő mosoly az anyától átvett örökség!“ — Örömének első hevében nem tudá mitevő legyen; czéltalan és gondolat nélkül kisietett a' szabadba, az utczák pezsgő népének, habár némán is, az arczon és szemekben sugárzó öröm által kijelenteni, nem várt, nem reménylett szerencsáját.

A' szabadban vére hűlni kezde, gondolatai kicsapongásaikból régi fonalukba tértek vissza, 's föléledt benne azon kívánság, hogy képzelt boldogsága valóvá legyen. Eszébe ötlék, hogy a' város azon embereit kellene megkeresnie, kik minden helyet 's minden embert ismernek. Illy ember után kérdezendő az utczák egyikének szegletén élénk figyelemmel vizsgálá az elmenőket, de megszólításai foganat nélkül maradtak. Távolból feléje robogó kocsik számos nézdelőt csöditének össze körüle. Városi kocsik valának ezek, bizonyos tisztelkedésre menendők, hol fáradt tagukat Ceres bő adományaival 's az édes pezsgővel kívánták föléleszteni. A' kocsik sorát egy négylovas utazó hintó zárta be. Szelényi, midőn e' kocsi mellette elrobogna, gyöngye sikoltást hallott, 's azon pillanathan

a' czukrászbolt előtti asszonyra ismert. — „Holla“ — 's, állj meg' -et kiálta ő a' kocsihoz lépve, de ez, az előtti kocsiktól jobbra kanyarodva, sebes vágatva elhaladt. — Szelényi bámuló szemekkel kíséré a' kocsit, 's minden eszmélet nélkül utána futott; kiáltani akart volna, de a' kebel tikkadása, szívében a' vértolulás 's a' sebes lélekzet elfojták hangjait. 'S ott állta végre is az utca közepén az eltűnt kocsit hijában kutató szemekkel, lelkében bánat és fájdalom, testében lankadás. Bérkocsiba ült, 's honn azonnal rendelést tevé utra készülni 's az asszony után menendeni; bizva lovainak erejökben, utolérni reménylé őt. A' nap letűnt a' láthatárról, midőn a' városból kihajtatott.

* * *

Szép csillagos volt az ég, a' teli hold világot terjeszte szét; az esti hűs lebel a' nap melegét látszatott elűzni akarni; csend uralkodék a' mezők 's bérczek téerein; az egyes utas némán haladt el az üres országutakon. Egy kis hegy lesz a' mi néző-pontunk, melly alatt a' Duna vonul le délfelé: az országut mindenütt partok mentében huzódik el; messze tájakra nyílik itt a' szemnek kilátás, balról bérczek, 's halmok lánczolata, jobbról végtelen síkság. A' hegytetőt cserbokrok nővék be; lenézve nyugotra felhők tolódnak föl 's kétessé teszik: ha valjon az éjfél csöndes 's holdvilágos lesz-e?

Ki az, ki a' hegynék ellenébe olly sebesen és vágatva hajtát? mi hajtja őt, öröm vagy bánat? jó vagy rossz indulat? segíteni vagy rontani akarás? A' lovak messze utról jönnek, szájok teli tajtékkal, testök portól ellepetten; a' kocsis arczain is veríték foly le, keze szüntelen mozgásban, az ostornak sincs nyugalma, szitok 's biztatgatás hangzik egyre szájából. A' kocsi-födél a' szép holdvilág leereszteté gazdájával. Ben három személy ült, férfi, asszony 's gyermek. A' férfi villogó szemekkel tekinté maga elébe; arczain a' boszankodás és békétlenség hiven tükrözwék; hol a' lovakat, hol a' kocsist biztatá; gyakorta hátra 's hátra-nézegete, kalapja mélyen be volt vonva fejére; arczait sűrű barkó lepte el, 's bajsza rendetlenül lógott alá; kékvöröses képén bibor-pattanások keletkeztek, 's kivált orra táját számosan lepték el; vállára egy kis fehér köpönyeg volt vetve. A' mellette ülő asszonyra 's az ölében tartott

alvó gyermekre tán fognak emlékezni olvasóim: a' szöke fürtös gyermek édesdeden szunnyadott Sarolta karjai közt.

Midőn a' hegytetőre fölértek, a' rőt férfit arczaian öröm sugárzott; gúnyosan tekintte hátra 's mennydörgő szitok perdült le ajkairól; karjait összefűzve nyugodtan veté magát a' kocsi derekához, 's akarattal húnysára erőteté szemeit. A' kocsi rengése, a' szép holdvilág elősegíték kívánságát: szemei lehunyódtak, 's a' tárgyak lassankint széteszlának eszmélete előtt.

Félóráig aligha tarthatott ezen állapot: zaj 's láрма riaszták föl a' rőt férfit álmából; az asszony sikoltása, a' kocsis szitkai rosz dolgot jóslának.

„Mi baj? — kiáltá mennydörgő hangon a' rőt férfit, szemeit dörögölve — mi baj? — ismétlé 's gépelykint feje hátrafordula.

„Uram isten — sikolta az asszony — nyomunkban vannak!“

Mintegy ötven lépésre vágata utánok egy könnyű födeletlen kocsi erős négy lótól vonatva; szikráztak a' patkók a' lovak lábai alatt a' kövecses uton.

„Asszony, mitől rettegsz? — oldalba döfé a' hátranéző kocsist: — „a' lovakra legyen gondod; csapj közéjük.“

A' rőt férfi előbbi szunnyadása a' kocsist is alvásra biztató 's a' lovak kényök szerint haladtak; innét magyarázhatni az utána vágató kocsi közeledését.

Az asszony reszketve szorítá a' gyermeket dobogó kebléhez, félénken vonult mindinkább közelebb a' rőt férfihoz, kinek arczaian veriték lepte el, 's szívében némelly izzasztó gondolatok vérét lázadásba hozták. „Asszony! miért e' köny szemedben? — mi lett téged, mitől rettegsz?“

Az asszony könytől ázott arczaian a' rőt férfi vállára tevő 's mintegy sutlogá: „Kedvesem, az utánunk vágató kocsi nyugtalanít engem! . . .“

„Asszony! furia vagy-e? — kiáltá méregtől dühödten, 's félre taszítá magát — asszony, ne költsd fel szívem ördögét!“ — 's mintegy bánva tettét, az asszonyt ismét magához voná, kezét szorongatva kebléhez vivé.

A' nyugotról keletkező fellegek a' láthatáron feljebb 's feljebb tolódtak, 's villámok kezdék egymást váltogatni. A' két kocsi egy

irányban haladt egymásután, sebesen 's vágatva. A' rőt férfi szívébe a' sejdítés ördöge fészkelte magát, félelmét hangos szitokkal igyekezett elűzni. Azonban sötéten és vastagon huzódott föl a' felleg a' hold felé, a' csillagok elborítottak általa; éles 's csipős szél kezdé hasgatni az arczokat; a' lég meghívesült. A' rőt férfi gondosan takargatá az asszonyt a' szél ellen, 's maga is erősen magára voná a' köpenyeget.

Az utósó csillagok is eltűntek a' láthatárról, mely sötétség lön, mit csak az éghasgató villámok zavartak meg.

„Sarolta! — kiáltá a' rőt férfi — te ismét reszksz; köpenyed nem elég meleg-e; asszony, ne búsíts engem!”

„Nyomunkban vannak — dadogá az asszony félig hátra fordítva fejét, 's a' villám fényénél alig egypár lépésre az ágaskodó 's tajtékzó lovak sörényét látá a' szélből lebegtetni — kedvesem, odavagyunk!”

„Ne félj — biztatá a' rőt férfi 's iszonyut súlyta kezével a' kocsis vállára — koczogj; mert lehánylak a' bakról!”

A' szomszéd-kocsi kopogása mindinkább közeledék, — „Holla!” — 's „állj meg!” kiáltások az asszonyt mindinkább félénkebbé 's a' rőt férfit boszúsabbá tevék.

„Asszony! — mondá a' rőt férfi éles sárga szemeit rámeresztve, fogait csikorgatá, ujjai ököllé huzódtak — asszony, bizonynal elárultál; e' félénkséget eddig nem tapasztalám benned! Szólj! — 's öklét magasan kinyújtá a' légbe — szólj! mert azonnal tönkre súlytalak.”

Az asszony sikoltása 's az ezt követő ájulás eléggé igazolák a' rőt férfi gyanuját; hajai meredeztek, szikrákat löveltek szemei, gúnyos megvetés vonult el ajkain; érzé minden következményével jelen állapotját, 's e' súlyos tehertől menekedni vágyott; az utána vágató kocsiban lehetetlen volt üldözőjét nem tudnia, mit a' czukrászbolt előtti férfivali találkozás, 's az asszony jelenlegi félelme 's ájulása nyilváná tettek. Felállt a' kocsiban, megragadá aczélvégzetű nádpálczáját, kihanyatlott a' kocsis ülésén, 's mintegy eszeveszetten 's kábultan ezer szitok közt kezdé vele a' lovakat súlytani, döfni.

Az ut épen a' viz mellett ment el alacsony partokon; a' fáradt,

de zaklatott lovak villám-gyorsasággal haladtak az egyenetlen 's görbe utakon; a' sötétség 's vágatás elvont minden figyelmet 's ügyelést az ut mentéről. A' rőt férfi örömmel tekintte szét előre 's hátra, 's a' fel-feltünő villámok fényénél örömsugárzó szemekkel látta a' szomszéd-kocsit elmaradozni 's öröme jeléül a' nádpálczát mindinkább forgatá a' lovak fölött, uj uj erőt csikarva ki lábaik számára.

„Uram, elveszünk — kiáltá a' kocsis — kocsink széttörik az uton fekvő kövek miatt.“ De nem figyelt a' rőt férfi, még egyszer a' lovak közé vága, 's a' kocsi hátulsó kereke egy nagy kőbe akadott fen 's hirtelen rávonatva a' kocsi elveszté a' súlyegyent, 's a' benülőket messze a' vízbe hanyva ki, feldőlt; a' lovak néhány lépésre megállapodtak.

E' jelenést sikoltás, sirás és szitkozódás követték; a' zugó szelektől hanyatott folyam a' zsákmányt hullámaiba fogadá. A' gyermek még mindig az asszony karjai közt volt, csak az eszmélet nélküli mentés utáni törekvés bocsájtatá vele el a' gyermeket, 's önelte szabadításáról gondoskodék, kétségbeesetten és siránkozólag nyújtá föl karjait; a' mély vízbe le-lebukkanva halásápadtan tűnt föl a' fej életjelek nélkül, kidüledező szemekkel, az iszonyu fájdalom jelenségivel; szólni akart, de a' szájába ömlő viz elfojtá a' hangoikat; a' halál borzasztó órája 's eszmélete szállta meg őt; e' rettentő gondolattól lábai 's kezei görcsökbe vonaglottak, szíve mintha ezer csipővel tépetett volna; még egyszer tűnt föl utóljára a' fej, még egyszer nyult föl segélyért a' kéz, és a' dühöngő hullám magával sodrotta; sírt ada neki, mellyet nem reményle.

A' szomszéd kocsi ura, kit nem hiába sejtett a' rőt férfi Szeleányinek, a' part fölött állott; majdnem bizonyos, hogy gyermeke a' haboktól hanyatik 's neki tehetlenül állnia kellett; a' borzasztó sötétség, az ömlő zápor, a' rohanó szelek tehetlenné tevék; ott állt a' part fölött, szemei könnytől ellepetten; karjai összekucsolva a' sziv kitörő fájdalmait igyekeztek elnyomni; duló érzelmek hasgatók keblét 's lelke néma kínba merült el.

A' rőt férfi izmos karokkal küzdött a' hullámok ellen: az életmentségi vágy óriási erőt ada neki; a' folyam közepére döntő szelek ellen kétségbeesetten vitt; ezer rémitő gondolat szállta meg

agyát, bünei rémképek gyanánt vonultak el a' multak emlékéből lelki szemei előtt; ezer fogadást tön magát megjavítandó, 's a' rény utát tűzé ki élte jövődő pályájául.

Azonban a' felleg mindinkább ritkulni kezdé, a' szelek engedelkenyebbek lőnek, 's a' hullám zajlata kevesbé csendesült. Szelényi a' part mentében hiába vizsgálva gyermekét, ezer fájdalomtól sulytottan térdeire roskada, összekúcsolt kezeit égre emelte föl, 's e' szavak kelték ajkairól: „isten! hallgasd meg az atyai szívet, melly hozzád, mint élet 's halál urához, fölfohászkodik, engedd még őt egyszer karjaim közé kúcsolni, engedd forró csókomat nyomni szelid arczaira, tedd vele nekem az életet olly gyönyörűvé, millyet te élhetsz angyalid között; szüntesd a' szél, az esőt, a' villámokat; vedd ki őt a' partra, engedd ápoló karjaim között lehellnem keblébe az életerőt!” — Így fohászkodék ő, 's a' szél, az eső, a' villámok szünni kezdenek, a' folyam árja szelidül, 's a' parttól nem messze egy fejet lát fel-felbukkanni 's kezével a' partfelé kapkodni az élet utósó erejével, 's még egyszer megfeszíté magát, testének uj lökést ad, 's a' kinyujtott kéz a' part fölött térdeplő Szelényi térdeit ragadá meg; a' hold körül a' fellegek elvonultak, 's gyöngé világot terjeszte szét; halálsápadtan nyult föl a' haldokló feje, lankadó szemeiben uj életremény csillámlott, ajkai háládatos mosolyra fakadtak a' mentő iránt. Szelényi meredten nézé a' halálsápadt fejet, borzadás szállja meg keblét, a' mult emlékek tárából egy kép tűnik föl 's iszonynyal fordítja el szemeit; akaratlan felngrik térdepléséből, 's a' rőt férfiú ismét visszabukkan a' hullámok közé, 's e' szó után: bocsánat! végkép elmerül. — A' rőt férfiú Szelényinek hajdani szolgája volt, kit kicsapongások miatt üzött el magától.

Néhány lépésre tova föllelé Szelényi a' partra kihányt gyermeket; keblén melengeté őt, de nem tudá belé éltet lehellni.

K E T T Ő S H A L Á L.

LAKNER SÁNDOR-TÓL.

Őszutó 12-ke volt. Az orvos kétkedve hagyá el V e c s é r i L a j o s szobáját; vele a' lépcsőkön találkozám.

„Ha reggelig életben marad — mondá a' tisztes öreg elválási üdvözlétem után — ugy tán remélhetünk.“

Aggályos érzettel léptem barátom szobájába, kit szenderegve hívék találhatni.

„Épen jókor jössz, barátom — kezdé csöndesen a' beteg — csak rövid idő még és szenvedéseim megszűntek.“

„Ne képezelegj“ — vigasztalám forró részvéttel, de tekintve síri halvány arczát, mellyről minden ifjúsági pir és élénkség eltűnt, még fogamzott eszméim is megsemmisültek, egyedül történhetendő halála foglalkodtatá elmémet.

„Látod azon arczképet — szólt Lajos, a' zongorája fölötti füst-vényre mutatva 's hágyadt szemeiben egy boldogabb hajdankor üdvsugára töredezett — Mari képe az, a' legjobb, legszelidebb leányé, millýent az ég viszonyos szerelme ad földünknek mátka-ajándokul.“

Itt néhány érthetlen szavat dadogott, pilláit ónsulyu nehézség fogá el, az ábrándozó betegen édes szender vön hatalmat.

Ágya mellé települék, 's nehogy a' gyertyafény vakító ragyogása őt álmában háborítsa, ellenzékkal távolítám tőle a' világosságot. Ekkor tekintetem a' szobának azon homályos részére vetődék, hol a' leány mellképe függött. Illy élethű ecsetlést, mondhatom, soha sem láték. Az ibolyakék szemeket sötét hajfürtök árnyazák be, mellyeknek gyászszíne kitünő ellentétben tetszék hófehér ruhájával. Arczain is mondhatlan nyájasság ömlék el 's még a' holt vásznon is mosolygni hívém őt.

E' lénynek különös befolyással kellett lenni barátom élettörténetébe, mert ha esetleg az arczképről tudakozódám, rögtöni eltéréssel mást vön beszéde tárgyaul; szemei ilyenkor elsötétültek, perczekig tartó búskomolyság szomorítá, néha könyezett is. Ezt tapasztalva, többé a' leányról nem kérdezősködém. Most azonban, midőn tán élete végperczéhez közelg; midőn félszázados elválásra nyomom tán ajkaira a' baráti bucsúsókot, egy boldogabb világban egymást ujlag látandók; midőn ölelő karjaimból hosszú, mérhetlen hosszú távba szakad: kíváncsiság, neme a' tudvágnak fogott el a' valót teljes miségében kipuhatolni. — Még egyszer tekinték futólag az arczképre: hideg borzadály futott el, miért? nem tudhatom.

Éji tizenegyet ütött. Barátom ágyvánkossai közül fölemelkedék, körültekintett.

„Ah, ismét csalódás — rebegé metsző gúnynyal — milly szép álom volt, milly égi látomány!”

En jobbulása felől kérdezém, ő fejével ellenkezőt inte. Gondolatokba süllyedt; aztán reám tekintve egy eszmeczikázat látszék átvonulni agyában.

„Egyedül neked fogom nyilvánítani leélt korom eseményeit, ki olly hűn ragaszkodol hozzám.”

Szolt 's bizalomteljesen nyujtá kezét. Hevesen szorítám azt meg: e' néma jellel, ugy tetszett, többet eszközlék bármilly érzelő szónoklatnál.

Néhány pillanatig a' huzamos szólásra erőt gyűjtve, szomoruan kezdé:

„Épen nyolcz éves lehettem, midőn gazdag szülőimet azon gondolat szállá meg, hogy utazásban keressenek szórakozást. Nekem, egyetlen gyermeköknek, oldalukat nem vala szabad elhagynom.

Felkészülénk tehát a' legszebb tavasz közepén és atyám több napi gondolatmeghagyása után Stájerország havas bércei felé vevők utunkat. A' hajnal tiszta volt, midőn kastélyunk falaiból kiköltözünk; egy csillagot láték még a' magasban, de a' pirosuló regszürkület hamar elhalványítá fénytüzét. Egykedvűleg vonultam a' sebesen robogó koci szögletébe, hisz még gyermek valék.

Már kékülni látók a' meredek bérczfokokat; minden nap, minden óra közelebb vitt célunkhoz. A' mosolygó tájak festői változékonysága, mellyeket bársonysima zöld borított; a' népszokások itt-ott feltűnő sajátságai, a' ruhák különfélesége, melly majdnem minden helyütt valami újat 's mások előtt tán nevetségest láttatott, gyermeki kedélyemet is gyönyörködteték. 'S ha olykor a' reg hűsében viruló mezők smaragdszönyegén mélázó fuvolyahang rezgett a' nyájkörzött pásztor terebélye alól 's éledő mozgásban ringatá az éji ködhomályból bontakozó messze vidéket, vagy bájhangu csalogány zengzete költé a' berek szunyadó lakóit: édes andalodás fogott el, nem akarva is figyelőbb levék 's mondhatlan érzet cikáza át gyermeki keblemen. 'S midőn gyöngye tagjaim áthatva a' nap melegétől, lankadtan meredtek szemeim a' mérhetlen messzeség ürébe 's az ohajtott hűsítő éj barna fátyolával komoly csöndet varázsla a' kihaltnak tetsző város utcáira, hova érkezünk: szívet eddigelé ismeretlen vágy izgatá, képzeitem magasbra törekedni akaró szárnyalást igényeltek, gondolatom sokasult, a' természet nagyszerűségét csodálám. —

Az ég keleti oldalán rózsafény derengett, azurkék boltozatát egy föllegcse sem homályítá, tiszta volt az, mint teremtése első percében. Ujult erővel hagyák el lovaink a' vendégház kapuszárnyait, a' temető felé haladva, melly többnyire az országutak mellett látható. Egy ujonan felhányott sírdomb kereszténél kis leányka térdelt, kezeit esdőleg kulcsolván össze; kék szemeiben ártatlanság hajnala fakadozott. Egyszerű mez övezé karcsu termetét, 's bár kíváncsiságát robogó kocsink zöreje felizgathatá, figyelmét egyedül a' hanton 's az a' mellett térdelő öregén látszék központosítani. A' kereszten mezei virágokból füzött koszoru tarkállott. Én közönyösségem daczára szívemet hevesbben érzém dobogni. E' jelenet azonban nem sokára feledve lön.

„Vasárnap volt; a' harmadszori harangszó egészen megtölté a' székestemplom falait ájtatoskodókkal. Midőn az egyházi szertartás bevégeződék, egy vak öreg tipegett le a' márványlépcsőkön, kis leánykától vezetve. Ősz fürtök boriták fejét; ruházata kopottsága rosz sorsára mutatott. Egy oldaloltár előtt, hova kalauzától kísérték, térdeire ereszkedett, hő fohászok röppentek ki buzgó ajkai alól. A' leányka, kiben szülöim azonnal felismerék a' temetőben látottat, szerinte imádkozott. Mintegy óranegyed után a' férfi fölegyenesedék, a' szabadba menendő. Szülöimet mélyen látszott érdekelni e' jelenet.“

„Három napot tölténk a' fővárosban 's a' negyediken délutáni három órakor utnak indulánk, magyar hazánk felé sietendők. A' temető mellett kelle haladnunk. Ekkor halk zokogást hajta felénk a' csöndes lebel. Szülöim a' sírkertbe kívánczoltak, e' vidéken divatozó eltakaritást megszemlélendők. A' kocsi megállt, leszállánk.“

„És a' kis leánykával harmadszor találkozánk; szemei kisírvák, haja vállain szétbontakozva hevert.“

„Kedves atyám, te is elhagyál engem — zokogá a' kis angyal — Oh istenem, nézz le reám szegény árvára.“

„A' fájdalmas panasz, melly a' leányka ajkairól ömlengett, megindítá szülöimet, könyeik a' leányka nedvivel hullottak, egész valójokon szánalom borongott.“

„Midőn a' koporsó lebocsátaték 's a' mogorva sírásó utósó marok földet szórt a' sír üregébe: a' leányka alélva lehanyatlott.“

„Kié e' leányka?“ — kérdé atyám a' körülállók egyikét.“

„Sorsa felől mitse tudunk — felelt az — néhány nap óta tartózkodott ez öreggel városunkban, kit eltemettek. Őt atyjának nevezé.“

„Én gyermekemnek fogadom őt“ — mondá elérzékenyülve anyám 's félre simítván az éledő lányka homlokáról hollóbarna fűrtet, vigasztalni kezdé őt.“

„Midőn értésére adatott, hogy szülöim magokénak fogadák, lábaikhoz borult, szemeiből öröm- 's hálakönyük permeteztek, őket védangyalainak nevezé.“

„Életsorsa felől kérdeztetvén, röviden elmondá: hogy pár hét előtt halt légyen meg anyja, e' várostól mintegy négy órányi tá-

volban fekvő faluban, hol atyja kőfaragó volt; de egy baleset által mindkét szeme világától megfosztatván, egyedül anyja kézi munkája után éldegéltek. Anyja halála után e' városba költöztek, hol tehetős emberek fölsegélése által vak apját táplálhatni gondolá. Négy napra, e' helyre költöztök után, atyja jobb életre szenderült, hol szenvedései megenyhülnek.'

„Ezen utószavakat olly benső őszinteséggel monda, hogy én is könyekre fakadék. Szemeim a' kedves leányka szemeibe tapadtak, szivemet ismeretlen sejtés tölté el, örömem határtalan volt. Ő reám pillantott, ártatlan szemérempir futá át téjhalvány arczait, zavartlón. Szülőim őt távozásra emlékezteték. Ekkor atyja felhányt sírhalmára borult, keble a' fájdalomtól megrepedni látszék, ajkai félig érthető imában fuldokoltak. Aztán fölegyenesedék 's csöndesen követé szülőimet. A' kocsiból még egyszer tekintett vissza, mintha atyjának örökös bucsút mondana 's zokogva dőlt mellettemi ülésére. Az ostor megeresztetett, gyorsan tova robogtunk.' —

Lajos kissé megpihent, szomját panaszlá. Vízét nyujták neki, mellyet mohón nyelt. Az óra két negyedet hangzott tizenkettőre, ő megszakadozva folytatá beszédét:

„Tíz év mult 's én Mariét, szülőim fogadott leányát, ifjuságom első lánghevével szeretém, imádám. Az egykori leánykából serdült szüz lön, angyalszépségü, művelt, millyent képzetünk legmagasb szárnyalása teremthet. Ő viszonzá tiszta szerelmemet 's én boldog valék, boldog, mint egyike az égieknek. Szülőim ellenzék összekelésünket, 's midőn nyiltan kimondám inkább a' halált, mint Marie kezéről lemondást választani, szigorú bánásmódban részesítettek. Tiltva lön vele egyedül szólhatnom, minden léptemre vigyáztak. Ő, az ártatlan teremtés, békes nyájassággal szenvedé sorsát, megnyugodva látszék kínos helyzetében, de panaszló tekintete, mellyet gyakran perczekig reám függesztett, ellenkezőt tanusíta.'

„Egy nap szokatlanul korán végzők a' vacsorát; szobámba menék, olvasandó. Ekkor a' szomszéd-teremben, hol Marie lakott, csöndes zongorahangok szólaltak meg. A' forró bensőség, mellytől a' játszó ihletettnek tetszék, egész valómat megzavará. A' zene utószakában bucsút hívék hallani, egy hű szerető, isten hozzád'-ját

kedveséhez. A' szobába akarék rohanni, de erős fal zárta el tőlem az imádottat, enlakomat illy időtájban gyanu nélkül oda nem haghatám, Marienak a' kastély túl részén nyíló szobájába sietendő. Meg kelle nyugodnom helyzetemben. Csak hajnalkor alhaték el; későn ébredtem.

„Mariet a' reggelizésnél nem látám; kérdezősködni utána nem merék. Végre nem fojthatám vissza aggályom kitörését, hollétét tudakolám. Anyám, ki mindig nagyobb vonzalmat mutatott irántam, megsajnálva bánatos külsőmet, Mariet saját kívánata szerint egy külföldi kolostorba elutazottnak nyilvánítá. Dühösen barangolám be a' csarnokokat, ingerlékeny kedélyem a' harag legmagasb fokára hágott, szünetlenül Marie nevét kiáltozám, kibén élek, ki csak bennem élt. Gyanítani kezdém a' szülői készíttetést, míg végre mindenről felvilágosítatám. Marie meghitt komornája titkosan levelet nyujta kezembe; hevesen törém fel, tartalma következő. . . .“

Itt Lajos ágy mellett asztalkájából iratot vön elő 's átadta nekem. Kívánatára felolvasám:

„Kedves Lajos! Könyezve hagyom el jótevőim lakhelyét, azon lényeket, kiknek éltem föntartását, szellemi kiképzésemet, szóval, mindenemet köszönhetem. Szivem közel van a' szétrepedéshez, meggondolva, hogy öntől is örökre elválni kénytetem, öntől, ki nem kétkedett egy elhagyatott árvával megosztani tiszta szerelmét. Oh, boldogitsaon azzal egy másikat, én szegény reá érdemetlen vagyok. Látám szülőinek habozását, sőt haragját is, midőn házassági kötéssel akará elválhatlanná tenni keblünk forró érzelmét. Lásza, kedves Lajos, nekem nincs egyebet tennem, mint elhagynom szülőit, visszaadva nekik egyetlen fiokat, kibén reményök, boldogságok alapszik, kinek családi fényét igénytelen kezemmeltán meghomályosíthatám. Bocsásson meg rögtöni távozásomért, az elválási bucsút felül nem élhetendém. Én * * * be megyek, mellynek temetője rejtje atyám elporlott hamvait. A' kolostor egyedüli menedékem; négy fal közé zárkózom, nélkülözve minden örömet, gyönyört, sőt magát a' világot is, mellyben önt szeretni tanulám. Eltörölhetlenül fog emlékezete élni szivemben 's midőn rég elfeledte tán Mariét, ő imádkozni fog önért rideg magányában és gyászolni boldogtalan szerelmét, melly oly édes álmokban ringatá remény-

csalott kebelét. Vigasztalnom kellene önt, de egy férfi lelkülete szilárdabb a' gyöngé hölgyekénél — vigasztalni, mit azonban magammal sem tehetek, mert tudom, mennyire szerette

örökre hű
Marieját.“ —

A' betűk feketeségét itt ott nagy könnycseppek halványíták. Lajos emlékezetébe látszott idézni a' multakat, szemei könytergerben usztak, gyermekként zokogott. Szólni akarék, de az olvasott levél tartalma, melly renditlen jellemet, egy nagylelkű leány leghöbb szenvedélye erőszakos legyőzését tárgyalá, egész valómat megrendítette.

Barátom lassankint csöndesülni tetszett 's igen gyöngé hangon taglalá :

„E' levél olvasására érzelmeim leirhatlanok. Örjögve futostam fel 's alá, lármám iszonyu volt ; magamon kül valék. Aztán ágyba roskadtam. Több év mult el, mig a' családi fényt túlbecsülő szülők, átlátva Marie iránti forró, kialudhatlan szerelmemet, őt kolostorából visszahozatni eltökélék ; de késő volt : Marie ekkor már az apáczai felbonthatlan esküt letevő. Ez reám végcsapás volt. Szülőimtől e' városba küldetém gyógyítás tekintetéből. Ők orvosoltatni akarnak — folytatá epedő gúnymosolylyal — orvosoltatni ! 's megszerezhetlen az ir, melly egyedüli enyhítője lehetne vérző szívemnek.“

Szavai mindig reszketőbbek lönek ; kékülő ajkain a' haláltusa vonaglásai mutatkoztak ; szemeit, melyekben a' tűnedező életfény utósugára tévedezett, mozdulatlanul Marie arczképére szögezé.

Éjfél lön. A' rögtön keletkezett őszi szél dühösen csapá ki a' barátom ágya melletti ablakszárnyat. Marie arczképe a' szögről leszakadva, sebes zuhanással ütődött az alanti zongorához, mellyen, mikint barátom többszöri szavaiból gyanithatám, Marie bucsúztatóját hangoztatta. A' zongora húrjait méla rezgés futá el, melly egy haldokló lehelésekkint mindig halkabb és halkabb lön. A' gyertya kialudt.

„Ma...ri...e!“ — sohajtá csöndesen a' beteg és siri némaság ült a' teremben.

Ez mind egy rövid percz műve volt. — Én gyertyáért kiálték ;

a' virasztó szolga ijedve lépett be rettentő hangomra. Homlokomat jéghideg veritékcsöppek nedvesíték; szívem láthatóan dobogott.

Lajos már élettelenül feküdt ágyában.

* * *

Temetése után egy hónappal gyászoló szülőit könyezve látám belépni szobámba; némán nyujtának kezembe egy feltört levelet.

„Marie öszutó 12-én épen éjfélkor halt meg?! — kiáltám megzavarodva, a' * * * i kolostor fejedelemasszonya levelét átfutva szemeimmal, 's képzetemben megújult a' rejtélyes éji jelenet — épen éjfélkor?!“

A' gyermektelen szülők borzadva néztek eltorzított arczomra. Én, tekintve a' körülményeket, mindent elhallgaték; de emlékezetemben felejthetlen marad az éjféli kettős halál.

